

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥΤΟ ΕΞΕΔΟΘΗ
ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔ' • ΙΟΥΝΙΟΣ—ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1965 • ΤΕΥΧΟΣ 158ον—159ον—160ον

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

ἀ. μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΗΦΩΝΟΣ

Εἰς τὸ τριακοστὸν τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «ΑΘΗΝΑΪΚΑ», τὸ ἐκδιδόμενον ἀπὸ δεκαετίας ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Ἀθηναίων, ἐδημοσίευσεν προσφάτως τὸν Βίον τοῦ Ἀθηναίου ὁσίου Θεοδοσίου τοῦ Ἰαματικοῦ, τὸν ὁποῖον ἀντέγραψεν ἀπὸ τὸ «Νέον Ἐκλόγιον» [«περιέχον βίους ἀξιολόγους διαφόρων Ἀγίων καὶ ἄλλα τινὰ ψυχοφελῆ διηγήματα, ἐκλεχθὲν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων, εἰς ἀπλήν τε φράσιν μεταγλωττισθὲν καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθὲν, διὰ συνδρομῆς φιλοχρίστου τινὸς Χριστιανοῦ εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν, Ἐνετίησιν—1803 παρὰ Νικολάου Γλυκῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων»]. (σχ. 4ον σελ. 428).

Εἰς τὸ αὐτὸ Ἐκλόγιον καὶ ἐν σελ. 335/360 εὑρίσκεται καὶ ὁ «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νήφωνος τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ ἀσκήσαντος ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ατλ'—1330, μεταφρασθεὶς εἰς τὸ ἀπλοῦν. (σελ. 335/360).

* * *

Οὗτος ὁ Νήφων ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Λούκοβον τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ὁ Ἀραβαντινὸς τὸ ἀναφέρει ὡς ἀνήκον εἰς τὴν περιφέρειαν Δελβίνου, ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται, δὲν ὑφίστατο τότε τὸ Δέλβινον. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἱερεὺς καὶ ὅταν ἦτο ὁ Νήφων δέκα ἐτῶν, τὸν ἐπῆρεν ὁ θεῖός του εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὅπου ὑπηρέτει ὡς Ἐκκλησιαάρχης.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο τὸ εἶχεν ἀνοικοδομήσει ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος (1042—1055) εἰς τὸ Μεσοπόταμον. Κατόπιν ἐχειρονήθη ἀναγνώστης καὶ τέλος ἱερομόναχος. Βραδύτερον ὁ Νήφων μετέβη εἰς τὴν σκήτην ἐνὸς μοναχοῦ ποῦ εἶχεν ἔλθει καὶ ἠσύχαζεν εἰς ἓνα βουνὸν καλούμενον Γερομέριον. Ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε διὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος ὅπου εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας συνήνητησεν ἓνα ἀσκητὴν θαυμαστὸν ὀνόματι Θεόγνωτον καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ὑπακοήν. Κατόπιν μετέβη εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ ἐκεῖ ἠσύχασεν ἐπὶ 14 ἔτη ὑποβάλλων τὸν ἑαυτὸν του εἰς μεγάλας στερήσεις. Ὁ Βίος ἀναφέρει καὶ ἄλλας μετακινήσεις τοῦ Ὀσίου.

Ἐν συνεχείᾳ, ἀναφέρει ὁ βίος, ὅτι ὁ Νήφων συνεδέθη διὰ μεγάλης φιλίας μετὰ τὸν Ὀσιον Μάσιμον τὸν Κανσοκαλύβην καὶ ἠσύχαζον μαζὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Τοῦ Κανσοκαλύβη τούτου εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ Ἐκλόγιον ἐν σελ. 341/354

«Βίος τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ Κανσοκαλύβη τῷ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθωνος ἀσκήσαντος ἐν ἔτει Χριστοῦ ατκ' (1320) συγγραφεὶς παρὰ Θεοφάνους τοῦ Περιθεωρίου καὶ προηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ εἰς τὸ ἀπλοῦν μεταγλωττισθεὶς».

Ἐν σελ. 253 τοῦ βίου τούτου διαβάζομεν «ἔλεγε καὶ τοῦτο ὁ ἅγιος διὰ τὸν Ὅσιον καὶ θεοφόρον Νήφωνα τὸν Ἀθωνίτην ὅτι ἐπάνω ἀπὸ τὴν καλύβαν τοῦ ἤ-
τον μικρὸν σπήλαιον καὶ μίαν ἡμέραν ἐμβῆκεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἐκοιμήθη καὶ
ἀσυνκωθεὶς ἀπὸ τὸν ὕπνον ἐκάθισε καὶ βλέπει ἔμπροσθεν τοῦ σπηλαίου μίαν γυ-
ναῖκα ἐστολισμένην καὶ γνωρίζοντας τὴν πανουργίαν τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ἔκα-
μεν ἐκ τρίτου τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ παρευθὺς ἐγένεν ἄφαντος».

* * *

Περαιτέρω ὁ βίος τοῦ Νήφωνος ἀναφέρει διὸ ἦλθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του
ἓνας μοναχὸς ὀνόματι Μάρκος ὁ ὁποῖος ὑπετάγη εἰς τὸν Νήφωνα καθὼς καὶ ὁ
ἀδελφός του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μάρκος ἐγινε παράλυτος καὶ ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὸν
Νήφωνα. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ἁγίον ἐπῆγεν καὶ ἄλλος μοναχὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα ὀνό-
ματι Γαβριὴλ υἱὸς Δοσιθέου.

Τέλος, ὁ ὁσιος Νήφων ἀπέθανε τὴν 14ην Ἰουνίου ἔτους ἀγνώστου καὶ ἀ-
κολούθως ἀφηγοῦνται καὶ ἄλλα θαύματα τοῦ αὐτοῦ Νήφωνος, τὸ δὲ Ἐκλόγιον, ἐν
σελ. 16 ἀναφέρει τὰς «μνήμας τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἁγίων» καὶ διὰ τὸν
Νήφωνα ἀναγράφει ὅτι ἡ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν 14ην Ἰουνίου.

* * *

Αὐτὰ εἶνε περίπου, ἐν συντομωτάτῃ περιλήψει, τὰ ἀφορῶντα τὸν Ὅσιον
Νήφωνα.

Τὰ συμπεράσματα εἶνε πρῶτον: ὅτι ὁ Νήφων οὗτος ἦτο Βορειοηπειρώτης
ἀκμάσας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος. Δεύτερον ὅτι ἡ μονὴ εἰς ἣν τὸ πρῶτον
εἰσῆχθη, ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὠκοδομήθη ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα
Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον τὸν βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1042 μέχρι τοῦ 1055.

Ὅλα αὐτὰ μᾶς ἀνασύρουν μίαν πτυχήν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας τῆς πολυ-
παθοῦς Βορείου Ἠπείρου καὶ πιστοποιοῦν τὴν ἐλληνικότητα ταύτης.

Ἴδου τώρα ὁ Βίος, ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τὸ Ἐκλόγιον:

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νήφωνος

τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ

ἀσκήσαντος ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ατλ' (1330)

μεταφρασθεὶς εἰς τὸ ἀπλοῦν

(σελ. 335—360)

Οὗτος ὁ ὁσιος πατὴρ ἡμῶν ἦτον ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον ἀπὸ χωρίον Λου-
κόβη ὀνομαζόμενον. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἱερεὺς εὐλαβὴς πολλὰ θεοφοβούμενος· ἀφ'
οὗ δὲ ἐγινε δέκα χρόνων ὁ ὁσιος, τὸν ἐπῆρεν ὁ ἀδελφός του πατρός του εἰς τὸ
μοναστήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἦτον ἐκεῖ Ἐκκλησιάρχης. Τὸ δὲ μοναστή-

ριον αυτό τὸ ἀνοικοδόμησεν ὁ αἰόιδιμος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ μονομάχος καλούμενος, εἰς τὴν τοποθεσίαν ὅπου λέγεται ἕως σήμερον Μεσοπόταμον.

Καὶ πρῶτα μὲν καὶ ἀρχῆς τὸν ἔμαθε τὰ ἱερὰ γράμματα ἔπειτα τὸν ἐφόρεσε καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Βλέπωντας δὲ ὅπου ἐπρόκοπτε τόσον εἰς τὰ γράμματα ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ μοναστηρίου, τὸν ἐχειροτόνησε καὶ Ἀναγνώστην. Ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν εἰς τελείαν ἡλικίαν, βλέπωντάς τον ὅπου μαζὶ μὲ τὴν ἡλικίαν ἠύξησε καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, τὸν ἐχειροτόνησε καὶ ἱερομόναχον.

Ὁ δὲ ὄσιος ὢντας εὐφυῆς πολλὰ καὶ ἐπιμελής, ἀναγινώσκοντας τὰς Θείας Γραφὰς καὶ τοὺς βίους τῶν Ἀγίων, ἔγινε καὶ πολυμαθής. Ὄθεν καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἄρχισε νὰ τὸν κεντᾷ μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὁ πόθος τῆς ἡλικίας ἀναφε μέσα του καὶ ἔγινε φλόγα μεγάλη, ὅπου τοῦ κατέφλεγε καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, δι' ὃ καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ ἐπῆγεν εἰς ἓνα ἐνάρετον ἀσκητὴν ὅπου τότε κοντὰ εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ Σίναιον Ὅρος καὶ ἠσύχαζεν εἰς ἓνα βουνὸν Γερομέριον καλούμενον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθη ἀκριβέστερον τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. Ὄθεν καὶ γλυκανθεὶς ἀπὸ τὸ μέλι τῆς ἡσυχίας, δὲν ἐδύνετο πλέον νὰ εὐρίσκηται εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ καταφρονεῖ καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ κάθε ἄλλην περιουσίαν κοσμικὴν καὶ ἔρχεται μὲ προθυμίαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ Θεοῦ ὀδηγία, πηγαίνει κατὰ τὰ μέρη τῆς Μεγίστης Λαύρας, εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Ἀγίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ ἐκεῖ εὐρίσκοντας ἓνα ἀσκητὴν θαυμαστὸν ὀνόματι Θεόγνωστον, ὑπετάχθη εἰς αὐτὸν μὲ ἄκραν ὑπακοήν. Μετὰ δὲ τρεῖς χρόνους μανθάνωντας ὁ Θεόγνωτος ὅτι εἶναι ἱερεὺς ὁ Νήφων καὶ βλέπωντας τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετάς, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἔχη πλέον ὡς ὑποτακτικόν, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸν ἰσότημον, ὁ δὲ ὄσιος Νήφων λέγωντας πῶς δὲν δύναται ὁ μοναχὸς νὰ ἡσυχάσῃ κατὰ μόνας ἂν δὲν ὑποτάξῃ προτίτερα τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴν ὑπακοήν, τὸν ἐπαρακαλοῦσε νὰ τὸν ἔχη ὡς καὶ πρότερον ὑποτακτικόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεόγνωτος δὲν ἐπέιθετο εἰς τοῦτο διὰ τὴν ἄκραν του ταπεινώσιν, ἀνεχώρησεν ὁ θεῖος Νήφων ἀπὸ ἐκεῖ, πλουτισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῶν δακρῶν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ κάθισμα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὅπου ἦτον ἐκεῖ κοντὰ καὶ ἔμεινεν εἰς αὐτὸ μὲ ἄκραν ἡσυχίαν χρόνους δεκατέσσαρας, τρώγοντας μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα ὀλίγον ξηρὸν ψωμί.

Ἀναμεταξὺ δὲ εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἠκολούθησε πανούκλα εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Λαύρας καὶ ἀπέθαναν πολλοί. Ὄθεν ἐπροκαλέσθη ὁ Ἅγιος ἀπὸ τὸν Ἠγούμενον διὰ νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς τὴν Λαύραν νὰ ἐφημερεύῃ, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν ὀλίγοι ἐφημέριοι, ἀγαπῶντας δὲ τὴν ἡσυχίαν ὁ Ὄσιος, εἶπεν εἰς τὸν Ἠγούμενον: «συγχώρησόν μοι Πάτερ ὅτι εἶμαι ἀγράμματος καὶ ἄγροικος» τότε τοῦ εἶπεν ὁ Ἠγούμενος νὰ ἐφημερεύῃ κἂν εἰς τὰ ἔξω καθίσματα τῆς Λαύρας καὶ ὑπακούωντας εἰς τοῦτο ὡς ταπεινόφρων, ἀπέρασε μὲ τὸ τοιοῦτον διακόνημα τρεῖς χρόνους. Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία του ὅλως διόλου κατεφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἡσυχίας, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Βουλευτήρια ἐκεῖ ὅπου εἶναι τῶρα ἡ σκηνὴ τῆς Ἀγίας Ἀννης καὶ ἐκεῖ ἡσύχασε χρόνους πολλοὺς, χωρὶς καλύβαν, ἄστεγος, τρώγοντας μόνον χόρτα τῆς γῆς.

Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ὑψηλὴν πολιτείαν μὴ ὑποφέροντες νὰ βλέπουν μερικοί, ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ μισοκάλου κινούμενοι τὸν ἐγκάλεσαν πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Λαύρας, ὅτι εἶναι πλανεμένος καὶ συγγαίνεται τὸ ψωμί καὶ διὰ τοῦτο τρώγει χόρτα· ὁ δὲ ἡγούμενος κράζωντάς τον εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ λέγει: διατὶ ἀδελφέ μου καὶ τέκνον μου ἀπερνᾷς τοιαύτην πολιτείαν σκληρὰν καὶ ὑψηλὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γεννᾶται οἴησις καὶ πλάνη; καὶ δὲν περιπατεῖς τὴν μέσσην στράταν, ἡ ὁποία εἶναι εὐκόλος καὶ δὲν ἔχει κρημνοὺς; οἱ παλαιοὶ πατέρες ἐτρέφοντο μὲ χόρτα εἰς τὰς ἐρήμους ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ δὲν εὕρισκον ψωμί, ἀλλὰ ἐδῶ καὶ ψωμί εὐρίσκηται καὶ ἄλλα, διάφορα φαγητά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τρώγῃς μὲ ἐγκράτειαν, διὰ νὰ

διώχνης τὴν οἴησιν τὴν δαιμονικὴν καὶ τὴν πλάνην. Ὁ δὲ ὄσιος πείθεται εἰς αὐτὰ διὰ τὴν ἄκραν τοῦ ταπεινώσειν καὶ φεύγωντας ἀπὸ τὰ Βουλευτήρια ἦλθεν εἰς τὸ Κάθισμα τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ χρόνους ἱκανούς, ἱερουργῶν τὴν θείαν λειτουργίαν. Μαθαίνοντες δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοί, συνάζονται ἐκεῖ πολλοί, θέλοντες νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτόν, καὶ νὰ τὸν ἔχουν ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον τῆς μοναδικῆς πολιτείας· αὐτὸς δὲ μὴ ὑποφέρων τὴν ἐνόχλησιν τῶν πολλῶν, ἀνεχώρησε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν ὄσιον Μάξιμον τὸν Καυσοκαλύβην καὶ ἡσύχαζε μαζί του χρόνους πολλοὺς καὶ τόσῃ ἀγάπῃ ἀπέκτησεν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, ὅπου ἐφαίνοντο οἱ δύο τους, πῶς ἔχουν μίαν ψυχὴν εἰς δύο σώματα. Ἐχάρισε δὲ ὁ Ἅγιος Μάξιμος τὴν καλύβαν τοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Νήφωνα καὶ ἐκατάσκευεν ἄλλην ἐκεῖ κοντὰ διὰ λόγου του.

Ἐπειδὴ καὶ ἔτρεχαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἅγιον Μάξιμον διὰ τὰ θαύματα ὅπου ἔκαμνε καὶ διὰ τὰς προφητείας ὅπου ἔλεγε, διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος Νήφων μὴ ὑποφέρωντας τὴν ἐνόχλησιν, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ὁδηγηθεὶς ἀπὸ τὸν Μακάριον Μάξιμον, ἐπῆγεν εἰς τὸ σπήλαιον ὅπου εἶναι ἀντικρὺ ἀπὸ τὸν ἅγιον Χριστόφορον καὶ ἡσύχαζεν. Ἀπερνῶντας δὲ ὀλίγος καιρὸς, ἦλθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ ἁγίου ἕνας μοναχὸς Μάρκος τὸ ὄνομα καὶ ἐζήτηε νὰ ὑποταχθῆ διὰ νὰ μάθῃ τὴν τάξιν τῆς μοναδικῆς πολιτείας, τὸν ὁποῖον ἐδέχθη ὁ ἅγιος, πλὴν τοῦ εἶπε νὰ κτίσῃ κοντὰ εἰς τὴν ἐδικὴν του καλύβαν καὶ ἄλλην μίαν διὰ νὰ κατοικήσῃ ὁ ἀδελφός του. Ὁ δὲ Μάρκος γενόμενος ἐκστατικὸς εἰς τὰ λόγια τοῦ ἁγίου, εἶπε: πῶς εἶναι δυνατὸν πάτερ νὰ ἔλθῃ ὁ ἀδελφός μου ἐδῶ, ὅπου εἶναι κοσμικὸς ἄνθρωπος, μὲ φαμελίαν; τότε ὁ ἅγιος διὰ τὴν ἄκραν τοῦ ταπεινοφροσύνης ἀπεκρίθη· ἐγὼ ἀδελφέ ἐγίνα ἐξω φρενῶν καὶ δὲν ἠξεύρω τί λέγω, σὺ κάμε ὅ,τι θέλεις· ἔτυχε δὲ τότε καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ στέλνωντας τὸν Μάρκον ὁ ὄσιος εἰς τὴν Λαύραν διὰ κάποιαν χρείαν, τοῦ εἶπε καὶ τοῦτο: γυρίζωντας ἀπὸ τὴν ἑορτὴν, φέρε μαζί σου καὶ τὸν ἀδελφόν σου διὰ νὰ τὸν ἰδοῦμεν· ὁ δὲ Μάρκος ἀπεκρίθη τὰ ἴδια. Πηγαίνοντας ὁμοῦ εἰς τὴν Λαύραν, βλέπει τὸν ἀδελφόν του ὅπου ἐκάθητο ἐξω ἀπὸ τὴν πόρταν καὶ θαυμάζωντας εἰς τὴν προφητείαν τοῦ ἁγίου, ἀπεδέχθη τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν ἡσπάσθη καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰν του ἐγένεν ἄλλος ἐξ ἄλλου πλὴν τὸν ἔτυπεν ἀπὸ μέσα ἢ συνειδησίς του, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὅπου ἔδειξεν εἰς τὸν γέροντά του· ὅθεν πέρνωντας τὸν ἀδελφόν του, ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἅγιον καὶ προσπίπτωντας ἐζήτηε συγχώρησιν διὰ τὴν ἀπιστίαν του. Ἀλλὰ δὲν ἀπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἐγένεν ὁ Μάρκος ὄλος παράλυτος, τόσον ὅπου δὲν ἐδύνατο μήτε νὰ περιπατήσῃ μήτε χεῖρας ἢ πόδας νὰ κινήσῃ. Λοιπὸν ἐπαρακαλοῦσε τὸν Ἅγιον νὰ τὸν λυπηθῆ καὶ νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἀλλὰ ὁ Ἅγιος θέλωντας νὰ τὸν κάμῃ νὰ γνωρίσῃ τὸ σφάλμα τῆς ἀπιστίας καὶ παρακοῆς του, τοῦ λέγει: οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι δύνανται νὰ σὲ ἰατρεύσειν, ὡς θαυματουργοί, ἐγὼ δὲ τέκνον μου εἶμαι ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνάξιος καὶ ὁ Θεὸς δὲν μὲ ἀκούει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ ἀδελφός του συμπονῶν παρεκάλει τὸν Ἅγιον νὰ τὸν συγχωρήσῃ, ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς εἰκόνης λάδι καὶ ἄλειψε τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ὦ τοῦ θαύματος! παρευθὺς ἰατρεύθη ὁ Μάρκος καὶ ἀσυκώθη ἀπὸ τὴν κλίνην ὅπου ἐκείτετο. Τότε τοῦ λέγει ὁ Ἅγιος: αἶδε ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε ἵνα μὴ χειρόν τι σου γένηται». Ἀλλὰ πάλιν ὁ Μάρκος ἐπεσεν εἰς παρακοήν, διότι ζητῶν τὴν ἄδειαν τοῦ γέροντος διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν αἰγιαλὸν νὰ ψαρεύσῃ καὶ μὴ λαβῶν, ἀλλὰ ἀκούσας μάλιστα, τὸ νὰ μάθῃ νὰ ψαρεύῃ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς διὰ νὰ μὴν τὸν φάγουν καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ψάρια, διὰ νὰ μὴν πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τῶν πειρασμῶν. Αὐτὸς ὡς παρήκοος κατέβη εἰς τὸν αἰγιαλὸν διὰ νὰ πλύνῃ τάχα τὰ παλαιοράσα του καὶ ἐπίανε ψάρια μὲ τὸ ἄγκιστρον καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐκαταγίνετο εἰς τοῦτο, ἕνα μέγαλον σκυλόψαρον ἐπήδησεν ἑξαφνα ἐξω ἀπὸ τὴν θάλασσαν καταπάνω του διὰ νὰ τὸν καταπίῃ. Τρομάζοντας δὲ ὁ Μάρκος, ἐπεκαλέσθη τοῦ γέροντος τὴν εὐχὴν καὶ παραμερῶντας ὁ-

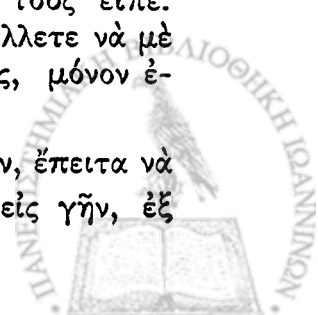
λίγον, μετὰ βίας ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸ θηρίον, καὶ τρέχει παρευθὺς τρομασμένος εἰς τὸν Ἅγιον, βαστώντας εἰς τὸ χέρι του καὶ τὰ ψάρια ὅπου ἐπίασεν. Ὁ δὲ Ἅγιος βλέποντάς τον τοῦ εἶπε: μὴ γίνεσαι ἄπιστος παρήκοος, διατὶ ἐκεῖνος ὅπου ἐμετεμορφώθη εἰς ὄφιν εἰς τοὺς προπάτορας καὶ τοὺς ἐδίδαξε τὴν παρακοὴν, αὐτὸς ὁ Ἰδιος σήμερον μετεμορφώθη εἰς τὸ σκυλόψαρον, διὰ τὴν παρακοὴν ὅπου σὲ ἐδίδαξε πρότερον, θέλοντας νὰ σὲ ρίψῃ εἰς τὸν λάκκον τῆς ἀπωλείας καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικά. Ὅμως ὁ Χριστὸς ὅπου ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ τὸν καταργήσῃ, σὲ ἐβοήθησε σήμερον προσμένωνντας τὴν μετάνοιάν σου, διὰ τὴν ἀπειρόν του ἀγαθότητα. Ἐγὼ δὲ ποτὲ δὲν θέλω νὰ φάγω ψάρια τῆς παρακοῆς. Ἀκούωντας δὲ ὁ Μάρκος ταῦτα, ἔρριψε μακρὰν τὰ ψάρια καὶ προσπίπτωντας εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἁγίου, ἐζήτη με θερμὰ δάκρυα τὴν συγχώρησιν, καὶ ὁ ἅγιος ὡς συμπαθέστατος τὸν ἐσυγχώρησε. Ἀπὸ τότε δὲ καὶ ὕστερον ἐφύλαξεν ἄκραν ὑποταγὴν, ἕως ὅπου ἐτελειώσε τὴν ζωὴν του καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν με χρηστὰς ἐλπίδας διὰ νὰ λάβῃ τὸν μισθὸν τῆς ὑπακοῆς τοῦ μυριοπλάστου, ἄφησε δὲ διάδοχον τῆς ὑπακοῆς του εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῇ τὸν Ἅγιον τὸν ἀνεψιὸν του Γαβριὴλ, τοῦ ὁποῖου ὁ πατὴρ ὠνομάζετο Δοσίθεος. Αὐτὸς δὲ ὁ Δοσίθεος ἐπαρακάλεσε μίαν φορὰν τὸν Ἅγιον διὰ νὰ στείλῃ τὸν Γαβριὴλ διὰ χρεῖαν τινὰ εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου καὶ τὸν ἔστειλε. Τοῦ ἐδιώρισεν ὅμως ποίαν ἡμέραν νὰ ἔλθῃ ὀπίσω ἐξ ἅπαντος, ὅταν δὲ ἔφθασεν ἡ διωρισμένη ἡμέρα καὶ ὁ Γαβριὴλ δὲν ἦλθεν, ὁ Δοσίθεος ἄρχισε νὰ κλαίῃ στοχαζόμενος ὅτι ἐσκλαβώθη ὁ υἱὸς του διότι ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἁγαρηνοὶ ἐκούρσευαν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος Νήφων με τὸ διορατικὸν ὄμμα τῆς ψυχῆς του ἠξυρῶντας τὰ γινόμενα εἶπε: μὴ κλαίεις γερο-Δοσίθεε τὸν υἱὸν σου, ὅτι εἶναι ἐλεύθερος καὶ πρὶν νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος, νὰ καὶ ἔφθασεν ὁ Γαβριὴλ χωρὶς νὰ πάθῃ κανένα κακόν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπρογνώρισεν ὁ Ἅγιος ὅτι μετὰ ἕξ μῆνας ἔμελλε νὰ κοιμηθῇ ὁ Ἅγιος Μάξιμος τὸν τελευταῖον ὕπνον, εἶπεν εἰς τὴν συνοδίαν του: ἄς ὑπάγωμεν πρὸς τὸν Ἅγιον Μάξιμον διὰ νὰ τὸν ἀπολαύσωμεν, ὅτι δὲν τὸν ἔχομεν νὰ τὸν ἰδοῦμεν πλέον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν. Ἐπῆγαν λοιπὸν πρὸς αὐτὸν καὶ κάμνοντες τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, εἶπεν ὁ Ἅγιος Μάξιμος: Χαίρετε ἐν Χριστῷ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Τοῦτο εἶναι τὸ ὀλοῦστερνόν μας χαιρέτισμα, διότι πλέον δὲν ἔχομεν νὰ ἰδοῦμεν ἕνα τὸν ἄλλον, καὶ ἀκολούθησεν ἡ προφητεία καὶ τῶν δύο κατὰ ἀλήθειαν.

Ἀπερνῶντας χρόνοι πολλοὶ ἦλθε πάλιν ἡ πανώλης εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἐκτύπησε τὸν Γαβριὴλ τόσον ὅπου ἐκινδύνευεν εἰς θάνατον καὶ βλέπωντάς τον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα. Ὁ δὲ ἅγιος ἐπαρηγόρει λέγων: μὴν κλαίης ἀδελφὲ ὅτι ὁ υἱὸς σου δὲν ἀποθαίνει τώρα, ἐπειδὴ με ὑπηρετήσε καθὼς θέλει ὁ Θεός». Καὶ εὐθὺς γυρίζοντας κατὰ ἀνατολὰς ἐδεήθη τοῦ πανοικτήρμονος Θεοῦ μυστικῶς διὰ τὸν ἀσθενῆ ὥραν πολλὴν καὶ ὦ! τοῦ θαύματος, ἐσυκώθη ὁ ἄρρωστος υἱὸς καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Τότε στραφείς ὁ ἅγιος πρὸς αὐτοὺς εἶπεν: ὁ μὲν ἀδελφὸς ἡμῶν ἔλαβε τὴν υἰεῖαν με τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐγὼ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων θέλω ἀποθάνει.

Ἦλθε λοιπὸν ἡ νηστεία τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τὸ πρῶν τοῦ πρώτου Σαββάτου ἐσυκώθη καὶ ἔκαμε προσευχὴν καὶ ἐκοινώνησε τὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἐπειτα λέγει πρὸς τὴν συνοδίαν του: «Τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἰδοὺ ἦλθεν ὁ καιρὸς διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Κύριον, τὸν ὁποῖον ἐπεπόθησεν ἐκ νεότητος ἡ ψυχὴ μου». Βλέποντάς τους δὲ ὅπου ἐταράχθησαν καὶ ἐλυπήθησαν πολλὰ, τοὺς εἶπε: «δὲν πρέπει τέκνα μου νὰ λυπῆσθε διότι ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μέλλετε νὰ με ἔχετε πρέσβυν πρὸς τὸν Θεόν, νὰ τὸν παρακαλῶ διὰ τὴν σωτηρίαν σας, μόνον ἐσεῖς νὰ φυλάττετε τὰς ἐντολάς του».

Τῇ δὲ Κυριακῇ τοὺς εἶπε νὰ βάλουν πρῶτον τράπεζαν νὰ γευθοῦν, ἔπειτα νὰ σκάψουν τὸν τάφον του καὶ νὰ τὸν ἐτοιμάσουν, διὰ νὰ ὑπάγω, λέγει, εἰς γῆν, ἐξ

ἥς ἐλήφθη. Ἀφοῦ δὲ ἔγιναν ταῦτα ἐσυκώθη ὀρθιος ὁ ἅγιος καὶ ὑψώσας ὄμματα καὶ χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐπροσευχῆθη ὥραν πολλήν. Ἐπειτα εὐλογήσας καὶ συγχωρήσας αὐτούς καὶ λαβὼν καὶ ἀπ' αὐτούς συγχώρησιν, ἐσχημάτισε τὸν ἑαυτὸν του σταυροειδῶς καὶ παρέδωκε τὴν ἁγίαν του ψυχὴν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ. Ἡστραψε δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, δίδωντας σημεῖον μὲ τοῦτο τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας του.

Ἐκοιμήθη λοιπὸν οὗτος ὁ ἀείμνηστος ΠΑΤΗΡ εἰς ἰδ' τοῦ Ἰουνίου (14) ἔζησε δὲ χρόνον ἐνενήκοντα ἔξ. Ἐκαμε καὶ θαύματα πολλὰ εἰς τὴν ζωὴν του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶνε καὶ ταῦτα:

Ἐνας γέροντας πνευματικὸς καὶ ἐνάρετος, Θεόδουλος τὸ ὄνομα, ἠθέλησε μίαν φορὰν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἅγιον διὰ ψυχικὴν του ὠφέλειαν καὶ περιπατῶντας εἰς τὴν στρατάν, ἔφθασεν εἰς ἕνα τόπον κρημνώδη καὶ ἐκεῖ γλυστρῶντας ἐκτύπησε τὸ ποδάρι του εἰς μίαν μεγάλην πέτραν καὶ τόσον αἷμα ἔτρεξεν ἀπὸ τὴν πληγὴν καὶ τόσους πόνους εἶχεν, ὅπου ὀλίγον ἔλιπε νὰ ξεψυχήσῃ. Ὄθεν βλέποντας τὸν ἑαυτὸν του ὅπου εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάστασιν ἐφώναζεν ἐκ βάθους ψυχῆς λέγων: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ὁ Νήφων εἶναι δοῦλός σου καὶ ἔχη παρρησίαν πρὸς σε, ἄς σταθῇ ἡ ρῦσις τοῦ αἵματος καὶ ἄς παύσουν οἱ πόνοι διὰ νὰ ἀναλάβω διὰ τῶν εὐχῶν του καὶ νὰ μὴ μὲ φάγουν ἐδῶ τὰ ἄγρια θηρία. Οὕτως εἶπε καὶ ὦ! τοῦ θαύματος παρευθὺς ἐστάθη τὸ αἷμα, ἔπαυσαν οἱ πόνοι, καὶ ὁ μισαποθαμένος ἐσυκώθη ὀρθὸς καὶ ἐπεριπάτει δοξάζων τὸν Θεόν.

Ἐνας μοναχὸς ἀπὸ τὴν Λαύραν ἔχωντας εὐλάβειαν εἰς τὸν ἅγιον Νήφωνα, τοῦ ἔστειλεν ἕνα ἀγγεῖον γεμάτον λάδι μὲ ἕνα φίλον του, ὁ ὁποῖος πηγαίνωντας εἰς τὸν δρόμον ἐσκόνταψε καὶ ἔπεσε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐσυντρίφθησαν καὶ τὸ ἀγγεῖον μὲ τὸ λάδι ἔμεινε γερόν καὶ τὸ ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἅγιον, ὁ ὁποῖος χαμογελῶντας ὀλίγον ἐπρόλαβε καὶ τοῦ λέγει: Ἴδε πόσῃ ἰσχύν ἔχει ἡ πίστις τοῦ ἀδελφοῦ ὅπου ἔστειλε τὸ λάδι ὅπου καὶ ἐσὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ τὸ ἀγγεῖον μὲ τὸ λάδι τὸ ἐφύλαξε γερόν, μὲ ὅλον ὅπου τὰ ἐπίλοιπα ἐσυντρίφθησαν τελείως, ὁ δὲ κομιτῆς, θαυμάζωντας τὸ προορατικὸν τοῦ ἀγίου, ἐδόξασε τὸν Θεόν.

Ἄλλος μοναχὸς ὄντας ἄρρωστος ἀπὸ κεφαλαλγίαν πολυχρόνιον ἐπῆγεν εἰς ἰατροὺς καὶ ἐξώδευσε πολλὰ, ὅμως καμμίαν θεραπείαν δὲν ἤυρεν ὅθεν ἐπρόστρεξεν εἰς τὸν Ἅγιον καὶ προσπίπτοντας εἰς τοὺς πόδας του ἐδέετο θερμῶς νὰ τὸν ἰατρεύσῃ, λέγοντας: «ἠξέυρω ἀγιώτατε πάτερ ὅτι ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσης ἀπὸ τὸν Θεόν, θέλει σοῦ τὰ δώσει διὰ τὴν ἀγάπην του ἐπρόκρινες νὰ κάθῃσαι εἰς τούτην τὴν ἔρημον». Ὁ δὲ ἅγιος ὡς ταπεινόφρων τοῦ λέγει: «πάτερ εἰμαι ἁμαρτωλὸς καὶ ἁμαρτωλὸν ὁ Θεὸς δὲν ἀκούει. Ἀλλὰ ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ δακρύῃ, νὰ προσπίπτῃ καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Ἅγιον νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Τότε ὁ μακάριος Νήφων, νικηθεὶς ἀπὸ τὴν φυσικὴν του καλωσύνην καὶ συμπάθειαν, εἶπεν εὐχὴν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν ὅπου ἐπονοῦσεν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν εὐγῆκε μία βοή, ὡσὰν βίαιος ἀνεμος καὶ ὦ! τοῦ θαύματος ἰατρεύθη ὁ πονεμένος καὶ εὐχαριστῶν τὸν Ἅγιον ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

Ἄλλος ἕνας μοναχὸς ὄντας ἰδιόρρυθμος, ἐθάρρευσε εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ εἰς τὴν γυνῶσιν του καὶ δὲν ἀνέφερε τοὺς λογισμοὺς του εἰς κανένα πνευματικὸν πατέρα πρακτικώτερόν του, ἀλλὰ καθὼς τοῦ ἔλεγεν ὁ ἰδικός του λογισμὸς, ἐτζι ἐπολιτεύετο. Ὄθεν ἐπλανήθη ὁ ἄθλιος καὶ ἐδέχθη ἕνα ἀγγελον σκότους ἀντὶ φωτός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθη πολλὰ ἄτοπα καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ὑψηλοφροσύνην, ὅπου ἐφαντάζετο πῶς εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Οὗτος λοιπὸν μίαν φορὰν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἅγιον Νήφωνα καὶ ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν Ἅγιον διὰ τί αἴτιον ἐπῆγεν εἰς αὐτόν, τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ἦλθον διὰ νὰ σὲ ἰδῶ ὡσὰν ὅπου εἶσαι περιβόητος εἰς τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ ἅγιος τοῦ εἶπε καὶ πῶς ἐσὺ ὁ τόσον μέγας καὶ θαυμαστός, ἐκαταδέχθης νὰ ἔλθῃς εἰς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον καὶ εὐ-

τελῆ, ἐκεῖνος τοῦ λέγει: ὁ Θεὸς μὲ εὐηργέτησε καὶ τὸ χάρισμα ὅπου ἔχω εἶναι τοῦ Θεοῦ. Τότε τοῦ λέγει ὁ "Όσιος: Χάρισμα τοῦ Θεοῦ ἀδελφε εἶναι ἢ ταπεινοφροσύνη. Τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ λογιζέσαι τὸν ἑαυτὸν σου πῶς εἶσαι ἔσχατος πάντων, Τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ κατορθώσης μεγάλας ἀρετάς καὶ νὰ ἔχῃς τὸν ἑαυτὸν σου πῶς εἶσαι ὁ κατώτερος ἀπὸ ὅλους. Αὐτὰ δὲ ὅπου φαντάζεσαι σὺ εἶναι τῆς πλάνης καὶ τοῦ Σατανᾶ ὅπου σοῦ τὰ ἐδίδαξε· καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος γενόμενος ὡσάν ἐκστατικὸς ἀπὸ τὰ θεόπνευστα λόγια τοῦ Ἁγίου καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν ἑαυτὸν του εἶπεν: Ἐὰν αὐτὰ εἶναι τοῦ πονηροῦ, Πάτερ, δίδωξαί τα, σὲ παρακαλῶ μὲ τὴν προσευχὴν σου καὶ ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ τὰς φαντασίας του· ὁ δὲ μακάριος Νήφων ὑψώσας τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς του εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶπε: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὅπου ἐζήτησας τὸ πεπλανημένον καὶ ἀπολωλὸς πρόβατον καὶ εὐρῶν αὐτὸ τὸ ἐσυγκαταρίθμησας μὲ τὰ λοιπὰ πρόβατα τὰ ἀπλανῆ καὶ ἐδίωξας τὸν νοητὸν λύκον ὅπου ἐζητοῦσε νὰ τὰ θανατώσῃ καὶ ἔδειξας εἰς ἡμᾶς ὁδὸν σωτηρίας, σὺ Δέσποτα καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὅπου διὰ τὴν ἀπλότητά του ἔπεσεν εἰς πλάνην, ἀπὸ τὰς μεθοδίας τοῦ πλάνου διαβόλου ἐλευθέρωσέ τον ἀπὸ τὰς φαντασίας ἐκείνου, διὰ νὰ γνωρίζῃ ἐσὲ μόνον Θεὸν ἀληθινόν, τὸν δι' ἡμᾶς σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπομείναντα καὶ νὰ δοξάζῃ τὸ ὄνομά σου τὸ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν». Ὅπως ἐπροσευχῆθη ὁ "Όσιος καὶ παρευθὺς ὡσάν ἓνα νέφαλον διεσκορπίσθη ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐγνώρισε καθαρὰ εἰς τί μέγαλον κακὸν ἦτον πεσμένος ὁ ἄθλιος καὶ ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐλευθερώθη ἀπὸ τὰς φαντασίας τοῦ Σατανᾶ καὶ ἔζησε θεαρέστως μὲ πολλὴν φρονιμάδα καὶ ταπεινώσιν.

Ὁ ὠρολόγος τῆς Ἱερᾶς Λαύρας διωχθεὶς ἀπὸ τὸ μοναστήριον διὰ κάποιον σφάλμα ὅπου ἔπταισεν, ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἅγιον καὶ λέγωντάς του πῶς ἐδιώχθη ἀδίκως ἀπὸ τὴν Λαύραν τὸν ἐπαρακαλοῦσεν ἂν εἶναι τρόπος νὰ μείνῃ ἐκεῖ εἰς τὴν ὑποταγὴν του, ὁ δὲ Ἅγιος προβλέπωντας τὸ μέλλον τοῦ εἶπε: Πήγαινε ὀπίσω εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ πρόσπεσαι εἰς τὸν Ἡγούμενον μὲ μετάνοιαν καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ θέλει σὲ δεχθῆ ἄλλοι· διὰ τί ἂν δὲν ὑπάγῃς καὶ ἐδῶ δὲν θέλεις ὑπομείνης τὴν στενοχωρίαν καὶ ἀπὸ τὰ καλὰ τοῦ Μοναστηρίου θέλεις ξεπέσεις, ἀλλὰ πηγαίνωντας ὀπίσω δὲν ἔχει νὰ ἀπεράσῃ πολὺς καιρὸς καὶ θέλεις γένῃς Ἐκκλησιάρχης καὶ ὕστερα Ἡγούμενος. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχῃς περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὴν ταπεινοφροσύνην, χαμογελῶν δὲ τοῦ εἶπε καὶ τοῦτο ὅταν σὺν Θεῷ ἡγουμενεύσῃς νὰ ἐνθυμηθῆς καὶ ἡμᾶς καὶ νὰ μᾶς ἀξιώσῃς τῆς μερίδος τοῦ Κοινοβίου». Πηγαίνωντας λοιπὸν ὁ ὠρολόγος εἰς τὸ Μοναστήριον, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἔγινε κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Ὁσίου καὶ Ἐκκλησιάρχης καὶ ἡγούμενος ὅθεν καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν Ἅγιον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Ἄλλὰ καὶ τρεῖς μοναχοὶ ἠθέλησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὸν Ἅγιον καὶ ἐπειδὴ ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον ἀγένειος, τὸν ἀφησαν εἰς τὴν στράταν, μακρὰν ἀπὸ τὸ κάθισμα τοῦ Ὁσίου, καὶ ἐπῆγαν μόνον οἱ δύο· ὁ δὲ ἅγιος τοὺς εἶπε: πῶς δὲν ἐφέρετε καὶ τὸν νέον; διότι αὐτὸς μέλλει νὰ γίνῃ κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· τότε ἐκεῖνοι θαυμάσαντες εἰς τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἁγίου, ἐπῆγαν καὶ ἔφεραν καὶ τὸν νέον καὶ ὠφεληθέντες πολλὰ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ὁσίου καὶ λαβόντες εὐλογίαν ἀνεχώρησαν δοξάζοντες τὸν Θεόν, ὁ δὲ νέος ἐκεῖνος προκόψας εἰς τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἁγίου ἔλαμψεν εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν.

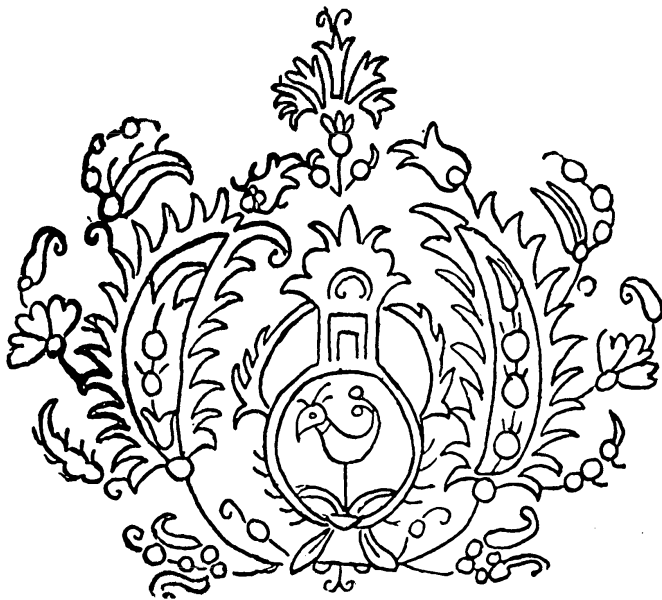
Ὁ Δοσίθεος ὅπου εἶπομεν, ὁ πατὴρ τοῦ Γαβριὴλ ἐπαρακαλοῦσε τὸν Ἅγιον νὰ δώσῃ ἄδειαν τοῦ Γαβριὴλ διὰ νὰ ὑπάγῃ διὰ χρεῖαν τινὰ εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων. Ὁ δὲ ἅγιος προβλέπωντας τὸν κίνδυνον ὅπου ἔμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ, τὸν ἐμπόδιζεν. Ἄλλ' ὁ Δοσίθεος ἐδιίσχυριζετο πῶς δὲν εἶναι κανένας φόβος νὰ ὑπάγῃ τὴν πρώτην ἡμέραν εἰς τὸ μονήδριον τοῦ Ἀμαλφινοῦ, τοῦ νῦν Μορφينوῦ καλουμένου.

Τότε λέγει ὁ Ἅγιος: ἀμὴ ἐὰν ὁ Γαβριὴλ σκλαβωθῆ ἐδῶθεν ἀπὸ τὸ μονήδριον τοῦ Ἀμαλφινοῦ, τί μέλλει γενέσθαι; πλὴν ἄς ὑπάγῃ καὶ ἐγὼ νὰ εἶμαι ἀθῶος

ἀπὸ τὴν ζημίαν ὅπου ἀκολοθήσει». Πιστεύσας λοιπὸν ὁ Δοσίθεος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου δὲν ἀντέτεινε πλέον. Καὶ τὸ βράδυ ἐκεῖνος ἕνας ἀδελφὸς πηγαίνωντας εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἀνήγγειλεν ὅτι ἐδώθεν ἀπὸ τὸ μονήδιον τοῦ Μορφινοῦ, ἐπῆγεν ἕνα καράβι κουρσάρικον καὶ ἐσκλάβωσε τρεῖς μοναχοὺς, ὅπου εὐρέθησαν κατὰ τύχην εἰς τὴν στράταν ἐκείνην, καθὼς προεῖπεν ὁ Ἅγιος.

Πρὸς τούτοις καὶ ἕνας μοναχὸς ἀπὸ τὴν Λαύραν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ὅσιον καὶ τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Ἱερομόναχος Ἰωαννίκιος ἐστάλη ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον μαζί με ἄλλους μοναχοὺς εἰς τὸ νησί τῆς Σκίρρου καὶ πηγαίνωντας μετὰ τὸ καῖκι τοῦ Μοναστηρίου, εἰς τὸν δρόμον ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς κουρσάρους καὶ ὅτι εἰς τὴν Λαύραν οἱ Πατέρες ἐσύναξαν ἄσπρα καὶ ἔστειλαν διὰ νὰ τοὺς ἐξαγοράσουν καὶ ἔδωκε καὶ αὐτὸς τὸ μερίδιόν του ἕνα φλωρί. Τότε τοῦ λέγει ὁ Ἅγιος: καλλίτερον ἦτον τέκνον μου νὰ ἔδιδες τὸ φλωρί εἰς τοὺς πτωχοὺς, διὰ τὶ ὁ Ἰωαννίκιος καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐξεσκλαβώθησαν καὶ εἶναι καλὰ ἄμποτε νὰ ἐμετέχαμεν καὶ ἐμεῖς ἀπὸ τὴν παράκλησιν ὅπου ἀπολαμβάνουν ἐκεῖνοι τώρα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν Ἅγιον, ἐσημείωσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅταν ἐγύρισεν εἰς τὴν Λαύραν ὁ Ἰωαννίκιος, τοῦ εἶπεν ἐκεῖνα ὅπου ἐπροφήτευσεν ὁ Ὅσιος Νήφων διὰ αὐτοὺς καὶ ἔμαθεν ὅτι κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἁγίου, οὕτως ἔγινε καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅπου ἐσημείωσαν, ἔπιασαν ψάρια πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἔλαβαν μεγάλην παράκλησιν, εἰς δόξαν Θεοῦ, τοῦ δοξάζοντος τοὺς αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας. Ἀμήν.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ*

(Δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου
Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεοφύτου, κατὰ τὰ ἔτη 1909—1914, ἐξ ἐ-
πισήμων ἐγγράφων του, ἀποκειμένων εἰς
τὰ ἀρχεῖα τῆς ὡς ἄνω Μητροπόλεως)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΑΡΧΙΜ. ΤΙΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΝΤΖΑΛΗ
ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

Τῷ Παναγιωτάτῳ θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι Κύ-
ρίῳ τῷ Πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ Προσκυνητῷ μοι Δεσπότη

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Ἐν τῷ χωρίῳ Τσαμαντιᾶ τοῦ τμήματος Φιλιατῶν τῆς ταπεινῆς μου παροι-
κίας συνέβη τὸ ἐξῆς ἀποτρόπαιον κακούργημα, τὸ ὁποῖον μετὰ λύπης φέρω εἰς
γνώσιν τῆς τε Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ Προσκυνητῆς μοι Παναγιότιτος καὶ τῆς
Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ γηραιὸς ἱερεὺς Δημήτριος Γῶγος εἶχε γαμ-
βρὸν ἐπὶ θυγατρὶ Σπύρον Βασ. Ἐξαρχον καλούμενον, μεθ' οὗ εὐρίσκετο
εἰς δίκην ἕνεκα προικῶν διαφορῶν. Ὁ ἄθλιος αὐτὸς ὑποκινούμενος καὶ ὑπὸ τῆς
ἀδελφῆς αὐτοῦ κατόπιν διαπληκτισμῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν παρελ-
θούσαν Κυριακὴν ἐπυροβόλησεν αὐτὸν κατὰ τὸ στήθος καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐξέ-
πνευσε, κατόπιν δὲ τῆς νενομισμένης ἀνακρίσεως ἐκηδεύθη ὁ σεβάσμιος λειτουρ-
γὸς ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ πένθους τῶν κατοίκων ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀνουσιουργήματι.
Ὁ ἀπαίσιος φονεὺς διέφυγε, συνελήφθη ὅμως ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Αἰκατερίνη καὶ
ἤχθη εἰς τὰς φυλακὰς Φιλιατῶν, ἡ ὁποία κατὰ τὰς ληφθείσας μαρτυρίας παρώ-
τρυνε τὸν ἀδελφὸν τῆς, ἵνα πυροβολήσῃ κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἱερέως.

Ἐπὶ τούτοις ἐξαιτούμενος τὰς Παναγίας καὶ θεοπειθεῖς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ
εὐλογίας ἀρωγὸς μοι ἐν παντί, διατιλῶ εὐσεβάστως κατασπαζόμενος τὴν Πανα-
γίαν Αὐτῆς δεξιάν.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 14 Ἀπριλίου 1912

Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης καὶ Προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος.

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ.

Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Νεόφυτος

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 347.

Τῷ Παναγιωτάτῳ Θειοτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Πανευσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ προσκυνητῷ μοι Δεσπότη

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Δις τῆς ἐβδομάδος ἀναχωρεῖ ἐκ Παραμυθίας εἰς Ἰωάννινα ταχυδρομεῖον, ἀνὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ Τετάρτην. Τὴν παρελθοῦσαν λοιπὸν Τετάρτην 18ην τρέχοντος ἀνεχώρησεν, ὡς συνήθως, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν προσεβλήθη εἰς ἐξάωρον ἀπὸ τῆς Παραμυθίας ἀπόστασιν ὑπὸ ληστρικῆς συμμορίας, καὶ ἐκ τῶν δύο σουβαρήδων τῶν συνοδευόντων τοὺς ταχυδρομικοὺς σάκκους, ὁ μὲν ἐφονεύθη ὁ δὲ ἄλλος πληγωμένος κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ μετὰ τῶν δύο τούτων συνοδοιπόρων καὶ δύο ἄλλοι ὄθωμανοί, ὁ μὲν εἰς ἐκ Μενίνας ὁ δὲ ἄλλος ἐκ τῆς Μαζαρακιᾶς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐφονεύθη ὁ δὲ διεσώθη φέρων δύο πληγὰς. Οἱ ταχυδρομικοὶ σάκκοι Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν ἠρπάγησαν, ἀφέθησαν δὲ ἐπὶ τόπον οἱ τοῦ Μαργαριτίου καὶ Ρεσαδιέ. Κατὰ τὰς ληφθείσας πληροφορίας ὁ ἐκ Μενίνας φονευθεὶς ἔφερε 40 λίρας περὶ τὰς 30 δὲ ὁ σουβαρᾶς, οἵτινες καὶ ἐληστεύθησαν μετὰ τὴν δολοφονίαν.

Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπίθεσις ἐξήγειρε τοὺς ὄθωμανοὺς τῆς Παραμυθίας καὶ τῶν πέριξ χωρίων μέχρι Μαργαριτίου καὶ Μαζαρακιᾶς οἱ ὅποιοι πάνοπλοι προσέτρεξαν εἰς τὸν τόπον τῆς δολοφονίας ἀπειλοῦντες σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Εὐτυχῶς μέχρι σήμερον οὐδὲν συνέβη, καθ' ὅσον ἐγκαίρως ἐτηλεγραφήθησαν τὰ δέοντα εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐδόθησαν αὐστηραὶ διαταγαὶ παρὰ τοῦ Βαλῆ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα, ἵνα μὴ διασαλευθῇ ἡ τάξις, ἀφίκετο δὲ ἀπὸ προχθὲς καὶ ὁ Μουτεσαρίφης Ρεσαδιέ. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ γίνωσιν ἀντεκδικήσεις παρὰ τῶν φύσει ἐκδικητικῶν ὄθωμανῶν κατὰ τῶν χριστιανικῶν χωρίων Ποπόβου, ἐλευθεροχωρίου καὶ Σέλιανης παρὰ τὴν Παραμυθίαν κειμένων, διότι ὑποθέτουσιν ὅτι ἡ ἐκ τῶν φυγοδίκων τῶν χωρίων τούτων συμμορία ἐλήστευσε καὶ ἐδολοφόνησε τοὺς ῥηθέντας ὄθωμανοὺς οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας τῆς Τσαμουργιᾶς, τὴν τοῦ Κασήμ, Ἁγᾶ Σαλῆ καὶ Ταχῆρ Ἁγᾶ Μέτη.

Εἰς τοὺς συμμορίτας ἀπεδόθη καὶ ἡ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν γενομένη ἀπαγωγή τοῦ ἐνταῦθα ἐμπορευομένου Ἰσραηλίτου Ματαθιούλη, ὅστις μετέβαινε εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων, παρ' οὗ ἔλαβον τὰς ἄς ἔφερε πενήτηντα λίρας καὶ ζητοῦσιν ἑτέρας 250 ὡς λύτρα πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ. Στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς Τρίτης εἰς καταδίωξιν τῆς συμμορίας ταύτης, ἀλλὰ μέχρι σήμερον οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐγνώσθη.

Οἱ ἐνταῦθα ὄθωμανοὶ ἐζήτησαν ἀμέσως τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὑποδιοκητοῦ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Χωροφυλακῆς παρὰ τοῦ Βαλῆ Ἰωαννίνων, συνάμα δὲ καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ συμμοριῶν νόμου καθ' ὅλην τὴν διοίκησιν τοῦ Τσαμλικ καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἐφαρμοθῇ καὶ ὅλη ἡ αὐστηρότης θὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἄνευ πολλῆς ἐρεῦνης χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ ἡ μεγάλη συμμορία τοῦ Μουχαρέμ καὶ τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι κυριαρχοῦσι τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ σχεδὸν ἀπέκλεισαν πᾶσαν συγκοινωνίαν καὶ μεταξὺ ἑπι τῶν κεντρικῶν δρόμων Φιλιατῶν—Μαργαριτίου—Πάργης.

Ἐνεκα τῆς ἐκρύθμου ταύτης καταστάσεως καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν ἐνταῦθα φοβουμένων δικαίως χριστιανῶν ἀνέβαλον διὰ τινὰς ἡμέρας τὴν εἰς τὸ τμήμα Φιλιατῶν περιοδείαν μέχρι κατευνάσεως τινος τῶν πνευμάτων καίτοι πολλὰ ἀπειλαὶ γίνονται καὶ κατ' ἐμοῦ, ὡς ὑποστηρίζοντος δῆθεν τὰ τοιαῦτα κινήματα καὶ ἐξεγείραντος τοὺς χριστιανοὺς ἐναντίον τῶν ἀγάδων κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς.

Τὴν περικλειστον εἶχον στείλει διὰ τοῦ ληστευθέντος ταχυδρομεῖου τὴν Τετάρτην.

Ἐπὶ τούτοις ἔξαιτούμενος τὰς Παναγίας καὶ θεοπειθεὶς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ Εὐλογίας ἀρωγὸς μοι ἐν παντί, διατελῶ εὐσεβάστως κατασπαζόμενος τὴν Παναγίαν Αὐτῆς δεξιάν.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 21 Ἀπριλίου 1912

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Νεόφυτος

Τῷ ἐντίμῳ καὶ ἐριτίμῳ Κυρίῳ Μελαῖ ἐν Κυρίῳ

Χαίρειν

Εἰς Ἀθήνας

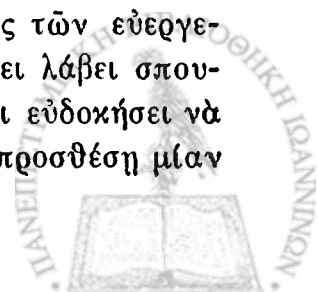
Μεγάτιμε Ἐθνικῆ Εὐεργέτα,

Διὰ τῆς ἡγεμενικῆς δωρεᾶς τῆς Ὑμετέρας Φιλανθρώπου καὶ φιλογενοῦς Ἐντιμότητος ἢ ὁμογενῆς κοινότητος Παραμυθίας ἀπέκτησε κατάλληλον σχολὴν τῶν ἀρρένων, ἡ ὁποία ὑπερήφανος διαλαλεῖ τὴν ἐγνωσμένην Ἡπειρωτικὴν μεγαθυμίαν καὶ διὰ τῶν διακοσίων μαθητῶν αὐτῆς εὐλογεῖ τὴν μνήμην καὶ τὸ τετιμημένον ὄνομα τῶν ἀειμνήστων καὶ μεγατίμων αὐτῆς εὐεργετῶν.

Ἄλλ' ἡ κοινότης Παραμυθίας, μεγάλυμε ἄνερ, στερεῖται καταλλήλου Παρθεναγωγείου καὶ συνωσιζονται ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης τὰ κοράσια ἐντὸς στενοῦ καὶ ἀνθυγεινοῦ οἰκήματος, καθ' ὅσον ἡ ὁμογενῆς κοινότης δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀνέγερσιν καταλλήλου Παρθεναγωγείου, ἅτε μετ' ἀγωνίας ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν τεσσάρων αὐτῆς διδασκάλων καὶ τῶν δύο διδασκαλισσῶν.

Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὰς διετέθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως 1600 λίραι διὰ τὴν ταυτόχρονον ἀνέγερσιν ἐν Παραμυθίᾳ Ὀθωμανικῶν σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων ἐκ προφανοῦς ἀντιζηλίας πρὸς τὴν ὁμογενῆ κοινότητα, ἐξ ὑπερφιάλου Ἑθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἄλλων ἀνωτέρων λόγων, συνήλθομεν ἐν τῇ Μητροπόλει ἵνα συσκεφθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν σωματείων περὶ τοῦ πρακτέου ἀπέναντι τοῦ καταφερομένου ἡμῖν κολάφου τούτου καὶ ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ περιστάσει ἐγνωμεν ν' ἀπευθυνῶμεν καὶ πάλιν πρὸς τὴν ἀνεξάντλητον εὐσέβειαν καὶ φιλογένειαν ἐρίτιμον Ὑμῶν Ἐντιμότητα καὶ ἐξαγγέλλοντες τὴν κοινοτικὴν ταύτην ἀνάγκην καὶ τὸ βαρὺ λάκτισμα κατὰ τῆς ὁμογενείας ἡμῶν παρὰ τῆς δῆθεν συνταγματικῆς Κυβερνήσεως, ζητήσωμεν μετὰ θερμῶν παρακλήσεων καὶ ἐθνικῶν ἐλπίδων παρὰ τῆς μεγαθύμου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν καρδίας ὅπως ἐπέλθῃ τῇ ὁμογενεῖ κοινότητι Παραμυθίας ταχὺς ἐπίκουρος καὶ βοηθὸς καὶ εὐαρεστηθῇ καὶ παράσχῃ, ἔτι ἅπαξ ἑξακοσίας λίρας ὅπως ἀνεγερθῇ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἀρρεναγωγείου καὶ τὸ κοινοτικὸν Παρθεναγωγεῖον πρὸς ἄνετον ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν τῶν Ἑλληνίδων μητέρων, πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ τρωθέντος ἐθνικοῦ αἰσθήματος, πρὸς περιφανῆ ἀπόδειξιν τῶν ἡγεμονικῶν ἡμῶν διαθέσεων καὶ αἰδίου εὐγνωμοσύνην τῶν τε ἐπιζώντων καὶ τῶν ἐπιγενομένων πρὸς τὸν μεγαλόφρονα εὐεργέτην τῆς πόλεως Παραμυθίας.

Τῶν κοινῇ ἀποφασισθέντων τούτων ἔνθερμος συνήγορος καὶ πρόθυμος ἐκ καθήκοντος ὑποστηρικτῆς γενόμενος παρὰ τῆς Ὑμετέρας εὐσεβεστάτη καὶ εὐγενεστάτη Ἐντιμότητι καὶ ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ τε πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν Αὐτῆς ἀνὰ τὴν καθόλου ὁμογένειαν, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει λάβει σπουδαίως ὑπ' ὄψιν τὰ διὰ τῆς παρούσης μεταδιδόμενα Αὐτῇ καὶ θέλει εὐδοκήσει νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀνάγκην τῆς ἐπαρχίας μου, ἵνα προσθέσῃ μίαν

ἔτι χρυσῇ σελίδα εἰς τὸ ἀθάνατον Μητρῶον τῆς τετιμημένης οἰκογενείας τοῦ Μελά.

Ἐπὶ τούτοις ἀναμένων εὐμενῇ καὶ φιλογενῇ τὴν ἀπάντησιν Ὑμῶν διὰ τὰ περαιτέρω καὶ ἐπευχόμενος Ὑμῖν ἄνωθεν ἀμετάπτωτον ὑγείαν καὶ πᾶσαν ἐπίγειον εὐτυχίαν, διατελῶ μετὰ τῆς ἰδιαίτερας πρὸς Ὑμᾶς ἐκτιμήσεως καὶ πατρικῆς ἀγάπης.

Ἐν Παραμυθία τῇ 16 Μαΐου 1912

† Ὁ Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Νεόφυτος

Τῷ Ἐξοχωτάτῳ ἐν ἰατροῖς κ. Ἰωάννη, Τσάμη, Προέδρῳ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἡπειρωτικῆς Ἀδελφότητος ἐν Κυρίῳ Χαίρειν

Εἰς Ἀλεξάνδρειαν

Ἐξοχώτατε,

Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὴν Ἡπειρωτικὴν ὑμῶν καταγωγὴν δι' ἣν πᾶς τις ἤθελε καυχηθῆναι καὶ γνωρίζων τὰ φιλογενῆ καὶ φιλοπάτριδα αἰσθήματα ἅτινα καταπλημυροῦσι τὴν Ὑμετέραν καρδίαν, ἅμα δὲ εἰδὼς ἐκ φήμης τὴν περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δεομένων τοιαύτης δρᾶσιν ὑμῶν, ἀναφέρω ὑμῖν περὶ τῆς εἰς τὴν ταπεινὴν μου Ἐπαρχίαν ὑπαγομένης κοινότητος Βλαχωρίου.

Ἡ κοινότης αὕτη μὴ δυναμένη ἐξ ἰδίων ν' ἀποκτήσῃ μικρόν τι σχολεῖον εἰς ὃ περισυμμαζεσόμενα τὰ πτωχὰ αὐτῶν τεχνία ν' ἀκούωσι τὰ πρῶτα γράμματα τῆς μητρικῆς αὐτῶν Ἑλληνίδος φωνῆς, ἣν κινδυνεύουσιν ἐλλείψει σχολεῖον ν' ἀπολέσωσι καὶ μὴ ἐλπίζουσα οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν βοήθειαν, καταφεύγει δι' ἡμῶν πρὸς τὴν Ὑμετέραν ἐξοχότητα, ὡς Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπιτυχῶς δρώσης Ἡπειρωτικῆς Ἀδελφότητος καὶ ἐπιζητεῖ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐν λόγῳ ἀδελφότητος πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ διακαοῦς αὐτῆς τούτου πόθου.

Φέρων ταῦτα εἰς γνῶσιν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος καὶ δι' ὑμῶν εἰς τὸ ἀξιότιμον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ἥς προϊστασθε καὶ διὰ τοῦ γλυκυτάτου τῆς Ἡπείρου ὀνόματος τιμωμένης ἀδελφότητος παρακαλῶ καὶ ἐγὼ ὅπως λάβητε ὑπ' ὄψιν τὴν δι' ἐμοῦ διαβιβαζομένην δικαίαν τῆς πτωχῆς ταύτης Κοινότητος παράκλησιν καὶ ἀποστείλητε ποσὸν τι ἀνάλογον βεβαίως πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ εὐεργετικοῦ πατριωτικοῦ τούτου ἰδρύματος πρὸς ἀνέγερσιν σχολεῖου ἐν αὐτῇ καὶ παραδώσητε τὸ τυχὸν ἀποφασισθῆσόμενον εἰς τὸν αὐτόθι ἐργαζόμενον καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δρῶμενον ὑπὸ τῆς κοινότητος δὲ ὑποδειχθέντα ἐπιφέροντα τὸ παρὸν ἡμῶν κ. Χρῆστον Παπαμάρκου, ὄντες βέβαιοι ὅτι πράττοντες τοῦτο θέλετε διαπράξῃ ἔργον θεάρεστον καὶ ἀντάξιον τῶν ἐπὶ φιλογενεῖα καὶ ὑποστηρίξει τῆς διαδόσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τοσοῦτω φημιζομένων τέκνων τῆς Ἡπείρου τῆς δικαίως διὰ τοῦτο προσητισαμένης ἑαυτῇ τὸ τῆς εὐάνδρου ὄνομα.

Ἐπὶ τούτοις εὐελπιστῶν ὅτι θέλει ληφθῆναι ὑπ' ὄψιν ἢ αἰτησις τῆς πτωχῆς ταύτης κοινότητος εὐμενῆς δὲ καὶ φιλόπατρις θέλει εἰσθαι ἢ ἀπόφασις ἡμῶν καὶ ἐπευχόμενος ὑμῖν ἄνωθεν ἀμετάπτωτον ὑγείαν καὶ πᾶσαν ἐπίγειον εὐτυχίαν διατελῶ μετὰ τῆς ἰδιαίτερας πρὸς ὑμᾶς ἐκτιμήσεως καὶ πατρικῆς ἀγάπης.

Ἐν Παραμυθία τῇ 10 Ἰουνίου 1912

† Ὁ Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ γηρομερίου

Νεόφυτος

**Τῷ Παναγιωτάτῳ Θεωτάτῳ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι Κυ-
ρίῳ Ἰωακείμ τῷ Πανσεβάστῳ μοι Πατρὶ καὶ προσκυνητῷ μοι Δεσπότη
Εἰς Κωνσταντινούπολιν**

Παναγιώτατε

Κατὰ τὸ παρελθὸν Σάββατον, 30 τοῦ λήξαντος μηνός, ἐν ᾧ κατήρχοντο κατὰ τὴν πρωίαν ἐκ τοῦ χωρίου Πλακωτῆς τῆς ταπεινῆς μου παροικίας περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς τὴν ἐνταῦθα ἀγορὰν προσεβλήθησαν εἰς τρίωρον τῆς Παραμυθίας ἀπόστασιν μεταξὺ τοῦ τουρκικοῦ χωρίου Πετροβίτσης καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Παγανίους ὑπὸ τουρκικῆς συμμορίας καὶ ἐφονεύθησαν ὁ Μάρκος Φωτίου καὶ Λάμπρος Μπούσης, οἰκογενειάρχαι, ἐπληρώθη δὲ ἡ Ἀγγελικὴ σύζυγος Σταύρου Σουλῆ, τῶν λοιπῶν σωθέντων διὰ τῆς φυγῆς πρὸς τὸ χωρίον των.

Σκοπὸς τῆς ὑποθέσεως ἦτο ἡ ἐκδίκησις καθ' ὅσον ἐγνώσθη παρ' ὀθωμανῶν, ὅτι ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἐν Μενίνα Κασήμ Ἀγᾶ ἐξεκίνησαν, οὐδ' οὐκ εἰς ἐφονεύθη μεταβαίνων πρὸ τινος εἰς Ἰωάννινα ὡς ἔγραψα ἐν προηγουμένῃ μου, ἐγνωρίσθη δὲ μεταξὺ τῶν ληστῶν καὶ ὁ ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸς του Ἀβδῆς (Δίκος) καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν πέριξ τῆς Μενίνας Ὀθωμανικῶν χωρίων ὡς ὁ ἐκ Δράμεστης Μπίντος Μπινόζης, ὁ ἐκ Σουλουπιᾶς Κασήμ Μπάμη καὶ ἄλλοι.

Μολοντί δὲ ἦλθον ἐνταῦθα καὶ ἐξέθησαν τὰ τῆς δολοφονίας προστατευόμενοι καθ' ὅδον ὑπὸ τοῦ ἐκ Φιλιατῶν Μεχμέτ Δούση πρὸς τὸν ὑποδιοικητήν, ἐν τούτοις οὐδεμία ἐλήφθη φροντίς περὶ συλλήψεως τῶν ὀνομασθέντων ληστῶν δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθησαν καθ' ὑπόδειξιν νὰ τηλεγραφήσωσι διὰ μακρῶν τὰ συμβάντα πρὸς τε τὸν Μοντεσαρίφην Ρεσαβιὲ καὶ τὸν Νομάρχην Ἰωαννίνων ζητοῦντες ἐν τῷ συνταγματικῷ δικαίῳ ἀσφάλειαν ζωῆς.

Δυστυχῶς, Παναγιώτατε, προκειμένου περὶ χριστιανῶν οὐδεμία λαμβάνεται παρὰ τῶν ἀρχῶν πρόνοια μεθ' ὅλας τὰς παραστάσεις τῆς Μητροπόλεως καὶ τῶν ἀδικουμένων. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀπογυμνοῦνται χριστιανοὶ εἰς τε τὸ τμήμα Παραμυθίας καὶ τῶν Φιλιατῶν, ἀλλ' οὐδεμία πρόνοια λαμβάνεται παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ χριστιανῶν, ἐν ᾧ εἰς τὴν παραμικρὰν προσβολὴν ὀθωμανοῦ ἀναστατοῦνται καὶ ἀρχαὶ καὶ ἰδιῶται. Αἱ συνήθειαι ἀπαντήσεις εἶναι ὅτι ψεύδονται οἱ χριστιανοί, ὅτι οἱ κλέποντες αὐτοὺς εἶναι χριστιανοὶ ὡς καὶ οἱ δολοφονοῦντες καὶ ὅτι ὀθωμανοὶ κλέπται δὲν ὑπάρχουσιν! Ὑπέθετον ὅτι ἡ κεντρικὴ διοίκησις θὰ ἦτο μᾶλλον ἀμερόληπτος καὶ μᾶλλον δικαία καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν μετέβην πρὸ ἡμερῶν εἰς Ἰωάννινα ἵνα καὶ προφορικῶς παραστήσω πρὸς τὸν Νομάρχην Ἰωαννίνων Μεχμέτ Βέην τὰς συστηματικῶς γενομένας εἰς βάρος τῶν χριστιανῶν βιαιοπραγίας καὶ δολοφονίας τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξα ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν μετὰ τοῦ ἁγίου Ἰωαννίνων πρὸς σύστασιν, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἡ ἐξοχότης του ἀπέδωκε τὰ πάντα εἰς τὰς συμμορίας Κ. Ζορκάδης καὶ Ν. Κουτούπη, εἰς τὰς ἀντιπαρατηρήσεις μου ὅτι οἱ Μουχαρέμ καὶ Χαμίτ Δῆμος καὶ τόσοι ἄλλοι κυριαρχοῦσι τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ τρομοκρατοῦσι τοὺς πάντας, ἀπήντησεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οὐδὲν οὔτοι διέπραξαν ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ὑπομνήσω αὐτῷ ὅτι πρὸ μηνὸς ἔτι ὁ Μουχαρέμ ἐπολιόρκησεν εἰς τὸ χωρίον Σουλουπιᾶ τὸν στρατὸν καὶ ἔδειρε τὸν ἀξιωματικόν, ἀλλ' ἐσιώπησε μὴ ἔχων τί ν' ἀπαντήσῃ.

Ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ Νομάρχου, Παναγιώτατε, δικαιολογεῖ καὶ τὴν τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐκτελοῦσαι, φαίνεται, ἀνωτέρας ὁδηγίας ἀδιαφοροῦσι τελείως περὶ τῶν γενομένων τοῖς χριστιανοῖς βιαιοπραγιῶν καὶ ἀφίνουσιν ἀκαταδιώκτους τοὺς κακουργοῦντας ὀθωμανοὺς, ἐν ᾧ ἀμειλίκτως καταδιώκονται αἱ δύο ρηθείσαι συμμορίαι Ζορκάδης καὶ Κουτούπη καὶ ἀποκυρήσσονται ἐπισήμως αἱ κεφαλαι τῶν ἀρχηγῶν ἀντὶ ἑκατονταλίου ἀμοιβῆς!

ἐφέρθη βαρέως ἀσθενῆς ἀπὸ πλησιόχωρον Μουσουλμανικὸν χωρίον, ὅπου ἦτο ὑπηρετής, ἄνευ μεταδόσεως καὶ ἄνευ ἱερέως.

Ἐπειδὴ σήμερον διατελοῦμεν ἄνευ διαρκoῦς καὶ κανονικοῦ ἱερέως, διότι ὡς ἐκ τῆς μεγάλης πενίας εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα δὲν δυνάμεθα νὰ φέρομεν ξένον ἱερέα.

Ἐπειδὴ ὡς Χριστιανοὶ ἔχομεν καθημερινὰς ἀνάγκας πρὸς τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν ἡμῶν καθηκόντων.

Δ ι ἄ τ α ὕ τ α

Ἐν κοινῇ συνεδριάσει τῶν δύο κοινοτήτων ἀπεφασίσαμεν εὐχαρίστως καὶ ἀπαραβιάστως νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ἐκλιπαροῦντες Αὐτήν, ὅπως χειροτονήσῃ καὶ διὰ τὰς δύο ἀνωτέρω κοινότητας ἡμῶν κανονικὸν καὶ διαρκῆ ἱερέα καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξελέξαμεν καὶ ἐνεκρίναμεν τὸν κ. Ἀνδρέαν Βασιλεῖον κάτοικον Καρτερίζης, ὁ ὁποῖος τυγχάνει ἐκ τῆς καλύτερας οἰκογενείας, ἄνθρωπος σεμνοῦ χαρακτῆρος, ἠθικώτατος, κεκτημένος δὲ τῶν προσόντων ἅτινα ἀπαιτοῦνται δι' ἓνα ἱερέα ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν κοινοτήτων ἡμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐγκριθεὶς ὑποψήφιος τυγχάνει ὡς γνωρίζετε ἐν παρακμῇ ἀπεφασίσαμεν κοινῇ γνώμη τὰ τῆς χειροτονίας ἔξοδα νὰ καταθέσωμεν διὰ συνδρομῆς ἐκ τοῦ πενιχροῦ ἡμῶν βαλαντίου καὶ ἐκλιπαροῦμεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα ὅπως καὶ Αὐτὴ μᾶς ὑποβοηθήσῃ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπὸν.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι οἱ ταπεινοὶ καὶ θεοφιλεῖς ἡμῶν παράκλησις εἰσακουσθήσεται ἐκ τῶν προτέρων δὲ εὐγνωμονοῦντες διὰ βίου, διατελοῦμεν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος πειθήνια τέκνα.

Ἐν Καρτερέξῃ τῇ 25 Αὐγούστου 1910

Ἡ Κοινότης Καρτερέξης	Ἡ Κοινότης Ἀρβενίτης
(Τ.Σ) Ἐπίτροπος Σωτήριος Μουχτάρης	Σπύρος Τσαρίσης
Ἐφορος Παπαθανάση	Κωνσταντῆς Ἀποστόλης
Ἐφορος Λόλη Βασίλης	Ἀναστάσης Κώστα
Ἐπονται ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι. Ληγὸς Λιόλης	

Υ.Γ. Ἡ ὡς ἄνω ἀναφορὰ ἐλήφθη τῇ 4 7)βρίου 1910

ΣΤ. ΜΠΕΤΤΗ, Διδ)λου

“ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΜΟΝΗΣ ΠΑΛΙΟΥΡΗΣ,,

“Όταν πρό τριετίας περίπου εδούλευα τῇ γνωστῇ μὲ τὸν ἄνω τίτλο ἐργασία μου, δὲν ἐστάθηκε τρόπος, παρὰ τὶς ἐπανελημμένες ἐπίμονες αἰτήσεις μου πρὸς τῇ δύσκολῃ καλόγηρα ποὺ διαφέντευε τότες τὸ μοναστήρι, νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ φάξω γιὰ τυχὸν ἄλλα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τῆς σωζόμενα ἔγγραφα καὶ λοιπὰ γραπτὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιούμενα θᾶδιαν σ’ αὐτῇ μιὰ κάποια ἀναγκαῖα πληρότητα. Ἔτσι ἀναγκάστηκα νὰ κλείσω τὴν ἔρευνά μου χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ δώσω τὴν δέουσα σὲ πολλὰ ἀνακύψαντα στὴν πορεία τῆς ἐρωτήματα ἀπάντηση, ἔχοντας πάντα κατὰ νοῦ νὰ τὴν ἐπαναλάβω, ὅταν οἱ συνθήκες τὸ ἐπέτρεπαν. Ἦδη, κατὰ πρόσφατη στὸ μοναστήρι ἐπίσκεψή μου καὶ μὲ τὴν πρόθυμη ἄδεια τοῦ νέου ἡγουμένου του Ἀμβροσίου, ἐπιδόθηκα σὲ ἐπισταμένη τῶν ἀπαγορευμένων παλαιότερα περιοχῶν ἔρευνα κοὶ ὁ κόπος μου δὲν πῆγε χαμένος. Ἀπὸ τὸ βάθος ἐνὸς συντοκιοῦ, γεμάτου μὲ παλῆὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἄλλα βιβλία, ἀνέσυρα ἕνα δεματάκι μὲ μαυρισμένα χαρτιὰ πάνω στὰ ὁποῖα ἢ μούχλια καὶ τὰ ποντίκια εἶχαν ἀρκετὰ προχωρήσει στὸ καταστρεπτικὸ τους ἔργο. Ὑποσχετικὰ γράμματα, ὁμολογίες, ἐπιστολές, διαθήκες, ταπιὰ, ἔγγραφα τῆς Τουρκικῆς Διοίκησης, συμφωνητικά, λογαριασμοὶ καὶ τεσκερέδες διάφοροι τὸ περιεχόμενό του, τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα ἀπὸ τὰ ὁποῖα αὐτὰ ντοκουμέντα προσεκτικὰ ἀντέγραφα καὶ ἀφήνω ἀπὸ τὸ ἴδιο βῆμα («Ἡπ. Ἐστία») νὰ μιλήσουν μοναχά τους, μὲ τὴν διακρίνουσα παρόμοια κείμενα γοητευτικὴ στὴν ἀπλότητα καὶ σαφήνεια γλῶσσα, γιὰ πλῆθος ζητήματα τῆς μονῆς ἀναφερόμενα στὴ ζωὴ τῆς, τοῦ περασμένου ἰδίως αἰῶνα. Ἐντροφῶντας σ’ αὐτὰ ὁ ἀναγνώστης θὰ δανηθῇ, μὲ βάση τὴν πρώτη μου ἐκείνη προσπάθεια βιογραφίας τῆς μονῆς, νὰ συμπληρώσει ὡς ἕνα ἀρκετὰ προχωρημένο σημεῖο τὶς γι’ αὐτὴ καὶ τὴν περιοχὴ τῆς γενικώτερα γνώσεις του, νὰ συναγάγῃ δὲ πλῆθος χρήσιμα συμπεράσματα.

Τὰ παρουσιαζόμενα τέλος ἔγγραφα κατατάχτηκαν κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ, τηρήθηκα κατὰ τὴν ἀντιγραφὴ τους ἢ ὀρθογραφία τῶν πρωτότυπων καὶ ἐρμηνεύτηκαν οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς σ’ αὐτὰ περιεχόμενες τουρκικὲς λέξεις, σὰν κατακλείδα δὲ αὐτῆς τῆς ἐργασίας καταχωρήθηκαν ὀλίγες νεώτερες ἀξιωματικὲς περὶ τῆς Μονῆς εἰδήσεις σταχυολογημένες, καὶ ἀπὸ τὰ παραπάνω κείμενα, καὶ ἀπὸ διάφορες ἄλλες πηγὲς παλιότερα ἄγνωστὲς μας.

Ἰσον ἀπαράλακτον τοῦ πρωτοτύπου εὐγαλμένου. ἀπαράλακτως ἀπὸ τὸ ἐμμάρτυρον Ἰσον

(Κάτω ἀπὸ μικρὴ Τουρκ. σφραγίδα)

Ἰωαννίνων—Βελλᾶς

Μεχμέτ Χατζήπασια

Ἰωαννίκιος (;)

Ζαδὲς Μεχμέτ πασιας

(Μεγάλῃ σφραγίδα μὲ τὶς λέξεις)

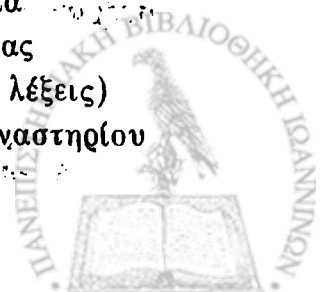
(Ἄλλῃ σφραγίδα μὲ τὶς λέξεις)

Κτητορικὴ σφραγὶς τοῦ Μοναστηρίου

Ἡ νέα σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου

Ἡ γέννησις τῆς Θεοτόκου Λάμποβο

Παλιουρῆς

Παλιουροτὸ ὑποκάτωθεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ προφήτου ἡλιοῦ ζιτζας κτητορ Παπαναστάσιος ἐκ θεμελλων. Νέον μοναστήριον 1690.

Ἡ κυρία Θεοτόκος Παλιουρῆς. Ἰωάννινα 1742.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν γράμματος δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι καλόγεροι τοῦ Μοναστηρίου Παλιορῆς Ἀνανίας ἡγούμενος καὶ λοιποὶ πατέρες τοῦ Μοναστηρίου ὁποῦ ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ μοναστηρίου μας ἐστάθη ἀπὸ τὸν μακαρίτην παπαναστάσιον ἀλεξίου ἐχημάτισε χρόνους σαράντα ἀπὸ 1688 ἕως 1728 καὶ ὄσα μούλκια (1) εἶχε πατρικά του ἀφιέρωσε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ὀνόμασε μοναστήριον Παλιορῆ. Τὰ πατρικά του ἦτον τρία χωράφια ποτιστικά τὸ ἓν εἰς τὸν μῆλον τοῦ μπέμπραγα σύνορον μὲ τὸ αὐλάκι τοῦ μῆλου ἀνάμεσα ἀπὸ δύο χωράφια τοῦ σουλεῦμάν πασιᾶ καὶ ἓνα τοῦ ἀλήπασια τὸ ὁποῖον χωράφι τὸ ἀλλάξαμε μὲ τὴν καμάρα τοῦ ἀλήπασια ἀκόμα καὶ ἓνα κομμάτι χωράφι εἰς τὴν μοῦρσαν ἀνάμεσα εἰς τὰ δραγουμηνὰ καὶ ἓνα ἕτερον εἰς τὴν κορυφὴν εἰς τὸ αὐλάκι τὸ κάτω ὅπου ποτίζονται τὰ χωράφια. ἀκόμη ἀφιέρωσε καὶ γιδοπρόβατα ἑκατὸν δέκα καὶ γελάδια τέσσερα καὶ ἄλογον ἓνα ὄλα αὐτὰ ἦταν πατρικά του ὡς τὸ ἴδιον κατάστιχόν του τὰ φανερώνει. ἀκόμα συμφωνοῦμεν ὄσα ἀπόκτησε ἀναμεταξὺ εἰς σαράντα χρόνια χωράφια ποτιστικά καὶ ξερικά δέκα τέσσερα κατὰ ταπιὰ (2) ὁποῦ ἔχωμεν εἰς σὲ χέρι καὶ ἔχει δομένα εἰς ὄλα αὐτὰ τὰ ἀγορασμένα ζέρια (3) δυὸ χιλιάδες ἑξακόσια, ἀκόμη ἐξόδιασε καὶ εἰς οἰκοδομὴν ἐκκλησίας περιοχῆς καὶ κελλιῶν ζέρια δύο χιλιάδες ὀκτακόσια δώδεκα συμποσούνται ὄλα αὐτὰ τὰ ζέρια πέντε χιλιάδες τετρακόσια δώδεκα 5412 ἐξ ὧν ἀπὸ τὰ πατρικά του ὡς ἄνωθεν φαίνονται. δηλοποιοῦμεν καὶ τὰ ὄσα σήμερον ἀφιερῶνται εἰς τὸ μοναστήριον μας Παλιορῆ ἀπὸ τὸν παναιδεσιμώτατον καὶ πνευματικὸν ἡμῶν κύρ παπαΜανούση πρώτῳ ἐξαδέλφῳ τοῦ μακαρίτου Παπαναστάση κτιτόρῳ τῷ Μοναστηρίῳ. Πρῶτον ἓνα ὄσπῆτιον ὁποῦ εἶχε ἀγορασμένον εἰς ζιτσαν ἀπὸ ἐλένην βασιλείου Ιατροῦ μὲ ὄλας τὰς οἰκοδομὰς κήπους καὶ ὄβορον ἀμπέλια τέσσερα καὶ χωράφια δεκατρία καὶ ὄσον ἐδούλευσε τὸ γηνὶ τοῦ βασιλείου Ιατροῦ διὰ ζέρια χίλια ἑκατὸ ἀκόμη καὶ ἓνα ἀμπέλι εὐρισκόμενον εἰς τὰ ἀλητζιά τὸ εἶχεν ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν ἀποστόλην καλλαρίτην κόλητα εἰς τοῦ γιάννη δήμου καὶ κύρ στεφανῆ μήσσιου διὰ ζέρια ἐξήντα ἑπτὰ. ἀκόμη καὶ ἓνα ὄσπίτιον εἰς Ἰωάννινα εἰς μαχαλὲ σαράϊ (4) διὰ μετόχιον τὸ ὁποῖον τὸ εἶχεν ἀγορασμένον ἀπὸ τὴν δέσπω γυνὴ Χριστιοδούλου Ζαφῆρι χοντροπαπουτζῆ διὰ ζέρια ἑξακόσια δέκα τρία τὸ ὁποῖον συνορεύει μὲ τὸ ὄσπίτιον τοῦ δήμου σαμαρτζῆ καὶ μὲ τὸ ὄσπίτιον τοῦ γιάννη παπᾶ καὶ συμποσούνται ὄλα τὰ ἀφιερῶματα τοῦ αἰδεσιμωτάτου κυρίου παπαμανούση ζέρια χίλια ἑπτακόσια ὄγδόντα τὰ ὁποῖα τὰ ἀφιέρωσεν ὁ παναιδεσιμώτατος διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ διὰ νὰ τοῦ χαρίση ἡ κυρία Θεοτόκος παλιορήτισα τὸν ἐπιπόθητόν του καὶ μονογενῆ ἐγκωνόν του νεογεννημένον καὶ κληρονόμον του Χριστόδουλον. ἡμεῖς δὲ ἔχωμεν χρέος ἀπαραίτητον νὰ μνημονεύσωμεν τὰ ὄνόματα ζώντων τε καὶ τεθνεώντων καθημερούσιον νὰ τελεῖται ἡ θεία μυσταγωγία καὶ νὰ εἴμεθα εἰς τὰς προσταγὰς των ὡς καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐπεκράτησε καὶ νὰ φερώμεθα μὲ ζωὴν τιμίαν μὲ ζωὴν καλογερικὴν ὁποῦ χωρὶς τὴν ἀπόφασίν των καὶ γνώμην τους νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ τελειώνωμεν τὸ παραμικρὸν πρᾶγμα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ ἂν κανένας καλόγερος ἢ κατὰ καιρὸν ἡγούμενος ἀπὸ φαντασίαν εὐγῆ ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν καὶ προξενήση κατάχρησι εἰς τὸ μοναστήριον ἂν δὲν διορθώσῃ αὐτὸ τὸ σφάλμα τῆς καταχρήσεως ὄλα αὐτὰ τὰ ἄνωθεν

1. Κτήματα.
2. Τίτλος κυριότητος κτήματος.
3. Χρυσᾶ νομίσματα.
4. Συνοικία τῆς πόλης παρὰ τὸ σημερινὸ γυμνάσιο Θηλέων.

ἀφιερώματα δικαίως και εὐλόγως νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὸ μοναστήριον και νὰ ἀφιερώνονται εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ προφήτου ἡλιοῦ εἰς Ζήτζαν διὰ καταφρόνησιν μας ὡς ἀνάξιοι και ἀκατάστατοι και ἄξιοι κατηγορίας και ἔαν οἱ κληρονόμοι δὲν ἔχουν εὐχαρίστησιν διὰ νὰ σηκώσουν τὰ ἄνωθεν ἀφιερώματα νὰ εἶναι εἰς χρέος τὸ μοναστήριόν μας ὁ κατὰ καιρὸν ἡγούμενος και οἱ καλόγεροι οἱ εὐρισκόμενοι νὰ πληρώσουν τὰ ἄνωθεν ζέρια τόσον τοῦ μακαρίτου παπαναστασίου ὅσον και τοῦ αἰδαισιμωτάτου κυρ παπαμανούση κτιτόρων τοῦ μοναστηριοῦ μας διὸ ἐγινε τὸ παρὸν ἐσφραγισμένον μὲ ταῖς βουλλες τοῦ μοναστηρίου μας και ὑπογεγραμμένον μὲ τὰς ἰδίας ἡμῶν ὑπογραφὰς και μαρτυρημένον ὑπὸ τῶν ἀξιόπιστων μαρτύρων εἰς φανέρωσιν. 1777 Νοεμβρίου 15.

ἀνανίας ἡγούμενος βεβαιῶ
 Ἄλέξιος Ἰωανούτζου κόνιαρης μαρτυρῶ
 παπα - ἀλέξιος μαρτυρῶ
 ἀναστάσιος νούτζου μαρτυρῶ
 Δοσίθεος ἱερομόναχος βεβαιῶ
 Ἰγνάτιος μαρτυρῶ
 Τριαντάφυλλος μανούση μαρτυρῶ
 Διαμάντης νάκος μαρτυρῶ
 Ζαχαρίας βεβαιῶ
 ἀναστάσιος γιασιαγιάνη μαρτυρῶ
 παπ - αὐγέρης μαρτυρῶ
 Διαμάντης σταύρου μαρτυρῶ
 Θεοδόσιος Παλιορῆς βεβαιῶ
 Πασχάλης Ζάχος μαρτυρῶ
 Νικολὸς πάνου μαρτυρῶ

Καγὼ ὁ ἀνάξιος δοῦλος τοῦ θεοῦ Βησσαρίων ἱερομόναχος και νῦν ἡγούμενος τοῦ ἰδίου μοναστηρίου Παλιορῆς δι τὸ ὡς ἄνωθεν διαλαμβάνει τὸ παρὸν γράμμα ὑποβεβαιοῦμενον ἀπὸ τῶν πρώην ἡγούμενον κύριον ἀνανίαν και ἱερομονάχους τοῦ μοναστηρίου παρομοίως ὑπόσχομαι και ἐγὼ και ὑποβεβαιοῦμαι μὲ τὴν ἰδίαν μου ὑπογραφὴν ἔμπροσθεν τῶν εὐγενεστάτων μαρτύρων ὡς ὑποφαίνονται. 1789 Νοεμβρίου εἴκοσι Ἰωάννινα.

Βυσσαρίων ἡγούμενος Παλιορῆς βεβαιῶ
 Ἰωανούτζος ἀλεξίου μαρτυρῶ
 Δημήτριος Χαραμῆς μαρτυρῶ
 Χριστόδουλος βρανᾶς μαρτυρῶ
 Νικόλαος μπέρκος μαρτυρῶ
 Ἀναστάσιος Δημητρίου Μελᾶς μαρτυρῶ
 Ζώης μαντζέλος μαρτυρῶ
 Θεόδωρος Μπαζάκας μαρτυρῶ
 Σαῖκουστὸς λεονταρίου μαρτυρῶ

Ὁ νῦν ἡγούμενος Παλιορῆς Χρῦσανθος ὑπόσχομαι 1811 Νοεμβρίου ια'
 Ἀθανάσιος Ψαλίδας μαρτυρῶ—Γεώργιος ἱερεὺς μαρτυρῶ
 Ζώης ἱερεὺς ἀρχιμανδρειοῦ μαρτυρῶ

1814 Νοεμβρίου 7 Ἰωάννινα

αἱ μαρτυραὶ τοῦ πρώτου ἴσον (στὸ περιθώριον)

Δημήτριος Δρόσου μαρτυρῶ τὸ παρὸν ἴσον εἶναι ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου.
 Στέργιος Νίτζο στάμμος μαρτυρῶ δι τὸ ἴσον ἐστὶ τοῦ πρωτοτύπου.

Γεώργιος Οικονόμου μαρτυρῶ ὁμοίως
 Μιχαὴλ Μήσιου μαρτυρῶ ὁμοίως
 Χριστόδουλος Κόνιαρης μαρτυρῶ ὡσαύτως
 Κωνσταντῖνος εὐσταθίου ρέσσου μαρτυρῶ ὁμοίως
 Πασχάλης σαντάβαρου μαρτυρῶ ὁμοίως
 Δημήτριος Μπαζάκας μαρτυρῶ ὁμοίως
 Χριστόδουλος τοῦ ποτὲ Γεωργίου Καμπαλῶνη Μαθητῆς Μπαλάνου ἀντέγραψα
 τὸ πρωτότυπον καὶ μαρτυρῶ κατὰ μῆνα Ἰούλιον 1830 Ἰωάννινα.

Χριστόδουλος οἰκονόμου μαρτυρῶ ὅτι τὸ παρὸν εἶναι ἴσον ἀπαράλλακτον εὐγαλ-
 μένον ἀπὸ τὸ ἐμμάρτυρον ἴσον ὡς ἄνωθεν
 Σταῦρος Χριστοδοῦλου προεστὼς Ἰωαννίνων μαρτυρῶ ὅτι τὸ παρὸν εἶναι ἴσον
 ἀπαράλλακτον εὐγαλμένον ἀπὸ τὸ ἐμμάρτυρον ἴσον ὡς ἄνωθεν
 δῆμος οἰκονομόπουλος μαρτυρῶ ὡσαύτως
 Χριστόδουλος Κουμπότης μαρτυρῶ ὅτι τὸ παρὸν εἶναι ἴσον ἀπαράλλακτον εὐ-
 γαλμένον ἀπὸ τὸ ἐμμάρτυρον ἴσον ὡς ἄνωθεν.
 Ἰωάννης ὁδ. νάγιος ἐπίτροπος ἀρχιμανδρῆου ὅτι τὸ παρὸν ἴσον ἀπαραλακτον εὐ-
 γαλμένον ἀπὸ τὸ ἐμαρτυρον ἴσον ὡς ἄνωθεν.
 Νικόλαος ἱερεὺς καὶ οἰκονομος τοῦ χορίου δολιανα μαρτυρῶ ὡσαύτως
 γιορκακη νοῦλης προεστὸς πογδόριανης μαρτυρῶ ὅτι εἰση ἦσον ἀπαράλλακτον.
 Γεωργι Χρη. Μπρούζο μαρτυρῶ ὅτι το παρον εἶναι ἴσον ἀπαράλλακτον ευγαλ-
 μένον ἀπὸ τὸ ἐμαρτηρον ὡς ἄνωθεν κατὰ μῆνα Ἰουλιον...

Ἰωαννίκιος ὑποβεβαιοῖ ὅτι τὰ
 εἰρημένα εἶναι ἀληθῆ καὶ βέβαια».

(Σὲ χαρτὶ χοντρὸ διπλωμένο στὰ δυό, στὴν πρώτη σελίδα τοῦ ὁποῦ διαστ.
 55×40 ὑπάρχει τὸ ἑλληνικὸ κείμενο στὴ δευτέρη καὶ τρίτη τὸ τουρκικὸ καὶ ἡ τε-
 τάρτη λευκῆ. Στὸ ἀριστερὸ περιθώριο μικρὴ τουρκικὴ σφραγίδα καὶ ἀπὸ κάτω
 οἱ λέξεις: «ζίτζα βοϊβοταση ἡμπραίμαγας»).

2

Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος φανερόνουν οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὴν χώ-
 ραν κοκκινόχωμα προεστῶτες Ἰωάννης Κόλιας, Τριαντάφυλλος νικάκης, Χρῆστος
 μπουκουβάλας, Ἰωάννης μπαταβέλης καὶ ὅλη οἱ λοιπὴ χώρα, ὅτι διὰ νὰ εὐρίσκειται
 ἡ ἐκκλησία τους ὀνομαζομένη ἅγιος γεώργιος εἰς χρέος γερὰ ἀσολανία (1) ὄγδο-
 ῆκοντα συμφώνως ἀπαξάπαντες καὶ με κοινήν γνώμην με τελείαν τους θέλῃσιν
 καὶ εὐχαρίστησιν ἐπούλησαν ἓνα ὀσπίτι τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ὁποῦ εὐρίσκειται
 μέσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἓνα ὄντᾶ (2) με τὸ κατῶγι του, καὶ
 ἓνα ἄλλον ὄντᾶ στρωτὸν με ὅσα εὐρίσκονται εἰς τοὺς αὐτοὺς δυὸ ὄντᾶδες καὶ
 κατῶγι, ἀμπάρια, καδί, βαγένια, καὶ ὅτι ἄλλο κινητὸν πρᾶγμα μέσα εὐρίσκειται,
 ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπούλησαν τοῦ κὺρ ἀνανία ἡγουμένου τοῦ μοναστηρίου τῆς κυρίας
 Παλιουριώτισσας διὰ μούλκι τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου του διὰ τὰ ἄνωθεν γερὰ ἀ-
 σουλανία ὄγδοῆκοντα τὰ ὁποῖα ἔλαβον μετρητὰ σῶα καὶ ἀνελλιπῆ με ὑπόσχεσιν νὰ
 δώσουν περιπλέον δέκα μάνες μελίσσια. ὄθεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς αἰῶνα τὸν
 τοῦ ἅπαντα, εἶναι τέλειος οἰκοκύρης καὶ ἐξουσιαστῆς τῶν εἰρημένων ὀσπιτίων καὶ
 λοιπῶν ὁ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου δεσπόζων αὐτοῦ καὶ

1. Νόμισμα Πολωνικὸ με παράσταση λιονταριοῦ ἀξίας 42 παράδων ποὺ κυκλοφο-
 ροῦσε παλαιότερα στὴν Τουρκία (aslan=λιοντάρι).

2. Αἶθουσα ὑποδοχῆς ξένων, ὑπερῶο.

κυριεύων ὡς κτῆμα ἴδιον τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον μὲ τελείαν ἐξουσίαν ἢ νὰ κατοικήσῃ ἢ νὰ τὸ νοικιάσῃ ἢ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὅπως θέλει, καὶ ὑπόσχεται ὅλη ἡ χώρα εἰς κάθε του χρεῖα νὰ τὸν βοηθοῦν, καὶ νὰ τὸν φυλάττουν ἀνενόχλητον καὶ ἀπείρακτον καὶ ἀπὸ τὸν κατὰ καιροὺς σούνπασί τους (1) καὶ ἀπὸ τὸν μπεί τους μὴ ἔχοντας ἄλλο τίποτε νὰ δεῖδῃ τὸν χρόνον ἔξω ἀπὸ ἓν ἄρνι καὶ ἓν κριάρι εἰς τὸν μπεί τους οὔτε νὰ ἀφίνουν νὰ πηγαίνουν οἱ ἀρματωλοί, ἢ ἄλλοι ἀπεραστικοὶ νὰ κονεύσουν εἰς τὸ ἄνωθεν μοναστηριακὸν ὁσπῆτι. ὁθεν ἔγινεν τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα τῆς πούλησεως, καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

(1788 αὐγούστου 21 Ἰωάννινα).

εγο ο μεχμετη γηανη κόλγας βεβεονωμε
ταχιραγα τάφλος νικακυσ βεβεονο
μαρτηρο
(μικρὴ τουρκ. σφραγίδα)

3

1788 σεπτεμβρίου 9

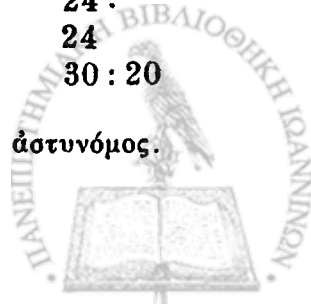
ἰδού σημειώνω τα ὄσα συνάζομεν εἰς τὴν πανήγυριν
ὡς κάτωθεν

πούλησις τῶν κηρίων εἰς τὸ ἔσπερας	γρόσια 177
του κουτιοῦ τῆς εἰκόνας	80
δίσκος ἔξω	92 : 3...
πούλησις εἰς τὴν μνήμην	200 : 3...
ὁ ἀγίασμός	41
τὸ κουτὶ τῆς εἰκόνας εἰς τὴν μνήμην	158
ἡ σύναξις τοῦ παντός	750
ὁ πνευματικὸς	32..2..
ὁ δοσίθεος	21..2..
ὁ ζαχαρίας	29
ὁ ἀγάπιος	26
ὁ διονύσιος εἰς τὰ ἔσπερινὰ (;)	80
ὁ θεοφάνης	15..2
	<hr/>
	955

σεπτεμβρίου 9 1789

κουτὶ τῆς εἰκόνας	γρ.	117 : 20
πούλησις κηρίων		208
ὁ ἀγίασμός		34
ὁ δίσκος		103
ἑτέρα πώλησις κηρίων		260 : 10
ἕτερος δίσκος		92 : 10
σύναξις τῆς εἰκόνας		198 : 30
ἕτερος δίσκος		159 : 30
		<hr/>
		1174 : 0
ὁ διονύσιος		34 : 20
ὁ θεοφάνης		24 :
ὁ δοσίθεος		24
ὁ βενιαμὶν		30 : 20

1. Ἐκμισθωτῆς ἐγγείων φόρων, ἐπιστάτης κτημάτων καὶ ὑποδιοικητῆς ἀστυνόμος.

ὁ ζαχαρίας	γρ.	25 : 20
ὁ ἀγάπιος		33 : 10
		7
		<hr/>
		1333 : 30

τομάρια ἐσυναχθήσαν 860

1790 Σεπτεμβρίου 9

πούλησις τῶν κηρίων	γρ.	255 : 20
ἡ σύναξις τῆς εἰκόνης		158
ὁ ἀγιασμὸς		54
ὁ δίσκος ἔξω		174 : 20
πούλησις κηρίων		292 : 20
ἡ σύναξις τῆς εἰκόνης		272 : 20
ὁ δίσκος		164
		<hr/>
		1371

ὁ δοσίθεος		29 : 30
ὁ ζαχαρίας		35
ὁ ἀγάπιος		13
ὁ βενιαμὴν		28 : 20
ὁ θεοφάνης		16 : 20
ὁ παπὰ Ἰωάννης		12
ὁ παπὰ : νικόλας		18
		<hr/>
		1523 : 30

Τὰ τομάρια 1050

1791 Σεπτεμβρίου 9

ὁ διονύσιος	γρ.	33 : 30
ὁ θεοφάνης		14 : 30
ὁ ἀγάπιος		19 : 20
ὁ παρθένιος		10
ὁ βενιαμὴν		17 : 30
ὁ παπὰ : νικόλας		16 : 30
ὁ ζαχαρίας		27 : 10
ὁ νεκτάριος		22
		<hr/>
		161 : 30

πούλησις τῶν κηρίων ταῖς δύο φοραῖς

ἀπλάδα μέσα		543
ὁ ἀγιασμὸς		163 : 20
ὁ δίσκος ἔξω		45
σύναξις τοῦ κουτιοῦ εἰκόνης δυὸ φοραῖς		180
		395
		<hr/>
		1488 : 10

Τομάρια 1100

1792 Σεπτεμβρίου 9

ὁ ζαχαρίας	γρ.	32
ὁ θεοφάνης		27 : 20
ὁ παπὰ : νικόλας		21 : 20
ὁ ἀγάπιος		30
ὁ βενιαμὴν		30 : 16
		<hr/>
		141 : 16
δίσκος μέσα		167

δ άγιασμος	γρ.	53 : 10
πούλησις του άργαστηριου		330 : 10
δισκος έξω		190 : 10
πούλησις του άργαστηριου τὸ έσπέρας		268 : 10
σύναξις τῆς εικόνας τὸ έσπέρας		133 . 10
σύναξις τῆς εικόνας εις τὴν μνήμην		224
		<hr/>
		1507 : 26
δ διάκος		17 : 30
		<hr/>
		1525 : 16

Τομάρια 1100

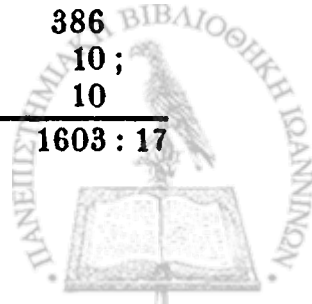
1793 σεπτεμβριου 9

δ ζαχαρίας	γρ.	31 : 25
δ παπανικόλας		25 : 6
δ βενιαμιν		31
δ διάκος		19
δ άγάπιος		30
δ παπαχριστόδουλος		7 : 10
δ θεοφάνης		33
		<hr/>
		177 : 01
Τὸ λάδι τῆς Παναγίας		15
πούλησις του άργαστηριου		309
δισκος τῶν Ἰωαννηνιτῶν		175
δ άγιασμος		43
πούλησις του έργαστηριου		363
δισκος έξω		172
ἡ σύναξις τῆς εικόνας τὸ έσπέρας καὶ εις τὴν μνήμην		362 : 20
		<hr/>
		1616 : 21
κατεβάζει ἀπὸ αὐτὰ δ ἡγούμενος		100
ἀπὸ κάλπικα		10

Τὰ τομάρια έσυνάχθησαν 1032

1794 : σεπτεμβριου 9

δ διονύσιος	γρ.	20 : 15
δ παπαχριστόδουλας		4 : 15
δ ζαχαρίας		34 : 10
δ θεοφάνης		30
δ βενιαμῆν		43
δ παπανικόλας		11 : 17
δ άγάπιος		35 : 20
δ διάκος		10 : 20
πούλησις του έργαστηριου		317
δ άγιασμος		52
ἡ σύναξις τῆς εικόνας τὸ έσπέρας		114
δισκος μέσα		170 : 20
δισκος έξω		167 : 10
ἡ σύναξις τῆς εικόνας		176
πούλησις του έργαστηριου		386
ἀπὸ ένα άρρωστον		10 ;
έδωκα τῶν μαστόρων		10
		<hr/>
		1603 : 17

Κορπάνια όπου έπληρεν ὁ σακελλάριος 916

1795 Σεπτεμβρίου 9

ὁ νεκτάριος	γρ.	28
ὁ ζαχαρίας		12 : 20
ὁ διονύσιος		17 : 15
ὁ θεοδόσιος		31
ὁ ἀγάπιος		24 : 2
ὁ βενιαμῆν		32 : 20
ὁ διάκος		20
ὁ παπανικόλας		30
		<hr/>
		195 : 17
τὸ λάδι τῆς παναγίας		24 : 15
ὁ ἀγιασμὸς		60
ἡ πούλησις τὸ ἑσπέρας		356
ἡ σύναξις τῆς εἰκόνης		116 : 10
ὁ δίσκος ἔξω		207 : 20
ἡ πούλησις		400
ἡ σύναξις τῆς εἰκόνης		287 : 20
δίσκος μέσα		213
		<hr/>
		1860 : 32

Τὰ τομάρια 975

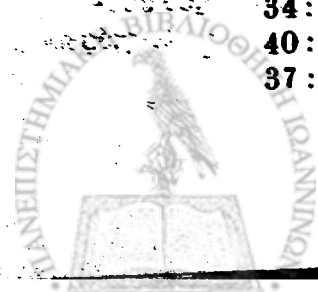
1796 Σεπτεμβρίου 9

ὁ ζαχαρίας	γρ.	22 : 20
ὁ διονύσιος		42 : 35
ὁ ἀγάπιος		35 : 20
ὁ θεοδόσιος		33 : 20
ὁ παπανικόλας		18 : 10
ὁ διάκος		24 : 10
ὁ βενιαμῆν		34 : 20
ἡ πούλησις		331
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		240
τὸ λάδι		35
ὁ ἀγιασμὸς		27 : 18
ὁ δίσκος ἔξω		294 : 13
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		320
δίσκος μέσα		300
πούλησις		565
		<hr/>
		2392 : 6

Τὰ τομάρια 1071

1797 Σεπτεμβρίου 9

ὁ νεκτάριος	γρ.	22
ὁ ζαχαρίας		19 : 5
ὁ διονύσιος		27 : 5
ὁ θεοδόσιος		34 : 20
ὁ ἀγάπιος		40 : 20
ὁ βενιαμῆν		37 : 20

ὁ διάκος	γρ.	23 : 15
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		205 : 10
ἡ πούλησις		343 : 10
λάδι τῆς παναγίας		40 : 20
ὁ ἁγιασμὸς		44
πούλησις		496 : 10
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		302 : 10
δίσκος ἔξω		348 : 30
δίσκος μέσα		235
		<hr/>
		2219 : 20
κατεβάζω ἀπὸ κάλπικα καὶ τζαφαλίτια (;)		52 : 20
		<hr/>
		2167

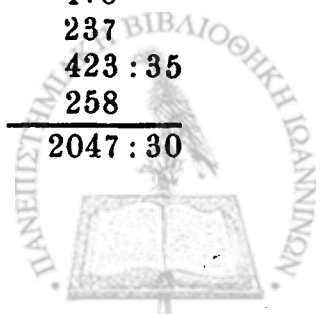
1798 Σεπτεμβρίου 9

ὁ νεκτάριος	γρ.	31 : 20
ὁ ζαχαρίας		26 : 24
ὁ βενιαμὴν		53 : 10
ὁ ἀγάπιος		41 : 6
ὁ θεοδόσιος		40
ὁ διάκος		19 : 20
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		155
πούλησις τοῦ ἀργαστηρίου		391 : 3
δίσκος διὰ τὸ λάδι		66 : 20
ὁ ἁγιασμὸς		35 : 20
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		274 : 8
δίσκος τῶν ζαγορήσιων		150 : 5
δίσκος τῶν χωριάτων		156 : 20
πούλησις		428 : 18
δίσκος τῶν Ἰωαννινητῶν		313 :
		<hr/>
		2188 : 14
τοῦ κυρ νούτζου ἀλεξίου		34

Τομάρια 765

1799 Σεπτεμβρίου 9

ὁ νεκτάριος	γρ.	18 : 20
ὁ ζαχαρίας		20 : 20
ὁ βενιαμὴν		49
ὁ θεοδόσιος		39 : 20
ὁ παπανικόλας		6 : 30
ὁ χρύσανθος		20 : 20
ὁ ἀγάπιος		40 : 20
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας τὸ ἑσπέρας		181
ἡ πούλησις		358
ὁ ἁγιασμὸς		41 : 5
ὁ δίσκος τῶν χωριάτων		193
δίσκος τῶν ζαγορήσιων		170
δίσκος τῶν Ἰωαννίτων καὶ τὸ λάδι		237
πούλησις		423 : 35
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		258
		<hr/>
		2047 : 30

Τομάρια 1142

1800 Σεπτεμβρίου 9

ὁ νεκτάριος	ἀσλλ.	30
ὁ ζαχαρίας		20
ὁ βενιαμιν		38 : 30
ὁ ἀγάπιος		31
ὁ θεοδόσιος		35 : 20
ὁ χρύσανθος		23
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		245
πούλησις		301 : 30
ἁγιασμός		39
δίσκος τῶν ζαγορήσιων		172 : 20
δίσκος τῶν χωριάτων		184 : 30
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		326
ἡ πούλησις		451 : 20
ὁ δίσκος τῶν Ἰωαννηνητῶν		259
		<hr/>
		2238 : 30

1801 Σεπτεμβρίου 9

ὁ ζαχαρίας	ἀσλλ.	23 : 28
ὁ διονύσιος		23 : 13
ὁ βενιαμιν		50
ὁ θεοδόσιος		29
ὁ χρύσανθος		48 : 15
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		255 : 25
ἡ πούλησις		498
ὁ ἁγιασμός		43
ἡ ἀπλάδα τῶν ζαγορήσιων		204
δίσκος τῶν χωριάτων		240 : 5
τὸ λάδι τῆς παναγίας		65
τὸ κουτὶ		388
πούλησις		556 : 20
δίσκος τῶν Ἰωαννηνητῶν		256 : 20
ὁ ἀγάπιος		40 : 10
		<hr/>
		2723 : 27

1802 Σεπτεμβρίου 9

ὁ ζαχαρίας	ἀσλλ.	24 : 20
ὁ διονύσιος		20 : 15
ὁ βενιαμιν		48 : 15
ὁ θεοδόσιος		24 : 12
ὁ χρύσανθος		37 : 11
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		227 : 20
πούλησις		354 : 25
ὁ ἁγιασμός		44 : 15
δίσκος τῶν ζαγορήσιων		134
δίσκος τῶν χωριάτων		240 : 30
τὸ λάδι		25 : 20
τὸ κουτὶ		351 : 30

ἡ πούλησις	ἀσλλ.	498 : 20
ὁ δίσκος τῶν Ἰωαννηνητῶν		156 : 20
		<hr/> 2204 : 19

Τομάρια 816

1803 σεπτεμβρίου 9

ὁ ζαχαρίας	ἀσλλ.	29 : 5
ὁ διονύσιος		56 : 7
ὁ βενιαμιν		47 : 20
ὁ θεοδόσιος		41 : 20
ὁ χρύσανθος		44 : 30
ὁ διάκος		7 : 15
τὸ λάδι		35
τὸ κουτὶ τῆς παναγίας		263 : 20
ὁ ἁγιασμός		52 : 30
πούλησις		440 : 20
δίσκος ζαγορήσιων		222 : 10
δίσκος χωριάτων		238 : 20
τὸ κουτὶ		300 : 15
δίσκος τῶν Ἰωαννητῶν		238
πούλησις		545 : 15
		<hr/> 2662 : 27

4

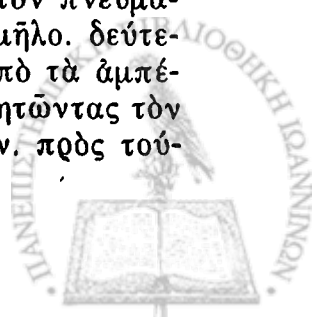
(σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ).

«διὰ τῆς παρουσίας ὁμολογίας καὶ καθ' ὀληκῆς ἀποδίξεος φανερόνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἠποκάτοθεν γεγραμένοι βησσαρίων ἡγούμενος τῆς παλαιωρῆς καὶ λοιποὶ πατέρες ὅτι μὰς ἔκαμαν χρεῖαν καὶ ἐπήραμαν διὰ τὸ μοναστήριόν μας δάνια ἀπὸ τὴν χάϊδο τοῦ ποτε γιάνη κουτζοπούλα ἀσλλάνια 100 : ἦτη ἑκατὸ νὰ τρέχη τὸ διάφορόν τους δόδεκα τὰ ἑκατὸ τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον εἰς ὁσος καιρὸς ἤθελε ἀπεράση καὶ εἰς κάθε καλὴν τῆς ἀναζήτησιν νὰ ἔχομε νὰ τὴν εὐχαριστήσομεν τόσον τὸ διάφορον ὅσον καὶ τὸ κεφάλη ἐδόσαμεν τὴν παρούσαν μας ἐσφραγησμένην εἰς χεῖρας τῆς ἄνοθεν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀσφάλαν καὶ ἔστω (1810) φεβρουαρίου 12.

βησσαρίων ἡγούμενος παλαιωρῆς μαζὺ μὲ τοὺς λιποὺς πατέρας βαιβεώνωμεν τὰ ἄνωθεν».

5

«δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ὅλοι κοινῶς οἱ πατέρες τοῦ μοναστηρίου παλιωρῆς μαζὶ μὲ τὸν ἐπίτροπον τοῦ μοναστηρίου ὅτι αὐτοπροαιρέτως ἀποκαθιστῶμεν τὸν συναδελφόν μας γρηγόριον ἐπίτροπον νὰ παρασταθῆ εἰς τὸ κελάρη καὶ νὰ ἀκολουθῆ κατὰ τὰς ἀκολουθίας συμφωνίας· πρῶτον ὑπόσχεται νὰ δώση λογαριασμόν, δι ὅσον γέννημα ἤθελε λάβη ἀπὸ τὸν πνευματικόν, τόσον καὶ ἀπὸ τὸν χρύσανθον ὅπου εἶναι ἐπιστάτης εἰς τὸν μῆλο. δεῦτερον θέλει βαστάξῃ παστρικὸν λογαριασμόν, δι ὅσον κρασί ἐμβαίνει ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τοῦ μοναστηριοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ ἐπίλοιπα ἡμόρατα καὶ ζητολόγια, ζητῶντας τὸν λογαριασμόν μετὰ τὸν τρύγον, ἀπ' ὅσους ἐπιστάτησαν εἰς τὸν τρύγον. πρὸς τοῦ-

τοῖς θέλει βαστάξῃ λογαριασμὸ δι' ὅσο βουῖτο μέλι τηρὶ λάδι, καὶ διὰ κάθε ἀναγκαῖον ὅπου ἐμβαίνει εἰς τὸ κελάρι. θέλει δίδει πρὸς τούτοις τοῦ ἡγουμένου δύο ὀκάδες κρασὶ τὸ ἡμερόνυχτο καὶ ἀπὸ τέσσαρες λήτραις τὸ ἡμερόνυχτο τοῦ καθενὸς ἀπὸ τούτων πατέρας, οἱ ὅποιοι εἶναι πέντε κατὰ τὸν ἀριθμὸν.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ ρηθεὶς γρηγόριος ἔχει ὅλην τὴν ἐπιστάσιαν ἐπάνω του, εἶναι τέλειος νικοκήρης νὰ διοικῇ τὸ κελάρι μ' ὅλην τὴν ἀνήκουσαν οἰκονομίαν χωρὶς νὰ ἔχει κανέναν ἀπὸ τούτων πατέρας τὴν ἄδειαν νὰ τοῦ ἐναντιωθῇ, καὶ νὰ τοῦ ζητῇ ὑπὲρ τὸ διωρισμένον μέτρο, τόσον καὶ ὁ ἡγούμενος ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες. ὅποιος λοιπὸν ἀπὸ τούτων πατέρας ἢ ὁ ἡγούμενος ἤθελεν τοῦ ἐναντιωθῇ, ἔχει τὴν ἄδειαν ὁ ρηθεὶς γρηγόριος νὰ κλείσῃ τὸ κελάρι καὶ νὰ πηγαίνη τὰ κλειδιά εἰς τὸν ἐπίτροπον Ἐπειδὴ εἶναι ὑπόχρεως νὰ παραδώσῃ παστρικὸν λογαριασμὸν ὑπόσχονται ὅμως ὅλοι οἱ πατέρες, ὅταν ὁ ρηθεὶς γρηγόριος ἤθελε λάβῃ χρεῖαν βοηθείας νὰ πηγαίνη καθ' ἕκαστος ἀπὸ τούτων πατέρας νὰ τὸν βοηθῇ. Πρὸς τούτοις ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἐκλέξῃ ἕνα δούλον, ὅποιον καὶ ἂν στοχαστῇ καλὸν καὶ τίμιον. ὅταν ὅμως ἤθελεν ἔλθῃ μουσαφίραιοι εἰς τὸ μοναστήρι ἢ κατὰ μέρος εἰς κανέναν ἀπὸ τούτων πατέρας νὰ δίδῃ τὸ χρειαζόμενον ὄχι ὅμως τὸ ὑπὲρ μέτρον κατὰ τὸ ὑποκείμενον ὅπου νὰ εἶναι. δι' ὅλα αὐτὰ ὑποσχόμεθα, τόσον οἱ Ἅγιοι πατέρες ὅσον καὶ ὁ κελάρης νὰ τὰ βαστάξουν χωρὶς νὰ κάμνουν κάμμίαν κατάχρησιν. διατὶ ὅποιος ἤθελε παραβῇ αὐτὰς τὰς συμφωνίας θέλει παιδευθῇ κανονικῶς, διὸ δίδομεν τὸ παρὸν μας, καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν.

1814 σεπτεμ. 10.

θεοδόσιος ἡγούμενος καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες
ὑποσχόμεθα τὰ ἄνωθεν τοῦ ἴσου.—».

(στὸ πίσω μέρος τοῦ χαρτιοῦ: «συμφωτητικὸν τῶν παλαιῶν πατέρων»).

6

«1814 σημύωσης τὸ ὅσον χρέως μου ἄφησεν ὁ πρόην ἡγούμενος θεοδόσιος παλιουρῆς νοεμβρίου 8 ἀπὸ τὴν σήμερον ὅπου με ἔδοσαν τὴν ἡγουμένηαν:

2500 τοῦ ἀλιζόταγα λιμποχοβινοῦ	φέρω τὴν ἀντικρῆ σούμα.
2850 τοῦ μαχμουτ στένου καστρινουῦ	20911
2067 τῶν μετζάτων	
1000 τοῦ ἀλιζότ στένου καστρινουῦ	1500: τῶν μετζάτων ὅπου τὰ ἔλαβα διὰ
1000 τοῦ σινὰν γκέκα καστρινουῦ	χιρὸς μου καὶ ἐπλερωσα τὴν τόπον
400 τοῦ μέρου ἀχμέτ χότζα	τοῦ χειμαδιοῦ ὅπου ἤχεν παρη ὁ
500 τοῦ ἀσκερῆ ἀχμέτ χότζα	πρόην ἡγούμενος θεοδόσιος παλιου-
<u>10317</u>	ρῆς.
1000 τοῦ τζιόλι ἀνιφαντῆ	1300 τοῦ μπαλωμένου σαράτζη ὅπου τὰ
215 τοῦ χριστου γεωργι καρίτζα	ἐπήρα με χέρι μου καὶ ἐπλέρωσα
1000 τοῦ παύλου ἀνεψιοῦ ντερέκα	παλεὲς ρώγες καὶ καμάτους ἀπὸ δυὸ
800 τοῦ μπεσέλα βελτζιστινοῦ	καὶ τρεῖς χρόνους καὶ δὲν μὰς τὰ
500 τοῦ κοστα σιαράβα βελτζιστινοῦ	ἤπεν ὅτι τὰ χρεωστῆ ὄντας ἐπήρα
500 τοῦ κολιοῦ καριτζιότη	τὴν ἡγουμένηαν.
<u>14332</u>	
250 τοῦ φύλι βελτζιστινοῦ	500 ὅπου ἐπίρα δάνια ἀπὸ μουλα μου-
250 τοῦ γεώργι μπαλούγια	χτάραγα πολίτη διὰ τὴν ὑπόθεσιν
350 τοῦ μήτζι στέργιου δελβινάκη	τοῦ γιασιοῦ ὅπου ἔστειλα τὸν ἀγά-
	πιον.

305 τοῦ μήτζι νάστου πογδοριανίτη
500 τοῦ σιόζιου ράνδοβας δραγομινου
74 τοῦ μήτζι τζέφου δραγομηνου

15761

300 τοῦ κοψιά (;) τοῦ πρόην ἡγουμένου
θεοδοσίου ἡγουμένου

24511

100 τοῦ παντούλα Χινηκιότη
800 τῆς βασιλικῆς μελά
500 τοῦ παπαζόη : δοβράς
500 τοῦ χατζή διονησιου πνευματικου
400 τοῦ σιόζιου τερζῆ γιανιότη
500 τῆς θυγατρος τοῦ γιάνη παπά ζιτζας
100 τοῦ κοστα λαψιστινου
1000 τοῦ μπεστουνά γινιότη
150 τοῦ Φυτζιου δραγομῆς
500 τοῦ κοστα σιαράβα βελτζιστινου
400 τοῦ ιδίου κοστα σιαράβα
200 τοῦ γγογιάνου βελτζιστινου

20911

7

(σφραγίδα τοῦ μοναστηριου)

« με τὸ παρόν μας γράμμα φανερώνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμῖς ἢ κάτοθεν ὑπογεγραμμένοι χρῖσανθος ἡγούμενος παλιορῆς καὶ ἡ λιπῆ πατέρες ὅτι μᾶς ἔκαμαν χρία καὶ ἐπήραμαν δανία ἀπὸ τὸν γιατζεμέρκοβενεκα (;) ἀσλλ. 1500 ἦτη λέγομεν γρόσια χιλια πεντακόσια τὰ ὅποια νὰ τρέχουν με τὸ διάφορόν τους δόδεκα τὰ εκατὸν τὸν χρόνο καὶ ὅσος κερὸς ἦθελεν ἀπεράση διὰ τούτο ἐδόσαμεν τὸ παρών μας βεβεωμένον καὶ ἐσφραγισμένον με τὴν βούλαν τοῦ μοναστηριου μας κατέμπροσθεν τὸν τιμίον μαρτήρων καὶ ἔστω τῆς ἀλυθῦας.

1815 Ἰουνίου 7.

Χρῖσανθος ἡγούμενος παλιορῆς καὶ οἱ σιν ἐμὶ πατέρες
βεβεόνομεν τάνοθεν—

ζώης ιερεὺς εφημέριος αρχιμανδριου μαρτηρὸ
Ἰωάννης Χριστοδούλου μαρτηρῶ
ημερις ηως μερπασουλης μαρτηρο—»——

8

«1816 σεπτέμβριου ἂ φανερονο το ὁσον ἰσὸδιμα ἐμπίκε τοσον ἀπὸ ἀφιερὸματα ὁσον καὶ ἀπὸ χοτζέτι (1) καὶ ἀπὸ ζῶα καὶ ἀπὸ κουτι καὶ ἀπὸ μετριτὰ πανιγίρεος καὶ ἀπο κηρὶ καὶ τομάρια καὶ ἀπὸ ταξιδι τον πατέρον καὶ ἐξομολόγισες καὶ ἀπο σαραντάρια ἀπὸ πρόθεσες καὶ ἀγιασμοὺς ἀπὸ μίλους ἀπὸ κρασί μαλί καὶ ἄλα λιανικὰ ἀπὸ ταμπακόμιλον ἀπὸ ἀλόνη στάρη ὅς κάτοθεν φέρονται κατ' ὄνομα.

ὁσον ἀπο ἀφιερὸματα
ὁσον ἀπο χοτζέτι καὶ ἴμορα (2)

ἀσλλ.

341
4288

1. Τίτλος ἰδιοκτησίας σὲ χτήμα.
2. Ἰ'εώμορο.

δσα ἀπὸ ζῶα	ἀσλλ.	335
δσα ἀπο κουτὶ τὶς παναγίας		47
δσα ἀπὸ μετριτὰ πανιγίρεος		1808
δσα ἀπὸ κερὶ καὶ τομάρια		929
δσα ἀπὸ ταξίδι τὸν πατερον καὶ ἔξομολόγισες		537
δσα ἀπὸ πρόθεσες καὶ ἀγιασμοὺς		416
δσα ἀπὸ κρασί μαλι καὶ ἄλλα λιανόματα		500
δσα ἀπὸ μύλους		1554
δσα ἀπὸ ταμπακόμυλους		330
δσα ἀπὸ ἀλωνι στάρι		600
		<hr/>
		11745 ».

9

«1816 Σεπτεμβρίου ἀ' φανερόνο τὰ δσα ἔξοδα κάνο εἰς τὸ μοναστήρι τόσον εἰς μπακάλη δσον καὶ εἰς ἀλμπάνη εἰς σαμαρτζή εἰς χαντζή εἰς ἀγόγια εἰς ἔξοδα φαγουλὸ εἰς μοναστήρι καὶ εἰς ἰωάννινα εἰς ἀργατικά καὶ μαστορικά εἰς ἔλεημοσίνες εἰς φορέματα ἔδικά μου εἰς κρασί εἰς ρακὶ εἰς ξίδι εἰς δεσπότη εἰς τζαρούγια εἰς ρόγες παλιές καὶ κενούριες εἰς ξίλα πανιγίρεος εἰς γρεντὲς καὶ σανίδια εἰς ὁμολογίες ὁποῦ πλήροσα εἰς διαφόρατα εἰς πεδοκόπια ἀρματολιάτικα καὶ ζαχαρτζίδου τὸν πατέρον εἰς μποστανικά εἰς λαενὰ παλεὰ καὶ νέα εἰς γλικὸ εἰς λεημόνια ψάρια καὶ ἄλα εἰς καπνὸν εἰς μπαρούτι καὶ σκάηα εἰς χαράτζια (1) καὶ κεσίμια (2) εἰς σπόρον στάρι καὶ κριθάρι εἰς ἀρνιὰ πεσκέσια (3) τῶν αὐθεντάδων ξίλα αὐθεντικά εἰς μιλολίθαρα εἰς καλαντζή εἰς ψάθες περσινές καὶ φετισινές εἰς τζαρτζήν (4) εἰς μουτάφια (5) τριχιές σακιά τουρβάδες σπάνκο ράματα εἰς ψονίσματα τῆς πανιγίρεος με χερὶ παπαζώη εἰς τοπιάτικο εἰς ταμπάκο ὃς κατοθεν φέρονται κατ' ὄνομα.

δσα εἰς τὸν μπακάλη χρονικὸς	ἀσλλ.	567
δσα τοῦ ἀλμπάνη παλεὰ καὶ κενούρια		178
δσα τοῦ σαμαρτζή παλεὰ καὶ κενούρια		96
δσα τοῦ χαντζή παλεὰ καὶ νέα		140
δσα εἰς ἀγόγια διάφορα		84
		<hr/>
		1065
δσα εἰς ἔξοδα διάφορα εἰς μοναστήρι καὶ εἰς ἰωάννινα ὅταν ἔρχομον ἐγὼ ἰ τὰ κοπέλια		602 : 6
δσα εἰς ἀργατικά καὶ μαστορικά διάφορα		653
δσα εἰς ἔλεημοσίνες		351 : 20
δσα εἰς φορέματά μου		96 : 8
δσα εἰς κρασί εἰς ρακὶ εἰς ξίδι		351 : 30
		<hr/>
		3119 : 24
δσα εἰς τὸν δεσπότην		214
δσα τοῦ τζαρουχὰ παλεὰ καὶ νέα		497 : 20
δσα εἰς ρόγες παλιές καὶ κενούριες		916
δσα εἰς ξίλα πανιγίρεος		775
		<hr/>
		5517 : 04

1. Προσωπικὸς φόρος.
2. Ἡ κατ' ἀποκοπή τιμὴ σὲ γήμορα.
3. Προσφορά, δῶρο.
4. Σκέπασμα ἀλόγου ἢ μουλαριοῦ καμωμένο ἀπὸ τραγόμαλλο.

δσα εἰς γρεντῆς καὶ σανίδια	ἀσλλ.	180
δσα εἰς ὁμολογίες ὁποῦ πλέροσα		406
δσα εἰς διάφορα ὁμολογιῶν		1627 : 20
		<hr/>
		7731 : 24
δσα εἰς πεδοκοπία ἀρματολιάτικα καὶ ζαχαρτζίδων		334
δσα εἰς τὸν λαενὰ παλεὰ καὶ νέα		94
δσα τὸν πατέρον		101
δσα εἰς φιτὰ διὰ τὸ μποςτάνι		35
δσα εἰς γλικὸ		32 : 15
δσα εἰς ψάρια λεημόνια καὶ λιπὰ		41 : 30
δσα εἰς καπνὸν		31
δσα εἰς τὸν τζαρτζιν (1)		355 : 35
		<hr/>
		8756 : 24
δσα εἰς μοντάφια σακιά τριχῆς τουρβάδες σπανκο ράματα		90
δσα εἰς μπαρούτι πιστικὸν		75 : 20
δσα εἰς χαράτζια καὶ κεσίμια		466 : 20
δσα εἰς στάρι κριθάρι διὰ σπόρον		207
		<hr/>
		9535 : 24
δσα ἀρνιὰ πεσκέσια τῶν αὐθεντάδων πασκαλιάτικα καὶ μπαηραμιάτικα		261
δσα εἰς τὰ αὐθεντικὰ ξίλα		796
δσα εἰς μιλολίθαρο		150
δσα τοῦ καλατζι		80
δσα εἰς περσινῆς καὶ φετισινῆς ψάθες		219 : 30
δσα εἰς τοπιάτικο		90
δσα εἰς ταμπάκο		80
δσα εἰς ψονίσματα τῆς πανιγίρεως μὲ χέρι τοῦ παπαζώη		148
		<hr/>
		11365 : 14
δσα εἰς βούτυρο τοῦ ἀσίμπεη τόσον εἰς λάδι ὁποῦ ἐψόνισα εἰς ρίζη καὶ ἄλλα εἰς τὸ μαναστηρι ἔξω ἀπὸ τὸ μπακάλη καὶ εἰς δαδι		380
		<hr/>
		11746 : 14

10

(σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ)

«Διὰ τῆς παρουσίας ὁμολογίας καὶ καθολικῆς ἀποδίξεως φανερόνομε καὶ ὁμολογοῦμε ἐμῆς οἱ κατοθεν ὑπογεγραμμένοι καλογέρι ἀπο το μοναστήριον παλαιωρῆς ἠγούμενος Χρῦσανθος παλαιωρῆς καὶ λιποὶ πατέρες ὅτι διὰ χρίαν τοῦ μοναστηρίου ἐδανηστήκαμαν ἀπὸ τὸν Παπαδημήτριον ἀραχοβίτζα γρόσια τὸν ἀριθμῶν 414 ἦτι ἀσλλανία τετρακόσια δεκατέσσαρα τὰ ὁποία νὰ τρέχουν μαζι μὲ τὸ διάφορόν τους τὰ δεκα ενδεκα καὶ ἔχομεν τὴν διορίαν ὅσος καιρὸς καὶ να απεράση καὶ μὲ πρότον του ζήτημα ἔχομε νὰ τὸν εὐχαριστήσομε χορὶς λόγον προφάσεως καὶ διὰ τὸ βέβεον τῆς ἀληθίας ἐγράψαμεν τὸ παρόν μας καὶ τὸ ἐδόσαμεν εἰς τας χείρας τοῦ παπαδημητρίου ἀπὸ ἀραχοβίτζα καὶ ἔστω εἰς ἔνδιξιν 1824 ἀπριλίου 24.

Χρῦσανθος ἠγούμενος παλιορῆς καὶ λιπαταίρες βεβαιόνομαι τὰ ανοθεν παπαδημήτριος ἀπὸ βελτζιστα ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ».

(Στὸ πίσω μέρος: «ἔξωφληστη ἡ ὁμολογία τοῦ παπαδημητρι ἀπὸ γρ. τῆς πανηγύριος 1831»)

1. Ἐμπορος πανικῶν.

(σφραγίδα τουρκική και δυο σειρές κειμένου τουρκικού).

«Ο Βεζιρ ρασίτ μεχμέτ πασιās Ρούμελης και Ίωαννίνων...δερβεντάτ Ναζιρι (1) και σερασκέρου (2) πληρεξουσίου.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ὑψηλοῦ μπουγιουρδιοῦ (3) προστάζομε ἐπειδὴ καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Παλιουρῆς ἐμβῆκεν εἰς βαρύτατον χρέος, ἐχάλασε καὶ οἱ καλόγεροι ἔφυγαν καὶ ἔμεινε τὸ βάκφι (4) χωρὶς νοικοκύρη. σήμερον ἐδιώρισα Ἑγούμενον τὸν Βησαρίων καὶ οἰκονόμον τὸν Ἰωάννην διὰ νὰ σταθοῦν νοικοκυραῖοι τοῦ βακουφιοῦ ὅπου μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐλαφρωθοῦν ἀπὸ τὸ βαρύτατον χρέος. διορίζω καὶ βεκίλην (5) τὸν γεροπνευματικὸν Διονύσιον ὅπου νὰ βαστᾷ τὴν βουῖλλαν τοῦ βακουφιοῦ καθὼς τὴν ἐβαστοῦσε καὶ ἀρχίτερα εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πρώην ἡγουμένων. διορίζω ἐπιτρόπους ναζιριδες (6) τὸν γιανάκι καὶ παπαχριστόδουλον ὅπου νὰ ἐρωτῶνται εἰς τὴν κάθε δουλειὰν τοῦ βακουφιοῦ καὶ μὲ τὴν γνώμην τους νὰ γίνεται ἡ κάθε δουλειά. Καὶ ἐὰν ὁ Ἑγούμενος ἢ ὁ οἰκονόμος δὲν φερθοῦν κατὰ τὸ πρέπον παίρνοντάς τους παστρικὸν λογαριασμὸν οἱ ἐπίτροποι νὰ τοὺς εὐγάζουν βάνοντας ἄλους ἐκείνους ὅπου ἠθέλεν ἐκλέξουν μὲ κοινήν γνώμην. ἐσεῖς δὲ μορτζιλίδες (7) τοῦ βακουφιοῦ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ βάκφι ἐχάλασε καὶ δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν διὰ νὰ σᾶς ἀποκριθῆ νὰ κάμεται σάμπρι (8) χρόνους τρεῖς ἕως ὅπου νὰ ἀναλάβῃ τὸ μοναστήρι καὶ τότε κάθε ἕνας ἔχει νὰ λάβῃ τὸ δικαίον του. καὶ κάθε ἕνας νὰ τραβήσῃ χέρι ἀπὸ τὸ βακούφι χωρὶς νὰ ἀνακατευθῆ εἰς τὸ παραμικρὸν ὅτι δὲν γίνομαι καίλης (9) μὲ τὸ κεφάλι του. τὸ δὲ μπουγιουρδί μου νὰ στέκεται εἰς χείρας τῶν ἐπιτρόπων πρὸς ἀπάντησιν τοῦ βακουφιοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ προσταγὴ μας καὶ ἀπόφασίς μας καὶ οὕτως ἔχετε νὰ ἀκολουθήσετε ὅτι ἀλλέως ριζὰν (10) δὲν ἔχω καὶ τζεβάπι (11) δὲν μοῦ δίδετε ἐξ ἀποφάσεως. Ἐξεδόδη τὸ παρὸν ἡμέτερον ὑψηλὸν μπουγιουρδί ἀπὸ τὸ Διβάνι ὡς Ρουμελης καὶ Ἰωαννίνων...δερβεντάτ ναζιρι (12) σερασκέρου καὶ τῆς δοθείσης ἡμῖν πληρεξουσιότητος

1825 (μονογραφή δυσανάγνωστος)

(σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ)

«διὰ τῆς παρουσίας ὡμολογίας καὶ καθολικῆς ἀποδήξεως φανερόνωμεν κε ὁμολογούμεν ἐμῆς ἡ κάτοθεν γεγραμένι καλογέρι τῆς παληορὶς βησαρίας καὶ γιανη κοκαλης κε ληπὶ ὠτη πὸς μας εκαμαν χριαν δια το μοναστήρι καὶ ἐπιραμαν δάνια ἀπο τον μπερχον ἀπο χορῖον βελτζίστα λεγομεν τὸν ἀριθμὸν γρόσια 100 ἡτη γροσια ἑκατὸ δια χάρις φηλήας κε εἰσφονήσαμεν κε τὸν ἐδοσαμεν το χο-

1. Γενικὸς Ντερβέναγας.
2. Ἀρχιοστράτηγος.
3. Διάταγμα.
4. Ἐκκλησιαστικὸν κτῆμα.
5. Πληρεξούσιος, ἀντιπρόσωπος.
6. Ἐπιμελητῆς κτήματος.
7. Χρεώστης, ἐδῶ δὲν νειστής.
8. Ὑπομονή.
9. Σύμφωνος.
10. Παράκληση.
11. Ἀπόκριση.
12. Γενικὸς Ντερβέναγας.

Handwritten text in Arabic script, possibly a title or header, written diagonally across the top of the page.

Handwritten title in Arabic script, likely the name of the work or a specific chapter heading.

Main body of handwritten text in Arabic script, consisting of several lines of dense, cursive writing.

Handwritten signature or name at the bottom left of the page.

ραφι του μοναστηριου ἐπονομαζόμενον ζελοβήτη να το δουλεβι με φοβον θεου και τῆς ψηχῆς του κε εχη να μιραζη με το μοναστήρι ημοριάρικον ηγουν δίο να πέρι αυτὸς κε ενα το μαναστήρι εις οσον κερὸν ημεστε καγίληδες και τὸ ενα μέρος και το αλον αὐτος να δουλεβι το χοράφι με τὸ ημορόν του και το μοναστηρι τα ανοθεν γροσια χωρις κανεναν παραν διάφορον και ωπόται δὲν ευχαριστηθῆ τὸ μαναστήρι απο τὸν ανοθεν μέρκον εχη να τον μετρήσι τὰ γρόσια χωρις διάφορον και να ευγενη απο το χοράφι χωρις λόγον ἐναντιον ωτι δς κυριος νηκοκύρις οπου ηνε το μαναστήρι ες το μούλκυ του κε ουτος εδόσαμαν την παρούσα μας ωμολογιαν βουλομενην με την βούλαν του μαναστηριου εις ενδιξην αληθίας και ασφάληαν.

1826 μαρτίου 20

βησσαρίας και γιάνη κώκαλης και διακος καλήνηκος κε Χρῦσανθος παλεωρίταις ελάβαμαν και βεβεώνωμεν τα ανωθεν της ομωλογίας».

13

«1832 : δσα εξοδεύθησαν εις μαστόρους ἐκκλησία σκέπασμα κουτζέκι και τὸ ἀπάνω μέρος το ἡμισι μοναστήρι	γρ.	7235
1833. Τὸ κατου μέρος και ζογραφιὰ ἐκκλησίας	γρ.	14155
835. ἔτερα γηρισμα ἐκκλησίας και γκαλτερίμια	»	600
835. ες το μετόχη οντὰ καινούργιο και στροσιμον κουτζέκι (1)	»	1860
2 μανάλια απο τὸν σαμαρνιότη ρουσικὰ	»	2000
ἔτιρα εις το μετόχι αχούρια και ταβάνια τζάμικα	»	1600
εις ενα γιοφῆρι σμολήτζα	»	5000
		<hr/>
		32450

στασίδια της ἐκκλησίας και σανήδια μαστόρου	γρ.	1080
εις τὸ περιβόλη τοίχον πεζούλια και ἔν σπήτι	»	2348
διὰ τὴ λούτζα καλοχορη και αβλακη τζαρη	»	1800
μαστόρους μιὰ ἀσβεσταρια και σαρτζῆδες	»	1220
εις τοὺς 1849 τὸ κατου μέρος καστρότιχον και οτάδης	»	23862
τῶ 51 εις μαστόρους ασβεσταρια και καλτουρίμια	»	1196
διὰ τὴν ἐκκλησιαν μερεμέτι ο ἀρτικας και ξυλῆ	»	2882
μερεμέτια ἐς μαστόρους πλάκα και κυραμίδια	»	1300
τῶν 56 : μερεμετια πλάκα και ἄλον κερεστὲν (2)	»	420
διὰ τὸ ταπακαργιδ πλάκα ξίλα σανιδια και γεφῆρι	»	3000
59 : σπίτια δυὸ δραγομή και χαγιατη ἐκκλησίας	»	851
εις τα κρητήρια τῆς πολεως με τὴν σεκου(;) και Ἰωάνη κρητήρια μουσταφὰ πασια και ὀσμὰν πασια	»	38000
και εις τὸ κρήποβον μοναστήρ πορτζη (1) και φχιασιμον μαστόρων 5000 πορτζη 2000 ὀτάδες 7000	»	7000
		<hr/>
		117415».

(στὸ πίσω μέρος τοῦ Χαρτιοῦ: «εις μαστόρους, ἀγαθοεργήματα τοῦ μοναστηριοῦ»).

14

Δηλοποιῶ ἡ κατωθεν ὑποφαινομένη Μαρία γυνὴ Ἰωάννου Μάκου διτὸ τὸ

1. Ἀποθήκη γεωργικῶν προϊόντων.
2. Χρέος.
3. Ξυλεία.

εις Μαχαλὲ Καραβατιὰ εὐρισκόμενον ὁσπίτον τῆς τὸ σχετικὸν μὲ τὸ πρὸ ἐνὸς περιόπου χρόνου ἀφιερῶθεν τῇ Ἱερᾷ μονῇ τῆς Παλιωρῆς μερίδιον τοῦ αὐτοῦ ὁσπίτου παρὰ τῆς ἀποθανούσης ἐπ' ἀδελφόν τῆς Αἰκατερίνης νύμφης τῆς καὶ συνορευόν δεξιόθεν μὲ τὸ σπίτιν τῆς ἰδίας Μαρίας ἀριστερόθεν μὲ τὸν κοινὸν δρόμον κάτωθεν μὲ τὸ χωράφι τοῦ.....καὶ ἄνωθεν μὲ τὴν Βασιλικὴν Σούλαν, αὐτὸ λέγω τὸ ἄνω ὁσπήτιον ἐπώλησε σήμερον ἡ εἰρημένη μαρία μετὰ τῶν δύο υἱῶν τῆς καὶ τριῶν θυγατέρων τῆς εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τῆς παληωρῆς διὰ γρόσια τριακόσια Ἄρ. 300=ἄτινα καὶ ἔλαβον ἐπὶ χεῖρας σῶα μέχρι ὀβολοῦ ἀπὸ τὸν ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύοντα πανασιώτατον ἅγιον Καθηγούμενον Κύριον Δανιήλ. Ὅθεν εἰς τὸ ἐξῆς ὁμολογεῖ ἡ ρηθεῖσα Μαρία μετὰ τῶν τέκνων τῆς ὅτι τὸ ρηθὲν ὁσπίτιον καὶ εἶναι ἀναφαίρετον τοῦ εἰρημένου Ἱεροῦ Μοναστηρίου καὶ ἔχει τὴν ἄδειαν ὃ κατὰ καιρὸν ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύων καὶ εἰδήσει τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιτροπευόντων ἐν αὐτῷ ἵνα ποιήσῃ αὐτὸ καθάπερ βούλεται. διὸ εἰς τὴν παροῦσαν ἐνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν πωλητικὸν γράμμα βεβαιωμένον παρ' αὐτῆς καὶ ἐμάρτυρον παρὰ τῶν κάτωθι ἐντίμων μαρτύρων καὶ ἐδώθη τὸ εἰρημενῶ ἡγουμένῳ ἵνα ἔχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ τόπῳ καὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης. 1833 χιλίους ὀκτακοσίας τριάκοντα τρεῖς Ἰανουαρίου 12. Ἡ ἄνω Μαρία γυνὴ Ἰωάννου Μάκου μετὰ τῶν τέκνων τῆς βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν διὰ χειρὸς Κ. Ζωῖδης ὅστις καὶ μαρτυρεῖ.

Χριστος Περᾶτις γος του κοστα παλασκα μαρτιρο
 Ιωανις κοστα μπακάλης μαρτιρο
 Βασιλεις Μποστα (;) μαρτιρω».

(Στὸ ἀριστερὸ περιθώριον τοῦ χαρτιοῦ ὀλίγες λέξεις καὶ σφραγίδα τουρκικὴ, στὸ πίσω δὲ μέρος: «1833 Φεβρουάριος 10. ὁμολογία διὰ τὸ μετόχη τῆς καραβατιᾶς ἀφηέρομα τῆς πασκαλίνης καὶ μάκοβας».

15

«1834 τριγίτις 18 θήμηση ἔλαβα τα γρόσια το τοπιατικον του μοναστηριου παλιουρις οπου βοσκι εἰς τον τόπον μας καλοχορην κε το γιχα γορασμενον ιγο το γιλτιζαμι (1) απο τον Καλιουσμεγη το καλοχορι κι μι ταφτο το κεσίμι μισα του μοναστηριου κι ελαβα το χρονικον κισιμι γροσια 90 ενενιντα κε του δινο τον τεσκερεν (2) δια σιγουριαν του μοναστηριου τον επιτροπον οπου βρισκοντε ες μαναστιριν παλιουρις οχι αλο

σιουμπασιασις σακος του μαχμουτ στίνο καλοχοριν

(Στὸ πίσω μέρος: «Καλοχόρι 1834 σούμπαση σάκος».

16

»1837 σιμηόνο τα οσα μου χροστουν με ομολογιας ὁ κάθε ένας
 γρ. 2200 με ομολογίαν το μοναστιρι βροσίνα » Ἰωάννου
 350 ο παπαθεόδωρος ἀπὸ καριτζα με ομολογίαν » ἀναστασίου
 500 η σουλιοτης του ποληχρονη ὄλον τὸ χορίον με ομολογίαν » ζαφήρο
 150 του τατζιου κολιοῦ πο τραγομή με ομολογίαν » Χρηστο
 50 σπηρο νουσις πο τραγομή με ομολογίαν
 2500 τα εχο νετα εἰς την σακούλαν μου μεσα εἰς το σεντούκη.
 5810

1. Τὸ πακτωμένο δημόσιο κτῆμα ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρο ἐκμισθούμενο χωριὸ πού ἀνήκε στὸ Δημόσιο.

2. Ἐγγραφο σημεῖωμα, ἐπιστολή, ἄδεια.

σιμηνο τα οσα διορίζο οπου να δοθούν τήν καθε εναν απο τὰ ανοθεν γρόσια

1000: ἴτε χίληα αφινο εις το μοναστιρη παλιορι μετριτὰ και ἔχη να με φκιασι ἔος τέλος

1700: αφινο το ἴδιο μοναστιρη να λαβη απο μοναστρι βροσινα και να γραφθούν τα ἄνοθεν ονόματα

500 αφινο εις μοναστιρη βροσινα απο την ομολογιαν

500 αφινο εις τήν ηερουσαλιμη να τα δωση ὁ ηγούμενος

500 τὸν κυρ ηγούμενον δανιήλ ἀπο το σιντούκη.

4200

300 αφινο να τα σιλη ο ηγουμενος εις τα μιτεορα τα μοναστήρια να γραφθῆ το ονομά μου.

500 αφινο του θεοδόσιου απο τὸ σιντουκυ ανεψιόν μου

50 γιρο αργίρι

50 τῆς γριάς του

50 του θήμιου αργήρη

50 του γιοργο αργήρη να λαβουν ταις ομολογιας του τατζιο και σπήρου απο τραγομή να τα μεράσουν πο 50.

5020

200 ὁ θεοδόσιος ἀπο τα νετα να τα δῶσι σαραντάρια και ελεεμοσίνη απο τα νέτα. και οθεν προερίτε εις την θανίν μου ξεχοριστα πο τάλια τεσερι πὸ ἐλαβεν αὐτός.

150 η ομολογια του μαντέλου να τα λαβη ο θεοδόσιος να τα μερασι εις τοὺς κινικουῶς (;) του μοναστιριου.

10 του δανιήλ

10 του γριγοριου

10 του αναγνωστη

10 ρίτοβα

10 τοῦ λάπα

10 του γεροντα γιάνη

10 του γιανι πεδι

10 του Χαράλαμπου

10 του γιοργο γυφτου

50 του ηοακημ

10 να αφισι του μαντέλου

5520

250 απο παπαθεόδορον και τα εκατὸ να ταφίσουν αυτήν να τα μιράσι ο θεοδόσιος παρισίες εις τα μοναστήρια και να με φκιάσι εις το χρονο και εις τα τρια χρόνια.

60 απο Χριστόδουλο τραγομή να τα λαβη το μοναστιρη.

5830

2500 εδοσα και αγοράσα το μοναστρι κριποβο Παναγια

2500 ἔτερα εις την ζογραφίαν της εκκλησιας και εις το σκέπασμα

10830

Ἡ ελπίς μου ὁ πατήρ καταφιγί μου ὁ νὸς σκέπι μου τὸ πνεῦμα το ἅγιον τριας ἁγία ἐλείσόν μοι. ορόντες με ἄφωνον και ἄπνον κλαυσατε παντες επεμή

αδελφι και φίλη τήν γαρ χθες ημέραν μεθιμόν ελαλουν και αφνο επιλθεμοι ή φοβερα δρα του θανάτου αλλέ τω παντας και δισοπο αδιαλιπτος υπερεμόν προσευξασθαι Χριστῶ τῶ Θεῶ η να μη καταταγῶ κατὰ τας αμαρτίες μου ής τον τον τῆς βασάνου αλλι να με καταταξη δπου το φῶς τῆς ζῆσης παντοτε τῶ και αή και ές τους αιῶνας τῶν νεόνον.

αμήν.

Δια του παροντος γράματος γινετε δilon ιγῶ ο γιανις κοκαλις βλέποντας οτι να ήλθα εις τα τελια γιράματα και εις έσχατον τελος τῆς ζῆσης μου και ενθιμούμενος τον προφικτικόν λόγον του λέγοντα αποκηυθε άπαξ του αποθανήν και ακούγοντας την ευαγγελικὴν φονήν τιν λεγουσα γινεστε έτημη οτι ουκ ιδατε την ημέραν ουτε τιν οραν ένή ο θανατος ερχεται και ιγο κατα την δυναμίν μου και οπου εχο τον νουν μου και τας φρενας μου σῶας και ανελιπη κανο την διαθήκην μου και προτον μεν συνχορῶ παντας τοις χριστιανούς τοὺς φτεοντίας μοι και μη φθεοντας ομῖος δεομε και παρακαλο και εγο ο αμαρτολῶς να με σινχορεσουν εις οσα τοὺς εϋθεξα ή με λογον ή με εργον και να παρακαλοῦν τὸν θεόν δια τιν ψυχιν μου και δεύτερον γραφο διὰ το εχι μου οπου μου βρέθικαν εις τον θανατόν μου οσα μου χρεωστοῦν με ομολογιες ο καθε ενας και τα οσα μου βρέθησαν μετριτῶ ος καθος τα γραφο εις το αντίκρυ μέρος τα καθε ενα και επιδη εγο δεν ευρέθηκα αξιος να τα διαμερασο εις τα ζοντα μου αφινο επιτρόπους τον κυρ ηγουμενον δανιήλ και τον ανεψιον μου θεοδόσιον και τον κύρ αργιρι γιοργη οπου να σταθουν να τα διαμεράσουν ος καθος τα γραφο εις το αντικρυ μέρος καθόνομα τον καθεναν και δέν εχη να τους διαπλ κανενας ούτε σινγγενίς ούτε άλος εξο απο αυτῶ οπου τους διδο μονος μου και η μέν και σταθοῦν ι επιτροπη και τα διαμεράσουν ὡς καθος τῶ γραφο τῶ καθε ενα ο θεος να τοὺς πληρόση τον μισθὸν ο φοβερός και δικεος κριτῆς εις την φοβεράν και δικεαν ημεραν τῆς κρίσεος η δέ και παραστρατισουν απο οσα τοὺς διατάξο και καμουν αλέος εχουν να δῶσουν λογον έν ημερα κρισεος εις τον φοβερόν κριτῆν διὰ την ψυχιν μου και να ηνε επικαταρατη εις ὅσα να εργαζονται και να εχουν τας αρας τον τριακοσιον δεκα και οκτὸ θεοφορον πατερον ομῖος και η σινγγενης μου αν κάμουν καμιαν αταξιαν και πιαξουν η τους επιτροπους η το μοναστιρη εξο απο αυτῶ οπου γραφο να ηνε εις το ανοθεν επιτιμιον η δε πάλην και σταθοῦν ος καθὼς τοὺς γράφο και ιπιτρόπουν και σινγγενῆς να ηνε σινχοριμενη απο θεοῦ αμήν.

γύνεται η παρούσα μου διαθήκη εις ενδιξιν και ασφάλιαν

1837 φεβρουαριος 10

Παλιορη

1838 Ιωναρίου 17

αναπανθι εν κυριῶ

ὁ ποτε ηῶάνις κοκαλης

Παλιοριοτι .

(Στὸ πίσω μέρος τοῦ χαρτιοῦ : «διαθήκη τοῦ γιάνη κοκαλή»).

«μὲ το παρόν μου φανερόνο και ομολογῶ εγὼ ο ηπο κατοθεν γεγραμένος χαράλαπος του ποτε μακαρίτη ηῶαννου παπα απο χορην βαταταδες οτη πος ξεκληνο απο τα πεδια μου και θηγατερες μου απο την σήμεραν τραβαγο χερη απο το σπητη μου και απο το βηῶ μου απο προβατα απο γελαδη απο βογδια και απο καθε βηῶ του σπητιού μου τόκαμα πουλημα τον πεδιον μου να ποκηθῶν ης το μπορτζη. εγο δεν εχο να λαβο τήποτις ομῖος και το μπορτζη έξικληνα δεν εχο να

δοσο ουτε παρα εχουν ναποκρηθουν τα πεδιά μου και γο τραβησα χερη θελα πανο στο μοναστηρη η στο αγιον δρος η αλου οπουνε θελημα θεου δηα να σοσο την ψηχή μου και να μην εχουν τα πεδιά μου απο εμενα να ζητησουν τηποτας ζαβηταβή (;) ουτε η θηγατερες μου οτη πρηκηο τους χρεοστουσα το αφησα ης το σπητη τον πεδιόν μου και της γρηάς μου και αφτή ναποκρηθουν και αν ποτες ο πλουσιοδορος θεος ο κηριος ημδν ηησους Χρηστος και η κηρία Θεοτοκος δοση αυτης ηγιαν σοτηριαν και αγαπην αφεσεος αμαρτηον και ηρήνην και τὰ προς σοτηριας ετήματα και με την ευχη του Χρηστου και της Παναγίας και παντον τον αγιον και με την ευχην μου αμην και εστο ης ενδηξην τον ευρεθέντων μαρτηρον τους. 1840 νοεμβριου α'

εγω ο βασιλης μαζή με τις αδελφες μου δεν εχομε απο τον πατερα μας ζαβηταβή κε μην ξευροντας γραμα εβαλα κε με γραφι

Χρηστος Ιωανου μαρτηρη
νηκολα βασήλος μαρτηρας
κοστα γιοτης μαρτηρας

Εγω ο Χρηστος με ταδελφια μου ηποσχομε».

18

«διὰ τοῦ παρόντος μας εξοφλιτικόν μας γράμα δίδω ὁ ὑποφαινόμενος Δημήτριος Θεοδόρου κοτὰ ἀπὸ μπορτάρη τῆς ποτὲ σηζιγός μου Ζαφίρος Χρηστου Κότζη ἀπὸ χωρίον Τζαρχοβήστα διτι σήμερον κατὰ τὴν ἀπόφασιν τιν ἐπὶ παρισία του ἐπιτρόπου του ἀγίου ἡμῶν κυρίου Ανθίμου σημηομένον αξιοπίστον μαρτιρον οση ἦτον εἰς τὴν παρισιαν της εδοκα ὄλον το πρικίον της ἀπὸ δσον ὕφερεν απο τοὺς γονις της ἀπὸ ραμα ἔος τὸ βελόνη χορις να τὴν ζιμιόσο οὔτε ριμα και εξοφλίσαμεν και διὰ Ἀσφαλιάν της δίδω τὸ παρόν μου κατέμπροσθεν τον ἐπιτρόπου και αξιοπίστον μαρτιρον και υποφενόμεθα τὴν 3 φεβρουαρίου 1840 παλεορῆ

δημήτριος κοτας
βασηλη γιορρη μαρτηρο
παπανικόλας ραϊκατης μαρτηρο
βασηλη πλατας πο τζαρχοβίστα
Ἀναγωστης στέριου μαρτιρώ».

19

«ελαβα το σηνηθηζμενο αντετη(1) απο μοναστηρη παλορης απο το γου-μενο δηα τα σφαχτα πο βοσκαγε ης τζιφληκι (2) μας καλοχορη γρόσια 90 ενε-νηντα κε δινο τον τισκερε μου για θυμηση.

1842
29 απριλη
γιανα

καλούσης
(σφραγ. τουρκική)

(Στὸ πίσω μέρος : «τοῦ καλοῦζ πέγη διὰ τὸ κολοχορη 1842 μαΐου 5»).

20

«Αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα Σουλτάνου Μαχμουτ Χάν Καδῆ.....τὸ προ-τυπον τῶν ἐναρέτων και δικαστῶν τὸ μειαλείον τῶν ἐξόχων ἐπὶ ἀρεστοῖς πλεο-νεκτήμασιν ἀνδρῶν πληθυνθείη ἢ ἐξοχος ιδιότης σας. Ἀφικομένου τοῦ ὕψηλοῦ

1. Ἔθιμο, ἐδῶ δῶρο.
2. Κτῆμα, ιδιοκτησία.

τούτου Φιρμανίου (1) Μου σᾶς γίνεται γνωστὸν ὅτι: ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως καὶ τῶν ταύτης ἐξαρτημάτων καὶ τὸ σῶμα (συνέλευσις) τῶν ἐν Κων)πόλει διαμενοντων Μητροπολιτῶν δι' ἀρξουχαλίου (2) ἐσφραγισμένου ὑποβληθέντος ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου ἐκθέσαντες ὅτι ἐνῶ σαφῶς διαλαμβάνηται ἐν τοῖς ὄροις (ἄρθροις) τοῦ ὑψηλοῦ Βερατίου (3) τοῦ δοθέντος εἰς χεῖρας τοῦ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγομένου Ἰωσήφ Μητροπολίτου Κονίτσης Βελλᾶς καὶ Πωγωνίου ὅτι ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἐνεργῇ καὶ πράττῃ ὡς πρὸς τὴν ἐξουσίαν καὶ διακατοχὴν τῶν εἰς τὴν Μητροπολιτράν του ἐκκλησίας καὶ μονᾶς του ἀναγομένων ἀμπέλων, κήπων τσιεφλικίων (ἐπαύλεων) χωραφίων βακφικῶν ἀνέκαθεν διακατεχομένων λειβαδίων μύλων καὶ ἐτέρων τούτοις ὁμοίων εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀφιερωμένων οἰκιῶν ἐργαστηρίων κτημάτων πραγμάτων μετρητῶν καὶ τετραπόδων ζώων καὶ μὴ γίνῃ ἐπέμβασις παρ' οὐδενὸς ἐνῶ τὸ ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ρηθέντος Μητροπολίτου μοναστήριον Παλιορῆ ἐν τῇ καζᾶ (4) Κουρέντων ὑποδιοικήσεως (σαντζακίου) (5) Ἰωαννίνων οὐδόλως ἐποίησεν ἔλλειψιν εἰς τὴν μέχρι ὀβολοῦ πληρωμὴν τῶν ὠρισμένων 400 γροσιῶν ἅπερ ἀνέκαθεν ἔδιδεν εἰς τὸν Σπαχῆν (6) του οὗτος μὴ ἀρκοῦμενος κατὰ τὸ παρὸν ἔτος εἰς τὰ ρηθ. ὠρισμένα (γρ. 400) ζητῶν περισσότερα καὶ ἐναντίον τῶν ἀνωτέρω ὄρων σκοπεύων νὰ καθέξῃ τινὰ χωράφια καὶ κτήματα τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου ἐξακολουθῆ νὰ ποιῇ ἐπέμβασιν. Ἐφ' ᾧ ἐζητήσαντο τὴν ἔκδοσιν ὑψηλῆς Διαταγῆς μου ὅπως τὸ ρηθὲν μοναστήριον πληρῶναι τὰ ἀνέκαθεν ὠρισμένα ρηθέντα χρήματα μὴ ζητηθῶσι πλέον τῶν ἀνέκαθεν ἀποκομένων καὶ ἐμποδισθῆ ἢ ἐναντίον τῶν ὄρων παρὰ τοῦ Σπαχῆ εἰς τὰ χωράφια καὶ λοιπὰ κτήματα γενομένη ἐπέμβασις. Παρατηρηθέντος τοῦ ἐν τῷ Αὐτοκρ. Χαζνέ (7) μου πεφυλαγμένου δευτερίου τοῦ μου κατὰ (8) Ἐπισκόπων (ἐκμισθώσεως ἐπισκοπῶν) ἐπειδὴ διὰ δερκιναρίου (διαγγέλματος) τοῦ Χαζνέ ἐξετέθη ὅτι ἐν τοῖς ὄροις (περιεχομένῳ) τοῦ εἰς χεῖρας τῶν Μητροπολιτῶν διδομένου ὑψ. Βερατίου σαφῶς διαλαμβάνεται ὅτι οὗτοι ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ ἐνεργῶσι καὶ πράττωσιν ὡς πρὸς τὴν ἐξουσίαν καὶ διακατοχὴν τῶν εἰς ταύτην μητροπολιτράν των ἐκκλησίας καὶ μοναστήριά των ὑπαγομένων ἀμπέλων, κήπων τσιεφλικίων βακφικῶν χωραφίων ἀνέκαθεν διακατεχομένων λειβαδίων μύλων καὶ οἰκιῶν ἐργαστηρίων κτισμάτων πραγμάτων μετρητῶν καὶ τετραπόδων ζώων ἀφιερωμένων (βάκφ) εἰς πανηγύρεις ἀγιάσματα μονᾶς καὶ τὰς τούτοις ὁμοίας ἐκκλησίας χωρὶς νὰ λαβῆ χωρὰν παρ' οὐδενὸς ἐπέμβασις, διὰ ταῦτα ἤδη ὅπως πράξις συμφώνως τῷ περιεχομένῳ του ἐξεδύθη ὑψηλὸν Φερμάνιον Μου δι' οὗ διάταξα ὅπως ἐπειδὴ ἐν τῷ δευτερίῳ τοῦ αὐτοκρ. μου Χαζνέ εἶναι ἐγγεγραμμένον ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ Βερατίου τοῦ ρηθέντος μητροπολίτου εἶναι σύμφωνον τῆς προεκτεθείσι συμφώνως τὸ ἄνω διαληφθέντι περιεχομένῳ (τοῦ Βερατίου) ὁ ρηθεὶς μητροπολίτης ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἐνεργῇ καὶ πράττῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ διακατοχὴν τὸν εἰς τὴν μητροπολιτράν του ἐκκλησίας καὶ μονᾶς του ἀναγομένων ἀμπέλων κήπων τσιεφλικίων βακφικῶν χωραφίων ἀνέκαθεν διακατεχομένων λειβαδίων μύλων καὶ οἰκιῶν ἐργαστηρίων κτημάτων πραγμάτων μετρητῶν καὶ τετραπόδων ζώων πανηγύρεων ἀγιασμάτων καὶ μονῶν καὶ μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς οὐδένα ἐναντίον τῆς Ὑψηλῆς διαταγῆς Μου νὰ ποιῆσῃ ἐπέμβασιν οὕτως ἔστω πρὸς γνῶσιν σου. τὴν 12 Σιεβάλ 1250 (1842)—».

1. Σουλτανικὴ διαταγή.
2. Αἴτηση, ἀναφορά.
3. Σουλτανικὸ διάταγμα μετὰ τὸ ὁποῖο χορηγόνταν προνόμιο.
4. Ἐπαρχία.
5. Σημαία, ἐδῶ ὑποδιοίκησις.
6. Τιμαριοῦχος Τοῦρκος.
7. Θησαυροφυλάκιο.
8. Δικαίωμα εἰσπραξῆς φόρων.

21

«τὴν πανοσιοτιτᾶς σας...ταπινὸς προσκινὸ τὴν ἀγίαν σας δεξιὰν ἐκ ψυχῆς ἀσπαζομαι ἐλαβᾶμαν τὴν ποδιτὴν γραφί σας κε ἀκρος ἔχαρὴν τὴν ἠγῆαν σας ἡ κυρια θεοτοκος νὰ σας φιλάγι εὖς τέλος ο κυργεόργις προσκινι κε ἀσπαζετε τὴν δεξιαν σου κε ὄλι του μοναστηρίου σε ἀσπαζονται ἐκ ψυχῆς μαθε κε δια τὸ πανι-γιρι τα γροσια τα ἐπίρε ο κυρ ἠοάνις ἡς ἠοάνινα γρο. 7274 : ἐπλιροσε κε τα χάρ-τζια (1) γροσια 1661 τιν κριτζούνιστα τὴν ἐπίρε ο γιοργις γροσια 700 το ἀμπελλί μας ὀλίγον κρασί 26 σίκλες ἀπὸ βελτζίστα 20 σίκλες ἔκανε πηραμαν δέκα στὸ μοναστηρι ποιλισαμεν δικὸ μας εἰκοσι σικλες του πόπουλου πρὸς 33 γροσια τὴ σίκλα το πῆρε ἀσηρτο κε δεκα ἀπὸ βελτζίστα το περὶ ο θωμα λούκας δὲν καθετε τὸν χιμονα ἐβλαμαν ἄλους τον τζουμα κε κελιβερι κε ἕναν καλοχοριτι. με τα προβατα δὲν ἠβραμαν κανέναν ἀκόμα θελα βρούμε τα κανδίλια τις ἐκλίσιας κε ἀλα τα ἐβάλαμαν ἡς τον τοπον τις κε ὀλα. ζῶα του μοναστηρίου καλα ἦνε ταῦτα κε θεοθεν ἰγιε» 843 ὀκτομβρίου 10 ὁ ταπινος Χρισανθὸς γραψε μας κε δια τα... παλιορις πεδιά ὀσπὺ ἦνε ἡς ἰοανινα να τα πλιροσομε ἡ ὀχι προσκινὸ».

(Στὸ πίσω μέρος : «τον πανοσιοτάτον ἀγίου καθιγουμενου παλιορις κυρ Ἰλια ἡς Κωνσταντινούπωλιν»).

22

«ἐσιμφομισαμαν με τον ἠγουμενον παλιουρις και τοῦ ἐπουλήσαμεν το βουνὸ βαρβειν δια να βοσκισί τα γιδοπροβατα κατα τὸ σενε ἰσαμπι (;) και ἐχι να βοσκισι κατα ὀλα καλμις (;) ἰγουν το καλοκέρρι εὖς προτο σεπτεμβριου ἐχουν νὰ βοσκισουν τα σφαχτά του ὀς τα ξεκοματα και ἀπάνου και το ἐπουλῆσαμεν διὰ γροσια 750 ἐφτακοσια πενιντα και μια μερα το γαλα του πεντι θεριτι και διο ἀρνηα και ἐχι να μας τα δοσι τάνο και ἔχι να βοσκισι τα σφαχτά του κατα τὸ σανε ἰσάπι (;) αν τα βάλομεν εὖς διακοσια σφαχτά ἐχη να πλιροση και ἀφτὰ κατα τὴν ἀναλογίαν και ἠποφενόμεθα

1843
13 μαρτίου
Ἰωαννινα

Ἰλιτζαμιδες
ματλης κε Αχμετις
Λιτζου νεπραβιστας
(Τουρκ. σφραγίδα)».

23

«τιν πανουσιοτιτα σας προσκννο τέν δεξιαν σου ἀσπαζομε
τι 4 νοεμβρίου 1843 Ἰωαννινα

ἐλαβα το γραμα σας ἀπο 24 ὀκτομβριου ἐχαρικα τιν καλιν σας ἰγιαν και ἰμις θια χαριτι ἰγιενομεν ἰδα να μου γραφῆς ὀτι ἀκομα δὲν ἐκυταξες καμια δου-λια με τιν ἀντιχριστι κε ὀτι ἀπο τιν μεγαλι ἐκλίσια κε κυριαρχι μας κε κυρ πανο καμιαν βοιθιαν δὲν σου ἐκαναν κε ἀς ἰνε ἰπομονι να ζιτισῆς ἀπο τον κυρ πανο να σου δοσι τα 1000 γροσια ἰδε νὰ μου φανεροσις αν δε σου τα ἐδοσε ὀς τορα να τα λαβο ἐδο ἀπο τιν κυρ ἀλεξαντρα ὀτι ἐγο εὖθῆς πολαβα το γραμα σου τις τα ἐδοσα κε ἀντος νὰ μιν σου τα δοσι ἀκομα πολι μας ἐκακοφани το γραμα τον προτοπαπαδιτον τοδοσα κε τα γροσα ἰς 3 μερες μουπαν να μου τα δοσουν κε λαβενοντας τα τα δῖνο του κυρ σταυρου ο διμιτρακυσ κε ὀλι του ὀσπιτιου μου σας προσκννοῦν κε θεοθεν καλες ἀνταμοσες κε μενο

Ἰωάννης ναγιου

1. Φόρος καὶ ἔξοδα ὀδοιπορικᾶ.

αδελφε μου κυρ γιανακου σε αδελφικοασπαζομε εροτο δια τιν ιγαν σου κε ιμις θια χαριτι ιγιενομεν απο τιν αδελφιν σου ζοιτζα κε κυκο κε ολι τον οσπιτιον μου σας αδελφικοασπαζοντε ομοιος κε ι ελισαβετι παρακαλο δια χατιρι μας να παρασταθις του ιγουμενου να τον γλιτοσις απ αυτιν τιν αντιχριστι οπου τον ιφερεν αυτου κε τον εχασεν απο τιν δουλια του κε εξιτουσε να με φιρι κε μενα αυτου κε τρομαξα να γλυτοσο τορα ετσι να εχισ τιν ευχι τις παναγιας με καθε τροπον οπου να εμπορεσις να τον γλιτοσις απο αυτο το αδικον κε να τον εχισ μαξι σου οτι κανις ις τον ηγουμενον το κανις ισεμενα διατι μου γραφι οτι εχι μεγαλιν ευχαριστισιν απο τιν αφεντιαν σου και ελπιδα οπου να του βρεθις κε να του ισε βοηθος. απο το σπιτι σας κε του γιοργι θελισην ο θεος κε δέν επιραχτικαν τιποτας απο τους αρβανίτες οπου ελιμουργιαξαν στο χοριο σας ακομα παρακαλο αν ινε ο λατιφ εφεντης αυτου να του ζιτισις τα γροσια 1350 απο το ταξιλι του ομοιος του κυρ νικολα του κυρ σταυρου προσφερετε τους προσκινισμους μου κε πεστου να μιν ελθι μονος του αλα να τζαλιστισι (;) κε αυτος ι τιν δουλιαν σου να σε γλιτοσουν κε ναρθιτε μαξι καθος εγραφεν.

απο τον κυρ νικολα τζινι κε κυρ νικολακνυ κε κυρ σταυρο προσκινιματα απο τον σεμο κε χρισανθο κε ολι του μοναστιργιου σε προσκυνου κε καλος ιγιενουν ηπε κε τους πρασκινισμου μου του κυρ Χριστοδουλου πιτζου κε τον παρακαλο να σου ινε βοιθος ις τη δουλιαν σου.

(συνέχεια με άλλο χέρι) «Και ο δούλος της σταυρος Κομπατης φιλω την αγίαν σας δεξιαν μην αλησμονεις τον φίλον της από τας εις θεδν εύχας σας καθως και από κανέναν χαιρετισμόν του κύρ Χριστόδουλου μπιτζου πέστου τὰ προσκυνήματα και οτι θέλει με υποχρεώση πολλά περισσότερον όταν συνδράμη τον ηγούμενόν μας παλιουργιότη διότι τὸ ἔχει εις τὸ χέρι του και ἴτι σὲ ἔχομεν πνευματικόν μας πατέρα - Τὸν Γιαννακι ασπαζομαι—»

(Στὸ πίσω μέρος)

(του πανοσιοτατου αγιου ιγουμενου του μαναστιριου παλιορις κυρ ιλια

Κοστατινουπολι».

24

«Προς τον πανοσιοτατον ηγουμενον παλεορις κυρ ιλια
προσκυνο την δεξιαν σου ασπαζομε

1844 μαρτιου 23 ιωαννινα

ελαβα τα γραματα σας απο 15 φλεβαριου και 4 μαρτιου εχαρικα την καλιν σας ιγαν και ιμις θια χαριτι ιγιενομεν ιδα να γραφισ τα οσα εδοκιμασεσ και τα οσα σεκλετια απο τιν αντιχριστι και πολι μας ελιπισες ι κνρια θεοτοκου να τις δοσι τιν οργιν τις και να τιν τιφλάνι να γλιτοσομε λιπὸν χριαζετε ιπομονι τί να κανομε μας επιασεν αυτο το ταζιρατι (1) και ο θεος να μας βοιθισι αλο τι εχομε στο χειρι μιν σικλετιζεσε η πανουσιοτη σας να ιστε καλα και ολα διορθονοντε ολι του οσπιτιου μου σας προσκυνουν και σας φιλουν το χειρι και καλος ιγιενουν τιν πολιτζα (2) δια τα γρ. χιλια ο νικολας τιν επληροσεν ι ευθιμια σας φιλι το χειρι ομοιος και ο χρισανθος και γιοργις σεμος και ολι του μοναστιτιου σας προσκινουν και καλος ιγιενουν απο τον κυρ αλεξι παπαζογλου κυρ νικολα τζινι κυρ νικολακνυς κυρ σταυρος κουμπατις σας φιλουν το χειρι ομοιος και ι κνρια αλεξανδρα κυρ πανου σακελαριου και ιως τις κοστακνυς και ολι του σπιτιου τις σας

1. Ἀτύχημα, συμφορά.

2. Γραμμάτιο, συναλλαγματική.

φιλον το χειρι γραφε μας σιχνα να μαθενομε την καλιν σας ιγιαν και θεοθεν καλι ανταμοσι να δοσι ο θεος δια ογλίγορα και ξανα προσκινωντας σας μενο Ιωαννης ναγιου .

τον κυρ γιανακι και κοσταντι αδελφικος ασπαζομε ομιος και ιδελφι τους και ολι του οσπιτιου μου και τους παρακαλο να μην λιπουν απο κοντα σου του κυρ πανο παπαχριστοδουλου προσκυνῶ τον παρακαλο και εγο και ολι ι φιλι μας εδο οπου να παρασταθι και αυτος ης τιν υποθεσιν σου δια να σας ελευθεροσι απο τιν αντιχριστιν και ιμεθα παραβεβει οτι κουσουρι δεν αφινι τον κυρ τασουλα παναγιωτου προσκינו ομιος και τον κυρ Χριστοδουλο μπιτζου προσκינו και τους παρακαλουμε να παρασταθουν να σε γλιτοσουν απ αυτου παρακαλο δοσε και το εσοθεν γραμα εις τον ενδοξοτατον μεχμει πεγη μιραλαγι οπου ινε μπιρινζι μιραλαης (1) ης τον σερασκερ καπουσι (;)».

(Στὸ πίσω μέρος μετὲ τὸ ἴδιο χέρι : «προς τον πανοσιοτατον ιγούμενον παλεο-
ρις κυρ ιλια

Κοσταντινουπολι».

25

«δῆνο τὸ παρὸν ταπῆ ἐγὼ ὁ μουρλάμπεης πεδη του ἡμετημπεη τοῦ ἡγουμέ-
νου παληωρῆς δανηῆλ ὄτη διὰ τὰ χοράφια καὶ ἀμπελια ὅπου ἦτων εἰς τον ἄ-
λιακά μου (2) κοκινώχομα τζηφλικι μου τὰ ἀμπελια ὀνομαζονται τὸ ἕνα κολιδὸν
γούφα σινωρον απανω μερους τῆχος και δερβένη κατου μερους χωράφη του γιόρ-
γω σένη ἀπὸ το πλεβρον ἀμπέλη τοῦ στεργιου τζαμη το ἄλο ἀμπέλη τοῦ γιώργω
σενη και ἔχει σύνωρον ἀπανω μερος ἀμπέλη τοῦ πορτόδουλου κατο μερος ἀμπέλη
του κοτζη κουσουλιανῆτη ἀπὸ τὸ πλεβρον του ντερβένη ἀπο ἄλο πλεβρον τοῦ
ζώη περατη τὰ μὲν χωράφια τὸ ἕνα αλώνη τοῦ μελωνὰ το ὀνομά του σινωρεβη το
τερβένη ἀπὸ το ἄλο μερος σινωρέβη τὸ χοραφη του ἀναγνώστη ἀπο ἄλω μερος
τον λακων το ἄλω χοραφη εἶναι το ὀνομά του παναγια σινωρον ἅγιον ἀθανά-
σιον κωρτζες καλωγερηκὲς καὶ πηγαδουλη παληοσπιτα καὶ σπητια τον λετζέον
ραγιάδες τοῦ μουρλάμπεη σινωρον τὸ ἀμπέλη του παπάγεώργη τὰ ὀπία χοράφια
και ἀμπελια εἶναι μούλκια τοῦ μοναστηριου της παλιωρῆς δὲν ἔχει κανέννας να
τον πειραξη εἰς το παραμικρον το ἔχει μουλκη δικο της καθος και ἐγὼ το ἴβρα
ἀπο τον πατέρα μου δὲν ἔχει κανέννας νὰ τον ζητήση μητε σηνγκενῆς μου μητε
ἄλως ἀφέντης εἰς τὸ παραμικρον ζήτημα και διὰ τούτο δῆνω το παρὸν μου ζάμ-
πτη (3) εἰς χείρας τοῦ υγουμενου δανηῆλ παλιωρῆς εἰς ἐνδῆξην τῆς ἀλιθίας κατεμ-
προσθεν τὴν τιμιον μαρτιρων 1849 φλεβαρίου 24.

μετι κανουτας
μαρτιρο

ζογουλα γιοργας κοκυνοχομα
μαρτιρο.

(Στὸ πίσω μέρος : «διὰ τὸ κοκινόχομα ἀπὸ τὸν μουρλάπεγη ταπῆ»).

26

«Δυνάμει τοῦ ἀνὰ χείρας μας ζαπτη του ἀρχιναύαρχου Σουλεῦμᾶν πασιᾶ
ἐπωλησαμε τα δεκατα του μοναστηριου παληωρῆς διὰ δύο ἔτη πρὸς τὸν πανο-
σιότατον ἡγούμενον ἡλίαν ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὰ ἀποδεκατίση κατὰ
τὸν Βασιλικὸν ταλιμλαμὲ (;) καὶ κατὰ το γεκ ισαμπικ (;) και Μεμούριδον ἀπὸ

1. Γενναῖος συνταγματάρχης.
2. Καλλιεργήσιμη ἔκταση.
3. Κατοχή, τίτλος κυριότητας

γεννήματα ὄσπρια ἀμπέλια Μελλίσσια καὶ λοιπά. τὸ δὲ ἰσότιμον θέλη το μερίση (;) εἰς μερὶ φιατι (;) καὶ κατὰ τὴν ἀνά χεῖρας μας χρεωστικὴν του. Διδὸ τῷ δίδεται τὸ παρὸν ζάπτη μας δια ἡσυγίαν του. 1849 Μαγιοῦ 21 Ἰωαννίνα.

ὁμοῦ μὲ τὸ μοναστήρι παλιουρῆς ἐπωλήσαμε καὶ τὸ μοναστήρι γκορίμποβον τὸ ὁποῖον καὶ προυπῆρχε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του.

λάζαρος Π. Παππᾶς καὶ συντροφία
(σφραγίδα «Λ. Π.»)

(Στὸ πίσω μέρος: «1849 ἢ 1850 το ζαπτι τῆς δεκατιᾶς δια τὸ μοναστήρη Παλιο-
ρῆς καὶ μοναστήρη γκορίμπόβου

ἀπὸ τὸν κυρ λάζο»).

27

«Δυνάμει τοῦ ἀνα χεῖρας ζάπτι του Ντοβλετζῆ ἀρχιναυάρχου Σουλεῦμᾶν πασιᾶ ἐπωλήσαμε πρὸς τὸν πανοσιώτατον ἠγούμενον παλιουρῆς κύριον ἤλιαν τὰ δέκατα τοῦ χοριοῦ Γκορίμποβον καὶ Σέλτσαινα Μαχαλᾶ διὰ δυὸ ἔτη 1849 καὶ 1850. Τὰ ὁποῖα ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὰ ἀποδεκατίση κατὰ τὸ Βασιλικὸν ταμι-
λαμὲ (;) καὶ γησίλι (;), Γεννήματα ὄσπρια ἀμπέλια καὶ λοιπὰ κατὰ τὸ οὐκ ἰσαμ-
πικ (;) τὸ δὲ ἰσότιμον θέλη τὸ (μιά λέξη σθησμένη) κατὰ τὴν ἀνά χεῖρας μας
χρεωστικὴν του, ὅπως τὰ ταξίλα καὶ εἰς μερὶ φέκит (;) Διδὸ τῷ δίδεται τὸ παρὸν
ζαπτι μας δια ἡσυγίαν του. 1849 Μαγιοῦ 21 Ἰωαννίνα.

ἔχει προσέτι τὴν ἐξουσίαν νὰ ὑποχρεώση τοὺς ραγιαδες διὰ τὴν μετακόμι-
σιν τῶν γεννημάτων τεσσερες ὥρες κατὰ τὸ τελιμλαμὲ

λαζαρος π. παππᾶς καὶ σύντροφι
(σφραγίδα «Λ. Π.»)

(Στὸ πίσω μέρος: «1849 καὶ 1850 τὸ ζαπτι τῆς δεκατιᾶς διὰ τὸ χορίον γορίποβον
καὶ Σέλτζινα»).

28

«1849: Ἰουνίου 10 φανερόνω διὰ τὸ ἰλιτζαμη το χορίον γρηπόβον καὶ
Σελτζινα μὲ τὴν Παναγία τοῦ γρηπόβου ὅσον διὰ τὸ δέκατον ὁποῦ ἔχομεν ἀπὸ
τὸν λάζω καὶ κυριάκη τὸ ἰλιτζαμη κατὰ τὸ ζάπτη—καὶ ἔχω συντροφον τὸν γιά-
νη φώτου μπουτζαρά τὰ γρόσια τὰ ἔχω ἐγὼ πληρωμένα στὴ Χαζνέ.

α' κῆστη (1) αὐγούστου α' ἔμβασμα	γρ.	1500
κατιβασμὸς μοννέδα καὶ ἄλλα	»	45
β' κῆστη σεπτεμβρίου α'	»	1500
τὸ κατέβασμα γροσιῶν	»	43
γ' κῆστη νοεμβρίου 20	»	1500
τὸ κατέβασμα καὶ διάφορον τὰς 20 ἡμέρας	»	90
		<hr/> 4638

αὐτὰ τὰ ἔχω πληρωμένα ἐγὼ τεσσερις χιλιάδας ἑξακόσiai
τριαντα ὀκτώ.

1949 ἀλοναριου 9 φανερόνω διὰ τὴ δεκατιᾶ ὅσον ἐβγήκε προῖμιᾶ...πανα-
γιά...γρηπόβον.

σιταρι ταγ. 7. λ(ίτρος) 47 κριθὰρ ταγάρ. 10
αραποσίτι τῆς Παναγιᾶς ταγ. 46 λ. 37.
τὸ γορίμποβον: προῖμιᾶ

1. Δόση (πληρωμὴ μὲ δόσεις).

σιτάρι ταγ. 17 λ. 16.
 ξερικὸ ραποσητη ταγ. 18 λ. 47
 ποτιστικὸ ταγ. 317
 κριθάρ ταγ. 16 λ. 36.

ὄλο τὸ γέννημα προημιὰ σιτάρι κριθάρι βρίζα κοκιά ξερικά καὶ ποτιστι-
 κὸν γρηποβὸν σελτζίνα καὶ παναγιὰ σούμα ταγάρια 493.

10 σίκλες κρασί πρὸς γρ. 30 ἢ σίκλα

σούμα γρ. 300
 ἀπὸ τοτούνια (1) γρ. 255 : 20

ἀπο μελησια

ἀπο λινάρια

1850 ἀλονάρις 25 : θημηση ὄσον δεκατιὰ εβγήκε γρηπόβον καὶ σελτζίνα
 προϊμιὰ καὶ ποτιστικὸν ὄλον.

σιτάρι ὄκαδες	κριθάρι ὄκ.	κοκιά
200	125	17 ὄκ.
λιανὸ ραποσητη	βρίζα	οροβη
47 ταγ. 940 ὄκ.	10 ὄκ.	50. ὄκ.

ποτιστικὰ ἀραποσίτια
 350 ταγ. ὄκαδες 7.000

ἀμπέλια ἢ σικλες ὄκ. 180
 60 ὄκ τοτούνη ἀπο 30 γρ. 105

το δόσιμον	γρ.	17811
το παρσιμον	γρ.	11740
		<hr/>
		06071
		<hr/>
		17811».

29

(Τουρκ. σφραγίδα καὶ ὀλίγες ὑπ' αὐτὴ λέξεις τουρκικῆς)

30

«1745 ἦτη γρόσια χίλια ἑπτακόσια σαράντα πέντε μ' ἔμβασε ὁ ἡγούμενος
 παλιορῆς διὰ λ)σμὸν τοῦ ἀσταρίου τοῦ μοναστηρίου του καὶ μετόχι διὰ νὰ τοῦ
 τὰ κάνω τεσλιμ (2) εἰς τὸ Χαζινὲ ἀκόνδο καὶ διὰ λογαριασμὸν τῆς ὁμολογίας
 του καὶ τοῦ δίδεται τὸ παρὸν μου εἰς ἐνθυμίαιν

1852 5 10βρίου

Π. Σακελλάριος»

«γρόσια	τὰ ὁποία γρόσια τα χρεοστῶ του τιαιμένυ
2434	προτι αὐγούστου ρουστὲν μπέγι καὶ συντροφια του.
2433	δεύτερο ταξήδι ὀκτοβρίου α'
2433	τρίτο ταξήδι δεκεμβρίου α'
<hr/>	
7300 :	γρόσια ἦτι ἐπὰ χιλιάδας καὶ τριακοσια

ὁ ὑποφινόμενος ὁ ἡγούμενος
 ἀπο μοναστήρι παλιορῆς δανιήλ τὰ ὀπαία εἶναι ἀπο ασάρια (;) τοῦ Μοναστήρη
 παλιορῆ καὶ γρηπόβον χορίον καὶ σελτζίνα ἔχω νὰ τα ἐμβάσω τὰ ἀνοθεν τρια

1. Καπνὸς ἀλλὰ καὶ ταμπάκος.
2. Παραδίνω.

κήφτια και τα γρόσια μερήφιότη (;) και ἄν ἀπο τὴν διορίαν ἔχω νὰ πληρῶσω τὸ διάφορον σαράφικα, διο ἔδωσα τὴν ὁμολογίαν μου και υποφένομαι.

1850 Ἰουνίου 7 Ἰωάννηνα

ὁ ἡγούμενος τῆς παλιορῆς δανιηλ ὑπόσχομαι
Ἰωαννης ναγιου εγγιητις

(Στὸ πίσω μέρος: «7300 γρ. παπαδανήλης γούμενος μαναστήρη παλιουρη—Κούρεντα).

31

(σφραγίδα και λέξεις τουρκικὲς)

«Γρόσια

1100 χίλια ἑκατὸν α' Σεπτεμβρίου

1100 χίλια ἑκατὸν α' Νοεμβρίου

1100 χίλια ἑκατὸν α' Ἰανουρίου

3300 ἦτοι τρεῖς χιλιάδες και τριακόσια εἰς μονέδα φιομανίου χρεωστῶ ὁ ὑποφαινόμενος τοῦ κυρίου Παναγιώτη Σακελλαρίου τὰ ὁποῖα ὑπόσχομαι νὰ τὰ πληρῶσω κατὰ τὰ ἀνωτέρω θαξίτα (;) ἄνευ προφάσεως και εἰς τὸν ἴδιον ἢ εἰς τὴν διαταγὴν του. παρελθούσης δὲ τῆς διορίας θελεῖ πληρῶσω και τὸν τόκον σαραφικὸν πρὸς εἴκοσι τὰ % και εἰς ἔνδειξιν ὑποφαινομαι τῇ ἰδίᾳ μου ὑπογραφή και σφραγίδι πρὸς ἀσφάλειάν του. ὅσα δὲ γρόσια ἠθέλεν μετρήσει πρὶν τῆς ἄνω διορίας ἔχω και ἐγὼ νὰ λάβω τὸ διάφορον πρὸς ἓν τὰ ἑκατὸ τὸν μῆνα διότι τοιαύτη εἶναι ἡ συμφωνία μας.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ εικοσιπέντε Ἰουλίου 1853

ὁ ἡγούμενος παλιουρῆς Ἠλίας βαιβεώνω και ὑποσχομαι».

(Στὸ πίσω μέρος: «ὁμολογία τοῦ ἡγουμένου παλιουρῆς διὰ γρόσια 3300 διὰ τὴν δεκατιὰν τοῦ 1853» και πιδ κάτω:

8βριου 14 ὅσα ἐμέτησεν ἀπέντι τῶν ὀπισθεν	γρ.	1005
10βριου 11 ὅσα ὁμοίως ἐμέτησε	»	1196
φευβ. 10 ὅσα ὁμοίως χίλια ἑβδομήντα ενιὰ		1079
		<hr/> 3280
	ἔξο ἴκοσι	<hr/> —20
		<hr/> 3300 ».

32

(Ἄρχη - ἀρχὴ σφραγίδα ἰδιότυπη και ὀλίγες τουρκικὲς λέξεις).

».....ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΡΟΥΣΤΕΤΤ (;) ΠΑΣΣΙΑΣ (μονογραφὴ) μουχμπάριδες (;) και ὑπολοιποὶ ραγιαδες ἀπὸ τὸ τζεφλήκι γκρίποβον καθὼς και ἄλλοι ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία ὅσοι και ὅποιοι δουλεύεται εἰς τὸν τόπον και χωράφια του μετοχίου ὑποκειμένου ἐς το μοναστηριον Παλιορῆς σὰς γινεται δῆλον ὅτι ἐπειδὴ και τὰ φτεινὰ δεκατα τοῦ μετοχίου αὐτοῦ ἔδοθησαν ἰλιτζάμι εἰς τὸν χαιρντοναντζῆν (2) μας κυρ Πᾶνον σακελλαριου ὡς τὸ ἀνα χειρας ζαπτι τοῦ Χαζνέ. Και ἀπα μέρους τοῦ κυρ Πανου ἔδόθησαν εἰς τὸν ἡγούμενον διὰ νὰ τὰ ἔχει εἰς τὸ ζάπτι του και νὰ τὰ καμη ταχσίλι τὰ δεκατα

1. Κοινοτικοὶ ἄρχοντες.

2. Ὑπήκοον.

αὐτῶν τῶν χωραφιῶν καὶ ἀμπελίων. ἀναγνωρίζοντες λοιπὸν τὸν εἰρημένον ἡ-
γούμενον διὰ δεκατιστὴν τοῦ μετοχίου θέλει προσφέρετε πρὸς αὐτὸν τὴν ἀνή-
κουσαν τιμὴν ὑπόληψιν καὶ ὑπακοὴν εἰς ὅσα ἤθελε σᾶς παραγγέλη διὰ τὸ ὄφε-
λος . . . τούτου τὴν δεκάτην καὶ εἰς αὐτὸν ἔχετε νὰ δωσῆτε τὸ βασιλικὸν δέκατον
ὁ κάθε ἕνας καὶ ὁ κάθε...ἀπ' ὄλα τὰ γεννήματα μούστος τῶν ἀμπελίων ἀπὸ χορ-
τάρια τζαϊρῶν (1)
ἀπὸ μέλια ἀπὸ κάθε εἶδος πωρικῶν καὶ ἀπὸ ὄσπρια κάθε λογῆς καὶ ἀπ' ὅτι ἄλ-
λο χωρὶς νὰ κρατήσετε κανένας τὸ παραμικρότατον
καὶ προξενηθῆ . . . εἰς τὸ μερὶ (;) τούτη τὴν δεκάτην νὰ
κομῆ κανένας τὴν παραμικρὰν ἀνθίστασιν ὅτι ὁ καπαγελτζῆς (;) καὶ ὁ παράκοος
τῆς προσταγῆς μας ταύτης ἔχει νὰ φερθῆ καὶ ἔχει νὰ παιδευθῆ ἀπὸ
μέρος μας κατὰ τὸ ἐξ ἀποφάσεως 1853».

33

«1854 αὐγούστου α'. φανερόνωμε ὅσα χωράφια εἶναι τοῦ μοναστηρίου
Παλιορῆ εἰς τὸν τόπον τῆς βελτζήστας καὶ καταγραφονται ὀνομαστικά, ποτιστι-
κά, ξεροχώραφα καὶ ἀμπέλια.

ἀμπέλια	1	εν κοματι ντουμάτικω μαζῆ με τόλη μπησέλα δραγατσούρα στὸν ἀηλιά
	1	εν τζακανήκα
	1	εν κώνστα κουτρότζου καὶ μπότζιου
	<u>3</u>	

κάτου δραγασιά

	1	εν κώνστα γιάνη
	1	εν τουμσανά καὶ κατζαγιάνη
	2	δύο ντερηκάδες σώζου καὶ δημήτρις
	1	εν βασίλη παλτὰ μέτζου ποτῶ
	1	εν ντέλας
	1	εν κωνστα γκέλη
	1	εν παναγιώτι τζούπη
	1	εν ματακούλη γεώργι καὶ τόλη
	<u>12</u>	δώδεκα κομάτια ἀμπέλια.

Τὰ χωράφια ποτιστικά. 1 εν κοματι σιὸ κατζά, βαενὰς τολη μπεσελάς,
γιανινα λιάκου καὶ τατζη χρίστω.

(1	εν γιανη καφετζη καὶ κονόμινα τα πήρε τὸ ποτάμη
(1	εν ἡ πλιασκέοι τὸ πήρε το ποτάμι
<u>1</u>	εν του γεωργι σεμου ζελοβήτι.

2

ξεροχώραφα	2	δύο κοματια ο γεώργις σέμου εἰς τὸν ἅγιον νικόλαον
	1	εν του γιώτη καφετζῆ σαντινιά
	1	εν του βαενὰ κηρασιὰ
	1	εν του σέμου στη βρησι αμτζούκα
	1	εν ο γιανις κουγιανου στα μισάμκελα
	1	εν νικολα παπακωνστα τζαπαλάνου
	1	εν μιχο στεριω τζαπαλάνου
	1	εν τατζη ταράσκα τίρα πέρα.
	<u>1</u>	εν νικολα κατζαγιαννη στο μονωπάτι.
	12	κοματια χωράφια εἶναι. φανερονωμε τὰ ἄνωθεν ἀμπελ φ

χώραφα τοῦ Μοναστηρίου Παλιορῆς καθὼς τὰ ξέρομε ἀπὸ τοὺς παλεοὺς καὶ οἰμοὶς ἢ γέροντες τοῦ χωρίου βελτίζιστα μαρτύρη

Εἰς τὰ ἄνωθεν χωράφια εἶναι τοῦ μοναστηρίου τὰ ἡξέυρομεν παστρικά με φόβον θεοῦ μουχαμπήρηδες καὶ λοιποὶ γεροντες».

34

«ὄσιωτατε ἡγούμενε τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τῶν Γενεθλίων τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἐπιλεγομένου τῆς Παλιορῆς Κύριε Δανιὴλ πατρικῶς ἐν Κυρίῳ εὐχόμεθά σε. Ἐπειδὴ καὶ αὐτόθι κατ' ἔτος συγκροτεῖται πανηγυρις χάριν τῆς ἡσυχίας τοῦ συναζομένου πλήθους ἐξειδίκετο ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος Ὑψηλὸν διάταγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπαύσαμεν ἐφέτος νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὸ ὕψος του καὶ τὸ ὁποῖον ἐσωκλειοντάς σοι ἀποστέλλομεν με τοὺς ἐπιδότας τὸ παρὸν ἡμῶν Κυριαρχικὸν Γράμμα, οἵτινες ἔχουν διαταγὰς παρὰ τῆς Α. Ὑψηλότητος ἵνα προσέχουν καλῶς περὶ τῆς ἡσυχίας πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἀπαισίου ἀτοπήματος, καθὼς καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ἔλαβον ἀρκετὰς ὁδηγίας ὡς πρὸ ὀλίγου διορίσαμεν ἐπιτρόπους πρὸς σύναξιν τῶν εἰσοδημάτων παραδοθησομένων τῇ ὀσιότητι σου. Ταῦτα ἐν ἰσοσούτοις καὶ εἴης ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνων. 1855 Σεπτεμβρίου 6. Ἰωάννινα

Ὁ Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς Παρθένιος (;) ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

(Στὸ πίσω μέρος : «Τῷ ὄσιωτάτῳ Ἡγούμενῳ τοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου τῶν γενεθλίων τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἐπιλεγομένου τῆς Παλιουρῆς Κυρίῳ Δανιὴλ τέκνῳ ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητῷ εὐχέτης». καὶ παρακάτω : «Τῷ πανηγυρισίῳ μπουγιουρδῇ καὶ τοῦ ἁγίου δεσπότη τοῦ Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς 1855 σεπτεμβρίου 7».

35

«Σεβασμιώτατε ἅγιε γεροντα Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς δουλικῶς προσκυνούμεν τὴν χαριτόβρυτον δεξιάν σου ἀσπαζόμενοι. Ἡμεῖς οἱ γέροντες τοῦ χωρίου Βελτίζιστης καὶ ἐκ τῶν ἐπιλοίπων χωρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι πλησίον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς Παλλιορῆς με κακοφανερισμὸν μας βλέπομεν, ὅτι διὰ μιαν μπάστινα (2) ἀμπέλια καὶ χωράφια τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἀπὸ παλαιόθεν εἰς αὐτὸ ἀπὸ πάπον μας καὶ προσπάπον μας καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Μερεχοῦμ Μουχτάρπασα ὅτι ἔμειναν ἀπείρακτα ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὰ γνωρίζομεν, ὅτι ἦσαν μούλκια τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ μοναστηρίου Παλιορῆς. Ἀλλὰ σήμερον οἱ μουλτεζήμιδες (3) τοῦ χωρίου Βελτίζιστας ζητοῦν νὰ κρατήσουν τὸ ἡμορον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου ἀπὸ τὰ μούλκια του ἀμπέλια καὶ χωράφια. Ἡμεῖς δὲ με τὴν ταπεινὴν μας ἀναφορὰν σὰς εἰδοποιούμεν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ καθαρὰ συνειδήσει δίδομεν τὴν μαρτυρίαν μας, ὅτι αὐτὰ εἶναι κτήματα τοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου καὶ μέχρι σήμερον δὲν τὰ ἐπείραξε κανεὶς καὶ παρακαλοῦμεν τὴν Σεβασμιότητα σας νὰ παρασταθῆτε παρουσιάζοντες πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου τοὺς τεσχερέδες τοῦ Μερεχοῦμ (4) Μουχτάρπασα καὶ τῶν ἄλλων ἐμπιάλκι ναζιριδων (5) καὶ μουλτεζιμιδων ὅτι ἔδιδε πάσα χρόνον τοῦ μουκατὰ χάσ Βελτίζιστας ἤτοι τὸ βασιλικὸν δέκατον εἰς

1. Λειβάδια.
2. Κτηματικὴ περιουσία.
3. Μισθωτῆς δημοσίων προσόδων.
4. Μακροίτης.
5. Ἐπιμελητῆς δημοσίων κτημάτων.

αὐτοὺς διὰ νὰ μὴ γένη εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Σεβασμιότητά σας τὸ μέγαλον αὐτὸ κακὸ εἰς τὸ μοναστήριον. μενομεν βαθυσεβάστως καὶ ὑποφαινόμεθα.

Τη 14 7)βρίου 1855 Βελτζίστα.

Χωρίον Βελτζίστα

Καρίτζα

Ζήτζα

διαμάντη Μαντέλης
νικόλας σέμος
θαναση αλέξης
Χριστοδουλος βαενὰς
τόλη μητσελας
γηοτη πηλης
γηοργη σεμος
βασιλι φιλής
γηοργη γκατζαγιανη
βασίλις
(σφραγ. τουρκική μικρη)

βασηλιος
γηοργοπουλος
κοσμα σατρα
τζητου γηοργόπουλο
γηοργι τακис
διμιτρι κουρανὸς (;)
γιανακης παπαθοδορης
γιανις ανιφαντις
γιوتي παλυς
τασι ζακας
(δυὸ σφραγ. τουρκ.)

νικολας παπάγεοργιου
δημητριος αυγερινου
δημιτρηος ζησκου
Χριστόδουλος β. μουχαμπίρης
διαμντις λ. μουχαμπίρις

(δύο σφρ. τουρκ.)

μπουρτάρι

ράϊκου

κοστα μιχος
Αναγνώστις στέρηου
γειανεις κωστα
Χρίστω παππᾶ Γεώργις
νικολα ζαγκαλης (;)
Χαραλαμπη μουχαμπηρης
(σφραγίδα τουρκική)

χαραλαμπι γιοργιου
γιορ γιοτις
γιορ σόζος
θανασι γιοργιου
πετρος λιτι
(δυὸ σφραγ. τουρκικές).

Χωριὸ Σουλη αχμετ ντίνου

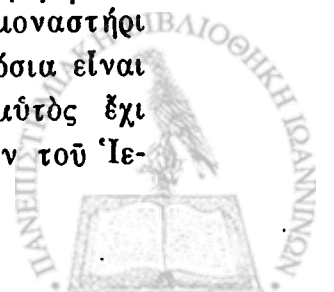
Χωρίον Καλοχόρι

γιοτη κοντης
παντο σωζης
κοσταντης γεοργηου
Χριστο
μαχαίλ κοστας
(σφραγ. τουρκική)

παπαχριστος
μητζι σταθης
Χρηστο Τζουλης
λολη τζηκας
βασηλ γιοτης
μητζη παπας μουχαρης
(δυὸ σφραγ. τουρκικές)».

(Σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ)

«Διὰ τοῦ παρόντος γίνεται δῆλον ὅτι ἐγηνεν ἡ συμφωνία αὕτη διὰ τρία κομάτια χωράφια ὁποῦ εἶναι μούλκια τῆς παληουρῆς ὀνομαζόμενα τὸ πρότον χωράφη μπαμπὰ καὶ τάλλο ξελοβήτη καὶ ὁ ἅγιος νικόλαος σήμερον τὰ ἔδωκε τοῦ γιῶργη σέμου βελτζήστα διὰ νὰ τα δουλέψη παστρικά καὶ μὲ φόβρον θεοῦ καὶ ἀπὸ τὸν καρπὸν τῶν χωραφιῶν ἔχι νὰ δώση εἰς τὸ μοναστήρι τὸ ἥμορον. δὺω αὐτὸς καὶ ἕνα τὸ μοναστήρι ομήως καὶ ἡ δεκατιὰ ἡ βασιλικὴ νὰ βγῆ νὰ παρομε ἔχι νὰ σταθῆ εἰς αὐτὰ τὰ χωραφια χρόνους ἑπτὰ νὰ τὰ δουλέψη.—ἀκόμη φανερόνω, διτι δι ἀλλαγὴ ὁποῦ ἐγινεν ἔχι δανῆσι γρόσια ὁ γεώργης εἰς το μοναστήρι τῶν ἀριθμὸν γρ. 4800 ἦτι τέσσερες χιλιάδες καὶ ὀκτακόσια τα ὀπία γρόσια εἶναι χωρὶς τόκον ἕως νὰ εἶναι εἰς τὰ χωράφια καὶ τελειώνοντάς ι διορία, αὐτὸς ἔχι νὰ λαβῆ τὰ γρόσια χωρὶς τόκον καὶ τὰ χωράφια μένουν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἱε-

ροῦ Μοναστηρίου εἰς μούλκια τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου. διδ' ἔδωσε τὸ παρὸν ἐσφράγιστον εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας καὶ υποφένομαι.

1857 φεβρ. 20.

ὁ ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παλιορῆς καὶ οἱ σὶν ἔμοι ἀδελφοί

Ἡλίας βεβαίη.

(Μὲ ἄλλο χέρι) ἐξοβλίστη τὸ ὁμόλον εἰς διαλαγὴν 1867

Ἄνθιμος ἡγούμενος ἐξοφλισα.

Απριλιοῦ 3

(Στὸ πίσω μέρος : « 1864 ὀκτωβρίου 18 ἔλαβα ἀπὸ τον ὀποισθεν τῆς ὁμολογίας ἀλέλ υσάπι (;) ἀπο χέρι τοῦ ἡγουμένου Ἄνθιμου παλιορῆς γρ. 3018 τρεῖς δέκα ὀκτό. Ἄνθιμος ἡγούμενος Παλιορῆς. 1864 δεκεμβρίου 29 ἔλαβα ἀπὸ χέρι τοῦ ἡγουμένου δια τὰ ὀπισθεν τῆς ὁμολογίας γρσσ. 982 ενιακοσια ογδοντα δύο. (ὑπογρ.) Ἄνθιμος ἡγούμενος Παλιορῆς »).

37

«† Πανοσιώτατε καὶ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀγαπητὲ πρῶην μὲν καθηγούμενε τῆς Ἱερᾶς καὶ Σεβασμίας μονῆς τῆς ἐν Μετεώροις ἀγίας Τριάδος κατὰ τὴν ἡμετέραν θεόσωστον ἐπαρχίαν Σταγῶν νῦν δὲ ἡγούμενε τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παλιορῆς κυρ Δανιὴλ τὴν περιπόθητον ἡμῖν πανοσιότητα τῆς ἐκ ψυχῆς ἐν Κυρίῳ εὐχόμενοι ἠδεως προσαγορευόμεν. ἅμα ἀναδειχθέντες τὴν ποιμαντικὴν (;) ἐπισκεψιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐπεστήσαμεν τὴν βαθεῖαν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὰ ἱερὰ καταγῶγια τῶν ὑφ' ἡμᾶς ἱερῶν Μοναστηρίων καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐν Μετεώροις ἄτινα εἰσὶν ἀξιοθαύμαστα διὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ εὐαγὲς αὐτῶν· μὲ βαθυαν δὲ ψυχικὴν λύπην μας ἴδομεν τὴν κατάστασιν τῆς ἀγίας Τριάδος καὶ ἐπειδὴ ἐμαθομεν ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ μονῇ ἐκάρης τὴν κόμην καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀσκήσας ἐν ἀρετῇ κατήντησες εἰς βαθμὸν Ἠγουμένου καὶ συνέτεινας εἰς ὄφελος οὐ μικρὸν διὰ τὴν προσαπόκτησιν τῆς Πλαχάβας καὶ λοιπὰ ἄλλ' ἀπεσκιρτήσας διὰ λόγους οὓς παρατρέχομεν. Καὶ ἐπειδὴ ἀποσιωπῶμεν τὴν θεῖαν ὀργὴν κατὰ τοῦ ἀθετοῦντος τὰς ἐν θεῷ ὑποσχέσεις κηδόμενοι τῆς τε ψυχικῆς σωτηρίας σου καὶ περὶ πλείστου ποιούμενοι τὴν καλὴν διευθέτησιν τοῦ Μοναστηρίου ἀναμιμνήσκοντές σοι τὰς ἐν θεῷ ὑποσχέσεις προσκαλοῦμεν τὴν σὴν πανοσιότητα ἵνα ἐπανακάψῃ εἰς τὴν ἱερὰν μετανοιάν σου καὶ ἀναλαβῶν τὰς ἡνίας τῆς ἡγουμενίας τοῦ ἱεροῦ τούτου σημειώματος τῇ κοινῇ αἰτήσῃ τῶν προκρίτων ἐν Χριστῷ ἡμῖν ἀγαπητῶν Κυρίου Χρηστακῆ (;) καὶ λοιπῶν καὶ ἡμετέρα εὐχαρίστη ἐγκρίνει ὡς μαθόντων τὴν σὴν ἐν Χριστῷ πολίτευσιν ὀφελήσας πρῶτον τὴν ἰδίαν ψυχὴν εἶτα τὴν ποτὲ περίβλεπτον μονὴν τῆς ἀγίας Τριάδος τῆς μιᾶς θεότητος ἧτις εἶη δια παντὸς συνεϊζουσα πάντας ἡμᾶς καὶ φωτίζουσα τὴν ἡμετέραν πανοσιότητα ἧς ἐσμὲν

1857 Ὀκτωβρίου 21 Τρίκαλλα.

ὁ Σταγῶν Θεόφιλος.

ἐν Χριστῷ εὐχέτης

(Στὸ πίσω μέρος . « Τῷ πανοσιοτάτῳ καὶ ἐν Χριστῷ ἡμῖν ἀγαπητῷ κυρ Δανιὴλ τῷ εἰς τὴν ἱερὰν καὶ σεβασμίαν μονὴν τῆς Παλιορῆς »)

38

«† ὀσιώτατε ἡγούμενε τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς Παλιορῆς κυρ ἡλία. σὲ εἰδοποιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος μας ὅτι ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ μίχο Γιωργόπουλου καὶ τοῦ Γιωργάκη ἀναγνωστοῦ ἀνυφαντῆ τῶν Καριτζιώτων συνέβη λογομαχία ποῖος δηλαδὴ ἐκ τῶν δύο νὰ δουλεύῃ τὸ μοναστηριακὸν χωράφιον, κείμενον εἰς τὸν κάμπον μετόχι καὶ ὀνομαζόμενον τζελεπῆ διὰ τοῦτο ἀπεφασίσαμεν νὰ μὴν τὸ

δώσης μήτε εις τὸν ἕνα μήτε εις τὸν ἄλλον διὰ νὰ τὸ δουλεύσουν ὡς ζευγίτες τοῦ μοναστηριοῦ ἀλλὰ νὰ τὸ δουλεύσουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ μοναστηρίου σου καὶ οὐχι ἄλλος ξένος τὰ δὲ χίλια γρόσια ποὺ ἔχει προδεδομένα εἰς τὸ μοναστήριον ὁ μίχος Γιωργόπουλος ἔνεκα τοῦ αὐτοῦ χωραφίου ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ τὰ παραλάβῃ στέκουν δεπόζιτον εἰς τὴν μητρόπολιν μὲ τὸν τόκον των καὶ διὰν εὐερεστηθῇ ἄς τὰ παραλαβῇ, διὰ δὲ τὰ δουλευτικά ὁποῦ ἔκαμεν ὁ μίχος Γιωργόπουλος εἰς αὐτὸ τὸ χωράφι νὰ διορισθῶν δυὸ ἄνθρωποι νὰ κάμουν τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐργατικῶν καὶ νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃς ἀπροφασίστως οὕτως οὖν ποίησον ὡς γράφομέν σοι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σκανδάλων καὶ ὑγιαίνε. (1858' μαΐου 17 Ἰωάννινα)

ὁ τοῦ ἁγίου Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς Πρωτοσύγκελλος

ἐν Χριστῷ εὐχετης».

(Στὸ πίσω μέρος: «διὰ τὸ χωράφι εἰς τὴν λιάσα τὸ Καριτζιώτικον ἀπο τὴν μητρόπολιν νὰ τραβήξῃ χέρι ὁ μίχο γεωργοπουλο»)

39

«Ἐγὼ ὁ υποφενόμενος σελήμης γκάβα ἀπο Ἰωάννινα εσημφόνησα με τον ηγούμενον τῆς παλιορῆς καὶ του επούλησα τὸ δεκατον του μοναστηρίου της παλιορῆς καὶ τῆς πανάγιας μετοχι γκριπόβου καθὸς τὰ ἔχω αγοραζμένα ἀπὸ τὸν φηξο ντοπη καστρινὸν μὲ δίναμη τοῦ ηρατὲ (1) κατὰ τὸ ζάπτη ὁποῦ ἔχο παρμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον φήξο με ἠδιά μου θέλησιν τὰ ἔδοσα τοῦ ἠγούμενου νὰ σηνάξῃ τὰ δέκατα ἀπο τα δηο μοναστήρια της παλιορῆς καὶ μετοχη γκριμπόβου καὶ η σημφονία μας ἦνε νὰ μοῦ μετρίση γροσια χίλλια οκτακόσια γρ. 1800 εἰς μηρὶ φιάθ (;) νὰ μοῦ μετρίση τὰ γροσια εἰς διορίαν ἡμέρες ἔξηντα μῆα ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ αὐτὸς νὰ ἦνε τέλιος νηκοκῆρης νὰ σιναξῇ τὰ δέκατα καὶ ἔδοσα το παρόν μου διὰ ἐνδιξιν καὶ ηποφενομε 1858 ἄβγουστος 24

(σφραγ. τουρκικῆ)

εγο σελημησ δεκατιστησ

(Στὸ πίσω μέρος: «τοῦ δεκαστῆ καβα

τὸ ζαπτη 1858 τριητῆς»).

40

(Σφραγίδα μεγάλη καὶ τρεῖς σειρὲς κείμενο τουρκικὸ ὑπογεγραμμένο)

«Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΠΑΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΜΟΥΧΑΜΕΤ ΑΥΔΗΣ ΠΑΣΣΑΣ. (μονογραφῆ) ἀπὸ μέρος τοῦ ἐνταῦθα Μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ βελλᾶς μᾶς ἔγινεν ὑφαδὲ (2) ὅτι εἰς τὸ Μοναστήριον Παλιορῆς εὐρέθη ἀνέκαθεν συνήθεια νὰ γίνεται κατ' ἔτος θρησκευτικὴ πανήγυρις, εἰς τὸ ὁποῖον Μοναστήριον συνάζονται οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐκτελοῦν τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των. λοιπὸν καὶ ἐφέτος ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῆς πανηγύρεως καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν των νὰ συναχθοῦν οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐκτελέσουν τὰ τῆς θρησκείας των ἐν ἡσυχία ὁμῶς χωρὶς κανέναν νὰ τολμήσῃ νὰ εὐγαλῇ μαραζὰν καὶ νὰ καμῇ κανένα ἄτοπον. διὰ τὸν σκοπὸν διορίζονται καὶ στέλονται καὶ οἱ παρόντες ζαπτιέδες (3), οἵτινες ἔχουν νὰ προσπαθήσουν διὰ τὴν προφύλαξιν χωρὶς νὰ προσενηθῇ ἢ παραμικρὰ ἀνησυχία καὶ σύγχυσις ἀπὸ κανέναν ἐξ ἀποφάσεως.

1859 τῆ 5 Σεπτεμβρίου Ἰωάννινα».

1. Ἐγγραφὸς διαταγῆ ἀρχῆς.

2. Ἀναφορά.

3. Οἱ ἐπιβλέποντες τὴν τάξιν ἔνοπλοι, χωροφύλακες.

«Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν γράμματος δῆλον γέινεται ὅτι ἐγὼ ἡ ὑποφαινομένη λαμπροῦ Ν φριδάτου καὶ σύζυγος Δημητρίου ἀργύρι ἐπειδὴ καὶ πασχο ἴπο ἀνίατον παθος αἰμοροῆα καὶ ἐπειδὴ ρέη αἷμα ἀδιακόπος ἐκ των φισῶν μερῶν τοῦ σώματός μου καὶ τοῦτο ἀπὸ πολλὰ ἔτη καὶ ὡς ἐκ τοῦτο μὴ δυναμένη νὰ συζήσω καὶ νὰ σὺν εὐρίσκομαι μὲ ἀνδρὶ σήμερον εὐχαρίστως καὶ ἀπαραβιάστως διδεται τὸ παρὸν μου διαλυτήριον γράμμα μου εἰς τὸν σύζυγόν μου δημητρίον ἀργύριν ἵνα εἰς τὸ ἐξῆς κεχωρισμένος παρεμοῦ δυνάμει δὲ τοῦ παρόντος μου νὰ τὸ παρουσιάση καὶ εἰς τὸν Σεβασμιώτατον αὐθέντην μας καὶ δεοπότην ἅγιον Ἰωαννήνων καὶ Βελλὰς καὶ ἀνεμποδίστως λαβεῖ τὸ τακτικὸν διαζύγιον ἐλευθέρως κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς νόμους. Διὰ μερίδιον καὶ ζωοτροφίαν μου ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ὄσα μοῦ ἀνικοῦσαν κατὰ τὴν ιδιοτέραν ἀπόδειξιν διὰ τοῦτο γέγονεν τὸ παρὸν κατ' ἔμπροσθεν τῶν ἀξιόπιστων μαρτύρων καὶ ὑποφαίνομαι ἐν ἔτη χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν ἐξηκοστὸ 1860 Μαρτίῳ 25.

Διὸ ἔγιναν δυὸ παρόμοια ἑνα λαβη ἑνα καθέκαστος
πρὸς ἐνδιξιν

ἐγὼ ἡ λαμπρο νικολάω φριδάτου βεβεῶνω τάνωθεν δια χειρὸς γούσια Παπαλωάννου καὶ μαρτυρῶ ἐγὼ διὰ τὸ σμῖον τοῦ σταυροῦ.

κοστας βελεζιστας γιανι θανασι
διμητρι Χριστο ζση νακο».

«Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος.

Ἐπειδὴ ὁ θάνατος εἶναι κοινὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁμοῦ ἀδελγὸς ἡ ὥρα αὐτοῦ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἡ Τσινὴ πλύστρια τὸ ἀδελγὸν αὐτοῦ φοβουμένη καὶ τὰ κατ' ἐμὲ ἀδιάθετα μείνωσιν, σῶας ἔχουσα τὰς φρένας μου καὶ τὸν νοῦν μου ὑγιᾶ τὴν παροῦσαν τελευταίαν διατίθεμαι διαθήκη. Καὶ πρῶτον ἀφίνω εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς μου Χριστιανούς καὶ εἰς ὄσους μὲ ἠδίκησαν ἢ ἔβλαψαν τὴν ἀπο καρδίας συγχώρησιν. ἐπομένως ἀφίνω ἐπίτροπόν μου τὸν πανοσιώτατον ἅγιον καθηγούμενον τῆς Παλιουρῆς Κύριον Ἡλίαν καὶ τὴν καλογοραίαν Εὐφημίαν διὰ νὰ φροντίσωσι διὰ τὴν ἁμαρτωλήν μου ψυχὴν ἐκτελώντες τὰ συνειθισμένα μνημόσυνα καὶ ψαλσίματά μου ἀπὸ τῆς κηδείας μου μέχρι τοῦ τέλους ἑνὸς ἔτους, τὰ δὲ ἔξοδα αὐτῶν θέλουσι γενῆ ἀπὸ τὴν κάτωθι σημειωμένην οὐρφανικήν μου περιουσίαν. Κανεὶς δὲ εἴτε συγγενὴς εἴτε ξένος δὲν θέλει ἀναμιχθῆ καὶ φέρει εἰς αὐτοὺς ἐνόγησιν τινὰ διότι τὴν περιουσίαν μου αὐτὴν τὴν ἀπέκτησα διὰ τῶν κόπων καὶ ἰδρωτῶν μου καὶ μὲ τὴν τριχίαν εἰς τὸν λαιμόν, ἂν δὲ καὶ κανεὶς θελήσῃ νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ ὁ τοιοῦτος ἄς ἔχει τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων. ἔπεται ἡ σημείωσις τῆς περιουσίας μου.

2 δύο ταψιά
5 πέντε σαγάνια
1 ἕνα ταβάν
3 τρεῖς τεντζερέδες χωρὶς καπάκια
1 ἕνα σινὶ παλαιὸν
2 δύο ἀπλάδες στάγκινες
1 ἕνα ἱμπρικάκι
1 ἕνα ἔτερον
1 ἕνα μαγκάλι
1 ἕνα παλαιότητα

1 ἕνα λιγένι
1 ἕνα τάσι μικρὸν
1 ἕνα τηγάνι
1 ἕνα κακαβάκι
1 ἕνα καζανόπουλον
1 ἕνα λυγκέρι

4 τέσσερες μαξηλάρες μὲ μαλλί καὶ κόμματα
2 δύο χειράκια

1 μιὰ καρπέτα	2 δυὸ τοιόλια παλαιὰ
1 ἕνα παλαιοπάπλωμα	1 μιὰ καζέλα μεγάλη
1 ἕνα στρώμα κουλούφι παλαιὸν	2 τρεῖς μικραὲς κασέλαις
6 ἕν ὑποκάμισα φορεμένα	
1 μιὰ κοζόκα καὶ ἕνα κοντογούνη καὶ γρόσια ὀγδοῖντα.	

Αὕτη εἶναι ἡ περιουσία μου ἐκ τῆς ὁποίας οἱ διαλειφθέντες ἀνωτέρω πανοσιώτατος ἠγούμενος τῆς παλιουρῆς κ. Ἡλίας καὶ ἡ κ. εὐφημία θέλουσι κάμει τὰ μνημοσυνά μου.

Αὕτη μου ἡ διαθήκη θέλη νὰ ἔχη τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ Δικαιοσύνης. Ὅθεν καὶ βεβαιῶνω αὐτὴν διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος αὐτὴν κυρίου Μελετίου Ἱερομονάχου Πανταζῆ Σιναΐτου.

Ἐγένετο ἐν Ἰωαννίνοις τὴν 25 Ἰανουαρίου 1860 ἐξήντα

Τσινὴ πλύστρια καὶ μὴ γνωρίζουσα νὰ ὑπογραφῶ ἰδιοχείρως μὲ ὑπεγραψεν ὁ Κ. Μελέτιος Ἱερομόναχος Πανταζῆ Σιναΐτης ὅστις καὶ μαρτυρεῖ.

σπηρίδων Ἱερεὺς ἐπιμέριος ἀρχιμανδριῶ μαρτιρο
Ἀλέξιος Ἱερεὺς ἀρχιμανδρείου μαρτυρῶ
Νικόλαος Σταύρου μαρτυρῶ
Ἰωάννης Χ. Βαρκάμης μαρτυρεῖ
Νικόλαος Γ. Κασάπη μαρτυρῶ
Κοσταντῆς Χατζῆ ἀληξίου

(Τουρκ. σφραγίδα) μούχου πηρης του ηδιου μαχαλα».

(Στὸ πίσω μέρος μὲ ἄλλο χεῖρ: «Εἰς τὴν παροῦσαν διαθήκην μου σημειωμένην τὴν 25 Ἰανουαρίου 1860 εἶχα ἐπιτρόπους τὸν μακαρίτην Ἡλίαν πρώην ἠγούμενον τοῦ Μ. Παλιουρῆς καὶ τὴν καλογραίαν αὐτοῦ Εὐφημίαν. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ρηθεὶς ἠγούμενος ἐτελεύτησε πρό τινων ἐτῶν ἡ δὲ καλογραίη ὑπερεγγήρασεν παρεκάλεσα σήμερον τὸν νῦν ἠγούμεσον Παλιουρῆς Πανοσιώτατον κυρ Ἀνθιμον νὰ πράξῃ μετὰ τὸν θανατὸν μου ὅσα ἐν τῇ προγεγραμμένῃ μου διαθήκῃ διατάσσω δηλ. ἀφοῦ γείνουν ὅλα τὰ τῆς θανῆς μου ἔξοδα καὶ μνημόσυνα μου εἰς ἕν ὀλόκληρον ἔτος ὅ,τι περιπλέον ἤθελε μείνει ἐκ τῆς καταγεγραμμένης περιουσίας μου τὸ ἀφιερῶνω εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς Γεννήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Παλιουρῆ διὰ νὰ μνημονεύητε τὸ ὄνομά μου χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς ἐκ τῶν συγγενῶν μου (μόλον ὁποῦ δὲν ἔχω μήτε ἀδελφὸν μήτε ἀδελφὴν μήτε ἄλλους πλησίον συγγενεῖς) ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελε παρουσιασθῆ κανεὶς τοιοῦτος ἄγνωστος εἰς ἐμὲ τὸν ἀποξενῶνω καθ' ὀλοκληρίαν μὴ ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ ἐνοχλήσῃ τὸ ἱερὸν μοναστήριον εἰς τὸ παραμικρὸν καὶ ἂν τις τολμήσῃ νὰ ἔχη τὴν κατάραν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν ἔγινε σήμερον ἡ παροῦσα μου διαθήκη μὲ πλήρη θέλησίν μου καὶ ὑποφαίνομαι ἐνώπιον τῶν παρευρεθέντων ἀξιολίμων μαρτύρων ἐπικαλουμένη καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἁγίου Ἰωαννίνων εἰς ἐνδειξίν.

Ἰωάννινα τὴν 23 Φεβρ. 1868 ὀκτώ.

Τσινὴ πλύστρια βεβαιῶ καὶ μὴ γνωρίζουσα νὰ ὑπογραφῶ ἰδιοχείρως παρεκάλεσα τὸν κυρ Δημήτριον παπαΚωστα καὶ μοὶ ὑπέγραψεν ὅστις καὶ μαρτυρεῖ
Π. Σακελλάριος μαρτυρεῖ
Παναγιώτης Σ. Κολοβὸς μαρτυρεῖ»).

ποιείται ὅτι τῷ ἐν τῷ χωρίῳ Κρίμπονον τῆς καθ' ἡμᾶς Θεοσώστου ἐπαρχίας κειμένου ἱεροῦ μονηδρίου τιμωμένου ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ μνήμῃ τῶν γενεθλίων τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου συνηνωμένου ὄντος πρὸ ἱκανοῦ καὶ συνδεδεμένου τῇ Ἱερῷ Μονῇ τῇ ἐπιλεγομένῃ Παλιορῆς καὶ ὑπάρχοντος ὑπὸ τὴν ἐπινῆρσιν καὶ προστασίαν τοῦ μακαρίτου Ἱγουμενοῦ Παλιορῆς Κυρίου Ἰλλια, ἐπειδὴ πρότινος καιροῦ κατ' αἰτησιν τῶν Χριστιανῶν Γκριμποβιτῶν ἀποκατασταθεὶς Ἱγούμενος ἐν τῷ Μονηδρίῳ τούτῳ ὁ δσιώτατας Παῖσιος παρητήθη ἐκουσίως τῆς ἡγουμενίας ὡς μὴ δυνάμενος ἔνεκα τῶν ἀνεπαρκῶν καὶ ὀλιγίστων προσόδων αὐτοῦ νὰ συντηρηθῇ. Ἴνα μὴ τὸ Ἱερὸν τοῦτο μονήδριον διαμείναν ἀπροσιάτευτον ἐξοντωθῇ παντάπασιν, προνοίᾳ ἀξιοχρέω κεκινημένοι ἀνανεοῦντες καὶ ἐν ἰσχύϊ ἔχοντες τὴν ἐνωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἱερᾶς μονῆς Παλιορῆς ὡς πρότερον ἀνατιθέμεθα τὴν προστασίαν αὐτοῦ καὶ διοίκησιν τῇ δσιότητι τοῦ ἡγουμενεύοντος ἐν τῷ Μοναστηρίῳ Παλιορῆς κυρίῳ Ἀνθίμῳ. ὀφείλει ὅθεν ἐν φιλοθέῳ ζήλῳ περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως πάντων τῶν προσόδων κτημάτων (;) του καὶ πραγμάτων καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐσωτερικῆς εὐσχημοσύνης καί..... θέτων αὐτοῦ ἀκολουθιῶν κατὰ τὴν μοναστικὴν διατύπωσιν. φυλάττειν δὲ ἀκριβῆ λογαριασμὸν ἀπάσης τῆς δοσοληψίας ἐπὶ θεωρήσει ἡμῶν ἐν καιρῷ εὐθέτω. διατηρεῖν δὲ καὶ ἐν κοινὸν Σχολεῖον δι' ἐξόδων αὐτοῦ τοῦ Μονηδρίου ἐν τῷ χωρίῳ Γκριμπονον ἐπὶ ὀφελείᾳ τῆς νεολαίας. Ἐπὶ τούτῳ οὖν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον κυριαρχικὸν τῆς ἡγουμενίας γράμμα καὶ ἐδόθη αὐτῇ εἰς ἐνδειξιν διηνεκῆ καὶ παράστασιν μόνιμον.

1863 φεβρουαρίου 26

Ἰωαννίκιος Βελλᾶς».

44

(Τουρκικὴ σφραγίδα)

«Διὰ τοῦ παρόντος ἐνοικιαστηρίου γράμματος δηλοποιούμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ἐξ ἐνὸς μέρους ὁ Ἱγούμενος τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ ἐπιλεγομένου τῆς Παλιορῆς Κύριος Ἀνθίμος καὶ ἐξ ἄλλου ὁ Κύριος Α. Σάρας ὅτι σήμερον εὐχαρίστως ἀμφότερα τὰ μέρη ἐσυμφωνήσαμεν καὶ ἐνοικίασα εἰς τοὺς κυρίους Ἰωάννην Α. Σάραν τὸν ταμπακόμυλον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου μου ὁ ὁποῖος κεῖται πλησίον τοῦ ἀλευρομύλου τοῦ ἰδίου μοναστηρίου καὶ ἐντὸς τῆς περιφερείας του διὰ τέσσαρα ὀλόκληρα ἔτη ἀρχίζοντα ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ Λεκεμβρίου 1863 ὀκτακόσια ἑξήντα τρία καὶ τελειόνωντα εἰς τὴς 30 τριάντα Σεπτεμβρίου 1867 ὀκτακόσια ἑξήντα ἑπτὰ διὰ ἁγίας ὀθωμανικᾶς Ἀριθμ. 60 ἤτοι ἑξήκοντα καὶ ταύτας προσπληρωτέας ἐπὶ χεῖρας πρὸς εὐκόλιαν τοῦ ἰδιοκτῆτου διὰ νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ ῥηθεις ταμπακόμυλος ὅσα πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦν καὶ ἀφοῦ πληρωθοῦν νὰ ἀπερασθοῦν ὀπισθεν τοῦ παρόντος κατράτου εἰς ἐνδειξιν. Καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ ῥηθεις ταμπακόμυλος ὀλίγον στενὸς ὑπόσχεται ὁ ἡγούμενος νὰ τὸν πλατύνη ἐκ τῆς μιᾶς γωνίας ὅσον χρησιμεύει ἐπὶ συμφωνία ὁμοῦ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲν δύναται μῆτε ὁ ἡγούμενος νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἐνοικίασιν ταύτην μέχρι τῆς λήξεως τῆς τετραετοῦς συμφωνίας μῆτε ὁ ῥηθεις κυρ Ἰωάννης Α. Σάρας δύναται ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἢ προφάσει νὰ παρεκεκλίνῃ τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας. Τελειωθείσης δὲ τῆς ἀνωτέρω τετραετίας δὲν μένει κανὲν δικαίωμα εἰς τὸν Κύριον Σάραν παρὰ ὁ μῦλος μένει ἐλεύθερον κτῆμα ὡς ἦτο εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξιν ἐγιναν δύο παρόμοια συμφωνητήρια παρ' ἀμφοτέρων καὶ ἐμμάστιρα, ἅτινα θέλουν ἔχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ

δικαιοσύνης μέχρις οτου εύκολυνθῶμεν και λάβωμεν και τὰ ἀπὸ μέρους τῆς κυβερνήσεως τακτικά και ἐπίσημα ἐνοικιαστήρια και ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 23 Αὐγούστου 1863 ὀκτακ. ἑξήντα τρία

ὁ γιανάκης Α. σάρα

ὁ ἡγούμενος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου παληουρῆς Ἄνθιμος.

Π. Σακελλάριος ὁ ἐπίτροπος μαρτυρῶ

Λέων Ἰ. Μελάς Μαρτυρῶ

Νικόλαος Ζώτου μαρτυρῶ

Κ. Οἰκονομίδης μαρτυρῶ.

45

(σφραγίδα τουρκικὴ και τοῦ μοναστηριοῦ).

«Γρόσια 4000 ἦτοι τέσσαρας χιλιάδας εἰς τὴν τρεχουμένην σημερινὴν μόνεταν, σήμερον ἐμέτρησεν εἰς ἐμὲ τὸν ὑποφαινόμενον ἡγούμενον Παληουρῆς ὁ Θεοδωρῆς Ζ. Λιάκος Βελτιστινὸς ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ δουλεύῃ τὸ χωράφι εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον και τὸ χωράφι τὸ ποτιστικὸν πλησίον τοῦ μοναστηριακοῦ μύλων ὀνομαζόμενον Μπαμπὰ και ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα χωράφια τοῦ Μοναστηρίου Παλιουρῆς ἔχει νὰ δίδῃ καθ' ἔτος τὸ ἥμορον εἰς τὸ μοναστήριόν μου μοιράζοντες δύο και ἓν ἀφοῦ προηγουμένως εὐγῆ τὸ βασιλικὸν δέκατον και ἡ συμφωνία μας αὕτη εἶναι διὰ πέντε ὀλόκληρα ἔτη ἀρχίζοντα ἀπὸ σήμερον τὸ 1864 Νοεμβρίου α' και τελειώνουν τὸ 1869 Νοεμβρίου α' και μετὰ τὴν πενταετίαν τότε θέλει λάβῃ τὰ γρόσια ἄτοκα καθὼς τὰ ἔδωσεν σήμερον και ἕως τώρα τὰ χωράφια αὐτὰ τὰ εἶχεν και ὁ προκάτοχος μου δομένα εἰς τὸν Μιχ. Γ. Σέμον και σήμερον ἐδόθησαν εἰς τὸν ρηθέντα τὰ γρόσια του και ἔλαβον τὰ χωράφια τοῦ μοναστηρίου και τὰ ἔδωσα εἰς τὸν εἰρημένον Θεοδωρῆν. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν και ἀσφάλειάν του ἔγρηνε τὸ παρὸν χρεωστικὸν συμφωνητήριον ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον παρ' ἐμοῦ και ἐσφραγιζόμενον τῇ μοναστηριακῇ σφραγίδι εἰς ἐμμαρτυρον και ὑποφαινόμεναί.

τῇ α' Νοεμβρίου 1864 Ἰωάννινα.

Ἄνθιμος ἡγούμενος παληουρῆς και οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν Π. Σακελλαρίου ὁ ἐπίτροπος μαρτυρῶ».

46

«Διὰ τοῦ παρόντος ὑποσχετικοῦ γράμματος ὁ ὑποφαινόμενος Ἄνθιμος ἡγούμενος τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τῶ τιμωμένῳ ἐπὶ τῇ ἐνδόξῃ μνήμῃ τῶν Γενεθλίων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου (παληουρῆς) ὑπόσχομαι ἵνα ἀπέναντι τῶν δι ὀμολόγου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Μαρτίου 1861 ἔτους ὀφειλομένων δύο χιλιάδων γροσίων παρὰ τοῦ προκατόχου μου κυροῦ Ἠλία τῇ μοναχῇ Εὐφημίᾳ παρέχῳ αὐτῇ καθ' ἀμοιβαίαν εὐχαρίστησιν δέκα ταγάρια σιτάρι ἐτησίως ἢ τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν εἰς χρήματα ἐφ' ὅσον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀμολόγον εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῆς διαληφθείσης μοναχῆς Εὐφημίας και εἰς ἔνδειξιν ὑποφαινόμεναί.

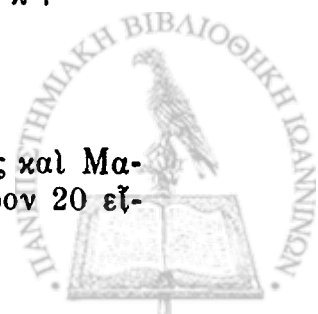
Ἐν Ἰωαννίνοις 9 Ἀπριλίου 1864

Ὁ ἡγούμενος παλιουρῆς Ἄνθιμος ὑπόσχομαι.

ὁ Βελλᾶς Σωφρόνιος (;) ὑποβεβαιοῖ».

47

«Διδομεν τὸ παρὸν μας μαρτυρικὸν οἱ ὑποφαινόμενοι μαχμπήριδες και Μαχαλιλίδες ὅτι εἰς τὴν Καραβατιὰ Μαχαλᾶ μας τὸ ὀσπίτιον ὑπὸ Νούμερον 20 εἶ-

κοσι είναι μετόχι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου Παλιουρῆς ἀνεκαθεν καὶ δὲν ἔχει νὰ κάνη τίποτε ὡς μὴ ἱμπλιάκι (1) καὶ νὰ τοῦ δοθῆ τὸ ἀπὸ μέρος τῆς ἱερᾶς κρίσεως τακτικὸν χοτζέτι καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποφαινόμεθα:

Ἰωάννινα τὴν 25 Ἰανουαρίου 1864
 σπηρίδων ἱερεὺς καὶ ἑφημεριος μαρτηρῶ
 σπιρος διαμάντης μαρτηρῶ
 ἀθανασιος ἀγγλος μαρτηρο
 βασηλης κανταρας μοχο πηρης

(σφραγ. τουρκικῆ)

48

«Ἀφιερώνω ἐγὼ ὁ Διμίτριος Ἀνγκέλεις Κουννιστιώτης τὸ (ὀπισθεν) περιβόλη ρῆζες ἐνέα ὀνομαζόμενον μέρος εἰς τζάρα εἰς μερον ξύκου εἰς δεξιὸν μέρος ἀπὸ τὸ ἀνωθεν σινωρεύουν ὁ Κωσταντής τοῦ Γεωργι Σπύρου ἀπὸ μερια δύω εἰς εἰς τὸ ἀποκάτωθεν μέρος δάσσω καὶ κανεὶς δὲν ἔχει νὰ κάμη νταβάν (2) καὶ νὰ ἦλει λόγον ἐναντίον τὸ ἀφιερώνω ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον Μοναστήριον Παλιωρῆς ἐν ἔτη 1865 Σεπτεμβρίου 7.

ἐγὼ ὁ Γεώργης ἀπὸ Βελτζιστα ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ
 παπαιοκονόμος κούτσι παρὸν
 παπαλάμπρος κοκηνιστα παρὸν
 μιχαὴλ Βασιλίου μάντζου παρὸν
 ἀναγνωστης ταπακούλας μπουτζαρα παρὸν».

49

(Τουρκικὸν κείμενο ἑπτὰ σειρῶν μὲ ὑπογραφή καὶ σφραγίδα μικρῆ)

«ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΠΑΣΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ... ΜΟΥΧΑΡΕΜ ΠΑΣΙΑΣ (μονογραφῆ).

Μουχτάρηδες τοῦ Τσιφτικίου Βελτζίστας, σᾶς φανερώνομεν δι. Ἀπὸ μερους τοῦ Ἀνθίμου ἡγουμένου Παλιουρῆς ἐδόθη ἀρτζιχάλι (3) μὲ τὸ ὁποῖον φανερόνων, δι νὰ ἐμποδισθῆ ἢ ἐπέμβασις τὴν ὁποίαν μερικοὶ χωριανοὶ σις κάμνουν εἰς τὸ χαντάκι τὸ ὁποῖον μὲ δέκα χιλιάδες γρόσια ἠνοιξε διὰ τὸν ποταμὸν τῶν μοναστηριακῶν χωραφίων καὶ διὰ τὸ νερὸν τὸ ὁποῖον ἀναγκαιοὶ διὰ ἕναν μύλον. ὄθεν ἡ ὑπόθεσις παρεπεμφθῆ εἰς τὸ Μετζιλίσι Κεμπῆρ (4) ὁπόθεν μᾶς ἐξετέθη δι Ἰλιαμίδον (5) δι καθὼς καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀναφερομένου οἱ κάτοικοι πέρνουν τὸ νερὸν τὸ ὁποῖον πηγαίνει εἰς τὸν μύλον τοῦ Μοναστηρίου πρὶν αὐτὸ φθάσῃ εἰς τὸν μύλον καὶ ποτίζουν τὰ χωράφια καὶ ἂν ἴσως ἡ ὑπόθεσι εἶναι κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἐθεωρήθη δίκαιον ὅπως δοθῆ κάτι τι ἀπέναντι τῶν ἐξόδων τὰ ὁποῖα ἔγειναν διὰ τὸν δρόμον τοῦ νεροῦ δηλαδὴ τῶν ἐξόδων τὰ ὁποῖα ἔκαμαν διὰ τοὺς τοίχους τοῦ αὐλακίου διὰ νὰ ἐκδοθῆ πρὸς ἐσᾶς μπουγιουρδῆ μας ὅπως συμφώνως τούτοις ἐμβῆτε ἀνάμεσα εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς ζευγίτας καὶ νὰ ξεκόψητε καὶ συνάξητε μίαν εὐλογον καὶ μετρίαν πληρωμὴν καὶ διὰ νὰ

1. Δημόσιο κτῆμα.

2. Δίκη, ἐνόχληση.

3. Ἀναφορὰ παραπόνων.

4. Συμβούλιον.

5. Δικαστικὴ ἀπόφασις.

ἀκολουθήσητε ὡς προεξετέθη εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν δέοντων ἐξεδόθη τὸ παρὸν μπουγιουρδὴ μας.

(μονογραφὴ) 1867
Τὴν 24 Ἰουνίου Ἰωάννινα».

50

«† Νικολα Σώζου καὶ Χρῆστο Κώτζη Διὰ τὸ νέον ἐργαστήριον τὸ ὁποῖον ὁ ἡγούμενος Παλιουρῆς μὲ τὴν προφορικὴν συμφωνίαν σας καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἔκτισε παραδεχόμενοι τὸ πρῶτον ἔτος νὰ πληρώσητε τὸ δὲ δεύτερον νὰ ζημιώση τὸ μοναστήριον Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε αὐτὸν τὸν συμβιβασμὸν καὶ νὰ ἐξωφλήσητε πληρόνους καὶ τὸ ἐτήσιον ἔννεακόσια γρόσια καθὼς ἐσυμφωνήσατε δεύτερον καὶ ὄχι χίλια καθὼς ἦτον ἡ πρώτη συμφωνία. ἂν δὲ ἡμεῖς δυστροπήσητε καὶ δὲν παραδεχθῆτε, ἔλαβε τὴν ἄδειαν ὁ ἡγούμενος νὰ ζητήση τὸ δίκαιον τοῦ μοναστηρίου δικαστικῶς.

1869 Ὀκτωβρίου 27 Κούτσι.
ὁ Βελλᾶς Χρῦσανθος (;) ».

51

«Πανοσιότατε ἅγιε ἡγούμενε κυρ ἄνθιμε τὴν δεξιάν σου ἀσπαζόμεθα χοριοῦ λεφτοκαργιά κε σου κάνομε διὰ μίαν ἠπόθεσις οπου σηναίβι μεταξὴ πρὸς τον εφημέροντα το γράαα ονόματος ἠοανης ζουκλάφης ἐπηδῆς τοῦ παρελθόντος μινδς Ἰουνίου ἐπάγι εἰς χοριο μπράνια καὶ αραβόνισε ἓνα ἀνηψίδη του εἰς ἀνεψιά του βασιλι λίγγε καὶ ἡ αραβονα εγιναι κατα τα σηνηθη με δηδ χορια ενθεν κε ενθεν απο δεκα ανθρωπι οπου ηπηρχε μαζί κέ εἰς ερρεῦς οστις κε ἀλλάξε τα δαχτηλιδη κέ ετελωσε κι ολας. λιπὸν μανθανομε ὅτι αὐτὸς οπου ἔχη το κορίτσι το πανδρέβη εἰς χοριον Κούτζι εἰς ἀνθροπον πεδῆ του γηότη ἀντόνη καθὸς κε ο ἠκονομος εἶναι καὶ αὐτὸς ἐπήτροπος του αγιου βελᾶ λιπὸν αὐτὸν τὸν ἀνθροπον τον οπνον εχι το κορίτσι οὐδὲ κανεῖς δὲν τον εβήμασε στανικὸς κετη χρεος (;) του ἠχε δηα να τὸν ατιμήση με τὰ γρόσια του κέ μὲ τὸ φαή του κέ τὸ πιοτόν του καὶ μαλιστα εροτιθῆς παρα τους εβρεθέντας εἰς αὐτὸ τὸ σινηκέσιον τρις φορές. γινοςκε αγιε κυρ ἄνθιμε καθὸς τὴν πήραν οπου ἐπήραν ἡ γυναίκης μαζί μὲ τοὺς γονῆς. γινετε αὐτὸ ὅτι ας ἀφησουμε οπου θα χορήσουν ἡ γηναίκες τοὺς ἀνδρες ἀλλὰ φοβούμεθα μήπος κε ἡ παπαδιές κέ θα γίνομε θέατρα. εἰάν ομος εἰσις ἡ βεκυλάδες του δεσπότου ἀντισταθῆτε καὶ πεδευσητε τους οπίους κάνουν τηαῦτα διὰ να λαβουν καὶ ἡ ἀλλοι μετρα ολι θα πασκίσουν εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον ἀλλὰ δὲν μᾶς ἦναι καλὴ αὐτὴ ἡ δουλιὰ καὶ δηα μεσον σᾶς στέλομε τὸ ἀναφέρομε εἰς τὸν ἅγιον γέροντα 1869 ἠουλίου 29

παπαθεοδωρὸς
γιαν ναζιος
παπαθανάσις
- Νικολα γιοτις

μουχταρις βασηλι πηκας
πετρος Γιόργις
(σφραγ. τουρκική).

(Στὸ πίσω μέρος: «ἡ ἀναφορὰ τῶν λευτοκαρίτων διὰ κάπιαν αραβῶνα ὅποτε χροισιμεῦσι 1869 Ἰουλίου 29».

52

«Ἡμέτερε κυρ Ἄνθιμε θέλεις φροντίσει νὰ λάβης καὶ ἐμβιβάσης εἰς Ἰωάννινα πρὸς τοὺς ἡμετέρους τὸ ἐτήσιον τῆς Βορσύνῆς γράφων καὶ πρὸς τὸν κυρ

Ζήση Τόλην ὅτι ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του. ἀλλὰ τὸ ἐτήσιον παρὰ τῶν ἐγ-
χωρίων θέλεις ζητήσει. καὶ ἂν τὸ θεωρεῖς ἀναγκαῖον δύνασαι νὰ μεταβῆς καὶ
μόνος σου εἰς Βορσύναν διὰ νὰ μᾶς δώσης πληροφορίας καὶ περὶ τοῦ μοναστη-
ρίου ἐκείνου τί γίνεται. Ἐπίσης θέλεις συναποστείλει καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐπιχορη-
γήσεως Μάξιου λαμβάνων αὐτὰ ἐκ τοῦ ἡγουμένου Ἀγγελομάχου εἰς ὃν εἶχε μεί-
νει ἡ εἰσπραξις. Στείλε καὶ τὰ 150 τὰ ἰδικὰ σου καὶ ὅσα ἄλλα συνάξης καὶ μὴ
λησμονεῖς ὅτι μᾶς ἀναγκαιοῦσιν. Ὑγίαινε καὶ εἰς ἔτη πολλὰ τὰς ἐορτὰς καὶ τὸ
νέον ἔτος.

1869 10βρίου 16 Κόνιτσα
Εὐχέτης σου
ὁ Βελλᾶς Γερμανός».

(Συνέχεια μὲ ἄλλο χέρι).

«Πανοσιώτατε ἅγιε Παλιουρῆς
ἔλαβον ἐκ Κονίτσης ἀνοικτοσφράγιστον τὴν ἐπιστολὴν μήπως εὔρω ἐνταῦ-
θα ἐκτελεσμένας τὰς ἐν αὐτῇ παραγγελίας τοῦ Γέροντος ἀλλ' ὁ Κ. Μακαριάδης
μοι εἶπεν ὅτι δὲν ἐμβασατε τίποτε. Περιττὸ νὰ ἐνθυμήσωμεν τὴν Πανοσιότητά
σου ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα. διὰ τοῦτο ἄνευ ἐτέρων εὐχομαι ὑμῶν τὸ εἰς ἔτη πολλὰ
καὶ εἰμι ὅλος ὑμέτερος.

Ἰωάννινα 21 10βρίου 1869

ὁ Γραμματεὺς τοῦ Ἀγίου Βελλᾶς
Κ. Μιχαηλίδης

(Στὸ πίσω μέρος)

Ἡμέτερον κύρ Ἄνθιμον καθηγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παλιουρῆς
Εὐχαιτικῶς».

53

«† τιμιώτατε ἐπίτροπε ἡγούμενε τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου Παλιουρῆς κύρ
Ἄνθιμε εὐχόμεθά σε καθὼς καὶ διὰ μέσου Ἰωαννίνων σὲ διατάξαμεν ἐπανα-
λαμβάνομεν καὶ πάλιν ὅτι πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ προβληθέντος νόμου ὁ Δημή-
τριος Σιώζου Μπουριταριώτης ὁ στεφθεὶς ἐτέραν γυναῖκα πρὶν ἢ διαζευχθῆ ἐκ
τῆς πρώτης ἀπαιτοῦμεν παρὰ τῆς ὁσιότητός σου πρῶτον νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἐγ-
γύησιν μὴ τυχόν καὶ ἀναχωρήσῃ. δεύτερον νὰ ἐξεκκλησιασθῆ οἰκογενειακῶς καὶ
 τρίτον νὰ ἀποσταλῆ ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ στεφανώσας ἱερεὺς με-
τὰ ἰδιαιτέρας ἐκθέσεώς σου περὶ τοῦ ποῖος συνήργησεν εἰς τὴν δευτέραν στέ-
ψιν αὐτῆν. Ἄν δὲ συμβῆ ἐναντίον τι ἂν δηλ. αὐτὸς δραπετεύσῃ πρὶν ἱκανο-
ποίησιν καὶ ἐπανορθώσῃ τὴν παρανομίαν καὶ τὴν ἀδικίαν αὐτῆν, ἐννοῆς πολὺ
καλὰ ὅτι αὐτὸ τὸ ἐναντίον θέλει ἐπιβαρύνει τὴν ὁσιότητά του καὶ ὑγίαινε.

Τῆ 21 Ἰανουαρίου 1870

ἐν Κονίτση Εὐχέτης σου

ὁ Βελλᾶς Χρῦσανθος (;) ».

54

«Πανοσιώτατε ἅγιε ἡγούμενε τῆς Ἀγίας μονῆς Παλιουρῆς καὶ ἐπίτροπε
τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Ἀγίου Βελλᾶς κύρ Ἄνθιμε τὴν ἁγίαν σας δεξιὰν εὐλαβῶς
ἀσπαζόμεθα

Τῆ 27 Ἰανουαρίου 1870

Μετὰ τὸν ἀσπασμόν μας εἶδαμεν ἐπιγραφὴν σου μὲ ἐξωκκλησιαστικὸν ἐν-
γραφον διατάτης πρὸς τὸν ἐφημέριόν μας διὰ νὰ μὴν ἐκκλησιασθῆ καὶ νὰ μὴν
εὐλογῆσῃ τὸν δημήτριον κοτὰ συγχωριανόν μας διότι ἀμφιβάλλει ὁ κυριάρχης μας

μήπως ὁ δημήτριος κοτὰς ἐσυζεύχθη μὲ ἕτεραν γυναῖκα καὶ λέγοντας λόγους ἀ-
 πλοῦς πρὸς τὸν λαὸν ὅτι ἐσυζεύχθη μὲ ἄλλην γυναῖκα ἀλλὰ ὡς ἐκ τοῦτο τὸ ὀ-
 ποῖαν παθητικὸς εἰδοποίησαν πρὸς τὸν κυριάρχην μας τὸ ὅποιον δὲν ἔγινεν εἰς
 τὸ χωρίον μας καὶ οὔτε ἐστεφανώθηκεν καὶ ὁ σεβασμιώτατος γεροντὰς μας κα-
 κὸς ἐπληροφορήθη καὶ εἶναι ἄδικον αὐτὸν περὶ νόμον ἀδίκως νὰ εἶναι ἔξω τῆς
 τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἕνας Χριστιανὸς ὃς ἐκτοῦτο εἶδαμεν καὶ δευτέραν ἐπι-
 στολὴν κυριαρχικὴν καὶ διατάζει πρὸς τὸν ἀμέτωχον κυρ παπανικόλα ἀπὸ ραῖ-
 κον ὁ ὅποιος ἐφημερέβι εἰς χωρίον Σουλόπουλον καὶ κατηγορούμενος πρὸς αὐτὸν
 ὅτι πῶς ἐστεφάνωσεν τὸν δημήτριον κοτὰ μὲ ἄλλην γυναῖκα τὸ ὅποιον αὐτὸ εἶ-
 ναι ἄδικη κατηγορία πρὸς αὐτὸν καὶ εἶδαμεν κυριαρχικὴν ἐπιστολὴν καὶ διατα-
 γὴν καὶ τὸν ἐξωκλησιάζει φαμιλικὸς ἀδίκος, ὁ δημήτριος κοτὰς μέσα εἰς τὸ σπί-
 τι του μίαν γυναῖκα ἔχη κατὰ τοὺς νόμους καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου
 μας ἐφωνάξαμε τὸν δημήτριον κοτὰ καὶ τὸν ἐρωτήσαμεν πῶς ἤφερες αὐτὴν τὴν
 γυναῖκα εἰς τὸ σπῆτι σου καὶ μᾶς λέγει ὅτι ἔχω ἀνάγκην εἰς τὸ σπῆτι μου καὶ
 μὴ ἔχοντας νὰ μοῦ φκείαση τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς μερὸς μου ὡς ἐκτοῦτο τὴν
 ἐσυμφώνισα μὲ μισθὸν χρονικὸς, τιούτον μᾶς ἀπήντησεν καὶ ἡμεστε πληροφορη-
 μένοι το ὄντι καὶ γνωρίζομεν καὶ ὄλην τὴν ἀδυναμίαν τῆς οἰκίας του τώρα
 παρακαλοῦμεν τὴν πανοσιότητά σας ὡς ἐπίτροπος τοῦ κυριάρχου μας νὰ δώση
 τὴν ἄδειαν τοῦ ἐφημερίου μας νὰ ἐκκλησιάση τὸν συγχωριανὸν μας δημήτριον
 κοτὰν καθὼς καὶ τὸν αἰδεσιμώτατον κυρ. παπαΝικόλαον ἀπὸ ραῖκον ὁ ἐφιμερέ-
 βων εἰς χωρίον Σουλόπουλον παρακαλοῦμεν νὰ τοὺς δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ἱεροπράξῃ
 καὶ νὰ εὐλογήσῃ ὡς καὶ τὸ πρῶτον ὅτι εἶναι ἄδικον αὐτὴ ἡ συκοφαντία πρὸς
 αὐτοὺς καὶ ἂν εἶναι περὶ τοῦ κυριάρχου μας ἡ ἐπιρώτησις ἔχομεν λόγον νὰ ἐπι-
 δώσωμεν τὸ κοινὸν κατὰ τὰς ὑπογραφάς μας πρὸ κεροῦ ἔχει ταῦτα καὶ μένομεν
 εἰς τὰς αγίας σας εὐχάς.

γεοργι μιχος
 γιανη σπίρος
 σουλα πετρος
 γιανη λαχανὰς
 θεοδωρῆς γεωργίου
 γεοργι σεραφίμης
 γοργι τζεγγέλις : λαμπρω μιχος
 οἱ μουχταριδες τοῦ χωρίου σταματι τζότζος
 Ἀναγνώστης Παπὰς

».

«γηδοπρωβατα

750 : ητη εφτακωσια πηνηντα γηδοπρωβατα τα ημητρησαμαν μαζη
 μη τον γωμηνου ης μαναστηρη Παλουρη κι εχη να πληρωση
 του τζηλεπη (1) του βασηληκω ης τη κασα

χουσεν
 τηρξης

1870
 μαρτης 18

μεμουρης
 αχιμτης
 (μικρὴ τουρκ. σφραγ.)

μπεκίους
 (μικρὴ τουρκ. σφραγ.)

(Στὸ πίσω μέρος μὲ ἄλλο χέρι)

«ἐλμι χαμπέρι δ-ὰ το τσελέπι ὅπου ἐπληρωσα εἰς τοὺς 1870 ταγιδοπρό-
 βατα του μοναστηρίου.

ὁ τεσκερὲς τοῦ τζελέπιδου (1) δια τα γίδοπρόβατα τοῦ μολαστηριοῦ παληουρῆς τοῦ 1870 το ετος

γίδοπρόβατα μαζή με τον κυρ πανου τα ολλα κεφάλια 750 όπουφέρουν γρ. 1875».

56

«1870 τῆ φριγαριου 18

Πανοσηοτατε αγιε ηγουμενε σε προσκηνομεν το δεξιον σας ασπαζομεν με τον ηδιον αποστολη ταφιλον θα το δοσις ενα ξικλισιαστικον δια τον διμητρο γουνη δια γροσια 105 εκατον πεντε τα οπια γροσια τις εκλisisας μας τα εδοσε ο μιχο γιοργις ο πιτροπος μας τα εδοσεν δια καπαρον δια να πρηι ασβεστι τον αποσκεφτικεν ο διμητρο γουνις δια να φκιασι ασβεσταρια κε εσιμφονισε ο πιτροπος να παρι 400 χιλιαδες οκαδες κε τορα δεν τιν εκαμε ο διμητρις τιν ασβεσταρια κε εβαλεν ο πιτροπος κε εκαμεν ασβεσταρια κε του γερεβι τον καπαρον ο πιτροπος μας κε δεν το δινη ο διμητρις τον καπαρον του πιτροπου κε τα οπια γροσια τα πιανι νικιαρι κε εμις τα ξεβρομε ολι ημασταν παρισια κε ηποφενομεστεν

αναγνωστι χριστος μουχταρις

γηανη κοληδς

τασι κοτζης

γιανη γγελις

μηχο γιορρη επιτροπος

(σφραγ. τουρκικη και
κάτωθῆ της ὑπογραφῆ
δυσατάγνωστη).

χοριον γοτριανιστα».

57

«Χωριον ντόμπρου

Δίδομεν τὸ παρόν μας μαρτυρικὸν ἑμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι παναγιώτι μπύκος και παπῆ Κώστας ἀπο χοριον ντόμπρου διὰ τὸν τοπον ὀνομαζόμενον τσουκανελια ὀποῦ εἶχαμαν κυσλᾶν και ἐξεχυμαζαμαν τα γιδοπροβατά μας και ὀλλα μας τα ζῶα μας τὸν ὀποῖον τόπον τὸν εἶχαμαν αγορασμένον ἀπὸ τὸν ἀχμετήπεγι και πεδὶ τοῦ μουρλάμπεγι δια χρονια επτά και αὐτὸν τὸν τόπον τὸν ἐξεβρομεν τον μουρλάμπεγι με φόβον θεοῦ και με ὀρκον αλαχ λητζᾶν εἰς το συνορον με το χοριον ραχοβίτζα το εἶχαμαν εἰς τὸ ποτάμη ὠς τὸ εἰξεβραμεν και μαρτυροῦμεν ὀθεν χρησιμεύση τὴν 28 Οκτωβριου 1873

παπακοστας απο χοριον τόπρου μαρτηρὸ

παναγιωτι πικος απο τοπρο μαρτιρὸ

Τασουλα Κοληος ζαπμης μαρτιρὸ

αναγνωστης κοτας μουχταρης

(σφρ. τουρκικῆ)

».

(Στὸ πίσω μέρος : «μαρτυρικὸν ἀπὸ χοριον ντόμπρου διὰ τὸν τόπον τσουκανέλια»).

58

«δίδομεν τὸ παρόν μας μαρτυρικὸν ἑμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι κάτηκη μουχτᾶριδες και δημογέροντες απο χοριον βελτζήστα εἰς τὸ τζεφληκη κοκηνόχομα διὰ τον τόπον τὸν ὀνομαζόμενον τσοκανέλια αὐτὸν τον τόπον τὸν ἠξεβρομεν και τὸν γνωρῆζομεν απο παπούδες μας και πατεράδες μας και ἔδς σύμερον και εμεῖς τὸν γνωρῆζωμεν τοῦ ἀχμετήπεγι και πεδιδὸν του μουρλάμπεγι και δίδομεν

1. Εἰσπραχτορας αὐτοῦ τοῦ φόρου.

το παρόν μας μαρτυρικον εις χειρας του με όρκον και με άλάλητηζάν εν θεού φοβύα ότι ό τόπος αυτός είνε έδικός του ότι τον πηρι (;) εις την εξουσιαν του και ειποφενόμεστεν ειδιοχειρας μας τη 23 8βριου 1873

Θεοδορος λακος μαρτηρό
Νικόλας Αθανασιου μαρτηρο
μηχο σεμος απο βελτζιστα μοχταρηση
(σφραγ. μικρή τουρκική) ».

(Στό πίσω μέρος: «Το μαρτυρικον απο βελτζήστα δια τον τοπον όνομαζομενον τζουκανέλια».

59

(σφραγίδα τουρκική).

«γρ. 3000 ητη τρις χιλιάδες έδανηστην ό κατωθεν ήποφενόμενος παρα του αιδεσιμωτάτου κυριου παπᾶ Κώστα απο χοριου μπουτζαρά τα όπια γρόσια τα εδανήστην δια την αγοράν του τζηφληκίου κοκινοχόματος έχουν να τρέχουν με τον τόκον τους προς 90 ενενήντα γροσια τή χιλιάδα τον όσσον κηρόν θελο τα βαστάξο θελο του πληρόνο τον τόκον κατέτος μεχρι λεπτον και εις την κυλην του αναζήτησιν θέλω του πληρόσο κεφάλαιον εις τοκον χορής λόγον προφάσεος και ουτος δίδο το παρόν ομόλογον εις χύρας του κατέμπροσθεν τον τιμίον έβρεθεντον μαρτυρον με την σφραγίδα του ιεροῦ μοναστηρίου παληορής όστις και ήποφένομεν τή 20 Ιανουαριου 1876 έξι.

Ανθιμος ήγούμενος του ιεροῦ μοναστηρίου παληορής ηπόσχομαι τᾶ άνοθεν.
γυρο γιανης Τάλλης μαρτηρό
Κωνσταντίνος Ι. Σάρας μαρτηρώ.
(σφραγ. του μοναστηριου).

(Στό πίσω μέρος; »άκομι έλαβον από τον ήδιον παπακοστα γροσια πεντακοσια σαράντα Ν. 540 με το ήδιον οπισθεν τοκον ηποφενομε 1877 Ιανουαριου 20
ό Παληορής ήγουμενος θεοκλητος ηποσχομαι».

και παρακάτω: «1884 έλαβον τον τόκον δια χιρδς Γρηγοριου ήγουμένου γρ. 320».

60

«† Όσιώτατε Ηγούμενε του Ιεροῦ Μοναστηριου της Παλιουρής και ήμέτερε έπίτροπε κυρ Ανθιμε εύχόμεθά σε. Ημέρας τινάς προ του Πάσχα δια του Γεωργίου Σπύρου εκ Χοίνικας του όποίου ή άδελφή δι άναφοράς μεμαρτυρημένης και υπό των έγχωριών έπιμόνως άπεποιείτο τον άρραβώνα όν συνέδεσεν ή μήτηρ αυτής δι αυτήν μετά του Γεωργίου Τόβιλου δια τον υión του Χριστόδουλον και άλλους λόγους ή νέα προτείνουσα και κυρίως προβλέπουσα αδύνατον την μετά των ανθρώπων τούτων συμβίωσιν. Έπειδή δια τον επικρατιούντα τότε χειμώνα και την μεγάλην απόστασιν και την προσέγγισιν των έορτών οὔτε ό Γεώργιος ήτο δυνατόν να κάθεται περιμένων οὔτε και οι εκ του έτερου μέρους να έλθωσι ένταῦθα εις Κόνιτζαν, άλλωστε άπητούντο και πάντα τᾶ πρόσωπα τᾶ λαβόντα μέρος εις τον άρραβώνα αυτόν και προ πάντων ή κόρη. δια ταῦτα άπεφασίσαμεν εξέτασιν επί τόπου και έγγράφως διετάξαμεν την όσιότητά σου εκ μέρους ήμῶν και τον κυρ Αναγνώστην Κουρέντων ίνα συνηνοηθέντες πρότερον και προσδιορίσαντες την ήμέραν μεταβήτε εις Χοίνικα και προσκαλέσαντες την νέαν επί παρουσία των ιερέων εξετάσητε την θέλησιν και τους λόγους αυτής έχοντες και την άδειαν παρ' ήμῶν αν ή νέα μείνη άμετάπειστος και οι λόγοι αυτής άποδειχθῶσι δεδικαιολογημένοι ύπολογίσητε τᾶ έξοδα τᾶ γινόμενα

ὑπὸ τοῦ Τόϊλου καὶ ἀποζημιώσητε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπαντήσητε πρὸς ἡμᾶς.
 Ταῦτα δὲ πάντα ἐκοινώσαμεν πρὸς τὴν ὁσιότητά σου καὶ διὰ μέσου Ἰωαν-
 νίνων καὶ πρὸς ἀπάντησιν περιμένοντες ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ Τόϊλου ὅτι ἡ ὁσιό-
 τησ σου δὲν μετέβησ εἰς Χοϊνίκα. Διαιτί; Καὶ ἂν ὑπῆρχεν αἰτία πὼς δὲν μᾶς ἔ-
 γραψες ἔχων εἰς Ἰωάννινα μέσον; Ἐντὸς ταύτης περικλειομεν καὶ λογισμὸν ἐ-
 ξόδων ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν ἐλθόντων δύο τοῦ Γεωργίου Τόϊλου καὶ Ζώη
 Παππᾶ τὰ ὁποῖα ἔξοδα παρεδέχθησαν αὐτοὶ καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἵνα ἐνεργήσης
 τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Τόϊλου παραστῶν εἰς τὴν Σταύραιναν ὅτι ἂν μὴ ἀποζη-
 μιωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι οὔτε ἄδεια δίδεται. θέλεις δὲ ἀπαντήσῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς
 ἵνα ἴδωμεν τίς ὁ ἄξιος παιδείας ὡς γράφει ἡμῖν καὶ ἡ Σεβασμιότησ του.

1870 Ἀπριλίου 27 Κόνιτσα

Εὐχέτης σου
 ὁ Βελλᾶς Γερμανὸς»

(Στὸ πίσω μέρος)

«Τῷ ὁσιωτάτῳ Ἡγουμένῳ καὶ ἡμετέρῳ ἐπιτρόπῳ κτῆρ Ἀνθίμῳ εὐχετικῶς
 εἰς Μ. Παλιουρῆς»

61

(σφραγίδα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τουρκικῆ)

«γρόσια 2000 ἧτι δύο χιλιάδες ἐδανήστην ὁ ἠποφενόμενος ἀπὸ τὴν γιαν-
 νοῦλα θυγατέρα του ἀργύρι Κώστα ἀπο χοριον Κούρεντα δια χρῆαν τοῦ Ἱεροῦ
 μοναστηριοῦ παληουρῆς τὰ ὁπία νὰ τρέχουν μὲ τον τοκον τους δέκα τῆς εκατὸν
 τὸν ὅσον κερδὸν περάσι θέλω τοῦ πληρώσω τόκον καὶ κεφάλειον εἰς τὴν διατα-
 γὴν τῆς χορῆς λόγον προφάσεος καὶ ουτος δίδο τακτικὸν ὁμολογον εἰς χυρας
 τῆς ἐσφραγισμένον τῇ ἡδία σφραγίδι τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηριοῦ καὶ ἠποφενομε
 1876 Μαΐου 3 τρίς.

* Ἀνθιμος ἠγούμενος τοῦ Ἱεροῦ μοναστηριοῦ Παληουρῆς ἠπόσχομε τα ἀνοθεν.
 ὁ Βελλᾶς Βασίλειος (;) ἐπιβεβαίωι

(Στὸ πίσω μέρος: «ὁμολογον τῆς γιαννοῦλας ὁποῦ τῆς χρεοστὶ τὸ μοναστήρι πα-
 ληουρῆς γρ. 2000 χιλιάδες

1876 μαΐου 3 τρίς»).

62

»
 Ἀντίγραφον
 Διαταγὴ εἰς τὰ τσεφλίκια λικοστάνης
 Κοβίλιανη
 Βαϊνίτι
 Πογδορά
 Σπήλαιον
 Παλιορῆ καὶ Περίλιφτη

Τοῦ Ναχαῆ Γκουρέντων κατὰ Ἰωαννίνων

Ἐπειδὴ αἱ γαῖαι τὰς ὁποίας ἐξουσιάζουν διὰ ταπιῶν ἐντὸς τῶν συνόρων
 τῶν ἀνωτέρω τσιφλικίων ὅν οἱ ἠγούμετοι τῶν μοναστηριῶν λικοστάνης Παλιο-
 ρῆς καὶ Στούπαινας Πολύκαρπος Χρηστὸς Ἀνθιμος Δημητρίου καὶ Στέφανος
 Ἰωάννου, ἐπειδὴ οἱ ἠγούμενοι αὐτοὶ ἀπέθανον δίχως τέκνα αἱ εἰρημέναι
 γαῖαι μένουσι μαχλοῦλ ἐὰν δὲ εἶχον οὔτε καὶ κτήματα ὑποκείμενα εἰς τὰς γαῖας
 ταύτας θεωροῦνται καὶ ταῦτα μαχλοῦλ (;) ἐὰν οἱ εἰρημένοι ἠγούμενοι ἔχουν κλη-
 ρονόμους εἰς τοὺς ὁποίους μεταβαίνουσι κληρονομικῶς αἱ περὶ οὗ ὁ λόγος γαῖαι.

Κάμετε μετὰ ὀφείλουσι ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς παρουσίας διαταγῆς νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὸ χουκιμέτι (1) καὶ ἀποδείξωσι τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα καὶ ἐὰν δὲν κάμωσι τοῦτο θὰ βαλθοῦν εἰς δημοπρασίαν καὶ θὰ πουληθοῦν καὶ θὰ δημοσιευθοῦν διὰ τῆς ἐφημερίδος τοῦ Βιλαετίου διδὸν πρὸς γνῶσιν σας καὶ ἐξεδόθη τὸ παρὸν μπουγιουρδὴ ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων.

Ἰωαννίνα 9 Φεβρ. 1888»:

ΕΜΙΜΕΤΡΟ

1) Ἦδη μὲ τῇ βοήθειᾳ τῶν παραπάνω ἐγγράφων μποροῦμε νὰ ἀποκαταστήσωμε τὴ σειρά τῶν ἡγουμενευσάντων στὴ μονὴ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, χωρὶς νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ καθορίσωμε ἀκριβῶς καὶ τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἡγουμενείας τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτούς.

Ἔτσι μετὰ τὸν ἰδρυτὴ τῆς Παπαναστάση Ἀλεξίου (1688—1728) ἡ μονὴ περιέρχεται στὸν ἐπίσης Ζιτσιώτη Παπαμανούση πρωτοξάδελφό του (1728—1733) ὁ ὁποῖος τὴν προικοδοτεῖ μὲ νέες δωρεὰς (κτῆματα καὶ χρήματα) καὶ τὴν παραδίδει (1733) στοὺς μοναχοὺς Ἀνανία, Διονύσιο καὶ Δανιήλ, τοῦ πρώτου ἀπ' αὐτοὺς ἐμφανιζόμενου σὰν ἡγουμένου τῆς μέχρι τὸ 1788. Ἀκολουθεῖ ὁ Βησσαρίων (1788—1811;) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Θεοδόσιος (1811;—1814). Ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1814—1824 φέρονται σὰν ἡγούμενοι δυὸ Χρύσανθοι, ὁ ἕνας ἐπονομαζόμενος Κριτσουσιτιώτης ὡς καταγόμενος ἀπὸ τὸ χωριὸ Κρετσούνισια. Τούτους ὁ Γρηγόριος Παλιουρίτης, γνωστὸς Δάσκαλος καὶ συγγραφέας καὶ παρὰ τῆς ἴδιας μονῆς, συγκαταλέγει μετὰ τῶν συνδρομητῶν τῆς Ἀρχαιολογίας του, ἐκδοθείσης στὴ Βενετιὰ τὸ 1815 (Ἡπ. Χρ. I σελ. 149). Στὰ χρόνια 1825—1830; ἡγουμενεύει γιὰ δευτέρη φορὰ ὁ Βησσαρίων, στὴ δὲ περίοδο 1830 - 1862; ἐκ περιτροπῆς οἱ Δανιήλ καὶ Ἠλίας. Τὸ 1857 καὶ γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα προϊσταται τῆς μονῆς ἄλλος Δανιήλ, ἀποσκιρτήσας, ἄγνωστο γιὰ τοιοῦς λόγους, ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα Μετεώρων καὶ καλούμενος ἀπὸ τὸν Σταγῶν Θεόφιλο μὲ σύγκαιρο γράμμα (ἐγγ. 37) νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ μοναστήρι του.

Ἀπὸ τὸ 1862—1877 χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ ἡγουμενεύει ὁ Ἄνθιμος (Δημητρίου ἀπὸ Ἀραχωβίτσα) Α'. Ὁ Ἄνθιμος αὐτὸς ἐκτελεῖ ἀπὸ τὸ 1869 καὶ καθήκοντα ἐπιτρόπου (Βεκίλη) τοῦ Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ αὐτὴ διεξάγει στὴν περιοχὴ του ἀνακρίσεις, ἐπιβάλλει ποινές, ἐκδίδει ἄδειες γάμου, ἐπιλύει διαφορὰς μετὰ τῶν Χριστιανῶν, εἰσπράττει καὶ προωθεί δικαιώματα τοῦ Ἐπισκόπου κ.ἄ.

Μετὰ τὸν Ἄνθιμο μνημονεύεται ἡγούμενος ὁ Θεόκλητος (1877—1878) καὶ κατόπι του ὁ Γρηγόριος (1868—1890;). Ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὸν καὶ μέχρι τὸ 1927 ὁ Ἄνθιμος Β', συχωριανὸς τοῦ πρώτου ἐκείνου Ἄνθιμου καὶ συγγενῆς του.

2) Καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ ἴδια πιδὲ πάντων ἐγγράφα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μνημονευθέντες ὄχι ἀσήμαντους πόρους τῆς μονῆς, θὰ πρέπει νὰ προσθέσωμε καὶ τὸ μετόχι τῆς στὸ χωριὸ Γκρίμποβο (Παναγία) ἀγορασμένο ἀπὸ τὸ 1837, τὸ πανηγύρι, διάφορες ἱεροτελεστεῖες, ταξίδια τῶν πατέρων, ἀφιερῶματα κινητὰ καὶ ἀκίνητα, τὸν ταμπακόμυλο (ταμπακαριδὸ) παρὰ τὸ μοναστήρι καὶ δίπλα στὸν ἀλευρόμυλο, ἄλλον μύλο στὸ χωριὸ Κούτσι χτισμένο τὸ 1869. Ἀκόμα ὁ ἐκάστοτε ἡγούμενος ἀγόραζε κατ' ἀποκοπὴ καὶ εἰσέπραττε ὁ ἴδιος ἢ μὲ ἀνθρώπους του (γιὰ λογαριασμό του ἢ τοῦ μοναστηριοῦ δὲν φαίνεται) τὴ δεκατιὰ διάφορων χωριῶν τῆς περιοχῆς.

3) Ἀπ' ἀφορμὴ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ 1821 ἡ μονὴ σχεδὸν διαλύθη καὶ ἀνασυσταίνεται τὸ 1825 ἀπὸ τὸν γνωστότατο Κιουταγῆ (ἔγγ. 11) μετ' ἡγούμενο τὸν Βησσαρίωνα, οἰκονόμον κάποιον Ἰωάννη, βεκίλη, «τὸν γεροπνευματικὸν Διονύσιον» θεῖον τοῦ Γρ. Παλιούριτη, καὶ ἐπιτρόπους (τοῦ θεσμοῦ ἀναφερομένου ἀπὸ τὸ 1812, ἔγγ. 5) τοὺς Γιαννάκη καὶ Παπαχριστόδουλον Γιαννιώτες μετ' κυριαρχικὰ στὴ μονὴ καὶ τὸ προσωπικὸ τῆς δικαιώματα. Τὸ καθεστὼς τῶν διοριζόμενων ἐπιτρόπων διατηρήθηκε ὡς τὴν ἀπελευθέρωση μετ' ἐπιτροπὸν τὸν ἐπίσης Γιαννιώτη Σπ. Ἀράπη «ὅστις ἤσκει τὴν ἐποπτεῖαν τῆς μονῆς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ ἰδίῳ ὀφείλει». (Δὲς Ἀ. Λιβαδέως: Οἱ Πρόδρο. τῆς Ἀπελευθ. τῶν Ἰωαννίνων, σελ. 58).

4) Μετ' τὴν εὐκαιρίαν σημειῶνω πὼς ἀπὸ ἐπιστολὰς τοῦ ἡγουμένου Βησσαρίωνα μετ' ἡμερομηνία 1)6)1796 καὶ 4)5)1797 πρὸς τὸν εἰς Βενετιὰ Γιαννιώτη Πᾶνο Χριστοδοῦλου, ἀφορῶσες εἰσπραξὴ καὶ ἀποστολὴ στὴ μονὴ τοῦ ὑπ' αὐτῆς Κληροδοτήματος τοῦ Δελβινακιώτη Σπύρου Ρίζου, μαθαίνουμε: «...ὅτι διὰ τὰ εἶχε γίνῃ ἐρείπιον ἢ ἐκκλησία ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου ἀπετεφρώθη τὸ μοναστήριον ἀπὸ τοὺς δυσεβεῖς Ἀλβανίτας (Ἰούνιος 1782)...τὴν ἀνεκαινίσασμεν ἐκ βάρθρων—γράφει ὁ Βησσαρίων—πολὺ μεγαλυτέραν μετ' τρεῖς στάσεις καὶ ὠραιότατην...τὴν ὁποῖαν καὶ ἐγκαινιάσαμεν κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς διακαινησίμου (10)4)1797) ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐγενεστάτου αὐταδέλφου τῆς (Ἰωαν. Χριστοδοῦλου) καὶ πολλῶν ἄλλων εὐλαβῶν καὶ τιμίων Χριστιανῶν». (Ἠπειρ. Χρ. ΙΑ' σελ. 190—192).

5) Τὰ ἔγγ. 34 καὶ 40 τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως, πὸ ἀναφέρονται στὴν τήρησιν τῆς τάξεως κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πανηγυριοῦ, ἐκδόθησαν ἀπ' ἀφορμὴ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ 1854 (Γρίβας) καὶ τὶς ἀνωμαλίες πὸ προκαλέσαν αὐτὰ στὸν τόπον στὰ ἀμέσως κατοπινα χρόνια. Ἀπόδειξιν πὼς μέχρι τὸ 1859 ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία στὴν περιοχὴ δὲν εἶχε ἀκόμα καλὰ ἀποκατασταθῆ, οἱ δὲ δημόσιαι συγκεντρώσεις τῶν κατοίκων ἐγίνονταν ὕστερα ἀπὸ ἄδεια τῶν Ἀρχῶν.

ΚΩΝ. ΧΡ. ΣΙΟΝΤΗ, Διδ)λου

“ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΗΠΕΙΡΟΥ,”*

(“Επαινος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μετὰ 1500δράχμου χρηματικῆς ἐνισχύσεως—Συνεδρία 818—12—12—1963)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἄσματα, νανουρίσματα καὶ ταχταρίσματα, θρύλοι. εἰδήσεις περὶ οἰκίας, παιδιοῦ, τελευτῆς, μαγικῶν καὶ δεισιδαιμόνων συνηθειῶν, μαντικῆς, μετεωρολογίας καὶ λαϊκῆς λατρείας

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΓΚΥΕΣ, ΤΙΣ ΛΕΧΩΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Λεχῶνα καὶ παιδί

“Όταν τὴν λεχῶνα τὴν πιάσουν οἱ πόνοι φωνάζουν τὴ μαμή. Ἡ μαμή, όταν ξεκινήσει γιὰ τὸ σπῖτι τῆς λεχῶνας, δὲν γυρίζει πίσω ἀπὸ τὸ δρόμο στὸ σπῖτι τῆς, γιὰ νὰ πάρῃ κάτι ποὺ ξέχασε ἢ νὰ εἰπῇ κάτι στοὺς δικούς τῆς. Τόχει σὲ κακὸ γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ πάει νὰ κάνῃ στὸ σπῖτι τῆς λεχῶνας. Ἐπίσης δὲν λέει σὲ κανέναν ποὺ πάει, γιὰ νὰ μὴ λογοπιάνεται ἡ λεχῶνα καὶ δὲν θὰ λευτερωθῇ καλά. Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει, παίρνει κατὰ διαστήματα ἔννια λιθάρια καὶ τὰ ρίχνει πίσω τῆς, γιὰ νὰ κάνει γρήγορα τὴ δουλειὰ τῆς. Κάθε λιθάρη ποὺ πετάει, λέγει: «Ὅπως φεύγεις λιθαράκι, ἔτσι νᾶβγῃ τὸ παιδάκι». Ὅταν φτάσῃ στὸ σπῖτι τῆς λεχῶνας, παίρνει ξυλαράκια τὰ ρίχνει στὴ φωτιὰ καὶ λέγει στὴ λεχῶνα «καλὴ λευτεριά». Ὑστερα παίρνει ἔννια λιθαράκια, κάνει τὸ σταυρὸ τῆς καὶ τὰ βάζει σταυρωτὰ ἀπὸ τὸ στήθος μέχρι τὴν κοιλιά τῆς λεχῶνας, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ τὸ παιδί καὶ νᾶβγῃ ἀπὸ τὴν λεχῶνα γρήγορα, ὅπως φεύγουν τὰ λιθάρια, όταν τὰ πετοῦν. Ἐπίσης παίρνει ἓνα αὐγὸ καὶ σταυρώνει τὴν λεχῶνα μ’ αὐτὸ ἀπὸ τὰ πόδια τῆς μέχρι τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ βγῇ τὸ παιδί τῆς καὶ νὰ κυλήσῃ γρήγορα, ἕπως κυλάει τ’ αὐγὸ.

“Όταν κινδυνεύῃ ἡ λεχῶνα καὶ τύχῃ νᾶρχεται στὸ σπῖτι τῆς ἄλλῃ γυναίκα νὰ τὴν ἰδῇ, παίρνει 7—9 λιθαράκια καὶ τὰ βάζει στὴ μέση τῆς λεχῶνας. Ἐὰν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 385.

θά φύγη, τὰ λιθαράκια ποῦβαλε στή λεχώνα μένουν ἐκεῖ, γιατί αὐτὴ ποῦ μπῆκε στοὶ σπῖτι τὴν ὥρα αὐτῆ, κάτι πρέπει ν' ἀφήση.

Ἄν ἡ λεχώνα δὲν λευτερώναται, παίρνουν τὸν παπᾶ καὶ τῆς διαβάζει τὰ λευτεροχάρτια καὶ ἂν δὲν ὑπάρχη παπῶς, διαβάζει ἓνας ἢ μιὰ τὴν φυλλάδα τῆς Παναγίας.

Μόλις γεννηθῆ τὸ παιδί, τρέχει ἓνας ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς λεχώνας στὸν παπᾶ γιὰ νὰ πάρη εὐχονέρι. Μ' αὐτὸ πλένει τὰ χέρια τῆς ἡ μαμῆ κι ὅσοι ἄλλοι ἐπιασαν τὴν λεχώνα καὶ τὸ παιδί. Ἐπίσης ραντίζουν τὰ ροῦχα καὶ τὰ σκεπάσματα τῆς λεχώνας κι ὅλο τὸ σπῖτι. Ἡ μαμῆ πλένει καὶ τὸ μωρὸ μ' ἀλατόνερο γιὰ νὰ μὴ συγκαίεται. Μ' αὐτὸ πλένει καὶ τ' ἀδέλφια του, ἂν ἔχη γιὰ νάναί — λένε — ἀγαπημένα.

Ἀμέσως φτιάχνουν τηγανίτες καὶ τίς προσφέρουν σ' ὅσους ἐπισκεφθοῦν τὴ λεχώνα μέχρι αὐτὴ νὰ σαραντίση. Τηγανίτες στέλνουν στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους γιὰ νὰ τοὺς ζήσει τὸ παιδί. Ἄν τὴν ὥρα ποῦ θὰ γεννηθῆ τὸ παιδί τύχη στοὶ τζάκι ἀναμμένη φωτιά, ἀμέσως τὴν σβύνουν καὶ ἀνάβουν καινούργια. Μέχρι νὰ σαραντίση ἡ λεχώνα, ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς φωτιά δὲν βγάζουν, γιατί θὰ βγάλη τὸ παιδί τῆς πόνους στοὶ στόμα. Τὴν ἀρρώστεια αὐτὴ τὴν λένε Κάχτρα. Γιὰ νὰ τὸ κάνουν καλά ἀπ' αὐτὴ, καλοῦν μιὰ θεῖα του ποῦ νάχη κοτσίδα μεγάλη τὰ μαλλιά τῆς.

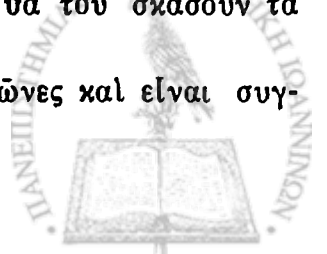
Ἡ θεῖα βάζει τὴν κοτσίδα τῆς στοὶ στόμα τοῦ παιδιοῦ τρεῖς φορές καὶ λέγει: «πάρε θεῖα τὴν Κάχτρα».

Ἡ λεχώνα, ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ θὰ γεννήση μέχρι νὰ περάσουν τρεῖς ἡμέρες, ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς δὲν βγαίνει. Ὄταν θὰ πρωτοβγῆ, παίρνει λίγα χορταράκια καὶ λίγα πετραδάκια καὶ τὰ βάζει στοὶ στήθος τῆς γιὰ νὰ κατεβάση γάλα. Ἄν τύχη καὶ τὴν πονέση τὸ στήθος τῆς, παίρνει ἓνα χτένι, ποῦ χτενίζει τὰ μαλλιά τῆς, τὸ καθαρίζει καλά κι ἀφοῦ τὸ σταυρώση στ' ἀλεύρι, τὸ βάζει στοὶ στήθος γιὰ νὰ γίνη καλά. Ἄν ἔχη πολὺ γάλα καὶ τὴν πονοῦν οἱ μαστοί, τότε δένει πίσω στὴν πλάτη τῆς ἓνα σφοντύλι, ποῦ βάζουν στοὶν πάτο στ' ἀδράχτι καὶ γνέθουν, γιὰ νὰ μαζευτῆ τὸ γάλα τῆς πίσω. Ἄμα χάση τὸ γάλα τῆς, τότε μασάει ἓνα χορτάρι τρεῖς φορές καὶ σὲ κάθε φορὰ ἓνας ἄλλος τῆς λέγει: «Τί τρῶς αὐτοῦ κυρά;» Αὐτὴ ἀπαντᾷ: «Βοσκάω τὸ γάλα τοῦ παιδιοῦ μου». Μέχρι νὰ σαραντίση, δὲν λούζεται, δὲν βγαίνει σὲ γλέντια καὶ διασκεδάσεις, δὲν βάζει ράδιο, ἂν ἔχη, κοιμᾶται μόνη τῆς, δὲν κοιτάζει ψηλὰ ἀλλὰ χαμηλὰ, δὲν ἀφήνει νὰ τῆς φορέσουν ἄλλοι τὰ παπούτσια τῆς, δὲν πλένει ροῦχα, δὲν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς μετὰ τὴν δύση τοῦ ἡλίου καὶ μέχρι τὸ πρωί, φορᾷ ροῦχα μαῦρα ἢ σκούρα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ μπῆ στοὶ σπῖτι τῆς γυναίκα ποῦ νὰ γνέθη μαλλί, γιὰ νὰ μὴ κάνη κορίτσια.

Ὅποιος μπῆ στοὶ σπῖτι τῆς μετὰ τὴν δύση τοῦ ἡλίου, δὲν τοῦ μιλάει καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸν ἰδῆ, γιατί δὲν κάνει, σκεπάζεται καλά καὶ κάνει τὴν κοιμισμένη. Στὰ πόδια αὐτοῦ ποῦ θὰ μπῆ τὴν ὥρα αὐτῆ, ἓνα πρόσωπο τοῦ σπιτιοῦ τῆς λεχώνας τοῦ ρίχνει λίγη στάχτη μὲ φωτιά, γιὰ νὰ πάρη μαζί του, τὰ κακὰ ποῦ τυχὸν ἔχει.

Τὸν ἀφαλὸ τοῦ μικροῦ, ὅταν πέση, τὸν φυλάει ἡ μάνα του στὴν κασέλα γιὰ νὰ τὸν δῖνη στοὶ παιδί τῆς ὅταν μεγαλώση καὶ χάνη κάτι, γιὰ νὰ τὸ βροσκη, ἀλλὰ καὶ ὅταν φεύγη στὰ ξένα, γιὰ νὰ ἄρχεται πάλι στοὶ σπῖτι. Ὅποιος μπῆ στοὶ σπῖτι τῆς λεχώνας, κάτι πρέπει νὰ βάλῃ στοὶ στόμα του π.χ. νὰ φάῃ ψωμί ἢ φαγητὸ ἢ νὰ πιῆ νερό. Ἄν δὲν βάλῃ τίποτα στοὶ στόμα του, θὰ τοῦ σκάσουν τὰ πόδια καὶ θ' ἀνοίξουν πληγές.

Ὅταν στοὶ ἴδιο σπῖτι ἢ στοὶ ἴδιο χωριὸ εἶναι δυὸ λεχῶνες καὶ εἶναι συγ-

γενεῖς καὶ ἰδῆ ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ προκόψουν τὰ μικρά τους, ἀλλάζουν ἀπὸ ἓνα χάλκωμα.

Οἱ συγγενεῖς τῆς λεχώνας πηγαίνουν σ' αὐτὴ προτοῦ σαραντίση πρεβέντα.

Τῆς πᾶνε ἓνα τρουβά, ἓνα κιλὸ μακαρόνια, ἓνα ψωμὶ ἄσπρο, κρασί, τηγα- νίτες, καραμέλλες κι ἓνα ἕως δυὸ μέτρα ὑφασμα γιὰ τὸ μωρό. Ἐν δὲν τῆς πᾶνε μακαρόνια, τῆς πᾶνε τότε μιὰ πίττα. Ὅποιος θὰ τῆς πάη πίττα, ἢ λεχώνα, προ- τοῦ βάλῃ στὸ στόμα τῆς, ρίχνει ἀπ' αὐτὴ τρεῖς φορὲς ἀπὸ λίγο στὴν γάτα ἢ στὸν σκύλο ἢ στὴν κόττα, γιὰ νὰ φᾶνε αὐτὰ τὸ κακὸ ποὺ μποροῦν νὰ τῆς κάνουν οἱ ἐχθροὶ τῆς μὲ τὴν πίττα. Τὸ κακὸ ποὺ μποροῦν νὰ τῆς κάνουν μὲ τὴν πίττα εἶ- ναι ποὺ θὰ κάνῃ ὄλο κορίτσια. Αὐτὴ ποὺ θέλει νὰ τῆς κάνῃ κακὸ, δταν φτιάχνῃ τὴν πίττα γιὰ τὴν λεχώνα, μετράει μὲ τὴν χούφτα τῆς τὰ ὑλικά τῆς πίττας κι ὄσες χούφτες ρίξει, λέγει: «Τόσες τσοῦπρες νὰ κάνῃ ἢ λεχώνα». Ἐν ρίξῃ πέντε χούφτες, κορίτσια πέντε νὰ κάνῃ, ἂν π.χ. ὄχτῶ χούφτες, ὄχτῶ κορίτσια νὰ κάνῃ. Καὶ μπορεῖ νὰ τὶς καταραστῆ νὰ γίνουν κουτσές, τυφλές ἢ ἄσχημες.

Ἐν ἢ λεχώνα ἔχῃ γεννήσῃ ἀγόρι, δὲν πηγαίνει ἀκριβῶς στὶς σαράντα ἡ- μέρες στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ πάρῃ εὐχές, ἀλλ' ἀφήνει νὰ περάσουν δυὸ - τρεῖς ἡμέρες.

Τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ νὰ ξαναγεννήσῃ πάλι ἀγόρι.

Ἐν ὁμως ἔχῃ γεννήσῃ κορίτσι, τότε πηγαίνει γιὰ εὐχές δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὶς σαράντα, γιὰ νὰ μὴν ξαναγεννήσῃ κορίτσι. Τὴν ἡμέρα ποὺ ἔχει ἀποφασίσει νὰ πάρῃ τὶς εὐχές, ἀλλάζει καὶ πλένει ὄλα τὰ ροῦχα καὶ τὰ σκε- πάσματά τῆς.

Ἐστερα παίρνει ἓνα ἀρσενικὸ παιδί 6—13 ἐτῶν καὶ πηγαίνει στὴν ἐκκλη- σιὰ γιὰ νὰ πάρῃ τὶς εὐχές.

Ἡ ἔγκυος, δταν εἶναι ὁμορφῆ καὶ ἔχει ὄρεξη γιὰ φαγητό, θὰ γεννήσῃ κο- ρίτσι. Ἐν εἶναι ἄσχημῆ καὶ δὲν ἔχει ὄρεξη γιὰ φαγητό, θὰ γεννήσῃ ἀγόρι.

Οἱ γυναῖκες, ποὺ κάνουν συνέχεια κορίτσια, βρίσκουν ἓνα χορτάρι ποὺ λέ- γεται «σαρκοχόρτι», τὸ τρώνε γιὰ νὰ κάνουν ἀγόρι. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, παίρνουν ἓναν ἀφαλὸ ἀπὸ νεογέννητο ἀρσενικὸ παιδί, τὸν στεγνώνουν, τὸν διαβάζει ὁ πα- πᾶς στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τὴν Μ. Πέμπτη τὸ τρώει ἢ γυ- ναίκα ποὺ κάνει κορίτσια, τὴν πρωτομαγιά, γιὰ νὰ κάνῃ ἀγόρια. Ὅταν πέσῃ ὁ ἀφαλὸς τοῦ κοριτσιοῦ ποὺ γέννησε, τὸν παίρνει, τὸν γυρίζει τ' ἀνάποδα τὸ μέσα ἔξω καὶ, τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ ἢ τὸ Σάββατο τὸ πρωί, τὸν δίνει σ' ἓνα ζῶο ἀρσενικὸ νὰ τὸν φάῃ καὶ ἐνῶ τὸ ζῶο τὸν τρώει, ἢ γυναίκα λέγει: «νὰ θηλυκὸ καὶ ὄσμου ἀρσενικὸ».

Ὅταν μιὰ γυναίκα δὲν θέλει νὰ κάνῃ ἄλλα παιδιά, στὴ γέννα τοῦ τέλευ- ταίου παιδιοῦ τῆς, θάφτει τὸ στερνὸ τῆς καὶ βάζει ἓνα κεραμίδι ἀπὸ κάτω κι ἓνα ἀπὸ πάνω ἀπ' αὐτό. Ἐπειτα φτύνει 3 φορὲς στὸ μέρος αὐτὸ καὶ λέει τρεῖς φορὲς: «Νὰ μὴ κάνω πλιό». Ἐν δὲν τὸ κάνῃ ἢ ἴδια, μπορεῖ νὰ τὸ κάνῃ ἄλλη γυ- ναίκα τοῦ σπιτιοῦ τῆς ἢ νᾶναι συγγενῆς. Ἐν καμμιά φορὰ μετανιώσῃ καὶ θέλει νὰ κάνῃ κι ἄλλα παιδιά, πηγαίνει στὸν ἴδιο τύπο καὶ λούζεται ἐκεῖ. Τὸ νερὸ αὐτὸ ποὺ θὰ λουστῆ, πρέπει νὰ τὸ κρατήσῃ 3 ἡμέρες.

Ἐν μιᾶς γυναίκας τῆς πεθαίνουν τὰ παιδιά καὶ τύχῃ νὰ γεννήσῃ ἄλλο, μόλις γεννηθῆ, τὸ παίρνει ἢ μαμὴ καὶ τὸ βάζει στὴν μέση τοῦ δρόμου. Ὅποιος τὸ βρῆ πρῶτος, αὐτὸς τὸ βαπτίζει καὶ τοῦ χαρίζει ὄνομα, ἂν εἶναι ἀρσενικὸ Στράτο, καὶ ἂν εἶναι θηλυκὸ Στρατούλα. Ἡ μαμὴ μόλις βάλῃ τὸ παιδί στὴ μέση τοῦ δρόμου, κρύβεται ἐκεῖ κοντὰ γιὰ νὰ ἰδῆ ποῖος θὰ τὸ πρωτοβρῆ. Ὅποιος τὸ βρῆ πρῶτος, τοῦ φωνάζει δυνατὰ: «Στάσου νουνὲ νὰ στέκωνται τῆς μάνας τὰ παιδιά». Αὐτὸς τότε τῆς λέγει: «Νὰ στέκωνται καὶ νὰ τῆς ζοῦνε τῆς μάνας τὰ παιδιά».

Μόλις γεννηθῆ τὸ παιδί, τοῦ βάζουν στὸ στόμα ἓνα μικρὸ κλωνὶ σκούπας, γιὰ νὰ γίνῃ φαγούρικο καὶ νὰ τρώῃ πολὺ ὄπως ἡ σκούπα ποὺ τὰ μαζεύει ὅλα καὶ τίποτε δὲν ἀφήνει. Ἐπίσης τὸ σταυρώνουν μ' ἓνα δαχτυλίδι γιὰ νὰ μὴν κἀνῃ ἔμμετό.

Ὅταν τὸ μικρὸ κλαίῃ συνεχῶς καὶ ἔχει κοψίματα στὴν κοιλιὰ του—αὐτὸ τὸ καταλαβαίνουν ἀπὸ τὶς ἀκαθαρσίες του—παίρνουν ἑννιά κλωνιά βρίζα καὶ τὰ κόβουν κάθε ἡμέρα ἀπὸ τρία μαζί.

Στὴν γυναίκα ποὺ τὸ κόβει, μιὰ ἄλλη τῆς λέγει: «Τί κόβεις αὐτοῦ κυρά;», αὐτὴ τῆς ἀπαντᾷ: «Κόβω τὰ κοψίματα τοῦ μικροῦ καὶ τῆς μάνας του». Ὁ διάλογος αὐτὸς ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές. Ὑστερα ἡ γυναίκα ποὺ κόβει τὰ κλωνιά, λέγει μόνῃ της τρεῖς φορές δυνατὰ: «Τὰ κόβω τὰ ξερριζώνω». Αὐτὸ γίνε-ται τρεῖς ἡμέρες ἀπὸ μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα.

Ἄστέρας

Γιὰ νὰ μὴν κλαίῃ τὸ μικρὸ τους καὶ γιὰ νὰ μὴν πάθῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του, τοῦ γράφουν τὸν ἄστέρα σ' ἓνα χαρτί καὶ τὸ καρφιτσώνουν στὴν γρεντιὰ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ φυλαχτὸ του. Σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν γράφει ἡ μάνα τοῦ παιδιοῦ λέγει: «Τί γράφεις αὐτοῦ;» ἐκεῖνος τῆς ἀπαντᾷ: «Γράφω τὸν ἄστέρα τοῦ παιδιοῦ σου». Ὁ διάλογος αὐτὸς ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές. Στὸν ἄστέρα γράφουν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ. Γιὰ τ' ἀβάπιστα παιδιὰ ἄστέρα δὲν γράφουν. Ὅταν τὸν γράψουν τὸν ἄστέρα, τὸν δίνουν στὸν παπᾶ γιὰ νὰ τὸν λειτουργήσῃ τρεῖς φορές. Ὑστερα ἀπ' αὐτό, ὄπως εἶναι διπλωμένο τὸ χαρτί, γιὰ νὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ξεδιπλώσουν, σταυρώνουν τρεῖς φορές τὴν καρδιά τοῦ μικροῦ καὶ τρία ἡμερό-νυχτα τὸ βάζουν ἐπάνω σ' αὐτό.

ΙΣ

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ
Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πα
Πνεύματος Ἄμην.
Εὐλογητὸς εἰ Χριστέ
ἀλιεῖς ἀναδείξας κα

ΧΡ

πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
των Ἄμην.
τρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Πανσόφους τοὺς
ταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ

Εἰκόνα
Χριστοῦ

ΝΙ

Ἄγιον καὶ δι' αὐτῶν
λάνθρωπε δόξα σοι.
Δέσποινα πρόσδεξαι
(τὸ ὄνομα τοῦ παιδι
ἀνάγκης καὶ θλίψεως.
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον
Τὴν πᾶσα ἐλπίδα μου
φύλαξόν με ὑπὸ τὴν

ΚΑ

τὴν οἰκουμένην σαγινεύσας Φι-
τὰς δεήσεις τοῦ δούλου σου
οὔ) καὶ λύτρωσε αὐτὸν ἀπὸ πάσης
Ἡ ἐλπίς μου ὁ πατήρ σκέπη μου
Τριὰς Ἁγία δόξα σοι.
εἰς σὲ ἀνατίθην Μῆτερ τοῦ Θεοῦ
σκέπη σου.

Βασκανία

Ἄν τύχη κι' ἀρρωστήση τὸ παιδί, πρώτη τους δουλειὰ εἶναι νὰ τοῦ ρίξουν τὰ κάρβουνα μήπως πάσχει ἀπὸ βασκανία. Παίρνουν ἀπὸ τὴν βρύση νερὸ καὶ προσέχουν νὰ μὴν μιλήσουν μὲ κανέναν μέχρι νὰ τὸ φέρουν στὸ σπίτι. Κόβουν ἓνα μικρὸ κλωνάκι ἀπὸ πουργάρι καὶ τὸ βάζουν στὴ φωτιά. Ἄφοῦ καὶ γίνῃ κάρβουνο, τὸ βγάζουν καὶ μ' ἓνα ψαλίδι, τὸ κόβουν σὲ μικρὰ κομματάκια. Κάθε κομματάκι τὸ σταυρώνουν μὲ τὸ ψαλίδι τρεῖς φορές καὶ βάζουν στὸ καθένα ἀπ' ἓνα πρόσωπο ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ εἶδαν τὸ παιδί τὴν ἡμέρα ποὺ ἀρρώστεσε ἢ τὴν προηγούμενη. Ὑστερα τὰ παίρνουν ἓνα ἓνα καὶ τὰ ρίχνουν στὸ ποτήρι μὲ τὸ νερὸ. Ἄν τὰ κάρβουνα σταθοῦν ἐπάνω, τὸ παιδί δὲν εἶναι ματιασμένο, ἂν ὅμως ἓνα μείνησθὸν πάτο, τότε τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο καὶ γιὰ νὰ γίνῃ καλά, πρέπει τὸ πρόσωπο ποὺ ἔβαλε στὸ κάρβουνο, αὐτὸ—γιατὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπο μάτιασε τὸ παιδί—, νὰ φτύση τὸ παιδί τρεῖς φορές. Ἄπὸ τὸ νερὸ τοῦ ποτηριοῦ ποὺ ἔσβυσαν τὰ κάρβουνα δίνουν νὰ πιῇ λιγάκι τὸ παιδί κι' ἀφοῦ τοῦ ραντίουν τὸ κεφάλι του, τὸ ὑπόλοιπο τὸ ρίχνουν στὸ φούρνο ἢ στὸ κοτέτσι, γιὰ νὰ ξεπλυθοῦν τὰ κακὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἄν αὐτὸς ποὺ μάτιασε τὸ παιδί ἀρνηθῇ νὰ φτύση τρεῖς φορές τὸ παιδί, τότε παρακολουθοῦν στὸ δρόμο ποὺ θὰ περάσῃ, ποὺ θὰ πατήσῃ τὸ δεξί του πόδι. Ἄπὸ τὸ μέρος αὐτὸ παίρνουν λίγο χῶμα καὶ μὲ νερὸ ἄκριτο, τὰ δίνουν στὸ ματιασμένο παιδί γιὰ νὰ γίνῃ καλά ἢ τὸ βάζουν στὸ φυλαχτὸ του. Ἄν δὲν ξέρουν ποῖος μάτιασε τὸ παιδί, τότε ρίχνουν στὸ ποτήρι μὲ τὸ νερὸ πρῶτα ἓνα κάρβουνο γιὰ τὸ δρόμο καὶ λένε: «νὰ βροῦμε ἐκεῖνον ποὺ εἶδε τὸ παιδί» καὶ ὕστερα ρίχνουν ἔννια κάρβουνα μὲ τὴ σειρά, γιὰ ἔννια Γιάννηδες.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κάρβουνα, γιὰ νὰ κάνουν ἓνα παιδί καλά ἀπὸ τὴν βασκανία, παίρνουν τρία σπειριὰ ἀλάτι καὶ μὲ τὸ κάθε ἓνα χωριστὰ σταυρώνουν τὸ παιδί καὶ λένε: σταυρώνω τὸ μάτι, σταυρώνω τὰ λάτι. Ὑστερα τὸ ρίχνουν στὴ φωτιά καὶ σκάζει. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τ' ἄλλα δύο κομμάτια. Ἐπίσης γιὰ νὰ τὸ κάνουν καλά τὸ ματιασμένο παιδί, παίρνουν ἓνα κόσκινο, ρίχνουν νερὸ σ' αὐτὸ καὶ ραντίζουν στὸ κεφάλι τὸ ματιασμένο παιδί τρεῖς φορές.

Γιὰ νὰ προλάβουν τὸ μάτιασμα τῶν παιδιῶν τους, τὰ μαυρίζουν στὸ πρόσωπο μὲ καπνιῆς ἢ κάρβουνα καὶ τὰ γυρίζουν στὰ καφενεῖα καὶ στοὺς δρόμους γιὰ νὰ τὰ ἰδοῦν τὰ κακὰ μάτια, πὼς τὰ παιδιὰ τους δὲν εἶναι ὁμορφα.

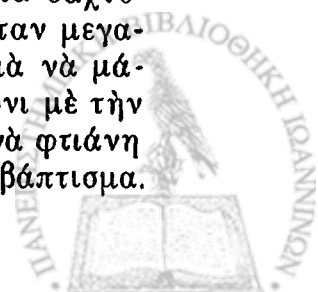
Γιὰ τὴν βασκανία κρεμοῦν στὰ παιδιὰ φυλαχτά. Φτιάχνουν μιὰ μικρὴ σακκουλίτσα καὶ μέσα βάζουν λίγο ἀντίδωρο ἀπὸ τὴν Μ. Πέμπτη καὶ λίγο λιβάνι καμένο ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ λέγει ὁ παπᾶς τὸ «ἔξαιρέτω».

Ἐπίσης, σὲ μιὰ σακκουλίτσα, βάζουν ἓνα μονόσκορδο ποὺ νᾶχη μονάχα ἓνα κομμάτι, τρία σπειριὰ ἀπὸ καρπὸ κέδρου, τρία σπειριὰ λιβάνι, τρία σπειριὰ ἀλάτι κι ἓνα χορτάρι ποὺ λέγεται βλασκαντούρι ἢ βλασχοχόρτι.

Τέτοιο χορτάρι βάζουν κι οἱ νεόνυμφοι καὶ τὰ κορίτσια στὴ ζώνη τους γιὰ νὰ μὴν ματιαστοῦν. Φτιάχνουν ἐπίσης φυλαχτὸ καὶ βάζουν τρία σπειριὰ ρεβύθια, τρία σπειριὰ πιπέρι μαῦρο, λίγο ψωμί, λίγη ἀσφάκα καὶ λίγο ἀλάτι.

Βάπτισμα

Τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμάζουν τὸ μικρὸ γιὰ νὰ τὸ βαπτίσουν, βάζουν στὴν φασκιά του ἔννια μικρὰ λιθαράκια, ἓνα χαρτὶ νᾶχη γράμματα, ἓνα βελόνι μὲ μιὰ δαχτυλήθρα στὰ θηλυκά. Τὰ λιθαράκια τὰ βάζουν γιὰ νὰ φεύγῃ γρήγορα δταν μεγαλώσῃ ὅπως τὸ λιθάρι δταν τὸ πετᾶμε. Τὸ γραμμένο χαρτὶ τὸ βάζουν γιὰ νὰ μάθῃ γράμματα δταν μεγαλώσῃ καὶ νὰ γίνῃ δασκάλα ἢ δάσκαλος, τὸ βελόνι μὲ τὴν δαχτυλήθρα τὰ βάζουν γιὰ νὰ τῆς πιάνουν τὰ χέρια δταν μεγαλώσῃ καὶ νὰ φτιάχνῃ ρούχα ἢ κεντίσματα. Τὰ βάζουν αὐτὰ μὲ τὰ ρούχα του, ὕστερα ἀπὸ τὸ βάπτισμα.

Όταν βαπτίσουν τὸ μικρὸ στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ πᾶνε στὸ σπίτι, ἢ τὸ βαπτίσουν στὸ σπίτι, μόλις τὸ ἀφήσουν νὰ ἡσυχάσῃ, τὸ κουνᾶνε λίγες φορὲς γιὰ νὰ μὴ γίνῃ δταν μεγαλώσῃ κοιμισμένο.

Τὴν ὥρα ποὺ τὸ βαπτίζουν, κάτω ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα, βάζουν ἕναν σταυρὸ καὶ τὸν ἔχουν γιὰ φυλαχτὸ του.

Τὰ φυλαχτὰ αὐτὰ τὰ κρεμοῦν ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ μ' ἕνα σχοινί. Στὸ ἴδιο σχοινί ἢ σ' ἄλλο, κρεμοῦν δεκάρες, κοχύλια, δόντια ἀπὸ γουρούνι, κερατάκια ἀπ' ἄρνια ἢ κατσίκια, σταυροὺς κι ὅ,τι ἄλλο ποὺ φαντάζει στὸ μάτι. Τὰ κρεμοῦν τὰ στολίδια γιὰ νὰ κοιτάζουν αὐτὰ τὰ κακὰ μάτια κι ὄχι τὰ πρόσωπα τῶν παιδιῶν τους καὶ τὰ ματιάζουν. Τὰ παιδιὰ τὰ βαπτίζει ὁ νουνὸς ποὺ στεφάνωσε τοὺς γονεῖς των.

Ἄν ὁμως κάνουν συνέχεια ἕνα—δύο κορίτσια, τότε ἀλλάζουν νουνό, γιὰ νὰ κάνουν ἀγόρια. Ὁ νουνὸς γιὰ νὰ βαπτίσῃ, ἀγοράζει πέντε λαμπάδες, ἕνα μπουκάλι λάδι, μιὰ πετσέτα, ἕνα σαποῦνι, ἕνα πανὶ ἄσπρο, καραμέλλες καὶ ροῦχα γιὰ τὸ μικρὸ. Οἱ πέντε λαμπάδες εἶναι μιὰ γιὰ τὸ μικρὸ, ἡ ἄλλη γιὰ τὴν μαμή, ἡ τρίτη γιὰ τὸ νουνό, ἡ τέταρτη γιὰ τὸν παπὰ καὶ ἡ πέμπτη γιὰ τὴν ἐκκλησία, τὸ λάδι τὸ ρίχνουν μὲ τὸ νερὸ στὴν κολυμβήθρα, τὴν πετσέτα καὶ τὸ σαποῦνι γιὰ νὰ καθαρίσῃ τὰ χέρια του ὁ παπὰς, ἄσπρο πανὶ ποὺ λέγεται λαδόπανο, γιὰ νὰ τυλίξουν τὸ μικρὸ μόλις τὸ βγάλουν ἀπὸ τὸ νερὸ, τὶς καραμέλλες γιὰ νὰ τὶς μοιράσῃ ὁ νουνὸς ἢ ἡ νουνά στους ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν νὰ τοὺς ζήσῃ.

Ὁ νουνὸς, ἂν θέλῃ, ἀγοράζει, γιὰ τὸ παιδί ποὺ θὰ βαπτίσῃ, κουστουμάκι, παπούτσια, κάλτσες, σταυρὸ, καπελλάκι, καραμέλλες καὶ μιὰ λαμπάδα χρωματιστὴ γιὰ τὴν πασχαλιά. Τὰ ροῦχα, ποὺ λέγονται φωτίκια, τὰ δίνει τὴν ἡμέρα αὐτὴ στους γονεῖς τοῦ παιδιοῦ.

Ἄν δὲν τὰ δώσῃ, θὰ τὰ στείλῃ μ' ἕνα ἀρσενικὸ παιδί τοῦ Λαζάρου, τὴν ἄλλη χρονιά. Στὸ παιδί, ποὺ θὰ πάῃ τὰ φωτίκια, οἱ γονεῖς τοῦ μικροῦ δίνουν 5—10 δρχ. Τὴ χρονιά ποὺ θὰ τὰ στείλῃ, ἢ μητέρα τοῦ παιδιοῦ θὰ τοῦ φορέσῃ τὰ φωτίκια καὶ θὰ τὸ πάῃ τῶν Βαίων καὶ τὴν Πασχαλιά στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ τὸ κοινωνήσῃ. Τὴν Δευτέρα τοῦ Πάσχα οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ στέλνουν μ' ἕνα συγγενή των, στὸν νουνό ποὺ ἔστειλε τὰ φωτίκια, πονκάμισο, κάλτσες ἢ μαντήλι τῆς νουνᾶς, κρασί, κουλούρι, κόκκινα αὐγά καὶ ἕνα ἄρνι ποὺ τοῦ χρωματίζουν τὰ μαλλιά του κόκκινα. Ὁ νουνὸς τοῦ νάνει τραπέζι κι' ὅταν φύγῃ τοῦ ἀλλάζει τὸ κουλούρι καὶ τ' αὐγά.

Ἦ αὐγά ποὺ στέλνουν στὸν νουνό πρέπει νὰ εἶναι σὲ μονὸ ἀριθμὸ π.χ. 5,7,9 καὶ ὁ νουνὸς βάζει 2 περισσότερα γιὰ ν' αὐγατήσουν τ' ἀναδεχτοῦρια του. Μέχρι νὰ γίνῃ 10—12 χρονῶν τὸ παιδί, κάθε χρόνο τὴν Δευτέρα τοῦ Πάσχα, πηγαίνει στὸ νουνό του μὲ κουλούρια καὶ τὰ κόκκινα αὐγά γιὰ νὰ τ' ἀλλάξῃ. Ὅταν τὸ μικρὸ δὲν μπορῇ νὰ περπατήσῃ τὸ φορτώνουν ξυλάκια ξερὰ καὶ τρεῖς Σάββατα συνέχεια τὸ βγάλουν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τὸ ξαναβάζουν γιὰ νὰ περπατήσῃ.

Φόβος

Ἄν τύχῃ καὶ τὸ παιδί δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ, τότε τὸ βάζουν μέσα σ' ἕνα σακκί κι ἀφοῦ τὸ φορτώσῃ ἕνας στὸ κορμί του, τὸ γυρίζει τρεῖς Σάββατα συνεχῆ στους δρόμους τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ μιλήσῃ. Ἄν τὸν ρωτήσῃ κανένας τί ἔχει στὸ σακκί, αὐτὸς ἀπαντᾷ «ἀγοράζω ἕνα σακκί λόγια». Ἐκτὸς δὲν αὐτὸ ἀγοράζουν ἕνα καινούργιο κύπρο καὶ δίνουν μ' αὐτὸ στὸ παιδί νὰ πιῇ νερὸ γιὰ νὰ μιλήσῃ καλὰ καὶ δυνατὰ ὅπως χτυπᾷ ὁ κύπρος. Ἄν τὸ παιδί τρώῃ χῶμα καὶ γιὰ νὰ μὴν ξαναφάῃ, πρέπει νὰ τὸ ζυγίσῃ ὁ νουνὸς του τρεῖς Σάββατα στὴ σειρά.

Γιὰ νὰ μὴ φοβᾶται τὸ παιδί στὸν ὕπνο, παίρνουν μιὰ φανελλίτσα του καὶ τὴν πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ λειτουργηθῇ σαράντα φορὲς. Ὅστερα τὴν

παίρνουν και τὴ φοροῦν στὸ παιδί. Ὄταν τὸ παιδί εἶναι φιλάσθενο, τὸ πηγαίνουν σὲ μιὰ σπηλιὰ ἢ κουφάλα δένδρου ποὺ νὰ περναῖ πέρα. Τὸ περνοῦν μέσα τρεῖς φορές, τοῦ φοροῦν ἔπειτα ἐκεῖ καινούργια ροῦχα, ἀφήνουν στὸ μέρος αὐτὸ τὰ παλαιὰ καὶ ἀμίλητοι, ὅπως πᾶνε, γυρίζουν στὸ σπίτι. Στὸ φιλάσθενο παιδί δένουν τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ στὰ χέρια του ἓνα σχοινάκι ποὺ τὸ Σάββατο τὸ πρῶτ τὸ πηγαίνουν καὶ τὸ βάζουν στὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας, γιὰ νὰ γίνῃ καλά. Ἐὰν τύχῃ τὴν Μ. Πέμπτη καὶ γεννήσῃ μαύρη κόττα, τὸ παίρνουν τ' αὐγὸ καί, ἀφοῦ τὸ βάψουν, τὸ πᾶνε στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς. Ὑστερα, τὸ βάζουν στὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ κι ὅταν κανένα παιδί φοβᾶται τὸ βράζουν καὶ τοῦ δίνουν νὰ πιῇ τὸ νερό, γιὰ νὰ μὴν ξαναφοβηθῇ.

Ἄν γίνῃ σεισμὸς καὶ στὸ στόμα τους τύχῃ νὰ ἔχουν φαγητό, τὴν μπουκιὰ αὐτὴ τοῦ φαγητοῦ τὴν φυλάνε γιὰ τὰ παιδιά ποὺ φοβοῦνται.

Στὸ παιδί ποὺ φοβᾶται βράζουν λιγάκι ἀπ' αὐτὸ μὲ νερὸ καὶ τοῦ δίνουν νὰ τὸ πιῇ, γιὰ νὰ μὴν ξαναφοβηθῇ. Ἄν τύχῃ ξαφνικὰ καὶ φοβηθῇ κανένα παιδί, τότε τοῦ βγάσουν ἀμέσως τὰ ροῦχα του καὶ τὰ ρίχνουν στὴν στέγη τοῦ σπιτιοῦ πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὑστερα τοῦ φοροῦν ἄλλα καὶ τὸ κοινοῦν. Ἄν δὲν τοῦ βγάλουν τὰ ροῦχα, ρίχνουν ἓνα ὄπλο στὸν ἀέρα καὶ τὸ φυσίγγιο ζεστὸ τὸ βάζουν στὴν κοιλιά τοῦ παιδιοῦ. Στὸ στόμα του βάζουν γιὰ λίγο ἓνα κουτάλι καὶ τὸ σφίγγει δυνατὰ μὲ τὰ δόντια του, γιὰ νὰ μὴν γίνῃ τὸ παιδί φοβιτσιόρικο, ἀλλὰ νὰ σπάῃ σίδερα καί, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ γκαλιούρικο (σκαῖδό), τοῦ δένουν γιὰ λίγο τὰ μάτια του μ' ἓνα μαντήλι.

Τὸ παιδί ποὺ φοβᾶται στὸν ὕπνο του, γιὰ νὰ μὴν ξαναφοβηθῇ, προτοῦ κοιμηθῇ, κάνει τὸ σταυρὸ του καὶ λέγει: «Μῶρε, μῶρε κακαῖοῦ, μέτρα τ' ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ἄρεντα καὶ ἄραχνα. Νὰ πᾶς νὰ βρῆς τῆς ἐνάμισυ θαλάσσης, ὄλα τ' ἀνεμολίθαρα, ὄλα τὰ φύλλα ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ νὰ ρθῆς νὰ μὲ βρῆς». Ἔτσι—λένε—δὲν θὰ ξαναφοβηθῇ.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ

Κάθε μητέρα στὰ μικρά της λέγει διάφορα τραγούδια. Τέτοια εἶναι:

Τάρνα νὰ καὶ πῶ πῶ πῶ
τὸ παιδί μου θέλ' χορὸ
τὰ βιολιά δὲν τάναι δῶ
τάναι κάτω στὸ βουρδό.
Ποιὸς θὰ πάῃ νὰ μοῦ τὰ φέρῃ
πέντε τάληρα στὸ χέρι.
Μικρὸ μικρὸ μικρούτσικο
μικρὸ στὴν σαρμανίτσα.
Μικρὸ ποὺ σ' ἔχει ἡ μάννα σου
μικρὸ σὲ καμαρώνει.
Σοῦ βάζει φοῦντες τέσσερες
κι' ἓνα γαῖτάνι πέντε
Σοῦ βάζει παραγαίτανο
καὶ γίνται δέκα πέντε.
Τὸ παιδί μου τὸ καλὸ
τῶχει ἡ μάννα τ' μοναχὸ
μοναχὸ καὶ ἀκριβὸ
καὶ στὸ κόσμῳ ξακουστὸ
νὰ μοῦ δώσουνε φλουριά
καὶ τοῦ κόσμου τὰ καλά
τὸ παιδί μου δὲν τὸ δίνω
ἀπ' τὰ χέρια μ' δὲν τ' ἀφήνω.
Τὸ παιδί ποὺ ἔχω γῶ
παχουλό καὶ γαλανό

κάθε ὥρα τὸ στολιζῶ
τὸ ἀλλάζω τὸ χτενίζω.
Γιὰ νὰ γιν' αὐτὸ τρανὸ
μέσ' στὸν κόσμῳ ξακουστὸ.

Τάπα τάπα μπέλη
Κούτσου κούτσου μπέλη
ποῦ τὴν πᾶμε τὴν κυρά;
στὸν ἀφέντη τὸν πασᾶ
νὰ τῆς κόψη ροῦχα
κόκκινα παπούτσια
νὰ τὰ βάλ' τὴν Πασχαλιά
μὲ τὰ κόκκινα τ' αὐγά.

Ταρνανὰ καὶ ταρμπομπὸ
τὸ παιδί μου θέλ' χορὸ
ἔξω ἀπὸ τὸν νιβορὸ
ποῦνε λάσπες καὶ νερὸ
Κι' ἦρθαν οἱ ἔμορφες ἐδῶ
κι' ἔπεκαν ἓνα χορὸ
μέσ' τοῦ μπούλη τὸ νιβορὸ.
Ντέτεσθε μωρὲ παιδιά
νὰ διαλέξωμε ἀπὸ μιὰ
Νάναι ρούσα νάναι νιά

νά την λέν' Κωσταντινιά

Ἔλα ὕπνε ἀπ' τὰ βουνά
καὶ ἀπ' τὰ κρύα τὰ νερά.
Ἔλα ὕπνε ἀπὸ τὰ πλάγια
μὲ δροσιῆς καὶ μὲ χορτάρια.
Ἔλα ὕπνε ὕπνωσέ το
Νάνι, νάνι, νάνι του
Κι' ὄλοι νάνι πές τε του
γιὰ νὰ γίνῃ γρήγορα
γιὰ νὰ γέν' γιὰ τὸ σχολειὸ
Βιβλία νὰ τοῦ πάρω γώ.
Ἔλα ὕπνε ἀγάλι, ἀγάλι
ἀπ' τὴν πόρτα τὴν μεγάλη.

Τοῦ παιδιοῦ μου γὼ τὸν γάμο
Μάη κι' Ἀπρίλη θὰ τὸν κάνω.
Θὰ καλέσω τ' ἄργανα
τὰ μισὰ τὰ Γιάννενα
κι' ὅλη τὴν Παραμυθιά.
Νὰ καλέσω τίς κυράδες
νὰ τοῦ πλύνουν τοὺς πατσάδες.

Ἔλα ὕπνε ἀγάλι, ἀγάλι
στῆς μεμπέκας τὸ κεφάλι.
Ἔλα ὕπνε ἀπ' τὰ βουνά
κι' ἀπ' τὰ κρύα τὰ νερά.
Τῆς μεμπέκας μου τὸν γάμο
Μάη κι' Ἀπρίλη θὰ τὸν κάνω
θὰ καλέσω τὸν Ἄλῃ
νὰ λαλάη τὸ βιολί
θὰ καλέσω τὸν Ἀράπη
νὰ τῆς στρώνῃ τὸ κρεβάτι.
Νάνι, νάνι τὸ παιδί
σαρμανίτσα στὸ γυαλί
ἔλα ὕπνε ὕπνωσέ το
καὶ στὴν κούνια νανούρισέ το

Ἄσπρο μου γλυκὸ μου μῆλο
καὶ νεράντζι μου γραμμένο
ποιὸς σοῦ τῶπε δὲν σέ θέλω;
Ἐγὼ σέ θέλω παραθέλω
νὰ σέ στήσω κυπαρίσσι
νὰ σέ στήσω κυπαρίσσι
μαρμαρένια κρύα βρύση.
Ν' ἄρχωνται οἱ ξανθιῆς νὰ πλένουν
μαυρομάτες νὰ λευκαίνουν
Ἐρθε μιά, ἔρθε κι' ἡ ἄλλη
μοῦρθε ἀντράλα στὸ κεφάλι
Τὸ παιδί μου τ' ἄσπρο τ' ἄσπρο
θέλ' γυναίκα ἀπ' τὸ κάστρο.
Θέλ' καὶ μιά ἀπὸ τὸ Φανάρι
νὰ τὴν ἔχει γιὰ καμάρι.

Νάνι, νάνι, νάνι του
ὡσπου νᾶρθη ἡ μάννα του
νὰ τοῦ φέρῃ κάτι τι
λουκουμάκια στὸ χαρτί.
Νάνι, νάνι τὸ παιδί
σαρμανίτσα μὲ γυαλί

καὶ φασκιά μεταξωτὴ
νὰ φασκιώσω τὸ παιδί.

Νάνι, νάνι, τὸ παιδί
ὡσπου νᾶρθη ἡ μάννα του
ποῦ πάει μακριά
καὶ δὲν φαίνεται πουθενά
πάει στὸ δάφνο ποταμὸ
γιὰ νὰ φέρῃ κρύο νερό.
Νάνι σου νὰ σέ χαρῶ
καὶ νὰ σέ ἰδῶ μεγάλο
νὰ σέ στείλω στὸ σχολειὸ
βιβλίο νὰ σοῦ πάρω.
Τὸ παιδί μου τ' ἄσπρο, τ' ἄσπρο
ποῦ τὸ χάλευαν στὸ κάστρο.
Δὲν τὸ δίνω ἐγὼ στὸ κάστρο
τὸ παιδί μου τ' ἄσπρο, τ' ἄσπρο.

Τὸ παιδί μου θέλ' χορὸ
τὰ βιολιά δὲν εἶναι ἐδῶ
ποιὸς θὰ πάη νὰ μᾶς τὰ φέρῃ
δυὸ χρυσὰ φλουριά στὸ χέρι.
Ἔλα ὕπνε ἀγάλι, ἀγάλι
στοῦ παιδιοῦ μου τὸ κεφάλι
ἔλα ὕπνε ὕπνωσέ το
καὶ γλυκὰ ἀποκοιμησέ το

Νάνι, νάνι τὸ παιδί
ὅσο ν' ἀποκοιμηθῇ.
Νάνι, νάνι πέστε του
Τὰ χέρια βατέστε του.
Νάνι, νάνι τὸ παιδί
σαρμανίτσα μὲ γυαλί.
Ἔλα ὕπνε γάλι, γάλι
ἀπ' τὴν πόρτα τὴν μεγάλη.
Ἔλα ὕπνε ἀπὸ τὰ πλάγια
ἀπὸ δροσιῆς καὶ ἀπὸ χορτάρια.
Ἔλα ὕπνε ἀπὸ τὴν πόλῃ
κι' ἀποκοίμησε τὴν κόρη.
Ἄν σοῦ ρίξουν τρίμματα
κλώτσα τα κι' ἀπήδατα.
Ἄν σοῦ ρίξουν τὸ γυαλί
πάρτο κι' ἔλα σὰν πουλί.
Σὰν πουλί Γιαννιώτικο
καὶ Παραμυθιώτικο.
Τὸ παιδί μου τ' ἄσπρο, τ' ἄσπρο
τὸ καλέσανε στὸ Κάστρο
Ποῦ πᾶς μωρή, ποῦ πᾶς μωρή
στὸ μπακάλι γιὰ τυρὶ
γιὰ τυρὶ γιὰ τρίμματα
γιὰ στριφογυρίσματα.

Νάνι, νάνι τὸ παιδί
σαρμανίτσα ἀπὸ φλουρί
καὶ φασκιά μεταξωτὴ.
Νάνι, νάνι τὴν κοπέλλα
σαρμανίτσα ἀπὸ φλοέρα
καὶ φασκιά ἀπὸ ριγανέλα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΟΝΟΜΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

1. Όλα τ' ἀρσενικά μέλη τῆς οἰκογένειας μικρὰ καὶ μεγάλα γιορτάζουν. Τὰ θηλυκὰ συνήθως δὲν γιορτάζουν. Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς, τρώγουν καὶ γλεντοῦν. Ἐπίσης τρώγουν καὶ γλεντοῦν τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ τῆς γιορτῆς. Τὸ πρωτὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ ὕψωμα γιὰ νὰ τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς. Τὸ ὕψωμα εἶναι σιτάρι βρασμένο σ' ἓνα πιάτο, δυὸ πρόσφορα καὶ δυὸ κηριά. Τὸ ἓνα πρόσφορο καὶ τὸ ἓνα κηρι τὸ δίνουν στὸν παπᾶ. Τὸ ὕψωμα, ἀφοῦ τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς, τὸ μοιράζονται οἱ συγγενεῖς ποὺ θὰ βρεθοῦν στὴν ἐκκλησίᾳ ἢ στὸ σπίτι καὶ εὐχονται «Χρόνια πολλά».

Ἄν δὲν πᾶνε τὸ ὕψωμα στὴν ἐκκλησίᾳ, πηγαίνει ὁ παπᾶς καὶ τὸ διαβάζει στὸ σπίτι. Μετὰ τὴν θεία λειτουργία, παρέες παρέες, ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, πηγαίνουν στὸ σπίτι αὐτοῦ ποὺ γιορτάζει καὶ τοῦ εὐχονται «χρόνια πολλά». Ὅσοι ἔχουν πένθος δὲν γιορτάζουν.

Στις ὀνομασίες τῶν παιδιῶν, ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν, ἀντὶ νὰ τὰ χαιρετήσουν, πολλὲς φορὲς τοὺς τραβοῦν τ' αὐτὶ, τοὺς εὐχονται χρόνια πολλά καὶ τοὺς προσφέρουν διάφορα δῶρα καὶ κυρίως παιγνίδια καὶ νομίσματα.

2. Ὄταν πρόκειται νὰ φτιάσουν καινούργιο σπίτι, σφάζουν ἓνα ζῶο καὶ τὸ γυρίζουν στὰ θεμέλια γιὰ νὰ στάξῃ σ' αὐτὰ τὸ αἷμα. Τὸ κάνουν αὐτὸ γιὰ νὰ στοιχειωθῇ καλὰ τὸ σπίτι ποὺ φτιάχνουν. Ἐπίσης βάζουν, στις τέσσερες γωνίες τοῦ τοίχου, ἀπὸ ἓνα κομμάτι γυαλί, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τίποτε τὸ σπίτι ἢ ἀπὸ ἓνα μπουκαλάκι ἀγιόνερο.

Ὄταν φτιάσουν τὸν σκελετὸ τῆς στέγης, βάζουν στις δυὸ ἄκρες τῆς ἀπὸ ἓνα κλωνάρι ἐλιᾶς ἢ ἄλλου δένδρου καὶ ἀπὸ ἓνα μεγάλο ξύλο ποὺ τὰ ἐνώνει ἓνα σχοινί. Τότε οἱ τεχνίτες χτυποῦν τὰ σκεπάρια τους στὰ ξύλα τῆς στέγης γιὰ ν' ἀκούσουν οἱ συγγενεῖς τοῦ σπιτονοικοκύρη καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, ὅτι τὸ σπίτι τελιώνει. Καθένας μὲ τὸ δῶρο—μαντῆλι, πετσέτα ἢ ὄχι, ἄλλο ἔχει—πηγαίνει στὸ καινούργιο σπίτι γιὰ νὰ τὸ δώσῃ στοὺς τεχνίτες. Ἐκεῖνοι μὲ τὸν ἰδὸν ἀρχίζουν νὰ φωνάζουν δυνατὰ γιὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ λένε:

«Καλῶς ὤρισε ὁ ἦ ἢ (ἐδῶ λένε τὸνομα καὶ τὸ ἐπίθετο τοῦ δωρητοῦ) μαζί μὲ τὸ πεσκέσι του (δῶρο του), νὰ τοῦ ζήσουν τὰ παιδιά του καὶ στὰ δικά του νὰ χαροῦμε». Μόλις τελειώσουν χτυποῦν ὅλοι μαζί τὰ σκεπάρια τους στὰ ξύλα τῆς στέγης. Ὁ ἀρχιτεχνίτης παίρνει τὸ δῶρο στὰ χέρια του, τὸ σηκώνει ψηλὰ νὰ τὸ ἰδοῦν ὅλοι καὶ τὸ κρεμάει στὸ σχοινὶ τῶν ξύλων. Ἔτσι μὲ τὴν σειρά φωνάζουν γιὰ ὅλους. Τὰ δῶρα τὰ κρεμοῦν στὸ σχοινὶ τὸ ἓνα μετὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τελευταῖος δίνει τὸ δῶρο του ὁ σπιτονοικοκύρης.

Οἱ τεχνίτες ὅλοι μαζί φωνάζουν δυνατὰ: «Καλῶς ὤρισε τ' ἀφεντικό. Νὰ ζήσῃ μὲ τὰ παιδιά του καὶ σ' ἄλλα ἀνώτερα νὰ χαροῦμε».

Τὸ σηκώνει ὁ ἀρχιτεχνίτης ψηλὰ νὰ τὸ ἰδοῦν ὅλοι καὶ τὸ βάζει στὴ θέση τῶν δῶρων. Ἐπειτα ὅλοι χτυποῦν δυνατὰ τὰ σκεπάρια τους στὰ ξύλα τῆς στέγης.

Τὰ δῶρα μένουν ἐκεῖ κρεμασμένα ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ τὰ μοιράζονται οἱ τεχνίτες.

Ὄταν τελειώσῃ τὸ σπίτι ὁ σπιτονοικοκύρης κάνει στοὺς μαστόρους τραπέζι καὶ προσφέρει σ' ὅποιον πάει καφὲ ἢ γλυκό, γιὰ νὰ τοῦ εὐχηθῇ καλορρῆζικο τὸ καινούργιο σπίτι.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ

Ἄν τύχη καὶ πεθάνει τὸ πρῶτο παιδί, οἱ γονεῖς του δὲν πηγαίνουν στὴν κηδεία, δὲν τὸ μοιρολογοῦν, δὲν μαυροφοροῦν, δὲν δέχονται συλλυπητήρια καὶ δὲν τὸ ξεθάπτουν. Ἄν πεθάνη ἄλλο μέλος τῆς οἰκογένειας, τότε οἱ συγγενεῖς του τὸ μοιρολογοῦν κι ὅλοι τους μαυροφοροῦν. Τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἀφήνουν τὶς δουλειές τους καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ. Στους συγγενεῖς του λένε συνήθως τὶς εὐχές. «Καὶ σὲ χαρὲς νὰρθωμε στὸ σπίτι σας», «Σὰς ἀφ'σε ζωὴ», «Νὰ ζήσετε καὶ πλιὸ κακὸ νὰ μὴ πάθετε». Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ πεθάνη ὁ νεκρὸς καὶ μέχρι νὰ τὸν θάψουν, τὸ σπίτι μένει ἀπεριποίητο 24 ὥρες κι οἱ πόρτες του ἀνοιχτές.

Σκούπα δὲν κάνει νὰ πιάσουν μὲ τὰ χέρια τους, οὔτε καὶ νὰ βαδίσουν χωρὶς παπούτσια. Τὸν νεκρὸ τὸν ἀλλάζουν καὶ τοῦ βάζουν καινούργια ροῦχα. Τὰ ροῦχα ποῦβγαλαν ἀπ' τὸν νεκρὸ καὶ τὰ σκεπάσματά του, τὰ πλένουν ἀφοῦ κλείση ὁ νεκρὸς τὶς τρεῖς ἡμέρες. Ὅταν τὰ στεγνώσουν, τὰ διπλώνουν καλὰ καὶ σαράντα ἡμέρες δὲν τὰ πειράζουν ἀπὸ τὴ θέση τους, γιατί ἂν τὰ πειράξουν θὰ κουνηθοῦν τὰ σωθηκὰ τοῦ νεκροῦ.

Τοὺς σκοτωμένους ἢ ἀπὸ ἀτυχήματα νεκρούς, δὲν τοὺς ἀλλάζουν, ἀλλὰ τοὺς θάπτουν μὲ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσαν τὴν ὥρα ποῦπαθαν τὸ κακὸ. Ἀπὸ τὶς γυναῖκες βγάζουν τὰ σκουλαρίκια προτοῦ τὶς θάψουν, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ καλικάντζαροι ἀπὸ τὰ γεννητικὰ τους ὄργανα.

Ἄν ἔχουν γάτες, ὅσο εἶναι ὁ νεκρὸς στὸ σπίτι, τὶς δένουν γιὰ νὰ μὴν τὸν πηδήσουν. Ἄν πηδήση ἡ γάτα τὸν νεκρὸ, ὁ νεκρὸς γίνεται βρουκόλακας καὶ τριγυρίζει κάθε βράδυ στὸ σπίτι τους.

Στὸν νεκρὸ βάζουν ἓνα κομμάτι ὕφασμα γιὰ νὰ τοῦ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες του. Τὸ ὕφασμα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι διαβασμένο ἀπὸ ἐγκαίνια ἐκκλησίας καὶ νὰ μὴ μείνει σ' αὐτὴ σαράντα ἡμέρες. Τὸ φυλάνε καὶ βάζουν ἀπὸ λίγο σὲ κάθε νεκρὸ. Βάζουν στὸ νεκρὸ λίγα λουλούδια, λίγα φρούτα, νομίσματα καὶ διάφορα στολίδια.

Στὸ σπίτι, προτοῦ ξεκινήσουν γιὰ τὴν ἐκκλησία, καὶ στὴν ἐκκλησία προτοῦ τὸν θάψουν, τὸν μοιρολογοῦν καὶ λένε:

Ξεσταύρωσε τὰ χεράκια σου καὶ γύρε λίγο στὸ πλευρό, νὰ σὲ ρωτήσωμ μὴν εἶσαι ψιὰ καλύτερα κι ἂν σοῦ περάσανε οἱ πόνοι. Ριτζάδες δὲν ἐπέρασαν, τὰ φάρμακα δὲν σ' ἔπεκαν. Ἰήμερα χωρίζεις ἀπὸ τὸν ξάστερο κι ἀπὸ τὸν πᾶνω κόσμο. Χωρίζεις ἀπὸ.....(ἐδῶ λένε τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων συγγενῶν του). Τήρα δεξιά, τήρα ξερβιά καὶ κοίταξε μὴν ἰδῆς...(ἐδῶ λένε τὰ ὀνόματα τῶν πεθαμένων συγγενῶν του), πὲς τους χαιρετίσματα ἀπ' ὅλους ἐδῶ ἐπάνω... (ἐδῶ λένε τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων σύγγενῶν του).

Τὸν νεκρὸ τὸν μετροῦν μ' ἓνα σχοινὶ κατάλληλο γιὰ φυτῆλι ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια κι ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι μέχρι τ' ἄλλο σὲ σχῆμα σταυροῦ.

Ἦστερα τὸ παίρνουν, τὸ τυλίγουν ὀλόκληρο μὲ κηρὶ καὶ τὸ ξαναβάζουν στὸν νεκρὸ μέχρι νὰ τὸν πᾶνε στὴν ἐκκλησία. Ἐκεῖ κόβουν ἀπ' αὐτὸ τρεῖς τεμάχια, τὰ ἐνώνουν σ' ἄν τρικέρι καὶ ἀφοῦ τ' ἀνάψουν, τὸ δίνει ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Ἀφοῦ τὸ πιάσουν ὅλοι, τὸ κολλοῦν στὴν κάσσα τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ πάρη φῶς μαζί του. Τὸ ὑπόλοιπο τὸ κόβουν μικρὰ τεμάχια καὶ τὸ μοιράζουν στοὺς ἀνθρώ-

πους από ένα. Ἄν δὲν φτιάσουν, τότε δίνουν ἄλλα κηράκια. Καθένας ἀνάβη τὸ κηρί του καὶ τὸ κρατάει στὰ χέρια του μέχρι νὰ τελειώσῃ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Τὴν ὥρα πού βγάζουν τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ τὸν πᾶνε στὴν ἐκκλησία, σπάζουν ἓνα κεραμίδι γιὰ νὰ φύγῃ τὸ κακὸ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἄν τύχῃ κι ἔχουν σκυλί, τὸ δένουν μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ σὲ μέρος πού νὰ μὴν βλέπῃ τίποτε. Τὸ ἴδιο κάνουν κι ὅσοι ἄλλοι ἔχουν σκυλιὰ στὸ δρόμο πού θὰ περάσουν τὸν νεκρὸ. Δὲν πρέπει νὰ γαυγίσῃ σκυλί μέχρι νὰ τὸν πᾶνε στὴν ἐκκλησία. Ἄν γαυγίσῃ, κι ἄλλος θὰ πεθάνῃ. Τὴν ὥρα πού ὁ παπᾶς διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ τύχει νὰ σκάβουν οἱ ἐργάτες γιὰ νὰ βάλλουν τὸν νεκρὸ, κοιτάζει ἓνας ἢ μιὰ μὲ τί ἐργαλεῖα αὐτοὶ ἐργάζονται.

Ἄν ἐργάζονται μὲ τὸ φτυάρι, θὰ πεθάνῃ γυναίκα, καὶ ἂν μὲ σκαμπάνη, θὰ πεθάνῃ ἄνδρας. Ἄν δὲν ἐργάζονται τὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν θὰ πεθάνῃ κανένας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ.

Ἄν τοῦ νεκροῦ δὲν εἶναι τεντωμένο καλὰ τὸ δεξί του πόδι, θὰ πεθάνῃ γυναίκα κι ἂν τὸ ἀριστερὸ του ἄνδρας. Ἄν ὁμως καὶ τὰ δυὸ εἶναι ἴσια, δὲν θὰ πεθάνῃ κανένας.

Μετὰ τὴν ταφή, γυρίζουν στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ, ὅλοι ὅσοι ἦταν στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ παρηγορήσουν τοὺς συγγενεῖς του. Προτοῦ μποῦν στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, πλένουν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὴ βρύση ἢ ἀπὸ τὸ δοχεῖο μὲ τὸ νερὸ πού ἔχουν τοποθετήσῃ ἐκεῖ γι' αὐτὴ τὴν δουλειὰ. Καθένας πού πλένει τὰ χέρια, ρίχνει πίσω του τρεῖς φορὲς νερὸ γιὰ νὰ φύγουν τὰ κακὰ ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτό. Μπαίνουν στὸ σπίτι, διαβάζει ὁ παπᾶς τρισάγιο κι ἀφοῦ κερασθοῦν καφέ ἢ ποτὸ καὶ πολλὲς φορὲς ἀφοῦ φᾶνε, ἀποχαιρετοῦν τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ μὲ τὴν εὐχὴ «καὶ σὲ χαρὲς νᾶρθουμε», φεύγουν.

Οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ, μετὰ τὴν ταφή τοῦ νεκροῦ, ἀδειάζουν τὸ νερὸ ἀπὸ τίς βαρέλλες τους ἢ ἀπὸ τὰ δοχεῖα καὶ παίρνουν καινούργιο νερὸ ἀπὸ τίς βρύσες, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ θανατικὸ ἀπὸ τὰ σπίτια τους.

Στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ στὴ θέση πού ξεψύχησε ἢ στὸ τζάκι, βάζουν σαράντα βραδυὲς συνέχεια ἓνα πιάτο μὲ νερὸ καὶ μιὰ λαμπάδα ἀναμμένη, γιὰ νᾶρθῃ ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, σὰν κίτρινη μύγα, νὰ πιῇ νερό.

Μέχρι νὰ κλείσῃ ὁ νεκρὸς τὸν χρόνον, γλυκὸ οἶ συγγενεῖς του δὲν προσφέρουν σὲ κανέναν. Στὶς ἐννιά ἡμέρες, στὶς εἴκοσι, στὶς σαράντα, στοὺς τρεῖς μῆνες, στοὺς ἕξι, στοὺς ἐννιά, στὸ χρόνον καὶ τὰ τρία χρόνια, κάνουν μνημόσυνα. Βράζουν σιτάρι καὶ τὸ βάζουν σ' ἓνα μεγάλο δοχεῖο. Ἐπάνω σ' αὐτὸ φτιάχνουν σταυρὸ μὲ χρωματιστὴ ζάχαρη καὶ γράφουν μ' αὐτὴ τ' ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ νεκροῦ. Ἐπίσης ἀγοράζουν ἄσπρο ψωμί καὶ τὸ κόβουν μικρὰ κομμάτια καὶ τὸ βάζουν στὸν τροβά. Ἀγοράζουν καὶ κρασί. Ὑστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία, τὰ μοιράζουν. Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ δὲν τρῶνε ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι. Ὅ,τι περισσέψῃ τὸ ρίχνουν σ' ἀπόμερο μέρος γιὰ νὰ τὸ φᾶνε τὰ πουλιὰ ἢ τὰ ζῶα.

Ἀπὸ τὸ σιτάρι αὐτὸ ρίχνουν καὶ σιὰ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ τους νὰ φᾶνε, γιὰ νὰ προφυλάγῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Στὶς ἐννιά καὶ στὶς σαράντα ἡμέρες μαζεύονται οἱ γυναῖκες πού ἔχουν συγγένεια μὲ τὸν νεκρὸ καὶ μοιρολογοῦν στὸν τάφο του. Μοιρολογοῦν καὶ λένε: Καλημέρα σου (λένε ἐδῶ ἰδνὸμα τοῦ νεκροῦ) καὶ πάλι καλημέρα. Ρίξε τὴν πλάκα σὲ μεριά τὸ χῶμα ἀπὸ τὴν ἄλλῃ κι αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα στὸν πάτω στὰ ποδάρια, βάλε νερὸ γιὰ νὰ πλυθῇ καὶ μαντήλι γιὰ νὰ σφουγγιστῇ πούσαι ἀπὸ χῶμα κι ἔβγα γιὰ νὰ μᾶς πῆς πῶς πέρασες αὐτοῦ. Νὰ κάμῃς, πῶς νὰ κάμῃς, νὰ κάμῃς κανὰ γιορούσι καὶ νᾶρθῃς νὰ σὲ δυῦμε σήμερα στὸ σπίτι.

Μετὰ τὸ μνημόσυνον πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία στὸ σπίτι τῶν συγγενῶν

τοῦ νεκροῦ. Τοὺς χαιρετοῦν καὶ μὲ κρυφὸ τρόπο δίνουν στὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ χρήματα ἢ φέρνουν ψωμί, κρασί, πίττα ἢ κρέας. Κάθονται, τρῶνε καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀποχαιρετήσουν φεύγουν. Γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν νεκρὸ καὶ γιὰ νὰ μὴν τοὺς παρουσιάζεται τὰ βράδυα στὸν ὕπνο τους, πηγαίνουν πρόσφορα στὴν ἐκκλησία κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτῆ κι ἀνάβουν κηριὰ στὰ κηροπήγια καὶ στὸν τάφο του. Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ φοροῦν μαῦρα καὶ δὲν συμμετέχουν σὲ διασκεδάσεις, γλέντια καὶ χοροὺς μέχρι νὰ κλείσῃ ὁ νεκρὸς τὸν χρόνον ἢ τὰ τρία χρόνια. Ἐπίσης οἱ ἄνδρες δὲν ξυρίζονται, οὔτε κόβουν τὰ μαλλιά τους, μέχρι νὰ κλείσῃ ὁ νεκρὸς τὶς σαράντα ἡμέρες. Ὅταν πεθάνῃ ὁ νεκρὸς καὶ μέχρι τὶς ἐννιά ἡμέρες, πολλοὶ ξυρίζονται καὶ κόβουν τὰ μαλλιά τους γιὰτὶ ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ τὶς ἡμέρες αὐτὲς εὐρίσκεται κάτω στὴ γῆ καὶ μετὰ φεύγει γιὰ τὸν οὐρανόν.

Ὅταν ὁ ἐτοιμοθάνατος ἀργῆ νὰ ξεψυχήσῃ, τοῦ κρεμοῦν στὸ λαιμὸ του παλάτσα ἢ στατέρι, γιὰ νὰ τοῦ βγῆ γρήγορα ἡ ψυχὴ του, γιὰτὶ—λένε—δταν ζύγιζε, ἔκλεβε τοὺς ἀγοραστῆς.

Ἄλλοῦ, γιὰ νὰ μὴ βασανίζεται ὁ ἐτοιμοθάνατος, ἀνάβουν μιὰ λαμπάδα καὶ τὸν βάζουν μὲ τὸ πρόσωπο κατὰ τὴν Ἀνατολή. Οἱ γυναῖκες πῶχουν πένθος βάζουν τρία χρόνια στὸ μέτωπό τους καὶ γύρω στὸ κεφάλι τους ἓνα μαῦρο μαντήλι σὰν ζώνη, οἱ δὲ ἄνδρες γιὰ πένθος βάζουν στὸ χέρι τοῦ σακκακιοῦ ἢ στὸ πέτο, μιὰ λωρίδα μαῦρο ὕφασμα.

Κάθε οἰκογένεια δίνει τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν τῆς στὸν παπᾶ ὁ ὁποῖος τὰ μνημονεύει στὰ μνημόσυνα καὶ στὰ ψυχοσάββατα.

Καθένας δταν ἀκούῃ τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν του, ρίχνει στὰ πόδια τοῦ παπᾶ χρήματα ἢ τοῦ τὰ δίνει ἰδιαιτέρως.

Τρισάγια κάνουν στὸ νεκρὸ ὅποτε θέλουν οἱ συγγενεῖς του καὶ προτοῦ κλείσῃ τὰ τρία ἢ τὰ πέντε χρόνια τὸν ξεσταυρώνει ὁ παπᾶς καὶ τὸν ξεθάπτουν. Τὸ ξεσταύρωμα αὐτὸ δὲν γίνεται σὲ ζυγὸ χρόνο. Τὰ ὀστᾶ ἀφοῦ τὰ πλύνουν, τὰ ραντίζουν μὲ κρασί καὶ τὰ βάζουν σὲ σακκούλα ἢ σὲ κιβώτια σαράντα ἡμέρες στὴν ἐκκλησία νὰ λειτουργηθοῦν. Ὑστερα τὰ τοποθετοῦν στὸ κοιμητήρι.

—Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωτὶ δὲν βάζουν ξερὸ ψωμί στὸ στόμα τους γιὰτὶ δταν πεθάνουν θ' ἀνοικοκλείνουν τὰ μάτια τους. Ἐπίσης δὲν χτενίζονται νηστικοὶ γιὰτὶ δταν πεθάνουν δὲν θὰ λειώνουν τὰ μαλλιά τους.

—Ὅταν πέσῃ κανένα πετραδάκι ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ σπιτιοῦ ἢ τρίζουν τὰ ξύλα τῆς στέγης χωρὶς αἰτία, θάνατος θὰ πέσῃ στὸ σπίτι αὐτό.

—Τὰ κοράκια δταν περνοῦν πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τσακώνονται—λένε—πὼς κάποιον τοῦ σπιτιοῦ ξεχωρίζουν γιὰ νὰ τὸν πάρῃ ὁ χάρος.

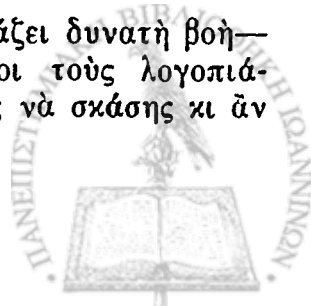
—Ἄν στὸ σῶμα σου τύχῃ νὰ βρῆς κόκκινη ἀράχνη, θάνατος θὰ σοῦ συμβῆ κι ἂν τὴ βρῆς στὸ σπίτι κάποιος θὰ πεθάνῃ ἀπ' αὐτό.

—Ἡ κότα δταν λαλῆ σὰν πετεινὸς κι ἡ κουκουβάγια δταν λαλῆ στὸ σπίτι, προμηνύουν θάνατο.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Ὅταν κανένα ξύλο καίγεται στὴ φωτιὰ μὲ φλόγα καὶ βγάζει δυνατὴ βοή—λένε—πὼς ἡ φωτιὰ τοὺς κουβεντιάζει κι ὅτι κάποιος ἢ κάποιοι τοὺς λογοπιάνουν. Τότε λένε: Ἄν εἶσαι φίλος νὰ χαρῆς κι ἂν εἶσαι ἐχθρὸς νὰ σκάσης κι ἂν εἶσαι ὁ κοντογεῖτονας αὐτοῦ κουβαρομάσου.

Λέγουν κι ὀνόματα προσώπων ἐχθρικῶν ἢ φιλικῶν τοῦ σπιτιοῦ καὶ σ' ὅποιο σταματήσει τὸ βούϊσμα τῆς φωτιᾶς, αὐτὸς τοὺς λογοπιάνει. Ἄν εἶναι ἐχθρὸς τοὺς λένε: «Κακὸ νὰ πάθῃ» καὶ ἂν εἶναι φίλος τοὺς «Καλὸ γιὰ νᾶχη».

Τὸ βράδυ δὲν βγάζουν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν στάχτη τῆς φωτιᾶς ἢ τὰ σκουπίδια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰτὶ ἅμα τὰ βγάλουν θὰ πάθουν τὰ παιδιὰ τοὺς «Κάχτρα» (πόνος στὸ στόμα).

Στὸ τζάκι, στὴν σκούπα, στὴν πυρωσιὰ καὶ στὴν βαρέλλα δὲν κάθονται, γιὰτὶ ἂν καθίσουν θὰ κάνουν ὄλο κοπέλλες.

Ὄταν ἔχουν τὴν πυρωσιὰ στὴ φωτιὰ καὶ τύχη νᾶχη τσίκες φωτιᾶς στὰ σιδερά της, τότε—λένε—πὼς κάποιος τοὺς λογοπιάνει γιὰ κακὸ.

Ἄλλου ὅμως τὶς τσίκες αὐτὲς τὶς ἔχουν γιὰ χρήματα. Ἄν εἶναι λίγες, λίγα χρήματα θὰ λάβουν κι ἂν εἶναι πολλές, πολλά.

Ὄταν τὴν πυρωσιὰ τὴν ἀφήσουν ἀδειανὴ στὴ φωτιὰ, τότε θὰ βάλῃ βερσεδία ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ ἢ θὰ τοῦ χαλάσουν οἱ προξενιὲς ποὺ θὰ θελήσῃ αὐτὸς νὰ κάνῃ. Ὄταν βρέχῃ τὴν ρίχνουν ἔξω τ' ἀνάποδα, γιὰ νὰ μὴ ρίξῃ χαλάζι καὶ κερανοῦς.

Ὄταν ἡ γάτη νίβεται κατὰ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸ Βοριά, θὰ κάνῃ καλοκαιρία κι ὅταν νίβεται κατὰ τὴ Δύση καὶ τὸ Νότο ἢ κυλιέται καταγῆς, θὰ κάνῃ κακοκαιρία. Ὄταν πηδήσῃ πεθαμένο, τότε ὁ πεθαμένος γίνεται σατανὰς καὶ γυρίζει στὸ σπίτι. Ὄταν γρατσουνάῃ μὲ τὰ νύχια της τὸ χῶμα, θᾶρθῃ μουσαφίρης κι ὅταν κάνῃ ἀκαθαρσίες μὲς' στὸ σπίτι, θὰ πάθουν κακὸ, ἢ ἀρρώστεια θὰ πέσῃ σ' αὐτό.

Ὄταν τὸ βράδυ οὐρλιάζῃ τὸ σκυλί, κάποιος ἀπὸ τὸ σπίτι θὰ πεθάνῃ κι ὅταν κυλιέται στὸ χῶμα ἢ κοιμᾶται κουλουριασμένο, θὰ πιάσῃ βροχὴ.

Ὄταν ἡ κόττα τιναχτῆ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ βγάλῃ σκόνες ἢ στάχτες, τότε ἀρρώστεια θὰ πέσῃ σ' αὐτό. Ἄν τιναχτῆ καὶ δὲν βγάλῃ σκόνες ἢ στάχτες, τότε θᾶρθῃ μουσαφίρης. Ἄλλου—λένε—πὼς ὅταν ξεφορτώνεται ἡ κόττα καὶ βγάζῃ σκουπίδια, θᾶρθῃ μουσαφίρης, ἂν ὅμως χῶματα ἢ στάχτες, ἀρρώστεια ἢ κακὸ θὰ πέσῃ στὸ σπίτι. Ἄν καθαρίζῃ τὸ βραδάκι, τότε κάποιος καλὸ θὰ συμβῆ στὸ σπίτι. Ὄταν θὰ λαλήσῃ σᾶν πετεινός, τότε κάποιος θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἐπίσης κάποιος θὰ πεθάνῃ ὅταν θὰ γεννήσῃ αὐγὸ μικρὸ καὶ χωρὶς κρόκο. Δὲν θὰ πεθάνῃ, ἂν τὸ θάψουν αὐτὸ σὲ σταυροδρόμι.

Ὄταν βάζουν αὐγὰ στὴν κλώσσα, βάζουν κι ἓνα σιδερικό; γιὰ νὰ βγοῦν γερά κλωσσόπουλα.

Ὄταν ὁ πετεινὸς λαλήσῃ τὸ βραδάκι, θ' ἀλλάξῃ ὁ καιρὸς.

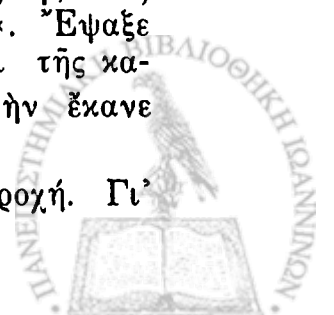
Ὄταν πιάσουν ποντικὸ ζωντανό, πλύνονται μὲ νερὸ καὶ ἅγιονέρι. Ἄν τὸν πιάσουν ψόφιο, τότε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλύσιμο, θὰ πρέπη νὰ τοὺς εὐλογῆσῃ ὁ παπᾶς.

Ὄταν ἡ κουκουβάγια λαλῆ στὰ δέντρα, στὰ ψηλῶματα, ἢ στὰ περιβόλια, τότε θὰ κάμῃ ἥλιος, ἂν λαλῆ στὴ φωλιά της, τότε θὰ κάνῃ βροχὴ.

Ὄταν ὅμως λαλῆ στὸ σπίτι, τότε κάποιος θὰ πεθάνῃ. Γι' αὐτὸ μόλις τὴν ἀκούσουν νὰ λαλῆ στὸ σπίτι τῆς λένε: «Μπά, Παναγιά μου, νὰ φάῃ τὸ κεφάλι της». Ἦταν γυναίκα—λένε—ἡ κουκουβάγια καὶ μιὰ ἡμέρα ἔχασε ἀπὸ τὴν ποδιά της μερικὰ κουβάρια ποῦγνεθε.

Ἡ κακὴ πεθερὰ της τὴν ἔστειλε τότε νὰ τὰ βρῆ. «Θὰ σὲ σφάξω, τῆς εἶπε, ἂν δὲν βρῆς τὰ κουβάρια. Χωρὶς αὐτὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃς στὸ σπίτι». Ἐψάξε ἡ καμμένη, ἀλλὰ κουβάρια δὲν βρῆκε. Τότε γιὰ ν' ἀποφύνη τὸ μαχαίρι τῆς κακῆς πεθερᾶς της, παρεκάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὴν κάνῃ πουλί. Ὁ Θεὸς τὴν ἔκανε πουλὶ καὶ τώρα γυρίζει καὶ ζητάει τὰ χαμένα κουβάρια της.

Ὄταν βγῆ τὸ καινούργιο φεγγάρι κι εἶναι στραβό, θὰ κάνῃ βροχὴ. Γι'

αὐτὸ τότε λένε: «Δίπλα ὁ φέγγαρος, ὀρθὸς ὁ Βλάχαρος». Ἄν ὅμως εἶναι ὀρθό, θὰ κἀνη ἥλιος. Ὅταν πρωτοῖδουὶν τὸ καινούργιο φεγγάρι, τὸ φτύνουν τρεῖς φορὲς καὶ λένε: «Ὅσο ἐγὼ γερός τρανός, τόσο ἐσὺ τρανὸν γερό». Ἐπίσης βγάζουν τὸ πορτοφόλι τους, τὸ χτυποῦν μὲ τὸ χέρι καὶ λένε: «Τοῦτο δῶ τὸ φεγγαράκι θὰ γεμίση παραδάκι».

Τὸ καινούργιο φεγγάρι πρέπει νὰ τὸ ἰδοῦν ὀρθιοι, γιατί ἅμα τὸ ἰδοῦν ξαπλωμένοι, ὅλο τὸν μῆνα θάναι ἄρρωστοι καὶ καταγῆς. Πρέπει νάχουν τὴν ὥρα αὐτὴ ἐπάνω τους ὅλα τ' ἀναγκαῖα, γιατί ὅ,τι δὲν ἔχουν, ὅλο τὸν μῆνα θὰ τοὺς λείπη. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ πατοῦν καταγῆς ξυπόλυτοι, γιατί θ' ἄρρωστήσουν:

Ὅταν τὰ σύννεφα περνοῦν ἀπὸ τὸ Βορῖά γιὰ τὴν Ἀνατολή, θὰ κἀνη βροχή, καὶ ὅταν περνοῦν γιὰ τὴ Δύση ἢ τὸ Νότο, θὰ κἀνη ἥλιος.

Ὅταν μικρὴ ἀράχνη κρέμεται ἀπὸ τὸ κεφάλι μπροστὰ στὸ μέτωπο, τότε γράμμα θὰ λάβουν, ἢ θ' ἀνταμωθοῦν μὲ κάποιον πρόσωπο. Στὴν ἀράχνη αὐτὴ λένε: «Ἄν εἶσαι φίλος νὰ σταθῆς καὶ ἂν εἶσαι ἐχθρὸς νὰ φύγης καὶ ἂν εἶσαι ὁ κακογέιτονας νὰ πέσης νὰ πεθάνης. Τὸ Μάη νὰ χάσης τάλογο καὶ τὸ Θεορτὴ τὰ γίδια καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς νὰ χάσης τὰ παιδιὰ σου». Ὅταν ἡ ἀράχνη φτιάχνη φωλιά στὸ σπῖτι, τότε ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ σκοτοῦρες πολλὰς θάχνη.

Ὅταν ἡ ἀλογόμυγα ἔρθη στὸ πρόσωπο καὶ καθίση, τότε κάποιος θὰ τοὺς φιλήσῃ, ἢ θὰ φιλήσουν αὐτοὶ ἄλλον.

Ὅταν ἡ καρκαῖα κελαδήσῃ στὴν ἀλὴ τοῦ σπιτιοῦ, χαμπέρι ἢ γράμμα θάχουν.

Ὅταν χτυπάη τὸ δεξὶ τους μάτι, καλὸ θὰ μάθουν καὶ ἂν τ' ἀριστερό, κακό. Δὲν λένε ὅμως σὲ κανέναν, προτοῦ δείξῃ τί θὰ τοὺς συμβῆ.

Ὁ κόρακας—λένε—ἦταν μοναχοπαῖδι καὶ ἀπὸ μικρὸς ἔμεινε ὀρφανός. Ἐκλαιγε ἀπαρηγόρητα γιὰ τὸν χαμὸ τῶν γονέων του καὶ φοροῦσε μαῦρο πένθος γιὰ τὴν λύπη του αὐτῆ. Δὲν μπορούσε ὅμως νὰ ζήσῃ χωρὶς τοὺς γονεῖς του καὶ παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν κἀνη πουλί. Ἐγίνε, ἀλλὰ τοῦ ἔμεινε τὸ μαῦρο πένθος του. Ἐτσι μαῦρος, κατὰμαυρος, γυρίζε καὶ μὲ τὴν ἀπαίσια φωνὴ του σκορπίζει παντοῦ τὴν μελαγχολία. Εἶναι τὸ πουλί ποὺ φέρνει τὸν θάνατο ὅταν περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ τὸ σπῖτι καὶ φωνάζει: κρᾶ - κρᾶ, ἢ ὅταν τσακώνωνται ἀναμεταξύ τους. Γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ κακὸ αὐτό, ὅταν περνᾷ καὶ φωνάζῃ «κρᾶ - κρᾶ» τοῦ λένε: «Νὰ φᾶς τὸ κεφάλι σου».

Ὅταν σέρνεται τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὴν κάλτσα τους, τότε ἂν εἶναι γυναῖκα τὴν ἀπατάει ὁ ἄντρας καὶ ἂν εἶναι ἄντρας τὸν ἀπατάει ἡ γυναῖκα του.

Ὅταν τοὺς τρώῃ ἡ παλάμη τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ, θὰ δώσουν χρήματα καὶ ἂν τ' ἀριστεροῦ, θὰ πάρουν.

Ὅταν τοὺς δρασκελίση κοπέλλα ἀνύπανδρη, τρεῖς χρόνια οἱ δουλειές τους δὲν θὰ πᾶνε καλά.

Ὅταν τοὺς τρώῃ τὸ ποδάρι ἀπὸ κάτω, δρόμο θὰ πάρουν.

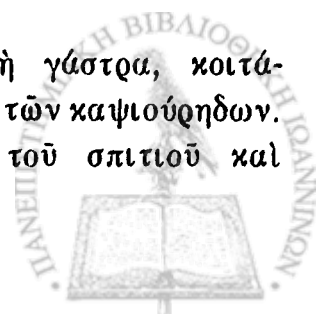
Ὅταν λαλήσῃ τὸ δεξὶ αὐτί, χαμπέρι καλὸ θ' ἀκούσουν καὶ ἂν τ' ἀριστερό, κακό.

Ὅταν τοὺς τρώῃ ὁ λαιμὸς ἢ βῆχουν συνέχεια καὶ δυνατά, τότε κάποιος ἢ κάποιον τοὺς λογοπιάνουν.

Ὅταν τοὺς τρώῃ ἡ μύτη, ξύλο θὰ φᾶνε καὶ ὅταν πλυθοῦν τὸ ἡλιοβασίλεμα, θὰ τοὺς πεθάνουν οἱ γονεῖς.

Ὅταν ρίξουν ψωμὶ στὴ φωτιὰ καὶ τὸ σκεπάσουν μὲ τὴ γάστρα, κοιτάζουν νὰ μὴν ἀφήσουν καμμιά τρύπα, γιατί αὐτὴ θάναι ἡ πόρτα τῶν καψιούρηδων.

Ὅταν βγάζουν δόντια, τὰ ρίχνουν ψηλὰ στὰ κεραιμῖδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ

για να βγῆ ἄλλο λένε τρεῖς φορές: «Νὰ κουρούνα κόκκαλο καὶ δός μου σιδερέ-
νιο, νὰ ροκανίσω τὰ κουκιά, νὰ φάω τὰ ρεβύθια».

Ὅταν ξεκινήσουν γιὰ κάπου, δὲν γυρίζουν πίσω ἀπὸ τὸ δρόμο γιὰ κάτι
ποῦ ξέχασαν, γιατί ἡ δουλειά τους δὲν τοὺς πάη καλά.

Διπλὸ καρπὸ δὲν τρῶνε γιὰ νὰ μὴν κάνουν δίδυμα παιδιά.

Ὅταν τοὺς χτυπήσῃ κανένας μὲ τὴ σκούπα ποῦ καθαρίζουν τὸ σπίτι, τότε
δὲν μεγαλώνουν καὶ γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὴν πατοῦν. Ἐπίσης δὲν μεγαλώνουν
δταν τοὺς δρασκελίσῃ ἄλλος.

Ὅταν τοὺς χτυπήσῃ κανένας μὲ τ' ἀδράχτι ποῦ γνέθουν καὶ γιὰ νὰ μὴν
βγάλουν λούγκα (φούσκα) χτυποῦν μὲ τὸ ἴδιο τ' ἀδράχτι τὴν ρόκα ποῦ γνέθουν
τρεῖς φορές.

Ἄν τύχη καὶ πονέσῃ κανέναν ἢ μέση, πηγαίνει σ' ἕναν ποῦ ξέρει καὶ τὸν
μετράει μὲ τὴν παλάμη του τρεῖς φορές συνέχεια. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ τὸν μετρήσῃ
σὲ κάθε φορὰ κάνει πρῶτα τὸ σταυρὸ του καὶ λέγει: «Ἄγερχό, ἀρετκό, δένω
κομποδένω τὸ κρεάσι τὸ κομμένο, γιὰ νὰ δέσῃ νὰ πιαστῇ, τὸ κρεάσι νὰ διαβῇ».
Ἄν δὲν κάνῃ αὐτό, τότε βγαίνει ἔξω τρεῖς βραδυές ποῦ εἶναι ἀστροφεγγιά καὶ
φωνάζει: «Ἀπόψε εἶναι ἄστρα, εἶναι καὶ κρεάσι κομμένο. Αὔριο οὔτε ἄστρα,
οὔτε κρεάσι κομμένο». Ἄν δὲν κάνει αὐτό, τότε τεντώνει τὰ χέρια του στὰ
πλάγια καὶ μετράει τρεῖς φορές τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του ἢ τῆς ἐκκλησίας.

Ὅταν λούζονται, βάζουν τρεῖς φορές σαποῦνι στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ μὴ δια-
ζευχθοῦν.

Ὅταν σηκωθοῦν τὸ πρωτὶ καὶ φτερνισθοῦν, τότε κάποιος τοὺς λογοπιάνει
καὶ γιὰ νὰ τὸν βροῦν βάζουν μὲ τὸν νοῦ τους, ἢ λένε σ' ἄλλον νὰ τοὺς πῆ ἕναν
ἀριθμὸ ὄχι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ 24. Ὑστερα βρίσκουν τὸ γράμμα τῆς ἀλφαβήτου
ποῦ ἀντιστοιχεῖ στὸν ἀριθμὸ αὐτόν, π.χ. ὁ ἀριθμὸς 8 ἀντιστοιχεῖ στὸ γράμμα Θ.
Τότε ψάχνουν νὰ βροῦν ποῖδ ὄνομα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτό. Βρίσκουν τὰ
ὄνόματα: Θωμᾶς, Θεόδωρος, Θεοδώρα, Θάλεια κλπ. Ἄν ἔχουν γνωστὸ τους ἕνα
πρόσωπο ἀπ' αὐτά, αὐτὸς τοὺς λογοπιάνει. Ἄν ἔχουν περισσότερα, τότε τοὺς
λογοπιάνει τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο ποῦ ἔχει μαζί τους περισσότερες διαφορὲς καὶ
σχέσεις. Ἄν δὲν ἔχουν κανένα γνωστὸ τους πρόσωπο, τότε ἀποδίδουν τὸ φτέρ-
νισμὰ τους σὲ σωματικὴ τους ἀνωμαλία ἢ σὲ γρίπη. Σ' αὐτόν ποῦ θὰ φτερνι-
σθῇ, ἂν εἶναι μέγας εὔχονται ὄσοι τὸν ἀκούσουν «στὴν ὑγείᾳ σου» καὶ ἂν
εἶναι παιδιά «Χριστὸς καὶ Παναγιά».

Ἄν στὸ δρόμο ποῦ περνοῦν τύχη νὰ τοὺς πιάσῃ τὴν κάλτσα τους, ἢ τὸ
φόρεμά τους κανένα παλιούρι, ἢ κανένας βᾶτος, ἢ πουρνάρι, τότε—λένε—πὼς
σ' αὐτὸ τὸ μέρος κάτι χρεωστοῦν. Σκέπτονται καὶ προσπαθοῦν νὰ βροῦν τί τοὺς
ἔχει συμβῆ στὸ μέρος αὐτό. Ἄν δὲν τοὺς ἔχει συμβῆ τίποτε καὶ τύχη νὰ εἶναι
σπίτια ἐκεῖ γύρω, τότε μὲ κάποιον πρόσωπο τῶν σπιτιῶν αὐτῶν θ' ἀποκτήσουν
δοσοληψίες, ἂν βέβαια δὲν ἔχουν. Ἄν δὲν ὑπάρχουν σπίτια, τότε κάτι θὰ τοὺς
συμβῆ στὸ μέρος αὐτό.

Ὅταν βγάλουν στὰ ματοσίνορα (βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν) ἕνα σπειράκι
ποῦ λέγεται «Κριθαράκι», πηγαίνουν τότε σ' ἄλλη οἰκογένεια ποῦ νᾶχη πρωτό-
τοκο γιὸ καὶ γαυγίζει τὸ παιδί τὸ σπειράκι τρεῖς μέρες συνέχεια κάθε πρωτὶ ἀπὸ
μιὰ φορὰ καὶ λέγει:

«Ἄμ, ἄμ, κριθαράκ', πέσε κάτω νὰ σὲ φάω, εἶμαι πρῶτο κουταβάκ'». Πρέ-
πει καὶ τὰ δυὸ παιδιά νᾶναι νηστικά. Θηλυκὸ δὲν πρέπει νὰ γαυγίσῃ τὸ σπει-
ράκι, γιατί θὰ ξαναβγῇ πάλι.

Οἱ βοσκοὶ τὰ βράδυα ποῦ θὰ κλείσουν τὰ γιδοπρόβατά τους στὰ μαντριά
καὶ θὰ καθίσουν στὴν καλύβα τους, δένουν τὸ στόμα τοῦ λύκου. Παίρνει ἕνας

Ένα τσαγκαροσούφλι και κάνει πώς τρουπάη την καλύβα. Ένας άλλος του λέει: «Τί κάνεις αὐτοῦ;» αὐτὸς ἀπαντάει: «Δένω τὸ στόμα τοῦ λύκου».

Αὐτὸ γίνεται τρεῖς φορές και τὴν τρίτη και τελευταία φορὰ τὸ τσαγκαροσούφλι μένει ἐκεῖ τσιτωμένο μέχρι τὸ πρωί. Ἔτσι ὁ λύκος πού τυχὸν θᾶρθη στὰ μαντριὰ τους, θᾶχη τὸ στόμα του δεμένο και δὲν θὰ τοὺς φάη τὰ γιδοπρόβατά τους. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, ἄλλοι τσιτώνουν στὸ γωνολίθι τοῦ τζακιοῦ, ἕνα ἀνοιχτὸ ψαλίδι, γιὰ νὰ μὴ μπορῆ ὁ λύκος νὰ κλείσῃ τὸ στόμα του ὅταν θᾶρθη στὰ μαντριὰ τους, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ἀνοιχτὸ, ὅπως ἀνοιχτὸ εἶναι τὸ τσιτωμένο ψαλίδι.

Ἄν τύχη και χάσουν κάτι, τότε γιὰ νὰ τὸ βροῦν, δένουν τὸν λυκοφαωμένο. Παίρνουν ἕνα σχοινὶ και τὸν κομποδέουν τρεῖς φορές. Ένας κάνει τὸν κόμπο και ἕνας ἄλλος τοῦ λέγει: «Τί δένεις αὐτοῦ;» αὐτὸς ἀπαντάει: «δένω τὸν λυκοφαωμένο, κι ἂν δὲν μοῦ τὸ βρῆ, δὲν τὸν ἀπολάω». Αὐτὸ γίνεται τρεῖς φορές. Ἄν τὸ βροῦν πρέπει νὰ ξεκομποδιάσουν τὸν λυκοφαωμένο, γιὰτὶ ἂν τὸν ἀφήσουν δεμένον, θὰ τοὺς κάνῃ κακό.

Τὴν πρώτη τοῦ μηνὸς δὲν λούζονται, ἀλλὰ ἂν τύχη και λουστοῦν, σπάζουν ἕνα κεραμίδι, γιὰ νὰ μὴ γίνουν ζημιές στὸ σπίτι τὸν μῆνα αὐτόν.

Ἄναγνώστη,

Ἴσως νομίσης πὼς ὅλα αὐτὰ εἶναι κουταμάρες κι ὅτι ὅσοι τὰ πιστεύουν εἶναι πίσωδρομικοί. Δικαίωμά σου εἶναι, ἀλλὰ μὴ ξεχνᾶς πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ καταγωγή σου και πὼς μ' αὐτὰ ἀνετράφησαν κι ἀνατρέφονται ἡρώες, πού ἔγραψαν σελίδες δόξας στὴν ἱστορία μας.

Μὲ τὴν ἱστορία, πού μοῦ διηγήθηκε γέρος χωρικός, θὰ βγάλῃς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ γραφόμενά μου εἶναι βιώματα τοῦ λαοῦ μας πού τυφλά τὰ πιστεύει, κι ὅπως καταλαβαίνῃς, κάτι πού προέρχεται ἀπ' αὐτόν δὲν εἶναι γιὰ πέταμα. Συμφωνῶ πὼς πρέπει νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ προλήψεις κι οἱ δεισιδαιμονίες, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πολὺ δύσκολο, γιὰτὶ ὅ,τι ρίζωσε στὸ λαό, δύσκολα ξεριζώνεται. Νὰ κι ἡ ἱστοριοῦλα:

«Κάποτε ἕνας ἀστρονόμος κι ἕνας γιατρός, ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴν Ἐπαρχία.

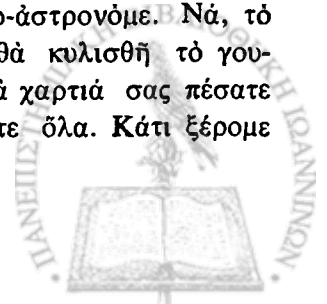
Νύχτωσαν σ' ἕνα νερόμυλο κι ὑποχρεώθηκαν νὰ διανυκτερεύσουν σ' αὐτόν. Ὁ μυλωνὰς τοὺς δέχτηκε και στὸ δεῖπνο τοὺς πρόσφερε μιὰ κολούρα ζεστὴ νὰ φᾶνε. Οἱ δυὸ ξένοι εὐχαρίστησαν τὸν γέρο, ἀλλὰ οὔτε μπουκιά κουλούρα δὲν ἔβαλαν στὸ στόμα τους.

Ὁ γέρο-μυλωνὰς μὲ λίγα κρεμμύδια, ἑλῆς και τυρί, ἔφαγε ὀλόκληρη τὴν κουλούρα. Ὁ γιατρός πλησίασε τότε τὸν ἀστρονόμο και τοῦ εἶπε σιγὰ σιγὰ αὐτί: «Αὐτὸς ἀπόψε θὰ πεθάνῃ. Τόσο πού ἔφαγε δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ. Θὰ σκάσῃ. Πᾶμε ἔξω νὰ κοιμηθοῦμε γιὰ νὰ μὴ βροῦμε κανένα μπελιά».

Σηκώθηκαν κι εἶπαν στὸν μυλωνὰ πὼς θὰ κοιμηθοῦν ἔξω, γιὰ ν' ἀπολαύσουν τὴν φεγγαρόλουστη βραδυὰ. Ὁ μυλωνὰς τοὺς εἶπε: «Ἐγὼ λέω νὰ κοιμηθῆτε ἐδῶ μέσα δίπλα στὴ γωνιά, γιὰτὶ τὴ νύχτα θὰ βρέξῃ». Ὁ ἀστρονόμος ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια κι εἶπε στὸ μυλωνὰ: «Ἐσύ, γέρο, κάνεις πὼς τὰ ξέρεις ὅλα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ φτάσῃς ἐμᾶς τοὺς ἐπιστήμονες. Ἐμεῖς ξέρομε πολλὰ γιὰτὶ διαβάζομε τόσα χαρτιά, πού ἐσύ μονάχα ἂν τὰ ἰδῆς θὰ χάσῃς τὰ λογικά σου. Ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς και βροχὴ δὲν ἔχει. Ἐξω εἶναι ἀστροφεγγιὰ κι ὁ οὐρανὸς εἶναι κατακάθαρος». Καλά, εἶπε ὁ γέρος, κουνώντας τὸ κεφάλι του, κι ἀφοῦ τοὺς καληνύχτησε, κοιμήθηκαν. Τὰ μεσάνυχτα ὁμως, ἔπιασε δυνατὴ βροχὴ κι οἱ δυὸ ἐπισκέπτες μπῆκαν στὸ μύλο και χωρὶς νὰ εἶποιν τίποτε στὸ γέρο, ξάπλωσαν δίπλα στὴ γωνιά. Ὁ μυλωνὰς ἔκανε πὼς ξερόβηχε, τυλιγμένος στὰ φτωχικά του σκεπάσματα.

Σὰν ἔφεξε και κάθησαν στὴ φωτιά, ὁ ἀστρονόμος εἶπε στὸν γέρο:

«Δὲν μοῦ λές, γέρο, πὼς κατάλαβες ὅτι θὰ βρέξῃ τὴ νύχτα;» Ὁ γέρο-μυλωνὰς, ἀφοῦ ἔστριψε τὸ μουστάκι του, εἶπε: «Ἄμ, κάτι ξέρομε κι ἐμεῖς, κύρ-ἀστρονόμε. Νὰ, τὸ ἀπόγευμο κυλίστηκε ἡ γουρούνα μου, και νὰ ξέρῃς ὅτι, ὅταν θὰ κυλισθῇ τὸ γουρούνι, θὰ βρέξῃ. Σᾶς εἶπα νὰ κοιμηθῆτε μέσα, ἀλλὰ ἐσεῖς μὲ τὰ χαρτιά σας πέσατε ἔξω. Ἄλλῃ φορὰ ν' ἀκοῦτε κι ἐμᾶς και μὴ κάνετε πὼς τὰ ξέρετε ὅλα. Κάτι ξέρομε κι ἐμεῖς πού εἶμαστε χωρὶς χαρτιά».

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Δ Η Μ Ω Δ Ε Ι Σ Θ Ρ Υ Λ Ο Ι

Ι. Ἡ Κουκουβάγια

Ἡ κουκουβάγια—λένε—ἦταν ἡ πρώτη κοπέλλα τοῦ χωριοῦ στήν ὁμορφάδα καί στήν κορμοστασιά. Οἱ γονεῖς της πέθαναν γρήγορα καί τήν ἄφησαν δώδεκα χρονῶν ὀλομόναχη στὸ φτωχικὸ της σπίτι. Ξενοδούλευε καί ζοῦσε φτωχικά.

Ὅταν πάτησε τὰ δεκαεφτά της χρόνια, ὁ Μῆτρος τῆς κυρὰ - Σταυρούλας ὁ μοναχογιός, τήν παντρεύτηκε μιὰ Κυριακὴ μὲ γλέντι καί χαρὲς ποὺ κράτησαν τρία ἡμερόνυχτα.

Λεβέντης, πλούσιος κι ὁμορφονιός, ἦταν ὁ Μῆτρος, ἀλλὰ ἡ μάννα του σαίτα μὲ φτερά, ποὺ λέει ὁ λαός. Ἀπὸ τὸ στόμα της ἔσταζαν σὰν μικρὸ φαρμάκι τὰ λόγια της κι ἀνήσυχη, ὅπως ἦταν, ζητοῦσε πάντα ἀφορμὴ γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴ γκρίνια της. Πολὺν ἰδιότροπη. Ὁ γιός της, ὁ Μῆτρος, ἔλειπε τὸν περισσότερο καιρὸ στήν στάνη μὲ τὰ γίδια, καί σὰν φιλήσυχος, ποὺ ἦταν, δὲν ἔδινε σημασία στὶς ἰδιοτροπίες της. Ἦξερε καλὰ τί λογιῆς ἦταν ἡ μάννα του, ἀλλὰ ποτέ του δὲν τῆς χαλοῦσε τὸ χατήρι. Τῆς νύφης ὅμως τῆς ψηνότανε ἡ καρδιά. Τὸ ὀλόδροσο προσωπάκι της ἄρχισε νὰ χάνη τὴν ὁμορφάδα καί τὰ κατακόκκινα χεῖλη της ἄρχισαν νὰ μελανιάζουν. Τὰ μάτια της ἔχασαν τὴ ζωηράδα καί μαραμμένη ἔκλαιγε πολλὲς φορὲς μόνη της κι ἔλεγε: «Θεέ μου, τί σοῦκανα καί μὲ τυραννάς;». Ἔτσι περνοῦσαν οἱ ἡμέρες χωρὶς νὰ φανερώνη τὸν πόνο της σὲ κανέναν, οὔτε καί στὸν ἄντρα της. Καιρὸς εἶναι καί θὰ περάσῃ, ἔλεγε. Ὅ,τι μὲ βροῆκε, μὲ βροῆκε. Γιατί νὰ νὰ δημιουργήσω φασαρίες; ἔλεγε πάλι, καί κατάπινε τὸν πόνο της.

Ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἔβλεπαν τὴν ἀλλαγὴ της καί ὅλοι γνώριζαν τὴν αἰτία, ἀλλὰ σὲ τί μποροῦσαν νὰ τὴ βοηθήσουν;

Ἔτσι παθαίνουν τὰ ὄρφανὰ καί τὰ φτωχὰ κορίτσια, ἔλεγαν μόνοι τους, δταν πέφτουν σὲ τέτοια χέρια.

Μιὰ ἡμέρα ξεκίνησε νὰ πάη ψωμὶ τοῦ Μῆτρος στὴ στάνη. Μαζί της πῆρε καί τὴ ρόκα μὲ τρεῖς τέσσερες τουλοῦπες μαλλί, γιὰ νὰ τὴς γνέσῃ στὸ δρόμο. Νὰ πᾶς καί νὰ γυρίσῃς γρήγορα! τῆς εἶπε ἡ πεθερὰ της. Κι ὅταν γυρίσῃς, τῆς εἶπε πάλι, νὰ μοῦ φέρῃς τὶς τουλοῦπες ποὺ σοῦδωσα γνεσμένες, καί τὸ νῆμα κουβάρια μαζεμένο. Τᾶκουσες μωρή; εἶπε δυνατά. Καλά, μάννα, τῆς ἀπάντησε ἐκείνη, καί προχώρησε. Πῆγε τὸ ψωμὶ στήν καλύβα, κι ἐπειδὴ ὁ Μῆτρος ἔλειπε στὰ γίδια, τῶβαλε στὸν τρουβὰ καί τὸ κρέμασε στὸ φράχτη. Δίπλα ἔβαλε καί τὸ παγούρι μὲ τὸ νερό. Ὑστερα ἀκούμπησε γιὰ λίγο στὸ στρουγκολίθι γιὰ νὰ γνέσῃ τὶς τουλοῦπες καί νὰ μαζέψῃ τὸ νῆμα σὲ κουβάρια.

Ἐκεῖ ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰν μικρὸ παιδί. Ἐκλαιγε ἀπαρηγόρητα γιὰ τὴν κακὴ της τύχη. Τὰ μάτια της εἶχαν βουρκώσει καί τὰ χεῖλη της ἔτρεμαν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ πόνου.

Μάζεψε τὸ νῆμα σὲ κουβάρια κι ἀφρῶ τῶβαλε στήν ποδιά της, σηκώθηκε νὰ φύγῃ. Τότε κατάλαβε πὼς εἶχε ἀργήσει καί πὼς στὸ σπίτι ἡ πεθερὰ της θὰ τὴν περιμένε μὲ φωνὲς καί μὲ ξύλο.

Φουρτούνα μου, ἄργησα, ἔλεγε λαχταριστά. Θεέ μου, ποιὸς τὴν ἀκούει νὰ γκρινιάζῃ καί ποιὸς θὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τὰ χέρια της, ἔλεγε κι ἔτρεχε σὰν τρελλή, γιὰ νὰ φθάσῃ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα στὸ σπίτι. Καθὼς ἔτρεχε, τῆς λύθηκε, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἡ ποδιά της καί τὰ κουβάρια σκορπίσθηκαν στοὺς θάμνους. Ἐφτασε

στό σπίτι λαγνυασμένη από τὸ τρέξιμο καὶ μόλις μπῆκε μέσα σ' αὐτό, σὰν λύκαινα ἢ πεθερά της τῆς γόθηκε νὰ τὴν ξεσχίση. Μαζεύτηκε τότε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, σὰν βρεγμένη γάτα, καὶ ἀμίλητη δεχόταν τὶς βροσιές της.

Λὸς μου, μοῦρη, τὰ κουβάρια ποῦγενεες; τῆς εἶπε σὲ μιὰ στιγμή ἡ πεθερά. Κοιτάζει ἡ νύφη, μὰ ἡ ποδιά καὶ τὰ κουβάρια ἔλειπαν ἀπὸ τὴ μέση της. Ἄχ! τί ἔπαθα, εἶπε χαμηλόφωνα. Ἄχ! τί ἔπαθα ἡ κακομοῖρα; εἶπε πάλι καὶ ἄρχισε νὰ κλαίη. Λὸς μου τὰ κουβάρια, τῆς εἶπε ἡ πεθερά, μ' ἄγρια φωνή.

Τάφησα στό μαντρί, τῆς εἶπε ἡ νύφη κλαίοντας, γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ. Θὰ πάω νὰ σοῦ τὰ φέρω. Συγγώρησέ με. Ἡ πεθερὰ γεμάτη ὀργὴ τὴν ἔφτυσε τότε στό πρόσωπο καὶ τῆς εἶπε: Τώρα νὰ φύγης! Κι ἂν δὲν τὰ βρῆς, πίσω νὰ μὴ γυρίσης στό σπίτι μου.

Θὰ σὲ λιανίσω ὅπως λιανίζουν τὸ κρέας. Ἀκοῦς μοῦρη; τῆς εἶπε, καὶ γόπησε μὲ τὴν γροθιά της τὴν σανίδα τῆς πόρτας. Καλὰ μάννα, εἶπε ἡ νύφη, καὶ μὲ τὸ μαντιῆλι κατεβασμένο στὰ μάτια, πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ μαντρί.

Ἔφαξε ἀπ' ἐδῶ, ἔφαξε ἀπ' ἐκεῖ, ἀλλὰ κουβάρια πουθενά. Νύχτωσε. Ἀπογοητευμένη καὶ κουρασμένη, ὅπως ἦταν, μπῆκε στὴν κουφάλα μιᾶς γέρικης βελανιδιάς καὶ ἀφοῦ ἔκλαιψε λίγη ὄρα, ἀποκοιμήθηκε.

Τὰ μεσάνυχτα ξύπνησε καὶ μὲ κλάματα στὰ μάτια παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ τὴν κἀνὴ πουλί. Ὁ Θεὸς τὴν λυπήθηκε καὶ τὴν ἔκανε πουλί. Ἔτσι—λένε—γυρίζει νύχτα καὶ μέρα στὰ δέντρα καὶ στὰ σπῖτια, γιὰ νὰ βρῆ τὰ χαμένα κουβάρια της, φωνάζοντας, «Κουκουβάου—Κουκουβάου».

2. Ὁ Κοῦκος

Ὁ Κοῦκος λένε—πὺς ἦταν κάποτε ἄνθρωπος σκληρός, καὶ ζοῦσε μὲ τὰ δυὸ τῶν ἀδελφῶν στὴ στάνη. Μιὰ χειμωνιάτικη βραδυά, ἀφοῦ ἔκλεισαν τὰ γίδια τους στὰ μαντριά, μαζεύτηκαν καὶ τὰ τρία ἀδελφῶν στὴν καλύβα γιὰ νὰ ζεσταθοῦν καὶ νὰ ξεκουραστοῦν. Εἶχαν ἀνάψει μιὰ μεγάλη φωτιά καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν ψωμοτύρι, ξάπλωσαν τριγύρω της. Τὴν νύχτα ἀκούστηκε νὰ βελάξῃ μιὰ γίδα. Ὁ μεγάλος ἀδελφὸς σήκωσε τότε τὸν μικρότερο, γιὰ νὰ ἰδῆ τί συμβαίνει στό κοπάδι τους. Ὁ μικρὸς ἀδελφὸς σηκώθηκε καὶ ἀφοῦ περιτριγύρισε τὸ μαντρί, ξαναγύρισε στὴν καλύβα, χωρὶς νὰ ἰδῆ τίποτε. Μόλις μπῆκε στὴν καλύβα, πάλι ἀκούστηκε τὸ βέλασμα τῆς γίδας. Ξαναβγαίνει, μὰ πάλι δὲν εἶδε τίποτε. Ὅλα τὰ γίδια τους κοιμοῦνταν ἤσυχα καὶ ἡ πόρτα τους ἦταν κλεισμένη καλά. Γύρισε στὴν καλύβα καὶ μόλις μπῆκε σ' αὐτή, ἀκούστηκε πάλι τὸ βέλασμα πῶς δυνατά. Στάθηκε λιγάκι ὄρθιος καὶ διαλογιζόταν τί συμβαίνει. Ὁ μεγάλος ἀδελφὸς τότε μὲ φωνὴ ἄγρια καὶ πολὺ θυμωμένος, γιὰτὶ ὁ ἀδελφὸς του δὲν τοῦ τακτοποίησε τὸ κοπάδι, σηκώνεται ὄρθιος καὶ μὲ τὸ μαχαίρι χτυπάει τὸν ἀδελφὸ του στὴν καρδιά. Ἄχ! εἶπε ὁ κακόμοιρος ἀδελφὸς καὶ σωριάστηκε νεκρὸς στό σκοτάδι τῆς καλύβας. Τὸ βέλασμα τῆς γίδας ἀκούσαν τώρα πῶς κοντά. Ὀργισμένος ὁ ἀδελφὸς σηκώνει τότε τὸν δεύτερο ἀδελφὸ γιὰ νὰ τοῦ τακτοποιήσῃ τὸ μαντρί μὲ τὰ γίδια. Σηκώθηκε τότε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀμίλητος καὶ τρέμοντας ἀπὸ τὸν φόβο, δρασκελίσει τὸν σκοτωμένο ἀδελφὸ του καὶ βγῆκε ἔξω. Ἄχ! ἀδελφέ μου, εἶπε χαμηλόφωνα. Σὲ σκότωσε ἄδικα τ' ἄγριμι, εἶπε ξανά, καὶ ἐνῶ προχωροῦσε πρὸς τὸ μαντρί, καθάριζε τὰ βουρκωμένα του μάτια. Ἔφτασε στό μαντρί, τὸ περιτριγύρισε χωρὶς νὰ ἰδῆ τίποτε. Ἀκούμπησε στό λιθάρι τῆς πόρτας τοῦ μαντριοῦ καὶ ἄρχισε νὰ κλαίη τὸν ἀδελφὸ του. Σηκώθηκε σὲ λίγο καὶ μπῆκε προσεχτικὰ στὴν καλύβα γιὰ νὰ μὴν πατήσῃ τὸν νεκρὸ ἀδελφὸ του. Μόλις ὅμως μπῆκε μέσα, τοῦ λέγει ἄγρια ὁ ἀδελφὸς του.

Ἔϊ τί εἶναι ἐκεῖ στό μαντρί; Γιατὶ βελάζει ἡ γίδα; Δὲν εἶναι τίποτε ἀδελφέ μου, εἶπε φοβισμένα τὸ παιδί. Ὅλα τὰ γίδια κοιμοῦνται ἤσυχα καὶ τὸ μαντρί

είναι κλεισμένο καλά. Δέν πρόφτασε νὰ τελειώση τὴν κουβέντα του καὶ νάσου ἀκούστηκε τὸ βέλασμα τῆς γίδας.

Πετάχτηκε τότε ὀργισμένος ὁ ἀδελφὸς καὶ μὲ τὸ μαχαίρι στὰ χέρια ἄρχισε νὰ χτυπᾷ ἀλύπητα τὸν ἀδελφὸ του. Δέν εἶναι τίποτε ἀδελφέ, εἶπε μονάχα τὸ κακόμοιρο παιδί καὶ σωριάστηκε κι αὐτὸ νεκρὸ ἐπάνω στὸ πτώμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ του. Ἐξαλλος τότε ἀπὸ τὸν θυμὸ του βγῆκε ἔξω καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ μαντρί. Τὰ γίδια κοιμοῦνταν ὄλα ἤσυχα. Περιτριγύρισε τὸ μαντρί, ἀλλὰ τίποτε δέν εἶδε. Ἄνοιξε τὴν πόρτα, μπῆκε μέσα κι ἄρχισε νὰ μετράη τὰ γίδια του. Ὅλα ἦταν ἐκεῖ.

Μπά! εἶπε μ' ἀπορία. Τί νὰ ἦταν αὐτό; εἶπε πάλι, κι ἀκούμπησε τὸ κεφάλι του στὸν φράχτη τοῦ μαντριοῦ. Ἐμεινε ἐκεῖ γιὰ λίγο συλλογισμένος.

Τότε κατάλαβε τὸ κακὸ ποῦπαθε. Πέταξε τὸ αἱματοβαμμένο του μαχαίρι καὶ χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ σταθῆ ἄλλο ὀρθιος, σωριάστηκε κατὰ γῆς κλαίοντας. Συγχώρεσέ με Θεέ μου γιὰ τὸ κακὸ ποῦκανα, ἔλεγε κι ἔκλαιγε. Συγχώρεσέ με Θεέ μου, ἔλεγε πάλι, γιὰτὶ τώρα κατάλαβα πὼς αὐτὸς ποὺ βέλαζε ἦταν ὁ σατανὰς καὶ πὼς αὐτὸς μ' ἔκανε φονιά. Ἐκλαιγε ἀπαρηγόρητα καὶ χτυπιώταν γιὰ τὸ κακὸ ποῦκανε. Παρακαλοῦσε τώρα τὸ Θεὸ νὰ τὸν κἀνῆ πουλί, γιὰτὶ ἔτσι νόμιζε πὼς θὰ τοῦ ἐλαφρύνῃ ὁ πόνος του. Ἐμεινα μόνος Θεέ μου, ἔλεγε. Καλύτερα νὰ γίνω πουλί καὶ νὰ γυρίζω μόνος στὶς ἐρημιές, παρὰ νὰ γυρίζω ἄνθρωπος ἐγὼ ὁ φονιάς. Ὁ Θεὸς τὸν λυπήθηκε, κι ἐπειδὴ μετανόησε γιὰ τὸ κακὸ ποῦκανε, τὸν ἔκανε πουλί, καὶ γιὰ νὰ τὸν γνωρίζουν ὄλοι πὼς ἔμεινε μόνος λέγει: Κούκου, Κούκου.

3. Ὁ Γκιώνης

Ζοῦσε—λένε—στὰ παλαιότερα χρόνια σ' ἓνα μικρὸ χωριουδάκι ποὺ βρισκόταν ἀνάμεσα σὲ δυὸ πανύψηλα βουνὰ μιὰ φτωγὴ οἰκογένεια. Ὁ πατέρας κι ἡ μητέρα πέθαναν γρήγορα ἀπὸ μιὰ βαρεῖα ἀρρώστεια ποῦπεσε στὸ φτώχόσπιτό τους, κι ἔμειναν ὄρφανὰ τὰ δυὸ παιδιά, ὁ Δῆμος μὲ τὸν Γκιώνη.

Ὅπως ὄλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἔτσι καὶ τὰ δυὸ ἀδέλφια ζοῦσαν μὲ τὰ γιδοπρόβατά τους. Ὁ Δῆμος, σὰν μεγαλύτερος ποὺ ἦταν, φρόντιζε γιὰ ὄλες τὶς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ κι ὁ Γκιώνης, ὄλο τὸ χροῖνο, βρισκόνταν στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια βόσκοντας τὰ γιδοπρόβατά του.

Θὰ τὰ φτιάσω πολλὰ καὶ θὰ γίνω πρωτοσέλιγκας, ἔλεγε πολλὲς φορὲς μόνος του. Θέλω νὰ βουίξουν τὰ λαγκάδια ἀπὸ τὰ κυπροκούδουνα τοῦ κοπαδιοῦ μου καὶ νᾶχω στάνη δική μου, ἔλεγε πάλι. Ἐτσι, μὲ τὰ ὄνειρά του αὐτά, περνοῦσε ὁ καιρὸς καὶ μέσα σὲ λίγα χρόνια τὰ πρόβατά του ἔφτασαν τριακόσια καὶ τὰ γίδια του ἑκατό. Ζοῦσε τώρα μέρα καὶ νύχτα στὴ στάνη ποὺ τὴν εἶχε μισὴ ὄρα μακριὰ ἀπ' τὸ χωριό, μέσα σὲ μιὰ δαφνόφυτη πλαγιά. Στὸ χωριὸ του καὶ στὸ σπίτι του πήγαινε μονάχα τὶς μεγάλες γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια ποῦμπαινε πρῶτος καὶ καλύτερος στὸ χορὸ. Χόρευε πηδηγτὰ σὰν κατσίκι κι ὄλοι καμάρωναν τὴ λεβεντιά του, τὰ κατσαρά του μαλλιά, τὸ ροδοκόκκινο κι ὄλοστρόγγυλο πρόσωπό του, τὸ μαῦρο του μουστάκι καὶ τὰ γαλανὰ του μάτια. Νὰ ζήσης Γκιώνη, τοῦ φώναζαν πολλοί. Νὰ ζήσης λεβεντονιέ, τοῦ φώναζαν οἱ γέροι. Νὰ χιλιάσουν τὰ γιδοπρόβατά σου, τοῦ φώναζαν οἱ φίλοι του καὶ χτυποῦσαν τὰ χέρια τους ἀπὸ χαρὰ. Ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν τὸν Γκιώνη γιὰτὶ ποτέ του δέν ἔδινε ἀφορμὲς γιὰ τσακωμοὺς καὶ μαλώματα. Κακὸ γιὰ κανέναν δέν ἔλεγε ποτέ. Ὅ,τι ἤξερε γιὰ τοὺς ἄλλους τὸ κρατοῦσε βαθεῖα στὴν ψυχὴ του. Ἦταν ὑπάκουος σ' ὄλους καὶ ποῖδ πολὺ στὸν ἀδελφὸ του τὸν Δῆμο. Δεύτερη κουβέντα δέν τοῦχε ἀλλάξει ποτέ του. Τὸν ἔβλεπε μ' ἀγάπη ἀδελφικὴ καὶ τὸν ἄκουε μὲ σεβασμὸ γιὰτὶ ἦταν μεγαλύτερός του. Πονηρὰ ποτέ του δέν σκέφτηκε γι' αὐτόν, οὔτε καὶ γιὰ κανέναν ἄλ-

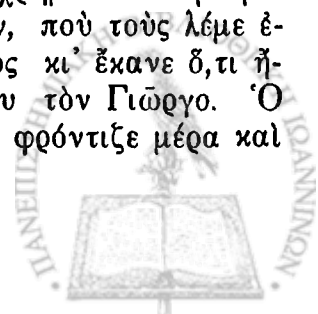
λο δικό του ἢ ξένο. Ὁ Δῆμος ἂν κι' ἦταν λεβεντονιός, διέφερνε ὅμως πολὺ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του τὸν Γκιώνη. Ἦταν πονηρός, λαίμαρχος καὶ μοχθηρός. Σὰν μεγαλύτερος ἀδελφὸς πούμαι, ἔλεγε μόνος του, θὰ πρέπει ὅ,τι ἔχουμε νὰ εἶναι δικό μου. Ἔτσι κι' ἔκανε. Ἄρχισε νὰ φέρεται στὸν ἀδελφὸ του σὰν ἀφεντικό καὶ πολλὰ φορὲς τὸν παρατηροῦσε μὲ θυμὸ γιὰ τὸ κάθε τι. Ἐδειχνε ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ γιδοπρόβατα καὶ ἔκανε τὸν θυμωμένο ἂν κανένα ἀπ' αὐτὰ πάθαινε κάτι. Ὁ Γκιώνης ἔβλεπε τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀλλὰ ἔκανε ὑπομονὴ καὶ δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἐκρύβει τὸν πόνο του βαθειὰ στὴν καρδιά καὶ προσπαθοῦσε νὰ μὴν φανερώσῃ σὲ κανέναν οὔτε καὶ στὸν ἀδελφὸ του ἀκόμα τὴ μελαγχολία του. Ὑπομονή, ἔλεγε μόνος του. Ὑπομονὴ χρειάζεται κι' ὅλα μὲ τὸν καιρὸ ἴσως διορθωθοῦν, ἔλεγε πάλι, κι' ἀκολουθοῦσε ὅπως πρῶτα τὸ κοπάδι του.

Μιά μέρα, ἔφτασε ὁ Δῆμος ὀργισμένος στὴ στάνη κι' ἄρχισε νὰ μετράῃ τὸ κοπάδι τους. Στὸν Γκιώνη δὲν εἶπε τίποτε. Τοῦ ῥριξε μονάχα μιὰ λαξὴ ματιὰ γεμάτη περιφρόνηση. Τὰ μέτρησε δυὸ τρεῖς φορὲς κι' ὀργισμένος ὅπως ἦταν ἔβγαλε τὸ μαχαίρι του κι' ἄγριος σὰν λιοντάρη χύμηξε σὰν ἀστραπὴ καὶ τὸ κάρφωσε στὸ κορμὶ τοῦ Γκιώνη. Ἐκαμε ὁ καυμένος νὰ προφυλαχθῆ, ἀλλὰ δὲν πρόλαβε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ φονιά ἀδελφοῦ του. Ἄχ! μάνα μου, εἶπε κι' ἔπεσε κατιγῆς. Σὰ φίδι τινάχτηκε δυὸ τρεῖς φορὲς ἐπάνω, μὰ πάλι ξανάπεσε στὴ γῆ, μ' ἓνα βαρὺ βογγητό. Ὁ ἀδελφός του τὸν χτυποῦσε μὲ τὸ μαχαίρι στὸ κορμὶ καὶ τοῦλεγε δυνατὰ: «Λεῖπουν δυὸ ἀρνάδες, σοῦ λέω, ἀπὸ τὸ κοπάδι μου. Λεῖπουν καὶ δὲν ἐνδιαφέρθηκες νὰ τις βρῆς. Νόμισες πὼς δὲν θὰ τις καταλάβω καὶ γι' αὐτὸ δὲν μιλοῦσες τόση ὥρα πού στεκόσουνα ἐδῶ. Νά, τώρα πὼς μὲ γέλασες». Αὐτὰ κι' ἄλλα τέτοια τοῦλεγε καὶ τὸν χτυποῦσε ἀλύπητα. Ὁ Γκιώνης σπαρτάρησε γιὰ λίγο στὸ αἱματοβαμμένο χῶμα καὶ μ' ἓνα ἄχ! ξεψύχησε. Σηκώθηκε ὁ φονιάς μὲ τὸ μαχαίρι στὰ χέρια καὶ τράβηξε γιὰ τὴν καλύβα. Μπήκε μέσα σ' αὐτὴ κι' ἀφοῦ ξάπλωσε στὸ κρεβάτι τοῦ Γκιώνη, ἀποκοιμήθηκε βαρειά. Οἱ ὥρες περνοῦσαν κι' ὁ ἥλιος κόντευε νὰ βασιλέψῃ πίσω ἀπ' τὸ βουνό, ὅταν σηκώθηκε καὶ βγῆκε ἔξω. Πλύθηκε καλὰ καὶ τράβηξε γιὰ τὸ κοπάδι του. Μόλις προχώρησε λίγα βήματα, βλέπει τις δυὸ ἀρνάδες του νὰ βόσκουν κοντὰ στὸ μαντρί. Στάθηκε γιὰ λίγο καὶ τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα. Θυμήθηκε τὸν ἀδελφὸ του τὸν Γκιώνη. Ἄχ! ἀδελφέ μου, φώναξε δυνατὰ κι' ἔπεσε καταγῆς. Ἐπεσε κι' ἔκλεγε ὥρα πολὺ σὰν μικρὸ παιδί. Ὑστερα σηκώθηκε καὶ σιγὰ σιγὰ ἔφτασε στὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ του. Πλησίασε σ' αὐτὸ καὶ κλαίοντας τοῦ φιλοῦσε ἀδιάκοπα τὸ πρόσωπο. Ἐμεινε ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα. Ἐκλαιγε καὶ παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν κάμῃ πουλί. Κάνεμε πουλί Θεέ μου, ἔλεγε, γιὰτὶ μονάχα ἔτσι ἴσως ξεχάσω τὸ κακὸ πούκανα. Ὁ Θεὸς τὸν λυπήθηκε καὶ ἐπειδὴ μετάνοιωσε γι' αὐτὸ πούκανε, τὸν ἔκανε πουλί πού γυρίζει στὰ δέντρα καὶ φωνάζει τὸν χαμένο ἀδελφὸ του. Γκιών—Γκιών—Γκιών.

4. Ὁ Γιῶργος (Νυχτοπούλι)

Γιῶργο! Γιῶργο! Γιῶργο!
Τούβρες, τούβρες, τᾶλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά, χά!

Μιά φορὰ καὶ ἓναν καιρὸ, ἦταν δυὸ ἀδέλφια μὲ πολλὰ χρήματα καὶ μὲ μεγάλη περιουσία. Ἦταν Βαλμάδες, δηλαδὴ βροσκοὶ τῶν ἀλόγων, πού τοὺς λέμε ἐμεῖς σήμερα. Ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, ὁ Μῆτρος, ἦταν σκληρός κι' ἔκανε ὅ,τι ἤθελε χωρὶς ποτέ του νὰ λογαριάσῃ τὸν μικρότερο ἀδελφὸ του τὸν Γιῶργο. Ὁ Γιῶργος μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ὁ ἀδελφός του θ' ἄλλαζε ταχτικὴ, φρόντιζε μέρα καὶ νύχτα πὼς νὰ περιποιηθῆ καλύτερα τᾶλογο εἰάνω στὸ βουνό.

Μιά ἡμέρα ὁ Μῆτρος τὸν εἰδοποίησε νὰ πίσση ἀμέσως ὀχτῶ ἄλογα καὶ νὰ τὰ φέρη στὸ πατρικὸ τους σπίτι, νὰ τὰ πωλήσουν. Ὁ Γιώργος ἐπειδὴ γνώριζε πόσο σκληρὸς ἦταν ὁ ἀδελφός του, ἀνέβηκε σ' ἓνα ἄλογο καὶ τὰ μεσάνυχτα ξεκίνησε ἀπὸ τὸ βουνό, γιὰ νὰ τὰ φέρη γρήγορα στὸν ἀδελφό του.

Ἦταν νύχτα, σκοτάδι, χειμῶνας καιρὸς. Κουρασμένος καὶ βρεγμένος ὁ Γιώργος ἔφτασε νύχτα ἀκόμη στὸ πατρικὸ του σπίτι. Ὁ Μῆτρος σηκώθηκε κι' ἐβγήκε ἔξω νὰ παραλάβῃ τἄλογα ποὺ τοῦφερε ὁ ἀδελφός του. Χωρὶς νὰ πῆ λέξη στὸν ἀδελφό του, ἄρχισε νὰ μετρᾷ τἄλογα δυνατὰ. Τὰ μέτρησε τὰ ξαναμέτρησε ἀλλὰ πάντοτε τᾶβγαζε ἑφτά, ἀντὶ ὀχτῶ ποὺ παράγγειλε. Ἀγριεμένος, εἶπε τότε σκληρὰ στὸν ἀδελφό του. «Λεῖπει ἓνα ἄλογο σοῦ λέω! Φαίνεται πὼς τῶχασες στὸ δρόμο!» Ὁ Γιώργος θέλησε τότε νὰ μιλήσῃ, ἀλλὰ ὁ Μῆτρος μ' ἄγρια φωνὴ τοῦ εἶπε: «Κουβέντες δὲν θέλω! Τρέξε γρήγορα νὰ βρῆς τἄλογο σοῦ λέω»,

Ὁ Γιώργος τρομαγμένος, καβάλλα στ' ἄλογό του ὅπως ἦταν, τρέχει στὰ δάση, στὶς λαγκαδιές καὶ στὶς κοιλάδες. Δρόμο παίρνει, δρόμο ἀφήνει. Χωρὶς νὰ βρῆ τίποτε ὁ δυστυχής, γυρίζει ἀργὰ καὶ κουρασμένος στὸ πατρικὸ του σπίτι. Ὁταν πλησίασε σ' αὐτὸ καὶ προτοῦ προλάβῃ νὰ βγάλῃ λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του, χύμηξε ὁ ἀδελφός του ὁ Μῆτρος ἐπάνω του σὰν τρελλὸς ἀπὸ τὸν θυμὸ του, γιὰτὶ δὲν τοῦ βρῆκε τἄλογο, καὶ μὲ τὸ μαχαίρι τὸν χτυποῦσε ἀλύπητα στὸ σῶμα του, φωνάζοντας δυνατὰ.

Γιώργο! Γιώργο! Γιώργο!
Τούβρες! Τούβρες! Τἄλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά, χά!

Ὁ κακότυχος ὁ Γιώργος, γεμάτος ἀπὸ αἵματα, ἦταν τώρα ξαπλωμένος στὸ χῶμα νεκρὸς καὶ τἄλογό του μὲ κρεμασμένο τὸ χαλινάρι, ἀναμείχθηκε μὲ τἄλλα ἄλογα ποὺ ἦταν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ.

Σὲ λίγο μπαίνει σ' αὐτὴ κι' ὁ Μῆτρος ἄγριος καὶ καταματωμένος ἀπὸ τὰ αἵματα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ γιὰ τελευταῖα φορὰ ἄρχισε νὰ ξαναμετράῃ τ' ἄλογα ποὺ τοῦφερε ὁ ἀδελφός του, ὁ Γιώργος. Τὰ μέτρησε πολλὲς φορὲς καὶ ἀντὶ γιὰ ἑφτά πάντοτε τώρα τᾶβγαζε ὀχτῶ. Κατάλαβε ὁ ταλαίπωρος τώρα ὅτι στὸ πρῶτο του μέτρημα δὲν εἶχε συμπεριλάβῃ τ' ἄλογο ποὺ ἦταν καβάλλα ὁ ἀδελφός του, ὁ Γιώργος. Σκέφτηκε λιγάκι τί εἶχε κάνει κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰν μικρὸ παιδί. Γονάτισε ἔπειτα στὸ πτώμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ του καὶ χτυποῦσε τὸ κεφάλι του γι' αὐτὸ ποῦκανε. Μέρα καὶ νύχτα δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸ ἀθῶο αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ βασάνιζε τὴν ψυχὴ.

Παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν κάμῃ πουλί, γιὰτὶ νόμιζε πὼς ἔτσι θὰ βρῆ τὴν ἡσυχία του. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἔκαμε πουλί μ' ἀνθρώπινη φωνὴ καὶ τὸν καταράστηκε νὰ γυρίσῃ τίς νύχτες στοὺς λόγγους, στὰ δάση καὶ στὶς ρεματιές, ὀλομόναχος καὶ νὰ λέγῃ τὰ σκληρὰ ἐκεῖνα λόγια, κοὺ εἶπε στὸν ἀδελφό του τὸν Γιώργο, ὅταν ἀλύπητα τὸν χτυποῦσε.

Γιώργο! Γιώργο! Γιώργο!
Τούβρες! Τούβρες! Τἄλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά, χά!

ΒΑΣ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ, Δημ)λου

Η ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

ΠΟΙΑ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ;

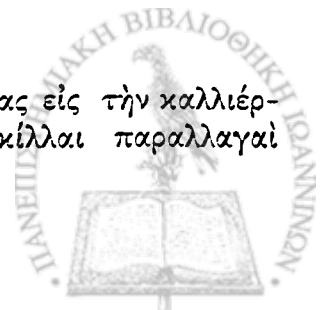
Εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν περιγραφομένην περιοχὴν Παραμυθίας, ἀποτελοῦσαν μέχρι πρό τινος ἐντελῶς αὐτόνομον ἔθιμοτυπικῶς καὶ ἠθογραφικῶς περιοχὴν, εἶχε δοθῆ πρό 33 περίπου ἐτῶν τὸ ὄνομα ΣΟΥΛΙΩΡΕΙΑ ὑπὸ τοῦ μελετητοῦ τῆς λαογραφίας δημ)λου κ. Σπ. Μουσελίμη. Ὁ χαλκέντερος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιμονὴν ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν ὑλικοῦ παλαιὸς συνάδελφος καὶ συμπατριώτης, ἀποτελεῖ ἰδιότυπον φυσιογνωμίαν καί, κάμνων κριτικὴν ἢ ἀνασκοπήσεις, προσπαθεῖ νὰ προβάλῃ ἀντιλήψεις ἀπορреούσας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου, προβάλλει δὲ πορίσματα μὴ συμφωνοῦντα μὲ τὸ ὑλικὸν ποῦ συγκεντρῶνει, τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα. Ὅθεν ἡμεῖς, τὴν ἔθιμοτυπικὴν καὶ λαογραφικὴν αὐτὴν ἐνότητα καλοῦμεν περιοχὴν Παραμυθίας, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποκαλέσωμεν Σουλιώρειαν τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Καλαμᾶ ἑκτασιν, τὴν ἀποτελουμένην ὑπὸ τῶν χωρίων Βλαχῶρι (ἤδη Πολύδροσον) Πέντε Ἐκκλησίαι, Πλακωτὴ, Πετροβίτσα, Τσουρίλλα, Βρυσοπούλα ἢ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης περιοχὴν τῆς Σιάλας τῶν Φιλιατῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πῶς τὰ χωρία ταῦτα δύνανται νὰ ἀνήκουσι εἰς τὸ Σοῦλι—ποῦ οὔτε κἂν φαίνεται ἀπὸ ἐκεῖ—καὶ δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ Σοῦλι ἢ Βρυσούλα τὰ Κατσανόπουλα καὶ τὸ πλεῖστον τῆς καλουμένης Λάκκας—Σουλίου.

Μὲ τὴν Παραμυθίαν ὅμως ἔχομεν συνδετικὸν κρίκον ὅλης αὐτῆς τῆς περιοχῆς μὲ τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἡ Παραμυθία, ἀποτελοῦσα ἐπὶ τουρκοκρατίας πρωτεύουσαν τῆς περιοχῆς διοικητικὴν, οἰκονομικὴν, πνευματικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, ἀποτελεῖ τὸν ἐνωτικὸν δεσμὸν καὶ δίνει τὸ χρῶμα τῆς. Ἐπὶ πλέον εὐρίσκεται εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν δύο τομέων τοὺς ὁποίους διαιρεῖ γεωγραφικῶς. Τοῦ ἐνός—ποῦ εἶναι τμῆμα τοῦ ὑδροκρίτου τοῦ Καλαμᾶ καὶ τοῦ παραποτάμου του Τύρια—ἀποτελοῦντος κτηνοτροφικὴν καὶ δασικὴν περιοχὴν, καὶ τοῦ δευτέρου, τμήματος τοῦ ὑδροκρίτου τοῦ Ἀχέροντος, ἀποτελοῦντος γεωργικὴν περιοχὴν.

Ἡ Παραμυθία συνδέει ἀρρήκτως αὐτὰ τὰ τμήματα μὲ κοινὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἐνδυμασίαν, τραγοῦδια, πολιτικὴν, θρησκευτικὴν καὶ οἰκονομικὴν διοίκησιν καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσιν προϊόντων. Ὅθεν μεταχειρίζομαι τὸν ὄρον περιοχὴ Παραμυθίας, ἣν καὶ ὁ πολὺς λαὸς μὲ τὸ ἀλάθευτόν του κριτήριον ἐθέσπισε.

ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Γενικὴ εἶναι ἐν τῇ περιοχῇ ἡ συνήθεια τῆς ἀλληλοβοηθείας εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν συγκομιδὴν. Ὑπάρχουν ὅμως διάφοροι καὶ ποικίλλαι παραλλαγαὶ καὶ εἰδικὰ ἔθιμα.

Ἐν πρώτοις, εἰς ὅλα τὰ χωρία ὑφίσταται ἡ συνήθεια νὰ βοηθοῦν τοὺς πτωχοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν. Εἰς ἡμέρας ἀργίας—φέρ' εἰπεῖν τὴν Καθαρὰν Δευτέραν, τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἄλλας—οἱ ἔχοντες ζευγάρια, κατὰ προτροπὴν συνήθως τοῦ ἱερέως, εἴτε ἐπιτρόπου τινός, εἴτε ἐν πάσῃ περιπτώσει σεβαστοῦ προσώπου, τρία ἢ τέσσαρα, εἴτε καὶ περισσότερα ζευγάρια μαζί, δούλευαν καὶ δουλεύουν στὸ χωράφι ἐκείνου ποῦ δὲν ἔχει ζευγάρι, οὔτε τὰ μέσα νὰ πληρώσῃ.

Ἡ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐργασία καὶ κατὰ τὸν ἄνω τρόπον, οὐχὶ μόνον ἀμαρτία δὲν θεωρεῖται, ἀλλὰ τουναντίον λίαν θεάρεστον ἔργον. Ἡ ἐργασία δὲν πληρώνεται, οὔτε ὑπάρχει ἢ ὑπῆρχεν ἡ ὑποχρέωσις νὰ διαθρέψῃ τὸν ζευγίτην ἢ τοὺς ζευγίτας. Τουναντίον εἰς τὰ χωρία Λιβιάχορον, Ζωτικόν, Μοκοβίνα Μπεστιά, Καταμάχη, Στροῦνι καὶ Ἄρδοση, ὁ ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν πτωχοῦ, διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ζώων του, συνηθέστατα πηγαινε γάλα, τυρὶ, γαλοτύρι, ψωμί, λαχανικά, συνήθεια διατηρούμενη μέχρι σήμερον, χωρὶς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀνταποδόσεως.

Βέβαια ὁ πτωχός, ὁ διὰ τῆς κατὰ τὸν ἄνω τρόπον εὐεργεσίας ἀροτριῶν τὰς γαίας του, ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου κινούμενος, προσεπάθει νὰ μαγειρεύσῃ καὶ νὰ περιποιηθῇ τοὺς εὐεργέτας του, ἀλλὰ οὔτοι ἐφρόντιζον εὐσχήμως νὰ μὴν τὸν ἐπιβαρύνουν, δοθέντος ὅτι, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὀψίμου σπορᾶς, ὅλαι σχεδὸν αἱ πτωχαὶ οἰκογένειαι ἐστεροῦντο ἄρτου, διατρεφόμεναι μὲ ἀλευρωμένα λάχανα. Ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ περιοχὴ, ἡ ὀρεινὴ κυρίως, ἔχει πρόβλημα καὶ τοῦ ξηροῦ ἄρτου τὴν ἐξέυρεσιν.

Μόνη ἀνταπόδοσις γενομένη δεκτὴ εἶναι ἡ προσφορὰ χόρτου ἢ καλαμιᾶς πρὸς διατροφήν τῶν ζώων. Ἡ ἀνταπόδοσις αὕτη ἀποτελεῖ κρατοῦν ἔθιμον εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς περιοχῆς.

Ἡ συνήθεια τῆς τοιαύτης βοηθείας εἰς τοὺς στερουμένους ἀροτριῶντος ζώου καλεῖται μιντάτι (βοήθεια), καὶ διατηρεῖται, ἀλλὰ μὲ ὀλονὲν μειουμένην ἔντασιν, διότι κατόπιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἐνδεεῖς εἶναι μόνον οἱ τεμπέληδες. Εἰς τὴν ὁμως περίπτωσιν ὑπάρχει γέρων ἢ ζευγάρι γερόντων ἢ χήρα μὲ μικρὰ παιδιὰ καὶ γενικὰ σὲ περίπτωσιν ἐνδεοῦς καὶ πραγματικῆ ἀξιολυπῆτου οἰκογενείας, οἱ δυνάμενοι ἐξακολουθοῦν ἀγογγύστως νὰ βοηθοῦν εἰς τὴν σπορὰν καὶ τὴν ἐν γένει καλλιέργειαν.

Εἰς τὰ χωρία τὰ ἐλληνόφωνα, τὰ κατοικούμενα ὑπὸ Γκρέκων (δηλαδὴ τῶν παλαιῶν Ἑλλῶν, Σελλῶν ἢ Γκραικῶν) Σέλλιανη, Λαπανίτσα, Τσουρίλλα, Βρυσοπούλα, Πετροβίτσα, Πλακωτὴ, Ὀσδίνα, Βλαχῶρι, Ἐλευθεροχῶρι, Πόποβο, Σαλονίκι, Βερνίκου, Ντοβλά, Βαρμπόμπα, Ἄνω καὶ Κάτω Ζάλογγον, Μάζι, Γρανίτσα, Λάλιζα, Ραδοβύζι, Στριγανέτσι, Κεράσοβο, Λωζιανὰ, Τοσκεσάκι, Δομολεσσά, Σενίκου, Ζαραβοῦτσι, Κόπρα, Βαλανιδιά, Πετοῦσι, Πράδαλλα, Γράσδανη, Λιβίκιστα, Τσαγγάρι, Κουκλιοί, Κορύστιανη, Γλαβίτσα, Σαμονίβα, Ἐλεζνα, Λιβιάχορον, Μπεστιά, Μοκοβίνα, Ἄρδοση, Δραγοβέτσι, Στροῦνι, Λίππα, Ρωμανό, Παληοχῶρι Μπότσαρη, Ἄλποχῶρι, Μπότσαρη, Σεριζιανὰ, Καρυῶτι, Βέλλιανη, Βοϊνίκου, Μπουρέλεσσια, Μπαουσιόι, Πλέσσια καὶ Γρατσανά, εἴτε ἀνήκουσιν εἰς τὴν περιγραφομένην περιοχὴν, εἴτε τὴν ὁμορον περιοχὴν Τσαρκοβίτσας (Δωδώνης), ἡ ἐργασία ἀλληλοβοηθείας διατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ἐργασίας θερισμοῦ, σκαλίσματος, βοτανίσματος, χωρὶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀκριβοῦς ἀνταποδόσεως. Δηλαδὴ ἔρχονται πολλοὶ καὶ βοηθοῦν ἕναν νὰ τελειώσῃ τις γεωργικὴς του ἐργασίας, μὲ τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ καὶ αὐτὸς τοὺς εὐεργετοῦντας.

Ἄλλὰ ὁ δεχομένος τὴν συνδρομὴν δὲν ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ νὰ βοηθήσῃ ὅσες μέρες βοηθήθηκε, οὔτε ἂν αὐτὸς ἔχει δύο ἐργατικὰ άτομα καὶ ἦρθαν νὰ τὸν βοηθήσουν ὀκτώ καὶ δέκα άτομα πρέπει νὰ ἀντιβοηθήσῃ 4 ἢ 5 ἡμέρες, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἡμερομίσθια. Ἡ ἀνταπόδοσις ἔχει μόνον ἠθικὴν ἀξία.

Τὸν τελευταῖον ὁμως καιρὸν εἰς τὸ Πολύδωρον (Μάζι) ὅπου ἡ ἀλληλοβοή-

θεια ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ δάρτισμα, ἤτοι τὴν διὰ τοῦ ξύλου δάρτης ἀλώνισιν τοῦ σίτου ἢ τῆς σικάλεως, ἡ ἀλληλοβοήθεια ἀρχίζει νὰ μετατρέπεται ἀπὸ πρᾶξιν καλωσύνης σὲ συνεταιρισμὸν ἐργατικῶν χειρῶν. Οὕτω ὁ δεχόμενος βοήθειαν ἐργατικῶν χειρῶν ὑποχρεοῦται εἰς πλήρη ἀνταπόδοσιν καὶ ἐφόσον δὲν ἀνταποδίδει τὰς ἡμέρας, δὲν βοηθεῖται ἐκ νέου. Τὸ κακὸν—διότι κακὸν εἶναι ἡ ἐξάλειψις τῆς χριστιανικῆς πράξεως καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς εἰς συνεταιρισμὸν—ἐπεκτείνεται ἤδη καὶ πρὸς τὰ χωρία Ζάλογγον καὶ Ραδοβύζι.

Εἰς τὰ παραπάνω χωριά, ἡ εἰς ἐργασίας θερισμοῦ κτλ. ἀλληλοβοήθεια, δὲν γίνεται μόνον εἰς ἐνδεεῖς καὶ δυστυχεῖς, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε γνωστόν, φίλον ἢ ἔχοντα ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν χωριανῶν, χάρις δὲ στὸ ἔθιμο αὐτὸ καὶ γενικώτερα χάρις στὴν συνεργασία καὶ ἀλληλοβοήθεια τῶν Ἑλλήνων μεταξὺ τους, (ἂν καὶ ἡ ἐνίσχυσις ἐκ τῶν βακουφικῶν περιουσιῶν καὶ ἡ αὐτοδιοικήσεις συνετέλεσαν καὶ αὐτές), διετηρήθη κατὰ κύριον λόγον ἢ ὑπαρξίς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ὅτε οὐχὶ μόνον δὲν ὑπῆρχε κοινωνικὴ καὶ κρατικὴ πρόνοια ἐκ μέρους τῆς τουρκίας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀπέβλεπαν εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ρωμιῶν.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς «Γκρέκους», τὰ λοιπὰ χωρία καὶ κυρίως ὅλα τὰ ἀλβανόφωνα, εἰς τὴν ἀλληλοβοήθειαν (πλὴν τῆς διὰ τοῦ ζευγίτου τοιαύτης εἰς τοὺς στερουμένους ἀροτριῶντων ζώων), διαβλέπουν ἀπλῶς ἓνα εἶδος συνεταιρισμοῦ ἐργατικῶν χειρῶν. Ἔτσι, κυρίως εἰς τὰ παρὰ τὸν Κωκυτὸν χωρία, δύο οἰκογένειαι ἢ καὶ τρεῖς συμβάλλονται, ὑπολογίζουσαι τὰς ἐργατικὰς χεῖρας ἐκάστης. Ἐὰν ἡ μία οἰκογένεια συνεισφέρει δύο ἐργατικὰς χεῖρας καὶ ἡ ἄλλη ἕξῃ, τότε καὶ αἱ δύο θὰ ἐργάζονται μίαν ἡμέραν εἰς τὸν ἔχοντα ἓν ἐργαζόμενον ἄτομον καὶ τρεῖς εἰς τὸν ἔχοντα τρεῖς ἐργαζομένους.

Δυνατὸν βέβαια, μία οἰκογένεια, λόγω τῆς φύσεως τῶν χωραφιῶν τῆς καὶ τῆς πρωῆμου σπορᾶς, καίτοι ἔχουσα ἓνα ἐργαζόμενον, νὰ ἀπασχολήσῃ τὸν συνεταιρισμὸν τοῦτον ὁκτὼ π.χ. ἡμέρας εἰς τὸν σκάλον, τὴν σποράν, τὸ θέρισμα. Ὑποχρεοῦται ὅμως νὰ βοηθήσῃ τόσας ἡμέρας τὸν συνεταιῖρον τῆς, ὥσπου νὰ συμπληρωθῶν τὰ ἡμερομίσθια, ἔστω καὶ ἂν δὲν τηρεῖται ἡ ἀναλογία κατὰ τὴν ἀναλλαγὴν.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ ἀλληλοβοήθεια εἰς τὴν σποράν, θερισμὸν, σκάλον, εἰς τὰ μὴ κατοικούμενα ὑπὸ Γκρέκων (καθαροαίμων Ἑλλήνων δηλαδὴ) χωρία, εἶναι σήμερον καθαρὰ σύμβασις ἐργασίας, ἀνταλλαγῆς ἐργαρικῶν χειρῶν, συνηθέστατα δέ, ὅταν κλεισθῶν τὰ ἡμερομίσθια, τὰ ἐπὶ πλέον προσφερόμενα πληρώνονται συμφώνως μὲ τὴν τιμὴν ποὺ ἔκοψε «τὸ συνάφι».

Ἀλληλοβοήθεια εἰς τὴν συλλογὴν ἐλαιῶν ἢ τὸν τρυγητὸν δὲν ὑπάρχει, ἀπλούστατα διότι ἐν τῇ περιοχῇ δὲν ὑπάρχουν κτήματα τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ὥστε νὰ μὴν ἐπαρκῆ ἡ οἰκογένεια. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ περιπτώσεις μεγάλων ἐλαιῶνων, ἀλλὰ οὗτοι κατέχονται ὑπὸ εὐπόρων ἀντεπεξερχομένων εἰς τὰ ἔξοδα ἐργατικῶν καὶ ἡμερομισθίων, ὥστε νὰ μὴν ἀπαιτεῖται ἀλληλοβοήθεια.

Ἀλληλοβοήθεια εἰς τὴν μεταφορὰν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν ὑπάρχει εἰς τὰ χωρία Πράδαλλα, Γράσδανη, Βαλανιδιά, Κόπρα, Ἐλεζνα, Λιβιάχοβον, Μοκοβίνα,, Ζωτικόν (πρῶην Λιβίκιστα), Μπεστικὰ κτλ. μέχρι Σεριζιανῶν. Μὲ τὸ κτύπημα καμπάνας συγκεντρώνονται ὅλοι σχεδὸν οἱ χωριανοὶ καὶ μεταφέρουν τὰ ξύλα ποὺ ἔκοψαν οἱ σιαρτζῆδες (ύλοτόμοι), εἴτε τὴν οἰκοδομήσιμον πέτραν, εἴτε τὸν ἄμμον. Ἡ τοιαύτη πρὸς οἰκοδόμησιν ἀλληλοβοήθεια διατηρεῖται ὡς ἔθιμον καὶ εἰς τὰ ὄμορα χωρία τῆς περιοχῆς Τσαρκοβίστας (Δωδώνης).

Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς περιοχῆς Παραμυθίας, ὑφίσταται τὸ ἔθιμον τῆς ἀλληλοβοηθείας μεταξὺ χωριῶν διὰ τῆς ἀλληλοβοηθίας ἐκατέρωθεν τῶν ὀρίων καὶ μέχρις ὠρισμένου βάθους, συνήθως καθοριζομένου κοινῇ συμφωνίᾳ τῶν προυχέντων ἢ καὶ ἀπλῶς τῶν περισσότερον ἐνδιαφερομένων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως διατη-

ροῦνται τὰ ὑπὸ τῶν προγόνων καθορισθέντα ὄρια, σπανιώτατα παραβιαζόμενα.

Ἀλληλοβοήθεια μεταξύ οἰκογενειῶν ὡς πρὸς τὴν βοσκὴν ὑφίσταται ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ περιοχῇ ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν μία οἰκογένεια ἔχει φόρτον ἐργασίας, ἀναθέτει τὴν φύλαξιν τῶν ζῶων τῆς εἰς φιλικὴν οἰκογένειαν ἄνευ ἀμοιβῆς. Τὰ δύο κοπάδια σμίγουν τὸ πρωτὶ καὶ ξεχωρίζουν τὸ βράδῳ πρὸ τοῦ ἀρμέγματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογένεια, ἡ παραδώσασα τὰ ζῶα τῆς πρὸς φύλαξιν, φυλάσσει καὶ αὐτὴ τὰ ζῶα τῆς ἄλλης ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη, κατὰ ἔθιμοτυπικὴν ἀλλὰ καὶ ἠθικὴν ὑποχρέωσιν.

Ἔτσι, ἀντὶ νὰ ἀπασχολοῦνται δύο ἄτομα γιὰ τὰ δύο κοπάδια, ἐργάζεται ἓνας καὶ μένει εὐκαιρὸς ὁ ἄλλος γιὰ νὰ βοηθῇ τὴν οἰκογένεια σὲ στιγμὲς ἀνάγκης. Γιὰ νὰ γίνῃ τέτοια ἀλληλοεξυπηρέτησις, πρέπει τὰ κοπάδια νὰ ἔχουν τέτοιον ἀριθμὸ ζῶων πού νὰ μπορῇ ὁ ἓνας νὰ τὰ κυβερνήσῃ ὅταν ἀποτελέσουν ἓνα σύνολον.

Ἀλληλοβοσκὴ μεταξύ δύο οἰκογενειῶν παρατηρεῖται ὡς ἔθιμο εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν, μόνον ἐφόσον πρόκειται περὶ σέμπρων.

Κατὰ τὸν ἴδιον περίπου τρόπον, ὑπάρχει ἡ ἀλληλοβοήθεια εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀποκοπῆς τῶν ἀμνῶν ἐκ τοῦ θηλάσματος. Ἐὰν ὁ Κώστας, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει ξεκόψει τρία ἀρνιά καὶ τὰ ἔρριξε στὸν Γιάννη νὰ τὰ φυλάξῃ, ὁ δὲ Γιάννης ἔχει δώδεκα ξεκομμένα, τότε θὰ βοσκῆσουν καὶ τὰ δεκαπέντε ὡς ἓνα κοπάδι, τρεῖς μέρες δὲ κοπάδια τοῦ Κώστα καὶ δώδεκα σὲ χωράφια τοῦ Γιάννη, ἡ δὲ φύλλαξις ἀνατίθεται τρεῖς μέρες σὲ ἄτομα τῆς οἰκογενείας τοῦ Κώστα καὶ δώδεκα τοῦ Γιάννη (Ραχοῦλιον—Ξηρόλοφος—Κυρά—Παναγιᾶ, Σεβαστὸν—Παγκράτι—Δράγανη—Καρβουνάρι—Γκρίκα καὶ Ψάκα). Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐξοικονομεῖται καθημερινῶς ἓνα ἐργατικὸν ἄτομον ἀνὰ δύο οἰκογενείας.

Πλέον ἀνεπτυγμένον ὑπάρχει τὸ ἔθιμον τῆς κοινῆς βοσκῆς κατόπιν συμφωνίας εἰς τὰ χωρία Μοκοβίνα καὶ Λιβιάχοβον, ὅπου πλείονες τῶν δύο οἰκογένειαι, ἔχουσαι δικαιώματα βοσκῆς εἰς ὠρισμένα τοποθεσίας, συμφωνοῦν καὶ βόσκουν ὅλα τῶν τὰ ζῶα εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ὅλαι. Σήμερον π.χ. εἰς τὴν θέσιν Γκορίλας, αὐριον εἰς τοῦ Γκοβιστινοῦ, μεθαύριον εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καθίστατο δυνατὴ ἡ κατὰ ζώνας βόσκησις, ἡ κατὰ τὸν τελευταῖον καιρὸν ἐκθύμως συνιστωμένη ὑπὸ τῶν γεωπόνων.

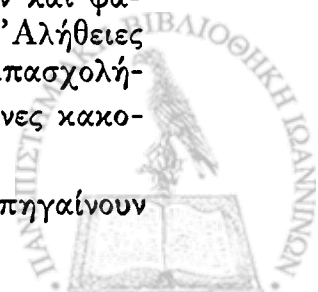
Εἰς τὰ χωρία τῶν Γκραίκων ὑπάρχει καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια εἰς τὸν ξέφλον, δηλαδὴ τὸ ξέφλισμα (ξεφλουδίσμα) τοῦ καλαμποκιοῦ ὁ ἔχων ξέφλον παραθέτει καὶ δεῖπνον, μὲ βάσιν τὰ προϊόντα τοῦ γάλακτος, συνήθως γαλατόπητες ἢ γαλατοκολοκυθόπητες. Εἰς τὸν ξέφλον πηγαίνουν νὰ βοηθήσουν συγγενεῖς, φίλοι καὶ γείτονες, τῇ προφορικῇ προσκλήσει τοῦ ἔχοντος ξέφλον. Γίνονται ὅμως ἀσμένως δεκτοὶ οἱ βουλόμενοι, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ ἀνεπιθυμητῶν.

Ὁ ξέφλος εἰς τὴν Ἐλεζναν καὶ τὸ Λιβιάχοβον λέγεται καὶ «νυχτέρι», ἐπειδὴ μεταβάλλεται σὲ νυκτερινὴ δουλειά, ἀλλὰ καὶ νυκτερινὸ γλέντι. Γείτονες, συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ νοικοκύρη μαζεύονται ὄχι μόνον γιὰ νὰ βοηθήσουν στὸν ξέφλο, ἀλλὰ καὶ νὰ γλεντήσουν.

Εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐργασίας τέτοια πού ἐπιτρέπει καὶ νὰ ξεφλουδίξῃς ἀστάκια, νὰ δένης ἐκεῖνα πού εἶναι γιὰ κρέμασμα στὰ «σταλίκια», καὶ νὰ τραγουδᾷς ἢ νὰ λὲς παραμῦθια.

Κι' ἀλήθεια, πρῶτα—καμμιὰ ὥρα περίπου—θὰ γίνῃ κουτσομπολιὸ καὶ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν κοφτερὴ γλωσσίτσα τῶν κοριτσιῶν καὶ τὸ μαθημένο πλέον καὶ φαφούτικο στόμα τῆς γριᾶς «πού ξέρει τὰ πάντα», ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό. Ἀλήθειες καὶ ψέμματα, διαδόσεις, φήμες καὶ δικά τους παραγεμίσματα θὰ ἀπασχολήσουν τὸν γυναικόκοσμο, μὲ πρωτοστατοῦσες τὶς μεγάλες καὶ μαθητευόμενες κακογλωσσοῦδες τὶς μικρές.

Ἐν προκειμένῳ, πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι συνήθως στὸν ξέφλο πηγαίνουν

παιδιά και νέοι ἢ νιές 12—25 ἐτῶν, λίγοι μεγαλύτεροι και σπάνια γρηὰ ξένη πρὸς τὸ σπίτι, φτωχή, πού πηγαίνει με ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ φάη και νὰ περάσῃ τὴν βραδιά της. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ γρηὰ λέει τὰ παραμύθια, ἀλλὰ και τὰ νέα τῆς γειτονιαῶς, τοῦ χωριοῦ και τῶν περιχώρων, κατὰ τέτοιον τρόπο, πού νὰ γίνεται «ἡ τρίχα τριχιά».

Οἱ δὲ νοικοκυραῖοι τοῦ σπιτιοῦ, ἂν και ξέρουν ὅτι ἡ γρηὰ δὲν προσφέρει σχεδὸν τίποτε εἰς ἐργασίαν, τὴν ἀνέχονται ἢ τὴν καλοῦν, διότι χρησιμεύει ὡς κράχτης.

Ἐφοῦ ἡ ζωντανὴ ἑφημερίδα τελειώσῃ τὰ νέα της και ἄφοῦ γιὰ κάθε σκανταλάκι, πραγματικὸ ἢ φανταστικὸ, ἀκουστοῦν ξεφωνητὰ «πωπώωω, τί ντροπές...» με πρωτοστατοῦσες αὐτὲς πού ἱεροκρυφίως κάνουν τὰ περισσότερα, σὲ λίγο ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι.

Καθιερωμένη ἐθιμοτυπία δὲν ὑπάρχει. Δυνατὸν ὁ νοικοκύρης νὰ ἀναθέσῃ σὲ κανένα γεροντότερο νὰ ἀρχίσῃ τραγοῦδι (ιδίως ἂν δυσανασχετεῖ γιὰ τὴν τροπὴ τῆς συζητήσεως), μπορεῖ ὅμως ν' ἀρχίσῃ κανεὶς καλλίφωνος ἢ και παρέα κοριτσιῶν.

Τὰ τραγοῦδια εἶναι συνήθως δημοτικὰ τοῦ τραπεζιοῦ, σπανίως δὲ και χορευτικὰ, ἀλλὰ χωρὶς χορόν. Πιὸ συνηθισμένα εἶναι ἡ «Τζαβέλαινα», ἡ «Λένη τοῦ Μπότσαρη», Ἄναστασιά ἔπο τάγραφα, —Κεῖ πέρα βγαίν' ἕνας καπνὸς—Πέρα σὲ κεῖνο τὸ (ἡ) βουνό—, τὰ Παιδιά τῆς Σαμαρίνας—Ἀσημοῦλα—Σαρανταπέντε Κυργιακὲς—Μ' αὐτὴν τὴν ἀσημόκουπα», Στὸ Σοῦλι Βγαίν' Αὐγερινὸς—Ντεληγιαννάκης—και πολλὰ ἄλλα δημοτικὰ, συνήθως ἐπιχωριάζονται. Ἀπαραιτήτως ὅμως θ' ἀκουστῇ τὸ πρῶτο τραγοῦδι:

Νύσταξαν τὰ ματάκια μου, ψηλὰ σ' ἕνα λιθάρι
και κεῖ ἔταν μνήμα κλέφτικο, θαμένο παλληκάρι.
Δὲν τόδα και τὸ πάτησα, στὰ μάτια, στὸ κεφάλι.
Βαρειὰ φωνὴ (ν) ἀκούσθηκε, πὸ μέσ' ἀπ' τὸ κιβοῦρι:
Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πού με πατεῖ, στὰ μάτια, στὸ κεφάλι;
ἂν εἶναι νιὸς ἄς χαιρέται, γέρος κοντά μου νάρθη....

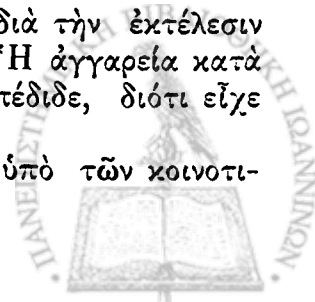
Τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον και ιδίως ὡς ἀρχὴ τοῦ νυχτεριοῦ, οὐδεὶς κατέστη δυνατὸν νὰ μᾶς γνωρίσῃ. Πάντως συνήθως τὸ ἀρχίζει κοπέλλα με λεπτὴ φωνή, ἄλλη συνήθεια αὐτό, πού δὲν τὴν δικαιολόγησε κανεὶς

Μετὰ τὸ 1930, ἤρχισαν στὸν ξέφλο νὰ ἀκούγονται και ἐλαφρὰ ἑλληνικὰ τραγοῦδια, σπανιώτατα μέχρι τοῦ 1945, γιὰ νὰ καταλάβουν σήμερον τὸν περισσότερον χρόνον, ἀντικαθιστῶντα ὅλον ἐν και περισσότερον τὰ γλυκύτατα εἰς μελωδίαν και ὠραιότατα εἰς νόημα δημοτικὰ μας τραγοῦδια με ξεφωνητὰ, βραχοφωνήματα και ἄσματα χωρὶς περιεχόμενον, πληκτικὰ και ἀνούσια, ἀντικαθιστῶμενα μετ' ὀλίγον χρόνον και αὐτὰ με νεώτερα, ἔξ ἴσου πληκτικὰ και ἀνούσια,

Παρὰ τὰ τραγοῦδια και τὰ ξεφωνητὰ, ἡ δουλειὰ στὸν ξέφλο γίνεται γρήγορη, βοηθοῦντος και τοῦ «συνέριου». Ἀποκαλεῖται δὲ συνέριο ὁ συναγωνισμὸς, ἡ προσπάθεια νὰ ξεπεράσουν τὸν ἄλλον σὲ ἀπόδοσιν, εὐνοουμένη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τόσον τὰ κορίτσια, ὅσον και τὰ ἀγόρια, προσαθοῦν νὰ ξεπεράσουν τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰ νὰ τοὺς δοῦν οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ἑτέρου φύλου. Εἶτε διότι θὰ παρευρίσκηται ὁ ἐκλεκτὸς εἶτε ἡ ἐκλεκτὴ τους ἐκεῖ, εἶτε γιὰ νὰ φτάσῃ στ' αὐτιά του ἢ καλὴ φήμη τοῦ ἐργατικοῦ ἢ τῆς ἐργατικῆς.

Εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν ὑφίσταται ὡς θεσμὸς ἡ ἀγγαρεία διὰ τὴν ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων, ἐπιβαλλομένη σήμερον ὑπὸ τῆς κοινότητος. Ἡ ἀγγαρεία κατὰ τὸ διάστημα τῆς τουρκοκρατίας ἦτο ἀρκετὰ διαδεδομένη και ἀπέδιδε, διότι εἶχε γίνεῖ συνειδήσις διὰ τὸν ὑπόδουλον ἢ ἀναγκαιότης της.

Και σήμερον μὲν ἐπιβάλλεται δι' ἕν δεκαήμερον τὸ ἔτος, ὑπὸ τῶν κοινοτι-

κῶν συμβουλίων, μετ' ἔγκρισιν τοῦ νομάρχου. Παλαιότερον ὅμως δὲν εἶχε καθωρισμένον χρόνον, ἀλλ' ἐπεβάλλετο εἴτε ὑπὸ τοῦ μουχτάρη, εἴτε τῶν ἐπίτροπων, εἴτε τῶν γερόντων τοῦ χωριοῦ, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ οἱ πραγματικῶς ἐπιβλέποντες Δυνατὸν νὰ συνέπιπτε αὐτοὶ οὗτοι οἱ γέροντες νὰ ἦσαν μουχτάρηδες, ἀζᾶδες καὶ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ πᾶς γέρων μετεῖχεν ἐν ἰσοτιμίᾳ τῆς ἐπιβλέψεως, συμμετεῖχεν εἰς τὰς ἀποφάσεις καὶ ἤκούετο ὑπὸ τῶν νεωτέρων, οἱ ὅποιοι λόγῳ τοῦ κρατοῦντος κλίματος, οὔτε κἂν ἐσκέποτοντο νὰ συζητήσουν τ' ἀποφασίζόμενα.

Διὰ τῆς ἀγγαρείας συνήθως ἐκουβαλοῦσαν τὴν πέτρα γιὰ τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία ἢ τὸ γεφύρι, τὴν ξυλείαν, τὸ νερό, τὴν ἀσβέστη, ἀνοίγαν τὴν γοῦρνα διὰ τὴν ἀσβεστον καὶ προέβαιναν στὸ σβύσιμό της.

Ὅμοιως καθάριζαν δρόμους, ἔφκιαναν ξερολιθιές διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ὁδῶν ἐπάνω εἰς τὶς πλαγίεσ, ξύλα γιὰ μικρὰ ἢ μεγάλα γεφύρια, ἔφκιαναν «κλιασπόρες», δηλαδὴ πλεχτὲς γέφυρες γιὰ νὰ περνοῦν ζῶα καὶ ἄνθρωποι σὲ χειμάρρους καὶ ρέμματα, ἔβγαζαν πλάκες γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς ἐκκλησιᾶς ἢ τοῦ σχολείου, κάπως σπανιώτερα δέ, ἔφκιαναν «δέση» σὲ ποτάμια γιὰ νὰ στρέψουν τὸ νερὸ στὸ αὐλακόμυλο, εἴτε νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ πότισμα τῶν χωραφιῶν τους.

Δέση γιὰ τὸ αὐλακόμυλο ἔφκιαναν μόνον ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ βακούφικους μύλους, ἐνῶ στίς δέσες γιὰ τὸ πότισμα ἐργαζόταν οἱ ἔχοντες ἄμεσον συμφέρον.

Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐργαζομένων ἦταν σημαντικὴ ἐν σχέσει μὲ τὴν σημερινὴν προσωπικὴν ἐργασίαν ὅπου ὅλοι κοροϊδεύουν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περασμένης γενεᾶς ἦτο μειωμένη ἀπέναντι τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐπὶ ἡμερομισθίῳ ἐργατῶν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ λαϊκὸν ρητὸν «ἀγγάρεια δουλεύεις», λεγόμενον γιὰ τοὺς ἀπροθύμως ἐργαζομένους καὶ μὴ ἀποδίδοντας.

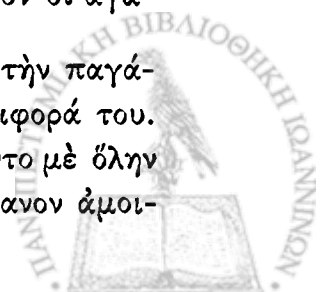
Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐγίνοντο ἀρκετὰ ἔργα, διότι, ὅπως προαναφέραμε, ὑπῆρχε περισσοτέρα συνείδησις περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἔργου, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον, ἢ τότε τουρκικὴ διοίκησις πολὺ ὀλίγον ἐφρόντιζεν διὰ τὴν τέλεσιν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, οὐδέποτε δέ, προκειμένου νὰ ἐξυπηρετοῦνται ἀποκλειστικῶς οἱ χριστιανοὶ ὑπήκοοί της. Διὰ τὰ σχολεῖα δέ, ἀντέδρα ὅσον τῆς ἦτο δυνατόν, πολλὰ δὲ τούτων κατεσκευάζοντο ὡς δῆθεν παραρτήματα τῆς ἐκκλησίας.

Διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τοῦ Ραχουλίου (πρώην Τσιφλίκι), εἰργάσθησαν οἱ χωρικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπὶ πληρωμῇ ἀναγκαῖοι τεχνῖται ὀλόκληρον τὴν νύκτα διὰ νὰ ξημερώσῃ τὸ πρῶτὸ κτισμένο τὸ ἔργον, δῆθεν μαγαζὶ τῆς ἐκκλησίας. Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἀντελήφθησαν τὴν ἀπάτην, ἐπέδραμον ἐνοπλοὶ ἐκ Καρβουναρίου διὰ νὰ τὸ γκρεμίσουν. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχεν κίνδυνος ἐπεμβάσεως τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προξενείων, περιωρίσθησαν νὰ ἐξωρίσουν τὸν ἐπίτροπον τῆς ἐκκλησίας, θανόντα ἐν τῇ ἐξορίᾳ.

Προκειμένου περὶ ἔργου ἀμέσου ἀνάγκης καὶ κοινωνικῆς ὠφελείας, ἢ συνέλευσις τῶν χωριανῶν, «τὸ χωριὸν» ὅπως καλεῖται καὶ ὅπως εἰς ἄλλην σχετικὴν μελέτην ἐκθέτομεν, ἀποφασίζει καὶ σήμερον. Π.χ. ἓνα καθαρισμὸν δρόμου, μίαν πρόχειρον ἐπισκευὴν γεφύρας ἢ ἄλλο τι, ἐπὶ πλέον τῶν 10 ἡμερῶν ποῦ ἔχει ἐγκρίνει ἢ νομαρχία, καὶ ἡ ἐργασία ἐκτελεῖται μὲ ἐπίβλεψιν τῶν γερόντων.

Ἡ παγάνα, ὡς μέσον ἀλληλοβοηθείας, ἐχρησιμοποεῖτο καὶ χρησιμοποεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰ χωρία τὰ κατοικούμενα ὑπὸ Γκραίκων, διὰ τὴν κατάδιξις τῶν λύκων. Ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ ἐλάμβανον μέρος οἱ ἐμπειρότεροι χωρικοί, τῇ συνοδείᾳ σκύλων καὶ μὲ ὅπλα ἐξ ἐκείνων ποῦ διέθετον οἱ ἀγάδες διὰ τοὺς σμίκτας των χριστιανούς. ἢ τοὺς μισιακαρέους των.

Τὸ δέρμα τοῦ τυχόν φονευομένου ζώου, παλαιότερον ἀνῆκεν εἰς τὴν παγάναν, ἀνετίθετο δὲ εἰς τὸν φονεύσαντα καὶ ἓνα—δύο συντρόφους του ἢ περιφορὰ του. Οἱ περιφέροντες ἐλάμβανον καὶ λαμβάνουν φιλοδωρήματα, ἅτινα μοιράζοντο μὲ ὄλην τὴν παγάναν (ἀφαιρουμένων τῶν ἐξόδων περιφορᾶς), κυρίως ὅμως ἐλάμβανον ἀμοι-

βάς διὰ νὰ ἐρεθίζουν μὲ τὸ δέρμα τὰ τσομπανόσκυλα τὰ ὅποια ἔτσι συνήθιζαν νὰ ἀναγνωρίζουν λύκον καὶ νὰ τοῦ ἐπιτίθενται.

Κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἔτη, τῆς παγάνας προΐστατο ὁ δασικὸς ὑπάλληλος, ἢ ὁ σταθμάρχης, ἢ ὁ ἐμπειρότερος χωροφύλαξ. Ἀπετελεῖτο δὲ ἡ παγάνα ἀπὸ χωρικοὺς ἔχοντας ἄδειαν θήρας, τοὺς χωρικοὺς τοὺς ἔχοντας ἄδειαν ὀπλοφορίας (ἢ ὅποια κατὰ τὰ ἔτη τῆς ληστοκρατίας ἐχορηγεῖτο ἀφειδῶς) καὶ κυνηγούς τῶν πλησίων χωρίων.

Πάλιν ὅμως ἴσχυεν ἡ περιφορὰ τοῦ δέρματος μὲ σκοπὸν τὰ φιλοδωρήματα καὶ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐγκύμνασιν τῶν σκύλων, ἢ ὅποια ἐδίδεδο εἰς χρῆμα, μαλλιά ἢ τυρί.

Σήμερον παγάνες ὀργανώνονται ἀπὸ κυνηγούς φέροντας ἄδειαν θήρας μὲ σκοπὸν τὸ ἐκ τοῦ δέρματος κέρδος, ἐνῶ παλαιότερα ἦταν μορφὴ ὀμαδικῆς συνεργασίας μὲ σκοπὸν τὴν ἄμυναν ἀνθρώπων καὶ ποιμνίων ἀπὸ τὸν ἐχθρό, πού στὴν περίπτωση αὐτὴ ἦταν τὸ «ζοῦδιο», τὸ ἀγρίμι δηλαδή. Λύκοι δέ, στὴν σημερινὴ ἐποχὴ ὑπάρχουν 8-10 εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ ὄρους Γκορίλας ὀμώνυμον δάσος, σχετικῶς μικρόσωμοι καὶ κάπως ἐκφυλισμένοι, περιδεεῖς πού φεύγουν ὅταν κάποιον τζομπονόπουλο «κἀλήσει τὸ μπόρμπολο», δηλαδή χρησιμοποιήσῃ σάλπιγγα αὐτοσχέδιον ἀπὸ τὸ ὄστρακο τοῦ σαλιγκαριοῦ. Κάθε χειμῶνα ὅμως ξεπέφτουν ὀλίγοι ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ζαγορίων ἢ Πίνδου, θαρραλέοι καὶ ἐπιθετικοί, μεγαλώσωμοι. Μέτρησα σκοτωμένη λύκαινα στὴν Φτέρη, κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1943, μὲ μῆκος 1,17 ἀπὸ τὸ αὐτὶ μέχρι τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς. Τὴν κοίταζα καὶ δὲν πίστευαν τὰ μάτια μου, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις καὶ τὰ ἐπίσημα ἐχειρίδα, πού φέρνουν τὸ λύκο πὸ μικρό. Ἀλλὰ τὸ μέτρημα ἦταν ἀψευδῆς μάρτυς.

Ἐκ τῆς περιοχῆς Ζαγορίων ἔρχεται—σπανιώτατα βέβαια—καὶ τὸ ἀγρίμι λύγξ, τὸ ὅποῖον στὴν περιοχὴ καλεῖται ρῆσσος ἢ λιάρρος λύκος.

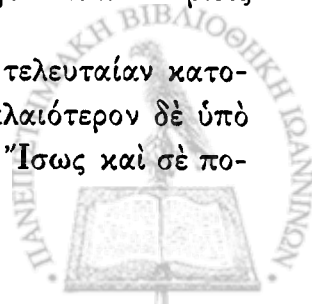
Καὶ παλαιότερα καὶ σήμερα ὀργανώνονται παγάνες διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἀγριοχοίρων εἰς τὰ χωρία τῆς Ντουσκάρας, ἀπὸ Κόπρας μέχρι Βρουσίνας. Ἡ παγάνα ἐσχηματίζετο καὶ σχηματίζεται ἀπὸ ἐνόπλους πού «πιάνουν τὰ καρτέρια» καὶ ἀπὸ ἀόπλους φέροντας τσεκούρια καὶ κασσάρες, οἱ ὅποιοι ἐκοπταν θάμνους καὶ ἔφρασαν ὠρισμένα περάσματα ὥστε τὸ θηρίον νὰ ἀναγκασθῇ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ φυλασσόμενα καρτέρια. Ἄλλοι δέ, ἄντρες—γυναῖκες—παιδιά,—μὲ τενεκέδες, σφυρίχτρες, τζαμάρες, φωνές, μὲ κάθε τρόπο, προσπαθοῦν νὰ τὸ σκιάξουν καὶ ἀφοῦ τὸ προγκήξουν, νὰ τὸ στείλουν πρὸς τὰ καρτέρια. Τέτοιες παγάνες γίνονται καὶ σήμερα εἰς τὰ χωρία Ραδοβύζι, Δοβλᾶ, Φτέρη, Βερνίκου, Κεράσοβο καὶ Λωζιανὰ μὲ θῦμα τὸ θηρίον, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ χωρικόν, ὅπως συνέβη κατὰ τὸ 1945, ὅτε ἔχασε τὴν ζωὴν του ὁ 24ετής Τζοῦρτζος ἐκ Φτέρης.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιτυχίας καὶ ἐξοντώσεως τοῦ θηράματος, τὸ κεφάλι ξεχωρίζεται ὑπὲρ τοῦ κυνηγοῦ πού τὸ ἐφόνευσε (κάτι ἀνάλογο γίνεται καὶ στὶς συντροφίαις τῶν κυνηγῶν προκειμένου περὶ λαγοῦ), τὰ δὲ μοιράδια γίνονται τόσα ὅσοι καὶ οἱ κυνηγοί, εἴτε ἔνοπλοι, εἴτε ἄοπλοι.

Ἐν συνεχείᾳ, ἓνας κρύβεται καὶ οἱ ἄλλοι τὸν ρωτοῦν, ἐνῶ κάποιος δείχνει ἓνα κομμάτι: «Τίνος εἶναι αὐτό»; Ὁ κρυμμένος λέγει ἓνα ὄνομα—δικαιούχον τοῦ μεριδίου. Μετὰ ἄλλον καὶ ἐν συνεχείᾳ ἄλλον, ἕως ὅτου τελειώσῃ ἡ διανομὴ.

Ἔτσι, σὰν οἱ ἀρχαῖοι σπαρτιαῖτες προκειμένου νὰ ἐκλέξουν τὴν γερουσίαν, κατανέμουν τὸ θῆραμα. Μία λοιπὸν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τῆς συνεχείας τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ πνεύματος στὴν περιοχὴν μας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπορεύθησαν καὶ Δωριεῖς καὶ Ἀχιλλεὺς καὶ Μακεδόνες καὶ πανέλληνες.

Βάρδιες διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ χωρίου ὀργανοῦντο κατὰ τὴν τελευταίαν κατοχὴν καὶ τὸν συμμοριτοπόλεμον ὑπὸ τῶν τοπικῶν καπετανέων, παλαιότερον δὲ ὑπὸ τῶν καπετανέων ἢ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἡπειρωτικοῦ κομιτάτου. Ἴσως καὶ σὲ πο-

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ*

(ΑΝΕΚΔΟΤΑ)

ΒΡΑΒΕΙΟΝ "ΗΠΕΙΡ. ΧΡΟΝΙΚΩΝ,, (1926)

305

Τῆς φαρμακωμένης νύφης

Μιά βλάχα μιὰ παλιόβλαχα καὶ μιὰ χήρα Γουργάρα
Τὸ γιόκα τῆς ἐπάντρευε τ' ἄη - Δημητριοῦ τὸ βράδι
Κι' ὄλο τὸν κόσμο κάλεσε τῆ γῆς τὴν οἰκουμένη.
Τὸ Δῆμο δὲν ἐκάλεσε τότε ἦταν ταμαχιάρης
Κι' ὁ Δῆμος κάπου τᾶηκουσε κάποιος φίλος τοῦ τῶειπε
Βῆκε καὶ τοὺς καρτέρεσε σὲ ἓνα στενὸ σοκάκι
Πιάνει τὸ χέρι τοῦ γαμπροῦ καὶ τ' ἄλογο τῆς νύφης
-Γιὰ δώστε τὰ περαστικά γιὰ νὰ περάσ' ἡ νύφη
"Εβγαλαν καὶ τοὺς ἔδωσαν ἑννιά χιλιάδες γρόσια,
Πέντε χιλιάδες ὁ γαμπρὸς καὶ τέσσερες ἡ νύφη.

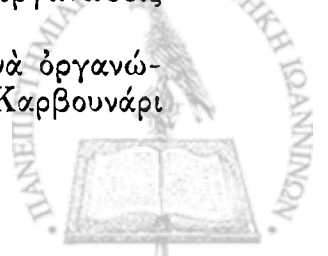
* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 311.

λύ παλαιότερα χρόνια νὰ ὀργανοῦντο βάρδιες πρὸς φύλλαξιν τῶν χωρίων, ἀλλὰ τόσο παλαιά, πού τὸ πρᾶγμα ἔχει ξεχαστῆ. Ἀπέμεινεν ὅμως ὡς ἀπόδειξις ἢ τοποθεσία Βίγλα εἰς πλεῖστα χωρία (Πόποβο, Σαλονίκι, Σέλλιανη, Βλαχῶρι, Δοβλᾶ), πού δείχνει τὴν παλαιὰ χρησιμοποίησιν τῆς τοποθεσίας.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, βάρδιες νυκτερινές μὲ παγᾶνα κατὰ τὴν ἡμέραν, σημειώνονται κατὰ τὸ 1942 ἐν Λιβιαχόβω, διὰ τὴν ἄμυναν κατὰ ληστῶν ἐκ Σουλίου ἀπειλούντων τοὺς χωριανοὺς καὶ ἐν Κόπρα, κατὰ τοῦ φυγοδίκου Εὐαγγ. Κοκκίνη.

"Ὅλα σχεδὸν τὰ χριστιανικὰ χωρία κατὰ τὸ 1941 καὶ 1942 εἶχον ὀργανώσει αὐτοάμυναν μὲ παρατηρητὰς (βίγλες καὶ καρπούλια) κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀλβανοτσιάμηδων, μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἠνδρώθησαν αἱ ὀργανώσεις ΕΑΜ καὶ ΕΔΕΣ καὶ ἀνέλαβον τὴν ἀσφάλειαν τῆς περιοχῆς.

Αὐτοάμυναν ἐξ ἀντιθέτου μὲ φυλάκια καὶ βιγλάτορας ἤρχισαν νὰ ὀργανώσουν καὶ οἱ ἀλβανοτσιάμηδες κατὰ τὸν Αὐγούστον 1943 εἰς τὰ χωρία Καρβουνάρι καὶ Νικολίτσιον.

Κι' ὁ συχαριάρης πάει μπροστὰ νὰ πάρει συχαρίκια
 — Τὰ συχαρίκια πεθερά, σοῦ φέραμαν τὴ νύφη.
 Κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χαρούλα τῆς ψάρια τοὺς τηγανίζει.
 Τῆς νύφης ἐτηγάνισε ὀχιές μὲ δυὸ κεφάλια.
 "Ἄπλωσ' ἡ νύφη μιὰ χαψιά, ἄπλωσε γιὰ νὰ πάρει.
 — Νερὸ κολὴ μου πεθερά νὰ πιῶ νὰ μὴν πεθάνω
 — Ἐγέρασα στὴν ξενητεῖά τὴ βρύση δὲν τὴν ξέρω
 — Νερὸ καλέ μ' ἀντρόδερφε νὰ πιῶ νὰ μὴν πεθάνω
 — Κι' ἐγὼ ν' ἤμουν στὴν ξενητεῖά τὴ βρύση δὲν τὴν ξέρω
 — Νερὸ καλέ μου Στέφανε νὰ πιῶ νὰ μὴν πεθάνω.
 Ἄσημολάινο ν' ἄρπαξε καὶ στὴ βρύση πηγαίνει
 "Ὅσο νὰ πάει κι' ὅσο ν' ἀρθεῖ τὴ βρίσκει πεθαμένη.
 Τὰ πῆραν καὶ τὰ θάψανε τὰ δυὸ ν' ἀράδα ἀράδα.
 Πραματευτὴς ἀπέρασε στέκεται καὶ λογιάζει
 Τηρᾶτ' ἐκεῖν' τ' ἀντρόγυνο τὸ νιοστεφανωμένο
 Πῶς ἀγαπιοῦνταν ζωντανὰ φιλιοῦνται πεθαμένα.

306

Τοῦ Γιάννακα καὶ Συρόπουλου

Τὸ χουῖ ὄπ' ὄχ' ὁ Γιάννακας πῶχ' ὄμορφη γυναίκα
 Καὶ τ' ἄκουσ' ὁ Συρόπουλος καὶ πάει νὰ τοῦ τὴν πάρει
 Μὲ τ' ἄργανα βραχνὰ βραχνά, μὲ τοὺς ἀνακαρῆδες
 Μὲ τετρακόσιους μπέηδες μὲ χίλιους τσαουσιάδες.
 Τὸ δρόμον ὅπου πάγαινε, τὸ δρόμο ποὺ παγαίνει
 Παρακαλοῦσε κι' ἔλεγε. παρακαλεῖ καὶ λέγει
 — Κύριε νὰ βρῶ τὸ Γιάννακα γιόμα νὰ γιοματάει
 Καθὼς ἐπερικάλαιε ἔτσι πάει καὶ τὸν ἤυρε.
 — Καλὴ μερὸ σου Γιάννακα—Καλῶς τον τὸν λεβέντη
 — Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιεῖς, κάτσε νὰ γιοματίσεις
 — Δὲν ἦρθ' ἐγὼ γιὰ φαεῖ γιὰ πιεῖ οὔτε γιὰ τὴν κουβέντα
 Ἦρθα γιὰ τὸ κεφάλι σου νὰ πάρω τὴν καλὴ σου.
 — Ἀντὶς γιὰ τὸ κεφάλι μου, πέντε καλές νὰ πάρεις
 θέλεις τὴ ρούσα ἔπαρε, θέλεις τὴ μαυρομάτα,
 θέλεις τὴν ἀσπρογάλανη ποῦεῖναι φλωριά γεμάτη.
 — Οὔτε τὴν ρούσα θέλω ἐγὼ, οὔτε τὴ μαυρομάτα
 Κι' οὔτε τὴν ἀσπρογάλανη ποῦεῖναι φλωριά γεμάτη
 Ἦρθα γιὰ τὸ κεφάλι σου νὰ πάρω τὴν καλὴ σου.
 — Πάρ' τὴνε σκύλε, πάρτηνε, σκύλε μαγαρισμένε
 Σαράντα ράχες νὰ διαβεῖς κι' ἄπε νὰ τὴ φιλήσεις
 Κι' ἄλλες σαράντα τέσσερες νὰ τὴν ἀποφιλήσεις.

Ποβλ. Χασιώτη ἀριθ. VI.

307

Τοῦ Βοριᾶ

Τρίγρια καρά - ΜΩΡΕ ΒΟΡΙΑ -
 - ΤΡΙΓΙΑ ΚΑΡΑ - βια βήκανε
 - Ἄχ - πὸ μέσα ἀπὸ τὴν Πόλη
 - ΠΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ -

- Τρίγρια καράβια βήκανε πὸ μέσ' ἀπὸ τὴν Πόλη
 Τὸνα μᾶς φέρει τὴ βροχὴ καὶ τ' ἄλλο τὸ χαλάζι
 Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο μᾶς φέρει τοὺς ἀνέμους.
 - Δὲ σὲ φοβᾶμ' ὦρὲ Βοριᾶ καὶ σένα ὦρ' ἀγέρα
 Ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι
 Ἔχω κι' ἓνα ναυτόπουλο πὸ ξέρει τοὺς ἀνέμους.
 - Ἀνέβα βρὲ ναυτόπουλο ψηλά μέσ' στὸ κατάρτι.
 Τραγουδῶντας ἀνέβαινε κλαίοντας κατηβαίνει
 - Τ' ἔχεις ὦρὲ ναυτόπουλο πὸ κλαῖς κι' ἀναστενάξεις;
 - Τί νὰ σᾶς πῶ μαῦρα παιδιὰ, τί νὰ σᾶς μολογήσω
 Εἶδα τὴν Προύσα π' ἄστραψε, τὴ Γκεγκουριά χιονίζει,
 Εἶδα τὴ Μαύρη Θάλασσα ἀνάποδα γυρίζει.
 - Τάξετε βρὲ Τοῦρκοι στὰ τζαμιὰ, Ρωμαῖοι στὰ μοναστήρια
 Τάξε καὶ σὺ ναυτόπουλο σ' ὄσους ἅγιους γνωρίζεις
 Τὸ Μέγα Σπήλαιο στὸ Μωριά, ἅγιο - Σοφιὰ στὴν Πόλη
 Τὸν ἄη - Δονᾶτο τοῦ Σουλιοῦ κι' αὐτὸν μαλαματένιο
 Γιὰ νὰ μᾶς βγάλει στὴ στεριά στὴν ἄκρη τὸ Φανάρι.

Προβλ. Ν. Πολίτη «Τραγ. Ἑλλην. λαοῦ», ἀριθ. 88.

308

Τοῦ ἀσκητῆ

- Δώδεκα χρόνους ἀσκητῆς καὶ δεκαοχτῶ δεσπότης
 Καὶ φόντας τὸ παινέθηκα τῶν ἄλλων ἀσκητᾶδων.
 Ὁ δαίμονας σὰν τ' ἤκουσε βαριὰ τοῦ κακοφάνκε.
 Τρεῖς μέρες ἐστολίσθηκε, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες
 Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο
 Καὶ τοῦ κοράκου τὰ φτερά τὰ βάνει γι' ἀρραβῶνα
 Καὶ πάησε καὶ τοῦ κόνεψε ἓνα Σαββάτο βράδι.
 - Καλημερά σου ἀσκητῆ - Καλῶς τὴν κόρη ποῦρθε
 Κόρη μὴν εἶσ' ὁ δαίμονας μὴνα καὶ τὸ παιδί του;
 - Ἐγὼ δὲν εἶμ' ὁ δαίμονας μὴτε καὶ τὸ παιδί του
 Ἐγὼ εἶμαι κόρη ἀνύπαντρη, κόρη ἀρραβωνιασμένη.

309

Τῆς Κώσταινας

Δέ φταίς ἐσὺ μωρὸ Κώσταινα, δὲ φταίς μωρὴ καημένη
 Μὸν φταίει ἢ σκύλα ἢ πεθερὰ κι' ἢ γ' Εὐὰ ἢ ἀντραδέρφη
 Ποὺ σοῦειπαν σήκου κι' ἄλλαξε καὶ βάλε τὰ καλὰ σου
 Καὶ σῦρε στρῶσε τὸν ὄντὰ στὴν πέρα τὴν κρεβάτα
 Βράδι θὰ νᾶρθει ὁ Κώστας σου, θὰ νᾶρθει κι' ὁ καλὸς σου.
 Στὰ Γιάννενα συντάζονταν καὶ τ' ἄλογα σελλῶνει
 Βάνει τὰ πέταλλα χρυσά, σέλλα μαλαματένια.
 Κι' ἴσια μὲ τὰ μεσάνυχτα δυὸ ὥρες ὅσο νὰ φέξει
 Τὴν κροῦν τ' ἀλύσια στὸ λαιμὸ καὶ τὰ κουμπιὰ στὸ γκιόξι
 —Μὲ γειὰ Κώστα μ' τ' ἀλύσια σου μὲ γειὰ καὶ τὰ κουμπιὰ σου.
 —'Εγὼ δὲν εἶμ' ὁ Κώστας σου, δὲν εἶμαι κι' ὁ καλὸς σου
 Μὸν εἶμαι ὁ ντερβέναγας ποὺ περπατῶ τὴ νύχτα.
 Ψηλὴ φωνούλα ν' ἐβγαλε ὄση φωνὴ κι' ἂν εἶχε
 —'Ακοῦστε χῶρες καὶ χωριὰ κλησιῆς καὶ μοναστήρια
 'Ἡ πεθερὰ ἐγίνε σκυλι κι' ἢ ἀνδραδέρφη σκύλα
 Κι' ἐπρόδωσαν τὴ νύφη τους, στὰ τούρκικα τὰ χέρια.

310

Τῆς Γαρουφαλιᾶς

Γαρουφαλιά ν' ἐκίνησε στὸ θέρο γιὰ νὰ πάει
 Φκιάνει δρεπάνι ἀπὸ φλωρί, χούφτα μαλαματένια.
 Ξενητεμένος διόβαινε καὶ τὴν καλημεράει
 —Καλημέρα Γαρουφαλιά—Καλῶς τὸν ξένο πῶρθε
 —Κόρη τὸ ποῦν' ἢ πεθερὰ, τὸν ποῦν' ὁ πεθερὸς σου
 —'Ο πεθερὸς στὰ πρόβατα κι' ἢ πεθερὰ στὸ σπίτι
 —Κόρη τὸ ποῦν' ὁ ἄντρας σου, τὸ ποῦναι κι' ὁ καλὸς σου
 —'Αντρας μου εἶναι στὴν ξενητεία ἔχει δεκάξη χρόνια
 —Κόρη μ' ὁ ἄντρας σου πέθανε στὰ χέρια τὰ δικά μου
 Καὶ τὸν ἐδάνεισα κερί κι' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώκεις
 —Κι' ἂν τὸν ἐδάνεισες κερί ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ δώκω
 —Καὶ τὸν ἐδάνεισα πανί κι' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώκεις
 —Κι' ἂν τὸν ἐδάνεισες πανί ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ δώκω
 —Καὶ τὸν ἐδάνεισα φιλι κι' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώκεις
 —Κι' ἂν τοῦ ἐδάνεισες φιλι νὰ πᾶς νὰ σοῦ τὸ δώκει.

Περβλ. Ν. Πολίτη «Τραγούδια Ἑλλ. λαοῦ», ἀριθ. 84.

311

Τῆς ἀη - Μαρίας τάη βουνά

Τῆς ἀη - Μαρίας τάη βουνά, τῆς Ἀραπιᾶς τὸν κάμπο
 Μ' οὔτε καὶ πέντε διάβαιναν μ' οὔτε καὶ δέκα πέντε
 Ἐγὼ διαβαίνω μοναχὸς πεζὸς κι' ἄρματωμένος
 Μὲ τετραμίδες τὸ σπαθί, μὲ φῶλες τὸ ντουφέκι
 Ἐπέτυχα καὶ σκότωσα ἐλάφι στοιχειωμένο
 Πούχε σταυρὸ στὰ κέρατα, φεγγάρι στὰ καπούλια
 Κι' ἀπὸ τῆ δέξια τῆ μεριά μιὰ Παναγιὰ γραμμένη.
 Φυσάω σειοῦνται τὰ βουνά, φυσάω σειοῦντ' οἱ κάμποι
 Ταράζω τὰ ποδάρια μου τὰ δέντρα ξεριζώνω.

312

Ἔνας παπᾶς λειτούργαγε
 (Χορὸς)

Ἔνας παπᾶς λειτούργαγε
 - ΜΩΡΕ ΠΑΠΑ -
 σ' ἓνα παλιοκλησάκι
 - ΝΤΕΛΗ ΠΑΠΑ -

Ἔνας παπᾶς λειτούργαγε σ' ἓνα παλιοκλησάκι
 Τὸ χέρι παραστράτησε καὶ χύνει τὸ ποτήρι.
 Σ' ὄλον τὸν κόσμον γύρισε ἀνατολὴ καὶ δύση
 Κι' ὄλο τὸ βιό του ξόδιασε κι' ἐλέησε δὲν ἠῦρε.
 Παίρει λούζει τὴν παπαδιά τὴ βγάζει στὸ παζάρι
 - Πόσα παπᾶ τὴν παπαδιά, πόσα τὴ μαυρομάτα.
 - Τὸνα τὸ χεῖλι χίλια δυὸ καὶ τ' ἄλλο τρεῖς χιλιάδες
 Καὶ τ' ἀργυρὸ τῆς τὸ κορμὶ ἀμέτρητες χιλιάδες.

313

Τῆς τουρκοκυνηγημένης κόρης

Νύχτα ἦταν ποὺ χωρίσαμεν, νύχτα ἦταν ποιὸς μᾶς εἶδε,
 Μᾶς εἶδε τ' ἄστρο τὸ λαμπρὸ, μᾶς εἶδε τὸ φεγγάρι
 Μᾶς εἶδε τὸ Τουρκόπουλο ποὺ κυνηγᾷ τὴν κόρη.
 Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τὸ φόβο τῆς κι' ἀπὸ τὴν ἀντροπή τῆς
 Διαβαίνει δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια
 Βρίσκει ν' ἀη - Γιώργη ἀμπροστὰ καὶ τὸν καλησπεράει
 - Βόθηθα μ' ἀη - Γιώργη, βόθηθαμε νὰ μὴ μὲ πιάκει ὁ Τούρκος.
 Τὸ μάρμαρο ραγίσθηκε καὶ μπῆκ' ἡ κόρη μέσα.
 Γιάτος κι' ὁ Τούρκος πῶρχεται μέσ' στὸν ἀη - Γιώργη ἀπάνου

- Σοῦ τάζω λίτρες μάλαμα, πέντε λίτρες ἀσήμι
Κι' ἐννιά βουβαλοτόμαρα θά σοῦ γεμίσω λάδι.
Τό μάρμαρο ραγίσθηκε καί βῆκε ἡ κόρη ἀπ' ὄξω.
- Ἄκοῦστε χῶρες καί χωριά, κλησιές καί μοναστήρια
Ἐβῆκε ὁ ἀη-Γιώργης ἄπιστος καί μ' ἔδωκε τοῦ Τούρκου.

Ποβλ. Passow DLXXXVII.

Εὐαγ. Τζιάτζιου «Τραγούδια Σαρακατσ.», ἀριθ. 64.

Η' ΔΙΑΦΟΡΑ

314

Τοῦ Νάσου Τζουβάρα

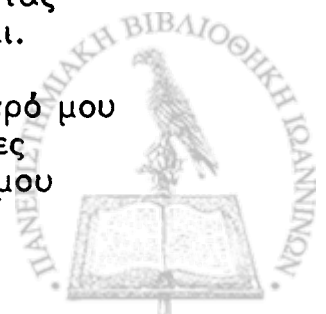
Τὸν ἄμμον ἄμμο πάγαινα
- ΑΕΙ ΜΩΡΕ ΤΖΟΥΒΑΡΑ
ΠΟΥ Σ' ΕΡΡΙΞΑΝ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ -
τὸν ἄμμον ἄμμο πάω
- ΣΥΡΜΩ ΜΑΛΑΜΕΤΕΝΙΑ -

Τὸν ἄμμον ἄμμο πάγαινα, τὸν ἄμμον ἄμμο πάω
Βρίσκω τοῦ Νάσιου τὰ μαλλιά, τοῦ Νάσιου τὸ κεφάλι
Σκύφτω τὸ παίρνω στὴν ποδιά καί τὸ συχνορωτάω
- Κεφάλι κακοκέφαλο τὸ τί κακὸ εἶχες κάμει.
- Μιά φορά κι' ἓναν καιρὸ κι' ἓνα βαρὺ ζαμάνι
Ἦμουν μεγάλος στὸ χωριὸ καί σοῦμπασης τῆς χώρας
Εἶχα στοὺς πλούσιους ἑκατὸ καί στοὺς φτωχοὺς δεκάξη
Στὶς χῆρες καί τὶς ὄρφανές ἀμέτρητες χιλιάδες
Πῆγα νὰ μάσω τ' ἄσπρα μου τὰ ἔρμα τὰ φλωριά μου
Στοὺς πλούσιους τὸβρα ξήστρωτο καί στοὺς φτωχοὺς στρω-
[μένο
Στὶς χῆρες καί στὶς ὄρφανές παπλώματα στρωμένο.

315

Ἐσὺ ποὺ πᾶς ἀνήφορο

- Ἐσὺ ποὺ πᾶς ἀνήφορο τὴ μέση σου κρατῶντας
Μῆνα ν ἡ μέση σὲ πονεῖ μῆνα καί τὸ κεφάλι.
- Μῆτε ἡ μέση μὲ πονεῖ, μῆτε καί τὸ κεφάλι.
Παίρνω τὸ τσεκουράκι μου τ' ἀργυροσκέπαρό μου
Νὰ πελεκήσω μάρμαρα νὰ τσοκανίσω πέτρες
Νὰ φκιάσω τὸ κιβούρι μου ἓνα μὲ τὸ κορμί μου

Κι' ἀπὸ τῆ δέξια τῆ μεριά ν' ἀφήκω παραθύρι
 Νὰ μπαίνει ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι
 Νὰ μπεινοβγαίνουν τὰ πουλιὰ νὰ φέρουν τὰ χαμπέρια.

316

Πέρα σὲ κείνο τὸ βουνὸ

Πέρα σὲ κεί—ΜΩΡΗ ΒΛΑΧΑ ΜΟΥ
 - ΠΕΡΑ ΣΕ ΚΕΙ - ΝΕΙ - νο τὸ βουνὸ
 καὶ στ' ἄλλο παρὰ πέρα—ΠΑΡΑ ΠΕΡΑ -
 - ΜΙΚΡΗ ΒΛΑΧΟΥΛΑ ΜΟΥ -
 - ΚΑΙ ΣΤ' ΑΛΛΟ ΠΑΡΑ ΠΕΡΑ ΠΑΡΑ ΠΕΡΑ
 -ΣΑΡΑΚΑΤΣΙΑΝΑ ΜΟΥ—

Πέρα σὲ κείνο τὸ βουνὸ καὶ στ' ἄλλο παρὰ πέρα
 Στὸν πάτο βόσκουν πρόβατα καὶ στὴν κορφή τὰ γίδια
 Κι' ἀνάμεσα τὰ δυὸ βουνὰ δυὸ ἀδέρφια εἶναι θαμμένα
 Κι' ἀνάμεσα τὰ μνήματα κλίμα ἦταν φυτεμένο.
 Τὸ Μάη ἀνθίζει σὰν δεντρί καὶ τὸ Θερτὴ σὰν κλίμα
 Καὶ τὸ Δεκαπενταύγουστο κάνει καὶ τὸ σταφύλι
 "Ὅποιος τὸ φάει ζουρλαίνεται κι' ὅποιος τὸ πιεῖ πεθαίνει
 Νὰ τῶχε φάει κι' ἡ μάνα μου νὰ μὴ εἶχε κάμει ἔμένα.

317

Τοῦ Σπύρο - Δρακούσια

Τρίτη Τετάρτη θλίβερη Πέφτει φαρμακωμένη
 Παρασκευὴ ξημέρωνε νὰ μ' εἶχε ξημερώσει
 Σπύρο - Δρακούσιας κίνησε νὰ πάει ν' ἀρραβωνιάσει
 Βῆκεν ὁ Ντόβας ἀμπροστὰ καὶ τὸν καλημεράει
 - Σπύρο γιὰ γύρε τ' ἄλογο, Σπύρο γιὰ γύρε πίσω.
 - "Ὅσο εἶν' ὁ Σπύρος ζωντανὸς ἄλογο δὲ γυρίζει.
 Τρίγιο ντουφέκια τῶδωκε, τὰ τρίγιο ἀράδα ἀράδα
 Τῶνα τὸν παίρει ξήστερα, τ' ἄλλο στὴν ἀμασχάλη
 Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τὸν παίρει στὴν καρδούλα.

318

Ποιὸς ἔλατος κρατάει νερὸ

Ποιὸς ἔλατος κρατάει νερὸ
 - ΜΩΡ' ΧΗΡΑ ΠΑΠΑΔΙΑ -
 καὶ ποιὰ κορφή τὸ χιόνι

- ΔΕ ΜΕ ΚΛΑΙΤΕ ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΕΣ
ΧΗΡΕΣ ΚΙ' ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΕΝΕΣ -

Ποιός ἔλατος κρατάει νερό καί ποιά κορφή τὸ χιόνι,
Ποιός εἶδε Τοῦρκο καί παπᾶ νὰ γένουν συμπεθέροι
Ποιά μάνα κάνει δυὸ παιδιά καί δέν τὰ σιμαζώνει,
Ποιός εἶδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί ραϊδιὸ φυτρώνει.
Τὸν τρῶν τὰ ἐλάφια καί ψοφοῦν τ' ἀρκούδια κι' ἡμερεύουν
Τὸν τρῶν τὰ λάγια πρόβατα καί λησμονοῦν τ' ἀρνιά τους
Κι' ὄσες μανάδες κι' ἂν τὸν φᾶν καρμιά παιδί δέν κάνει
Νὰ τὸ εἶχε φάει κι' ἡ μάνα μου νὰ μ' εἶχε κάμει ἔμένα
Νὰ τῶχαν φάει κι' οἱ παπαδιές νὰ μ' εἶχαν τοὺς παπάδες.

319

Μωρὴ ρακὴ καλὴ ρακὴ

- Μωρὴ ρακὴ, καλὴ ρακὴ ὅπ' εἶσαι στὸ ποτήρι
Ἐγὼ σὲ πίνω γιὰ καλὸ καί σὺ μὲ πᾶς στὸν τοῖχο.
- Γιὰ πιέ με, πιέ με ἀπόλιγα, νὰ σ' ἔχω παλληκάρι
Κι' ἂν λαιμαργᾶς καί μὲ τραβᾶς σοῦ σπάζω τὸ κεφάλι.

(Πόποβο)

320

Χρυσὸς ἀητὸς καθοῦντανε

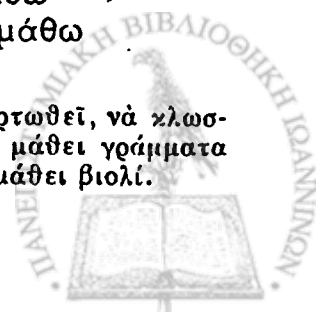
- Χρυσὸς ἀητὸς καθοῦντανε σὲ μιὰ ρίζα ζουμπέλα
Καί βάσταγε στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπινο κεφάλι.
- Κεφάλι, κακοκέφαλο, κακοτυραγνισμένο
Τί ἔκαμες στὰ νιάτα σου καί τὰ λαβαίνεις τώρα;
 - Ἦμουν μουχτάρης στὸ χωριὸ καί σοῦμπασης τῆς χώρας
Τοὺς πλούσιους ἔρριχν' ἕκατὸ καί τοὺς φτωχοὺς διακόσια
Καί μιᾶς χήρας μὲ δυὸ παιδιά τῆς ρίχνω πεντακόσια
Εἶχε τ' ἀμπέλι τῆς καλὸ κι' αὐτὴ ἦταν μαυρομάτα.

321

Ἡ πρώτη νύφη μ' ἔβαλε

Ἡ πρώτη νύφη μ' ἔβαλε αὐγά γιὰ νὰ κλωσσήσω
Δεύτερη νύφη μ' ἔβαλε γράμματα γιὰ νὰ μάθω
Κι' ἡ τρίτη νύφη μ' ἔβαλε βιολί νὰ πάω νὰ μάθω

ΣΗΜ.: Ἡ πρώτη νύφη ἔβαλε τὴν πεθερά, γιὰ νὰ τὴν ξεφορτωθεῖ, νὰ κλωσ-
σήσω αὐγά, ἡ δεύτερη τὴν ἔστειλε στὸ σχολεῖο νὰ μάθει γράμματα
κι' ἡ τρίτη τὴν ἔστειλε μὲ τοὺς ὀργανοπαῖχτες νὰ μάθει βιολί.

322

Ντέρτι πού τῶχουν τὰ βουνά

Ντέρτι πού τῶχουν τὰ βουνά, ποτέ τους δὲ γεράζουν.
 Νᾶηταν τὰ νιάτα δυὸ φορές, τὰ γηρατειὰ καμμία
 Τὰ νιάτα ν' ἀγοράζονταν, τὰ γέρη νὰ πουλιοῦνταν
 Νὰ γένω δεκαοχτῶ χρονῶν, νὰ μπῶ καὶ στὰ εἰκοσιένα
 Νὰ στρίφω τὸ μουστάκι μου, νὰ σιάζω τὰ μαλλιά μου
 Νὰ πάω στὴ ρούγα γιὰ γαμπρός...

Θ'

ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

323

Μὲ γελασάνε τὰ πουλιά

Μὲ γελασάνε τὰ πουλιά, τῆς ἄνοιξης τ' ἀηδόνια
 Μὲ γέλασαν καὶ μοῦειπανε ὁ Χάρος δὲ μὲ παίρει.
 Κι' ἐγὼ ὁ μαῦρος τὸ πίστεψα καὶ τὸ καλοπιστεύω.
 Βάνω φκιάνω τὰ σπίτια μου τὰ μαρμαροχτισμένα,
 Βάνω στὶς πόρτες μάλαμα, στὰ παραθύρια ἀσήμι,
 Φκιάνω καὶ τὸ μπαλκόνι μου κι' αὐτὸ μαλαματένιο.
 Στὸ παραθύρι κάθομαι τοὺς κάμπους ἀγναντεύω
 Βλέπω τὸ Χάρο πῶρχεται στὸ γρίβα καβαλάρης
 Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπ' τὰ μαλλιά τοὺς γέρους ἀπ' τὸ χέρι.

324

Ὁ θανατισμὸς

Στὴν κεντισμένη σου ποδιά καὶ στ' ἄσπρα σου τὰ στήθη
 Κάθονται δυὸ γραμματικοὶ μὲ τέσσερα κοντίλια
 "Ενας γράφει τὸ μπουγιουρντί κι' ὁ ἄλλος τὴν ἀσθένεια
 - Ποιὸς ἔχει ροῦχα ἄς τὰ χαρεῖ, ποιὸς ἔχει γρόσια ἄς τᾶχει
 Γιατ' ἔρχεται ὁ θανατισμὸς κι' ὁ ἔρημος ὁ χάρος
 Δευτέρα παίρει τὶς καλές, Τρίτη τὶς μαυρομάτες
 Τετάρτη τὶς ἀνύπαντρες, Πέφτη τὶς παντρεμένες
 Παρασκευὴ τοὺς ἄρχοντες, Σαββάτο τοὺς παπάδες
 Τὴν Κυριακὴ τὸ δειλινὸ παίρνει καὶ τὸ δεσπότη.

325

‘Η χαρά τ’ ἀνηψιοῦ τοῦ Χάρου

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε βαριά βαλαντωμένος,
 Μῆνα μὲ τ’ ἄστρι μάλλωσε, μῆνα μὲ τὸ φεγγάρι
 Μῆνα μὲ τὸν Αὐγερινὸ πού πάει κοντὰ τὴν Πούλια;
 Ὁ Χάρος ἔκανε χαρά, χαρὰ στὸν ἀνηψιὸ του
 Παίρει παιδιὰ ἀντὶς γι’ ἀρνιὰ νυφάδες γιὰ πρστίνες
 Παίρει πρωτοπαλλήκαρα ἀντὶς παχιὰ κριάρια
 Παίρει τῆς χήρας τὸν ὕγιό ἀντὶς κι’ αὐτὸν γιὰ βλάμη.
 — Ἄσε μου χάρε τὸν ὕγιό καὶ πάρε μου τὴν τσούπρα
 — Ἄντας ν’ ἄσπρισ’ ὁ κόρακας καὶ γένει περιστέρι
 Κι’ ἄντας ν’ ἀνθίσ’ ὁ ξέρακας καὶ βγάλει τὰ μπουμπούκια
 Θαλ’ ἄρθ’ ὁ γυιὸς στὸ σπίτι σου στὸ γιόμα καὶ στὸ δείπνο
 Καὶ στὴν κορφή τοῦ μπουμπουκιοῦ φίδια μὲ δυὸ κεφάλια
 Τρῶν τῶν μανάδων τὴν καρδιά, τῶν ἀδερφιῶν τὶς πλάτες
 Καὶ τῶν δόλιων νοικοκυρῶν τὶς τρώγουν τὸ κεφάλι,

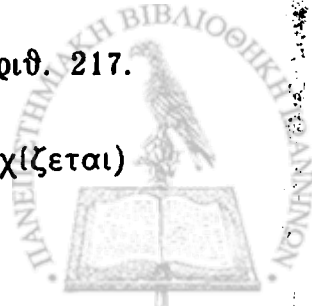
326

‘Η ἀρραβωνιασμένη κι’ ὁ Χάρος

Κάτου στὰ ἔξη μάρμαρα στὰ δυὸ μαῦρα λιθάρια
 Ἐκεῖ Χάρος δὲν κατοικᾷ, Χάρος δὲν πάει νὰ κάτσει.
 Σὰν πάησε καὶ κατοίκησε σὲ μι’ ἀρραβωνιασμένη
 Ὅπου τὸ ἐπαινέθηκε ὁ χάρος δὲν τὴν παίρει
 Κι’ ὁ χάρος κάπου τᾶηκουσε, κάπιο πουλάκι τοῦειπε
 Σὰν πάησε καὶ τὴ λόχησε στὴ μέση ἀπὸ τὸ σπίτι
 Μπαίνουν καὶ βγαίνουν οἱ γιατροὶ καὶ τὴν ἀποφασίζουν
 Ἐμπαινόβγαιν’ ἡ μάνα τῆς τραβάει τὰ μάγουλά τῆς.
 — Σήκου ἀπάνου κόρη μου καὶ μὴ βαριά κοιμᾶσαι
 Οἱ συμπεθέροι ν’ ἔρχονται πεζούρα καὶ καβάλα.
 — Σὰν ἦρθαν καλῶς ὤρισαν καὶ καλῶς νὰ κοπιᾶσουν
 Στρώστε μεσάλια πράσινα, προσκέφαλα γαλάζια
 Στρώστε τὶς τάβλες θλίβερεις, τὰ στρώματ’ ὅλα μαῦρα
 Καὶ δώστε τους νὰ φᾶν νὰ πιῶν, κρασί γιὰ νὰ μεθύσουν
 Κι’ ἀπλώστε στὴ τσεπούλα μου τὴ βαριαρημασμένη
 Καὶ πάρτε τὸ κλειδάκι μου κι’ ἀνοίξτε τὴν καρσέλα
 Καὶ πάρτε τὰ ρημάδια μου ντύστε τὴν ἀδερφή μου
 Φορέστε τῆς καλὰ σκουτιὰ καὶ δάκρυα νὰ μὴ χύσει
 Νὰ μὴ βαρέσουν τὰ βιολιὰ ὅσο νὰ βγεῖ ἡ ψυχὴ μου
 Καὶ πάρτε με καὶ θάψτε με πίσω στὸν Ἅγιο Δῆμο.

Ποβλ. Ν. Πολίτη «Τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», ἀριθ. 217.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΩΝ/ΤΙΝΟΥ ΚΙΤΣΟΥ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

- Α'.—ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ: 1. Πληθυσμιακή έκρηξη.
2. Τεχνολογική ανάπτυξη. 3. Νέα κοινωνική και οικονομική διάρθρωση.
- Β'.—Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ: 1. Ό ψυχικός άπόηχος των έπιταχνομένων εξελίξεων. 2. Τα κίνητρα δραστηριότητας του συγχρόνου ανθρώπου.
- Γ'.—Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΜΕ ΟΡΘΙΟ ΤΟ ΑΝΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: 1. Στάση προοπτικής. 2. Βίωση της ανθρώπινης ούσίας. 3. Έκπαίδευση σ' όλη τή διάρκεια της ζωής. Συμπέρασμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ό άνθρωπος των καιρών μας, άπλώνοντας τις κεραίες του στο σύγχρονο κόσμο, συλλαμβάνει ένα πρωτοφανή ρυθμό έπιταχνομένων εξελίξεων στην πληθυσμιακή σύνθεση των κοινωνιών, στην τεχνολογία και στην κοινωνική και οικονομική διάρθρωση. Παράλληλα, καθώς συνειδητοποιεί τις νέες καταστάσεις, ζή έντονα μέσα του τον άπόηχο αυτών των εξελίξεων και αισθάνεται νέα ισχυρά κίνητρα για βιοτικές και πνευματικές μέριμνες και δραστηριότητες.

Ό Γάλλος στοχαστής Gaston Berger (1) παρομοιάζει το σύγχρονο κόσμο με την εικόνα των έκπληκτικών βιολογικών μεταμορφώσεων της κάμπιας σε χρυσαλλίδα: Η κοινωνία των ανθρώπων είναι σαν μιá χρυσαλλίδα, της όποιας όμως οί μεταμορφώσεις γίνονται με πλήρη συνείδηση. Θα μπορούσαμε να μεταφέρουμε στην κάμπια τή δική μας άνησυχία, πού νοιώθουμε μπροστά στον εξελισσόμενο κόσμο, για να φαντασθοῦμε τι θα μπορούσε να δοκιμάση ή κάμπια, αν ήταν προικισμένη με σκέψη, όταν θα αισθανόταν το σώμα της να διαλύεται, όταν θα έβλεπε να εξαφανίζονται τα όργανά της, τα δακτυλωτά τμήματα του κορμού της και τα κοιλιακά πόδια της, πού τής έπιτρέπουν να σκαρφαλώνη στους κλάδους και να προχωρή στους κήπους. Αισθάνεται τότε να τής αφαιρείται και ή δυνατότητα άκόμη να ζή. Το σώμα της σαλεύεται από μιá σφοδρή και μυστηριώδη διεργασία. Δεν ξεύρει όμως ότι αυτή ή άναταραχή, πού τήν άναστατώνει, όφείλεται στα φτερά, πού ώθοῦνται από μέσα της να ξεπεταχτοῦν. Μεταξύ τής κάμπιας και τής χρυσαλλίδας υπάρχουν βέβαια άντιστοιχίες, σχέσεις, τις όποιες ή ποικιλία των έξωτερικών μορφών έμποδίζει να διακρίνωμε. Όμως, μιá άληθινή έπανάσταση ενεργείται με τή μεταμόρφωση από τήν κάμπια στη χρυσαλλίδα. Αυτή τήν έπανάσταση στο σύγχρονο κόσμο πρέπει πρώτα να γνωρίσωμε, για να προσδιορίσωμε τήν παιδεία του ανθρώπου τής έποχής μας.

1. L' homme moderne et son éducation, P.U.F., 1962, σελ. 125.

‘Ο σύγχρονος ανθρώπινος κόσμος είναι μιὰ χρυσαλλίδα. ‘Η συνείδησή του, ὀλιγώτερο συγκεκριμένη ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ζώου, τὸν πληροφορεῖ πολλές φορές ἐσφαλμένα γιὰ ἐκεῖνα, πὸ ἐνδιαφέρει νὰ διατηρήσῃ, καὶ γιὰ ἐκεῖνα, πὸ πρέπει νὰ ἐγκυβερνήσῃ.

Τὸ ἄτομο, μπροστὰ σ’ αὐτὲς τὶς ἀναμορφώσεις, διαφωτισμένο μὲ τὴν παιδεία, θὰ βαδίζει μὲ ὄρθιο τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, θὰ μάθῃ νὰ λαμβάνῃ τὴν στάση τῆς προοπτικῆς καὶ θὰ ἀφυπνίζει μέσα του καὶ θὰ ζῆ τὴν ἀνθρώπινη οὐσία του. Καὶ ἔτσι, ἐνῶ ὁ κόσμος θ’ ἀλλάσῃ, ὁ ἄνθρωπος θὰ συνεχίσει νὰ πορεύεται ὡς ἄνθρωπος. Ἄς τὸν παρακολουθήσωμε σ’ αὐτὴ τὴν πορεία του μέσα στὸ σύγχρονο κόσμο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α ο ν

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (2)

I.—ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΚΡΗΣΗ

I.—Ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς Στατιστικῆς καὶ τῆς Κοινωνιολογίας διαπιστώνεται ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς σήμερα δὲν ἀκολουθεῖ ἀπλῶς τὴ φυσικὴ αὔξησίν του (1—1,5^ο/_ο τὸ χρόνο μὲ φυσικὲς γεννήσεις 40—45^ο/_{οο} καὶ φυσικοὺς θανάτους 30—35^ο/_{οο}), ἀλλὰ παρουσιάζει μιὰ ἀληθινὴ ἔκρηξη (3). ‘Η ἐλάττωσις τῶν θανάτων, ἡ ἐπιμήκυνσις τῆς ζωῆς μὲ τοὺς καλύτερους ὄρους τῆς σημερινῆς διαβίωσης καὶ ἡ διατήρησις σταθεροῦ ἀριθμοῦ γεννήσεων δημιουργοῦν ταχεῖα δημογραφικὴ ἀνάπτυξις.

‘Η ὑπερθησιμότητα ἄλλων ἐποχῶν ἔχει ἐξαφανισθῆ στὸς καιροὺς μας μὲ τὴν ἐπενέργεια σημαντικῶν εὐνοϊκῶν παραγόντων: τὸ κράτος σήμερα ἔχει ἐπιβληθῆ στὶς φυλετικὲς ομάδες (κἄστες), πὸ κατοικοῦν στὴν ἐπικράτειά του, καὶ ἀποφεύγονται οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, πὸ ἀποδεκατίζουν τοὺς πληθυσμούς· οἱ μεγάλες πεῖνες τῶν λαῶν περιορίζονται, γιὰτί, σὲ στιγμὲς καταστροφῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἔρχονται συνήθως ἄρωγοὶ τὰ ἄλλα κράτη· οἱ ἐξοντωτικὲς ἐπιδημίες ἔχουν ἐξαλειφθῆ μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἰατρικῆς.

‘Η κανονικὴ θνησιμότητα ὑποχωρεῖ ὄλο καὶ περισσότερο: οἱ πιὸ πολλοὶ λαοὶ μποροῦν σήμερα νὰ ἐξασφαλίζουν, μὲ λίγα μόνον ἔξοδα, ἐπαρκεῖς συνθηκὲς ὑγιεινῆς ζωῆς (νερό, καθαριότητα, ἀπολυμάνσεις)· μὲ τὶς εἰδικὲς ἰατρικὲς καὶ χημικὲς ἀνακαλύψεις (ἐμβόλια, ἐντομοκτόνα φάρμακα κλπ) προλαμβάνονται πολλὲς ἀσθένειες, ὅποτε ἡ μέση διάρκεια ζωῆς, πὸ ἄρχισε ἀπὸ τὰ 30 χρόνια, πέρασε πλέον στὰ 40 χρόνια, προχωρεῖ στὰ 50 χρόνια (καὶ στὶς ὑποανάπτυκτες ἀκόμη χῶρες τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς), γιὰ νὰ ἐγγίση σὲ ἄλλες τὰ 60 χρόνια (Κεϋλάνη).

‘Ο πόλεμος τῶν τελευταίων ἐτῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ θάνατο 50 ἑκατομμυρίων ἀτόμων (στρατιωτῶν, πολιτῶν) καὶ τὴν ἐλάττωσις 10 ἑκατομμυρίων γεννήσεων (συνολικὴ ἀπώλεια ἀνθρώπων 60 ἑκατομμύρια), συνετέλεσε, μὲ τὴν ἐπιτάχυνσις τῆς προόδου τῆς ὑγιεινῆς (ψεκασμοί, χρῆσις πενικιλίνης) καὶ μὲ τὴν διάδοσις τῶν συγχρόνων μέσων τῆς ζωῆς (διακινήσεις, συναλλαγές), στὸν ὀλοένα μεγαλύτερο περιορισμὸ τῆς θνησιμότητος· ἔτσι, ἀπὸ τὸ 1945 (λήξις τοῦ πολέμου), εἶχαμε αὔξησις κατὰ 5 ἑκατομμύρια τὸ χρόνο, ὅποτε, σὲ 12 χρόνια, ἐξισορροπήσαμε τὴν ἀπώλεια τῶν 60 ἑκατομμυ-

2. Le monde en devenir, Larousse, Paris, 1959, T. XXe.

3. Etude demographique, Nations Unies, No 26, 1956.

ρίων του πολέμου και ἐπιτύχαμε, ἀπὸ τὸ 1957, τὴ θετική ἀνοδο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς.

Στὶς ὑποανάπτυκτες χῶρες (Κίνα, Ἰνδία, χῶρες τοῦ Ἰσλάμ, Κεντρικὴ Ἀμερικὴ, Ἀφρικὴ), ἔχομε ἐλάττωσι τῶν θανάτων στὸ ποσοστὸ τῶν 15—25⁰/₁₀₀ καὶ διατήρησι τῶν φυσικῶν γεννήσεων στὸ ποσοστὸ τῶν 40—45⁰/₁₀₀. Στὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες παρατηρεῖται αὐξηση τοῦ μέσου ὄρου ζωῆς στὰ 70 χρόνια (Ἀγγλία, Σουηδία, Γερμανία), ὅποτε, μ' αὐτὴ καὶ μόνη τὴν αὐξηση, ἔχομε ἀνάπτυξη τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τοὺς εἰδικούς, κατὰ 0,5—1⁰/₁₀₀.

II.—Οἱ ἐπόμενοι πίνακες (4) μᾶς δείχνουν τὴν πληθυσμιακὴ ἔκρηξι τῆς ἐποχῆς μας, τὴν ὁποία ἔχουν διεργασθῆ οἱ εὐνοϊκοὶ παράγοντες, ποὺ ἀναφέραμε:

1.—Ἡ αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς: 1650—1962:

<u>χρονολογίες</u>	<u>πληθυσμὸς σὲ ἑκατομ.</u>	<u>χρονολογίες</u>	<u>πληθυσμὸς σὲ ἑκατομ.</u>
1650	545	1900	1.608
1700	623	1950	2.495
1750	728	1956	2.737
1800	906	1961	3.061
1850	1.171	1962	3.150

2.—Προβλέψεις γιὰ τὸν πληθυσμὸ τῆς γῆς:

<u>Χῶρες</u>	<u>Διαπιστώσεις τὸ 1955</u>	<u>προβλέψεις γιὰ τὸ ἔτος 2.000</u>
Ἀφρικὴ	216 ἑκατομ.	517 ἑκατομ.
Ἀμερικὴ	365 »	904 »
Ἀσία	1488 »	3.870 »
Σοβ. Ἐνωση	197 »	379 »
Εὐρώπη	409 »	569 »
Ὠκεανία	15 »	29 »
Σύνολα	2.690 »	6.268 »

Στὸ διάστημα ἑνὸς αἰῶνα (1850—1950), ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἔχει διπλασιασθῆ ὁ τελευταῖος δηλαδὴ αἰῶνας ἔδωσε πληθυσμὸ ὅσον ὅλοι οἱ προηγούμενοι αἰῶνες. Ἡ τελευταία 10ετία μᾶς ἔδωσε αὐξηση πληθυσμοῦ κατὰ 600 περίπου ἑκατομμύρια. Κάθε χρόνο ἔχομε αὐξηση κατὰ 63 ἑκατομμύρια (2,1⁰/₁₀₀). Οἱ προβλέψεις γιὰ τὸ ἔτος 2000 μᾶς δίνουν διπλασιασμὸ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Τὰ δεδομένα αὐτὰ ἐκφράζουν μιὰ πραγματικὴ πληθυσμιακὴ ἔκρηξι. Τὴ μεγαλύτερη αὐξηση παρουσιάζουν ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Τροπικὴ Ἀμερικὴ μὲ ἄτομα στὸν πληθυσμὸ τους 0—20 ἐτῶν πλέον τῶν 50⁰/₁₀₀, ἐνῶ ἡ Εὐρώπη παρουσιάζει βραδεία αὐξηση κατὰ 0,5—1⁰/₁₀₀ καὶ μὲ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ στὸν πληθυσμὸ τῆς ἀπὸ τὰ ἡλικιωμένα ἄτομα.

III.—Μ' αὐτὰ τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ὁ κάθε στοχαζόμενος ἄνθρωπος τῶν καιρῶν μας κατανοεῖ τὴν προβληματικὴ τῆς σημερινῆς δημογραφικῆς καταστάσεως καὶ θέτει τὰ ἐρωτήματα:

α'.—Πῶς θ' ἀντιμετωπισθῆ τὸ κόστος τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ,

4. a) SAUVY—A: L' évolution démographique MEVER—F. : L' acceleration de l' évolution, Larousse XXe 1959, PP. 20—26—9. 20—24—1.

β) Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος: 1962, 1963, 1964.

ἀφοῦ πρέπει νὰ ἰκανοποιηθοῦν σοβαρότατες οἰκονομικὲς ἀνάγκες, ὅπως εἶναι: οἱ ἀνάγκες καταναλώσεως (τροφὴ, ἐνδυμασία, ψυχαγωγία). οἱ ἀνάγκες οἰκονομικῆς προόδου (βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ὑδραυλικά ἔργα, ἐργαλεῖα, ἐργοστάσια, δρόμοι=οἰκονομ. ἐπενδύσεις), καὶ οἱ ἀνάγκες ἀναπτύξεως (θερμίδες γιὰ τὰ ἀναπτυσσόμενα παιδιὰ, αὔξηση τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς σὲ φτωχὰ τμήματα τοῦ λαοῦ, κατοικίες, νοσοκομεῖα, σχολεῖα=δημογραφικὲς ἐπενδύσεις);

β'.—Τὶ συμφέρει γιὰ τὴν κοινωνία μας, νὰ ὑπάρχη μεγαλύτερο ποσοστὸ νεαρῶν ἀτόμων στὸν πληθυσμὸ τῆς, ποῦ ἐπέρχεται μὲ τὴν αὔξηση τῶν γεννήσεων, ἢ ἡλικιωμένων καὶ γερόντων, ποῦ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴ διατήρηση τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων;

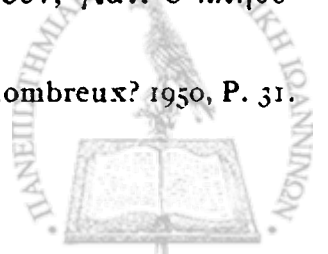
Στὸ πρῶτο πρόβλημα οἱ εἰδικοί⁵⁾ προτείνουν τὶς ἐξῆς λύσεις γιὰ τὶς χῶρες μὲ ὑψηλὴ δημογραφικὴ ἀνάπτυξη: α) Νὰ αὔξηθῆ μὲ ταχύτερο ρυθμὸ ἢ παραγωγὴ ὑλικοῦ πλούτου ἀπὸ ὅ,τι ὁ πληθυσμὸς (οἰκονομικὴ λύση). β) Νὰ μεταναστεύσῃ ὁ πληθυσμὸς γιὰ τὴν ἰσορροπία ἀναγκῶν καὶ δυνατοτήτων. γ) Νὰ περιορισθοῦν, μὲ εἰδικὰ μέτρα, οἱ γεννήσεις, γιὰ νὰ βραδύνῃ ἢ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἰσορροπία πληθυσμοῦ καὶ πόρων (δημογραφικὴ λύση). δ) Νὰ ἀναλάβῃ ὁ θάνατος τὰ δικαιώματά του. ε) Ἡ πολιτικὴ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου νὰ παύσουν νὰ ξεχνοῦν τὸν Τρίτο Κόσμο (ὑποαναπτύκτους λαοὺς μὲ ὑπερπληθυσμὸ τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Κεντρικῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς) ἢ νὰ τὸν πλησιάζουν μόνον μὲ κυριαρχικὴ πρόθεση, νὰ πιστέψουν, κατὰ τὸν πολιτικὸ ἀνταγωνισμὸ τους, ὅτι, ἂν ὁ κόσμος ὑπερπληθυνθῆ μέχρις ὑποσιτισμοῦ, οἱ πεινασμένες μάζες θὰ καταβάλουν τὴ δύναμη τοῦ νικητοῦ, καὶ νὰ στρέψουν τὸ ἔργο τοῦ ἐξοπλισμοῦ στὴ βοήθεια πρὸς τοὺς ὑποαναπτύκτους (πολιτικὴ λύση). στ) Γιὰ ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ συνεχὴς ἐξάντληση, μὲ τὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν πηγῶν τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ διατεθοῦν χρήματα καὶ κόποι γιὰ τὴν τεχνητὴ παραγωγὴ θρεπτικῶν προϊόντων, συνθέσεων χλωροφύλλης καὶ ἄλλων χημικῶν ἐνώσεων καὶ τὴν ἀντικατάσταση τῶν μεταλλευμάτων σὲ πετρέλαια, οὐράνιο καὶ σκληρὰ μέταλλα μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἡλίου, καθὼς καὶ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ χαλκοῦ, τοῦ κασσιτέρου, τοῦ νίκελ καὶ τοῦ τσίγκου, ποῦ ἀρχίζουν νὰ σπανίζουν, μὲ τὸ γυαλὶ καὶ τὶς πλαστικὲς ὕλες (ἐπιστημονικὴ λύση).

Ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους προτιμητέες θεωροῦνται σήμερα λύσεις μεταξὺ τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημογραφικῆς μὲ προσαρμογὴ τῶν μέσων τῆς ζωῆς πρὸς τὸν πληθυσμὸ (μὲ τὴν αὔξησίν τους) καὶ μὲ προσαρμογὴ τοῦ πληθυσμοῦ στὰ μέσα τῆς ζωῆς (μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῶν γεννήσεων), ἐνῶ γιὰ ἄλλους οἱ καλύτερες λύσεις θὰ ἦταν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ λύση.

Στὸ δεῦτερο πρόβλημα, ποῦ θέτει ὁ κάθε στοχαζόμενος ἄνθρωπος μπροστὰ στὴν πληθυσμιακὴ ἔκρηξη, οἱ ἀπαντήσεις ποικίλλουν: πολλοὶ ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ὑπαρξὴ κατὰ συνέπεια μεγάλου ποσοστοῦ νεαρῶν ἀτόμων στὸν πληθυσμὸ ἀποτελεῖ πλεονέκτημα γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: μὲ τὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ ἐξασφαλίζεται φυλετικὴ δύναμη καὶ γοητεία· τὰ γενικὰ ἔξοδα τοῦ κράτους κατανέμονται σὲ περισσότερα ἄτομα· τὰ μέσα ἐπικοινωνίας χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ περισσότερους πολίτες, ὁπότε προκύπτουν περισσότερα ἔσοδα· ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας εἶναι καλύτερη, ὅταν γίνεται σὲ πολλὰ παραγωγικὰ ἄτομα μὲ τὶς πολλὰς δυνατότητες ἐπιλογῆς· οἱ προοδευτικὲς κι ἀνακαινιστικὲς προσπάθειες καρποφοροῦν, γιὰτὶ ὁ πληθυσ-

5. α) *Le monde en devenir*, P. 20—26—9.

β) MYRDAI.-A., VINCENT—P.: *Sommes - nous trop nombreux?* 1950, P. 31.

σμός θα έχη μεγάλο ποσοστό νεαρών ατόμων, που θα μπορούν εύκολότερα από τους γέροντες με την παραδοσιακή τους νοοτροπία να προσαρμόζονται στις νέες εξελίξεις· οί χώρες με πληθυσμιακές πιέσεις μπορούν και ναδεικνύουν ισχυρούς άνδρες, οί όποιοι αναζητούν και έπιτυγχάνουν νέες πολιτικές καταστάσεις σωτήριες και για τους άλλους λαούς.

Άλλοι, ύπολογίζοντας τὸ οικονομικό κόστος τῆς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως, θεωροῦν λογική και χρήσιμη τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ στις ἀνεπτυγμένες χώρες μόνον κατὰ 0,5% (τὸ 1% εἶναι ὑπερβολικό) και στις χώρες με ἀνεκμετάλλευτες πηγές κατὰ 1—1,5%.

Ὁ στοχαζόμενος ὅμως ἄνθρωπος τῶν καιρῶν μας δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῆ ἀπόλυτα ἀπὸ τίς θέσεις και λύσεις, που προτείνουν οί ειδικοί μπροστὰ στην πληθυσμιακή ἔκρηξη τῆς ἐποχῆς. Για νὰ καρποφορήσουν οί λύσεις αὐτές, εἶναι ἀνάγκη νὰ στηριχθοῦμε στις ἱκανότητες, βιολογικές, πνευματικές και ἠθικές, τῶν πολιτῶν τῶν διαφόρων χωρῶν. Οί ἱκανότητες αὐτές πρέπει νὰ ἐκκολαφθοῦν, νὰ καλλιεργηθοῦν και ν' ἀξιοποιηθοῦν στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ἡ ἐκκόλαψη, ἡ ἀνάπτυξη και ἡ ἀξιοποίηση τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργο τῆς παιδείας. Γι' αὐτό, ὁ κάθε στοχαζόμενος ἄνθρωπος θεωρεῖ τὴν παιδεία τῆς κάθε χώρας ὡς βασική προϋπόθεση για τὴν καρποφορία τῶν λύσεων, που θὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὴν προβληματικότητα τῆς σημερινῆς δημογραφικῆς καταστάσεως.

Ἡ πληθυσμιακή ὅμως ἔκρηξη, που σημαίνει και μεγάλη αὐξηση τοῦ ποσοστοῦ τῶν νεαρῶν ατόμων στὸν πληθυσμό, δημιουργεῖ σήμερα τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῆ τὸ ἔργο τῆς παιδείας σὲ πολὺ περισσότερα πλέον ἄτομα. Ἡ ἐπέκταση ὅμως αὐτὴ προϋποθέτει τὴν αὐξηση ἐκπαιδευτικῶν στελεχῶν, σχολικῶν κτιρίων, διδακτικῶν μέσων και δυνατοτήτων ἐκπαιδευτικοῦ προσανατολισμοῦ, για τὰ ὅποια δὲν εἶναι τώρα ἔτοιμες οὔτε οί προηγμένες ἀκόμη χώρες. Ἐτσι ἡ σημερινὴ δημογραφικὴ κατάσταση δημιουργεῖ σοβαρότατα προβλήματα στην παιδεία τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας.

II.—ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

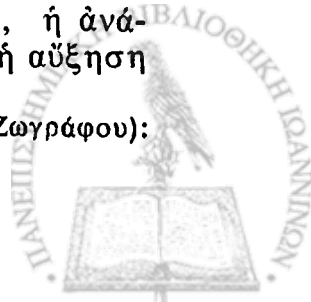
I.—Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν και τίς ἐφαρμογές τῶν δεδομένων τους στην τεχνική, βρισκόμαστε, σήμερα, στὴ δυνατότητα ν' ἀντιμετωπίζουμε και νὰ ἐκμεταλλευώμαστε, με νέους τρόπους και με μεγάλο ὕψος ἀποδόσεως, τὴ φύση και τίς ἀνθρώπινες δυνάμεις.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν ἐνεργεῖται πλέον σὲ μικρὰ ἐργαστήρια με ἓναν ἢ δύο μόνον ἐρευνητές. Σήμερα, λειτουργοῦν μεγάλα ἐπιστημονικά ἰδρύματα, ὅπου ἐργάζονται χιλιάδες ἐρευνητές και ὅπου συνεχεῖς και πολυάριθμες εἶναι οί ἀνακαλύψεις και ἐφευρέσεις.

Κάθε ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψη ἀξιοποιεῖται πλέον με τὴν χρησιμοποίησή της στην τιθάσευση τῶν φυσικῶν φαινομένων και στὴ μεγαλύτερη ἀπόδοση τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ἐτσι, ἐνῶ, πρὸ ὀλίγου, οί φυσικοὶ πόροι π.χ. ἦταν πολὺ περιορισμένοι, σήμερα, χρησιμοποιοῦνται ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς στὴ βιομηχανία και ἐπὶ πλέον ὑπάρχει προοπτικὴ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εὐρύτατα τὰ στοιχεῖα τῆς θάλασσας, τοῦ ἡλίου, τῆς ἄμμου και τῶν οὐρανίων σωμάτων⁽⁴⁾.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς κινητηρίου δυνάμεως μέσα σὲ ἓναν αἰῶνα, ἡ ἀνάπτυξη τῆς ταχύτητος τῶν μηχανημάτων ἐλεγχόμενης μεταθέσεως, ἡ αὐξηση

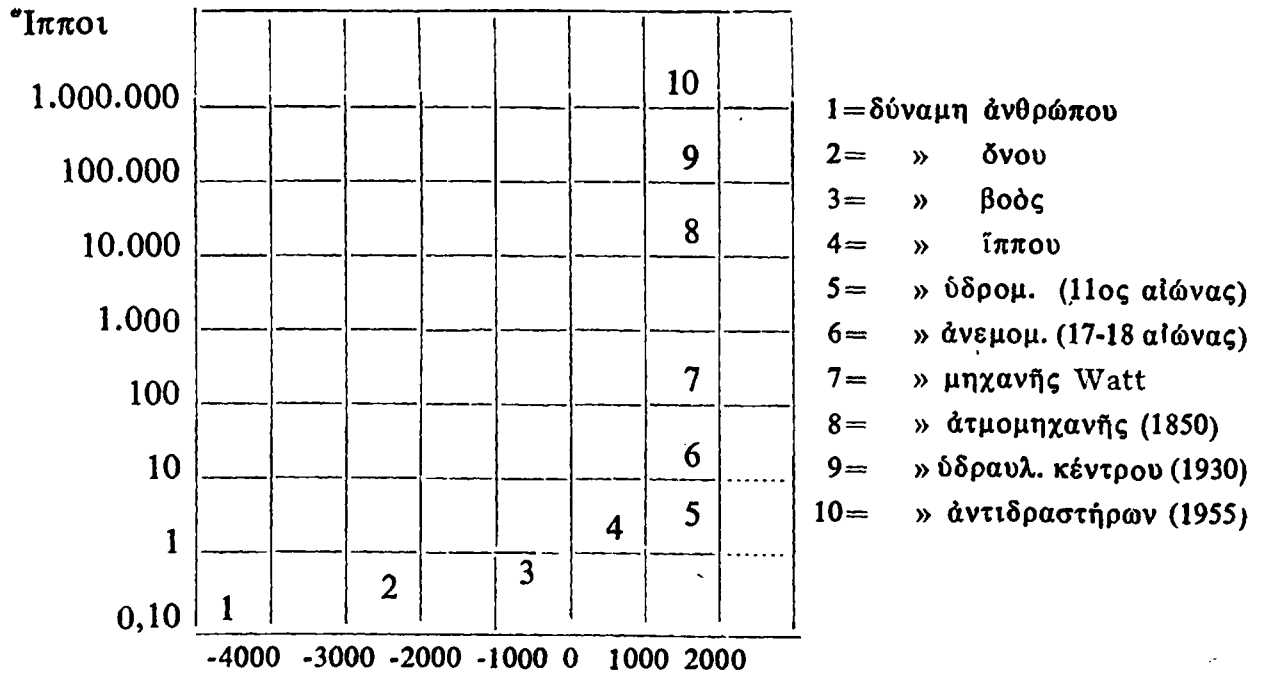
⁴ 6. α) «Le Courier», Unesco, Sept. 1958, β) EINSTEIN - (μετ. Μ. Ζωγράφου): Ὁ σημερινὸς κόσμος, Ἀθῆναι. 1951, σελ. 108, 157.

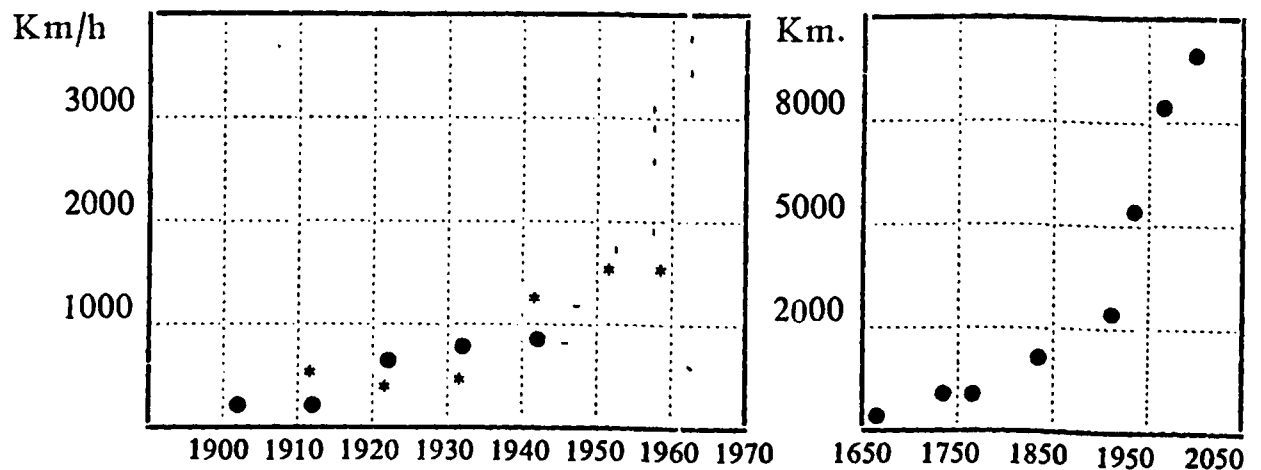
της ημερησίας εμπορικής διαδρομής, ο αυξανόμενος αριθμός των εφευρέσεων και ανακαλύψεων, όλα αυτά μας δίνουν την εντύπωση της επιταχύνσεως στην τεχνολογική εξέλιξη. Συγκεκριμένα στοιχεία γι' αυτήν την επιτάχυνση βλέπομε στους εξής πίνακες :

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (7)

1.—'Ανάπτυξη της κινητηρίου δυνάμεως

2.—'Ανάπτυξη ταχύτητος μηχανημάτων ελεγχόμενης μεταθέσεως 3.—'Ημερησία εμπορική διαδρομή

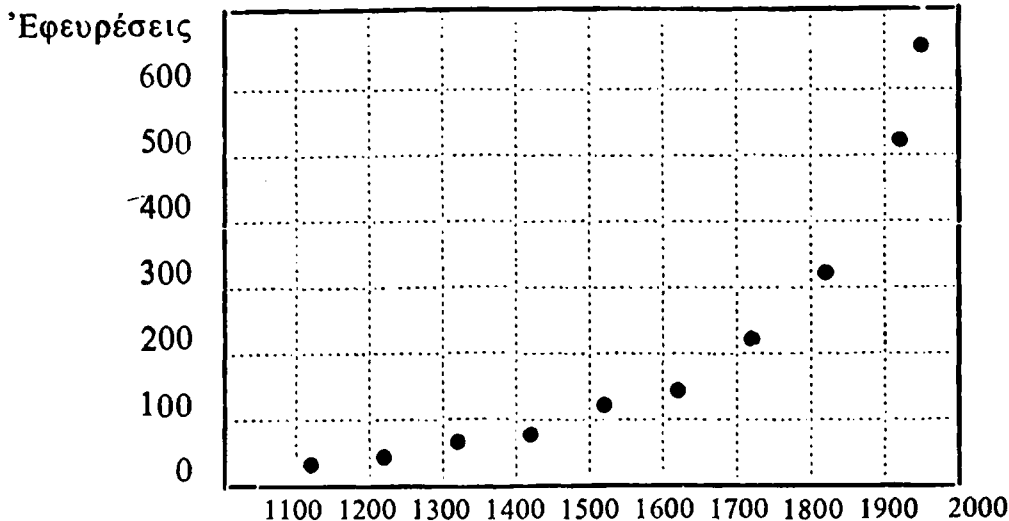

- αυτοκίνητον.
- * κλασ. άεροπλάνο.
- ι άεροπλάνο με άντιδραστήρα.

7. MEYER - F. L' accélération de l' évolution, Larousse, t. XX, 1959, P. 20-24-2.

4.—'Αριθμός εφευρέσεων

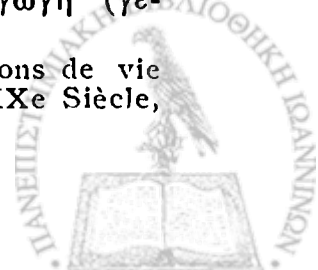

II.—'Ο στοχαζόμενος άνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας, παρακολουθεῖ αὐτὴ τὴν ἐπιτάχυνση στὴν τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη, σκέπτεται γιὰ τὶς συνέπειές της στὴν ἀνθρώπινη εὐτυχία καὶ ἀναζητεῖ νὰ διαπιστώσῃ τὴ συγκεκριμένη ἔκφραση αὐτῶν τῶν συνεπειῶν στὴν παραγωγικότητα, στὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, στὸ εἶδος τῆς ζωῆς, στοὺς τρόπους σκέψεων καὶ συναισθημάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν ἀποδοτικότητα τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Οἱ εἰδικοί σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα⁽⁸⁾ μᾶς βεβαιώνουν μὲ στοιχεῖα τὰ ἑξῆς :

1.—'Η τεχνικὴ πρόοδος συνετέλεσε στὴν αὐξήσῃ τῆς παραγωγῆς. 'Η πρόοδος τῆς παραγωγῆς ὑπολογίζεται ἀπο τοὺς εἰδικούς μὲ τὸ ποσὸν τῶν προϊόντων σὲ σχέση μὲ τὴν οἰκονομία τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας, μὲ τὴν οἰκονομία τῶν μέσων παραγωγῆς (μηχανές, κεφάλαιο) καὶ μὲ τὴν οἰκονομία τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας. 'Επειδὴ πρωτεύουσα σημασία ἔχει ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ παραγωγικότητα προσδιορίζεται συνήθως ἀπὸ τὴ σχέση τῆς ποσότητος τοῦ παραγομένου προϊόντος πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπαραιτητῶν ὥρων ἀνθρώπινης ἐργασίας γιὰ τὴν παραγωγή του.

Σήμερα, σὲ ὀρισμένες χῶρες μὲ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη, παρατηρεῖται ταχὺς ρυθμὸς προόδου σὲ βασικούς κλάδους παραγωγῆς: α) Τὰ δεδομένα παραγωγῆς τοῦ σίτου στὴ Γαλλία μᾶς δείχνουν, ὅτι, σὲ 80 χρόνια (1800—1880), διπλασιάζεται ἡ παραγωγή, στὰ ἐπόμενα 50 χρόνια (1880 - 1930) ἀναδιπλασιάζεται καὶ στὰ ἐπόμενα 25 μόνον χρόνια (1930 - 1955) ἀναδιπλασιάζεται πάλιν· ἔτσι, σὲ διάστημα 150 ἐτῶν, ἔχει δεκαπλασιασθῆ. β) 'Ο ἀριθμὸς τῶν ὥρων ἐργασίας γιὰ τὴν παραγωγή 100 χιλιογράμμων βασικῶν προϊόντων (σίτου, πατάτας) ποικίλλει ὡς ἑξῆς στὶς διάφορες χῶρες ἀνάλογα μὲ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλῃ συμμετοχῇ τῆς μηχανῆς: Σίτος (1951—1955): Γαλλία 24 ὥρες, 'Ην. Πολιτείες 'Αμερικῆς 8 ὥρες, 'Ισπανία 90 ὥρες, 'Ινδίες 150 ὥρες. Πατάτα (1951—1955): Γαλλία 8 ὥρες, 'Ην. Πολ. 'Αμερικῆς 6, 'Ισπανία 15, 'Ινδίες 20. γ) Στὴν ἴδια χῶρα (π. χ. Γαλλία), διαφορετικὴ εἶναι ἡ ἀνάπτυξη κατὰ κλάδους παραγωγῆς, λόγω εἰσαγωγῆς ἢ μὴ σ' αὐτοὺς τῆς μηχανῆς: ἀπὸ τὸ 1830 ἕως τὸ 1955 (Γαλλία) ἡ πρωτογενῆς παραγωγή (γε-

8. FOURASTIE - J. : α) Evolution de la technique et des conditions de vie Larousse t. XX, 1959, P. 20-24-7. β) Le grand espoir du XXe Siècle, Paris 1958 γ) Pourquoi nous travaillons, P.U.F. 1961.

ωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) έχει πενταπλασιασθῆ, ἢ δευτερογενῆς (βιομηχανικά προϊόντα) ἔχει ἑνδεκαπλασιασθῆ καὶ ἡ τριτογενῆς (ἐμπόριο, ἐπικοινωνίες, ὑπηρεσίες) ἔχει διπλασιασθῆ.

2.—Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐπέφερε ἀνύψωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Στὴν προηγούμενη παράγραφο διαπιστώσαμε, ὅτι, μὲ τὴν τεχνικὴν πρόοδο, αὐξάνεται ἡ ποσότητα τῶν ἀγαθῶν κατὰ ὥρα ἐργασίας καὶ κατὰ συνέπεια ὁ διαθέσιμος ὄγκος καταναλωσίμων ἀγαθῶν κατὰ κεφαλὴν ἐργαζομένου. Γιὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁμως ἀνάπτυξη τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ὄλων τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, ἀπαιτοῦνται, λέγουν οἱ εἰδικοί, δύο προϋποθέσεις: α) τὸ σύνολο τῶν προόδων τῆς παραγωγῆς νὰ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς δημογραφικῆς αὐξήσεως καὶ β) ἡ οἰκονομία τῆς χώρας νὰ χρησιμοποιῆ ὄλους τοὺς ἄνδρες ἢ τὶς γυναῖκες, ποὺ θέλουν νὰ ἐργασθῶν ἢ νὰ πλησιάσῃ στὴν προσφορὰ πλήρους ἐργασίας. Ἐτσι, τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο ἑνὸς λαοῦ ἐκφράζεται μὲ τὴν ποσότητα τῶν καταναλωσίμων ἀγαθῶν, ποὺ διαθέτει τὸ μέσο ἄτομο τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ ὑπολογίζεται μὲ τὸ πηλίκον τῆς τελικῆς ὀλικῆς καταναλώσεως ἀγαθῶν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ.

Τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο στὶς χῶρες μὲ τεχνικὴν πρόοδο ἔχει αὐξηθῆ σημαντικά. Στὴ Γαλλία π.χ. ὁ ὄγκος τῶν καταναλωθέντων ἀγαθῶν κατὰ κάτοικο, ἐνῶ τὸ 1860 ἦταν ἀξίας 2.900 φράγκων, τὸ 1930 ἔφθασε τὰ 9.000 φρ. καὶ τὸ 1957 τὰ 13.000 φρ. Ὁ ἐργάτης στὴν ἴδια χώρα, τὸ 1831, καταναλῶνει τὸ χρόνο 1.000 ὥρες φωτισμοῦ, 50 χιλγρμ. κάρβουνο, 2 ὑποκάμισα, 1 ζεῦγος κάλτσες, 40 μικρὰ τεμάχια εἰδῶν συντηρήσεως, ἐνῶ τὸ 1950 καταναλῶνει ἀντιστοιχῶς 4.000 ὥρες φωτισμοῦ, 500 χιλγρμ. κάρβουνο, 3 ὑποκάμισα, 6 ζεῦγη κάλτσες, 52 μικροτεμάχια εἰδῶν συντηρήσεως.

Ἡ ἀγοραστικὴ δύναμη τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐργάτη ἔχει αὐξηθῆ σήμερα σὲ προϊόντα πρωτογενοῦς καὶ δευτερογενοῦς παραγωγῆς, (ὅπου χρησιμοποιοῦνται σὲ μεγάλη ἔκταση τὰ μηχανικὰ μέσα), ἐνῶ σὲ προϊόντα τριτογενοῦς παραγωγῆς μένει ἀκόμη στὰ ἐπίπεδα τοῦ 1900. Ἐτσι, π.χ. στὴ Γαλλία, τὸ 1800, ἡ τιμὴ τοῦ σίτου ποὺ καταναλῶνει τὸ ἄτομο ἑτησίως ἀντιστοιχεῖ σὲ 200 ὠριαίους μισθοὺς ἐργάτου, ἐνῶ τώρα ἀντιστοιχεῖ σὲ 20 ὠριαίους μισθοὺς, τὰ φασόλια τὸ 1800 ἀντιστοιχοῦν σὲ 210 ὠρ. μισθοὺς, τώρα σὲ 70, οἱ πατάτες τὸ 1800 σὲ 20 ὠρ. μισθοὺς, τώρα σὲ 8. Ἐνας καθρέφτης 4 τ. μ. (προϊὸν δευτερογενοῦς παραγωγῆς) τὸ 1702 πωλεῖται 40.000 ὠρ. μισθοῦς, τὸ 1891 πωλεῖται 800 καὶ σήμερα 200. Ἐνα μοτοποδήλατο, τὸ 1895 πωλεῖται 800 ὠριαίους μισθοὺς, ἐνῶ σήμερα 100. Τὸ κόσμημα τῶν μαλλιῶν (προϊὸν τριτογενοῦς παραγωγῆς: ὑπηρεσίες) στοιχίζει σήμερα ἕνα μισθὸ μιᾶς ὥρας, ὅπως καὶ τὸ 1900, καὶ μάλιστα σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς γῆς (Ν. Ὑόρκη, Μόσχα, Καλκούτα) Ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τοῦ μισθοῦ σὲ προϊόντα τριτογενοῦς παραγωγῆς εἶναι ἡ αὐτὴ σχεδὸν σ' ὅλες τὶς χῶρες, ἐνῶ σὲ προϊόντα πρωτογενοῦς καὶ δευτερογενοῦς παραγωγῆς ποικίλλει κατὰ χῶρες ἀνάλογα μὲ τὴν τεχνικὴν τὸν πρόοδο: ἕνα καλὸ ψυγεῖο π.χ. τὸ 1958 πωλεῖται στὴ Ν. Ὑόρκη 100 ὠριαίους μισθοὺς, στὸ Παρίσι 700 καὶ στὸ Κάιρο 7.000. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καταφαίνεται ὅτι ἡ ἐπίδραση τῆς τεχνικῆς προόδου εἶναι ἄμεση καὶ σημαντικὴ στὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

3.—Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τεχνικῆς προόδου εἶναι σημαντικά καὶ στὴ βελτίωση τοῦ εἴδους τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν φθάσῃ σὲ ὀρισμένο βιοτικὸ ἐπίπεδο, τείνει νὰ θυσιάσῃ τὴν περαιτέρω ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ στὴ βελτίωση τοῦ εἴδους τῆς ζωῆς του. Ἐλαττώνει δηλαδὴ τὶς προσπάθειές του γιὰ τὸν προσπορισμὸ ἀγαθῶν καταναλώσεως καὶ

αυξάνει την ικανοποίηση αναγκών, που δέν έχουν σχέση με τις ανάγκες καταναλώσεως, όπως π.χ. είναι οι ανάγκες ψυχαγωγίας, αναπαύσεως, ανεξαρτησίας, θεσμάτων, σωματικής, πνευματικής και ήθικης τελειοποιήσεως.

Ἡ τεχνική πρόοδος συνετέλεσε, κατὰ τὸν Γάλλο καθηγητὴ J. Fourastié⁽⁹⁾ στὴ βελτίωση τοῦ εἴδους τῆς ζωῆς τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐπέφερε τὸν περιορισμὸ τῶν ὥρων ἐργασίας, τὴν αὐξηση τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν αὐξηση τοῦ μέσου ὄρου διαρκείας τῆς ζωῆς, τὴ βελτίωση τῆς ἐπογγελματικῆς ἐνασχολήσεως, τὴν ἀπόκτηση ἀνέσεων στὴ διαβίωση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ τεχνική πρόοδος ἐπιτρέπει πάντοτε τὴ μείωση στὴ διάρκεια τῆς ἐργασίας, χωρὶς ἐλάττωση τῆς παραγωγῆς, χωρὶς πτώση δηλαδὴ τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου. Σήμερα, ἔχουν ἐλαττωθῆ σημαντικὰ οἱ ὥρες ἐργασίας κάθε ἡμέρα, οἱ ἐργάσιμες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος, οἱ ἐβδομάδες ἐργασίας στὸ ἔτος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ἐργασίας στὴ διάρκεια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Τὸ 1900, στὴ Γαλλία, εἶχαμε 3700—4000 ὥρες ἐργασίας τὸ ἔτος, ἐνῶ σήμερα φθάσαμε στὶς 2 200 ὥρες ἐργασίας. Ἄν ἀπὸ τις 8.800 ὥρες τοῦ ἔτους (365 ἡμερ.×24 ὥρες) ἀφαιρέσωμε τὸ χρόνο, ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ ἐργασία, ὕπνο, ἀνάπαυση καὶ διακίνηση γιὰ τὴν ἐργασία, μένει γιὰ ψυχαγωγία καὶ ἀνέσεις χρόνος 1.900 ὥρων τὸ ἔτος.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας βρίσκει ὡς καλύτερο τρόπο, γιὰ τὴ χρήση τοῦ ἐλεύθερου χρόνου του, τὴν ἐκπαίδευσή του, τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναλαβητῶν ἔχει περιορισθῆ σ' ὄλες τις χῶρες, τὰ ὄρια ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχουν αὐξηθῆ ἀπὸ 4 σὲ 8—10 ἔτη. Ἡ Μέση Παιδεία ἐπεκτείνεται σ' ὄλο τὸν πληθυσμὸ. Στὴ Γαλλία π.χ. τὸ 1950 τὰ 19,5% τῶν ἐφήβων 11—17 ἐτῶν φοιτοῦν στὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὸ 1967 τὰ 27,9% καὶ τὸ 1968 θὰ διπλασιασθοῦν. Λαϊκὰ Πανεπιστήμια, μορφωτικὰ κέντρα καὶ βιβλιοθηκὲς λειτουργοῦν σ' ὄλες τις ἀνεπτυγμένες χῶρες. Ὁ κινηματογράφος, τὸ ραδιόφωνο, οἱ φωτεινὲς εἰκόνες καὶ ἡ τηλεόραση, ἐπιτεύγματα τῆς σημερινῆς τεχνικῆς, συμβάλλουν σημαντικὰ στὴ μόρφωση (σχολικὴ καὶ ἐλεύθερη) τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς, ποὺ συνετέλεσε στὴ μείωση τῶν ὥρων ἐργασίας, ὤθησε στὴν αὐξηση τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἀτόμου.

Μὲ τὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου, ποὺ προήλθε ἀπὸ τὴ βιομηχανικὴ παραγωγή ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων στὴν ἰατρικὴ καὶ στὴ βιολογία, ἔχομε αὐξηση τοῦ μέσου ὄρου διαρκείας τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν 18ον αἰῶνα, στὴ Γαλλία, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς, σὲ 140 παιδιὰ μισθωτῶν τὰ 73 μόνον φθάνουν στὸ 1ο ἔτος τῆς ζωῆς τῶν, τὰ 39 μόνον στὸ 2ο ἔτος, τὰ 24 μόνον στὸ 20ὸ ἔτος καὶ τὰ 8 μόνον στὸ 40ὸ ἔτος. Τὸ 1800, ἡ παιδικὴ θνησιμότητα φθάνει τὰ 250‰, τὸ 1930 τὰ 80‰, τὸ 1950 τὰ 40‰ (Γαλλία), ἐνῶ σ' ἄλλες χῶρες κατῆλθε, τὸ 1950, στὰ 30‰. Ὁ μέσος ὄρος ζωῆς ἔφθασε στὴ Γαλλία τὰ 65 χρόνια καὶ στὶς Η.Π.Α., Σουηδία καὶ Κάτω Χῶρες τὰ 70 χρόνια.

Μὲ τὴν τεχνικὴ πρόοδο ὁ ἄνθρωπος ἐπέτυχε σήμερα σημαντικὴ τὴ βελτίωση τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσχολίας του. Παλαιότερα τὰ 80% τῶν κατοίκων ἐργαζόταν στὴ γεωργία· τώρα, μὲ τὴν παραγωγή πολλῶν ἀγαθῶν καταναλώσεως (τροφῆς κλπ.) μὲ τὰ τεχνικὰ μέσα, οἱ χειρῶνακτες βρίσκουν ἐργασία στὴ δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ παραγωγή. Ὁ ἐπόμενος πίνακας

6. Fourastié - J.—ἐν. ἀν.

φανερώνει αυτή τή συνεχῆ βελτίωση τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀσχολίας τοῦ ἀνθρώπου (10).

Σύνθεση ἐργαζομένου πληθυσμοῦ (°/ο)

Χρονολογία	Ἐργαζόμενοι(°/ο) σὲ πρω- τογενῆ παραγωγῆ		Ἐργαζόμενοι(°/ο) σὲ δευ- τερογενῆ παραγωγῆ		Ἐργαζόμενοι(°/ο) σὲ τριογενῆ παραγωγῆ	
	Η.Π.Α.	Γαλλία	Η.Π.Α.	Γαλλία	Η.Π.Α.	Γαλλία
1850—1860	65	52	18	;	18	;
1900—1910	32	42	31	30	37	28
1930—1940	18	37	34	30	48	33
1954—1956	10	31	31	34	59	35

4.—Ἡ ἐπιμήκυνση τῆς μέσης φυσικῆς ζωῆς, πού ἐπιτυγχάνεται, ὅπως εἶπαμε, μὲ τὶς ἐφαρμογὰς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων, ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο νὰ ζῆ μιὰ ζωὴ βιολογικὰ πλήρη, μιὰ ζωὴ πού περιέχει τὴν παιδική ἡλικία, τὴν ἐφηβεία, τὴν ὄριμη ἡλικία καὶ τὸ γῆρας. Αὐτὴ τὴν πλήρη ζωὴ δὲ ζοῦσε παλαιότερα παρά μιὰ μειονότητα ἀνθρώπων πολὺ μικρῆ, εὐνοημένη ἀπὸ φυσικὴ ἀντοχὴ ἢ ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀνεση. Μιὰ κοινωνία πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τέτοια ἄτομα μὲ πλήρη ζωὴ, εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη, στὴν ὁποία ἓνας ἄνθρωπος στοὺς δύο ἀποθνήσκει πρὶν ἀπὸ τὰ 25, 20, ἢ 15 χρόνια του καὶ τρεῖς στοὺς τέσσερεις ἀποθνήσκουν στὰ 35 ἢ στὰ 30 χρόνια τους. Ἡ συνειδητὴ ζωὴ, γνωρίζομε, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 12ο ἔτος, ἐνῶ ἡ αὐτονομία ἀπὸ τὸ 20ο ἔτος ἔτσι, παλαιότερα, τὰ περισσότερα ἄτομα σὲ μιὰ κοινωνία ζοῦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχία καὶ καθοδήγηση μιᾶς μειονότητος (τῶν ὀλίγων ἡλικίας 30—40 ἐτῶν), ζοῦσαν ζωὴ παρασιτικὴ.

Παλαιότερα, ἐπίσης, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπρόκαμε νὰ ἰδῆ ὄριμα δλα τὰ παιδιά του, εἴτε διότι ἀπέθνησκαν ἐκεῖνα εἴτε διότι ἀπέθνησκε αὐτός, καὶ ἔτσι ζοῦσε μόνον τὰ θεάματα τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς κακῆς ζωῆς στὴν οἰκογένειά του. Σήμερα, ὁ ἄνθρωπος δὲ ζῆ τὸ φυσικὸ ἐπιθανάτιο πόνον ἔντονα, γιατί ὁ θάνατος, πού ἐπέρχεται στὰ 70 ἢ 80 χρόνια του, δὲν βαρύνει τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ του καὶ θεωρεῖται σὰν ἓνα φυσικὸ ἐπεισόδιο, σὰν μιὰ ἀποκοπὴ. Τὸ γῆρας εἶναι πλέον ἢ συνήθους πτώση ἐνὸς σώματος, πού γυρίζει πρὸς τὸ θάνατο μὲ τὴν παρασιτικὴ ζωὴ.

Ἡ συζυγικὴ ζωὴ, ἐνῶ παλαιότερα διαρκοῦσε 20 χρόνια, τώρα διαρκεῖ 50 χρόνια. Οἱ γονεῖς μποροῦν καὶ ζοῦν τὰ 30 χρόνια τοῦ γάμου τοῦ νεαρότερου τέκνου τους. Ἐτσι, οἱ ἡλικίες σὲ κάθε κοινωνία, ἐνῶ παλαιότερα παρουσίαζαν πυραμίδες φαρδιῆς στὴ βάση (νεαρὰ ἄτομα) καὶ αἰχμηρῆς στὴν κορυφή, ὅπου βρισκόταν οἱ ὀδηγοὶ (τὰ ὀλίγα ἐνήλικα ἄτομα), σήμερα παρουσιάζουν πυραμίδες—παραλληλόγραμμα.

5.—Ἡ πνευματικὴ ζωὴ χθὲς ἦταν παρασιτικὴ, διότι ὁ ἄνθρωπος ἄφηνε χέρσες τὶς πνευματικὲς λειτουργίες του. Σήμερα, πού ὅλοι φροντίζουν μὲ τὴν ἐκπαίδευσή τους νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὶς ἱκανότητες τῆς σκέψεώς των, τώρα πού ὁ ἐλεύθερος χρόνος χρησιμοποιεῖται μὲ πνευματικὲς ἐνασχολήσεις (θέατρο, κινηματογράφος, διάβασμα) καὶ πού ὅλοι τείνουν, κατὰ τὸν ἐλεύθερο χρόνο τους, νὰ σμικρύνουν τὴν ἀπόσταση ἐκείνων πού ἔμαθαν στὸ σχολεῖο καὶ ἐκείνων πού πρέπει νὰ μάθουν, σήμερα, μὲ δλα αὐ-

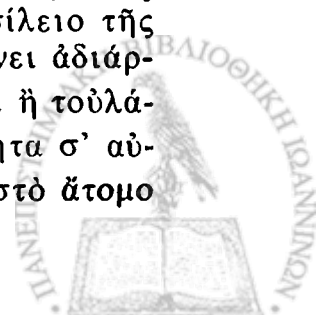
τά, σμικρύνεται σημαντικά τὸ χάσμα μεταξύ τῆς μάζας καὶ τῶν ὀλίγων ἀνεπτυγμένων ἀτόμων, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἀπάνθισμα τῆς κοινωνίας. Οἱ μεγάλες ἀνθρώπινες μάζες, σὲ πολλές χῶρες, μποροῦν νὰ σκέπτονται πλέον γιὰ τὰ ἴδια σχεδὸν θέματα, ποὺ σκέπτεται καὶ τὸ ἀπάνθισμα τῆς κοινωνίας. Ἀπὸ τὶς μάζες, τώρα, ξεπηδοῦν καλλιεργημένα ἄτομα, καὶ ἔτσι ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἔχωμε περισσότερους ἐρευνητὲς στὸ μέλλον καὶ θὰ εἶναι εὐκολώτερη ἢ ἐπιλογή μεταξύ αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάδειξη ἐκείνων, ποὺ θὰ δοθοῦν στὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ δραστηριότητα, στὴν πρόοδο τῆς πραγματικῆς ἐπιστήμης. Ἡ μάζα, μὲ τὶς σημερινὲς δυνατότητες πνευματικῆς καλλιεργείας, διασφαλίζει τὴ διάρκεια, τὴ συντήρηση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ἐνῶ τὸ ἀπάνθισμα, ποὺ προέρχεται πλέον καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ μάζα, συμβάλλει στὴν ὠθηση τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου, στὴν αὔξηση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως.

6.- Παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς εὐεργετικὲς συνέπειες τῆς τεχνικῆς προόδου, παραμένουν σοβαρὰ ἐρωτηματικὰ στὸν κάθε στοχαζόμενο ἄνθρωπο :

—Πῶς θὰ μπορέσουν αὐτὲς οἱ εὐεργετικὲς ἐπιπτώσεις τῆς τεχνικῆς, ποὺ διαπιστώνονται σ' ὀρισμένους μόνον λαοὺς, νὰ ἐπεκταθοῦν σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς;

—Θὰ κατορθωθῆ ἄραγε νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν ὀρισμένες δυνάμεις τῆς τεχνικῆς γιὰ τὴ μαζικὴ καταστροφή τῶν λαῶν σ' ἓνα νέο πόλεμο; Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ἔχει ἀρκετὲς πικρὲς ἐμπειρίες καὶ πληροφορίες ἀπὸ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῶν τεχνικῶν μέσων, ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἢ μέλλουν νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὲ πολεμικὲς περιόδους. Τὰ σύγχρονα πολεμικὰ μέσα (ἀτομοβόμβα, μέσα βακτηριολογικῶν πολέμων καὶ καταστροφῆς ἐδωδίων φυτῶν) εἶναι προϊόντα τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ ἔχουν τὴν πρωτοφανῆ δύναμη μαζικῆς καταστροφῆς ἀνθρώπων. Γι' αὐτό, ὁ ἄνθρωπος ἀνησυχεῖ, σήμερα, γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνακαλύψεων του, ὅπως ἀκριβῶς ἀνησύχησε καὶ ὁ Νόμπελ, ὅταν ἔβλεπε νὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐκρηκτικὲς ὕλες, ποὺ ἀνακάλυψε, σὲ καταστροφὲς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Καί, ἂν ὁ Νόμπελ, γιὰ νὰ ἐφησυχάσῃ, δώρισε τὴν περιουσία του καὶ καθιέρώθηκε τὸ βραβεῖο Νόμπελ ποὺ ἀπονέμεται σὲ δημιουργοὺς ἔργων, ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν εἰρήνην καὶ εὐημερία τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἄνθρωπος τῶν καιρῶν μας διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀνησυχία του...

—Ἀλλά, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ ἀγαθὰ τῆς τεχνικῆς προόδου γίνουν κτῆμα ὀλίγων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν οἱ ἐλπίδες, ποὺ διαφαίνονται στίς ἡμέρες μας, γιὰ τὴ μὴ χρησιμοποίησιν τῶν καταστρεπτικῶν πολεμικῶν ὄπλων, γίνουν πεποιθήσεις καὶ διασφαλισμένες, ἀπαράβατες, παγκόσμιες συμφωνίες, μένει πάλιν μιὰ σοβαρὴ ἀνησυχία στὸ σημερινὸ ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐπιταχυνόμενη τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη: Ὁ ἄνθρωπος, ὁ μέσος ἄνθρωπος κι ὁ κατώτερος τοῦ μέσου τύπου, στίς ἀνεπτυγμένες τεχνολογικὰ χῶρες, δὲ θὰ ἔχη πλέον ὡς βασικὴ ἀπασχόλησή του τὰ προβλήματα τῆς ὑπάρξεως, τῆς συντηρήσεως τῆς βιολογικῆς του ὀντότητος. Μὴ ἔχοντας πλέον κύριάρχα στὸ βίον του τὰ ἐνστικτώδη κίνητρα, ποὺ καλύπτουν ὡς τώρα τὴ ζωὴ, θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βρῆ ἄλλα κίνητρα δραστηριότητος. Αὐτὴ ἢ ἀναζήτησις συμβαίνει σὲ ἐποχὴ, ὅπου ἡ ἐπικράτειος τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Μεταφυσικῆς περιορίζονται, ἐνῶ ἀπ' αὐτὲς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔχη περισσότερὴ ἀνάγκη. Ἐτσι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ J. Fourastié, τὸ βασίλειον τοῦ ἐνστίκτου καὶ τὸ βασίλειον τῆς θρησκείας, οἱ δύο κρίκοι ποὺ ὀρίζουν τὴν ἀλυσίδα, ἢ ὁποία ἐνώνει ἀδιάρρηκτα καὶ σύγχρονα ὑποβαστάζει τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξαφανίζονται ἢ τοῦλάχιστον ὑποχωροῦν ταυτόχρονα. Ποῖος θὰ βοηθήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα σ' αὐτὴν τὴν ἀνησυχία της; Μήπως ἡ παιδεία, ποὺ ξεύρει νὰ ξυπνήσῃ στὸ ἄτομο

τῆ βαθύτερη ἀνθρώπινη Οὐσία του μὲ ὄλες τὶς πνευματικὲς ἀνησυχίες (γνωστικὲς, ἠθικὲς, αἰσθητικὲς, μεταφυσικὲς), σωστὰ προσανατολισμένη, θὰ μπορῆ νὰ διανοίγῃ αἴθριους τοὺς ὀρίζοντες στὶς ἀναζητήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ν' ἀνασυνδέῃ τοὺς κρίκους τῆς ἀλυσίδας ἐκείνης, ποὺ ὑποβαστάζει τὴν ἀνθρώπινη ζωή;..

III.—ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικό, ποὺ διακρίνομε στὸ σύγχρονο κόσμο, εἶναι ἡ νέα κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ διάρθρωση. Οἱ ἐπικοινωνίες τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἀνταλλαγὲς ἀγαθῶν καὶ ἰδεῶν μὲ τὰ νέα συγκοινωνιακὰ μέσα, ἡ νέα ἀξιολόγησις τοῦ ἀτόμου στὸ κοινωνικὸ σύνολο, οἱ κοινωνιολογικὲς ἔρευνες καὶ στατιστικὲς μελέτες, οἱ διεθνεῖς ὀμάδες πολιτικῆς πιέσεως, ἡ ἔντονη παρουσία τῶν ἐγχρώμων λαῶν, οἱ ὀμάδες κοινῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, οἱ οἰκονομικὲς διαφορὲς τῶν χωρῶν, τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῶν ὑποαναπτύκτων, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν δεδομένα τῆς ἐποχῆς καὶ δυνάμεις ποὺ διεργάζονται μιὰ νέα κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ διάρθρωση σὲ παγκόσμια κλίμακα.

1.—Οἱ ἐπικοινωνίες τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἀνταλλαγὲς ἀγαθῶν καὶ ἰδεῶν ⁽¹¹⁾.

Κατὰ τοὺς Νεώτερους Χρόνους, μὲ τὴν χρησιμοποίησις τοῦ ἀτμοπλοίου, τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ ἀεροπλάνου, ἔχουν εὐκολυνθῆ σημαντικὰ οἱ ἐπικοινωνίες τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἀνταλλαγὲς ἀγαθῶν καὶ ἰδεῶν.

Τὸ ἀτμόπλοιο, ὡς μέσο ἐπικοινωνίας, ἔγινε συντελεστής μεγάλων κοινωνικῶν μεταβολῶν:

Ἡ εἴσοδος τῆς ἀτμομηχανῆς στὶς ναυτικὲς διακινήσεις συντελεῖ στὶς μεγάλες ἀνακαλύψεις τοῦ Ἀτλαντικοῦ χώρου καὶ στὴν ἐπέκτασις κατὰ συνέπειαν τῆς ἐμπειρίας τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐξοδος μεγάλων ἀτμοπλοίων μὲ πολλὰ ἐμπορεύματα ὠθεῖ στὴν τελειοποίησις τῶν μηχανημάτων τῶν πλοίων καὶ τῶν λιμένων καὶ στὴ δημιουργία νέων πόλεων. Ἡ φαντασία τῶν κατοίκων τῶν ἄλλων Ἠπειρῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐρεθίζεται ἀπὸ ὅσα μαθαίνουν ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους. Ἐτσι, στὴν Ἰαπωνία παρατηροῦνται ἐνωρὶς κινήσεις γιὰ πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη. Τὸ ἐμπόριο ἀναστατώνει τὴν ἰσορροπία τῶν μαζῶν: ἡ Καλκούτα γίνεται μητρόπολις τοῦ κόσμου· στὴ γηραιὰ Κίνα φουντώνει τὸ πνευματικὸ ζύπνημα· συχνὴ εἶναι ἡ μετακίνησις πληθυσμῶν σ' ὄλες τὶς Ἠπεῖρους ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν εἰς παράλια· μεγάλη μετανάστευσις λευκῶν ἐνεργεῖται στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὶς χῶρες τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου· ἕνας ὀλόκληρος ὠκεάνειος κόσμος δημιουργεῖται μὲ συχνὲς ἀνταλλαγὲς μέσων ἐργασίας, τροφίμων καὶ ἀνθρώπων καὶ μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολιτικὴν, ποὺ καταλήγει στὴν ὀργάνωσις τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων διοδίων στὴ θάλασσα (Ἀγγλικῆς ἐπικρατείας, Ἀμερικανικῆς κλπ.).

Ὁ σιδηρόδρομος ἐπίσης παρώθησε (ἀρχὲς 20οῦ αἰῶνα) τὴ μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς Εὐρώπης. Στὴν Ἀγγλία, ὁ σιδηρόδρομος εὐκολύνει τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία καὶ εὐνοεῖ θετικὰ μιὰ καπιταλιστικὴ κοινωνία, ἀνοικτὴ στὴν κοινωνικὴ πρόοδο, μὲ τὴν ἐλευθερία τοῦ συνδικαλισμοῦ τῶν ἐργατῶν, μὲ τὴν δημιουργία τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ποὺ κυβέρνησε ἀρκετὲς

11. MORAZÉ - C. : Transformations des structures sociales. Larousse, XXe, 1959, P. 20-26-2.

φορές εκείνη τή χώρα. Στη Γερμανία, ό σιδηρόδρομος στηρίζει ένα νέο καπιταλισμό και εύκολύνει τήν πολιτική ένοποίηση σε μιá κεντρική έξουσία ισχυρή για στρατιωτικές κινητοποιήσεις. Στη Γαλλία, δημιουργεί έναν όλόκληρο βιομηχανικό κόσμο, από τόν όποιο ύποκινούνται σοσιαλιστικές δονήσεις και κοινωνικοί αγώνες. Στίς Ένωμένες Πολιτείες τής Άμερικής, με τό σιδηρόδρομο, αναπτύσσεται ή βιομηχανία, τά μεγάλα έμπορικά ταξείδια και έπέρχεται ή όριστική ένωση τών Πολιτειών. Στη Σοβιετική Ένωση αναπτύσσεται σιδηροδρομικό δίκτυο για τίς άχανείς έκτάσεις της και ένώνονται οί μεγάλες άποστάσεις με τήν Κεντρική Άσία, τήν Κίνα και τίς Άσιατικές νήσους.

Ό ανταγωνισμός μεταξύ τών Έπειρων έκφράζεται άρκετές φορές ως πόλεμος μεταξύ άτμοπλοίων και σιδηροδρόμων. Ό σιδηρόδρομος μετέβαλε τήν κοινωνική διάρθρωση στην Εύρώπη, ένώ στην Άμερική τό άτμόπλοιο ήταν ό βασικός συντελεστής κοινωνικών εξέλιξεων. Στην Εύρασία ό σιδηρόδρομος ανταγωνίζεται άκόμη τή ναυτική κίνηση. Στο δυτικό κόσμο ό σιδηρόδρομος είναι μέσο του φιλελευθέρου καπιταλισμού, ένώ στη Σοβιετική Ένωση είναι μέσον έπεκτάσεως του λαϊκού σοσιαλισμού.

Τό άεροπλάνο είναι ό νεώτερος συντελεστής σοβαρών κοινωνικών μεταβολών. Με τό άεροπλάνο μεταφέρονται ταχύτατα τό ταχυδρομείο και οί άνθρωποι και έπιτυγχάνεται ή σύντομη έπικοινωνία με τούς κόμβους του πολιτισμού τής Άφρικής, τής Άσίας και τής Λατινικής Άμερικής και αναπτύσσονται έμπορικές πράξεις μεγάλης οίκονομικής και κοινωνικής σημασίας.

Τό άτμόπλοιο, ό σιδηρόδρομος και τό άεροπλάνο είναι, κατά τούς ειδικούς, οί μεγάλοι παράγοντες κοινωνικής αναπτύξεως με συνέπειες: τήν αναδιοργάνωση τής έργασίας, τήν κοινωνική ίσορροπία μεταξύ τών διαφόρων χωρών και τήν ένθάρρυνση αναπτύξεως βιομηχανικών κοινωνιών στις άρχαϊκές κοινωνίες και στις ύποανάπτυκτες χώρες.

Στό μέλλον, με τή χρήση του ούρανίου και τήν αντικατάσταση τών τόννων του άνθρακος και του πετρελαίου και με τή συνθετική παραγωγή πλαστικών, θά ύπερισχύση τό άεροπλάνο και οί συνέπειές του στα κοινωνικά πράγματα θά γενικευθούν. Η ισχυρή οίκονομία και ή μεγάλη δύναμη τών ναυτικών έθνών θά περιορισθῆ σημαντικά με τήν είσοδο τής πυρηνικής δυνάμεως στα μέσα έπικοινωνίας και έτσι αξιόλογες θά είναι οί ανακατατάξεις δυνάμεων και οί κοινωνικές αναμορφώσεις στις θαλάσσιες άκτές με τούς ιστορικούς έμπορικούς λιμένες των.

2.—Νέα αξιολόγηση του άτομου στο κοινωνικό σύνολο (12)

Παλαιότερα, τό άτομο ήταν ένας οίκοδομομανής, που φρόντιζε να έξασφαλίση βασικές έγκαταστάσεις για τήν έργασία του και τή σταθερή διαμονή του. Άργότερα, τό άξιο στην κοινωνία άτομο ήταν ό επιδέξιος μετακομιστής αγαθών, που έπιτύχαινε μεγαλύτερη άκτίνα δράσεως, ισχυρότερα μέσα ζωής και δημιουργούσε εύτυχέστερο πολιτισμό. Σήμερα, τό άτομο άναζητεί να είναι ό έκπαιδευμένος για τήν έργασία του και τή ζωή του άνθρωπος.

Οί νέες οίκονομικές συνθήκες φέρουν τήν παιδεία στο κέντρο τών διαφερόντων. Στην Κίνα π.χ. ή βελτίωση τής ύγείας και τής γεωργίας έχει συντελεσθῆ ταχύτατα με τή διάδοση στα άτομα τών εύρύτερων λαϊκών μα-

12. Morazé - C. έν. άν. σελ. 20—26—5.

ζών των σχετικῶν γνώσεων καὶ μεθόδων. Τὰ μέσα μεταδόσεως τῆς σκέψεως (σχολεῖο, βιβλίο, κινηματογράφος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ἔντυπα) θὰ δονήσουν τὴν ἀκίνησιν καὶ στασιμότητα τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, τὴν ὁποία δὲν ἐκίνησαν, στὰ 150 χρόνια, τὰ ἀτμόπλοια καὶ οἱ σιδηρόδρομοι τῶν Εὐρωπαϊῶν. Ἡ ἐκπαίδευση, σήμερα, διεργάζεται σιγά - σιγά τὴν κατάργησιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, γιὰ τὴν διέδοσιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν μεθόδων ἐργασίας καὶ ζωῆς, τὸ κάθε ἄτομο αἰσθάνεται ὅτι βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἴσες μὲ τὰ ἄλλα ἄτομα δυνατότητες ζωῆς καὶ χαρᾶς.

Οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν νὰ ζήσουν στὴν πόλιν, ν' ἀστικοποιηθοῦν (ζωὴ μὲ ἠλεκτρισμό, ὁδοποιΐα, τηλέφωνο, ψυχαγωγία, ἐπιστημονικὲς μεθόδους ἐργασίας), γιὰ τὴν διαπιστώσιν, ὅτι στὴν πόλιν ἀποκτοῦν νέες ἰδέες ζωῆς, συλλαμβάνουν νέα προβλήματα, ἐπινοοῦν, μορφώνονται, προοδεύουν ὡς ἄτομα,

Ὁ πλοῦτος τῆς αὔριον δὲ θὰ εἶναι ὁ χρυσοῦς, οὔτε οἱ πρῶτες ὕλες, οὔτε ἡ συγκοινωνία, ἀλλὰ οἱ γνώσεις τοῦ ἀτόμου. Οἱ κοινωνίες δὲ θὰ ὀργανώνονται μὲ βάση τὸ χρυσοῦς ἢ τὴν πρῶτην ὕλην, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν γνώσιν τῶν ἀτόμων, τὴν παιδείαν. Κυκλοφορία καὶ ἀνάπτυξις τῶν γνώσεων θ' ἀποτελοῦν τὴν κύριαν γραμμὴν ὀργανώσεως κάθε κοινωνίας.

Οἱ νέες ἀντιλήψεις ἠθικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς, ποὺ θὰ εἰσάγονται μὲ τὴν παιδείαν, θὰ δημιουργοῦν ἀναστατώσεις στὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀντιλήψιν τῶν ἀτόμων καὶ θὰ ἐπιφέρουν νέα κοινωνικὴ διάρθρωσις. Ἐτσι, στὴν Κίνα π. χ., ἡ εἰσαγωγή μὲ τὴν παιδείαν τῆς ἰδέας καὶ τῶν τρόπων τοῦ προγραμματισμοῦ ἢ περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων θὰ ὀδηγήσῃ στὴν διάλυσιν τῆς πληθυσμιακῆς ἀσφυξίας καὶ στὴν καλύτερην μετέπειτα κίνησιν καὶ ζωὴν τοῦ ἀτόμου ἀνάμεσα στὴν κοινωνίαν του.

Οἱ νέες γνώσεις καὶ μέθοδοι ἐργασίας, ποὺ θὰ μεταδίδονται στὴν εὐρεῖαν μάζην, δὲ θὰ προϋποθέτουν καὶ τὴν πλήρη σ' αὐτὴν ἐνημέρωσιν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀποδείξεων των. Ἐνας καλὸς καλλιεργητὴς ἢ ἕνας καλὸς τεχνίτης θὰ χρειάζεται βέβαια νὰ μάθῃ τὸ χειρισμὸν νέων μηχανημάτων, ἀλλὰ δὲ θὰ χρειάζεται νὰ γνωρίζῃ τὴν βασικὴν ἀρχήν, τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀποδείξειν, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται. Μὲ ἐλάχιστον πνευματικὸν κόπον τοῦ καθενός, σὲ λίγα μαθήματα, καὶ μὲ μέσα, γιὰ τὴν μετάδοσιν γνώσεων, τὴν εἰκόνα καὶ τὸν λόγον, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμε συλλογικὰς ἐπιτυχίας στὴν μετάδοσιν γνώσεων καὶ μεθόδων καὶ μεταβολὰς στὴν κοινωνικὴν ἀντιλήψιν.

Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πνεύματος καὶ ὁ ἐκπαιδευμένος ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀσφαλῶς νέα αἰτήματα. Καὶ παλαιότερα, θεωροῦσαν ἄξιον ἄτομον στὴν κοινωνίαν τὸν μορφωμένον ἄνθρωπον. Τὸ πλεονέκτημα ὁμοίως τοῦτο τὸ εἶχε μικρὸς ἀριθμὸς ἀτόμων. Ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ τοῦ πλεονεκτήματος στὴν εὐρύτατην μάζην τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ μεγάλη κατάκτησις τοῦ μέλλοντος. Ἡ παιδεία, ποὺ θὰ ἐξασφαλίσῃ στὸ κάθε ἄτομον, στὸ ὁποιοδήποτε ἄτομον, τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιῆ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνακαλύψιν, θὰ εἶναι ὁ βασικὸς παράγοντας τῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως.

3.— Ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνιολογίας ὡς συντελεστὴς νέας κοινωνικῆς διαρθρώσεως

Ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνιολογίας, μελετᾷ, σήμερα, τὴν κατάστασιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων (σύνθεσις πληθυσμῶν, σχέσεις ἀτόμων καὶ κοινωνικῶν ὁμάδων, κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ κατάστασις ἐργαζομένων, διακινήσεις ἀτόμων καὶ ὁμάδων, οἰκογενειακὰς, φυλετικὰς καὶ ἐθνικὰς

άντιλήψεις και συλλογικοί πόθοι) και μπορεί να διαπιστώνη κοινωνικά προβλήματα και γὰ ὑποδεικνύη λύσεις⁽¹³⁾.

Στατιστικὲς ὑπηρεσίαι ἐκδίδουν εἰδικὰ δελτία καὶ ἐπετηρίδες ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀσφαλίσεως, τῆς παιδείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διοικήσεως, ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως, τῆς ἀνεργίας, τῆς παραγωγῆς (φυσικῆς καὶ μεταποιητικῆς), τῶν δημοσίων ἔργων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταφορῶν, ἐπὶ τοῦ τουρισμοῦ, τῶν ἐπικοινωνιῶν, τῶν δημοσίων θεαμάτων καὶ τοῦ τύπου, ἐπὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τοῦ νομίματος, τῶν τιμῶν, τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν δαπανῶν, ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ συναλλαγῶν.

Εἰδικὰ Ἴνστιτοῦτα κοινωνικῶν ἐρευνῶν ἐνεργοῦν ὑπολογισμοὺς τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων, συνθέτουν προγραμματισμοὺς καὶ μποροῦν νὰ κατευθύνουν τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐπαγγελμάτων, τῶν πληθυσμιακῶν κινήσεων, τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν. Προφυλάσσουν ἀπὸ ἐπιζήμιες συνέπειαι κοινωνικῶν μέτρων, περιορίζουν στὸ ἐλάχιστο τὶς ἐμπειρικὲς λύσεις, τὰ πρόχειρα μέσα, τὶς αὐθαιρέσιαι ἡγητόρων, παρέχουν δεδομένα γιὰ τὴν προπαρασκευὴ ποθητῶν ἐξελίξεων καὶ γιὰ τὴν αὐξηση ἢ τὸν περιορισμὸ κοινωνικῶν ρευμάτων, διερευνοῦν, ἐνημερώνουν καὶ προετοιμάζουν ἢ κατευθύνουν τὴν κοινὴ γνώμη, ὑποδεικνύουν μέτρα προσαρμογῆς σὲ νέαις κοινωνικῆς καταστάσεις.

Στὴν Ἀμερική, στὴ Γαλλία, στὴν Ἀγγλία, στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση οἱ διοικητικὲς καὶ πολιτικὲς πράξεις τῶν ὑπευθύνων καὶ τὰ μέτρα κοινωνικῆς πολιτικῆς (ἀπασχόληση, εἰσόδημα, βιοτικὸ ἐπίπεδο : ὑγεία—διατροφή—κατοικία, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, ἐκπαίδευση)⁽¹⁴⁾ στηρίζονται πάντοτε στὰ δεδομένα κοινωνικῶν ἐρευνῶν μὲ μετρήσεις καὶ στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἐντάσσονται σὲ προγράμματα κοινωνικῆς δραστηριότητος.

Ἔτσι, ἡ κοινωνιολογία ἀποτρέπει τὴν τυφλὴ πορεία τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου, προετοιμάζει νέαις κοινωνικῆς διαρθρώσεις, ποὺ ὑπαγορεύονται ὄχι τόσο ἀπὸ προσωπικὲς γνώμες, ἀλλὰ ἀπὸ διερευνημέναις μὲ ἀκρίβεια ἀναγκαιότητες καὶ διαπιστωμένους πόθους τῶν λαῶν.

4.—Οἱ διεθνεῖς ὁμάδες πολιτικῆς πίεσεως ὡς ρυθμιστὲς τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων

Κατὰ τὸν Ἐλβετὸ καθηγητὴ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν στὰ Πανεπιστήμια τῆς Γενεύης καὶ τῆς Λωζάννης κ. Ζὰν Μεϋνῶ, ὑπάρχουν στὴ διεθνή Πολιτικὴ μερικὲς ὁμάδες πίεσεως, οἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν ὡς ἀόρατοι δυνάμεις καὶ ἐπηρεάζουν τὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν κρατῶν⁽¹⁵⁾. Ὁ κ. Ζὰν Μεϋνῶ στηρίζεται γιὰ τὴν ἄποψη αὐτὴ στὰ δεδομένα μεταβολῶν πολιτικῶν καταστάσεων σὲ μερικὲς χῶρες μὲ τὴν ἐπιρροὴ ὀρισμένων ὑπηρεσιῶν κρατῶν ἢ ὁμάδων διεθνούς συνθέσεως. Κίνητρα τῶν ὁμάδων πίεσεως

13. α) *Bul. Intern. des structures sociales*, Paris 1960—1964.

β) «*La Sociologie contemporaine*», No 4/1955, vol. III.

14. «*ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*», 1962, 1963, «*ΕΛΛΗΝ. ΘΕΜΑΤΑ*», 1962, 1963, 1964.

15. α) «*Études des sciences Politiques*», No XX, 1961, Lausanne.

β) «*Νέα Οικονομία*», 3/1963 σελ. 246—250.

γ) *PICON - G.* : Πανόραμα τῶν συγχρόνων ἰδεῶν, τ. Α', Ἀθήναι, 1958, σελ. 465—497.

δ) «*ΕΠΟΧΕΣ*», No 5/1963, σελ. 4—5, 58—60, 11ον/1964.

είναι ή επικράτηση ή επέκταση τών ιδικών τους ιδεολογικών, οικονομικών ή έθνικων συμφερόντων και επιδιώξεων

Σημαντικότερες διεθνείς ομάδες πολιτικής πίεσεως, κατά τόν Έλβετό καθηγητή, είναι οί εξής: 1) ή μυστική ύπηρεσία τής κομμουνιστικής ιδεολογίας, 2) ή Άμερικανική ύπηρεσία πληροφοριών, 3) ή Βρετανική ύπηρεσία πληροφοριών (Ίντέλλιτζενς Σέρβις), 4) τὰ καπιταλιστικά τράστ, 5) οί διεθνείς συνδικαλιστικοί εργατικοί οργανισμοί, 6) τὸ Βατικανόν, 7) οί μεγάλοι ιδεολογικοί ανταγωνισμοί με φορείς πνευματικούς και κοινωνικούς ήγέτες διαφόρων χωρών, 8) τὰ έθνικά κινήματα.

Οί ομάδες αυτές ποικίλων συνθέσεων και σκοπιμοτήτων ενεργοῦν άόρατα και επιδροῦν στη ρύθμιση τής έσωτερικής και έξωτερικής πολιτικής καταστάσεως όχι μόνον μικρών αλλά και μεγάλων έθνων. Με τή μορφή συστάσεων, έκφράσεως έπιθυμιών, παρασκευιακών ενεργειών, φιλανθρωπικών άποστολών, τεχνικής βοήθειας, μυστικών έπικοινωνιών και συμβάσεων, έγγυήσεων, μηχανορραφιών, έπηρεάζουν, έπιβάλλουν, τορπιλλίζουν και άνατρέπουν καταστάσεις έσωτερικής και έξωτερικής πολιτικής. Τά μέσα, πού διαθέτουν, είναι χρήματα, μηχανήματα τηλεπικοινωνίας, έντυπα, μυστικά πρόσωπα, κρυπτογραφικοί κώδικες, γνωριμίες, συγγένειες, συμπάθειες, φιλίες, γυναίκες, δεξιώσεις, διασκεδάσεις κλπ.

Οί ομάδες αυτές, για να επιτύχουν τούς ειδικότερους σκοπούς των, στηρίζονται συχνά στη νοοτροπία του πολίτου, ενισχύουν αυτή τή νοοτροπία ή ανταγωνίζονται προς αυτήν, για να τή μεταβάλουν. Έτσι, ή νοοτροπία του πολίτου δυτικού τύπου, κατά τήν όποία έπιζητείται ή έλευθερία του άτόμου και ή επικράτηση τής πολιτικής δημοκρατίας και κατόπιν τής κοινωνικής δημοκρατίας, και ή νοοτροπία του πολίτου ανατολικού τύπου, κατά τήν όποία έπιζητείται ή κοινωνική δικαιοσύνη και ή επικράτηση τής κοινωνικής δημοκρατίας πρώτα και κατόπιν τής πολιτικής δημοκρατίας, οί πολιτικές αυτές νοοτροπίες έχουν άποβή, σήμερα, στηρίγματα, όρμητήρια, μέσα, στόχοι τών διεθνών ομάδων πολιτικής πίεσεως.

Οί πολιτικοί ήγέτες τών λαών, για να επιτύχουν στο έργο τους, αισθάνονται τήν άνάγκη να ύπολογίζουν αυτές τις άόρατες δυνάμεις, να παρακολουθοῦν τις άσκούμενες μυστικές ενεργειές των ή τις βραδείες άλλ' άσφαλείς επιδράσεις των έπί τών πολιτικών πραγμάτων τής χώρας των.

5.—Οί έγχρωμοι λαοί στη σημερινή κοινωνική διάρθρωση

Ή συνθήκη τών Βερσαλλιών (1919), στον Αο παγκόσμιο πόλεμο, δέν είχε θεωρηθῆ από τούς έγχρωμους λαούς και σαν δική τους συνθήκη ειρήνης. Από τότε, τὸ ξύπνημα τής έθνικής των συνειδήσεως γίνεται περισσότερο καταφανές και έκδηλώνεται στις σχέσεις των με τήν Εύρώπη, τή Σοβιετική Ένωση και τις Ένωμένες Πολιτείες τής Άμερικῆς. Καρπός τών έθνικών προσπαθειών τους είναι ή άνεξαρτησία τους¹⁶. Ή Αίγυπτος (1936), ή Συρία, ό Λίβανος (1945), ή Βιρμανία, οί Ίνδίες, τὸ Πακιστάν, ή Κεϋλάνη, ή Κίνα (1949), τὸ Καμντότς, τὸ Λάος, τὰ Βιετ-Νάμ (1953—1954), τὸ Σουδάν (1955), τὸ Μαρόκο, ή Τυνησία (1956), ή Γκάνα (1957), τὸ Κογκό (1961), τὸ Άλγέριο (1962) κλπ. έχουν άποκτήσει πλέον τήν άνεξαρτησία τους.

Ή διάσκεψη στο Βandoeng (Ίάβα), τὸ 1955, ήταν μιá νίκη τών έγχρωμων λαών, γιατί εκεί είχαν διακηρύξει τήν άξιοπρέπεια του άνθρώπου

16. Le monde en devenir : έν. άν.

είχαν άπορρίψει τή βία, είχαν κηρύξει τήν ισότητα και τήν έλευθερία τών λαών, τήν ειρηνική συνύπαρξη και τήν κατάργηση τής άποικιοκρατίας. Άπό τότε, γενικέυεται ή τάση του έθνισμού σ' όλους τους έγχρώμους λαούς. Το έθνος, γι' αυτούς, πρέπει ν' άποβή κράτος με πολιτική όργάνωση, με δικό του στρατό, με δική του άστυνομία και δική του παιδεία. Άντιλαμβάνονται, ότι οί χώρες των έχουν άνεκμετάλλευτο έδαφικό πλοΐτο, μεταλλεύματα και υδραυλική ένέργεια. Έχουν συνείδηση τών άδυναμιών και έλλείψεών τους στις έπιστημονικές, οικονομικές και στρατιωτικές έπιτεύξεις και δυνάμεις. Οργανώνονται σε Άφρο-Άσιατικές ομάδες, δημιουργοΐν φιλικούς δεσμούς με τις Μητροπόλεις των και, πιστεύοντας στη συνεξάρτηση τών λαών, άναζητοΐν νά συνδεθοΐν με ένα άπό τά δύο μεγάλα κρατικά συγκροτήματα του κόσμου, το Άνατολικό ή το Δυτικό.

Τά τελευταία χρόνια, γεννήθηκε στους έγχρωμους λαούς ή ιδέα τής ουδετερότητας (π.χ. Αίγυπτος, Ίνδίες κλπ.). Ζητοΐν άπό τους Εΰρωπαϊους νά τους σεβασθοΐν αυτή τήν ουδετερότητα, γιατί πιστεύουν ότι έτσι μόνον θα άναπτυχθή και στις χώρες των ο πολιτισμός και ο άνθρωπισμός. Φροντίζουν νά επιτύχουν μιá συγχρονισμένη ζωή, αλλά δέν έχουν τήν άνάλογη οικονομική, τεχνική και πνευματική ύποδομή. Θέλουν νά ρυθμίσουν τά πάντα με το κράτος και, στο ένδιαφέρον τους νά ισχυροποιήσουν το κράτος, καταλήγουν σε δικτατορικά καθεστώτα. Καθώς εισάγεται στη ζωή τους ο τεχνικός πολιτισμός, δημιουργοΐνται άναστατώσεις στις θρησκευτικές των πεποιθήσεις (κυρίως στον Ίσλαμισμό) και φθάνουν οί πιστοί π.χ. του Ίσλάμ νά βρίσκουν πλέον πολλά κενά στη θρησκεία τους.

Γιά νά λυθοΐν τά προβλήματά τους, κατά τους ειδικούς, χρειάζονται ειδικές μελέτες τών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών τών χωρών τους και έφαρμογή προγραμμάτων άναπτύξεως. Οί λευκοί λαοί, διαπιστώνοντας το χαμηλό επίπεδο τής ζωής των, διαβλέπουν κίνδυνο άπό αυτούς γιά τήν έλευθερία του κόσμου ή έλπίζουν ότι θα ένταχθοΐν στη μιá ή στην άλλη ομάδα τους.

Γενικά, οί έγχρωμοι λαοί άποτελοΐν, σήμερα, στην κοινωνική διάρθρωση ύπολογίσιμο παράγοντα. Τά κοινωνικά και πολιτικά τους προβλήματα δε λύονται εύκολα, γιατί είναι άκόμη έντονη ή αντίθεση, μέσα στον κάθε λαό, μεταξύ δύο τάσεων: τής ροπής γιά τή ρεαλιστική αντιμετώπιση τής ζωής, που άρχίζει νά καλλιεργείται τώρα με τήν εισαγωγή τής τεχνικής, και τής πατροπαράδοτης Ίδεολογίας των, που συνθέτουν οί θρησκευτικές και μεταφυσικές πεποιθήσεις των (Κισμέτ, Νιρβάνα, μαγεία, φιλοσοφική και μυστικιστική διάθεση).

6.—Νέες οικονομικές καταστάσεις και δραστηριότητες

Η είσοδος τής τεχνικής στην οικονομία και οί πολιτικές και κοινωνικές άνακατατάξεις τής έποχής μας συνετέλεσαν στη δημιουργία νέων οικονομικών καταστάσεων και στην έκδήλωση άντιστοιχών δραστηριοτήτων σε έθνικά και εύρύτερα πλαίσια. Η προσπάθεια οικονομικής άναπτύξεως τών περιφερειών, οί ομάδες κοινής οικονομικής δραστηριότητας, οί μεγάλες οικονομικές διαφορές μεταξύ τών χωρών και τά οικονομικά προβλήματα τών ύποαναπτύκτων λαών συνθέτουν τις νέες οικονομικές πραγματικότητες (17).

Το έθνος, σήμερα, δέν είναι χώρος οικονομικά όμοιογενής. Έχει άδιάκοπα μεταβαλλόμενες άπό τις μεταρρυθμίσεις τής τεχνικής ζώνες άνεπτυγμένες

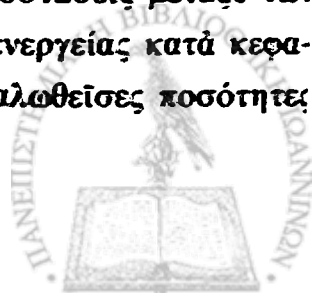
17. α) Le monde en devenir έν. άν., β) «Νέα Οικονομία», Νο 3/1963.

καί ζώνες στάσιμες. Ἡ Ἀμερική, ἡ Σοβιετική Ἐνωση, ἡ Μεγ. Βρεταννία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιο, ἐφαρμόζουν πολιτικὴ περιφερειακῶν ἀναπτύξεων. Μὲ τὴν πολιτικὴ αὐτὴ ἐπιδιώκουν τὴν κατανομὴ στὶς περιφέρειες τῶν οἰκονομικῶν προόδων μὲ τὴ δημιουργία βιομηχανικῶν κέντρων καὶ τὴν προσφορὰ δυνατοτήτων ἐργασίας καὶ καταναλώσεως ἀγαθῶν σὲ ὄλο τὸν πληθυσμὸ τοῦ ἔθνικοῦ χώρου.

Οἱ νέοι τρόποι μαζικῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν, πού ἀπαιτοῦν μεγάλα κεφάλαια καὶ πού ἐξασφαλίζουν χαμηλὸ κόστος παραγωγῆς καὶ ἡ ἀναγκαιότητα κατὰ συνέπεια νὰ ὑπάρχη μεγάλο καταναλωτικὸ κοινὸ γιὰ τὴν ἀπορρόφηση τῶν ἀγαθῶν μαζικῆς παραγωγῆς ἔκαμαν ἀπαραίτητη τὴν ὀργάνωση ὁμάδων κοινῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἔτσι, τὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς ἐνεργείας καὶ πρώτων ὑλῶν βαρεῖας βιομηχανίας ἀναγκάζονται νὰ δημιουργήσουν συναλλαγές καὶ δεσμοὺς σὲ χώρους εὐρύτερους ἀπὸ τοὺς χώρους τοῦ ἔθνους. Ἡ οἰκονομία ἔχει πλέον τοὺς δικούς της χώρους, τοὺς χώρους τῆς ἐπικρατείας τῶν βιομηχανικῶν κέντρων. Ἡ Κοινὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἀγορά, ἡ Οἰκονομία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Κομεκὸν (Σοσιαλιστικῶν χωρῶν), ἡ Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν (Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία κ.λπ.), οἱ Οἰκονομίαι τοῦ Τρίτου Κόσμου (οὐδετέρων κρατῶν), ὅλα αὐτὰ τὰ συγκροτήματα ἀποτελοῦν οἰκονομικοὺς χώρους, ὅπου ἐκτυλίσσεται κοινὴ οἰκονομικὴ δραστηριότητα (παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως ἀγαθῶν). Ἡ καρποφορία τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν τῶν ὁμάδων κοινῆς δραστηριότητος δυσχεραίνεται πολὺ ἀπὸ τὴ σύγκρουση πού ὑφίσταται ἀκόμη μεταξὺ τῶν οἰκονομικῶν χώρων τῶν βιομηχανικῶν κέντρων καὶ τῶν πολιτικῶν χώρων τῶν ἔθνικῶν κρατῶν. Τὰ βιομηχανικὰ κέντρα ἐνδιαφέρονται νὰ ἀυξήσουν τὴν οἰκονομία τους καὶ ἐνεργοῦν μὲ μονοπωλιακὴ δραστηριότητα. Τὸ ἔθνικὸ κράτος ἔχει τὴν ἱστορία του, τοὺς πόθους του, τὶς φιλοδοξίες του καὶ δὲν μπορεῖ εὐκολὰ νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ ἔργου τῶν ὁμάδων κοινῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, στὶς ὁποῖες συμμετέχει καὶ αὐτό. Θὰ παραμένῃ δύσκολο, κατὰ τοὺς εἰδικούς, ὁ συντονισμὸς τῶν προθέσεων τοῦ ἔθνικοῦ κράτους καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ χώρου.

Οἱ αὐξανόμενες δυνάμεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας δὲ δημιούργησαν μόνον μιά οἰκονομία μαζικῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ ἐπέφεραν καὶ τὸ μεγαλύτερο χάσμα μεταξὺ τῶν χωρῶν. Οἱ οἰκονομικὲς ἀνισότητες σήμερα μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ τῶν ὑποαναπτύκτων λαῶν εἶναι πολὺ μεγάλες. Οἱ πίνακες, πού ἀκολουθοῦν, φανερώνουν τὶς μεγάλες ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν χωρῶν ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα, τὴν ἐτήσια κατανάλωση ἐνεργείας κατὰ κεφαλὴν, τὴν παγκόσμια ἐνέργεια στὴν οἰκονομία, τὶς καταναλωθεῖσες ποσότητες τροφίμων κατὰ κεφαλὴν:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ (18)

1.—Κατανομή του παγκόσμιου πληθυσμού και του εισοδήματος:

Χώρες	Πληθυσμός	Εισόδημα
Ανεπτυγμένες χώρες:	τά 10/100 (861 εκατομ.)	τά 60/100
Υποανάπτυκτες:	τά 90/100 (2139 εκατομ.)	τά 40/100
(Πτωχοί:	τά 57/100	τά 10/100

2.—Έτησια κατανάλωση ενέργειας κατά κεφαλήν:

Χώρες	Καύσιμα όρυκτα
Ην. Πολιτείες Αμερικής:	7,8 τόννους
Ευρώπη, Σοβιετική Ένωση, Ωκεανία:	3 »
Λατ. Αμερική, Αφρική, Ν. Ασία, Κίνα, Μ. Ανατολή:	0,7 »

3.—Η παγκόσμια ενέργεια εντός 30/ετίας στην οικονομία:

Χώρες	Ποσοστόν ενέργειας
Με υδροηλεκτρικές πηγές:	30%
Με πυρηνική ενέργεια:	97%

4.—Καταναλωθείσες ποσότητες τροφίμων κατά κεφαλήν σε χιλιόγραμμα τὸ ἔτος 1960:

Χώρες	Δημητριακά (άλευροποιημ.)	Γεώμηλα	Ζάχαρη	Όσπρια	Κρέας	Γάλα	Λίπη - Έλαια
Ελλάδα	164	40	12	17	21	9	18
Αίγυπτος	185	8	12	10	13	5	5
Αργεντινή	115	70	34	2	109	8	16
Γαλλία	107	100	32	7	74	13	17
Δυτ. Γερμανία	83	131	29	4	57	13	25
Η. Π. Αμερικής	66	47	41	7	95	17	21
Μεγ. Βρεταννία	84	88	50	6	71	14	22
Ιταλία	142	52	21	11	27	8	17
Ιαπωνία	151	66	14	18	6	2	4
Τουρκία	199	39	10	14	13	6	8

Τὰ οικονομικά προβλήματα τῶν ὑποαναπτύκτων ἔχουν μελετηθῆ τελευταία στὸ εἰδικὸ συνέδριο τῆς Γενεύης (19) ἀπὸ ἐξαίρετους οικονομολόγους. Σχετικὰ ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι τὰ προβλήματα αὐτὰ ἐπιτείνονται στὴν ἐποχὴ μας ἀπὸ τοὺς ἐξῆς παράγοντες:

α) Ἀπὸ τῆ συνεχῆ αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν αὐτῶν, ὁπότε

18. α) «Νέα Οικονομία», Νο 3/1963.

β) SAUNY - A. : L' évolution démographique, ἐν. ἀν.

19. «Νέα Οικονομία», 3/1963.

ἀποβαίνουν δύσλυτα τὰ ζητήματα τῆς τροφῆς, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς κατοικίας τῶν πολιτῶν.

β) Ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἱκανοποιητικῆς ὑποδομῆς γιὰ τὴν ἐσκεμμένη νιοθέτηση τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας στὴν οἰκονομία τους, ἀφοῦ ἐλλείπουν σ' αὐτὲς ἀξιόλογα κεφάλαια, ἀνάλογη κοινωνικὴ διάρθρωση καὶ ἐκπαιδευμένα στελέχη μὲ τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ δεξιότητες.

γ) Ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκεια ἐνεργείας, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυριότερη προϋπόθεση γιὰ τὴ συγχρονισμένη ἐκβιομηχάνισή τους καὶ τὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τους.

δ) Ἀπὸ τὴν ἔλλειψη σ' αὐτὲς πυρηνικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἐντὸς 30/ετίας θὰ ἀποτελῇ τὰ 97⁰/₀ στὴν πιθανὴ παγκόσμια κατανάλωση τῆς ὅλης ἐνεργείας (τὰ 3⁰/₀ μόνον θ' ἀποτελῇ ἡ ὑδροηλεκτρικὴ ἐνέργεια, τὴν ὁποία διαθέτουν οἱ φτωχοὶ χῶρες).

Οἱ εἰδικοὶ ⁽²⁰⁾ προτείνουν τὰ ἐξῆς μέτρα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ρώμης τῶν ὑποναπτύκτων χωρῶν :

α) Μελέτη τῶν φυσικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν καὶ τῶν τρόπων ἐκμεταλλεύσεώς των, β) ἐνθάρρυνση δημιουργίας κεφαλαίων καὶ κατάλληλη διάθεσή των (ἔργα σημαντικῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος), γ) ἀνάπτυξη τῶν ἀνθρωπίνων πόρων μὲ τὴ μόρφωση ἐπιστημόνων, τεχνικῶν, μηχανικῶν, βιοτεχνῶν, διευθυντικοῦ καὶ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, εἰδικευμένων ἐργατῶν καὶ μὲ τὴ γενικὴ ἐπιμόρφωση τοῦ λαοῦ γιὰ τὴ γόνιμη ὑποδοχὴ τῶν ἐξελίξεων (ὑγιεινῆς, καταναλώσεως βιομηχανικῶν ἀγαθῶν), δ) βοήθεια ἀπὸ τὶς ἀνεπτυγμένους χῶρες μὲ ἐπιχορηγήσεις, ἐπενδύσεις, δάνεια, ἀποστολὲς εἰδικῶν καὶ ε) ἀποφυγὴ συγκρούσεων μεταξὺ πολιτικῶν ἡγετῶν καὶ εἰδικῶν οἰκονομολόγων.

Σχετικὰ, ὁ Ἰνδὸς ἐπιστήμονας Μ. TACKER ⁽²¹⁾ τονίζει : «Ὅπως ἡ εἰρήνη, ἔτσι καὶ ἡ εὐημερία εἶναι ἀδιαίρετη μεταξὺ τῶν λαῶν. Ὁ κόσμος πρέπει νὰ γίνῃ κάτι περισσότερο ἀπὸ κόσμος. Νὰ γίνῃ Κοινωνία, ὥστε, ὅπως δὲν ἀνεχόμεστε νὰ ὑπάρχη μιὰ τρώγλη στὴν ἄκρη τοῦ κήπου μας, ἔτσι δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ δεχώμαστε τὴ φτώχεια δίπλα στὴν ἀφθονία. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη ν' ἀποφασίσουν καὶ οἱ φτωχοὶ λαοὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸν συχνὰ δύσκολο δρόμο τῆς προόδου». Γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ὅμως τὸ πρῶτο αἴτημα, χρειάζεται νὰ καλλιεργηθῇ στοὺς πλουσίους καὶ προηγμένους λαοὺς ἡ ἀνθρωπιστικὴ εὐαισθησία. Γιὰ νὰ μπορέσουν, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ν' ἀκολουθήσουν οἱ φτωχοὶ τὸ δρόμο τῆς προόδου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ ἱκανότητές των. Ἡ καλλιέργεια ἀνθρωπιστικῆς εὐαισθησίας καὶ ἡ ἀνάπτυξη ἱκανότητων εἶναι ἔργο παιδείας. Στὴν ἐποχὴ μας, δυστυχῶς, ἡ παιδεία ὅλων τῶν χωρῶν, ὅπως θὰ ἰδοῦμε σὲ ἐπόμενο κεφάλαιο, δὲν ἐπιτελεῖ ἀξιόλογο ἔργο πρὸς τὶς κατευθύνσεις αὐτές.

(Συνεχίζεται)

20. Le monde en devenir, ἐν. ἀν.

21. «Νέα Οἰκονομία» 3/1963.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ἐπιτροπὴ

Καὶ πρὸς θεοῦ παιδιά,
νὰ μὴ φορτώσετε τὸ λόγο σας νοήματα βαριά
«φιλογενῆς» «φιλόπολις» καὶ τὰ τοιαῦτα,
συνήθειες τῶν δασκάλων περιττές
γιὰ νὰ φουσκώνει ὁ λόγος ὁ κενός.
Καλύτερα θὰ ταίριαζαν τοῦ τόπου μας τραγούδια
μπορεῖτε νὰ διαλέξετε μακρόσυρτους καῦμούς αὐτῆς τῆς γῆς
π' ἀδέρφια κάνουν τὴ ζωὴ, τὸ θάνατο μαζί.

Κι ὕστερα φαντάζομαι νὰ ξέρετε καὶ τ' ἄλλο:
ἐγέρασε πολὺ
καθὼς ἀσώτεψε τὰ νιάτα του
σ' ἀνήλιαγα λαντζέρικα καὶ καπηλιὰ
μαζεύοντας στὸν κόρφο του τὸν ἰδρωτα χρυσάφι.
Δὲν εἶναι ὁ Θεοδωρῆς μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά
ποὺ στέναζαν οἱ νιὲς γιὰ ἔρωτα
χορεύοντας τὸν πόθο τους
ἀνάμεσα στὰ στήθια του καὶ τὰ γυμνὰ μεριά
ἐκεῖνο τὸν παλιὸ καιρὸ
μὲ τὸ λειψὸ ψωμί στὴν ἄδεια τάβλα τοῦ σπιτιοῦ
νὰ τὸ μοιράζει ὁ γέροντας
σταυρώνοντας τὰ χέρια του στὴ Δέσποινα
σιωπηλὰ νὰ ψυθιρίζει:
«Ἰλεως» «Ἰλεως» σι' ἁμαρτωλά της πλάσματα
τὸ βλέμμα της ἄς φέρει
τῶν ταπεινῶν τὰ κρίματα ποὺ πλήθυναν
σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης, συγχώρεση νὰ δώκει
στὶς θλίψεις τῆς ζωῆς, λιμάνι ἄς γίνεῖ γαληνὸ
κάστρο ψηλὸ γιὰ νὰ κρατεῖ
τῶν ταπεινῶν τὸ δίκιο.

Ἦταν ἡ μέρα λιόχαρη καθάρια Πασχαλιὰ
ποὺ ξέζεψαν στὸν πλάτανο τρεῖς μούλες φορτωμένες
καὶ τὸ τραπέζι ὡς στρώθηκε μὲ τὰ πολλὰ φαγιὰ
καὶ τὸ γλυκὸ κρασί
κι ἦρθαν οἱ νιὲς τὰ παληκάρια τοῦ χωριοῦ
οἱ μικρομάνες πιὸ κοντὰ
βυζαίνοντας στὰ στήθια τους ἀδύνατα μωρὰ
κι ὁ Κωσταντῆς ἀδειάζοντας τὴν κούπα του κρασί
κι ἀνάστροφα σφουγγίζοντας τὰ γένεια του ἀργὰ
τραγούδαγε τὴν «ξενητιὰ»
καὶ τὸν ἀχὸ του ἀψήλωνε ἀπὸ κοντὰ
ἡ Γιώργαινα ἡ μαύρω - Γιώργαινα

μέ τὰ πολλὰ παιδιὰ
 πὸν βγήκε ὁ γάρος μοιραστής σὲ πλούσιο χαροκόπι
 σαϊντεύοντας τὸ πρῶτο τῆς ἐπάνω στὰ βουνὰ
 ἢ πικροθάλασα μὲ τὴ σειρά,
 ὁ βουερὸς ὁ δρόμος μὲ χίλια στόματ' ἀνοιχτὰ
 μοιράστηκε τὸ τρίτο
 καὶ τὸ στερνὸ τῆς τὸ παιδί, πανώριο παληκάρι
 —χαρὰ στή μάνα πὸν μπορεῖ τὰ μοιρολόγια τῆς ζωῆς
 τραγούδια τῆς νὰ κάνει—
 ἐκεῖ στὸν κάμπο τὸν πλατὺ
 σ' ἄτι φωτιά πὸν λόγιαζε τὰ ὄνειρα τῶ κόσμου
 κατάστηθα σημάδεψε φαρμακερὸ τὸ βόλι

Κι' ὡς ἔτρωγαν κι' ὡς ἔπιναν
 ὀλόγυρα στὴν τάβλα
 ἀποξεχάστηκεν ὁ γέροντας κουμπώντας στὸ ραβδί του
 πὸν σκάλισαν περὶτεχνα μ' ἀσήμι καὶ χρυσάφι
 καὶ συλλογίζεται
 κι' ὁ νοῦς ἀδιάκοπα γυρνάει στὸ πατρικὸ του σπήτι
 ἓνα σωρὸ π' ἀπέμειναν οἱ μαυρισμένες πέτρες
 τὰ ρειπωμένα του παράθυρα
 γιὰ ν' ἄρθονε τριγύρω του ἀγαπημένα πρόσωπα
 μορφές τοῦ παρελθόντος
 στὸ τζάκι πὸν χορτάριασε, ἤχῳ νὰ ξαναφέρει
 τὰ γέλοια καὶ τὰ κλάμματα
 τοὺς γάμους τῶν παιδιῶν
 τὴν κόρη του πὸν στόλιζαν νυφούλα τους γραμμένη
 κι' ἀπόμερα σὲ μιὰ γωνιά
 στὴν πεθαμένη μάνα του νὰ μπόραγε ξανὰ
 στὰ γόνατα νὰ πέσει
 κι' ἀφήνοντας στὸν κόρφο τῆς σακκοῦλες τὸ χρυσάφι
 τὰ βλογημένα χέρια τῆς πὸν ρόζιασαν
 στὰ δάκρυα νὰ μουσκέψει.

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

7

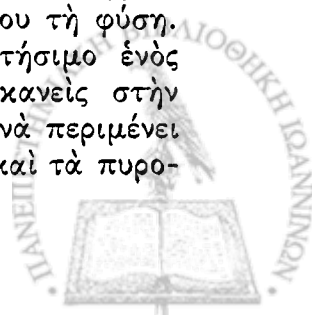
ΑΡΣΕΝΗ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΗ

(Αφορμή: Ἡ 8η Πανελλήνια Ἐκθεση)

Α'

Παρουσιάζοντας αὐτὸ τὸ κάπως ἐκτεταμένο σημεῖωμα μὲ ἀφορμὴ τὴν 8η Πανελλήνια Ἐκθεση Εἰκαστικῶν Τεχνῶν, εἶμαι ἐξ ὑπαρχῆς ὑποχρεωμένος νὰ δηλώσω ὅτι ἔγραψα σὰν ἀπλὸς φιλότεχνος, καὶ ὄχι σὰν εἰδικευμένος τεχνοκρίτης. Γιατί, οὔτε κριτικὸς τέχνης εἶμαι, οὔτε τὸ σοφὸ ἐκεῖνο εἰδικὸ γλωσσάριο κατέχω, πού βοηθάει τόσο πολὺ στὸ νὰ γράφονται οἱ κριτικές. Ὁ ἀληθινὸς κριτικὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο ἀδαμάντινο ἦθος, πού τὸν προστατεύει ἀπὸ πολλοὺς πειρασμούς, χρειάζεται καὶ ἰδιαίτερη κατάρτιση καὶ πλούσιες τεχνικὲς γνώσεις καὶ ἄμεση καὶ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωὴ τῆς Τέχνης, καὶ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ καί, ἰδιαίτερα, τὴν κριτικὴ ἐκείνη ματιά, πού τοῦ ἐπιτρέπει, ὄχι νὰ ψαύει ἀπλῶς τὸ καλλιτεχνικὸ ἐπίτευγμα καὶ νὰ σοφιστικεῖται γεμᾶτος ἀηδῆ αὐτάρκεια, μὰ νὰ εἰσχωρεῖ στὴν βαθύτερη οὐσία του, νὰ τὸ κυριεύει, νὰ τὸ διαπερνᾷ, ὅπως οἱ ἐξωφασματικὲς ἀκτῖνες διαπερνοῦν τὸ σῶμα. Παρ' ὅλα αὐτά, ἔστω καὶ προικισμένος μὲ ὅλα τοῦτα τὰ ἐφόδια, κ' ὁ πιὸ καλὸς κριτικὸς μπορεῖ νὰ γελαστεῖ. Τὸ παράδειγμα τοῦ ζωγράφου Van Meegeren, πού τόλμησε νὰ ἀπατήσῃ ἐπανειλημμένως τὸν Γκαίριγκ, καὶ φυσικὰ ὅλη τὴν κουστωδιά τῶν τεχνοκριτῶν καὶ ἐμπειρογνομόνων του, πουλῶντας του πλαστοὺς Vermeer, εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς πείσει, ὅτι εἶναι τόσο ρευστὴ, τόσο πρωτεϊκὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ὕλη, ὥστε κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κάμει κομπόδεμα, τὸ ὅ,τι τὴν θεωρεῖ μὲ μάτι Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ κριτικὸς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δογματίζει ἀπὸ καθέδρας. Πρέπει νὰ μένει πιστὸς στὸν μεγάλου κοινωνικὸ ρόλο πού εἶναι, ἀφοῦ καταλάβει, νὰ κάμει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ καταλάβουν. Ὁ δικὸς μας ὅμως κριτικὸς τέχνης δείχνει πολὺ συχνὰ ὅτι δὲν ἔχει τέτοιες προθέσεις, ἀφοῦ παρουσιάζεται μὲ μιὰ ὀρολογία τόσο σκοτεινὴ, ὥστε, γιὰ τὸ πολὺ κοινό, θυμίζει τὰ κορακίστικα τῶν παλαιῶν μαστόρων: Ποιητικὴ διάσταση, ἰσορροπία φόρμας καὶ χρώματος, συμπύκνωση τῶν πλαστικῶν ἀξιῶν, ἀφηρημένη ζωγραφικὴ ποιότητα, δομικὲς τοῦ χρώματος ἀξίες. Ὅλη αὐτὴ ἢ ἀφηρημένη ὀρολογία ἀποτελεῖ, βέβαια, μέρος τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ κριτικοῦ, εἶναι κάτι τὸ ἀπαραίτητο στὴν δουλειά του τὴν τόσο δύσκολη καὶ τόσο λεπτὴ καί, πιθανόν, νὰ εἶναι ἀπόλυτα διαφωτιστικὴ γιὰ τοὺς μνημένους, εἶναι ὅμως διαφορικὸς λογισμὸς γιὰ τὸ πολὺ κοινό. Γι' αὐτό, γιὰ τὸν ἀμήνητο, ἓνα τέτοιο ἀποκρυφιστικὸ ὄργιο, μπορεῖ νὰ ἔχει τίς καλύτερες προθέσεις, καταλήγει ὅμως σὲ ἀπλὸ ἀνεμογόαστρι. Αὐτὸ εἶναι θλιβερό, ἂν ληφθεῖ ἰδιαίτερα ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ θέμα Τέχνη εἶναι ἀγκαθερὸ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση. Εἶναι τόσο περίπλοκη ἢ ψυχικὴ διαδικασία πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὸ στήσιμο ἑνὸς καλλιτεχνικοῦ ἔργου, ὥστε θὰ ἦταν ἴσως σκοπιμώτερο νὰ ἀρκεῖται κανεὶς στὴν ἐντύπωση πού παρέχει μιὰ προσεκτικὴ καὶ καλόβουλη θέαση, ἀντὶ νὰ περιμένει τὴν ἐξήγησή του καὶ τὸν φωτισμὸ του ἀπὸ τίς διαλεκτικὲς ἀκροβασίες καὶ τὰ πυρο-

κρόταλα τῶν αἰρόντων τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πεῖρα ἔχει ἀποδείξει ὅτι, ὅταν ἀφεθεῖ ὁ ἀμύητος στὶς ὑποβολές τοῦ δικοῦ του αἰσθητηρίου, τὶς περισσότερες φορές οἱ ἀποφάνσεις του στὸν τομέα τῆς μοντέρνας ζωγραφικῆς εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες μὲ τὶς ἀποφάνσεις τῆς ὑψηλῆς κριτικῆς. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ἀναπόδραστη νὰ φωτιστεῖ τὸ κοινὸ μὲ μέσα πιὸ προσιτά, πιὸ ἀποδεικτικά, λιγώτερο μεταφυσικά. Στὸν τόπο μας μάλιστα, μὲ τὶς τόσο πενιχρὲς καλλιτεχνικὲς ἐποπτεῖες, ὁ παιδαγωγικὸς ρόλος τοῦ κριτικοῦ εἶναι τεράστιος. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς νοσηρὲς φιλαρέσκειες, καὶ νὰ πλησιάσει σὰν παιδαγωγὸς τὸν λαό. Ἀλλιώως, ὅλες αὐτὲς οἱ συνεδριάσεις κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καπαντοῦν ἄσκοπη σπατάλη φαιᾶς οὐσίας,—ἐκτός, φυσικά, ἂν ὑπηρετεῖ ἄλλους σκοπούς,—ὅταν μάλιστα ζαίρουμε ὅτι, ἰδιαίτερα στὸ θέμα τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ὁ μοντέρνος ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει δυσχέρειες πολὺ βαρύτερες ἀπὸ τὸν παλαιό.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τσιμαμποῦε καὶ τοῦ μαθητῆ του Τζιότο, ὡς τὶς ἀρχεὲς σχεδὸν τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἐπὶ ἕξι, δηλαδή, ἑκατονταετηρίδες, παράλληλα μὲ τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες ποὺ ἀπέβλεπαν στὸ σπάσιμο καὶ τὴν ἐξάρθρωση τοῦ καθεστῶτος τῶν Νομικῶν Τάξεων, ἡ Τέχνη ἀγωνίστηκε γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς περιορισμούς, ποτὲ ὅμως δὲν δοκίμασε νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. Τὸ ἀντικείμενο στάθηκε γι' αὐτὴν εἴτε δυνάστης, ποὺ τῆς ἐπέβαλλε τὴν προσωπικότητά του, εἴτε ὑποτελής της, ποὺ ὑπηρετοῦσε τοὺς δικούς της σκοπούς. Ἐπειδὴ ὁ Θεοτοκόπουλος ξέφυγε ἀπὸ τὴν Μανιέρα καὶ ἀφοσιώθηκε μὲ ἀδρὺ πάθος στὸν ἰδιότυπο ἐξπρεσιονισμό του, ἔμεινε σχεδὸν ἄγνωστη ἢ φλογερὴ μεγαλοφυΐα του στὸν δυτικὸ κόσμον ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ροῦμπενς, σὲ πρεσβεία στὸ Τοῦλεδο, οὔτε κἂν τὸν ἀναφέρει. Γιὰ νὰ τολμήσουν οἱ Ἰμπρεσιονιστὲς νὰ μεταβάλλουν τὸ ἀντικείμενο, ἀμετάθετη μεγαλειότητα, σὲ motif, δηλαδή, σὲ ἀπλὸ γιὰ τὸν ζωγράφο κίνητρο, ἐκίνησαν ἐναντίον τους ὅλες τὶς συγχωρδίες τῆς γλεῦγης καὶ τοῦ ἐμπαιγμοῦ, ποὺ ἀνέκρουαν πρὸς τιμὴν τους κριτικὴ καὶ κοινὸ σὲ συγκινητικὴ ὁμοφωνία. Παρώδησαν γιὰ χατήρι τους καὶ τὸ περίφημο σοννέτο τοῦ Ντ' Ἀρβέρ: «Quels sont ces éripards?» ρωτᾷ ὁ θεατῆς, μπροστὰ σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πίνακές τους. Δηλαδή «τί νὰ ναι αὐτὰ τὰ λάχανα;». Καὶ ὁμοίως μὲ τὴν Κυρία ποὺ δὲν κατάλαβε τὸν σφοδρὸ ἔρωτα τοῦ ποιητῆ, οὔτε αὐτὸς θὰ κατάλαβε. Αὐτὰ γινόνταν ὅταν τὸ Ἀντικείμενο εἶχε ἀκόμη δικαίωμα ψήφου. Ἀπὸ τὸν Κυβισμό ὅμως καὶ ὕστερα, τὰ πράγματα γίνονται πολὺ πιὸ δύσκολα. Ἡ τέχνη γίνεται ἀφηρημένη ἢ, ὅπως τὴν θέλουν σήμερα, ἀνεικονική. Αὐτὴ βασιλεύει τώρα σὰν ἀπόλυτος μονάρχης τουλάχιστον στὴν Ἀμερική, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει μεγάλη καλλιτεχνικὴ παράδοση, ἔχει ὅμως ἄφθονα δολλάρια, δέλεαρ ἀρκετὰ οὐσιαστικὸ γιὰ τοὺς καλλιτέχνες. Εἶναι ἀλήθεια πῶς στὰ τελευταῖα χρόνια γνωρίζει σημαντικὴ κάμψη, φυσικὰ ὄχι στὸν τόπο μας, ὅπου οἱ ἀντιδράσεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ὕστερα ἀπὸ δεκαετηρίδες γίνονται αἰσθητές. Ἡ ἀνατολικὴ, ἐπίσης κοσμοθεωρία τὴν ζορκίζει σὰν δαιμόνιο, ἐπειδὴ τὴν θεωρεῖ ἄχρηστη γιὰ τὸ λαό. Μὰ καὶ ἡ δυτικὴ μάζα στέκει συχνὰ χανωμένη καὶ ἄλλαλη μπροστὰ στὰ δημιουργήματά της, γιατί, ἂν καὶ μαγεύεται καμμιά φορὰ ἀπὸ τὴν χρωματικὴ τῆς ἁρμονία ἢ τὸ γοητευτικὸ τῆς ἀραβούργημα, δὲν ἀναγνωρίζει σ' αὐτὴν σαφεῖς καλλιτεχνικοὺς στόχους. Καὶ ὁ κριτικὸς, ἀντὶ νὰ βοηθήσει τὸν θεατῆ, στὸ νὰ νοιώσει καὶ νὰ μετάσχει,—γιατὶ ἀσφαλῶς ἓνα μέρος τοῦ ἔργου ποὺ ἡ ἀνεικονικὴ ζωγραφικὴ προβάλλει δὲν εἶναι κενόσπουδη ρητορικὴ, μὰ καὶ νόημα καὶ καλλιτεχνικὴ οὐσία ἔχει—ἐμπλέκει τὸν ἀμύητο θεατῆ μέσα σ' ἓνα σύμφυρμα ἀλλόκοτων τεχνικῶν ὄρων καὶ «θέτει σκηρὴν περίξ αὐτοῦ τὸ σκότος». Ἔτσι αἶρει τὴν κλειδα τῆς γνώσεως καὶ ἐμποδίζει τοὺς Φιλισταίους νὰ εἰσχωρήσουν στὸ γῶρον της. Εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της δύσκολη ἢ γλῶσσα τῆς Τέχνης, ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας ὅπου, ἀντανακλῶντας τὸν ταχὺ ρυθμὸ τῆς ζωῆς, ἔχει θέσει σκοποὺς τραχεῖς

καί γίνεται επαναστατική, για ν' αποφύγει την λυμπατική επανάληψη. Γι' αυτό, είναι απαραίτητη στον φιλότεχνο ή βοήθεια του καλού κριτικού. Η έξαιρετικά αποτελεσματική μέθοδος του μεγάλου Ιταλού τεχνοκριτή Λιονέλλο Βεντούρι,—ή αίσθητική δηλαδή ανατομία όχι ολοκλήρου του έργου ενός ζωγράφου, μα ενός συγκεκριμένου πίνακα, σε αντιπαράβολή με άλλον, άλλου τεχνίτη,—θα μπορούσε να προσφέρει βοήθεια σημαντική στον φιλότεχνο, τουλάχιστο ως τα έσχατα όρια της περιοχής της εικονικής ζωγραφικής. "Όσο για την άνεικονική, τα πράγματα γίνονται πιο δύσκολα, γιατί οι ίδιοι οι καλλιτέχνες αποκρούουν την λογική ανάλυση και ζητούν από το κοινό δυναμική συνεργασία. «Πρέπει, λέει ο Πιωμπέρ, το μυαλό του θεατή να δουλεύει, να μην είναι δέκτης παθητικός, όταν βρίσκεται μπροστά στο έργο μας. Πρέπει ο θεατής να έρευνάει, γιατί μόνον έτσι μπορεί να έλθει σε έπαφή μαζί μας». Αυτό το γράφει ένας γνήσιος καλλιτέχνης. "Άλλος όμως, λιγώτερο γνήσιος, θα έλεγε ίσως χωρίς δισταγμό: «'Ας είμαστε δύσκολοι "Όσο περισσότερο δεν θα μάς καταλάβουν, τόσο περισσότερο θα μάς εκτιμήσουν».

Η νέα τεχνοτροπία δεν είναι βέβαια τροφή για τυφλούς σκύλους. Είναι οργανικό γέννημα της εποχής μας. Είναι η άντανάκλαση, στην περιοχή της αίσθητικής, της μεγάλης επανάστασης που άνάτρεψε την παλαιότερη έπιστήμη και την κλασική ψυχολογία. Αυτής της επανάστασης που άνάγκασε τον Άνθρωπο, Άρχάγγελο θριαμβευτή του 19ου αιώνα, να ρίχνει νερό στο κρασί του και να μαζεύει το ήθικό του άνάστημα, όσο έβλεπε να μεγαλώνει η έξουσία του πάνω στη φύση. Αυτό το δράμα της πανίσχυρης μα ήθικά μειωμένης,—αυτό οι δυο παγκόσμιοι πόλεμοι το μαρτυρούν,—άνθρωπότητας, που τόσο άριστοτεχνικά έκαμε την ανατομία του ο Τσβάιχ, άνάγκασε τον άνθρωπο να άναθεωρήσει πολλές άντιλήψεις και, ιδιαίτερα, τις άντιλήψεις του για τον ίδιο τον έαυτό του. Τον 19ον αιώνα, μεθυσμένος από τις έπιτυχίες του, αυτόν τον Έαυτό του τον είχε θεοποιήσει. Άκόμη και στην περιοχή της Τέχνης, πίστευε πως τίποτα δεν είναι όμορφο χωρίς την παρουσία του. «Και αυτή η θάλασσα, όσο όμορφη και να είναι, έχει άνάγκη της παρουσίας του ανθρώπου», γράφει ο Gigardin στα Μαθήματα Δραματολογίας. Από την εποχή όμως των Ίμπρεσιονιστών, ο μικρός θεός άρχισε να παραμερίζεται. Αυτοί τον μεταβάλλουν, μαζί με όλη την όρατή φύση, από σκοπό σε μέσο, για να έξαρθει το παιγνίδι του φωτός. Η σχολή του Σερά τον ανάλυει σε άθροισμα φωτεινών στιγμάτων· οι Φώβ, σ' ένα όργιο φωτεινών κηλίδων· οι Έξπρεσιονιστές, σ' ένα χοντρικά πελεκημένο ξόανο και οι Κυβιστές τον παρουσιάζουν η τερατώδη η τεμαχισμένο η άκόμα και χωρίς κέφαλι, όμοιο με τους Σεληνίτες του μακαρίτη Μυγγάουζεν. Αυτή η τελευταία χιουμοριστική έπιτυχία μαζί με όλα τ' άλλα ήταν το προανάκρουσμα της όριστικής έκπτωσης του δυνάστη. Στους άνεικονικούς έχει τελείως καταργηθεί. Αυτό, δηλαδή, ο ξεπεσμός του πορτραίτου και του tableau de genre, ξεπεσμό που παράσυρε και την ρωπογραφία και το τοπίο, άποτελεί μια πραγματική επανάσταση, μια άποδοκιμασία της έπίφασης, μια εκδήλωση άπέχθειας για την φωτογραφική ικανότητα του ματιού. Και όμως, ως τη γαλλική Έπανάσταση, οι προκυμαίτες του Σηκουάνα, στο Παρίσι, ήταν γεμάτες με έργαστήρια, όπου ζωγράφοι, συχνά με άληθινό ταλέντο, δούλευαν, για να στολίσουν τα σπίτια των εύκατάστατων πολιτών με προσωπογραφίες, ιδιαίτερα, άγαπητών προσώπων. Πόζαραν μπροστά στον καλλιτέχνη άνθρωποι άσημοι η σπουδαίοι, για να σταματήσει για μια στιγμή γι' αυτούς η ροή του χρόνου, για να άποτυπωθεί κάποια στιγμή της ύπαρξής τους, που θα έτρεφε στο μέλλον την γλυκειά άνάμνηση η θα κραταίωνε κούφιος οικογενειακές ματαιοδοξίες. "Όποιος θυμάται την περίφημη σκηνή των πορτραίτων στον Ρουί Μπλάς καταλαβαίνει τί σημασία είχε η προσωπογραφία για τον παλιό εκείνο κόσμο. Η φωτογραφική μηχανή ήλθε να θεραπεύσει την κοινωνική αυτή άνάγκη. Σάν ύποκατάστατο, στάθηκε, στις άρ-

χές τουλάχιστο του σταδίου της, οίκτρο. "Έτσι χτυπήθηκε θανάσιμα ή θαυμαστή τέχνη του πορτραίτου, και ή άπεικόνιση της ανθρώπινης μορφής, μιá οργανική ανάγκη, έως τότε, της κοινωνίας, έγινε κτήμα του στείρου ακαδημαϊσμού, που του έστρεψε περιφρονητικά τὰ νῶτα κάθε καλλιτέχνης που είχε πραγματικά κάτι να πῆ στον κόσμο. Με τον τρόπο αυτό, τὸ ἀνθρώπινο σῶμα περιήλθε στην δικαιοδοσία τῶν διαφόμων Μπουγκερρώ, που ζωγραφίζοντας πάλλευκα στήθη και εὐτραφεῖς γλουτούς Νυμφῶν, για τέρψη τῶν εὐζωϊστῶν της μακαρίας ἐποχῆς του τρίτου Ναπολέοντα, μᾶς θυμίζουν τὸ περίφημο τραγούδι της Καρολίνας. Αυτό τὸ κατάντημα της εἰκονικῆς τέχνης, τὸ βούλωμά της μέσα σὲ μιá ἄχαρη ὠραιοπάθεια, προκάλεσε τὴν γιομάτη ὑγεία ἀντίδραση του Ἰμπρεσιονισμού, που στάθηκε ἡ ἀφετηρία για τὴν διαδικασία του ἐξωστραχισμού ἀπὸ τὴν περιοχὴ της ζωγραφικῆς πρῶτα της μορφῆς του ἀνθρώπου, και, ὕστερα, της ἴδιας της φύσης. Με τον τρόπο αὐτὸ λεπτέρωθηκαν οἱ καλλιτέχνες ἀπὸ κάποιο ζυγὸ, ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν ὑπερβολικῶν συστηματικῶν σπουδῶν και τῶν διπλωμάτων, και φυσικὰ πληθύνθηκαν ὡς ἡ ἄμμος της θαλάσσης. Ὑπάρχουν σήμερα, οἱ σπουδαῖοι, οἱ μέτριοι, πολυάριθμοι και θορυβῶδεις, ὑπάρχει και ὁ ἀμέτρητος ὄχλος τῶν ἀπροκίστων, που ἐπιδίδονται στὰ ζωγραφικὰ τους πειράματα, χωρὶς εἰδικὴ κατάρτιση, χωρὶς γενικὴ μόρφωση, χωρὶς ταλέντο, χωρὶς προβληματισμούς, χωρὶς ἀγωνίες. «Ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις της ἀληθείας και ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται», λέει ὁ Θουκυδίδης. Ἀφοῦ τὰ ἐτοῖμα αὐτὰ εἶναι μιá περιοχὴ, που, ἀπὸ τὴν ἴδια της τῆ φύση, δὲν προσφέρεται στὴν κριτικὴ του μέσου ἀνθρώπου, και ἔτσι μπορεῖ ἐκεῖ ἀνεμπόδιστα νὰ ὀργιάζει ἡ οἴηση και τὸ θράσος, πῶς νὰ μὴ μαυλίσουν, σὰν μαγικὸς αὐλός, τὰ σμήνη τῶν ρατέδων; Ἀκούει κανεὶς τώρα νεαροὺς μπογιατζῆδες νὰ μιλοῦν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο για ψόφια σκυλιά, για παλιούς καλλιτέχνες που τιμοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση, μόνον και μόνον γιατί τὸ Ἀντικείμενο στάθηκε γι' αὐτούς τὸ μοναδικὸ μέσο ἔκφρασης. Σὲ περασμένες ἐποχές, ἄσχημοι δασκάλοι μεταχειρίζονταν σὰν ψοφίμι τὸν Ἐγέλο και φθισικοὶ καθηγητὲς ὑνόμαζαν δειλὸ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρο. Τώρα ὑπάρχουν ἀνθρωπάκια, που λίγες οὐγγιές ἀρκοῦν για νὰ τὰ ζυγίσης, που, ἀφ' ὕψηλου, μιλοῦν με συγκρατημένη συγκατάβαση για τὸν Ρέμπραντ, τὸν Γκόγια και τὸν Σεζάν. Αὐτοὶ εἶναι ἀσφαλῶς λίγοι, γιατί οἱ περισσότεροι καλλιτέχνες ἔχουν τὴν αἴσθηση του γελίου. Ἐνα πρᾶγμα ὅμως εἶναι βέβαιο: ὅτι ἀρκετοί, μαζί με τὸ ἀντικείμενο, ἔχουν ἀπολακτίσει και τὴν ντραπή.

Τώρα, ὁ ἀκατατόπιστος φιλότεχνος μένει διστακτικὸς και μετέωρος μπροστὰ σὲ μιá δημιουργία, που δὲν ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν ρητὰ, μὰ ἀρκεῖται στὸ νὰ σημαίνει, ὅπως ὁ Ἀπόλλωνας τῶν Δελφῶν. Ἐκεῖνο που τὸν κάνει ἐξαιρετικὰ καχύποπτο εἶναι τὸ ὅτι, ἀπὸ τὸν καιρὸ που ἀχρηστεύτηκε τὸ καλὸ σχέδιο, πλήθυναν οἱ ζωγράφοι. Σκέφτεται: Ἀρκεῖ τάχα μιá παλέττα, λίγα σωληνάκια χρῶμα και κάποιες νεανικὲς ἐξάψεις, που προκαλοῦν τὴν καλλιτεχνικὴ φαγούρα, για νὰ γίνει κανεὶς ζωγράφος; Ὅταν ὁ Φιλισταῖος ἔχει ὑγιὲς ἐνστιχτο μπορεῖ χοντρικὰ νὰ ξεχωρίσει τὰ παιδιάστικα σαλιαρίσματα, τὰ ἔργα τὰ ἐκτρωτικά, που μυρίζουν ἀτονία και ὑποσιτισμό, ἢ θράσος και οἴηση, και ρητορεία, ἀπὸ κεῖνα που τὰ γεννάει ὁ ματωμένος ἀγῶνας του γνήσιου ταλέντου για τὴν ἐπίτευξη της αἰσθητικῆς τελείωσης, μιá ροπὴ πρὸς τὸ ἀπόλυτο, ἢ ἀπολύτρωση τῶν σκοτεινῶν ὀρμῶν του ἐνστικτου, που ἡ κλασικὴ ψυχολογία τις εἶχε σκεπάσει με σάβανο. Τὸ ὄνειρο και ὁ ἐφιάλτης, ὅλη ἡ νυκτερινὴ ζωὴ της ψυχῆς, παρουσιάζονται ἀσφαλῶς σὲ φόρμες ἀφανέρωτες ὡς τώρα και μοναδικές, ὄχι βέβαια στοὺς μαγγανευτὲς ποντικοφαρμάκων, μὰ στοὺς εἰλικρινεῖς και προικισμένους μοντέρνους καλλιτέχνες. Ποῦ εἶναι ὅμως ἡ Ἀριάδνη, που θὰ ὀδηγήσει τὸν θεατὴ ἀπὸ τὸ ἔργο που βλέπει στὴν ἐκθεση, στὶς μυστικὲς πτυχές της ὑπαρξῆς, ἀπὸ ὅπου τὸ ἔργο αὐτὸ ξεκίνησε σὰν ἀνθρώπινο βίωμα, για νὰ φτάσει, μέσα ἀπὸ τὸ μαγικὸ φίλτρο της τέχνης, στὴ θέση

ὅπου ἔχει ἀναρτηθεῖ; Ποιὸς κριτικὸς πασκίζει τουλάχιστο νὰ πείσει τὸν ἐπισκέπτη τῶν ἐκθέσεων ὅτι ἡ νέα Τέχνη εἶναι μιὰ τιτανικὴ προσπάθεια γιὰ ἐμβάθυνση στὴν οὐσία, γιὰ ἀνανέωση τῶν μορφῶν, γιὰ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸ κοινὸ καὶ νυσταλέο ἔκτυπο; Δυστυχῶς, τὰ περισσότερα κριτικὰ κείμενα, ἀντὶ νὰ φωτίζουν, σκοτίζουν· καὶ ὁ πρόθυμος φίλος τῆς ζωγραφικῆς ἀναρωτιέται, ἂν πρόκειται γιὰ τὴν παρουσίαση σοβαρῶν ἐργατῶν τῆς Τέχνης ἢ γιὰ «μυίας καὶ ψιττακοῦ καὶ κώνωπος ἐγκώμια», σὰν ἐκεῖνα ποὺ ἔγραφαν οἱ Σοφιστὲς τῆς παρακμῆς.

Β'

Αὐτὰ ποὺ εἶπαμε παραπάνω θὰ μᾶς χρησιμεύσουν σὰν πρόσβαση πρὸς τὴν δη πανελλήνια Ἐκθεση, χωρὶς καμμιά πρόθεση κριτικῆς ἀξιολόγησής τῶν ἐκθεμάτων. Σκοπεύουμε μονάχα πρὸς ἓνα στόχο: τὴν ἐπισήμανση ὠρισμένων ἀδυναμιῶν—, κατὰ τὴν γνώμη μας βέβαια—, ποὺ ἐμποδίζουν τὴν λαμπρὴ αὐτὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση νὰ ἐκπληρώσει θετικὰ καὶ ὀλόπλευρα τὸν μεγάλον της προορισμό, καὶ ἐλπίζουμε ὅτι οἱ παρατηρήσεις μας θὰ σταθοῦν χρήσιμες καὶ στοὺς κριτικούς, καὶ στοὺς φιλότεχνους, καὶ στοὺς ὀργανωτὲς αὐτοῦ τοῦ, μὲ πανελλήνιες διαστάσεις, καλλιτεχνικοῦ γεγονότος.

1ον—Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἐκθεμάτων,—περίπου ὀκτακόσια,—ἀποτελεῖ ἀνυπέρβλητο ἐμπόδιο, ἔστω καὶ γιὰ τὸ πιὸ ἔμπειρο μάτι, στὸ νὰ σχηματίσει μιὰ γνώμη ἱκανοποιητικὴ καὶ δίκαιη μὲ μιὰ μονάχα ἐπίσκεψη στὸν χῶρον τῆς Ἐκθεσης! Ἀκολουθῶντας τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων συμποσιαστῶν ποὺ «μικραῖς κύλιξι πικνὰ ἐπέψεκαζον», ἐπισκεφθῆκαμε τὴν Ἐκθεση πολλὰς φορές, ἀπὸ μιὰ ὡς δυὸ ὥρες τὴν κάθε φορά, καὶ ἔτσι μπορέσαμε νὰ ἰδοῦμε μὲ κάποια ἄνεση καὶ τὰ ἐκθέματα καὶ τοὺς ἐπισκέπτες. Οἱ ἀντιδράσεις αὐτῶν τῶν τελευταίων ἦταν κάτι τὸ πραγματικὰ διαφωτιστικόν.

2ον—Στὴν Ἐκθεση ἔλειπαν πολλὰ γνωστὰ ὀνόματα, πρᾶγμα ποὺ κολόβωνε σημαντικὰ τὴν σημασία της. Ψίθυροι ἔλεγαν, ὅτι πολλοὶ παλαιοὶ καὶ δόκιμοι καλλιτέχνες ζήτησαν εἰδικὴ μεταχείριση κατὰ τὴν προβολὴ τῶν ἔργων τους καί, ἐπειδὴ δὲν τοὺς δόθηκε, τὴν ἀγνόησαν. Δὲν ξαίρουμε βέβαια ποῖον περισσότερο βαρύνει ἡ εὐθύνη γι' αὐτὴν τὴν ἀποχή, γιὰτὶ οἱ κουλίσες δὲν ἀφήνουν εὐκόλα νὰ διαρρεύσουν τὰ μυστικά τους. Ἐλπίζουμε πάντως πὼς λόγοι σοβαροί, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἡ ἐπαγγελματικὴ ὑπεροψία, ἀνάγκασε τοὺς δυσαρεστημένους νὰ γίνουν ἀποσυναγωγοί, γιὰτὶ ἡ παρουσία τους θὰ ἐτόνωνε τὴν Ἐκθεσὴ μας, ποὺ εἶναι ὑπόθεση ὅλου τοῦ ἔθνους.

3ον—Πράγματι, ἡ Ἐκθεση παρουσίασε,—κι' ἄς λένε οἱ κριτικοί,—γιὰ τὸν μέσον θεατὴν, δικό μας ἢ ξένο, κάποια ἔλλειψη νεύρου, κάποια σημεῖα καμάτου, κάποιαν ὑπόταση. Παρὰ τὴν παρουσία ἐκλεκτῶν καλλιτεχνῶν, δὲν εἶδαμε σημεῖα νέων ἀναζητήσεων, στὴν κατανόησίν της τουλάχιστο σὲ μᾶς πλευρὰ, στὴν πλευρὰ δηλαδὴ τῆς εἰκονικῆς τέχνης, γιὰτὶ, σχετικὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ νέο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ φιλισταίου. Γενικά, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, ὅτι ἡ Τέχνη, ποὺ δὲν ἔκοψε κάθε δεσμὸν μὲ τὸν μορφοποιημένο ὑλικὸν κόσμον, τὸν συγκινεῖ συχνά, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν κυριεύει, χωρὶς νὰ δημιουργεῖ τὴν ψυχικὴν ἐκείνη εὐφορίαν ποὺ προικίζει κάποιες ὥρες τῆς ζωῆς μὲ ἐκεῖνον τὸν εἰδικὸν κραδασμό, ποὺ πλουτίζει καὶ γονιμοποιεῖ τὴν ὑπαρξήν. Ἡ στατικότητά της στέκεται τώρα ἐμπόδιο γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἀνάταση. Τὸ ψάρι δὲν τσιμπάει πρόθυμα σὲ δολῶματα παλιά. Ἡ ἐμμονὴ στὸ γνωστὸ δημιουργεῖ στὸ κοινὸ δυσφορίαν. Πὼς μπορεῖ ὅμως εὐκόλα νὰ ἀνανεωθεῖ μιὰ τέχνη, ποὺ ἔχουν ζυμώσει τὴν σάρκα της οἱ ἥρωες τοῦ ὀκρίβοντα καὶ τοῦ τοίχου, οἱ Φάροι τοῦ Μπωντλαίρ; Ἀκριβῶς ἡ προσπάθεια γιὰ μιὰ ριζικὴ ἀνανέωση ὠδήγησε στὸ ἀνεικονικόν, στὴ φυγὴν, δηλαδὴ, ἀπὸ

ένα πεδίο δράσης, όπου κάθε προσπάθεια ήταν σχεδόν μάταια. «Ο ζωγράφος, είπε κάποτε ο Ματίς, θα είναι ή επαναστάτης ή αντιγραφέας». Όταν τὸ εἶπε αὐτό, εἶχε ἀκόμη τὸν καιρὸ νὰ εἶναι καὶ επαναστάτης καὶ προσεὶς στὸ πολὺ κοινό. Βρισκόνταν στὴν ὀπισθοφυλακὴ, πού πολεμοῦσε ἀκόμη, ἐνὸς στρατοῦ πού εἶχε διαλυθεῖ. Τώρα οἱ γέφυρες κόπηκαν. Καὶ ὁ ἐπισκέπτης τῶν Ἐκθέσεων, γιὰ τὰ ἔργα πού μιλοῦν τῇ γλῶσσα του, διστάζει ἢ ἀπέχει. Τὰ ἄλλα, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβει.

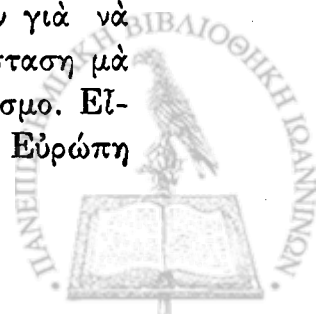
4ον—Ἡ ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ ἢ μᾶλλον ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιλογῆς τῶν ἐκθεμάτων ἔκρινε σκόπιμο νὰ δώσει, ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ, τὴν ὑπεροπλία στὰ ἔργα τῆς ἀνεικονικῆς. Αὐτὸ βέβαια ἦταν δικαίωμα τῆς. Μποροῦμε μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι ἔκαμε καλὴ χρῆση τῆς ἀποφασιστικῆς τῆς ἀρμοδιότητος, ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψει τὴν ἀναιμία πού βασανίζει τὴν ἀκαδημαϊκὴ ζωγραφικὴ. Ἐπίσης, στὸ γῶρο τῆς Ἐκθεσης, οἱ μικροὶ ἢ πολὺ μικροὶ πίνακες ἀποτελοῦν τὴν μεγάλη πλειοψηφία. Δὲν ἔχει βέβαια σχέση τὸ ἐμβαδὸν τοῦ πίνακα μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ του ἀξία. Μπορεῖ νὰ εἶχε σχέση ἄλλοτε. Ἦταν, τοὺς περασμένους αἰῶνες, φυσικὸ, ἔργα μεγάλων διαστάσεων, καὶ συνεπῶς ἀκριβά, νὰ παραγγέλλονται σὲ καλλιτέχνες περιωπῆς. Δὲν ἦταν λοιπὸν παιδιὰ διογκωμένων φιλοδοξιῶν, μὰ μιᾶς διαδικασίας φυσικῆς, πού εἶχε γιὰ στήριγμα στέρεο οἰκονομικὸ ὑπέδαφος. Ἡρωϊκοὶ ἐργάτες τῆς τέχνης, χαλκέντεροι δημιουργοί, πού ἄπλωναν σὲ δεκάδα τετραγωνικῶν μέτρων τοίχου συνθέσεις πού διαλαλοῦν στοὺς αἰῶνας τὴν μεγαλοφυΐα τους, ἄνθρωποι σὰν τὸν Μιχαήλ Ἀγγελό, τὸν Ραφαήλ, τὸν Ρούμπενς, τὸν Βερονέζε, εἶναι βέβαια σπάνιοι καὶ ἡ φίλεργη μετριότητα δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσει. Ἡ παροιμία: «Vasa inania plurimum sonant», δὲν ἔχει πέραση στὴν ζωγραφικὴ, ὅπου εἶναι πράξη σεμνὴ τὸ νὰ δημιουργεῖ ὁ ζωγράφος σύμφωνα μὲ τὸ μπόι του, γιὰ ν' ἀποφεύγει τίς μεγαλοπρεπεῖς ἐκτρώσεις καὶ νὰ μὴ μεταβάλλεται σὲ «βάτραχον ὑψιβόαν».

5ον—Οἱ ἀνεικονικοὶ μὲ τοὺς προγόνους τους, παρουσιάζουν δείγματα ὄλων τους τῶν Σχολῶν. Ὑπάρχει καὶ Ντανταϊσμός, καὶ σουπρεματισμός, κατὰ τὸν Μάλεβιτς, καὶ νεοπλαστικισμός, καὶ Μοντριάν, καὶ Μιρό, καὶ ὁ ζεστός ἀνεικονικὸς λυρισμός τύπου Καντίνσκυ, φύλλα καὶ κλαδιά, ξερὰ ἢ γλωρὰ ὄλων τῶν ἰσμοῦν πού γέννησε ἡ Εὐρώπη στὰ τελευταῖα τῆς φλογερὰ πενήντα χρόνια. Δὲν φαντάζομαι νὰ εἶναι αὐτὸ πού ἔκαμε τὴν κριτικὴ νὰ μιλάει γιὰ ἀναζητήσεις. Τὸ Νταντὰ ἔχει σχεδὸν σβῆσει στὸν ἄλλο κόσμος, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ σουπρεματισμός, τὰ μαῦρα τετράγωνα σὲ ἄσπρο βάθος καὶ τὰ διάφορα παιγνίδια μὲ κύκλους, εὐθεῖες καὶ σταυρούς. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀναζητήσεις, εἶναι μᾶλλον νεκροψίες. Ὡς πρὸς τὴν ζωντανή, τὴν πληθωρικὰ μάλιστα ζωντανή, τὴν μὲ λυρικοὺς στόχους ἀνεικονικὴ, πού ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Καντίνσκυ, αὐτὸν πού μὲ τὴν ἀνεξάντλητη λυρικὴ του φλέβα ἀνοίξε στὴν καινούργια τεχνοτροπία ἀπέραντους ὀρίζοντες, αὐτὴν τὴν ἀνεικονικὴ πού ἐστήθηκε σὰν πολυκέφαλη Ὑδρα στὶς Εὐρωπαϊκὲς γῶρες, πρωτεϊκὴ καὶ γόνιμη, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε γι' αὐτὴν παρὰ μόνον, ὅτι ἦταν τόσο γιγάντιο τὸ ἄπλωμά της στὴν Εὐρώπη κατὰ τὸν μισὸν αἰῶνα πού πέρασε, ὥστε, ἐὰν μιᾶμε γιὰ ντόπιες ἀναζητήσεις στὴν δική της περιοχὴ, ἀσφαλῶς τὸ κάνουμε γιὰ ἄστεϊο. Δὲν λείπουν ἀσφαλῶς οἱ ἀτομικοὶ προβληματισμοί, ἐκεῖνο πού μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀνομάσει ἀγωνία τοῦ καλλιτέχνη γιὰ κάποια λύση, ὑλικὴ τῶν προβλημάτων πού βασανίζουν τὴν εὐαισθησία του. Ὑπάρχουν βέβαια στὸν τόπο μας,—καὶ πῶς θὰ γινόνταν νὰ μὴν ὑπάρχουν σ' ἓναν τόπο μὲ τέτοια παράδοση;—δυνάμεις καλλιτεχνικὲς ἐξαιρετες. Ζοῦμε ὅμως δυστυχῶς στὰ κράσπεδα τοῦ καλλιτεχνικοῦ γῶρου. Ἡ ἰδέα ὅτι ὀδηγοῦμε τὸ ἄρμα εἶναι ἀπλῆ παραίσηση. Ἀκολουθοῦμε. Σὲ μερικὲς μάλιστα περιπτώσεις δεχόμεστε τὸ ἀντιφέγγισμα ἡλιῶν πού ἔχουν κιόλα διαλυθεῖ στὸ στερέωμα τῆς τέχνης, μὰ πού τὸ φῶς τους ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ φτάνει στὸν βαλκανικὸ μας αὐλόγυρο. Ραιγιονισμοὶ καὶ Σουπρεματισμοὶ καὶ Κονστρουκτιβισμοὶ καὶ Γεωμετρισμοί, ἢ πέθαναν ἢ βρίσκονται στὸν ἐπιθανάτιό τους ρόγχο. Δὲν εἶναι κατὰ

συνέπειαν λογικό να παρουσιάζονται σε μᾶς σὰν ἀναζητήσεις. Ἡ Ἀφηρημένη, γενικά, ζῆ μιὰ ἐπικίνδυνη κρίση, δίσεκτα χρόνια, ἀποσκιρτήσεις καὶ ἀποτάξεις τοῦ Σατανᾶ, ὅπου δύσκολο εἶναι γιὰ τὸν καλλιτέχνη νὰ χωριστεῖ γιὰ πάντα ἀπὸ τὰ σύμβολα ποὺ ἡ μορφή τῆς φύσης τοῦ παρέχει ἢ νὰ μονωθεῖ μέσα στοὺς ἀδελφούς του, τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δοθεῖ στὸ κρῦο καὶ σοφὸ παιγνίδι τῶν χρωματικῶν συνδυασμῶν, ποὺ στὸν πολὺ κόσμον, ὅταν ἡ εὐαισθησία εἶναι λειψή, δίνει τὴν ἐντύπωση γρίφου καὶ ὄχι καλλιτεχνήματος. Γρίφου, ποὺ μὲ τὸν συμβατικὸ τίτλο: Σύνθεση, παρέχει τὴν εἰκόνα τοῦ χάους, ποὺ μέσα του ἡ σεμνὴ ἐποχὴ μας παλεύει γιὰ νὰ μορφολογηθεῖ.

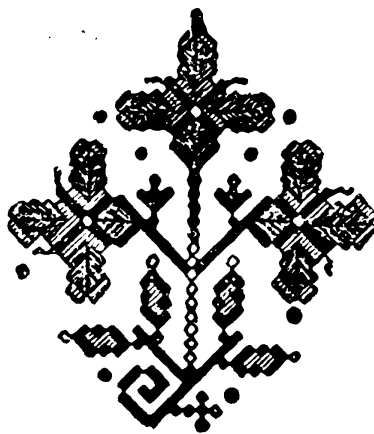
Βον.—Ὡς πρὸς τὸ κοινό, ἰσχύει κι' ἐδῶ αὐτὸ ποὺ εἶπαμε στὸ εἰσαγωγικὸ μέρος τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης. Οἱ κριτικοὶ γελάστηκαν κι' ἐδῶ. Γιατί, μέσα στὸν γενικὸ ὅρο: Κοινό, συμπεριλαμβάνουν κατηγορίες θεατῶν, ποὺ ἀντικρύζουν τὸ ἔργο τέχνης, ἐπειδὴ ἡ ἐτοιμασία τους εἶναι τελείως διαφορετικὴ, μὲ τελείως διαφορετικὰ κριτήρια. Στὴν Ἐκθεση, πέρασε βέβαια καὶ κόσμος πολὺς, ἰδιαίτερα νέοι, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ βλέπουν, ἐρευνοῦν, συζητοῦν, προβληματίζονται. Ἡ σκέψη τοῦ νέου εἶναι πάντα ἐταστικὴ καὶ γενναία καὶ οἱ δυσκολίες εἶναι γι' αὐτὸν ἐμπόδιο εὐπρόσδεκτο. "Ὅλοι αὐτοί, κι' ἂν δὲν εὔρισκαν λύσεις, πίστευαν τουλάχιστο πὼς εὔρισκαν. Ἡ μεγάλη ὅμως μάζα τῶν θεατῶν περνοῦσε μέσα στὶς αἴθουσες μὲ τέτοια καταπληκτικὴ γρηγοράδα, σχολιάζοντας μάλιστα ὑψηλῇ τῇ φωνῇ ἰδιαίτερα τὰ ἔργα τῆς ἀνεικονικῆς μὲ χαρακτηριστικὴ ἔλλειψη καλῶν τρόπων, ὥστε θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι βρίσκεται ὄχι σὲ καλλιτεχνικὸ σὲ συμπόσιο, μὰ σὲ λαϊκὸ πανηγύρι. Πρὶν μιλήσει λοιπὸν κανεὶς γιὰ κοινό, φρόνιμο εἶναι ν' ἀκούει πρῶτα τὰ σχόλιά του καὶ νὰ ἀποτιμᾷ ὀρθὰ τὴν στάση του. Εἶδαμε ἐπίσης νὰ ἐξαίρεται ἡ ἀθρόα συρροὴ τοῦ μαθητόκοσμου μαζί μὲ τοὺς δασκάλους του, ποὺ φυσικὰ τοῦ ξηγοῦσαν, διεγείροντας τὸν ἐνθουσιασμό του, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σῖγμα, τὰ μυστικὰ τῆς μοντέρνας τέχνης. Ξαίρουμε ὅμως ὅτι, γιὰ νὰ μπεῖ κανεὶς σ' αὐτὰ τὰ μυστικά, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι καθηγητῆς ἢ δάσκαλος, μὰ εἰδικευμένος καθηγητῆς ἢ δάσκαλος, εἶδος σπᾶνιο. Ἡ διαφορὰ μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο κατηγοριῶν ὀρίζει καὶ τὴν διαφορὰ μεταξύ σοβαρολογίας καὶ φληναφήματος. Γι' αὐτὰ ὅλα δὲν εὐθύνεται βέβαια τὸ κοινό· εὐθύνεται ἡ κριτικὴ ποὺ καλλιεργεῖ τὸ μυστήριο γιὰ τοὺς ἄλλους, καὶ τὶς παραισθήσεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Τί νὰ κάμει ὅμως, ὅταν εἶναι καταδικασμένη νὰ γυρίζει σὰν τὴ γάτα ποὺ παίζει μὲ τὴν οὐρά της, μέσα σ' ἓνα σιδερένιο κύκλον ποὺ τὴν μονώνει ἀπὸ τὴν περιρρέουσα κοινὴ ἀντίληψη; Πρὸς αὐτὴν τὴν κοινὴ ἀντίληψη δὲν κατῴρθωσε ἀκόμη νὰ βρεῖ κάποια πρόσβαση. "Ὅταν ρωτήθηκε ὁ Μάλεβιτς ποῖα εἶναι ἡ σημασία τοῦ πίνακά του: ἄσπρο τετράγωνον ἐπάνω σὲ ἄσπρο φόντον, εἶπε ὅτι «τὸ τετράγωνον αὐτὸ δὲν εἶναι χωρὶς περιεχόμενον. Δηλώνει τὴν ἀπουσία ἐνὸς ἀντικειμένου», δηλαδὴ μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ τί θὰ γίνονταν ἂν οἱ κριτικοὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἐρμήνευαν τὰ ἔργα τῆς νέας τέχνης καὶ πόση ἐπιτυχία θὰ εἶχε ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐρμηνείας.

Βον.—Τελευτῶντας, θὰ θέλαμε νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ κάτι ποὺ ἰδιαίτερα μᾶς ξένισε στὶς κριτικές. Εἶδαμε νὰ γίνεται σοβαρὰ λόγος γιὰ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὄχι μόνον αὐτό· μὰ καὶ γιὰ Σχολὴ Θεσσαλονίκης. Ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του. Πιθανὸν νὰ μιλήσουμε αὔριο καὶ γιὰ Σχολὴ Καρδίτσας ἢ Σχολὴ Γρεβενῶν. Μὰ τί ἱστορίες εἶναι αὐτές; Γι' αὐτὸ κουβεντιάζουμε γιὰ ἀναζητήσεις, ποὺ τὸ συχνότερον δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἀναιμικοὶ ἀντίλαλοι παλαιῶν φωνῶν τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης; Μὰ τί εἶναι Σχολή, γιὰ τὶς εἰκαστικὰς τουλάχιστον τέχνες; ὑποτίθεται πὼς εἶναι μιὰ ὁμαδικὴ προσπάθεια ἐνὸς κύκλου καλλιτεχνῶν γιὰ νὰ δοθεῖ μὲ νέα μέσα ἢ φύση ἢ ὁ ἄνθρωπος ὄχι μονάχα στὴν χοϊκὴ του ὑπόσταση μὰ περισσότερο σὰν συνείδηση ποὺ συμπλέκει ἢ συγκρούεται μὲ τὸν γύρω κόσμον. Εἶναι δηλαδὴ κάτι τὸ τόσο σημαντικόν, ὥστε ἐπὶ δεκαετηρίδες ὀλόκληρες ἢ Εὐρώπη

μιλάει μόνον για Σχολή τῶν Παρισίων καί, τελευταῖα, μέ προφανῆ ἔλλειψη σιγουριᾶς, γιά Σχολή τῆς Νέας Ὑόρκης ἢ Ἀμερικανική. Πῶς τολμᾶμε τώρα ἐμεῖς νά μιλάμε σοβαρά γιά Σχολή Ἀθηνῶν ἢ γιά Σχολή Θεσσαλονίκης; Μιά τέτοια Σχολή, πού θά φούσκωνε τὰ στήθη της μιᾶ νεογόνα πνοή, θά προσέφερε μιᾶ νέα σκοπιὰ γιά κοίταγμα τοῦ παρδαλοῦ μας κόσμου καί θά ἀκτινοβολοῦσε ἀμέσως, ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Συμβαίνει ὅμως αὐτό; Ἀναφέρονται πουθενά τέτοιες Σχολές; Στά γνωστά λεξικά τοῦ Κνάουρ (Μοντέρνας καί ἀφηρημένης τέχνης) τέτοιο πρᾶγμα δέν διαβάζει κανεῖς πουθενά. Αὐτό δέν μειώνει τήν ἀξία τῆς καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς μας, πού εἶναι ἀναμφισβήτητη, χαρακτηρίζει ὅμως τήν μακαριότητα καί τήν ἀδιαφορία μας. Εἶναι θλιβερό τὸ γεγονός, ὅτι ἡ παρουσία μας στόν καλλιτεχνικό χῶρο τῆς Εὐρώπης εἶναι πενιχρή καί ἡ ἐκπροσώπησή μας στίς εἰδικές καλλιτεχνικές ἐκδόσεις μηδαμινή, πρᾶγμα πού ἀσφαλῶς δέν θά συνέβαινε, ἐάν ἐκάναμε τήν νόμιμη προσπάθεια γιά νά προβάσουμε διεθνῶς τήν ἐθνική προσφορά μας. Τὸ νά ἐπιχειροῦμε λοιπόν νά στήσουμε φανταστικές Σχολές ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, μόνον καί μόνον γιά νά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά κορδακίζονται σάν Σχολάρχες μερικοὶ δόκιμοι καλλιτέχνες, εἶναι ὄχι μόνον ἀνάρμοστο, μὰ καί γεννάει μιᾶ θυμική διάθεση πού θυμίζει μᾶλλον φάρσα παρά αἰσθητική μεταρσίωση. Χρέος τῶν καλλιτεχνῶν μας εἶναι, ἀφοῦ μάλιστα ὁ τόπος αὐτός εἶναι γόνιμος σέ μονάδες ἀνθρώπινες ἐξαίρετου βάρους,—καί αὐτὸ ἰσχύει ἰδιαίτερα στήν περιοχὴ τῆς τέχνης,—νά μὴν ἀρκοῦνται στά ἄχαρα λιβανίσματα τῆς ἐθιμοτυπίας, οὔτε στίς μεταφυσικές ἀναλύσεις τῆς ντόπιας κριτικῆς, μὰ μέ τὸ θάρρος τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει τήν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς, νά ζητήσουν, ἐπειδὴ τοὺς ἀνήκει, τήν διεθετῆ ἀναγνώριση. Καί χρέος τοῦ Κράτους εἶναι νά τοὺς βοηθήσει, σ' αὐτὴ τους τήν προσπάθεια. Ἡ τέχνη γίνεται σήμερα μιᾶ παγκόσμια γλῶσσα, ἓνα μέσο συνεννόησης τῶν ἀνθρώπων ὅλης τῆς γῆς, ἓνα ὄπλο ἐναντίον τῆς μισαλλοδοξίας καί τῆς ἀπομόνωσης, στήριγμα τῆς ποθητῆς Εἰρήνης. Στήν πρόσκλησή της ὁ Ἑλληνισμὸς πρέπει νά μὴ λιποψυχήσει. Γιατὶ ἡ παρουσία του στήν σκηνὴ τοῦ κόσμου ἦταν πάντα μαγιά ἀνθρωπιάς καί πολιτισμοῦ.

Αὐτά, χωρὶς φόβο καί χωρὶς πάθος. Μὲ ἀγάπη γιά τήν Τέχνη καί ἀπὸ ἀγάπη γιά τήν Τέχνη. Δέν εἶναι προδοσία τὸ νά ἐπισημαίνει κανεῖς ἀδυναμίες, εἶναι μᾶλλον τὸ ἀντίθετο. Εἶναι μιᾶ ὑπηρεσία, ἡ μόνη, πού μπορεῖ νά προσφέρει ἓνας φιλισταῖος.

ΝΙΝΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ—ΝΑΧΜΙΑ

Ἡ ὥ ρ α ί α

Ὅταν περπατοῦσε σ' ἓναν ἄγονο τόπο, τὸν μεταμόρφωνε σὲ καταράκη πρασινάδας.

Στὰ βαλτονέρια καθρεφτίζονταν τὰ μαλλιά της καὶ σμίγανε μὲ συμπλέγματα βλαστῶν.

Τὰ βαλτονέρια στράφτανε. Οἱ κάτοικοι τοῦ γλυστρουῦσαν ἐνοχλημένοι στὰ χορτάρια κι' ἄφιναν πίσω τους μικροθορύβους πού τοὺς ἀπορροφοῦσε τὸ γέλοιο της. Κάποτε τὸ γέλοιο της ἀκούγονταν σὰν ἀναστάσιμη καμπάνα. Κάποτε σὰ νεκρώσιμη καμπάνα.

Θέλανε νὰ ποῦνε πῶς, ἅμα τὴν ἐξέταζες ἀπὸ κοντά, δὲν ἦταν τόσο ὁμορφη. Εἶχε ὁμως κάτι ἀλλοιώτικο ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἄπλωνε τὰ χέρια της στὴ λαύρα τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ γιόμιζε ἴσκιο τὴν καρδιά σου. Τὰ μαλλιά της τὸ χειμῶνα ζέσταιναν ἓνα ὄνειρο.

Ἡ ἐποχὴ πού ἐξῆσε δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς ὑπαρξῆς της. Ἀναμφισβήτητα ὁ χρόνος εἶδε κι' ἄλλες τέτοιες ὠραίες πού πέρασαν μὲ βιαστικὰ βήματα, οἱ περισσότερες μοναχικὲς μὲ συντροφιά τ' ὄνειρο τῆς ὁμορφιάς τους. Ἐνας καλοκαιρινὸς ἥλιος ἦταν ἡ ὠραία γιὰ τὰ μάτια τοῦ κόσμου. Σκιαζόνταν νὰ τὸν κυττάξουν κατάματα. Οὔτε καὶ μποροῦσαν. Μόνο τὰ ἠλιοτρόπια μποροῦσαν. Ναι τὰ ἠλιοτρόπια. Κι' ἐκεῖνα κάποτε λυγίζουν. Πολλοὶ λένε πῶς προσκυνᾶνε τὸ φῶς.

Ἡ ὠραία ἐγίνε σὰ λυγισμένο ἠλιοτρόπιο. Ἀπὸ κανέναν δὲν δέχονταν ἓνα στήριγμα τοῦ μίσχου της. Ὅπως ἀπὸ κανέναν δὲν δέχονταν προσφορὰ στὸ πρόσωπό της.

Τώρα, σὰν περπατοῦσε, ἡ γῆ ἀνάβρυζε τὸν ἰδρώτα τοῦ συλλογισμοῦ της καὶ κάποιαν ἀγωνιά.

Οἱ χυμοὶ τῶσων ἀνθρώπων πού τὴν ὄνειρεύτηκαν, ἀκόμα πότιζαν τὶς ἐλπίδες γιὰ τὸ ἀντάξίό της. Γιὰ τὸ τέλειο. Μπο-

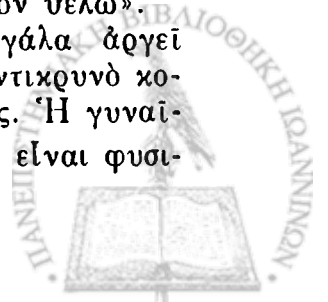
ροῦσε ἀκόμα νὰ γευτῆ τὴ βροχὴ δίχως τὴ μοναξιά τοῦ φθινοπώρου. Ἄλλοτε περνοῦσε σὰν ἴριδα ἀπ' τὰ νυχτωμένα σοκκάκια κι' ἔφερνε τὴν αὐγὴ. Ἄλλοτε... Αὐτὸ τὸ ἄλλοτε τὴ βρῆκε στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὅστοςο κρέμασε κι' ἓναν ἀνεμιστήρα στὸ δωμάτιο γιὰ νὰ δροσίζη τοὺς πυρωμένους τοίχους. Μὰ ὁ ἀνεμιστήρας μὲ τὸ βουητό του περισσότερο ἰδρώτα προκαλοῦσε κι' οἱ διάλογοί του μὲ τὸν ἀέρα δὲν παράλλαζαν ἀπὸ παρόπινα ἀνθρώπινα κι' ἀπὸ ἀργοπορημένη λογική.

«Εἶναι καλὴ ἡ γυναῖκα μου. Γιομάτη ἀξιοπρέπεια. Μὰ ἐγὼ θέλω νὰ βρῖσκομαι διαρκῶς στὰ σκέλια της... Δὲ θέλω νὰ μοῦ δώσης τίποτα... Ἄσε με μόνο νὰ σὲ κυττάζω, νὰ σοῦ λέω...»

«Ὁ ἄντρας μου δὲν καταλαβαίνει πιά πῶς ἡ ἐνωσή μας στάζει ἰδρώτα μιᾶς μάταιης προσπάθειας. Δὲν εἶναι πιά ὠραία τὰ κορμιά μας. Βουλιάζουν στὰ πουπουλένια σκεπάσματα. Πιδ μαλακὰ ἀπὸ ἐκεῖνα. Κι' ἐσὺ θὰ τὸ νοιώσης αὐτό. Πιδ γλήγορα μάλιστα... ἄκου ὠραία μου...»

«Ντρέπομαι πού στὸ λέω. Μὰ τὸ πάθος μου γι αὐτὸν εἶναι τέτοιο πού μοῦ στελεαν βιβλία καὶ περιοδικὰ καὶ ξέρες πόσο τ' ἀγαπῶ, οὔτε τὰ κύτταξα καθόλου παρὰ βιάστηκα νὰ κόψω τὸ σπαγγάκι. Ἐκεῖνο μοῦ χρειάζονταν. Εἶχα κάνει μπισκότα γιὰ τὸν ἀγαπημένο μου. Ἐψαξα ὄλο τὸ σπίτι νὰ βρῶ κάτι νὰ δέσω τὸ κουτί. Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ σφύριξε ὁ ταχυδρόμος. Κι' ἦταν ἓνα γερὸ γαλάζιο σπαγγάκι. Μπορεῖ νὰ τὰ κερᾶση σὲ καμμιά μικρούλα φιλενάδα, τῆς ἡλικίας του... ἐγὼ μιὰ φορὰ τὸν θέλω.»

«Τὸ παιδί πού φέρνει τὸ γάλα ἀργεῖ τὸ πρωτὶ. Χασομεράει μὲ τὸ ἀντικρυνὸ κορίτσι, ἐκεῖνο πού φοράει σόρτς. Ἡ γυναῖκα μου λέει πῶς εἶναι νέοι κι' εἶναι φυσι-

κό. Τους παρακολουθῶ. Τι ξέρουν αὐτοὶ ἀπὸ χάρδια, ἀπὸ ἔρωτα; Οὔτε οἱ νέοι ξέρουν οὔτε οἱ ὠραῖες γυναῖκες. Ἡ γυναῖκα μου ἦταν ὠραία...»

«Ξέρω γιατί κάθεται στὸ μπαλκόνι. Πρωτὶ πρωτὶ. Τὸ στῆθος του εἶναι ἄσπρο σὰν ἀλευρωμένη χλόη. Δὲν τοῦ λέω τίποτα. Πιστεύει πῶς θάναί πάντα του ὁ κατακτητῆς. Περηφάνεια κι' ἀξιοπρέπεια δὲν ἔχουν λοιπὸν οἱ ἄντρες;»

«Τὸν βλέπω ποὺ μὲ παρακολουθεῖ. Κυττάζει δεξιὰ ἀριστερὰ καί, σὰν βεβαιώνεται πῶς κανεὶς δὲν τὸν βλέπει, κρεμάει στὴν προσοψή του ἓνα βλέμμα ἀποχαυνωμένο. Ξελιγωμένο. Ἀναγουλιάζω. Εὐτυχῶς ποὺ δταν εἶναι ἡ γυναῖκα του μπροστὰ δὲν μοῦ ἀπευθύνει τὸ λόγο. Τῆ καλὴ κυρία ἡ γυναῖκα του... κρίμα τὴν καὶ μένη. Κι' ἦταν μιὰ ὠραία!»

Ὁ ἀνεμιστήρας γιόμισε τὸ δωμάτιο μὲ χειμωνιάτικη παγωνιά. Τὸν ἔκλεισε καὶ σταμάτησε τὸ βουητό του. Ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι σύρθηκε μακρὸν κι' ἀτέλειωτο σὰν ἡμέρα δημιουργίας τοῦ κόσμου. Καὶ μετὰ παρεμβλήθηκε ἡ ἄβυσσος. Δίχως ἔλεγχο πὰ τὸ κορμί, ζητοῦσε τὴ γῆ νὰ συρθῆ, ζητοῦσε τὰ κλαδιὰ νὰ στυλώση τὰ πόδια του.

Γύρω γύρω πολλοὶ καθρέφτες ποὺ ἀντανάκλουσαν μιὰ περασμένη ὁμορφιά σὰν ἐφηβικὸ χαμόγελο. Κάποτε κάποτε βρισκόνταν ἓνας δρόμος. Παληός, γνωστὸς καὶ ἀγαπημένος. Τὸν περνοῦσε μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, ἀπὸ συνήθεια. Ἄκρη ἄκρη. Σύρριζα στὸ ρεῖθρο. Μὴν τὴν ἀκουμπήση κανεὶς. Μὴν τὴν μαγαρίση. Στὴν ἀγκαλιά της προσπαθοῦσε ν' ἀναστήση τὰ πεθαμένα λουλούδια. Κι' ὕστερα ξέχασε καὶ τὸ δρόμο. Τριγύριζε σιὰ γυμναστήρια. Ἐκεῖ ποὺ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ κορίτσια θάμπωναν τὸν ἥλιο μὲ τὰ νειᾶτα τους. Στὴν ἀρχὴ τὰ κορίτσια τὴν φοβόνταν. Τάπαιρνε ἀπὸ πίσω καὶ τοὺς μουρμούριζε. «Πᾶρτε ἓναν ἄντρα. Πᾶρτε ἓναν ἄντρα». Μετὰ τὴν συνήθισαν καὶ γελοῦσαν.

Παιδιὰ καὶ κορίτσια γελοῦσαν καὶ τὴν πείραζαν. Ἀγκαλιάζονταν μπροστὰ της. Ἀγρίευε τότε τὸ βλέμα της καὶ τ' ἀγόρια εὔρισκαν τὴν εὐκαιρία νὰ προστατέψουν τὰ κορίτσια σφιγγοντάς τα πιδὸ πολύ. Πιδὸ πολύ. Μὰ σὰν ξεμονάχιαζε τὰ κορίτσια τους, μουρμούριζε παρακαλεστικά, πάνω ἀπ' τὰ γέλοια, τὰ πειράγματα καὶ τ' ἀγκαλιάσματα:

«Πᾶρτε ἓναν ἄντρα. Πᾶρτε ἓναν ἄντρα».

«Συνελήφθη,,

«Ἐδῶ περιπολικὸν ἐξῆντα τέσσαρα
ἀμέσου δράσεως· μᾶς ἀκοῦτε;
Ἀποστολὴ μας ἔληξεν ἐπιτυχῶς!
Διαρρήκτης Ἀρτοποιείου συνελήφθη
κατόπιν πολυῶρου καταδιώξεως.
Οἱ ἀρπαγέντες δύο ἄρτοι κατεσχέθησαν».

ΒΑΣ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΠΑΝΟΥ ΓΡΑΙΚΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΕΦΕΡΗ «ΠΟΙΗΜΑΤΑ»,

Δ' Ἔκδοση (1964)

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Ἡ μελέτη αὐτή εἶναι γραμμένη ἀπὸ ἕνα ἀπλὸ φίλο τῆς ποίησης.

Δὲν εἶμαι οὔτε ποιητῆς οὔτε τεχνοκριτικός. Εἶμαι ἀπλὸς φίλος τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, τῶν ὠραίων ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὅπως καὶ σὺ ἀναγνώστη μου, γιατί ἂν δὲν εἴσουν, δὲ θὰ διάβαζες αὐτὴ τὴ στιγμή τοὺς στοχασμούς μου.

Μὰ δὲ φτάνει ν' ἀγαπᾶς τὴν ποίηση γιὰ ν' ἀνοίξεις ἕνα βιβλίο μὲ ποιήματα καὶ ν' ἀποξεχαστεῖς μέσα στοὺς στίχους του.

Κάτι πρέπει νὰ ὑπάρχει πὸ νὰ σὲ κρατεῖ καρφωμένο στὴ θέση σου μὲ τὸ βιβλίο στὸ χέρι. Μὲ ἄλλα λόγια κάτι πρέπει νὰ καταλαβαίνεις ἀπὸ κείνα πὸ διαβάζεις. Ὁ Σεφέρης μᾶς λέγει πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ ὀλότελα ἀπαραίτητο. «Σὰν προφορικός ρυθμὸς ἢ ποίηση (...) ἀπαιτεῖ ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, ἐκεῖνον πὸ δίνεται μὲ τὸν ἀμεσότερο τρόπο, χωρὶς νὰ σταθεῖ νὰ λογαριάσει ἂν καταλαβαίνει».

Καὶ ἐξακολουθεῖ γενικεύοντας. «Τὸ ἔργο τῆς τέχνης, δὲν μᾶς λέει κάτι, δὲν μοι ἄζει μὲ κάτι, εἶναι κάτι. Μὲ αὐτὸ τὸ κάτι ἢ ἐρχόμαστε σὲ ἐπαφὴ ἢ δὲν ἐρχόμαστε».

Λοιπὸν, ὁ Παλαμᾶς πὸ δὲν ἐρχότανε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ μοντέρνα ποίηση, σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία αὐτή, δὲν εἶταν ποιητῆς.

Θέλω νὰ δείξω μὲ τὸ παράδειγμά μου πὼς ἡ συνταγὴ δὲν ἔχει γενικὴ ἐφαρμογή.

Τὸ σωστὸ εἶναι πὼς ἡ μοντέρνα ποίηση, προβάλλει στὸν ἀναγνώστη μιὰν ἀντίσταση. Ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ νικήσει τὴν ἀντίσταση, πρέπει νὰ παλαίψει μὲ τὴ σύγχρονη ποίηση. Καὶ νὰ παλαίψει σὲ τέτοιο σημεῖο, πού, ὅπως λέγει ὁ ποιητῆς Δ. Παπαδίτσας, στὸ τέλος θὰ ἀποδειχτεῖ ἢ θὰ ἀναδειχτεῖ καὶ ὁ ἴδιος ποιητῆς. «Σήμερα, λέγει ὁ Παπαδίτσας, ὑπάρχουν ποιητὲς πὸ ποιοῦν καὶ ποιητὲς πὸ δέχονται τὴν ποίηση» (1).

Αὐτοὶ πὸ «δέχονται ποίηση» εἶναι ἴσως ἐκεῖνοι πὸ ὀνομάσαμε, πάλαι ποτέ, ἀναγνώστες ἢ φίλους τῆς ποίησης, ἂν καὶ μπορεῖ νὰ μὴν συμπίπτουν ἐκεῖνοι μὲ τούτους. Πάντως σήμερα, ἀναγνώστες μὲ τὸ παλιὸ νόημα τοῦ ὄρου, δὲν ὑπάρχουν.

Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἡ ποίηση μὲ τὸ παλιὸ νόημα. Καὶ νομίζω πὼς ἀπὸ αὐτοῦ προέρχεται ὀλη ἡ παρανόηση. Σήμερα βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ κάτι νέο, κάτι πρωτόφαντο, πὸ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ παλιό, πὸ ὅμως σ' αὐτὸ ἀναζητοῦμε κείνο τὸ παλιό, τὸ συγγέουμε καὶ τὸ συγκρίνουμε μὲ τὸ παλιό, ἐνῶ δὲν πρέπει. Ἐνῶ εἶναι ἄλλο τὸ ἕνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο. Τὸ μόνο κοινὸ πὸ ὑπάρχει, εἶναι τὸ ὄνομα, ὁ ὄρος, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Καὶ ἀπὸ τὰ ἐσωτερικά, ὅτι προέρχεται

1. Δ. Παπαδίτσα «Ποιήματα I».

ἀπὸ τὶς ἴδιες πηγές, θεραπεύει τὶς ἴδιες ἀνάγκες, ἀποβλέπει στοὺς ἴδιους στόχους. Ὅμως εἶναι κάτι ἄλλο, κάτι νέο, πὸν θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ πάρει νέο ὄνομα. Ἀκόμη πρέπει νὰ πάψουμε νὰ μιλάμε γιὰ στροφές, γιὰ στίχους καὶ γιὰ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα τῆς παλιᾶς ποίησης.

Ἄς ξανάρθουμε στὸν «ποιητὴ πὸν δέχεται ποίηση». Γιὰ νὰ γίνει κανεὶς ἕνας τέτοιος ποιητῆς, χρειάζεται νὰ βοηθηθεῖ.

Μὰ βοηθήματα δὲν ὑπάρχουν. Τὰ γύρωφα γύρω μου, μὰ δὲ βροῖκα οὔτε ἕνα. Ὅχι πὸς δὲν ἔχουν γραφεῖ χιλιάδες ἀράδες γιὰ νὰ ἐρμηνευτεῖ ἡ σύγχρονη ποίηση, πὸς συγκεκριμένα, ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη, μὰ οἱ ἐρμηνεῖες αὐτὲς χρειάζονται ἐρμηνεῖες κι' ἀντὶ νὰ φωτίζουν τὸν ἀνίδεο ἀναγνώστη (καμμιά φορὰ καὶ τὸν μεμνημένο, ὅπως τὸ 'πε ὁ Μαλάνος), τὸν συσκοτίζουν χειρότερα.

Δὲν ὑπῆρχε, λοιπόν, ἄλλος τρόπος νὰ ῥθῶ σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ποίηση τοῦ Σεφέρη, παρὰ νὰ καθίσω καὶ νὰ ἐτοιμάσω μόνος μου ἕνα βοήθημα γιὰ τὸν ἑαυτό μου. «Βοήθει σαντόν».

Μὲ τὴ σκέψη πὸς τὸ βοήθημα τοῦτο μπορεῖ νὰ εἶναι χρήσιμο καὶ σὲ ἄλλους, τὸ παραδίνω στὴ δημοσιότητα.

Ἡ παρούσα Μελέτη δὲν ἀναφέρεται σ' ὀλόκληρο τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σεφέρη. Ἀναφέρεται σ' ἕνα μέρος τοῦ ἔργου του, τόσο ὅμως, ὅσο εἶναι ἀναγκαῖο καὶ ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει τὰ ἐρμηνεύσουμε τὴ Σεφερικὴ ποίηση. Λέμε «ἀναγκαῖο καὶ ἀρκετὸ» γιὰτὶ ὑπάρχει ἕνα ἐλάχιστο ὄριο κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν μποροῦμε καὶ δὲν πρέπει νὰ καταπιανόμαστε μὲ καμμιά ἐρμηνεία.

Αὐτὸ ἔπαθαν οἱ κριτικοὶ πὸν ἔσπευσαν νὰ γράφουν κριτικὲς μὸλις φάνηκαν οἱ Συλλογές. Βιάστηκαν νὰ παρουσιάσουν τὶς κριτικὲς τους ὄχι μόνον χωρὶς νὰ ἔχουν ἐπαρκὲς ὕλικὸ στὴ διάθεσή τους, ἀλλὰ καὶ τὶς ἔκριναν ἀνεξάρτητα τῆ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Προσπάθησαν, λόγου χάρη, νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ μικρὰ ποιήματα τῆς «Στροφῆς», ἐνῶ τὸ κλειδὶ ποιημάτων ὅπως τὰ «Ἄργα μιλοῦσες» καὶ «Λυπημένη», βρίσκονται στὸ ποίημα «Ὁ κ. Στράτης Θαλασσινὸς περιγράφει ἕναν ἄνθρωπο». Κι' αὐτὸ ἔδωσε εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μιὰ στραβὴ κατεύθυνση στὴν κριτικὴ, πὸν συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Γι' αὐτὸ, ἡ πρώτη δουλειά μας ἐδῶ, στάθηκε, πρὶν ἀπὸ κάθε ἐρμηνεία, νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸ ἔδαφός μας. Νὰ μάθουμε δηλ. ἀπὸ πού ἀρχίζει καὶ ἴσαμε πού φθάνει τὸ ἀντικείμενο τῆς μελέτης μας, ἀπὸ ἀποψη νοηματικῆς ἐνότητας. Μὲ ἄλλα λόγια, νὰ δοῦμε ποιὸς κύκλος ποιημάτων ὀλοκληρῶνει μιὰ ποιητικὴ ἐνότητα.

Καὶ νὰ πὸν καταλήξουμε. Ἡ πρώτη ποιητικὴ ἐνότητα ἡ ὁ πρῶτος κύκλος, ἀρχίζει μὲ τὸ ποίημα «Ὁ κ. Στράτης Θαλασσινὸς περιγράφει ἕναν ἄνθρωπο», πὸν δημοσιεύθηκε σὲ περιοδικὸ στὰ 1937, σὲ Συλλογὴ στὰ 1940. (Ὅμως ἀπὸ τὰ 1932 εἶταν γραμμένο καὶ ὀριστικὰ διαμορφωμένο ἀλλὰ ἔμενε στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ. Σὰν σχέδιο θὰ εἶταν εἰσιμο πρῶτῆτερα, τουλάχιστο σύγχρονο μὲ τὰ ποιήματα τῆς Στροφῆς). Μεσοστρατίζει (ὁ κύκλος) μὲ τὴ Συλλογὴ «Μυθιστόρημα», πὸν βγῆκε στὰ 1935. Καὶ κλείνει μὲ τὴ Συλλογὴ «Στροφή»—«Στέρνα» πὸν βγῆκε στὰ 1931—1932.

Ἐτσι χρονολογικὰ ἔχουμε μιὰ πισωβατικὴ πορεία, ἐνῶ ἐκδοτικὰ ἔχουμε τὴν ἀντίθετη.

Περιορίζοντας τὴν ἐργασία μας σ' αὐτὸν τὸν κύκλο, ἀφίνουμε ἔξω ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία μας, τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σεφέρη.

Μὰ δταν θὰ ἔχουμε ἀναλύσει καὶ ἐρμηνεύσει σὲ βάθος τοῦτον τὸν κύκλο, πιθανῶς ἡ ἐργασία τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὑπόλοιπου ἔργου νὰ μᾶς φανεῖ περιττὴ. Γιὰτὶ ἡ κατανόηση τῶν ὑπόλοιπων ποιημάτων εἶναι πιά μιὰ τρέχουσα δουλειά.

Χάση στὰ βοηθήματα πὸ μᾶς δίνει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς μποροῦμε νὰ προχωρή-
σοιμε ἄνετα. Τὸ νόημα δὲν σκοπτάφτει πιά στὰ πυκνὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἀξεπέ-
ραστες δυσκολίες πὸν τρόμαξαν τοὺς κριτικούς του στὶς πρῶτες ἐμφανίσεις του.
Βέβαια ὀρισμένα ποιήματα ἀπαιτοῦν μιὰ ἰδιαίτερη προσπάθεια, προϋποθέτον μιὰ
πολὸν βαθειὰ καὶ πλούσια φιλολογικὴ κατάρτιση. "Ὁμως, παράκαμψή τους ἢ μὴ
κατανόησή τους, δὲν ἀσκεῖ καμμιά ἐπίδραση στὴν κατάκτηση τῆς Σεφερικῆς
σκέψης.

I

Εἰσαγωγή στὴ Σεφερικὴ ποίηση

Συγκεντρωμένο σὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις «Ίκαρος» (βρισκόμαστε ἤδη στὴν
5η) τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σεφέρη δὲν εἶναι ὀγκῶδες. Καὶ ὅμως ἀντιπροσωπεύει
ἐργασία μιᾶς τριακονταετίας, ἂν λογαριάσουμε ἀπὸ τὰ 1924 πὸν πρωτοφάνηκε
ὁ ποιητὴς (1) ἴσαμε τὴν τελευταία του Συλλογὴ «Κύπρον οὐ μ' ἐθέσπισεν» 1955.

Αὐτὸ σημαίνει πὸς ὁ ποιητὴς δουλεύει τοὺς στίχους του πάλι καὶ πάλι.
Ἀφιερώνει πολὺ χρόνον σὲ ἀφανὴ ἐργασία, σὰν τὸν γεωργὸ πὸν καλλιεργεῖ μιὰ
σκληρὴ καὶ ἄνυδρη γῆ. Καὶ ὅπως οἱ ἀποδόσεις τῆς σκληρῆς καὶ ἄνυδρης γῆς
εἶναι μικρές, ἀλλὰ τὰ προϊόντα τοὺς διαλεχτά, ἔτσι καὶ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ
Σεφέρη, εἶναι μικρὸ σχετικὰ σὲ ὄγκο, μὰ ἐξαιρετικὸ σὲ ποιότητα.

Ὁ καλλιτέχνης εἶναι τὸ ὕφος του. Ἄλλὰ τὸ ὕφος εἶναι προϊόν τοῦ ἥθους
του καὶ αὐτὸ τὸ ἥθος του ἀποκαλύπτει, ἀκριβῶς, ἡ ποίησή του. Ἀναθρεμμένος
σ' ἓνα αὐστηρό, πατριωτικὸ, περιβάλλον, παίρνοντας μιὰ ὀρισμένη οἰκογε-
νειακὴ ἀνατροφή καὶ διαμορφώνοντας τὸ χαρακτῆρα του στὸ διπλωματικὸ ὑπαλ-
ληλικὸ ἐπάγγελμα, φυσικὸ εἶταν ν' ἀποκτήσει αὐτὴ τὴν ἐγκράτεια στὴν ἔκφραση
καὶ τὴν αὐτοκυριαρχία στὶς ἐκδηλώσεις του, στοιχεῖα ἐξῶφθαλμα καὶ τηλεσκοπι-
κῶς φανερὰ στὸ ἔργο του.

Ποτὲ σὲ καμμιά περίπτωσι δὲν «ὑψώνει» τὴ φωνή του μέσα στοὺς στίχους
του. Καὶ ποτὲ δὲν ἐπιτρέπει σὲ μιὰ λέξη ἢ σὲ μιὰ φράση, νὰ ξεχωρίσει καὶ νὰ
ξεπεράσει τίς ἄλλες.

Ἡ ποίησή του, δὲν εἶναι ἓνας ὀρητικὸς χεῖμαρρος πὸν ροβολάει ἀπὸ τὴ
βουνήσια κοίτη τοῦ ἀφροκοπώντας. Εἶναι ἓνας ἤρεμος ποταμὸς πὸν ρέει μεγαλό-
πρεπα στὴν καμπύσια τοῦ κοίτη, ὡσὰν τὸν Πηνειό, «σχολῆ καὶ πράως προῖων,
ἐλαίου δίχην».

Ὅχι πὸς δὲν ἔχει κι' αὐτὸς, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀφορμὲς νὰ ἐξοργι-
σθεῖ, νὰ ξεφωνήσει. ἔχει καὶ παραέχει τίς πικρίες του καὶ τίς αἰτίες πὸν ἐξ-
οργίζουν, καὶ πολὺ συχνὰ μάλιστα, πρᾶγμα πὸν συμβαίνει ἰδιαίτερα στὸ διπλω-
ματικὸ ἐπάγγελμα, πὸν εἶναι ἓνας συνεχῆς, δολερὸς καὶ φαρμακερὸς διαξιφισμὸς
σὲ κάθε στιγμὴ, ἀκόμη καὶ χωρὶς λόγο.

Ἄλλὰ μιὰ ἐπίμονη προπαρασκευὴ καὶ μιὰ μακρόχρονη θητεία εἶχαν τὰ
ἀποτελέσματά τους:

Ὁ κύριος αὐτὸς
κάθε πρωτὶ κάνει τὸ λουτρό του
μέσα στὰ νερὰ τῆς νεκρῆς θάλασσας
ἔπειτα φορεῖ ἓνα πικρὸ χαμόγελο
γιὰ τὴ δουλειὰ καὶ τοὺς πελάτες.

(Ψυχολογία).

1. Fog, Λονδίνο, Χριστούγεννα, 1924.

Όταν καμμιά φορά νοιώθει τὴν ὀργὴν νὰ τὸν παρασέρνει πάνω στὴ «ρύμη» τοῦ «κατηγορῶ» του, κόβει ξαφνικὰ τὴν κουβέντα γιὰ νὰ μὴν παραφερθεῖ :

—«*Τώρα καλύτερα νὰ λησμονήσουμε πάνω σὲ τοῦτα τὰ χαλίγια
δὲ φελᾶ νὰ μιᾶμε
τὴ γνώμη τῶν δυνατῶν ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ τὴ γυρίσει ;*»

(Σαλαμίνα τῆς Κύπρου).

Μόνο μιὰ φορά μέσα στὶς τόσες ἀφορμὲς ποὺ εἶχε, φαίνεται νὰ ξεχνάει τὴν ἀρχὴν του καὶ νὰ ὑψώνει τὴ φωνὴν του σὰν κραυγὴ ὀδύνης καὶ κατηγορίας. Αὐτὸ γίνεται μὲ τὸ ποίημα «Ἡ ἀπόφαση τῆς λησμονιᾶς», τὸ περισσότερο νευρῶδες ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ ποιήματά του, ὅπου ἡ γλώσσα παίρνει μιὰ ἐξαιρετικὰ δόση τραχύτητας :

*«Κι' ὅμως δὲν εἶταν ἄλλα τὰ πουλιὰ ποὺ σφάζαν τὶς χωριατοπούλες.
τὸ αἷμα κοκκίνιζε τὸ γάλα πάνω στὶς πλάκες τοῦ δρόμου
καὶ τ' ἄλογά τους ἀθόρυβα σὰν τὸ λυωμένο μολύβι
ρίχναν ἀδιάβαστα σχήματα μέσα στὶς γοῦρνες.*

Ἄλλὰ ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι μοναδική. Δὲν πρόκειται νὰ ξανακουσθεῖ μέσα σ' ὀλόκληρη τὴν ποίησή του.

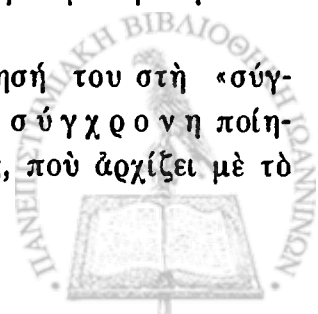
Ἡ σὺ γ χ ρ ο ν η π ο ί η σ η τέχνη τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ δύσκολου

Τὸ ἔργο τοῦ Σεφέρη ὑποβάλλει. Ὅταν ἔκαμε τὴν πρώτη του ἐμφάνιση στὰ 1931 με τὴ Στ ρ ο φ ῆ, ποὺ κυκλοφόρησε σὲ 200 ἀριθμημένα ἀντίτυπα, σὰν εἶδος αὐτοπαρουσίασης στοὺς ὁμότεχνους, ἐλάχιστοι εἶταν ἐκεῖνοι ποὺ τὴν καλοδέχτηκαν, στοὺς περισσότερους ἐπροκάλεσε τὴν ὀργή, τὴ χλεύη, τὴν αὐστηρὴν ἐπίκριση, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Καραντώνης, ἀλλὰ κανένας δὲν τὴν προσπέρασε. Ὁ Παλαμᾶς τὸν παραδέχθηκε ἴσαμε τὴ μορφῆ. «Βλέπω, ἔγραψε, πὼς ὁ ποιητῆς τῆς Στ ρ ο φ ῆς εἶναι κύριος τῆς μορφῆς μὲ τὸ παραπάνω». Ἄλλὰ τόσο μόνο. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ποιητικῆς οὐσίας ὁ Παλαμᾶς τὸν κατέτασε ἀνάμεσα στοὺς «ἀριστοκρατικούς στιχοπλέκτες» τοῦ καιροῦ του.

Μένουμε, λοιπόν, κατάπληκτοι δταν ἔχοντας τέτοιες προϋποθέσεις, παρακολουθοῦμε τὸ γρήγορο ἀνέβασμα τοῦ ποιητῆ τῆς Στ ρ ο φ ῆς μέσα σὲ τριάντα χρόνια, μὲ τελικὸ ἐπίτευγμα μιὰ διεθνή ἀναγνώριση.

Ἐκεῖνο ποὺ ἐξένιζε τοὺς συγχρόνους του, εἶταν οἱ νέοι ρυθμοὶ ποὺ ἔφερεν στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση καὶ περισσότερο ἡ γλώσσα ποὺ μιλοῦσε. Μιὰ γλώσσα ποὺ κανένας δὲν καταλάβαινε, οὔτε οἱ κριτικοὶ του ποὺ ἔσκυψαν μὲ ἀγάπη πάνω στὸ ἔργο του.

Ἡ γλώσσα ποὺ μιλεῖ ὁ Σεφέρης, κατατάσσει τὴν ποίησή του στὴ «σύγχρονη ποίηση». Ὁ ἴδιος προσδιορίζει τί ἐννοοῦμε μὲ τὸν ὄρο σὺ γ χ ρ ο ν η ποίηση : »...ἐννοῶ, λέγει, τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ποιητικῆς ἐξέλιξης, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ

ἔργο τοῦ Καρόλου Μπωντελαίρ, ἔχει γιὰ πρῶτο σημαντικό στάσιμον τὸ Γαλλικὸ Συμβολισμὸν καὶ συνεχίζεται ὡς τὰ μεταπολεμικά μας χρόνια» (1).

Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα χαρακτηριστικά τῆς ποίησης αὐτῆς εἶναι τὸ σκοτεινὸν καὶ τὸ δύσκολο ὕφος.

Ἄν καὶ ὅλοι, ποιητὲς καὶ κριτικοί, δὲ φειδωλεύονται νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ «σκοτεινὸν» καὶ τὸ «δύσκολο», ὥστόσο κανένας τους δὲν καταπιάστηκε νὰ μᾶς μιλήσει πλατύτερα γι' αὐτά, νὰ μᾶς δώσουν τὸν ὄρισμό τους, νὰ τὰ αἰτιολογήσουν καὶ νὰ τὰ ἐρμηνέψουν. Ἐμμεσα μόνον μποροῦμε νὰ βγάλουμε κάποιον συμπέρασμα καὶ νὰ ποῦμε τί εἶναι τὸ ἓνα καὶ τί τὸ ἄλλο καὶ μέχρι ποῦ ποῖδ σημεῖον ταυτίζονται (2).

Ὁ Τίμος Μαλάνος στὴ Μελέτη του «Ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη» ἀφιερώνει τὸ πρῶτο τῆς κεφαλαιῶν τὴν «Παράδοξον τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ δύσκολου». Καὶ ἐνῶ μᾶς λέγει, ὁ ἄνθρωπος, τόσα πράγματα πάνω σ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους... ἀπὸ θεωρητικὴ ἀποψη, δὲν μπαίνει στὸν κόπον νὰ μᾶς ξεκαθαρίσει ἂν ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο καὶ τί εἶναι τέλος πάντων τὸ σκοτεινὸν καὶ τί τὸ δύσκολο.

Πόση χρῆση δὲν κάνει αὐτῶν τῶν δυὸ ὄρων στὶς κριτικὰς του καὶ ὁ Ἄντρεας Καραντώνης, ἀλλὰ πούθεν δὲ μᾶς ξεκαθαρίζει τὰ πράγματα.

Μόνον στὸν Μάρκο Αὐγέρη βρίσκω μιὰ περικοπή, μᾶλλον ἰσχνή, πάνω στὸ θέμα τοῦ ἐρμητισμοῦ (3). «Ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη εἶναι δύσκολη γιὰτὶ εἶναι διάσπαρτη ἀπὸ παραστάσεις μνημῆς καὶ ἐμπειρίες, πού συνδέονται στενά μὲ τὴν προσωπικὴν ζωὴν του». (σ. 35).

Ὅσο γιὰ τὴν αἰτιολόγησιν τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἐρμητισμοῦ νὰ τί λέγει: «...ἡ κλειστὴ ἔκφρασις φανερώνει μιὰ βαθύτερη διάστασις τῶν τεχνιτῶν μὲ τὸν κόσμον πού τοὺς περιβάλλει. Δείχνει τὴν περιφρόνησίν τους στὸ γούστο καὶ στὸ χαμηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδον τοῦ περιγύρου πού ζοῦν. Ὁ ἐρμητισμὸς παρουσιάζεται σὰν μιὰ διαμαρτυρία γιὰ τὴ σημερινὴ πραγματικότητά καὶ ὁδηγεῖ στὴν τέχνη τῶν κλειστῶν κύκλων, ὅπου οἱ τεχνίτες ἀποτραβιοῦνται σ' ἓναν ἀποκλειστικὸν δικόν τους κόσμον, ἀπαραβίαστο ἀπὸ τοὺς ἀμύητους καὶ τοὺς βέβηλους». (Αὐτ. σ. 36).

Ὁ Σεφέρης θὰ ἀποκρούσει αὐτὴ (τὴν εὐκολὴν) ἐρμηνείαν πού εἶναι ταυτόχρονα καὶ κατηγορία ἐναντία στοὺς τεχνίτες. Θὰ δοῦμε τί λέγει πῶς κάτω. Μὰ ὁ ἴδιος, δικαιώνοντας τὸν Αὐγέρη, θὰ γράψει προηγουμένως: «Δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι καμμιά ἄλλη ποίησις περισσότερο ἀνοιχτὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ, λέω μόνον ὅτι (.....) πρῶτα μ' ἐνδιαφέρει ἡ συντήρησις τῆς ποίησης, ἔστω καὶ ἂν εἶναι γιὰ τρεῖς μόνον ἀνθρώπους (4) καὶ ἔπειτα ἡ πλατύτερη ἐπαφὴ τῆς μὲ τὸν κόσμον».

Μ' ὅλο τοῦτο, στὴν Εἰσαγωγὴν του στὴ μετὰφραση τῆς Ἑρμητικῆς Χώρας (1936) ὁ Σεφέρης θὰ πεῖ:

«Δὲ θὰ ἤθελα νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι πιστεύω πῶς ἡ ποίησις ἔγινε μιὰ ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις. Θέλω μονάχα νὰ παρατηρήσω πῶς ἀντὶ νὰ λέμε ὅτι ἡ ποίησις ἔχει φτάσει στὸ σημεῖον νὰ ἀρνεῖται τὴν ἐπικοινωνία εἶναι πολὺ πῶς σωστὸν νὰ φιλοσοφήσουμε πάνω σ' ἓναν κόσμον, ὅπου ἡ ἐπικοινωνία ἔγινε τόσο δύσκολη, γιὰ νὰ ὑπαγορευθεῖ μιὰ τόσο δύσκολη τέχνη».

Ὁ Σεφέρης, δηλ. ἀντιστρέφει τὴ θέσιν τοῦ Αὐγέρη. Ὅχι ὅτι ὁ ποιητὴς

1. Ἡ ὑπογράμμισις τοῦ Σεφέρη.

2. Μόνον σὲ περιόδ. βρίσκω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μελέτες πάνω στὸν ἐρμητισμὸν. Τοῦ Β. Νησιώτη «Ὁ ἐρμητισμὸς στὴν ποίησις». Κριτικὴ Θεσσαλονικῆς τ. 2. 1959.—Τοῦ Μαν. Λαμπρίδη σὲ περιόδ. «Μαρτυρίες» (τ. 1, 3, 5—6)—Τοῦ Στ. Ροζανῆ «Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐρμητισμοῦ» Ἐπιθ. Τέχνης τ. 127 καὶ περικοπὲς σὲ βιβλιοκρισίες, ὅπου οἱ κριτικοὶ κατὰ τὸ συνήθειον τους, μιλοῦν περισσότερο γιὰ γενικὰ θέματα παρὰ γιὰ τὸ κρινόμενον ἔργον. Μελέτη ἐκδομένη σὲ βιβλίον, δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου καμμιά.

3. «Ἡ ποίησις τοῦ Σεφέρη». Ἀφιέρωμα στὰ 30 χρόνια τῆς Στροφῆς. Ἀθήνα 1961.

4. Λίγον ἀργότερον ἀνέβασε τοὺς τρεῖς σὲ ἑκατό. Μεγάλῃ συγκατάθεσιν

ἀρνεϊται τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἡ ἐπικοινωνία ἔγινε τόσο δύσκολη ὥστε ἡ δύσκολη ποίηση νὰ προκύπτει σὰν παράγωγός της. Δὲν εἶναι, λοιπόν, αἰτία ἡ δύσκολη ποίηση, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα. Κι' ἂν ὁ τεχνίτης «ἀναγκάσθηκε νὰ πάει σὰν τοὺς μυστικούς, ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο», σ' αὐτὸ δὲ φταίει ὁ τεχνίτης. ἀλλὰ ἡ ἐποχὴ του, ὁ κόσμος, ἡ κοινωνία.

Καὶ γιὰ τὴ γλώσσα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ τεχνίτης, γι' αὐτὸ τὸ ὕψος τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο, πάλι δὲν εἶναι αὐτὸς ὑπαίτιος. Γιατὶ δὲν «εἶναι ἐλεύθερος νὰ προτιμῆσει μιὰν ἄλλη ἔκφραση ἀπὸ ἐκείνη ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει τὸ ὕλικὸ ποὺ ἔχει νὰ διατυπώσῃ, χωρὶς νὰ πάσῃ νὰ εἶναι καλλιτέχνης».

Καὶ ἡ ἔκφραση αὐτὴ ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει τὸ ὕλικό του εἶναι μιὰ καὶ μόνη, αὐτὴ ἡ σκοτεινὴ καὶ δύσκολη. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὁ τεχνίτης πασχίζει ἀνάμεσα σὲ μύριες δυσκολίες, νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς τὴν τελευταία ἀναπότρεπτη στιγμή ὀρισμένες ἀξίες, ποὺ χωρὶς αὐτὲς ὁ κόσμος θὰ ἔχει χάσει κάθε ἀνθρώπινη ὑπόσταση». Ἀντί, λοιπόν, νὰ βιαζόμαστε νὰ ἀπαγγείλουμε τὴν καταδίκη τοῦ τεχνίτη, καλύτερα νὰ τοῦ ἀποδώσουμε χάρι γιὰ τὸ ἔργο του.

Μὲ αὐτὰ ποὺ μᾶς ἀναπτύσσει ὁ Σεφέρης οὔτε διαχωρίζει, οὔτε καθορίζει τί εἶναι σκοτεινὸ καὶ τί εἶναι δύσκολο. Μᾶς δίνει ὅμως μιὰν ἄλλη ὄψη τοῦ δύσκολου.

Μέχρι τώρα καὶ σὲ ὄλους τοὺς κριτικούς, τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο ἐμφανιζόντουσαν ἔξεταζόμενα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀναγνώστη. Ὁ ἀναγνώστης βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἓνα σκοτεινὸ ὕψος, σὲ μιὰ σκοτεινὴ ἔκφραση καὶ ἀδυνατεῖ νὰ μπεῖ στὸ νόημα τοῦ ποιήματος. Ὁ ἀναγνώστης προσκρούει σὲ κάτι τὸ ἀδιapέραστο καὶ τὸ πυκνὸ καὶ δυσκολεύεται νὰ προχωρήσῃ πιὸ μέσα.

Τώρα τὰ πράγματα μᾶς ἐμφανίζονται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ποιητῆ. Ὁ Σεφέρης ἐπικαλεῖται τὴν περικοπὴ αὐτὴ τοῦ André Lhote «...ἡ τέχνη ἔγινε συγκλονιστικὴ μὲ τὴν τεχνικὴ της, ποὺ εἶναι ἀπαύγασμα τῶν ἐσωτερικῶν ἀγῶνων τοῦ ποιητῆ στοὺς ὁποίους οἱ ἀγῶνες τοῦ κάθε κοινῦ ἀνθρώπου βρίσκουν τὶς πιστὲς τοὺς ἀντιστοιχίες».

Καὶ συνεχίζει ὁ Σεφέρης: »Ἡ τεχνικὴ τοῦ Μαλαρμέ καὶ τοῦ Ρεμπώ ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει κατὰ μέγα μέρος ἡ σύγχρονη ποιητικὴ, δὲν εἶναι ἀπλῆς ἀναζητήσεις μορφῆς, εἶναι ἀνθρώπινα δράματα...».

Καὶ ἀκόμη: «Πίσω ἀπὸ τοὺς παράξενους τρόπους καὶ τὶς περιπλοκὲς ποὺ δυσανασχετοῦν, παίζεται κάποτε μιὰ πολὺ τραγικὴ ὑπόθεση. Διακυβεύεται ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἀγωνίζεται, μὲ τὴν κάθε στάλα τοῦ αἵματός του, νὰ ἰσορροπίσῃ τὰ ἀλλοπρόσαλλα στοιχεῖα ποὺ τοῦ προσφέρνει ὁ τριγύρω του κόσμος».

Ἰδιαιτέρως ἀξιοπρόσεκτα εἶναι τὰ πάρα κάτω:

«Ἡ ποίηση τοῦ Ἐλιοτ, λέγει ὁ Σεφέρης, δὲν εἶναι σκοτεινὴ...».

Ἐντελῶς ἀνάλογα θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε: «Ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη δὲν εἶναι σκοτεινὴ...». Καὶ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ προχωρήσουμε ἀπὸ κοινῶν: «Ἀντίθετα ἐκεῖνο ποὺ τὴ διακρίνει εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ καθαρότητα στὶς λεπτομέρειες. Δὲν ἔχει τίποτε τὸ φευγαλέο στὶς εἰκόνες του, καμμιά θολοῦρα γύρω ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ποὺ διατυπώνει, τὰ μέσα τῆς ἔκφρασής του εἶναι πάντα ἄμεσα καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς σκηνοθεσίας του μὲ σκληρὰ περιγράμματα»,

Νομίζω ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω κάπως πλησιάσαμε τὸ νόημα τῶν δρων σκοτεινὸ καὶ δύσκολο.

Δὲν ὑπάρχουν ποιητὲς δύσκολοι, λέγει ὁ Σεφέρης. Ὅλη ἡ ποίηση εἶναι δύσκολη. Μόνον ὅτι τώρα περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε, τὸ ὕλικὸ ποὺ ἔχει μπροστὰ του καὶ θέλει νὰ κατεργασθεῖ ὁ τεχνίτης, ἔχει γίνει τρομερὰ δύσκολο καὶ δὲν ὑπακούει στὴν κατεργασία. Καὶ ὁ ποιητὴς παλεύει νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ ὕλικου

του. Ἀποτέλεσμα τὸ σκοτεινὸ ὕφος, τὰ ἀκατανόητα σχήματα, ἡ ἀκατάληπτη γλώσσα.

Τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο εἶναι κατὰ συνέπεια, στοιχεῖα στενὰ ὑφασμένα, τὸ ἓνα βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ τὸ ἓνα χωρὶς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Καὶ τὰ δυὸ συμπορεύονται στὴν ποιητικὴ δημιουργία καὶ συναποτελοῦν τὴν οὐσία τοῦ σκοτεινοῦ—δύσκολου ποιήματος.

Καὶ ὅπως ἡ ποιητικὴ οὐσία ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν ψυχροσυναισθηματικὸ κόσμον τοῦ ποιητῆ, ἔτσι καὶ τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο ἔχει τὴν ἴδια πηγὴ, ἀναβρῦζει ταυτόχρονα μὲ τὴν ποιητικὴ οὐσία καὶ ἀναγκάζει τὸν ποιητὴ νὰ μιλήσῃ αὐτῇ τὴν μοναδικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ γλώσσα ποῦ τοῦ δίνεται ἔσωθεν, χωρὶς νὰ τοῦ ἀφίνεται περιθώριο ἐκλογῆς, ἂν θέλει νὰ σταθεῖ πραγματικὸς καὶ ἀνεξάρτητος καλλιτέχνης. Ἰσχύει καὶ ἐδῶ ὅ,τι ἰσχύει σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας: **Κάθε τὶ ποῦ γίνεται προέρχεται ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη.** (Σεφέρης).

Τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο δὲν εἶναι εὖρημα, δὲν ὑπάρχει στὴ σκέψη καὶ στὴν ἀπόφαση τοῦ τεχνίτη. Ὑπάρχει στὴ φύση τῶν πραγμάτων καὶ ὑλοποιεῖται διὰ τοῦ τεχνίτη.

Ὁ μηχανισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ δύσκολου

Κατὰ συνέπεια τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ δύσκολο δὲν εἶναι ἀντικείμενο τῆς ἀποκλειστικῆς δικαιοδοσίας τῆς ψυχολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τεχνολογίας, ποῦ θὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς. Ἀλλὰ γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἓνα καὶ μόνον σχῆμα. Κάθε τεχνίτης ἔχει τὸ δικό του. Καὶ ὅσο στενὰ κι' ἂν εἶναι τὰ ὄρια τοῦ μεταβλητοῦ ποῦ μέσα τους εἶναι ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων νὰ κινηθεῖ ὁ τεχνίτης, πάντως ὑπάρχει μιὰ κάποια ποικιλία ποῦ διαμορφώνει τὴν τεχνικὴ τοῦ ἔρμητισμοῦ.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὅσο κι' ἂν ὁ ἔρμητισμὸς εἶναι μιὰ ψυχικὴ λειτουργία ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὰ κατάβαθα τοῦ τεχνίτη, στὴν ὕλική του μορφή δὲν παύει νὰ ἀπαιτεῖ ἓνα τεχνικὸ σχῆμα. Ὁ μηχανισμὸς εἶναι ἡ λύση, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ προβλήματος. Γιατὶ ἂν ὁ ἔρμητισμὸς δὲν εἶχε κάποιο μηχανισμὸ, ἡ ἀποκρυπτογράφηση τοῦ θὰ εἶταν ἀδύνατη. Ὅπως ἂν ἡ Φύση δὲν εἶχε τὴ Μηχανικὴ τῆς, δὲ θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ ἀποκαλύψουμε τὰ μυστικά της.

Μιλώντας μας ὁ Σεφέρης, γιὰ τὸ μηχανισμὸ τῆς ποιητικῆς τοῦ Ἐλιοτ, μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ μηχανισμὸ τῆς δικῆς του ποιητικῆς. Γιατὶ ὅσες παραλλαγές καὶ παρεκκλίσεις καὶ ἂν ἐπιχειρεῖ ἀπὸ τὴν τεχνικὴ τοῦ Ἐλιοτ, μὲ τὰ στενὰ ὄρια ποῦ ἔχει ἡ μεταβλητὴ, δὲν παύει νὰ παραμένει πιστὸς μαθητῆς του.

Κατὰ τὸν Σεφέρη, ἡ ποίηση τοῦ Ἐλιοτ, ἔχει τὶς ἐπόμενες τρεῖς δυσκολίες ἢ ἰδιοτυπίες.

Πρώτη δυσκολία. Εἶναι ποίηση οὐσιαστικὰ δραματικὴ.

Ὁ Μαλάνος μᾶς ἐξηγεῖ (προτιμῶ τὴ διατύπωση τοῦ Μαλάνου) τί ἐστὶ δραματικὴ ποίηση. «Δραματικὴ εἶναι κάθε ποίηση ποῦ ἔχει τὴν ἰκανότητα (μ' ὅλον ὅτι δὲν ἐργάζεται γιὰ τὴ σκηνή) νὰ συλλαμβάνει καὶ μὲ ἐνάργεια νὰ ἀποδίδει πλάσματα ἀνθρώπινα, πράξεις, φερόσιμα, δράση. Καὶ ἐπίσης εἶναι δραματικὴ ἂν ἔχει τὴ δύναμη νὰ μεταδίδει τὴν αἴσθηση τῆς πραγματικῆς ζωῆς, τὴν αἴσθηση τοῦ ἀμέσου παρόντος, ὅπως συμπεραίνει ὁ Μάθισσεν· ὁπότε, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάπτυξη ποῦ ἐπιχειρεῖ ὁ Οὐίντερς τοῦ συμπεράσματος αὐτοῦ, «κάθε ποίηση μπορεῖ νὰ εἶναι δραματικὴ, ἐφ' ὅσον κατορθώνει νὰ δίνει τὴν πλάνη ὅτι ἡ περιγραφόμενη ἐμπειρία γίνεται στὸ ἄμεσο παρόν».

Τέτοια εἶναι ἡ ποίηση τοῦ Ἐλιοτ. Ἀλλὰ ἡ δυσκολία δὲν ἔγκειται σ' αὐτό.

Ἡ δυσκολία, κατὰ τὸν Σεφέρη, ἔγκειται στὸ γεγονός ὅτι «πίσω ἀπὸ τὸ δράμα ποὺ φαίνεται νὰ παίζεται, ὑπάρχει ἓνα ἄλλο δράμα ποὺ ξετυλίγεται βαθύτερα καὶ παράλληλα πρὸς τὸ πρῶτο».

Καὶ συνεχίζει :

«Ἔτσι ἐνῶ τὸ ἀπώτερο νόημα τοῦ ποιήματος εἶναι ἐνιαῖο καὶ καθόλου θολό—τὸ θολό εἶναι πάντα κακὴ λογοτεχνία—τὰ μερικὰ νοήματα δὲν τείνουν ποτὲ σ' ἓνα καὶ μόνο σκοπό, εἶναι μπορεῖ νὰ πει κανεὶς, νοήματα διχλωτά, ποὺ μὲ τὸ ἓνα σκέλος πατοῦν στὴν ἄμεση δράση ποὺ βλέπουμε, καὶ μὲ τὸ ἄλλο σ' ἓνα δράμα ποὺ ξετυλίγεται δὲν ξέρω πόσο βαθύτερα στὴ συνείδησή μας. Καὶ ἡ διφυΐα αὐτῆ τῶν σκοπῶν ἀλληλοσυμπληρῶνεται. Ἐνῶ τὸ ἐξωτερικὸ κερδίζει σὲ προοπτικὴ, τὸ ἐσωτερικὸ κερδίζει σὲ ἐνάργεια».

Καὶ προσθέτει σὲ ὑποσημείωση : «Στὴ σύγχρονη τέχνη ὑπάρχει πάντα καὶ κάτι ἄλλο, ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο ποὺ ξυπνᾷ ἀμέσως τὰ συναισθήματά μας καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι κάποτε ἀσήμαντο. Αὐτὸ τὸ ἀσήμαντο καὶ ἡ ἀνάγκη ἐνὸς ἀκροατῆ ποὺ θὰ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἀκούει τὶς ἀρμονικὰς νότους ἐνὸς δοσμένου αἰσθηματικοῦ κινήτρου, δὲν εἶναι ἀπὸ τὶς μικρότερες δυσκολίες τῆς ποίησης αὐτῆς».

Μερικοὶ κριτικοί, ὅπως ὁ Καραντώνης καὶ ὁ Τάκης Παπατσώνης, ἔχουν ἐπισημάνει τὴν πολλαπλότητα τῶν νοημάτων στὴν ποίηση τοῦ Σεφέρη.

Δὲν θὰ εἶχαν ὁμως καμμιά ἀξία αὐτὰ ποὺ ἐκθέτουμε ἐδῶ, ἂν δὲν τὰ συν-οδέψουμε μὲ κάποια παραδείγματα. Παίρνω δυὸ ἀπὸ τὸ «Μυθιστόρημα».

Α'

Ποίημα IB

μότο : μποτίλια στὸ πέλαγο

*Τρεῖς βράχοι, λίγα καμμένα πεῦκα κι' ἓνα ρημοκλήσι
καὶ πάρα πάνω
τὸ ἴδιο τοπίο ἀντιγραμμένο ξαναρχίζει·
τρεῖς βράχοι σὲ σχῆμα πύλης σκουριασμένοι
λίγα καμένα πεῦκα, μαῦρα καὶ κίτρινα
κι' ἓνα τετράγωνο σπιτάκι θαμμένο στὸν ἀσβέστη·
καὶ πάρα πάνω ἀκόμη πολλές φορὲς
τὸ ἴδιο τοπίο ξαναρχίζει κλιμακωτὰ
ὡς τὸν ὀρίζοντα, ὡς τὸν οὐρανὸ ποὺ βασιλεύει.
Ἐδῶ ἀράξαμε τὸ καράβι...*

Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ καθαρὰ ἐδῶ νὰ παρακολουθήσει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλιοτικῆς ποιητικῆς, τίποτε τὸ σκοτεινὸ, ἀντίθετα, μιὰ ἐξαιρετικὴ καθαρότητα στὶς λεπτομέρειες, τίποτε τὸ φευγαλέο στὶς εἰκόνες, τὰ μέσα τῆς ἔκφρασης ἄμεσα καὶ τὸ ἀντικείμενο ποὺ σκηνοθετεῖ μὲ σκληρὰ περιγράμματα. Μποροῦμε στὴν εἰκόνα αὐτῆ νὰ ἀναγνωρίσουμε ἓνα ὁποιοδήποτε παραλιακὸ τοπίο τοῦ Αἰγαίου, ἢ ἀμεσότητα μᾶς δίνεται μὲ τὰ καμένα πεῦκα ποὺ στέκουν ἀκόμη μαῦρα καὶ κίτρινα, τόσο λίγος χρόνος ἔχει περάσει ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐνέσκηψε ὁ ὄλεθρος.

Αὐτὸ τὸ μέρος ἔχει ἓνα κρυφὸ λιμανάκι, ποὺ ἐμεῖς τὸ ξέρουμε, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ νερό, καλὸ καταφύγιο γιὰ νὰ ἐπισκευάσουμε τὶς ζημιὲς ποὺ ἔχουμε πάθει,

*νὰ ματίσουμε τὰ σπασμένα κουπιά
νὰ πιοῦμε νερὸ καὶ νὰ κοιμηθοῦμε.*

Μιά πράξη κι' αὐτὴ πὺν μπορεῖ νὰ εἶναι σύγχρονη, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ παλιά, πολὺ παλιά, ἱστορικὴ.

Ἐνθάδ' ἐπ' ἠπειρῶ βῆμεν καὶ ἀφυσσάμεθ' ὕδωρ
(κ. 88)

δὴ τότε κοιμήθημεν ἐπὶ ρηγμῖνι θαλάσσης
(κ. 559)

Ἄλλὰ δὲν πρόφτασαν νὰ ματίσουνε τὰ κουπιὰ :

Ἐδῶ μέσα στὰ βότσαλα βρήκαμε ἓνα νόμισμα (1)
καὶ τὸ παίξαμε στὰ ζάρια
τὸ κέρδισε ὁ μικρότερος καὶ χάθηκε

Ὅσο ἤσυχια κι' ἀθόρυβα κι' ἄν ἦρθανε ν' ἀράξουνε τὸ καράβι τους, οἱ ντόπιοι (οἱ ἐχθροὶ) τοὺς πῆραν εἶδηση, τοὺς ἐπιτεθήκανε καὶ πάνω στὴ συμπλοκὴ πὺν ἀκολούθησε σκοτώθηκε ὁ μικρότερος, κέρδισε τὸ νόμισμα πὺν εἶναι τὸ ναῦλο στὸ πορθμεῖο τοῦ Χάρου.

Οἱ ὑπόλοιποι.

Ξαναπαρκάραμε μὲ τὰ σπασμένα μας κουπιὰ

Ὅπως ἀκριβῶς καὶ πρὶν τρεῖς χιλιάδες χρόνια.

Οἱ δ' αἰψ εἰσβαῖνον καὶ ἐπὶ κληῖσι καθίζον
ἐξῆς δ' ἐξόμενοι πολὴν ἄλα τύπτον ἐρετμοῖς (2)
(κ. 553—4)

Εἶπαμε πὺς τὸ ποίημα ἔχει κι' ἓνα μὸτο: μ πο τί λ ι α σ τὸ π έ λ α γ ο.

Τὸ καράβι βούλιαξε αὐτανδρο: δὲ βρέθηκε παρὰ μιὰ μ πο τί λ ι α σ τὸ π έ λ α γ ο μὲ τὸ μῆνυμά τους, κατὰ πὺς τὸ συνήθιζαν οἱ παλιοὶ ναυτικοί.

Β'

Ποίημα ΙΕ. Πλαγιότ: Quid πλατανῶν ορακισσῖμος? (3)

» ΙΣΤ » Ὄνομα δ' Ὀρέστης
» ΙΖ » Ἀστυάναξ

Τὰ τρία αὐτὰ ποιήματα, μὺ κανὺν τὴν ἐντύπωση πὺς ἀποτελοῦν μιὰ ξεχωριστὴ ἐνότητα μέσα στὸ ὄλο ποίημα «Μυθιστόρημα».

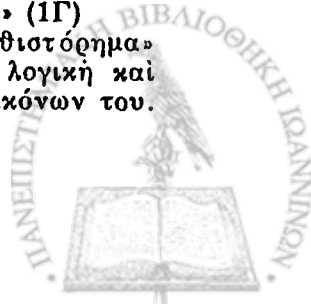
1. Ὁ Μαλάνος ἀναρωτιέται γιὰ τὸ ἀ ν έ κ δ ο τ ο αὐτό, δηλ. τὸ ἐπεισόδιο τοῦ νομίματος, «σὲ ποῖο συγκεκριμένο βίωμα τοῦ ποιητῆ ἀναφέρεται; Τί ἄραγε νὰ συμβολίζει τὸ χ ρ υ σὸ νόμισμα; Καὶ ποῖος νὰ εἶναι αὐτὸς πὺν τὸ κέρδισε καὶ χάθηκε;». Στὴν ἀπορία τοῦ Μ. ἀπαντοῦμε πρῶτα, πὺς ὁ ποιητὴς δὲν εἶπε χ ρ υ σὸ νόμισμα, εἶπε «βρήκαμε ἓνα νόμισμα». Ἐπειτα ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, στὸ Γράμμα γιὰ τὴν Κίχλη, ἐξηγεῖ: «δὲς στὸ κ 553: ἓνας κάποιος Ἑλλήνωρ ὁ πὺν νέος...». Σκοτώθηκε ἄδικα σὺν τὸν Ἑλλήνωρα, γιὰτὶ δὲν εἶταν προσεκτικὸς, ἢ δὲν εἶταν γερό κοντάρι, ἢ μέθυσε κλπ. καὶ μπορεῖ αὐτὸς νὰ στάθηκε ἢ αἰτία πὺν τοὺς πῆραν εἶδηση.

2. Πρὸβλ. τὸ στίχο: « καὶ τὰ κουπιὰ τὰ ὑγρά
χτυποῦσαν μὲ ρυθμὸ τυμπάνου ἓνα ἡμερωμένο κύμα » (ΙΓ)

Εἶναι φανερὸ πὺς τὰ εἰκοσοιτέσσερα κομμάτια πὺν ἀποτελοῦν τὸ «Μυθιστόρημα» ἔχουν κάποια νοηματικὴ συνοχὴ. Ὅμως ἡ συνοχὴ του βασίζεται λιγότερο στὴ λογικὴ καὶ περισσότερο στὴν ψυχικὴ ἢ συναισθηματικὴ ἀλληλουχία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰκόνων του.

3. Ἑλληνολατινικὸ μὸτο, ὅπως στὴν Ἑρμηχ Χώρα :

«Σίβυλλα τί θέλεις; respondebat illa: ἀποθανεῖν θέλω».

Στὸ πρῶτο, τὸ ΙΕ ὄπου, κατὰ τὸν Μαλάνο, «μιά ἄκρως σιβυλλική γλώσσα ἀκούγεται», περιγράφεται μιὰ σύγχρονη σκηνὴ μέσα στὸ σύσκιο πλατανιὰ τοῦ τόπου (τοῦ ποιητῆ): Ὀλόκληρο τὸ ποίημα διατρέχει μιὰ παρθενική, πολὺ ἐφηβική στὴν ἡλικία, ἀγάπη.

*Κάτω ἀπὸ τὸ πλατάνι, κοντὰ στὸ νερό, μέσα στὶς δάφνες
ὁ ὕπνος σὲ μετακινούσε καὶ σὲ κομμάτιαζε
γύρω μου, κοντά μου, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ σ' ἀγγίξω
ὀλόκληρη,
ἔνωμένη μὲ τὴ σιωπὴ σου.*

*Τὰ δάχτυλά μου στὸ μαλακὸ χορτάρι, βρῆκαν
τὰ δάχτυλά σου ⁽¹⁾
κράτησα τὸ σφιγμὸ σου μιὰ στιγμή
κι' ἔνωσα ἄλλοῦ τὸν πόνο τῆς καρδιάς σου*

*Λυπήσου ἐκείνους πὸν περιμένουν μὲ τόση ὑπομονὴ
χαμένοι μέσα στὶς μαῦρες δάφνες κάτω ἀπὸ τὰ βαριὰ
πλατάνια.....
Λυπήσου τὸ σύντροφο πὸν μοιράστηκε τὴ στέρησή μας
καὶ τὸν ἰδρώτα
καὶ βύθισε μέσα στὸν ἥλιο σὰν κοράκι πέρα ἀπ' τὰ
μάραρα
χωρὶς ἐλπίδα νὰ χαρεῖ τὴν ἀμοιβὴ μας.*

Αὐτῆς τῆς ἀγάπης προῖδν ἀχνογράφεται ἓνα παιδί, πὸν ὅμως μοιράστηκε τὴ στέρηση τοῦ πατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα, πὸν βύθισε πέρα ἀπὸ τὰ ἐπιτάφια μάραρα καὶ δὲ χάρηκε τὴν ἀμοιβὴ πὸν ἀποτελεῖ τὸ παιδί γιὰ τοὺς γονιούς του.

Στὸ ἐπόμενο ποίημα τὸ ΙΣΤ ἡ ἴδια σκηνὴ ἐπαναλαμβάνεται, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἱστορική ἀναδρομὴ στὶς ἐπικὲς μάχες ἐνὸς ἄλλου πολέμου, ἀλλὰ στὰ ἴδια πεδία τῆς Ἰωνίας καὶ ἡ ἀναδρομὴ γίνεται μὲ στίχους πὸν εἶναι τοῦ Σεφέρη, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ Σεφέρη, μπορεῖ νὰ εἶναι τοῦ Ὀμήρου ἢ τοῦ Σοφοκλῆ.

*Οἱ ἄνθρωποι πὸν μὲ κοιτάζουν
πὸν μὲ κοίταζαν ὅταν κάνω στὸ ἄρα
σῆκωσα τὸ χέρι λαμπρός, κι' ἀλάλαξαν.*

(Ἡλέκτρα 685) *Εἰσῆλθε λαμπρὸς πᾶσι τοῖς ἐκεῖ σέβας.*

Οἱ ἄφροὶ τῶν ἀλόγων μὲ χτυποῦν

(Ἡλεκ. 719) *εἰσέβαλλον ἰππικαὶ πνοαὶ*

Τρῖζει ὁ ἄξονας, πυρώνει ὁ ἄξονας

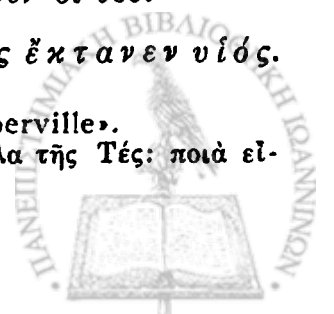
(Ε 838) *μέγα δ' ἔβραχε φήγινοσ ἄξων*

Τὰ γόνυατα λυγίζουσι εὐκόλα σὰν τὸ θέλουσι οἱ θεοὶ

(Π 849) *Ἄλλὰ μὲ μοῖρ' ὀλοή καὶ Λητοῦσ ἐκτανεν υἱός.*

1. Ὅπως στὸ μυθιστόρημα τοῦ Thomas Hardy «Tes D' Urberville».

«Ὁ Κλάρ ἀγγίξε κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ (τῆς λεκάνης) τὰ δάχτυλα τῆς Τέσ: ποιά εἶναι τὰ δικά μου, ποιά τὰ δικά σου;».

Τὰ τελευταία λόγια λέγει τάχα ὁ Ἔκτορας πεθαίνοντας, στὸν Ὀρέστη, ἐνῶ εἶναι λόγια ποὺ εἶπε ὁ Πάτροκλος, πεθαίνοντας, στὸν Ἔκτορα.

Στὸ τρίτο ποίημα, τὸ ΙΖ ἢ σκηνὴ μεταφέρεται μέσα στὸ Ἴλιο ποὺ τὸ ἔχουν πιά πατημένο οἱ Ἀχαιοί.

Ἡ γυναίκα τοῦ Ἔκτορα, ἡ Ἀνδρομάχη, ποὺ ξέρει πῶς τὴν καρτερεῖ ἡ σκλαβιά, παρακαλεῖ τὸν ἄντρα της (ποὺ ὡς τόσο εἶναι σκοτωμένος ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα) καθὼς ἐτοιμάζεται τάχα νὰ φύγει, νὰ πάρει μαζί του τὸ παιδί του, τὸν Ἀστυάνακτα, γιὰ νὰ τὸ σώσει :

*Τώρα πὸν θὰ φύγεις πάρε μαζί σου καὶ τὸ παιδί
ποὺ εἶδε τὸ φῶς κάτω ἀπὸ κείνο τὸ πλατάνι
μιὰ μέρα ποὺ ἀντηχοῦσαν σάλπιγγες κι' ἔλαμπαν ὄπλα*

*Τώρα πὸν θὰ φύγεις, τώρα πὸν ἡ μέρα τῆς πληρωμῆς
χαράζει, τώρα πὸν κανεῖς δὲν ξέρει
ποιὸν θὰ σκοτώσει καὶ πῶς θὰ τελειώσει
πάρε μαζί σου τὸ παιδί ποὺ εἶδε τὸ φῶς
κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα ἐκείνου τοῦ πλατάνου*

Σ' αὐτὰ τὰ τρία ποιήματα φαίνονται νὰ συμπλέκονται πολλὰ πρόσωπα ποὺ ὁμως δὲν εἶναι παρὰ δύο, τὰ ἴδια πάντα, ἓνας δεκαεξάχρονος ἔφηβος καὶ μιὰ κοπέλλα τῆς Ἰωνίας, ποὺ εἶχε ἓνα ἄσπρο σπιτάκι πάνω σὲ μιὰ κορφὴ σὰ ρημοκλήσι, ὁ Ἔκτορας καὶ ἡ Ἀνδρομάχη, ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πάτροκλος, ἓνα βρέφος ποὺ εἶδε τὸ φῶς πρὶν λίγα χρόνια κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο μέσα στὸν πυκνὸ πλατανιά κι' ἄλλο ἓνα βρέφος ποὺ γεννήθηκε χίλια χρόνια πρὸ Χριστοῦ, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα κάποιου πλατάνου. Καὶ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια, ἡ συμφορὰ καὶ ὁ ὄλεθρος, ὁ βόγγος καὶ τὸ δάκρυ.

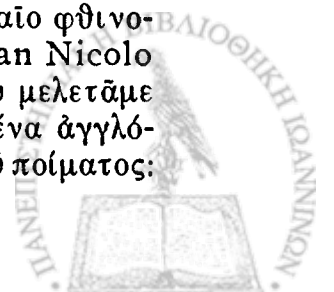
Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ περιστατικά, στὸ δράμα ποὺ παίζεται μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, δὲ μένουν τὰ ἴδια, ἀλλάζουν σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ ποὺ διέπει τὴν ἐλιοτικὴ ποιητικὴ, ἀποκοτῶν ὅλα τὴν ἴδια πραγματικότητα, γίνονται σύγχρονα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη δυσκολία τῆς σύγχρονης ποίησης, τουλάχιστο στὴν ἐλιοτικὴ μορφή της, ποὺ ἐφαρμόζει καὶ ὁ Σεφέρης καὶ ὀφείλεται στὸ «ἱστορικὸ συναίσθημα τοῦ ποιητῆ». Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ συναίσθημα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ποιητὴς ἀντιλαμβάνεται τὴν ἱστορία. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ὅ,τι ἔχει πεθάνει, ἀλλὰ ὅ,τι εἶναι ἀκόμη ζωντανό. Ζωντανό, παρὸν, σύγχρονο. Καὶ ὁ Σεφέρης ἔχει βαθειὰ συνειδητοποιήσει αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ συναίσθημα. Γι' αὐτόν, τὸ παρὸν ἀρχίζει ἐδῶ καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια :

*Στέκεται μεγάλος, ψιθυρίζοντας ἀνάμεσα στ' ἀσπρισμένα
του γένια, λόγια τῆς γλώσσας μας, ὅπως τὴ μιλοῦσαν πρὶν
τρεῖς χιλιάδες χρόνια.*

(Πάνω σ' ἓναν ξένο στίχο)

Ἡ τρίτη ἰδιοτυπία τῆς δύσκολης ποίησης εἶναι ἡ παράθεση καὶ ἡ ἐνσωμάτωση ξένων κειμένων στὸ σῶμα της. Ὁ Σεφέρης κάνει πολὺ μέτρια χρῆση τῆς ἰδιοτυπίας αὐτῆς. Κυρίως μόνο σὲ δυὸ ποιήματα στὸ «Ὁραῖο φθινοπωρινὸ πρῶτ» ποὺ κλείνει μ' ἓνα στίχο τοῦ Μαλαρμέ καὶ στὸ Piazza San Nicolo ποὺ ἀρχίζει μ' ἓνα στίχο τοῦ Προύστ. Στὸν κύκλο τῶν ποιημάτων ποὺ μελετᾶμε τὰ ξένα στοιχεῖα περιορίζονται στὸν τίτλο τοῦ ποιήματος Fog μὲ ἓνα ἀγγλόφωνο μότο say it with a ukulele ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸν πρῶτο στίχο τοῦ ποιήματος:

Πές της το μ' ένα γιουκαλίλι

Ἐπίσης καὶ στὸ ποίημα τὸ ὕφος μιᾶς μέρας προτάσσεται σὰν μότο μιὰ φράση τοῦ Πόε We plainly saw that not a soul lived in that fated vessel! Τέλος, τὸ «Μυθιστόρημα ἔχει γιὰ μότο ἓνα δίστιχο τοῦ Ρεμπώ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ξένα στοιχεία δὲν λογαριάζονται σὰν ἀφομοιώσιμα στὸ ποιητικὸ κείμενο.

Ἄλλες ιδιοτυπίες

Εἶπαμε ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ δύσκολου, δὲν εἶναι ἓνα καὶ μόνο. Ἔχει βέβαια στερεὰ περιγράμματα καὶ στενὰ ὅρια μεταβλητοῦ, ἀλλὰ πάντα ἀφήνει ἀρκετὰ περιθώρια στὸν τεχνίτη νὰ κινηθεῖ λεύτερα, καὶ πάντα ὁ τεχνίτης θὰ παρουσιάσει τὶς δικές του ἰδιαίτερες ιδιοτυπίες. Αὐτὸ βέβαια συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Σεφέρη.

Τὸ πρωτόστερο σχῆμα. Ὁ Σεφέρης στὰ 1931 ἔδωσε τὴ Στροφῆ. Ἀκόμη ὡς τὰ σήμερα ἡ Κριτικὴ χαρακτηρίζει τὰ ποιήματα τῆς Συλλογῆς αὐτῆς, μάλιστα τὰ μικρά, σὰν τὰ πρῶτα ποιήματά του, ὅταν ὁ ποιητὴς δὲν εἶχε ἀκόμη βρεῖ τὸ δρόμο του, ὅταν βρισκόταν τάχα στὸ στάδιο τῶν πειραματισμῶν καὶ δοκίμαζε τὶς μορφικὲς του δυνατότητες.

Θὰ σταθοῦμε γιὰ λίγο πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, μ' ὄλο πὺ σκοπὸς τοῦ κεφάλαιου αὐτοῦ εἶναι ἄλλος.

Στὴν «Εἰσαγωγή» του ὁ Σεφέρης, στὸ ἔργο τοῦ Ἐλιοτ, γράφει :

«Ὡς πὺ νὰ φτάσει στὸ Γερρόντιον, πὺ εἶναι τὸ πρῶτο του (τοῦ Ἐλιοτ) ἔργο μὲ καθαρὸ ἐλιοτικὸ κλίμα, ἔκανε μορφικοὺς πειραματισμοὺς μαζί μὲ τὸ φίλο του...τὸν Ἐζρα Πάουντ πάνω στὸ τετράδιο τοῦ Θεόφιλου Γκωτιέ, ἢ ἔγραψε λίγα ποιήματα γαλλικά, πὺ ἐγὼ τουλάχιστο δὲν μπορῶ ἀλλιῶς νὰ ἐξηγήσω, παρὰ σὰ μιὰ ἀσκηση πάνω σὲ γλωσσικὲς μεταθέσεις».

Αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα εἶναι πολὺ σημαντικό, κατὰ τὴ γνώμη μου, γιὰ τὴ γεννὰ τὴν ὑποψία πὺς ὁ Σεφέρης σκόπιμα στὰ μικρὰ ποιήματα τῆς Στροφῆς ἔδωσε αὐτὴν τὴν ἐμφάνιση, πὺ ἔκανε τὸν κριτικὸ του τὸν Καραντώνη νὰ γράψει : «Φαίνεται πὺς ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητῆ δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσει ποίηση, ὅσο νὰ ἐξακριβώσει τὶς ρυθμικὲς δυνατότητες τῶν στιχουργικῶν του πειραμάτων».

Ἄν συνδέσουμε τὰ ποιήματα αὐτὰ μὲ τὸν κύκλο τῶν ποιημάτων πὺ μελετᾶμε, θὰ δοῦμε πὺς τὰ μικρὰ ποιήματα τῆς «Στροφῆς», δὲν εἶναι καθόλου «κοχύλια πὺ ξέβρασε ἢ θάλασσα στὴν ἀμμουδιά», ἀλλὰ ἄρτια καὶ μεστωμένα ποιήματα, πὺ κατέχουν καίρια θέση στὸ ὄλο ποιητικὸ ἔργο. Γιὰ τὴν εἰρωνεία τοῦ πράγματος προσθέτω ὅτι ἂν ὁ Καραντώνης, δὲν τὰ ἀναγνωρίζει παρὰ μόλις σὰν ἀπλὰ «στιχοουργήματα» ὡστόσο ὁμολογεῖ ὅτι ἡ στιχοουργικὴ αὐτὴ ἐπιδεξιότητα δὲν ἐκθέτει καθόλου τὴν πρωτοτυπία τοῦ ποιητῆ. Ἐνῶ μόνο γιὰ πρωτοτυπία δὲν μποροῦμε νὰ μιᾶμε, ἀφοῦ ἔδῶ εἰδικότερα, ὁ ποιητὴς μας μιμεῖται τὸν Ἐλιοτ.

Προχωροῦμε σὲ μιὰ δεύτερη παρατήρηση.

Ἡ παρατήρηση ἀφορᾷ τὸν τίτλο Στροφῆ. Ἡ Κριτικὴ πολὺ ἀσχολήθηκε μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο. Τί ἤθελε νὰ ὑποδηλώσει ὁ ποιητὴς; Τὴ μονάδα τῶν στιχοουργικῶν συστημάτων, ἢ στροφὴ πρὸς νέους προσανατολισμούς; Τὸ ἴδιο ἐρώτημα θέτει καὶ ὁ Γιῶργος Σπυριδάκης ἀπὸ τὸ Παρίσι : Strophe ou tournant?

Ὁμόφωνα ἡ Κριτικὴ δὲν ἄργησε νὰ παραδεχτεῖ, ὅτι ὁ Σεφέρης ἤθελε νὰ υποδηλώσει τὴν πρόθεσίν του νὰ στρέψει τὴν ποίησίν του σὲ νέους ὁρίζοντες.

Ὅμως ἐδῶ ὑπάρχει κάτι τὸ περίεργο. Πρῶτος ὁ Μαλάνος παρατήρησε πῶς αὐτὴ ἡ στροφή γινόταν ὄχι μὲ τὴ Συλλογὴ «Στροφή», ἀλλὰ μὲ τὴν «καινότροπη παραγωγή του, πὺ ἀ κ ο λ ο ὗ θ η σ ε».

Πολὺ ἀργότερα ὁ Μάρκος Αὐγέρης, ἀναγνωρίζει πῶς ὁ Σεφέρης «ὕστερα ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ ποιήματα («Ἐρωτικὸς λόγος» καὶ «Στέρνα») ἄλλαξε προσανατολισμοὺς καὶ μορφολογικὰ καὶ σὲ περιεχόμενον».

Ἐπίσης ὁ Ζ. Λορεντζᾶτος («Τὸ χαμένο κέντρο»). «Ἡ Συλλογὴ τοῦ Σεφέρη Στροφή (Μάιος 1931) θεωρήθηκε ἀπὸ πολλοὺς ἀληθινὴ στροφή τῆς ἑλληνικῆς ποίησης ἀπὸ τὰ παλαιότερα στὰ νεώτερα χρόνια. Δὲν εἶμαι καθόλου σύμφωνος (...) ἡ ἀληθινὴ στροφή τῆς ἑλληνικῆς ποίησης δὲ γίνηκε μὲ τὴ Σ τ ρ ο φ ῆ, ἀλλὰ ὁ Σεφέρης σχετίζεται μαζί της ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι πὺ ἔδωσε τὴν πρώτη ἀπάντηση, μὲ τὴ Συλλογὴ «Μυθιστόρημα» (1935) στὴν κρίση τῆς ἑλληνικῆς ποίησης...».

Ἄφου, λοιπόν, μὲ τὸν τίτλο Σ τ ρ ο φ ῆ, δὲν υποδηλώνεται ἡ μονάδα τῶν ποιητικῶν συστημάτων, ἡ strophe, οὔτε μὲ τὴ Συλλογὴ αὐτὴ πραγματοποιεῖται καμμιά στροφή πρὸς νέους προσανατολισμοὺς, δὲν ὑπάρχει δηλ. οὔτε tournant, τὸ παλὶδ ἐρώτημα μένει ἀναπάντητο.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ, ἄς ξαναγυρῶμε στὴν ἀφετηρία μας.

Ἄν τοποθετήσουμε τὴ «Στροφή» καθὼς καὶ τὴ «Στέρνα» μέσα στὸν ποιητικὸ κύκλο πὺ ἀνήκει, θὰ δοῦμε ὅτι τὰ ποιήματα τῆς Συλλογῆς αὐτῆς (Στροφή—Στέρνα) δὲν εἶναι τὰ πρῶτα ἀλλὰ τὰ τελευταῖα τοῦ κύκλου τῆς προδιαγραφῆς μας, καὶ μὲ τὸν τίτλο Σ τ ρ ο φ ῆ, ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δείξει πῶς στρέφει τὴ σκέψη πρὸς τὰ πίσω, σ' ἐκεῖνα πὺ ἔχει ἤδη τραγουδήσει. Καὶ ἡ στροφή αὐτὴ δὲ γίνεται μόνο στὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ καὶ στὴ μορφή. Μὲ τις δυὸ αὐτὲς Συλλογὲς (πὺ κατ' οὐσία εἶναι μιὰ) ὁ ποιητὴς ἐπανέρχεται ὄχι μόνο στὰ ἴδια θέματα ἀλλὰ καὶ στὴν παραδοσιακὴ ποίηση. Ἐπανέρχεται γιὰ τελευταῖα φορὰ, γιὰ νὰ κλείσει μαζί της κάθε λογαριασμό.

Αὐτὸ τὸ πρωτοῦστερο σχῆμα, πὺ συγκεκριμένα τὸ εἶδαμε στὸν Πρόλογο, ἀποτελεῖ τὴν ἰδιαίτερη ἰδιοτυπία τοῦ Σεφέρη. Σὲ μικρότερη κλίμακα, τὸ σχῆμα ἐφαρμόζεται καὶ στὸ ἐσωτερικὸ κάθε ποιήματος καὶ ἔτσι ἐπέρχεται μιὰ διάσπαση τῆς λογικῆς συνοχῆς τοῦ ποιήματος, γιὰ νὰ παραμείνει σὰν κύριος συνδετικὸς δεσμὸς ἡ ψυχολογικὴ ἢ συναισθηματικὴ ἀλληλουχία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰκόνων.

Τὸ θέμα. Πρῶτη συνέπεια αὐτῆς τῆς διάσπασης εἶναι ἡ ἐξαφάνιση ἢ ὁ θρυμματισμὸς τοῦ θέματος. Ἄλλὰ ὑπάρχει θέμα στὴν ποίηση τοῦ Σεφέρη; Θέμα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ μύθου, δὲν ὑπάρχει. Ὁ ποιητὴς τραγουδάει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς του, τις ἀγωνίες του, τὸ δράμα του, πὺ εἶναι πάθη καὶ ἀγωνίες καὶ δράμα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

Βέβαια ὁ ποιητὴς δὲν ἀνοίγει ποτὲ τὸ στόμα του, ἂν δὲν ἔχει κάτι νὰ μᾶς πει. Ἄλλὰ ἀφου θέλει νὰ εἶναι «φανατικὰ σχεδὸν συγκεκριμένος», ἀφου θέλει νὰ βρῆσκαται «στοὺς ἀντίποδες τῆς ποιητικῆς Σχολῆς πὺ διδάσκει τὴν ἀφηρημένη τέχνη» (Καραντώνης), δὲν μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι θεματογραφικὸς ποιητὴς. Ὅμως δὲν βάζει μπροστά του κάποιο θέμα πὺ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸ μεταβάλει σὲ ποίημα, ἀλλὰ μέσα στὴν ποίησίν του κάποιο θέμα νὰ θαμποφαίνεται σὰν κατάσταση ἢ σὰν εἰκόνα. Μὲ ποῖο τρόπο, λοιπόν, θὰ μπορέσουμε νὰ συλλάβουμε τὴν κατάσταση αὐτὴ ἢ τὴν εἰκόνα, ἢ τὸ θέμα, ἂν πρόκειται γιὰ θέμα; Ὁ Καραντώνης πὺ μᾶς λέγει πῶς ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν τάση καὶ τὴ σπάνια τέχνη «νὰ διαλύει καὶ νὰ κομματιάσει τόσο πολὺ τὸ θέμα μέσα στὴν περίπλοκη καὶ ἑλλειπτικὴ ἐκφραστικὴ του, ὥστε νὰ καταντᾶ τὸ πῖδ δυσκολόβρετο στοιχεῖο μέσα σὲ κάθε του ποίημα», μᾶς ὀδηγεῖ ὥστε νὰ ἀναζητήσουμε τὸ θέμα σὰν τὸν ἀρχαιολόγο πὺ

άνευρίσκει κάθε κομματάκι από τὸ θρυμματισμένο ἀγγεῖο καὶ πασχίζει νὰ τὸ ἀναστήσει μὲ τὴ συγκόλληση. Ὁ Σεφέρης ποὺ φαίνεται νὰ μὴ συμφωνεῖ μὲ τὴ θέση αὐτὴ τοῦ κριτικοῦ του, μᾶς ὑποδείχνει ἕναν ἄλλο τρόπο ἐνέργειας. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴ θέση: ὅτι καταλαβαίνω ἕνα ποίημα σημαίνει ἔρχομαι σ' ἐπαφὴ μαζί του, ὑποστηρίζει πὼς τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο στὴν ἐπαφὴ τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὸ ποίημα εἶναι ὁ φόβος πὼς δὲ θὰ καταλάβει. «Ὅταν αὐτὸς (ὁ φόβος) λείπει, μᾶς λέγει, ἡ κατανόηση ἔρχεται ἀργότερα μόνη της καὶ σιγὰ σιγὰ, ὅπως πάντα».

Διαβάζοντας, λοιπόν, τὸ ποίημα πάλι καὶ πάλι, βλέπουμε νὰ προβάλλει σιγὰ σιγὰ ὅ,τι ὑπάρχει κρυμμένο μέσα του, κατάσταση, εἰκόνα, ἢ μῦθος.

Τὰ βιώματα. Ἔχει καταντήσει πιά κοινοτοπία νὰ λέμε πὼς ὁ ποιητής, γενικώτερα ὁ τεχνίτης, ἐκφράζει στὸ ἔργο του τὸν ἐσωτερικὸ ἑαυτό του. Ὅμως κι' ὁ ἴδιος ὁ Σεφέρης, στὸν Πρόλογο τῆς Α' Ἐκδοσης τῆς μετάφρασης τῆς Ἑρημῆς Χώρας, δὲν ἀπαξιώνει νὰ ἐπαναλάβει τὴν χιλιοειπωμένη τούτη κοινοτοπία. «Ὅ,τι κάνουμε στὴν πνευματικὴ περιοχὴ τὸ κάνουμε ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη». Σ' αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη μᾶς ὠθοῦν οἱ βιωμένες ἐμπειρίες ποὺ φωλιάζουν μέσα μας, μὲ μιὰ λέξη τὰ βιώματά μας.

Ὁ Σεφέρης ἔζησε μιὰ ἐποχὴ γεμάτη δραματικὰ γεγονότα. Τὸ παράπονό του εἶναι ὅτι ἡ γενιά του ἔζησε τὸν καιρὸ τῆς ἀδικίας.

Δὲν μπορούμε νὰ διεισδύσουμε στὴν ποίησή του, ἂν δὲν γνωρίζουμε τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ βιώματά του.

Τὸ ἱστορικὸ συναίσθημα. Ὁ Σεφέρης ἔχει ἔντονο τὸ ἱστορικὸ συναίσθημα γιατί, ἀπὸ τὴν πιδ τρυφερὴ ἡλικία του, γλύστρησε καὶ ρίζωσε μέσα στὴν ψυχὴ του ἡ πίστη στὴ Μεγάλῃ Ἰδέα. Οἱ πρόγονοι, ὄχι μόνο οἱ ἄμεσοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπώτεροι, ἐκείνοι ποὺ ὑπῆρξαν πρὶν δυὸ καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια, βρῖσκονται μέσα στὴ γενεαλογία του.

Ὅταν ἄρχισα νὰ μεγαλώνω μὲ βασάνιζαν τὰ δέντρα

*μὲ βασάνιζαν οἱ ρίζες τῶν δέντρων δταν μέσα στὴ
ζεστασιά τοῦ χειμῶνα ἐρχόντανε νὰ τυλιχτοῦν γύρω
στὸ κορμί μου
δὲν ἔβλεπα ἄλλα ὄνειρα σὰν εἶμουν παιδί·
ἔτσι γνώρισα τὸ κορμί μου.*

Σὰν μέσου σὲ ὄνειρο, γνώρισε πόσο βαθύρριζο εἶταν τὸ γενεαλογικὸ του δέντρο, ποὺ τὸν φέρνει ὡς τὸν μεγάλο Ὀδυσσεά.

Τὸν βλέπει μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, ἀκούει τὴ φωνὴ του μέσα στ' αὐτιά του

*«μιλᾷ ταπεινὰ καὶ μὲ γαλήνη, χωρὶς προσπάθεια,
λὲς μὲ γνωρίζει σὰν πατέρα».*

Καὶ μένει μέσα του κάτι ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἡ πατρογονικὴ καταβολὴ του, ἕνα τόσο λίγο, τόσο ἀπειροελάχιστο, ποὺ δὲν εἶναι πιδ μεγάλο ἀπὸ ἕνα σπυρὶ τῆς ἄμμου, ἢ ἀπὸ μιὰ στιγμὴ⁽¹⁾ ἢ μιὰ στάλα. Μὰ αὐτὸ τὸ ἀπειροελάχιστο, αὐτὸ τὸ τίποτα, πόση ἀντοχὴ δείχνει. «...ἔχω τὸ ἀσήκωτο συναίσθημα πὼς ὀλόκληρη ἡ ζωὴ ποὺ μοῦ ἀπομένει δὲ θὰ ἴναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ καταλύσει αὐτὴ τὴ στάλα μέσα στὴν ψυχὴ μου. Καὶ μὲ καταδιώκει ἡ σκέψη πὼς, ἂν μ' ἔκαιγαν ζωντανό, αὐτὴ ἡ ἐπίμονη στιγμὴ θὰ παραδινότανε τελευταία».

1. «Στιγμὴ» μὲ τὸ γεωμετρικὸ, ὄχι τὸ χρονικὸ τῆς νόημα.

Αυτή ή στιγμή είναι ό πιό άπόμακρος πρόγονος. Έλάχιστος σέ διαστάσεις αλλά ζωντανός. Για τούτο, όταν βρέθηκε ξαφνικά στην Άθήνα, δεκαεξάχρονος έφηβος, με τόν πρώτο ξεριζωμό από την πατρίδα, ένιωσε σά χαμένος:

*«ό αϊθέρας μιās παμπάλαιης στιγμής πού φτερούγισε
κι' έχάθη σάν άγγελος Κυρίου».*

Άλλά ό έφηβος, πού έπαθε αυτό τó συγκλονιστικό συναίσθημα, δέν είταν ένας τυχαίος, κοινός άνθρωπος. Είταν ένας ποιητής, πού θα έκρυβε βαθειά μέσα του τή θύμηση εκείνης τής μέρας, για να τήν τραγουδήσει ύστερα από δέκα χρόνια. Καί θα εύρισκε και έναν άλλο ποιητή, με τόν όποιο συγγενεύει (ποιητικά) για να στηρίξει πάνω του ιδέες πού είταν από πρωτότερα δικές του. «Τό ιστορικό αίσθημα ύποχρεώνει (τόν ποιητή) να γράφει όχι μόνο με τή δική του τή γενιά μέσα στα κόκκαλά του, αλλά με τήν αίσθηση ότι όλόκληρη ή λογοτεχνία τής Εύρώπης, από τόν Όμηρο, και μέσα σ' αυτή όλόκληρη ή λογοτεχνία τού τόπου του, αποτελεί μιá ταυτόχρονη τάξη» (1).

Ό Σεφέρης θα έπαναλάβει αυτή τή σκέψη τού Έλιοτ με μιá έλάχιστη διαφορά: «Για να όλοκληρώσει κανείς αυτό τó έργο (τού Έλιοτ) πρέπει να έχει γνωρίσει όλη τήν ποίηση αρχίζοντας από τή Σαπφώ». Φυσικά, ό,τι ισχύει για τόν Έλιοτ, ισχύει και για τó Σεφέρη.

Τό έρωτικό συναίσθημα ή βίωμα. Ύστερα από τó ιστορικό θα σταματήσουμε στο έρωτικό συναίσθημα ή έρωτικό βίωμα, πού έμφανίζεται πολύ ισχυρό!

Διαβάζοντας κανείς τά ποιήματα εκείνα όπου ό Σεφέρης τραγουδάει τήν έρωτική του περιπέτεια, δέν βάζει στο νοϋ του καμιá άμφιβολία πώς αυτά μπορεί να είναι όλοτετα πλάσματα φαντασίας. Όταν όμως τά παραβάλλει με τά αντίστοιχα κομμάτια τής Έλιοτικής ποίησης, αρχίζει να αναρωτιέται αν πρόκειται για άπλή επίδραση και όχι για πραγματική αντιγραφή. Πιστεύουμε πώς όχι. Δεχόμαστε πώς ύπάρχει μιá άπλή επίδραση στις λεπτομέρειες.

Όσόσο θα δείξουμε τις αντίστοιχίες πού ύπαινισσόμαστε.

Σ' όλόκληρο τó ποιητικό έργο τού Έλιοτ ύπάρχει ή «πικρή αναπόληση τής γύμνιας πού άφισε μιá θερισμένη στην έφηβική ήλικία αγάπη». Τό ίδιο και στο Σεφέρη, ή αγάπη εισβάλλει μαζί με τήν έφηβεία, και τά πολεμικά περιστατικά έρχονται να τή θερίσουνε πρόωρα.

Μά δέ σβήνει ή ανάμνηση τής έρωτικής εκείνης περιπέτειας, διαρκεί σε όλη του τή ζωή και διατρέχει όλο του τó έργο.

Στόν Έλιοτ, ή κοπέλλα αυτή είναι ή κοπέλλα τών ύακίνθων. Στόν Σεφέρη, είναι τó Ρόδο τó άλικο τού άνέμου και τής μοίρας τού «Έρωτικού λόγου», είναι ή κοπέλλα πού «Άργά μιλούσε μπρος στόν ήλιο», είναι «Η Λυπημένη».

Στόν Έλιοτ είναι ή Μαρίνα, στόν Σεφέρη είναι ή Βάσω, Φρόσω ή Μπίλιω.

Και στόν ένα ποιητή και στόν άλλο τήν αγάπη αυτή τή βρίσκουμε πάλι και πάλι άπ' εύθείας διατυπωμένη και τραγουδισμένη, τή βρίσκουμε όμως και στην άκρη ένός συνειρμού εικώνων:

*είταν μιá έλαφίνα
κίτρινη σά θειάφι
κι' είταν ένας πρόγος
άπό χρυσάφι.*

(Ρουκέτα)

1. Ό Σεφέρης βρίσκει στόν Έλιοτ σκέψεις δικές του, όπως «ό Μπωντελαίρ διαβάζοντας τόν Πόου βρίσκει φράσεις όλόκληρες διατυπωμένες όπως ό ίδιος τις είχε σκεφθεί». (Είς. στη μετ. τής Έρημης Χώρας).

*Ένα χαμηλωμένο βλέφαρο πολὺ μακρινὸ
 ἕνα χαμόγελο μαρμαρωμένο, χαμένο
 μέσα στὸ πρωϊνὸ χορτάρι.*

(Φυγή)

Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ. ἔχει τονισθεῖ κατὰ κόρο ἀπὸ τοὺς κριτικούς, πόσο βαθειὰ ἐπηρέασε τὸν ποιητὴ ἢ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ. Σ' αὐτὸ εἶναι, ὡς ἕνα σημεῖο, ὑπαίτιος καὶ ὁ ἴδιος. Σ' ἕνα γράμμα του πρὸς τὸν Τίμο Μαλάμο μὲ χρονολ. 13—5—1944 γράφει: «Τὸ γεγονός πού μ' ἐπηρέασε ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ».

Πάνω, λοιπόν, σ' αὐτὸ τὸ γεγονός στηρίχτηκαν ὑπερβολικὰ ὑποθέσεις γιὰ νὰ ἐρμηνευθεῖ ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη. Αὐτὸ τὸν ἀνάγκασε νὰ διαμαρτυρηθεῖ καὶ νὰ ἀποκρούσει τὴ βάση αὐτῆς ἐρμηνείας. «Δὲν ἀρέσει, γράφει ὁ μεταφραστής του στὰ γαλλικὰ Ροβέρτος Λεβέκ, νὰ ἀποδίδουν τὴ δραματικὴ του ἀντίληψη γιὰ τὸ σύμπαν στὴν καταστροφὴ καὶ μόνο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καθὼς μᾶς βεβαιώνει ὁ ἴδιος, τὸ πεπρωμένο τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου εἶναι «ἀφ' ἑαυτοῦ» τόσο τραγικὸ καὶ ἀπελπιστικὸ, ὥστε μιὰ αἵματοχυσία σὰν ἐκείνη τῆς Σμύρνης στὰ 1922 δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητά, παρὰ ἕνα σκληρὸ ἐπεισόδιο μιᾶς πιδ σοβαρῆς Ὀδύσσειας».

Ὡστόσο, ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ εἶναι ἀπὸ κείνα τὰ γεγονότα πού ἀσκήσανε βαθειὰ ἐπίδραση πάνω του.

Ἐνα ἄλλο βίωμα, πού τὸ ἀποκαλύπτει ὁ ἴδιος, εἶναι ἡ συναίσθησις ὅτι ἡ γενιά του, ὅπως εἶπαμε καὶ πιδ πάνω, ἔζησε καὶ μεγάλωσε στὸν καιρὸ τῆς ἀδικίας. Μὲ αὐτὴ τὴ σκέψη αἰτιολογεῖ γιατί ἡ Ἀπολογία τοῦ Σωκράτη εἶναι ἀπὸ τὰ κείμενα πού τὸν ἐπηρέασε βαθειὰ. Ἐξηγεῖ ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο αὐτὸ συναίσθημα: τὴ φυγὴ του πρὸς τὶς φιλοσοφικὰς ἐκείνες ἀρχὰς πού θεραπεύουν τὸ συναίσθημα τῆς ἀδικίας. Ὁ ἴδιος ἐπικαλεῖται τὴ θεωρίαν τοῦ Ἀναξίμανδρου πού ἔλεγε ὅτι τὰ πράγματα πληρώνουν μὲ τὴν ἴδια τους τὴ φθορὰ τὴν ἀδικίαν πού κάνουν ὅταν ξεπεράσουν τὴν τάξιν τοῦ χρόνου. Ἐπικαλεῖται ἀκόμη τὴ θεωρίαν τοῦ Ἡράκλειτου, γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἀνωτέρας δυνάμεως πού ἐφορεύει τὴν τάξιν τοῦ Σύμπαντος. «Ἡλιος οὐχ ὑπερβήσται μέτρα, εἰ δὲ μὴ Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσι».

Μὲ βάση αὐτὴ τὴ φιλοσοφικὴ ἀρχή, θὰ πεί στὸ λόγο του πού ἐξεφώνησε στὸ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Σουηδικὴ Ἀκαδημία, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νομπέλ: «Μέσα στὴν ἀκριβέστατη ὀργάνωσις τῆς κλασικῆς τραγωδίας, ὁ ἀνθρώπος πού ξεπερνάει τὸ μέτρο, πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ».

Ἡ μνεῖα ἐδῶ τῆς κλασικῆς τραγωδίας, νομίζω ὅτι κάνει ἀναφορὰ στὸν Αἰσχύλο. Ὁ ὑπερφίαλος ἀνθρώπος πού ξεπερνάει τὴν τάξιν θὰ τιμωρηθεῖ: νῆσος τις ἔστι. (Πέρσες).

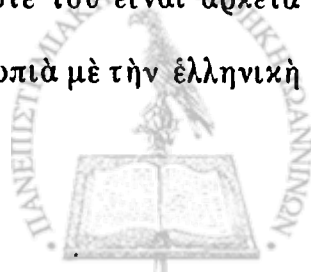
Καὶ τὸ στίχον αὐτὸν θὰ τὸν ἐκτοξεύσει ἐνάντια στοὺς Ἀγγλοὺς γιὰ τὴν ἀδικίαν πού κάνουν τῆς Κύπρου:

*Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων
 νῆσος τις ἔστι.*

(Σαλαμίνα τῆς Κύπρου)

Ἀκόμα ἕνα βίωμα ἢ εἶδος βιώματος, πού ὁ ἴδιος τὸ χαρακτηρίζει σὰν ἕνα «πολὺ ὀργανικὸ συναίσθημα» πού τὸν κατέχει καὶ πού κάποτε τοῦ εἶναι ἀρκετὰ ἐπίπονο.

Πρόκειται γιὰ τὸ συναίσθημα πού ταυτίζει τὴν ἀνθρωπιὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ φύσιν, κατὰ διατύπωσιν δικήν του. Νὰ πῶς τὸ ἐξηγεῖ.

«Είναι τὸ ἀντίθετο τῆς κατάστασης τῆς ἀνυπαρξίας, τῆς κατάρτησης τοῦ Ἑγῶ, ποὺ νιώθει κανεὶς μπροστὰ στὴ μεγαλοπρέπεια ὀρισμένων ξένων τοπίων».

Μπροστὰ στὸ γιγάντιο, τὸ μεγαλόπρεπο, τὸ ἐπιβλητικό, ποὺ ἀντικρίζουν τὰ μάτια του, σὲ ὀρισμένα μέρη τῆς Γῆς, ὅπου τὸν ἔφεραν οἱ περιπλανήσεις του, νιώθει σὰν ἐκμηδενισμένος. Τὸ συναίσθημα αὐτὸ δὲν τὸ δοκιμάζει μπροστὰ στὸ ἑλληνικὸ τοπίο.

«Δὲ θὰ μοῦ περνοῦσε ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ, γράφει, νὰ ὀνομάσω μεγαλοπρεπῆ τὰ κυρίως ἑλληνικὰ τοπία ποὺ σκέπτομαι. Εἶναι ἕνας κόσμος: γραμμὲς ποὺ γίνονται καὶ ξεγίνονται σώματα καὶ φυσιογνωμίες, ἢ τραγικὴ σιωπὴ ἑνὸς προσώπου».

Εἶναι πολὺ σημαντικὴ αὐτὴ ἡ περικοπὴ ἀπὸ τὸ «Γράμμα γιὰ τὴν Κίχλη» καὶ πρέπει νὰ ἔχουμε πάντα ὑπ' ὄψη μας πῶς νιώθει καὶ πῶς βλέπει ὁ Σεφέρης τὸ ἑλληνικὸ τοπίο. Γιατὶ στὰ ποιήματά του συναντᾶμε συχνὰ περιγραφὰς τοπίων, σὲ τόσο πλοῦτο μάλιστα ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποσπάσει μιὰ ὀλόκληρη Σεφερικὴ τοπιογραφία.

Μερικὰ ἄλλα στοιχεῖα. Μεγάλο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων ποὺ ἐπενεργοῦν σύνδρομα στὴ διαμόρφωση τῆς Σεφερικῆς σκέψης καὶ ποὺ πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψης μας, προκειμένου γιὰ μιὰ σωστὴ ἐρμηνεῖα τῆς Σεφερικῆς ποίησης.

Θὰ ἀναφέρουμε μερικά, χωρὶς νὰ ἐξαντλοῦμε τὸν κατάλογο.

Μιὰ ὅσο γίνεται λεπτομερέστερη γνώση τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ, μιὰ πλήρης βιογραφία, ὅπου κάποιες ἀσήμαντες καὶ δευτερεύουσες λεπτομέρειες μπορεῖ νὰ ἔχουν πῶς μεγάλη βαρῦτητα, ἀπὸ ἄλλα ὀγκώδη περιστατικά.

Στὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, βέβαια, νοοῦνται καὶ τὰ σχετικὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς του καὶ τὸ κλίμα ποὺ δημιουργεῖται μέσα στὸ διπλωματικὸ ἐπαγγελματικὸ στάδιο.

Ἐπειτα, τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, σὰν γενεσιουργὰ αἷτια ἀτομικῶν περιστατικῶν ζωῆς, ποὺ ἀνατανακλάσεις τους μπορούμε νὰ ἔχουμε στὴν ποίησή του.

Τὶς ἐπιστημονικὲς του σπουδὲς καὶ τὴν ἐξωπανεπιστημιακὴ του ἐπιμόρφωση, τὰ ἰδιαιτέρως διαβάσματά του, τὰ ταξίδια του καὶ κάθε ἄλλη λεπτομέρεια.

Αὐτονόητο θεωροῦμε, πῶς βασικὸ στοιχεῖο στὴν κατανόηση τῆς ποίησής του εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ βοήθεια ποὺ προσφέρει ὁ ἴδιος, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, μὲ τὶς σημειώσεις του, τὰ σχολία του, τοὺς στοχασμοὺς του κλπ. κλπ.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μακρὰ αὐτὴ εἰσαγωγή, ἄς ἔρθουμε στὴν ἐρμηνεῖα τοῦ κύκλου τῶν ποιημάτων ποὺ προδιαγράψαμε ἤδη. Ἀποτελοῦν μιὰν ἐνότητα ποὺ συνεκτικὸς δεσμός της εἶναι τὸ θέμα.

Ποῖο εἶναι τὸ θέμα;

Αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ ποιητῆς. Ἡ ζωὴ του, ἢ τὸ δράμα τῆς ζωῆς του, ἀπὸ τὴν πῶς τρυφερὴ ἡλικία ἴσαμε τὰ χρόνια τῆς ὀριμότητος.

Ποιοὶ εἶναι οἱ σταθμοὶ αὐτῆς τῆς πολύχρονης πορείας;

Ὁ ἔρωτας. Ἡ πρώτη ἐμπειρία ἀπὸ τὴ ζωὴ, γύρω στὰ δεκαῆξι χρόνια.

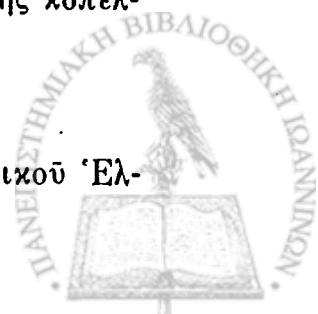
Ταυτόχρονα ὁ πρῶτος ἐκπατρισμός, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ νιώσει ἕνα δεύτερο πόνον, τὴν ἀγάπη γιὰ τὴ γενέτειρα, τὴν ἰδιαιτέρως πατρίδα. Χρονολογία. Σεπτέμβριος 1914.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα μιὰ πικρὴ εἶδηση, ὁ θάνατος τῆς ἀγαπημένης κοπέλας τῆς Ἰωνίας.

1919 Μαΐου 2. Ἀπόβαση στὴ Σμύρνη. Ἀπελευθέρωση.

Τρεῖς χρόνια ἀγωνίας (Μαῖος 1919—Αὐγουστος 1922).

Μικρασιατικὴ καταστροφή. Προσφυγία. Τὸ δράμα τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλ-

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Τὰ Ἀγαθοεργὰ Καταστήματα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἕνας θεσμός ἀπ' τὰ Μεγάλα Χρόνια τοῦ σκλαβωμένου Γένους πού τόση αἴγλη καί τόσο λαμπρὴ Παράδοση ἄφησε στήν Ἐθνική Νεώτερη Ἱστορία μας, ἐχρηματοδότησε καί τὸ ἀνά χεῖρας πολυσέλιδο τοῦτο τεύχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας».

Οἱ καιροὶ τώρα ἔχουν ἀλλάξει. Καί, φυσικά, ἡ μεγάλη αὐτὴ προσφορὰ τῆς ἐθναρχικῆς μορφῆς δραστηριότητος, πού εἶχε ἡ Μητρόπολις Ἰωαννίνων στήν γενικώτερη ζωὴ τοῦ Γένους, περιορίστηκε στίς διαστάσεις καί στὸ βάρος πού τῆς ἀφήνει ἡ ἀναγκαιότητα τῶν περιστάσεων. Ἄλλωστε, τώρα πού, σιγά - σιγά, ἡ Κρατικὴ Ἀντίληψη καλύπτει—ἐπαρκῶς ἢ ὄχι, δὲν ἔχει σημασία ἐν προκειμένῳ—ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς, λήγει καί ἡ κύρια ἀποστολὴ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ. Καί ἀπομένει ὡς ἓνα πολῦτιμο καί πολυσήμαντο πιά κεφάλαιο στήν ἐθνικὴ μας Ἱστορία, πού, πέρ' ἀπ' τὴν ἱερὰ παράδοση καί τίς χρυσῆς σελίδες τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν, θὰ ἔχει ἀκόμα νὰ προσφέρει μιὰν ἀπείραχτη ἀκτινοβολία. Γι' αὐτό, θὰ πρέπει νὰ διατηρηθεῖ—ἔστω καί μὲ τὴν κρατικὴν προστασία—σὴν ἐνεργὸν μορφή τῆς κοινωνικῆς δραστηριότητος. Γιατί, ἐκτὸς ἀπ' τίς μεγάλες ὑπηρεσίες πού προσφέρει καί σήμερα (οἰκόπεδα γιὰ σχολεῖα, Βιβλιοθήκη, διδασκῆρια, νοσοκομεῖα, στάδιο ἀθλητισμοῦ κ.λ.) γιὰ τὴν ἀναπλήρωση ἢ τὴν συμπλήρωση τῆς κρατικῆς μέριμνας (ἔξχωριστὰ στὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσης πού εἶναι σχεδὸν ὅλος ὀνοματισμένος μὲ τὴν μνήμη τῶν Εὐεργετῶν), ἡ ἀκτινοβολία τῆς παράδοσης πού ἔχει ἡ ὄντως μοναδικὴ αὐτὴ Ἱστορία τῶν Ἡπειρωτῶν Εὐεργετῶν στοὺς χρόνους τῆς δουλείας, εἶναι ἀπ' τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ πού συνθέτουν τὸν ἐθνικὸ βίον τοῦ Γένους στοὺς δύσκολους γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν καί τὴν φυσιογνωμία του χρόνους.

Ἔτσι, ἡ ὑπαρξὴ τῶν Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων εἶναι σχεδὸν δεδομένη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἱστορία τους καί ἡ ἀποστολὴ τους ἐπίσης καθορισμένη στὸ ὕψος τῆς παράδοσης πού τοὺς κληροδοτήθηκε ὡς ἀναπαλλοτρίωτο χρέος. Καί μία ἀπ' τίς πράξεις τῆς τωρινῆς δραστηριότητάς της στίς ἡμέρες μας, νομίζομε, πὼς εἶναι καί ἡ ἐνίσχυσις τῆς πνευματικῆς παράδοσης τῆς πόλης τούτης, πού, ἀπ' τὴν μεταβυζαντινὴ καί δῶθε περίοδο, στάθηκε σχεδὸν τὸ μητροπολιτικὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς καί τῆς ἐκπαιδευτικῆς ζωῆς τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων.

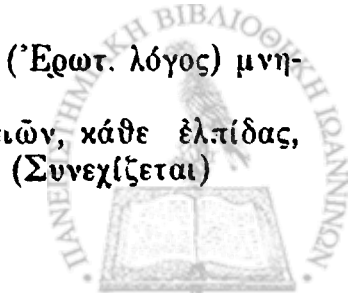
Μέσα στὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ χρηματοδότησις τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» εἶναι μιὰ εὐπρόσδεκτη πράξις ἀξία τῆς παράδοσης καί τῆς ἱστορίας τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, πού πρέπει νὰ τιμᾷ ἔξχωριστὰ τὸν Πρόεδρο (Σεβασμιώτατο κ. Σεραφεῖμ) καί τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων.

Εὐχριστοῦμε.

ληνισμοῦ. («Μυθιστόρημα»).

Ἐνα μνημεῖο στὴ θύμησιν τῆς ἀγαπημένης κοπέλλας. (Ἐρωτ. λόγος) μνημεῖο τουτόχρονα στὴ γενεσιουργὸ αἰτία τῶν πάντων.

Τέλος, ὁ Θάνατος. Ἡ κατάληξις ὄλων τῶν προσπαθειῶν, κάθε ἐλπίδας, πόθου καί πόνου. («Στέρνα»).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΓΚΟΣ)

Στις 12 'Ιουλίου, έφέτος, πρόωρα έγκατέλειψε την έπιγεια τούτη σύντομη ζωή ό Γεώργιος Ι. Παπαγεωργίου (Γ. Ράγκος). 'Απ' τὰ ιδρυτικά στελέχη και μέλος τής 'Επιτροπής—μέχρι του θανάτου του—τής «'Ηπειρωτικής 'Εστίας», ό Γ. Ι. Παπαγεωργίου, έκάλυπεν έναν μεγάλο χώρο και άφησεν ένα επίσης μεγάλο κενό στην πνευματική ζωή τής 'Ηπείρου και, γενικώτερα, στα σύγχρονα Γράμματα του τόπου μας. Γιατί, ή ζωή, όπως και ό θάνατος των πνευματικών ανθρώπων δέν είναι μονάχα ένα γεγονός που οι διαστάσεις και οι συνέπειές του περιορίζονται σ' έναν κύκλο στενώτερης σημασίας. 'Αντίθετα, ύπολογίζονται πάντα με τό μέτρο και με τό βάρος τής προσφοράς, αυτών των άτόμων, στην γενικώτερη πορεία των ανθρώπων μέσα στην διάρκεια του χρόνου. Και ό Γ. Ι. Παπαγεωργίου, ξεκινώντας τις άνησυχίες του άπόναν άγονο και τραχύ τόπο, τις έφτασε, ως έκφραση ώριμη και ολοκληρωμένη, ως τις σύγχρονες αξιώσεις που έχει τώρα τό λογοτεχνικό έργο που μάς κατέλιπε. 'Ακόμα, ό άείμνηστος έν πνεύματι συνάθλητής μας, ανάλωσε όλόκληρη τή δραστηριότητά του—τόσο άπ' την έδρα του καθηγητή, όσο και άπ' τή θέση του πνευματικού παράγοντα—στην προσπάθεια για να κρατηθεί και για ν' άναπτυχθεί ή πνευματική παράδοση τής 'Ηπείρου. 'Ετσι, ή ζωή και τό έργο του Γ. Ι. Παπαγεωργίου (φιλολ. ψευδώνυμο: Γιώργος Ράγκος), έγινεν ένα σημαντικό κεφάλαιο στην 'Ηπειρωτική Γραμματολογία, που έχει μία ιδιαίτερη θέση και αξία. 'Η «'Ηπειρωτική 'Εστία», που, με τό θανάτό του, χάνει ένα μεγάλο μέρος άπ' την ίδια της τη ζωή, θα προσπαθήσει να παρουσιάσει την προσφορά του, αφιερώνοντας μιάν άπ' τις προσεχείς της έκδόσεις.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(Γιώργος Ράγκος)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γεννήθηκε τὸ 1907 στὸ χωριὸ τῶν Τζουμέρκων Σχωρέτσανα (σημ. Καταρράκτη). Ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, ἀπὸ τὸν πατέρα του. Τὴν ἐγκύκλια μόρφωση πῆρε στὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῶν Ἀγνάντων κι' ὕστερα στὸ Γυμνάσιο τῆς Ἄρτας. Τὸ 1924 ἐγγράφεται στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ δυὸ χρόνια σπουδάζει μὲ ἔξοδα τοῦ κράτους ὡς τρόφιμος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Οἰκοτροφείου. Τὸ 1929 παίρνει τὸ πτυχίον τῆς Φιλολογίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1930 εἶναι Καθηγητὴς τῆς Μέσης Παιδείας. Ὑπηρετήσε ὡς Καθηγητὴς διαδοχικὰ: Στὸ Γυμνάσιο Τρικκάλων, στὸ Ἡμιγυμνάσιο Ἀγνάντων, στὸ Γυμνάσιο Θηλέων Ἰωαννίνων, στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ Ἰωαννίνων, στὸ Γυμνάσιο Ἀγνάντων καὶ πάλι στὴ Ζωσιμαία Σχολή, ὅπου καὶ εἶχε τὸ βαθμὸ τοῦ βοηθοῦ Γυμνασιάρχου. Τὸ 1948 προήχθη σὲ Γυμνασιάρχη, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθη τὴν προαγωγὴν του.

Νέος ἀκόμα, ὡς φοιτητὴς τῆς Φιλολογίας, ἐτράπη πρὸς τὴ λογοτεχνία. Τὰ πρωτόλειά του (ποιήματα καὶ πεζὰ) δημοσίευσεν μὲ τὸ ψευδώνυμο Ρήγας Περάνθης σὲ περιοδικὰ κι' ἐφημερίδες. Τὸ 1933—34 συνεργάστηκε στὸ περιοδικὸ «Τζουμερκιώτικα καὶ Ἀρτινὰ Νέα», ποὺ ἔβγαίνε στα Γιάννινα. Τὸ 1939 τύπωσε σὲ βιβλίον ἕμμετρον μετάφραση τοῦ «Οἰδίποδος Τυράννου» τοῦ Σοφοκλή. Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» καθὼς καὶ τῆς «Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν» τῶν Γιαννίνων καὶ στοὺς τόμους τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχουν καταχωρηθῆ ἄρθρα καὶ σημειώματά του (μὲ τὸ πραγματικὸν τοῦ ὀνομα) καὶ λογοτεχνήματά του μὲ τὸ σημερινὸν τοῦ ψευδώνυμο Γεώργιος Ράγκος. Τὸ 1955 τύπωσε μιὰ ἕμμετρον μυθιστορία του μὲ τὸν τίτλον «Ματωμένος ἔρωτας». Ἀκόμα ἐξέδωκε τὶς μεταφράσεις: «Ἰφιγένεια στὴν Αὐλίδαν» (Ἄρτα 1960), «Οἰδίπους Τυράννος» (Ἄρτα 1962) καὶ «Ἀντρομάχη» (Γιάννινα 1963—Β' ἔκδοσις βελτιωμένη).

Μέγα μέρος τῆς ἐργασίας του παραμένει ἀνέκδοτον. Πολλὰ χειρόγραφα του κάηκαν, ὅταν τὸ 1943 πυρπολήθηκε τὸ χωριὸν του ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς.

ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

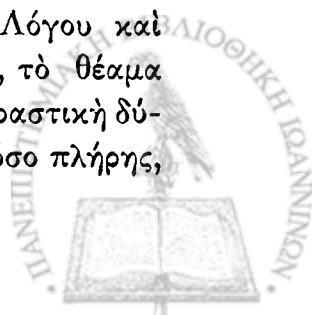
Οἱ Γιορτὲς Λόγου καὶ Τέχνης τῆς Λευκάδας ἔφτασαν πιά σὲ περιωπὴ γεγονότος σημαντικοῦ μέσα στὴν πολιτιστικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων, ἑνὸς γεγονότος ποὺ θερμαίνει καὶ τρέφει μέσα του τόσες καλὲς ἐλπίδες ὥστε, ἂν οἱ ἴδιοι οἰωνοὶ πρυτανεύσουν στὴν μελλοντικὴν του πορεία, ἂν δὲν νοθευτεῖ ἀπὸ ἄνωθεν ἐπεμβάσεις, ἂν ἀποφύγει τοὺς μεγαλόπνευστους προγραμματισμούς, ποὺ, σ' ἓναν τόπον ποὺ ἀπεχθάνεται τὴν μέθοδον, εἶναι πάντα τροχοπέδη τῆς προόδου, ἂν διατηρήσει δηλαδὴ τὸν αὐθορμητισμόν, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν δροσιά του, μπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ τὸν χῶρον μας μιὰ λαμπρὴ ἔστια πνευματικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀκτινοβολίας.

Πολλὲς εἶναι οἱ σκοπιεῖς, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ σταθεῖ γιὰ νὰ ἀποτιμήσει τὴν σημασίαν αὐτῶν τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Μπορεῖ, κανεὶς νὰ τὶς δεῖ σὰν μιὰ γιγάντια Κερμίσαν, σὰν πανηγύρι, σὰν τουρισμόν, σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ τόσα Φεστιβάλ, σὰν οἰκονομικὸν κίνητρο. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ σκοπιὰ τῆς γκρίνιας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, μέσα στις τόσες χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων ποὺ συμμετέχουν στις Γιορτὲς, ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ τέρπονται, ἄλλοι ποὺ, ἐνεργητικὰ, μὲ πραγμα-

τική συμμετοχή, χαίρονται, μαζί με τὸ θέαμα, καὶ τὴν φασαρία καὶ τὸν θόρυβο καὶ τὴν κίνηση καὶ τὴν ἐντατική ζωὴ, ἄλλοι ποὺ ὑπολογίζουν ζημίες καὶ κέρδη, ἄλλοι τέλος ποὺ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλώσουν τὶς ἰδεολογικὰς τοὺς προτιμήσεις μετὰ τὸ χειροκρότημα. Ὑπάρχει καὶ ἡ σκοπιὰ τῆς γκρίνιας. Θέλουμε, ἀπαιτοῦμε νὰ εἶναι ὅλα τέλεια, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι φυσικῶς ἀδύνατο. Μέσα σ' ἓνα συνωστισμό ποὺ καταργεῖ τὸ ἀδιαχώρητο, θέλουμε ἄνεση καὶ λουτρό καὶ ταχύτατη ἐξυπηρέτηση στὰ ἐστιατόρια καὶ ἐκλεκτὴ τροφή—ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο αὐτό, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι, παρὰ τὶς τρομερὰ δύσκολες συνθῆκες ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν παρουσία ἐνὸς ἐτερόκλητου πλήθους ξένων ἐπισκεπτῶν σὲ μιὰ ἡσυχὴ πόλιν, ἡ ποιότητα τῆς τροφῆς στὴν Λευκάδα ἦταν ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν μεγαλύτερων πόλεων μας σὲ ἐποχὰς τουριστικὰ νεκρὰς.—“Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ φυσικά, ἂν σκεφτεῖ κανεὶς, ὅτι τὶς μέρες τῶν Ἑορτῶν Λόγου καὶ Τέχνης ἀντιπροσωπεύονται στὴν Λευκάδα κάθε ἡλικία καὶ κάθε κοινωνικὴ τάξη, οἱ βολικοὶ καὶ οἱ ἰδιότροποι, οἱ καλομαθημένοι καὶ οἱ σκληροί.” Ὅλα αὐτὰ ὅμως, γκρίνιες καὶ παράπονα, εἶναι παρονοχίδες, ἂν κοιτᾶξει κανεὶς μετὰ καλοπροαίρετη καὶ φωτισμένη ὄραση τὸ νόημα τὸ βαθύ τῆς μεγάλης συγκέντρωσης, τὴν συμβολικὴ τῆς σημασία. Ἐκεῖνο, ποὺ ἐντυπωσιάζει καὶ τὸν ἀνύποπτο καὶ τὸν προβληματιζόμενο θεατῆ, εἶναι ἡ στάση τῆς Νεολαίας ὅλης τῆς γῆς σ' αὐτὰς τὶς ἑλληνικὰς Γιορτὰς, καὶ ἡ ἀνταπόκριση ποὺ βρῖσκει ἡ στάση αὐτὴ στὴν ψυχὴ τοῦ μέσου ἀνθρώπου. Σημάδι ἀλήθεια εὐφρόσυνο γιὰ τὸ μέλλον τῆς πικρῆς μας ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἀδολὴ καὶ συγκινητικὴ αὐτὴ συναδέλφωση, ἐπάνω στὸ χῶμα τῆς Λευκάδας, νέων ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, ἀπὸ ὅλα τὰ κλίματα, ἀπὸ λογιῆς - λογιῆς πολιτισμούς. Αὐτὴ ἡ χωρὶς ἀνασχοπὴ συναδέλφωση εἶναι μιὰ συγκινητικὴ ἀπόδειξη τοῦ ὅτι, ἄσχετα ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδας, ἀπὸ φυλὰς καὶ κοσμοθεωρίες, ἡ γῆ μας γνωρίζει μιὰ τάξιν νέων ἀνθρώπων ποὺ μ' αὐτὴν θὰ πρέπει νὰ λογαριαστεῖ, ἔαν μορφῶναι ὄνειρα κινημένα ἀπὸ ταπεινὰ συμφέροντα ἢ χυδαῖα ἀπάνθρωπα μίσση. Οἱ νέοι αὐτοί, οἱ μαῦροι, οἱ κίτρινοι, οἱ λευκοί, οἱ δεξιοὶ καὶ οἱ ἀριστεροί, βρίσκουν, μέσα στὸ ρωμαλέο ἀγκάλισμα τῆς Τέχνης, πλάτη γιὰ ν' ἀκουμπίσουν τὶς νόμιμες ἐλπίδες τοὺς γιὰ μιὰ ζωὴ εἰρηνικὴ καὶ ὠραία. Αὐτὴ τὴ ζωὴ τὴν θέλουν καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ μᾶς, τοὺς μεγαλύτερους. Ἐὰν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα πασικίζουν νὰ τοὺς χωρίσουν μετὰ πρόσχημα τὶς χρωστικὰς οὐσίες τοῦ δέρματος, τοὺς κλειστοὺς γεωγραφικοὺς χώρους, τὶς γλῶσσες, τὶς ἀνθρωπολογικὰς διαφορὰς, τοὺς ἐνώνει τῆς Τέχνης ἢ εὐγλωττη φωνή, ποὺ κυβερνῶντας κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ, ἀναγκάζει σὲ σιωπὴ τὰ χυδαῖα συμφέροντα καὶ παρέχει μιὰ μοναδικὴ ἐγγύηση γιὰ μιὰν ἀναίμακτη πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὸν βασανισμένο μας πλανήτη.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἀμφικτυονίας τῆς Λευκάδας. Γι' αὐτὸ ἡ ὁμορφὴ μικρὴ πολιτεία, μετὰ τὸ ἰδιότυπὸ τῆς Φεστιβάλ, ἀρχίζει νὰ γίνεται γνωστὴ σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμον. Τὸ Φεστιβάλ τῆς Λευκάδας δὲν συγκεντρώνει βέβαια παρήλικες σοφοὺς, φτασμένους καλλιτέχνες ἢ ὄριμους διανοούμενους ποὺ σπαταλοῦν ὠραίους λόγους μετὰ ἓναν ναρκισσισμό ποὺ δὲν πείθει πανένα. Ἰδιοτυπία του, γραφικότητά του καὶ ὁμορφιά του εἶναι ἡ μεγάλη σύναξι νέων ἀνθρώπων μετὰ τὰ κοντοπαντέλινα, τὰ μπικίνια τους, τὶς σαγιονάρες, τὶς ψάθες τους, τὴν ἀτμημισία, τὸν ἀυθορμητισμό, τὸ γέλιο καὶ τὴν ὁμορφιά τους, μετὰ τὴν χαρὰ τους καὶ μετὰ τὴν χάρη τους, μετὰ τὴν ψυχὴ τους, ἀνόθευτη ἀκόμη ἀπὸ τὴν πικρὴ πεῖρα τῆς ζωῆς. Αὐτοὶ ἀνεβάζουν τὸν ψυχικὸ τόνον τοῦ θεατῆ καὶ μεταβάλλουν σὲ μιὰ θερμὴ φωλιά τὴν ἡσυχὴ μικρὴ πόλιν τοῦ Ἴονίου.

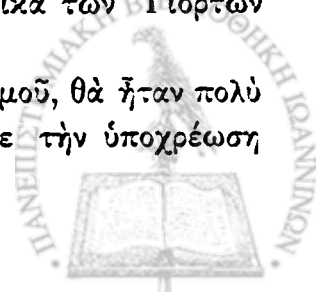
Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὴν τὴν σπουδαιότατη πλευρὰ τῶν Γιορτῶν Λόγου καὶ Τέχνης, δηλαδὴ τὴν ἀνθρωπιστικὴν, καὶ ἡ ἄλλη ἡ καθαρὰ καλλιτεχνικὴ, τὸ θέαμα δηλαδὴ τῆς σκηνῆς, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς χωρὶς σημασία. Ἐχει τόση ἐκφραστικὴ δύναμη σὰν καλλιτεχνικὸ μέσον τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, εἶναι δηλαδὴ τέχνη, τόσο πλήρης,

ὁ χορός, ὥστε τίποτε δὲν θὰ μπορούσε ἐναργέστερα νὰ φέρει σὲ ἐπαφή ψυχῆς λαῶν, ὅσα μερικὰ τουλάχιστο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χορευτικὰ συγκροτήματα πού διαδοχικὰ ἀνέβηκαν στὴ σκηνὴ τῆς Λευκάδας. Ἐδῶ, ὅμως, ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ μιὰ παρατήρηση: Ἄλλο βέβαια μπαλέτο καὶ ἄλλο φολκλόρ. Τὸ μπαλέτο εἶναι ἓνα κρᾶμα τέχνης καὶ ἐπιστήμης καί, σὰν τέτοιο, ἔχει χαρακτήρα ὑπερεθνικό, εἶναι δηλαδή στὴν οὐσία χαλαροὶ οἱ δεσμοὶ του μὲ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ τῶν λαῶν καὶ τὸν πλοῦτο τῶν ἐκφραστικῶν τῆς μέσων, μέσων πού γεννήθησαν καὶ ὠρίμασαν μέσα στὶς ὠδίνες τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Οἱ Ἰσραηλινοί, ἐπὶ παραδείγματι, παρουσίασαν καθαρὸ—καὶ ἐξαιρετο βέβαιο—μπαλέτο, γιὰτὶ ἡ διασπορὰ τοὺς ἐμπόδισε νὰ ἀναπτύξουν πυκνὴ ἐθνικὴ ζωὴ. Στίς γιορτὲς ὅμως παρατηρήσαμε τὸ ἐξῆς φαινόμενο. Νὰ χειροκροτοῦνται μὲ ἐνθουσιασμὸ τὰ μπαλέτα, καὶ νὰ γίνονται δεκτὰ μὲ ἐπιδοκιμασίαι ἀπλῆς φιλοφροσύνης συγκροτήματα πού παρουσίαζαν στιγμὲς γνήσιας ἐθνικῆς ζωῆς, δηλαδή γνήσιο φολκλόρ. Αὐτὸ συνέβη ἰδιαίτερα μὲ τοὺς ὁμίλους τῶν σκανδιναυικῶν κρατῶν, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Γι' αὐτὸ νομίζουμε ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ γίνεταί, μέσῳ ἐμπεριστατωμένων προγραμμάτων, μιὰ διαφωτιστικὴ διδασκαλία τοῦ κοινοῦ σχετικὰ μὲ τίς ἐπὶ μέρος φολκλορικὲς ἐκδηλώσεις, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ χαρεῖ τὴν προσφορὰ τους, πού συνδέεται, πιστεύω, πρὸ ἄμεσα μὲ τοὺς σκοποὺς πού ἔχουν θέσει οἱ ὀργανωτὲς τοῦ Φεστιβάλ τῆς Λευκάδας. Μιὰ ἄλλη παρατήρηση, πού πρέπει νὰ ἐπιτραπεῖ σ' ἓναν καλοπροαίρετο ξένο, πού ἀγάπησε τίς Γιορτὲς καὶ ἐθαύμασε τὴν προσπάθεια τῶν ὀργανωτῶν τους, εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ χώρου τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ πλατεῖα εἶναι μικρὴ, εἶναι ὅμως καὶ ἡ καρδιὰ τῆς μικρῆς πολιτείας. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ δὲν εἶναι δυνατόν στὶς χιλιάδες τοῦ κόσμου νὰ παρακολουθήσουν ὅλες τίς ἐκδηλώσεις, μὲ ἀναγκαῖα συνέπεια δυσάρεστες προστριβὲς μεταξὺ ξένων ἰδιαίτερα προσκαλεσμένων, πού γεμᾶτοι πρωτευουσιάνικα φούμαρα, δὲν θέλουν νὰ δεῖξουν καμμιά κατανόηση στὶς δύσκολες ὥρες, καὶ μελῶν τῆς ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, πού κυριολεκτικὰ μαρτυροῦν ἢ εὐγένειά τους καὶ ἢ ὑπομονή τους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀδικεῖται ὁ καλός, ὁ φιλόξενος, ὁ πρόθυμος ντόπιος πληθυσμὸς, πού βλέπει ὑπὸ γωνίαν δυσμενῆ καὶ ὀρθίως τίς χορευτικὲς ἐκδηλώσεις ἢ δὲν τίς βλέπει καθόλου, ἐνῶ ἡ ἀναπαυτικὴ παρακολούθησις τοῦ ὠραίου θεάματος θὰ ἦταν ἡ δικαιότερη πρακτικὴ ἀνταμοιβὴ τῆς προθυμίας του καὶ τῆς καλωσύνης του. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς εἶναι φιλικὲς καὶ προέρχονται ἀπὸ ἄνθρωπο, πού μὴ ξαίροντας καλὰ τὰ πράγματα, πιθανὸν νὰ δέρει εἰς ἀέρα. Οἱ ἀφ' ὑψηλοῦ συμβουλὲς εἶναι εὐκόλες. Μόνον ὅποιος ζεῖ στὸ καμίνι τῆς δράσης ἔχει τὸ δικαίωμα, ἐπειδὴ ζεῖ τίς δυσκολίας, νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ προτείνει λύσεις. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ μᾶς, ὅπως καὶ γιὰ ὅποιονδήποτε ἄλλον.

Συνήθως τὰ τέτοιας λογῆς σημειώματα κλείνουν μὲ ἐξάρσεις. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ κάμω ἐξαιρέση. Καὶ ἀναφέρω σὲ κατακλεῖδα τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ περιστατικό: Μιὰ ἠλικιωμένη κυρία ἀπὸ τῆ Γαλλία, προσκαλεσμένη, ἐκνευρισμένη ἀπὸ τὴν κούρασι, πού τὴν ἐπέτεινε τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, μοῦ ἔκανε, ἐνῶ εἶχα τὴν τιμὴ νὰ σιτίζομαι στὸ δικό της τραπέζι, φριχτὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεδαφικὰ παράπονα σὲ ὅλους τοὺς τόνους. Μιλοῦσαν φυσικὰ καὶ τὰ κουρασμένα χρόνια τῆς καὶ ἴσως κάποιον μικρὸ δίκην. Πῶς ἔληξαν ὅμως οἱ Ἰερεμιάδες; «Σᾶς παρακαλῶ, μοῦ εἶπε, μὴν πῆτε τίποτε στὸν κ. Δήμαρχο ἢ στὸν κ. Τζεβελέκη. Ἦταν τόσο καλοὶ καὶ τόσο πρόθυμοι, ὥστε θὰ ἦταν μαύρη ἀχαριστία τὸ νὰ τοὺς πικράνω». Αὐτὸ πού εἶπε ἡ ξένη κυρία ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς Λευκαδίτες. Ἡ ἐγκαρδιότητά τους, ἢ εὐγένεια, ἢ προθυμία τους, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Γιορτῶν Λόγου καὶ Τέχνης.

Χωρὶς αὐτὴ τὴν ψυχικὴ συμμετοχὴ ὁλόκληρου τοῦ πληθυσμοῦ, θὰ ἦταν πολὺ χαμηλότερος ὁ γενικὸς τόνος τῶν ἐκδηλώσεων. Ἰδιαίτερα ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση

νά προτείνουμε στην αντίληψη τῶν προϊσταμένων τους τούς εκπαιδευτικούς τῆς Λευκάδας πού, σέ ἐποχή διακοπῶν, ὅταν ἔπρεπε νά χαροῦν τήν ἀνάπαυση πού ἀπαιτεῖ τὸ βαρὺ τους ἔργο, μὲ αὐτοθυσία καὶ ἐξαντλητικὸ μόχθο συνετέλεσαν κατὰ πολὺ στήν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα τῆς Λευκάδας γιὰ τὴν ἀνθρωπιὰ καὶ τὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου μας.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Ο ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΤΗΣ Ε.Η.Μ.

Ἡ καλοκαιρινὴ παράσταση, πού ἔδωσε σὰν πρῶτο ξεκίνημα ὁ θεατρικὸς ὄμιλος τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, ὑπῆρξε μιὰ ἐνθουσιαστικὴ ἀποκάλυψη καὶ, μαζί, μιὰ θαυμάσια εὐκαιρία γιὰ νά ἐκτιμήσουμε μιὰ πολὺ μεγάλη προσφορά στήν πόλη μας. Γιατί, ἐκτός ἀπ' τὴν ἱκανοποιητικώτατη παρουσία ἑνὸς ντόπιου θιάσου πού, ὅπως ἀποδείχτηκε, θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἐξελιχθεῖ ὡς τὴν σιὰθμη σχεδὸν μιᾶς ἄρτιας θεατρικῆς μονάδος στήν πόλη μας, μιὰ τέτοια δραστηριότητα τῆς Ε.Η.Μ. θὰ καλύψει ἓνα ὄντως πολὺ σημαντικὸ κενὸ στήν ζωὴ καὶ στήν κίνηση γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἡλείου. Μάλιστα, γιὰ νά ζυγίσει κανεὶς καλύτερα τὴν σημασία τῆς ὑπαρξῆς ἑνὸς θεατρικοῦ ὀμίλου στήν ἐπαρχία, θὰ πρέπει νά μὴν ἀγγοεῖ πῶς, τουλάχιστο στὸ κοντινὸ μέλλον, δὲν πρόκειται νά δημιουργηθοῦν προϋποθέσεις γιὰ τὴν κάλυψη τοῦ κενοῦ αὐτοῦ ἀπ' τὴν κρατικὴ δραστηριότητα. Γι' αὐτό, ἡ ἐμφάνιση τῆς θεατρικῆς παράστασης, πού ἀνάδειξε προχθὲς τὶς ντόπιες προσπάθειες γιὰ μιὰν αὐτοθεραπεία αὐτῆς τῆς πρῶτιστης ἀνάγκης, πρέπει νά ἐξαρθεῖ μὲ ξεχωριστὴ εὐχαρίστηση. Ἡ πόλη μας, πού ἔχει μιὰ πνευματικὴ κίνηση καὶ μιὰν ἀπότομη ἀνάπτυξη γενικώτερα, τώρα, ὕστερα ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο καὶ τὶς τόσες ἐκδηλώσεις στὸν πνευματικὸ, στὸν καλλιτεχνικὸ καὶ στὸν ἐκπολιτιστικὸ τομέα τῆς ζωῆς τῆς, πᾶναι νά φτιαξε καὶ ντόπιο θέατρο. Δὲν μπορεῖ κανεὶς, παρὰ νά χαιρετίσει τὴν παράστασιν αὐτὴν σὰν τὴν πιὸ ὑποσχετικὴ ἀρχή. Καί, γιὰ ἓνα λόγο παραπάνω, πού ἡ ἀρχὴ αὐτὴ παρουσίασε μιὰ ὀλοκληρωμένη σχεδὸν προσπάθεια, πού δὲν ἀφήνει περιθώρια γιὰ ὀποιαδήποτε ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὶς δυνατότητες πού ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας. Γιατί, ἡ παράσταση, μ' ἓνα ἔργο ἀπ' τὸ δοκιμασμένο ρεπερτόριο («Οἱ φοιτηταί» τοῦ Ξενοπούλου) εἶταν μιὰ καλὴ δοκιμασία γιὰ τὸ ξεκίνημα τοῦ θεατρικοῦ ὀμίλου τῆς Ε.Η.Μ. πού μᾶς ἔπεισε πῶς ἡ ντόπια θεατρικὴ κίνηση δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀκατόρθωτο. Καὶ ἡ σκηνοθεσία, πού τὴν εἶχε—μαζί μὲ ὅλη τὴν γενικὴ ἐπιτελεία καὶ διδασκαλία—ὁ κ. Μιλτ. Τσίρκας καὶ τὰ κουστούμια, πού τὰ ἔφτιαξε μὲ τόση προσρμογὴ ἡ κ. Κωνσταντινίδου, καὶ τὰ σκηνηκᾶ, πού ἔδωσε ὁ κ. Α. Χούλιας καί, πρὸ παντός, τὰ πρόσωπα πού ὑποδύθηκαν τοὺς ρόλους των μὲ θάρρος, μὲ ἄρθρωση, μὲ χρῶμα καὶ κάποιον ἀέρα ἐπαγγελματικῆς σκηνης, ὅλ' αὐτά, λοιπόν, χάρισαν μιὰ ἱκανοποιητικὴ παράσταση καί, τὸ σπουδαιότερο, ἀποκάλυψαν τὶς ὑπάρχουσες

σὴν πόλη μας δυνατότητες καὶ δυνάμεις γιὰ τὴν δημιουργία ἑνὸς μόνιμου θεάτρου. Τὸ θέατρο αὐτό, ἴσως, θὰ μποροῦσε νά πάρει τὴν μορφή ἑνὸς ἐρασιτέχνικοῦ ἢ, ἀκόμα, ἑνὸς ἡμιεπαγγελματικοῦ θιάσου, πού θὰ ἐκάλυπτε τὶς ἀνάγκες σὲ θεατρικὲς παραστάσεις ὄχι μονάχα τῆς Ἡλείου, ἀλλὰ καὶ τῶν κοντινῶν πρὸς αὐτὴν περιοχῶν. Γι' αὐτό, κατὰ τὴν γνώμη μας, ἐπιβάλλεται νά ἀντιμετωπισθεῖ, τώρα, μὲ τὴν πρέπουσα σοβαρότητα, τὸ θέμα τῆς δημιουργίας του. Θὰ μποροῦσε, π.χ., νά ἀπασχολήσῃ τὴν Ε.Η.Μ. σὰν ἓνα ἀπ' τὰ βασικὰ ζητήματα πού ἔχει μέσα στὸ εὐρύτατο πρόγραμμά της. Ἦδη ἔχομε τὸν πρῶτο πυρῆνα, πού δὲν θὰ εἶταν ἄστοχο ν' ἀποτελέσει τὴν βάση γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια. Καὶ ὁ κ. Τσίρκας, πού ἀπόδειξε πῶς δύναται νά συγκροτήσῃ ἓνα θέατρο ἀξιῶσεων μὲ τὶς ντόπιες δυνάμεις, προσφέρεται δῶ σὰν ἓνα κεφάλαιο. Γιατί, τέλος, νά μὴν πιστεύουμε πῶς καὶ τὰ Γιάννινα, ὅπως ἡ Μυτιλήνη, πού ἔχει ἀπὸ χρόνια ἓναν περίφημο θεατρικὸν ὄμιλο («Τὸ Μπουρίνι»), διαθέτουν ἐγγενεῖς δυνάμεις γιὰ μιὰ ντόπια θεατρικὴ ζωὴ;

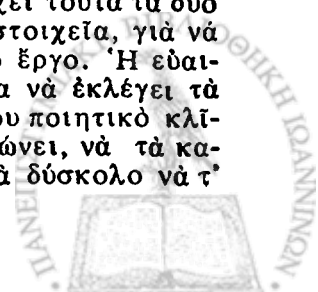
Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

•••

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κοῦλη Ἀλέπη: «Ἄνθη ἀπὸ κήπους ξένους» (μεταφράσεις)—ἐκδ. «τὸ ἑλλην. βιβλίον» —Ἀθήνα 1964

Ὅ,τι θὰ μποροῦσα νά γράψω γιὰ τούτη τὴν προσφορά τοῦ Κ. Ἀλέπη, τόγραψε ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο τῆς ἰνθολογίας του. Πραγματικά, τί θὰ μποροῦσε κανεὶς καλύτερο νά πεῖ γιὰ τοῦτες τὶς ἐξοχες μεταφράσεις του; Μᾶς ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος καὶ τὸν τρόπο πού ἐργάζεται καὶ τί πρέπει νά ἔχει στὸ νοῦ του ὁ κάθε μεταφραστὴς καὶ μᾶς ἐκθέτει ἀπλὰ καὶ πειστικὰ τὶς ἀρχές, μὲ βάση τὶς ὁποῖες θὰ πρέπει νά ἐργασθεῖ. Κι ἀκόμα, πόσο κουράστηκε, πόσο μόχθησε καὶ γιὰ λεπτομέρειες. Ὅμως, ἡ εὐαισθησία κι' ἡ συναίσθηση εὐθύνης δὲν ἀποχτιοῦνται μὲ φόρμουλες καὶ μὲ συνταγές. Κι' ὁ Ἀλέπη ἔχει τοῦτα τὰ δύο ἀπαραίτητα καὶ πρωταρχικὰ στοιχεῖα, γιὰ νά πετύχει σ' ἓνα τόσο δύσκολο ἔργο. Ἡ εὐαισθησία του τὸν ὀδηγεῖ πρῶτα νά ἐκλέγει τὰ πιὸ συγγενικὰ μὲ τὸ -δικό του ποιητικὸ κλίμα κείμενα καὶ νά τ' ἀφομοιώνει, νά τὰ καταχτᾶ. Ἔτσι δὲν τοῦ εἶνε πιά δύσκολο νά τ'

αναπλάθει στη μητρική του γλώσσα ακόμα και στις λεπτομέρειές τους, διατηρώντας τη φόρμα και το μέτρο τους και το ρυθμό τους τόσο πιστά, πού όταν ακούσουμε το ξένο και το έλληνικό κείμενο, δέν τὰ ξεχωρίζουμε. Ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης, πάλι, τὸν ἀναγκάζει νὰ ἐργάζεται μὲ εὐλικρίνεια. Δέν προδίνει τὸ κείμενο τοῦ ποιητῆ καὶ δέν τοῦ ἀφαιρεῖ τίποτα ἀπ' τὴν οὐσία καὶ τὸ χρῶμα του. Αὐτὸ φαίνεται πιὸ καθαρά στὰ ποιήματα, τῶν ποιητῶν πού ἔχουμε γνωρίσει πιὸ παλιὰ τὸ ἔργο τους κι ἀπὸ μεταφράσεις πού νομίζαμε ἀριστουργηματικές. Στὶς μεταφράσεις τοῦ Ἀλέπη, ἀπόχτησαν οἱ στίχοι τους μιὰ περισσή εὐγένεια (σὰν ἓνα λεπτὸ ἄρωμα), πού εἴτε δέν ἔχουν κἄν τὰ πρωτότυπα, εἴτε οἱ παλιότεροι μεταφραστὲς δὲ μπόρεσαν ν' ἀποδόσουν. Τοῦτο δείχνει πόσο πρέπει νὰ μόχθησε ὁ ποιητῆς, γιὰ ν' ἀποδόσει τὸ κάθε στίχο πλουτισμένο ἀκόμα καὶ μὲ τὴ δική του εὐαισθησία.

Γιαυτό, θὰ τὸ ξαναπῶ, θεωρῶ τὴν κοπιαστικὴ τούτη ἐργασία τοῦ Κούλη Ἀλέπη ἴση—ἴσως κι ἀνώτερη θὰ πρέπει νὰ τὴν θεωροῦμε, ἂν λογαριάσουμε τὸ μόχθο τῆς—μὲ τὴν προσωπικὴ δημιουργία του.

Γιώργη Χαλατσᾶ: «Ἐπτὰ λουλούδια σ' ἓνα κάνιστρο»—Διηγήματα. Ἀθήνα 1964 ἔκδ. «Δωδεκάτη Ὦρα».

Πάνοπλος εἶχε ξεκινήσει ὁ Γιώργος Χαλατσᾶς γιὰ τὴν πάλη του στὴν κονίστρα τῆς Τέχνης. Τὸ ἄχα σημειῶσει καὶ στὸ προηγούμενο σημειῶμά μου γιὰ τὸ «Ἀνθρωποὶ χωρὶς ἥλιο». (Κρητ. Ἐστία, τευχ. 125—126). Κι εἶχα πιστέψει πὼς θὰ εἶναι σύντομα κάτι ἀξιόλογο. Καὶ δέν ἔπеса δῆλ. Στὸ καινούργιο του βιβλίο τ' ἀνοκάλυψα σχεδὸν σὲ κάθε του διήγημα, μὰ κυρίως, τὸ βρήκα στὸ μεγάλο ἐκεῖνο πού δεσπόζει σ' ὀλάκερη τὴ συλλογὴ, στὸ «Σκιάχτρο». Ὅλα τὰ προσόντα τοῦ καλοῦ διηγηματογράφου τὰ ἔχει τὸ διήγημα τοῦτο: Τὸ ὕφος, τὴν ἀπλή κι ἀπαλή ροή, τὴ λογοτεχνικὴ γλώσσα, τὸ μῦθο, τὴν πλοκή. Μὲ συνεπῆρε ἀπ' τὶς πρώτες σελίδες καὶ τὸ χάρηκα, ὅσο προχωροῦσα, καὶ τὸ ἀπόλαυσα. Εἶν' ἓνα θαυμάσιο διήγημα, πού σὲ συγκινεῖ βαθιὰ μὲ τὴν ἱστορία ἑνὸς ἀδικημένου ἀπ' τὴ φύση (γιατὶ γεννήθηκε ἄσχημος), ἑνὸς ἀνθρώπου, ἄξιου ὅμως καὶ προικισμένου μ' εὐαίσθητη ψυχὴ καὶ πλούσια καρδιά, μὰ κ' ἰκανότητα νὰ νικάει ὄλες τὶς ἀναποδιὲς τῆς ζωῆς καὶ νὰ γίνεται ζηλευτὸς ἀνάμεσα στοὺς συνανθρώπους του, πού ἔρχεται τελικὰ σὲ σύγκρουση μὲ τὸν παντοδύναμο θεό, τὸν Ἐρωτα, καὶ καταστρέφεται. Τούτ' ἡ καταστροφὴ του, ὅμως, μοιάζει μὲ τὴ λύση ἀρχαίας τραγωδίας πού γιομίζει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη ἀπὸ «ἔλεον» καὶ «φόβον», δίνοντας ἔτσι στὴν ψυχὴ τὴν κάθαρση τῶν παθῶν, ὅπως τὸ θέλει ὁ Ἀριστοτέλης.

Μὲ τοῦτο τὸ διήγημα ὁ Γ. Χαλατσᾶς μᾶς

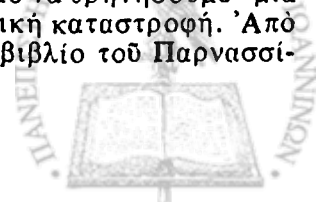
δίνει ἓνα μέτρο τῆς ἀξίας του σὰν διηγηματογράφου—ἓνα μέτρο πού τὸν φέρνει κιόλας κοντὰ στὴν κορυφὴ τῆς ἐπιτυχίας. Οἱ χαρακτηριστῆρες τῶν ἀνθρώπων του εἶναι πλασμένοι μαστορικά: ὁ δάσκαλος, ὁ γιατρός, ἡ κόρη του, ἡ μάνα του, ὁ Καπνιάς. Κ' ἡ ψυχογραφία τους τόσο ἄρτια δοσμένη, τόσο τεχνικά κ' ὑποβλητικά, πού σὲ πείθει πὼς ὁ συγγραφέας του ξέρει πολὺ καλά τὰ μυστικὰ τοῦ καλοῦ πεζοῦ λόγου. Μ' ἀπόλα του, ἡ γλώσσα εἶναι τοῦτο πού τὸν βόηθησε νὰ στεριώσει τόσο ἄψογα τὸ διήγημά του. Μιὰ γλώσσα πλούσια, ἄψογη δημοτικὴ, πού ξέρει νὰ τὴ χρησιμοποιοῦ θαυμάσια.

Ἄλλὰ, κι ὅλα τὰ διηγήματα τῆς συλλογῆς εἶναι φτασμένα σὲ μιὰν ἀξιόλογη ἀριότητα λόγου καὶ ὕφους. Στάθηκα μὲ προτίμηση, στὸ παράξενο «Νευρικὴ ὑπερδιέγερση», στὸ «Ἀγώνας μὲ τὴν ἐλπίδα», καὶ στὸ «Ἐφτὰ λουλούδια σ' ἓνα κάνιστρο». Οἱ ἄνθρωποι του, εἶναι ἄνθρωποι πού τοὺς ἀγαποῦμε καὶ τοὺς συμπονᾶμε γιὰ τὰ «πάθη» τους, καθὼς τοὺς νιώθουμε νὰ περνοῦνε τόσο κοντὰ μας, πλάι μας καί, σχεδόν, τοὺς ἀγγίζουμε καθεμέρα στὴ ζωῆ.

Ὁρφέα Παρνασσίδη. «Τὸ μανιφέστο τῆς ἀνθρωπιάς»—«Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο» Ἀθήνα. 1964

Δοκίμιο πάνου στὰ πιὸ καυτερά ζητήματα τοῦ καιροῦ μας εἶνε τοῦτο τὸ βιβλίο τοῦ Ὁρφ. Παρνασσίδη. Σὲ τούτη τὴν ὕλιστικὴ ἐποχὴ πού ζοῦμε, μὲ τὴν καθημερινὴ ἀπειλὴ τοῦ φοβεροῦ μανιταριοῦ τῆς ἀτμοβόμβας κ' ἑνὸς παγκόσμιου θερμοπυρηνικοῦ πολέμου, ὁ συγγραφέας μᾶς μιλάει γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς «ἀνθρωπιάς» μέσα στὴ στυγνὴ κι ἀπάνθρωπη κοινωνία, πού δημιούργησε ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς κ' ἡ ἀνάπτυξη τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ζητᾶ τὴ διάδοση τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν σοφῶν ρήσεων, ὅπως τοῦ «γνώθι σαυτόν», τοῦ «μηδὲν ἄγαν» καὶ «πᾶν μέτρον ἄριστον». Ἔτσι—κιι μαζί, βέβαια, μὲ τ' ἀγαθὰ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—μὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀνθρωπιά καὶ τὸν πλοῦτο πού κατακλύζει τὸν πλανήτη μας κι ὁμως πεθαίνουν 40 ἑκατομμύρια κάθε χρόνο ἀπὸ πείνα, θὰ καταφέρει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ πολυπόθητη καὶ γλυκιὰ Εἰρήνη—ἡ πραγματικὴ εὐτυχία.

Οὐτοπιστής, χιμαιροκυνηγός, ὁ Παρνασσίδης; οὐμανιστής, ὀραματιστής; Ὁχι! Πραγματιστής—ρεαλιστής. Γιατὶ, ἂν ὄσα μᾶς λείπει στὸ «μανιφέστο τῆς ἀνθρωπιάς» του φαίνονται ἀπραγματοποίητα γιὰ ἓνα σκεπτικιστὴ. Ἐντούτοις εἶν' αἰτήματα καὶ προβλήματα τοῦ καιροῦ μᾶς καὶ θὰ πρέπει τὰ λυθῶν τὸ γρηγορότερο, ἂν δὲ θέλουμε νὰ θρηνησοῦμε μιὰ ὀλοκληρωτικὴ, μελλοντικὴ καταστροφὴ. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τούτη, τὸ βιβλίο τοῦ Παρνασσίδη

δη, είναι τὸ ἄθροισμα ὄλων τῶν ἐλπίδων καὶ μεγάλων ἀπαντοχῶν κάθε σημερινοῦ ἀνθρώπου πού ζεῖ σὲ τούτη τὴν πυρηνικὴ ἐποχὴ, καὶ συνθλίβεται ἀνάμεσα στὴ φρίκη μιᾶς μελλοντικῆς καταστροφῆς καὶ στὴν ἀπελπισία τοῦ λιμοῦ πὸ μαστίζει τὸν κόσμον σὲ ὥρες ὑπερπαραγωγῆς.

Πῶς θὰ λυθεῖ τὸ πρόβλημα; Μὲ τὴ μοιρολατρικὴ ἀπάθεια τῶν πολλῶν; Μὲ τὴ μαχητικότητα τῶν ὀλίγων; Μὲ τίς διπλωματικὲς καντρίγιες; Ὁ Παρνασσίδης ὄνειρεύεται καὶ κάτι καλύτερο: μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς καινούργιας ποιότητας κοινῆς γνώμης, πὸ νὰ μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στοὺς παράφρονες πολιτικούς καὶ διπλωμάτες—τὸ μορφωμένο Κοινόν, πὸ θὰ τὸ ὀργανώσουν οἱ φωτισμένοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Καί, δὲν εἶνε ἡ γνώμη του χιμαιρική. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ὅμως τῆς γῆς, στάθηκαν μεγάλους φραγμούς στὶς προθέσεις τῶν κυβερνητῶν τῶν χωρῶν πὸ κατέχουν ὄπλα πυρηνικῆς ἐνέργειας. Κ' εἶναι μεγάλη τιμὴ τους κι ἀνυπολόγιστη ἡ προσφορά τους. Ὁ Παρνασσίδης ἔχει ἀπόλυτο δίκιο. Εἶδε ἀπ' τὴν πραγματικὴ πρισματικὴ γωνιά τὸ πρόβλημα. Κ' εὐχομαί κ' ἡ λύση πὸ προτείνει νὰ σταθεῖ ὁ φρουρὸς τῆς Εἰρήνης—τῆς μητέρας κάθε ἀνθρώπινης εὐδαιμονίας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

Ἰωάννου Ἐξάρχου: «Ἡ Ἐκπαιδεύσις εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὑ.Π.Α.Η.»

Τὸ Φυλλάδιο τοῦ κ. Ἐξάρχου «Ἡ Ἐκπαιδεύσις εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὑ.Π.Α.Η.» εἶναι πολύτιμο γιατί ὑποδεικνύει μιὰ μέθοδο.

Εἶναι γνωστὸ πῶς ἡ χώρα μας,—δὲν ξαίρουμε ἂν ὑπὸ τὰς εὐλογίας λαϊκῶν ἢ ἐξωλαϊκῶν συμφερόντων,—μπήκε στὴν Κοινὴ Ἀγορὰ καὶ τώρα εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ συναγωνιστεῖ, στὸ οἰκονομικὸ πεδίο, λαοὺς μὲ παλιὰ βιομηχανικὴ παράδοση καὶ βιομηχανοποιημένη γεωργία. Ὁ βιομηχανικός μας ἐξοπλισμὸς εἶναι πενιχρὸς καὶ ἡ γεωργία μας ἡσιόδειος. Ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ μεταβληθοῦμε σὲ λαὸ θεραπόντων, στηρίζουμε, θεωρητικὰ τουλάχιστον, τίς ἐλπίδες μας στὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ τῆς χώρας. Δὲν ξαίρουμε ἂν αὐτὸ τὸ δυναμικὸ ἔχει πράγματι τὰ προσόντα πὸ αὐτὸ τοῦ ἀποδίδουμε. Εὐχόμεθα νὰ τὰ ἔχει. Ἐδῶ τώρα, ἔρχεται ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἐξάρχου νὰ τονίσει ὅτι ἡ ἀξιοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ εἶναι συνάρτηση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος κάθε χώρας. Γι' αὐτὸ ἐγκρίνει τὴν ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, πὸ κτύπησε τὸν στεῖρο βερπαλισμὸ. Μὲ τὴν μελέτη του ὅμως ὑποδεικνύει ὅτι, γιὰ νὰ ἐπιτύχει ἡ μεταρρύθμιση, ἀπαιτοῦνται τεράστιες ἐπενδύσεις στὸν τομέα: Παιδεία, πὸ, καθὼς γίνεται τώρα συνείδηση τοῦ κάθε Ἑλληνα, εἶναι τὸ βασικὸ ἔργο ὑποδομῆς τοῦ νέου πολιτισμοῦ πὸ ἐπιχειροῦμε νὰ κτίσουμε. Δὲν ἀρκεῖται ὅμως μόνον σ' αὐτό. Μὲ τὴν γυ-

μνὴ ἀπὸ φραστικὰ κοσμήματα, τόσο πειστικὴ ὅμως γλώσσα τῶν ἀριθμῶν, καὶ μὲ βάση στοιχεῖα ἀδιάψευστα πὸ τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν στατιστικὴ, προβαίνει στὸν ἀπολογισμὸ τῶν δυσχερειῶν, τῶν οἰκονομικῆς φύσεως δυσχερειῶν, πὸ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ νέα Παιδεία γιὰ νὰ φθάσει, ἀπὸ τὴν σημερινὴ ὑποτονία, στὸ σημεῖο, πὸ θὰ τὴν καταστήσει ἱκανὴ νὰ ἀξιοποιήσει τὸν Ἑλληνα-Ἀνθρώπον. Φυσικά, γιὰ τὸν χῶρον τῆς Ὑ.Π.Α.Η., πὸ γι' αὐτὸν ὁ κ. Ἐξάρχος διαθέτει, λόγῳ θέσεως, ἄμεση καὶ πλούσια ἐμπειρία. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συνιστᾷ καὶ τὴν μεθοδολογικὴ ὑπόδειξη. Ὅτι ἐγίνε ἐδῶ γιὰ τὴν Ἡπειρο, τὴν Κέρκυρα καὶ τὴν Λευκάδα, μὲ τὴν μελέτη τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναπτύξεως, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνε σὲ ὅλες τίς περιοχὰς τῆς χώρας, μὲ τὴν ἴδια ὅμως προσήλωση στὰ ἀπὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἄθροιση τῶν ἐπὶ μέρους συμπερασμάτων θὰ μπορέσει νὰ ἀντλήσει ἡ Πολιτεία πληροφορίες πολύτιμες καὶ γιὰ τὸ μέγεθος τῶν δυσχερειῶν πὸ θὰ ἀντιμετωπίσει καὶ γιὰ τὸν ὄγκον τῶν ἐπενδύσεων, στὸν τομέα: Παιδεία, πὸ θὰ ἀπαιτηθοῦν, γιὰ νὰ πάψει νὰ παίζει ἡ Χώρα μας στὴν εὐρωπαϊκὴ σκηνὴ τὸν ρόλον οἰκτροῦ κομπάρσου.

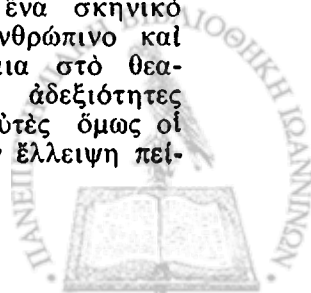
Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

•••

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΘΕΑΤΡΟ ΚΟΥΝ: «Ἡ ΠΟΛΗ»,—ΤΗΣ Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

Σαββατόβραδο, 22 Μαΐου, ἀραιὸ ἀκροατήριον στὸ μικρὸ θέατρο τοῦ Κούν. Ἐπαιζαν τὸ ἔργο τῆς Λούλας Ἀναγνωστάκη: «Ἡ Πόλη». Ἀφοῦ λοιπὸν οὔτε ἡ εὐνοϊκὴ κριτικὴ, οὔτε ἡ ἀληθινὴ ἀκτινοβολία τοῦ σκηνοθέτη δὲν εὐθύνονται βέβαια γιὰ τὴν πενιχρὴ αὐτὴ φοίτηση, θὰ εὐθύνεται μᾶλλον ἡ ἐθνικότητα τοῦ ἔργου. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ καλὸ κοινὸ ἔχει κυριολεκτικὰ καεὶ ἀπὸ τὴν προθυμία του νὰ παρακολουθεῖ ἔργα, πὸ ἡ ἐσωτερικὴ τους ἀξία προδίδει τίς φιλοδοξίες τῶν συγγραφέων τους. Ἄν ὅμως παραδεχτοῦμε ὅτι κριτήριον βασικὸ γιὰ τὴν ἀξιολόγησιν ἑνὸς θεατρικοῦ ἔργου εἶναι, γιὰ τὸν κατατοπισμένον ἀκροατὴ, ἡ διαφορὰ στάθμης τοῦ ψυχικοῦ του τόνου μεταξὺ τῆς στιγμῆς πὸ ἀνοίγει ἡ αὐλαία καὶ τῆς στιγμῆς πὸ κλείνει, τὸ ἔργο τῆς κ. Ἀναγνωστάκη εἶναι προσφορά σημαντικὴ στὸ θεατρικὸν μας ρεπερτόριον, γιατί ἡ παρακολούθησίν του προσφέρει μιὰ βαθειὰ καὶ ὑψηλῆς ποιότητος συγκίνηση. Ἡ νέα δραματούργος δρασκελάει μὲ τὸ πρῶτον τῆς ἄλμα τὴν ἀπόστασιν, πὸ χωρίζει τὴν ἄτονη θεατρικὴ ἠθογραφία καὶ τὰ ἐκτρωματικὰ ἐγκεφαλικά κατασκευάσματα ἀπὸ τὸ καλὸ εὐρωπαϊκὸν θέατρο, καὶ δημιουργεῖ ἕνα σκηνικὸ κλίμα πὸ εἶναι συγχρόνως πανανθρώπινον καὶ γνήσια ἑλληνικόν. Ὑπάρχουν βέβαια στὸ θεατρικὸν τῆς τρίπτυχου καὶ κάποιας ἀδεξιότητος καὶ κάποια δόση κατασκευῆς. Αὐτὲς ὅμως οἱ ἀτέλειες δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν πεί-

ρας, και χάνονται μπροστά στις δυο βασικές αρετές του έργου της, που είναι άλλωστε ο απαραίτητος όπλισμός κάθε γνήσιου θεατρικού έργου: την έκλογη της δραματικής στιγμής και το ύφος του διαλόγου. Αυτές οι δυο αρετές λείπουν δυστυχώς από τα άνούσια κατασκευάσματα, που με υπερβολική αυτάρκεια τιτλοφορούνται δράματα στον τόπο μας, και που, σε αντιθεατρική γλώσσα, είτε αναμηρυκάζουν θέματα έξαντλημένα πιά στην συνείδηση του νέου ανθρώπου, είτε ασχολούνται με προβλήματα ξένα προς την δική μας πραγματικότητα, αφού δεν πηγάζουν οργανικά από την οικονομία μας ή δεν καθρεφτίζουν καταστάσεις ζωντανές στη δική μας γη. Η κ. Αναγνωστάκη διάλεξε ως ρίζα της δραματικής διαδικασίας της κάποιες στιγμές συνταρακτικές για κάθε άνθρωπο που έζησε την αγωνία του πολέμου, είτε σαν ώριμη προσωπικότητα είτε σαν άθωο παιδί, είτε σαν πλάσμα που καταρτίζεται ακόμη μέσα στον μητρικό κόλπο. Κατά τις στιγμές αυτές, ο άνθρωπος, με φθαρμένη την ελπίδα, μόνος και γυμνός, σαν ζώο, μπροστά στην προοπτική του θανάτου, με συντριμμένη την πίστη στον εαυτό του, που με τόσο ναρκισσισμό καλλιεργούσε, νοιώθει την μεγάλη μοναξιά να καρφώνεται για πάντα στην ύπαρξή του. Αυτή θα προσδιορίζει πιά το παρόν του και το μέλλον του. Και άσχετα με τον τρόπο που μ' αυτόν θα αντιδράσει—αν θα σταθεί ανένδοτος ή συμβιβαστικός ή γλοιώδης—, η διάλυση του ανθρωπιστικού μύθου, το είρωνικό γκρέμισμα του ειδύλλιου, η εμφάνιση και πάλι στην σκηνή του κόσμου του Άσσύριου πολεμιστή και του Ήρώδη, του σφαγέα των νηπίων, μέσα στον περίφημο είκοστόν αιώνα, με τους παιδικούς σταθμούς του, τα νηπιαγωγεία του, τις Εταιρίες των ζωοφίλων και τα νοσοκομεία για σκύλους, όλα αυτά θα σταθούν πάντα γι' αυτόν το έσοπτρο για να κοιτάζει μέσα στο αίγιμά του, το φίλτρο του πάθους από όπου θα περνάει κάθε απάντησή του στα έρωτήματα της ζωής. Κάποιος άλλος θα είναι πιά φύλακας των λογισμών του, και μ' αυτόν θα διαλέγεται σε κάθε κρίσιμη ώρα.

Από τον διάλογο αυτόν τον έσωτερικό βγήκαν και τα τρία μονόπρακτα της κ. Αναγνωστάκη. Μπορεί να μην έχουν τους φωσφορισμούς των σκληρών παιχνιδιών του Ίονέσκο, ούτε την σοφή διάρθρωση και την λεπτή ανάλυση των έργων του Φίς. Έπειδή όμως κρατούν από γερή ψυχολογική ρίζα και φέρνουν στο φως τις σχέσεις του τωρινού ανθρώπου με το σκληρό παρελθόν, που κυβερνάει αυταρχικά τη μοίρα του' επειδή αυτές οι σχέσεις, σχέσεις πραγματικού ζυγού, έγιναν σχεδόν κανόνας για τα εκατομμύρια των ανθρώπων, που έζησαν τις αποφασιστικές μέρες του πολέμου, συνεπώς και για το λαό μας, μπορούμε να πούμε ότι η συγγραφέας είχε λαμπρή τυπική επιτυχία στην έπιλογή του στόχου της. Η επιτυχία της όμως ήταν και ουσιαστική. Γιατί φαίνεται από την θέρη, την ζωντάνια, το πάθος της παρουσίας, ότι τα προβλήματα που ρίχνει στη σκηνή

είναι και δικά της προσωπικά προβλήματα. Δεν παρουσιάζει' συμμετέχει. Το δράμα της σκηνής, είναι, καθώς φαίνεται, και δικό της προσωπικό δράμα. Αυτό όμως δεν θα άρκοι, αν δεν υπήρχε και η ικανότητα να αποτυπωθούν με ακρίβεια και ενάργεια τα δραματικά αυτά βιώματα. Και η ικανότητα υπάρχει. Ο διάλογος της κ. Αναγνωστάκη είναι λιτός, σωστός ψυχολογικά, πλούσιος σε προεκτάσεις και διαποτισμένος με έναν άερα ποιητικό σπάνιο για την θεατρική μας παραγωγή. Αυτός ο σωστός διάλογος είναι, νομίζουμε, απόδειξη του ότι δεν μιλάει συνεχώς το ίδιο πρόσωπο στο έργο της, ότι το έργο δηλαδή δεν είναι μονόλογος. Είναι διάλογος μεταξύ δύο προσώπων, που έχουν τη ρίζα τους στην ίδια προσωπικότητα, μεταξύ δύο άλλων, που έχουν όμως τελείως χειραφετηθεί. Ο ένας ζει τη ζωή στο φως της ημέρας' ο άλλος, άγκυροβολημένος για πάντα σε κάποιες παλιές νευραλγικές ώρες της ύπαρξης, υπαγορεύει, σχεδόν αυταρχικά, στον πρώτο, τις αντιδράσεις και την συμπεριφορά του.

Είναι τιμή για την Αναγνωστάκη το ότι, απαλλαγμένη από ξενόδουλους επηρεασμούς, χάρισε στη σκηνή μας έργο από γνήσια δραματική στόφα, που μιλάει κα' στον Έλληνα μά και σε κάθε άνθρωπο. Ελπίζουμε ότι δεν έχει εξαντληθεί, και ότι θα είναι τακτική η παρουσία της στη σκηνή. Η πείρα θα την θεραπεύσει από κάποιες φυσικές ατέλειες. Σιγά-σιγά θα προχωρήσει από το μονόπρακτο στο πολύπρακτο έργο, που είναι πολύ μεγαλύτερες οι αξιώσεις του στον τομέα της δραματικής τεχνικής. Το κρεσέντο στη δράση, λίγο άτονο στα μονόπρακτά της, θα γίνει έντονότερο, θα προστεθεί δηλαδή σιγά-σιγά και το βουνό στη γεωγραφία της. Είμαστε βέβαιοι, ότι αυτά θα γίνουν, ότι η Αναγνωστάκη θα δικαιώσει τις καλές μας προσδοκίες και ότι πολύ σύντομα θα ακουστεί ή φωνή της, ακίβδηλη και αποφασιστική, όχι μόνον στη σκηνή μας, μά σε οποιαδήποτε σημαντική ξένη σκηνή. Άς μην επηρεάζεται λοιπόν από τις ανασταλτικές προφητείες εκείνων που άσκοδν επίσημα τας των κορωνών και των κοράκων οίανωσκοπίας. Έχει ταλέντο άληθινό. Άς το αξιοποιήσει. Έμεις θα χαρούμε πρώτοι. Γιατί, έπιτέλους, αφού σκηνοθέτης είναι ο Κούν, νομίζουμε πως περιτεύουν τα έγκώμια.

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΑΡΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Στην γενική έπισκόπηση της θεατρικής μας σαιζόν, που ο άναγνώστης θα βρει σε άλλη στήλη, άς μου έπιτραπεί να προσθέσω λίγα λόγια για το Άρμα Θεάτρου. Είναι ένας οργανισμός θεατρικός ιδιότυπος, πολύ σοβαρός και συνάμα έξαιρετικά συμπαθής. Σοβαρός, γιατί και η σκηνοθεσία και το σκηνικό και το κοστούμι βρίσκονται σε γνωστά δόκιμα χέρια.

Συμπαθής, γιατί οί ήθοιοι είναι όλοι σχεδόν νέοι, παιδιά και κορίτσια, με ειδική μόρφωση, συχνά με ταλέντο, πλούσια σε ελπίδες και, τὸ σπουδαιότερο γιὰ ἓνα λαό, όπου ἡ ἐγωπάθεια, βράζει, ἀποφασισμένα νὰ ὑποβληθοῦν στὴν πειθαρχία πὺν χρειάζεται γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἓνα συγκρότημα θεατρικὸ μονιασμένο και ἀποδοτικὸ. Ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ τοῦ νεογέννητου θιάσου, παρέχει γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἐλπίδες λαμπρὲς και διατυπώνουμε τὴν εὐχὴ νὰ μὴ διαλυθοῦν οἱ ὠραῖοι δεσμοί, πὺν ἑνώνουν αὐτὰ τὰ προικισμένα και καλόκαρδα νιάτα, ἀπὸ τὸν ταπεινὸ ζῆλο γιὰ αὐτοπροβολὴ και ἀπὸ μικροπρεπεῖς ἐγωϊσμοὺς.

Στὰ Γιάννινα, ὁ θιάσος ἔδωσε τὴν Εἰρήνην τοῦ Ἀριστοφάνη και τὸ Τρελλὸ Φεγγάρι τοῦ Περγιάλη. Καὶ κλείνουμε τὸ σημεῖωμα με κάποιες παρατηρήσεις σχετικές με τὶς δυὸ αὐτὲς παραστάσεις :

1) Ὁ ἀτέλειωτος χορὸς και ἡ πολλὴ μουσικὴ και τὸ πολὺ τραγούδι, ἐξαφανίζουν οὐσιαστικὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Ἀριστοφάνη. Εἶναι αὐτὸ σωστό;

2) Ἡ μετὰφραση τοῦ ἔργου λαμπρὴ, ὑπερβολικά ὅμως παραγεμισμένη με μοντέρνα εὐρήματα και με ἐμβόλιμες πολιτικὲς σκοπεύσεις. Σὲ σημεῖο πὺν διερωτᾶται κανεῖς ποιὸς γράφει τὰ περισσότερα: Ὁ Ἀριστοφάνης ἢ ὁ Μεταφραστής;

3) Ἡ κοπρολογία τοῦ Ἀριστοφάνη, πὺν δὲν ξένιζε κανένα στὴν ἐποχὴ του, κρίθηκε σκόπιμο νὰ παρουσιαστῆ αὐτούσια, με κάποια μάλιστα σαδιστικὴ διάθεση νὰ τονιστῆ ἰδιαίτερα. Καὶ τὰ παιδιά, πὺν βρίσκονταν στὴν παράσταση, ρωτοῦσαν τοὺς γονεῖς, γιατί στὸ θέατρο ἔλεγαν παλιόλογα, ἀπαγορευμένα στὸ σπίτι;

4) Τὸ ἔργο τοῦ Περγιάλη πολὺ καλογραμμένο. Ὁ Περγιάλης εἶναι ἀπὸ στὸφα γνήσιου συγγραφέα, με πραγματικὸ ταλέντο. Τὸ ἔργο του ὅμως θύμιζε περισσότερο Ὀνειρόδραμα κατὰ τὸν Théodore de Banville και λιγότερο λαϊκὴ κωμῶδια ἢ ἑλληνικὸ χωριό. Τὸ χωριό, με τὸν σιδερένιο κλοιὸ πὺν περιόριζε τὴν γυναῖκα και τὴν κοπέλλα, περισσότερα δράματα γεννοῦσε ἔως χθὲς και λιγότερη κωμῶδια. Θὰ μπορούσε ὁποιοδῆποτε φεγγάρι νὰ μεταβάλλει σὲ οὐρανοκατέβατο κέφι τὸ δρᾶμα τῆς Εὐγενίας Γκραντέ;

5) Κάποιες ἀντιρρήσεις ἔχουμε γιὰ τὴν προσωποποίηση τοῦ ἰδίου τοῦ φεγγαριοῦ. Γνωρίζοντας πόσο μαλακὴ και ἀθόρυβη εἶναι ἡ κίνησή του ἐπάνω στὴ ράχη τοῦ οὐρανοῦ, ξένιστηκα βλέποντάς το νὰ φτάνει στὴ γῆ ὑπὸ τὴν μορφή ἀθλητικοῦ και πολὺ σβέλτου ἀκροβάτη.

Αὐτὰ φυσικά, εἶναι παρονυχίδες μέσα στὴν πραγματικὰ ἐπιτυχὴ ἐμφάνιση τοῦ θιάσου. Δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρω ὀνόματα ἡθοιοῦν, γιατί ὑποτίθεται ὅτι ὁ βενετισμὸς ἔχει ἐξοστρακισθεῖ ἀπὸ τοὺς στόχους πὺν τὸ καλὸ και συμπαθητικὸ συγκρότημα ἔχει τάξει στὸν ἑαυτὸ του. Ἄς μοῦ ἐπιτραποῦν μόνο δυὸ ἐξαιρέσεις: Ἡ Ἰωαννίδου με τὴν χάρη τῆς, τὴν θαυμάσιά τῆς ἄρθρωση και τὸν πραγματικὸ ἀέρα τῆς σκηνῆς.

Και ὁ λαμπρὸς Κεδράκας, ὁ ζωντανός, ὁ χυμώδης, ὁ θυμόσοφος Τρυγαῖος.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Ο ΓΛΥΠΤΗΣ ΚΛΟΥΒΑΤΟΣ

Μιὰ καλὴ σύμπτωση μ' ἔφερε στὴν Γκαλερί «Νέες Μορφές», ἀρχὲς Ἰουνίου. Ἐτσι εἶχα τὴν εὐχάριστη εὐκαιρία νὰ γνωρίσω τὸ ἔργο τοῦ Κλουβάτου και τὸν ἴδιο τὸν καλλιτέχνη. Πρῶτα - πρῶτα μοῦ ἔκαμε ἐντύπωση ὁ ἄνθρωπος. Νέος συμπαθέστατος, προικισμένος με κείνην τὴν ἰδιότυπη καλλιτεχνικὴ ἀγνότητα πὺν χαρακτηρίζει τοὺς γνήσιους καλλιτέχνες, πλούσιος ἀπὸ ἓναν κόσμο μορφῶν, πὺν θὰ τοὺς δώσει ἀσφαλῶς ὑλικὴ ὑπόσταση αὐθεντικὴ, ἀφοῦ ἀγαπάει ὅ,τι πλάθει και ἀναζητεῖ, και προβληματίζεται και ἀγωνιᾶ, ὁ Κλουβάτος εἶναι γιὰ τὴν γλυπτικὴ μας μιὰ θετικὴ και στέρεη ἐλπίδα. Χάρηκα πὺν γνωρίστηκα μαζί του γιατί, μέσα στὸν βασανισμένο κόσμο, τὸ καλύτερο ἔργο τέχνης εἶναι ὁ ἀγνός και προικισμένος ἄνθρωπος.

Μὰ λίγα λόγια, γιὰ τὸ ἔργο, θὰ συμπληρώσω τὸ σύντομο αὐτὸ σημεῖωμα πὺν δὲν ἔχει ἀξιώσεις κριτικῆς, μὰ εἶναι ἓνα ἀπλὸ σκιτσάρισμα ἐνὸς καλοῦ καλλιτέχνη.

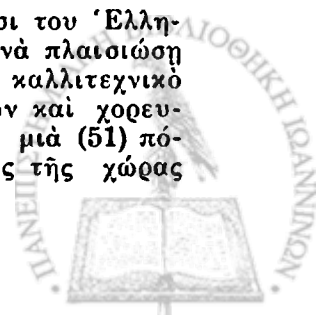
Ὁ Κλουβάτος ζεῖ με ἔνταση τὴν ἀρχαϊκὴ Ἑλλάδα, τὴν τέχνη τῆς και τὴ ζωὴ τῆς, τὸν μυθικὸ τῆς κόσμο, τὸν πλοῦτο τῶν δαμασμένων πιά ἐνστικτῶν τῆς, τὴν ὠραία συναίσθηση τῆς δύνამης, τὴν φορτισμένη με μαχητικὸ πάθος πορεία τῆς πρὸς τὸ κλασικὸ. Οἱ ὠραῖες τὸ ὀρειχάλκινες φιγουρίνες μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ καμίνη ἀντλήσαν τὸ μέταλλο τους και τὴν ἐκφρασὴ τους. Ὁ παλιὸς ὅμως ἐκείνος κόσμος ἐκοίταζε τὴ γῆ. Ἐμεῖς κοιτάμε περισσότερο τὸ διάστημα, τὸν χῶρο, πὺν πασκίζουμε νὰ κατακτήσουμε. Γι' αὐτὸ ὁ ἐξπρεοσινισμὸς τοῦ Κλουβάτου, ἂν και δίνει τὴ γεύση, τὸν χυμὸ τοῦ προκλασικοῦ ἑλληνισμοῦ, στέλνει κεραίες κατακτητικὲς πρὸς τὴν τρίτη διάσταση. Καὶ εἶναι παράδοξο τὸ πόσον χῶρο κυριεύει με τὶς μικρὲς του φιγούρες ὁ καλλιτέχνης. Νομίζει κανεῖς ὅτι τὰ μικρὰ του μπρούντζινα πλάσματα με τὴν δέσμη τῶν διαγωνίων τους, πὺν οἱ προεκτάσεις τους ἀλλοκάνουν τὸν χῶρο, τὸν αἰχμαλωτίζουν σ' ἓνα δίχτυ φανταστικῶν νημάτων, και γίνονται ψυχὴ του.

Αὐτὴ πιστεύω εἶναι ἡ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Κλουβάτου.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἦταν εὐτυχομένη ἡ ἔμπνευσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ νὰ πλαισιώσῃ τὸ θέρος τοῦ 1965 με ἓνα πλούσιο καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα μουσικῶν, θεατρικῶν και χορευτικῶν παραστάσεων, σὲ πενήντα μιὰ (51) πόμεις και ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς χώρας

μας και της 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετωῶν νὰ βελτιώσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ ΕΟΤ μὲ δικές της ἐκδηλώσεις στὴν πόλι μας. Δικαιολογημένα και ἀνεπηρέαστα. θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ἕνας Καλλιτεχνικὸς 'Οργανισμὸς πάσχισε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν πνευματικὴ και ἐκπολιτιστικὴ ἐξύψωσι τοῦ λαοῦ μας, και νὰ προσφέρῃ στοὺς ξένους μας (Τουρίστας) ἴσως μοναδικὰ ταξιδιωτικὰ βιώματα.

Στὰ Γιάννενα, ἐφέτος τὸ καλοκαίρι, εἶδαμε: Τὸν Θυμελικὸ Θίασος (5-6 'Ιουνίου), ποὺ ἀνέβασε «Βάκχες» και «Φοίνισσες» τοῦ Εὐριπίδου. Τὴν συμφωνικὴ 'Ορχήστρα Βορείου 'Ελλάδος (27 'Ιουνίου). Τὸ Λύκειον 'Ελληνίδων (30 'Ιουνίου), ποὺ παρουσίασε 'Ελληνικοὺς χορούς. Τὸ «'Αρμα Θεάτρου» (16-17 'Ιουλίου), ποὺ ζωντάνεψε τὴν «Εἰρήνη» τοῦ 'Αριστοφάνους και τὸ «Τρελὸ Φεγγάρι» τοῦ Ν. Περιγιάλη. Τὸ Θέατρο Τέχνης (24-25 'Ιουλίου), ποὺ ἀνέβασε τὶς «'Ορνιθες» τοῦ 'Αριστοφάνους και τοὺς «Πέρσες» τοῦ Αἰσχύλου. Τὸ 'Ελληνικὸ Χοροδράμα (11 Αὐγούστου). Τὸ Κρατικὸ Θέατρο Βορείου 'Ελλάδος ἐματαίωσε τὸ πρόγραμμά του. Καὶ τὴν 'Ορχήστρα Δωματίου 'Αθηνῶν (28 Αὐγούστου).

Παράλληλα, ἡ 'Εταιρεία 'Ηπειρωτικῶν Μελετωῶν παρουσίασε τὸ ἐξῆς πρόγραμμα: Τὴν συναυλία τῆς μικτῆς χορωδίας Ε.Η.Μ. (7 'Ιουλίου). Τὸν Θεατρικὸν ὄμιλο Ε.Η.Μ. (1 Αὐγούστου), ποὺ ἀνέβασε τοὺς «Φοιτητὰς» τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου. Τὸ 'Εθνικὸ μας Θέτρο (7-8 Αὐγούστου), ποὺ ἐδίδαξε στὸ Δωδωναῖο χῶρο τὸν «'Ηρακλῆ Μαινόμενον» και τὶς «Φοίνισσες» τοῦ Εὐριπίδου. Τελευταῖα τὴν ἀνδρική Χορωδίαν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ 'Ιλινόϊς (24 Αὐγούστου).

'Η καλλιτεχνικὴ αὐτὴ ἐξόρμησι στὸν ἐκπολιτιστικὸ τομέα τῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας, και μάλιστα μὲ δυνάμεις 'Ελληνικές, δέχθηκε δίκαια και αὐθόρμητα τὰ χειροκροτήματά μας. 'Ὡς γνωστόν, «ὁ θάνατος τοῦ καλοῦ εἶναι τὸ καλὺν γερὸ», γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς εἰδήμονες μιὰ ἐμπεριστατωμένη μελέτη κάθε ἐκδηλώσεως, ξεχωριστὰ κατὰ τόπους και γενικὰ σὰν ὁλότητα. 'Επίσης, ἐπιβάλλεται νὰ συνταχθοῦν σχετικὲς ἐκθέσεις τῶν καλλιτεχνικῶν ὑπευθύνων εἰς τοὺς ἀρμοδίους, ἀλλὰ μὲ σεβασμὸ στὴν ἀλήθεια. 'Η μὲ πνευματικὸ ἠθος προσεγμένη αὐτὴ ἐργασία θὰ προσφέρῃ πλῆθος στὴν οὐσιαστικὴ βελτίωσι τῶν ἐκδηλώσεων τῆς νέας χρονιάς, ἂν ἐνδιαφερώμεθα γιὰ προκοπή. 'Η ὑπόθεσι εἶναι 'Εθνικὴ και ἀπαιτεῖ πολλὰ. Δὲν ὑπείσερχομαι σὲ ξένες ἀρμοδιότητες, ἀλλὰ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ θεατοῦ, θὰ ἐκθέσω μερικὲς μου σκέψεις.

1) Κάθε ἐκδήλωσι, προϋποθέτει καὶ μιὰ ἄρτια ὀργανῶσι. Οἱ παραστάσεις, ποὺ ἐπέτυχαν ὀργανωτικὰ, δέχθηκαν εὐγενικὰ τὴν πλοῦσια και ἀνιδιοτελεῆ συμπαραστάσι τῆς 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετωῶν και τὴν ὑπεύθυνη γνώμη τοῦ Προέδρου τῆς κ. Κώστα Φρότζου, ποὺ ἔχει δώσει ἀπτά τεκμήρια τῆς δραστηριότητός μας.

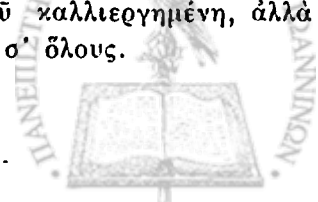
2) Τὸ ὑπαίθριον 'Αρχαῖο Θέατρο τῆς Δω-

δώνης, δίπλα ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ὀνομαστοῦ Μαντείου τῆς, στὸ λιτὸ περιβάλλον τοῦ Θρύλου, πρέπει νὰ μείνῃ ἀποκλειστικὰ ὁ μοναδικὸς χῶρος γιὰ ἀνέβασμα ἀρχαίου δράματος στὸ Νομὸ 'Ιωννίνων. Κάθε ἄλλος χῶρος πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ. Στὸ 'Υπαίθριον Θέατρο τῆς 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Μελετωῶν τοῦ λόφου τῆς πόλεώς μας, ἀνεβάστηκαν σχεδὸν ὅλες οἱ ἀνωτέρω παραστάσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διδασκαλίαις τοῦ 'Εθνικοῦ μας Θεάτρου, ποὺ ἀνεβάστηκαν στὴν Δωδώνη. 'Απὸ τὸ Θέατρο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ τὸ ἀνέβασμα ἀρχαίου δράματος και νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ τὶς ὑπόλοιπες ἐκδηλώσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες, πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερα, ὅτι προσέφερε πολλὰ.

Τὸ ἀρχαῖο δρᾶμα ἀπαιτεῖ δικὸ του αἰσθητικὸ περιβάλλον και ἀτμόσφαιρα θρύλου. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ εἶναι ἀναντικατάστατοι και κάθε νέον 'Υπαίθριον Θέατρο, κι' ἂν πληροῖ ὅλους τοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς κανόνες, δὲν τοὺς ξεπερνᾷ. 'Ισως λεγθῆ: «Μποροῦμε νὰ πᾶμε 5-6 φορὲς τὸ καλοκαίρι στὴν Δωδώνη; ἐδῶ κοντὰ πηγαίνομαί ἄνετα». Δὲν νομίζω, ὅτι χρειάζεται τόσο πυκνὸ ἀνέβασμα 'Αρχαίου δράματος, δύο τραγωδίαις τὸν χρόνον, μόνον στὴν Δωδώνη, ὑπεραρκοῦν. 'Εκτὸς αὐτοῦ, ἡ ἀνεργήνησι αὐτῆ ποσοτικῆς προσφορᾶς, ἐκτὸς ποὺ εἶναι εἰς βάρος τοῦ ποιοτικοῦ ἀνεβάσματος, ἴσως ἔχη και ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα μελλοντικά, γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται περίσκεψι.

3) Τὸ ἀνέβασμα Νεοελληνικῶν ἢ ξέων συγχρόνων ἢ παλαιότερων θεατρικῶν ἐπιτυχιῶν παρουσιάζει προχειρότητα ἐκλογῆς και ἀνεπάρκεια πολλὰς φορὲς ἀξιολογήσεως. Εὐθύνη ἢ 'Εταιρεία 'Ηπειρωτικῶν Μελετωῶν φυσικὰ δὲν ἔχει. Κάθε Θίασος μᾶς παρουσίασε, ὅτι εἶχε ἀνεβάσει παλιὰ στὴν 'Αθήνα. Σὲ ὅσους κατεβαίνουν στὴν 'Αθήνα—κατεβαίνουν πολλοὶ—και παρακολουθοῦν Θέατρο, δὲν πρόσφεραν τίποτε. 'Ὅπου ἦταν ἐξασφαλισμένη ἡ ἐκλόγη τοῦ θεατρικοῦ ἔργου, δὲν εἶχαμε τὴν ἀνάλογη ἐρμηνεία. 'Ακόμη, ἔπρεπε νὰ δοθῇ προσοχὴ στὸν παράγοντα Θεατὴ τῆς ἐπαρχίας, στὸν ὁποῖο ἀπευθυνόταν οἱ ἐκδηλώσεις. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν ἀνεβάστηκαν ἔργα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας.

'Απὸ τὶς μεμονωμένες σπασμωδικὰς ἐκδηλώσεις τῶν θεατῶν, ἔχομε μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τῆς πνευματικῆς των στάθμης. Θυμᾶμαι τὸν κ. Κώστα Φρόντζο, γεμᾶτον ἱερὴ ἀγανάκτησι νὰ πασχίζη, πότε μὲ αὐστηρὸ βλέμμα, πότε μὲ καθησυχαστικὴ κίνησι τοῦ χειροῦ του, ἄλλοτε μὲ συμβουλὰς και παρακλήσεις, ἀκόμη και νὰ σηκώνεται νὰ τακτοποιῇ—σὰν ὄργανο τῆς τάξεως—κάθε ἀτασθαλία, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλησι ἦταν κακὴ ἀναγνωρίσι τῆς θεατρικῆς προσφορᾶς ἢ γενικώτερα τῆς καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς. Πρέπει νὰ συνειδητοποιηθῇ ἡ κατάστασι τοῦ θεατοῦ και ἀνάλογα νὰ τοῦ προσφερθῇ θέαμα. Διαφορετικὰ σύγχυσι ἐπιφέρομε και κτίζομε στὴν ἄμμο. 'Αναντίρρητα ὑπάρχει και μιὰ μεγάλη μερίδα τοῦ λαοῦ καλλιεργημένη, ἀλλὰ τὸ θέαμα ἀπευθύνεται σ' ὅλους.

4) Οι Έλληνικοί χοροί, χωρίς την άποτυχημένη και παραποϊμένη στη βίασι μουσική τους και την νοθευμένη Έλληνική ένδυμασία, σπάνια αναγνωρίζονται. Πρέπει να απαλλαγούν από τις φιογούρες του μπαλέτου, που έχουν παραφορτωθή για να έντυπωσιάζουν ή και να δίουν διεξοδο στις αναμφισβήτητες μυϊκές δεξιοσύνες των χορευτών. Ο γνήσιος, υπερήφανος και γεμάτος πνευματικότητα Έλληνικός χορός, με την σεμνή και μετρημένη ρυθμική του κίνησι πετυχαίνει να παρουσιάση θετικά διαφέροντα, ίσως απρόβλεπτα.

Η μουσική υπόκρουσι του χορού, το δημοτικό τραγούδι, ξέφυγε από το πηγαίο στοιχείο και παρουσιάζει άρρωστο υποκειμενισμό του συγκροτήματος από άγνοια ή και από ανεπάρκεια. Ξεθωριασμένες μουσικές αποχρώσεις του γνησίου τραγουδιού είναι οι φτωχοί μάρτυρες της αναγνωρίσεώς του.

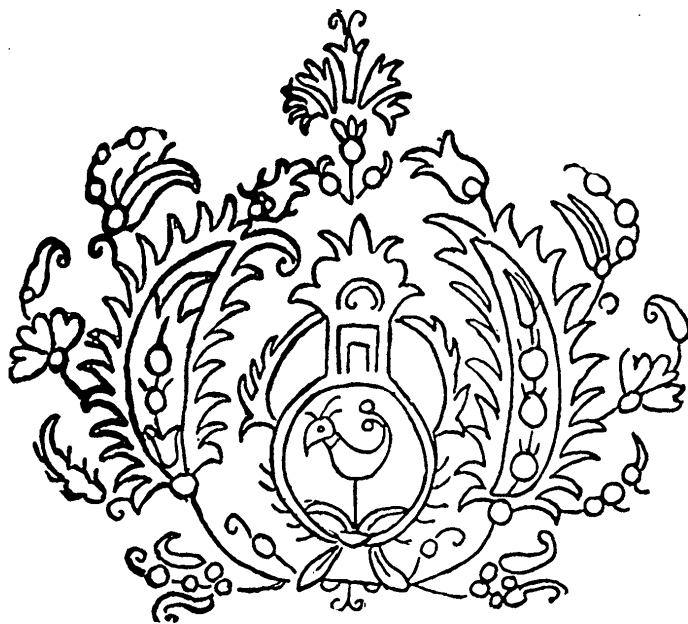
Οι Έθνικές ένδυμασίες, που στολίζουν με άρχοντιά και Έλληνικότητα τους χορευτικούς όμίλους, έχασαν την φυσική τους γνησιότητα από την παραποϊήσι. Στις περιπτώσεις, που έ-

χουν αυθεντικότητα, έχει νοθευθή ή εξάρτυσι, δηλαδή το κάθε μέρος της στολής είναι άταξ-ριαστο με τα υπόλοιπα, την ολότητα, και έτσι στερείται άρμονίας.

Όλα τα άνωτρώ μαρτυρούν ένα φαύλο κύκλο «έν τη γενέσει», που καιρός είναι να επέμβη άνασταλτικά και ρυθμιστικά στον κατήφορο το Κράτος και άρμόδιοι όργανισμοί.

Οί σκέψεις αυτές δεν έχουν επικρατικό χαρακτήρα, αλλά άρωγής, για να παρουσιασθή μελλοντικά το καλό, καλύτερο. Πιστεύω, ότι ένα σοβαρό καλλιτεχνικό ξεκίνημα, έστω και με λίγες άτέλειες, αλλά με ένα σεβαστό πνευματικό κεφάλαι «έν δυνάμει», θά φτάση σε άρτια επίπεδα επίτεύξεων. Πρόγραμμα άριστο από όντως ειδικούς, άξιοι του όνόματος έρμηνευτές, μέσα ύλικά παρουσιάσεως πλούσια, γνώσι της Έλληνικής πραγματικότητας ούσιαστική, όλα μαζί θά πραγματοποιήσουν το δεύτερο άνοδικό βήμα στον καλλιτεχνικό τομέα υπέροχο, για την πνευματική και πολιτιστική άνοδο του λαού μας.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

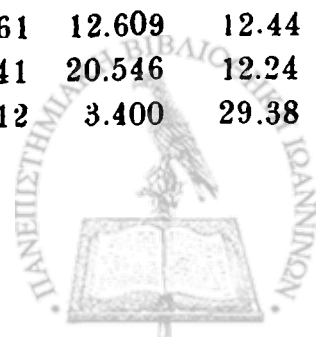
ΥΠΟ
 ΔΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΕΞΑΡΧΟΥ
 ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΥ - ΖΩΟΤΕΧΝΟΥ
 ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ
 ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΗΣ ΒΟΟΤΡΟΦΙΑΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ*

Η Λ Ι Κ Ι Α Σ 2 Ε Τ Ω Ν $v=4$

Χώραι σώματος	Όρια παρα- λαγής εις έκ. τ. μ.	M	$\pm\sigma$	$\pm m$	U	% του ύψους ά- κρωμίου
Ύψος άκρωμίου	117—127	122.50	4.552	2.276	3.715	100
» ίεροῦ	128—135	132.50	2.692	1.346	20.316	108.16
» ισχιακῶν	123—132	128.50	3.354	1.677	2.610	104.89
Μήκος σώματος	143—133	147	3.082	1.541	2.096	12
Βάθος θώρακος	60— 65	63	2.121	1.060	3.366	51.42
Εὔρος στήθους πρόσθιον	37— 40	ε8.25	1.106	0.553	2.891	31.22
» « ὀπίσθιον	25— 28	26.75	1.303	0.650	4.871	21.83
» εἰλεακῶν	41— 48	44.75	1.588	1.294	5.783	36.53
Περίμετρος θώρακος	160 -209	173.75	20.389	10.194	11.734	141.83
» ἐμπροσθ. κανόνος	17— 18	17.75	0.141	0.070	0.794	14.49
» ὀπισθίου	21— 22	21.25	0.141	0.070	0.563	17.34
Ύψος ράχews	117—127	121.25	3.443	1.721	2.831	98.97
» ἐκφύσεως οὐράς	128—134	130	2.236	1.118	1.720	106.12
» ἀγκῶνος	72— 82	76.25	3.768	1.884	4.941	62.24
» μηροῦ	112—118	114.50	2.296	1.148	2.005	93.46
Μήκος κεφαλῆς—οὐράς	186—105	193	7.382	3.691	3.824	157.55
» κεράτων	15— 17	16	0.258	0.148	1.612	13.06
» κεφαλῆς	46— 48	47.50	0.282	0.141	0.593	38.77
» μετώπου	24— 26	25.25	0.269	0.134	1.065	20.61
Περίμετρος κεράτων	14— 16	14.66	0.173	0.099	1.180	11.95
Εὔρος ἐξωτερικῶν κανθῶν	19 - 29	21	1.244	0.622	5.923	17.14
» στενῶν κεφαλῆς	15— 20	17.25	1.923	0.961	11.147	14.08
» ἐκφύσεως κεράτων	15— 20	17	2.160	1.247	12.705	13.87
» λεκάνης	41— 45	43	2.345	1.172	5.453	35.10
» πρωκτοῦ	13— 18	15.25	1.923	0.961	12.609	12.44
» κάτω γνάθων	12— 20	15	3.082	1.541	20.546	12.24
Βάθος κεφαλῆς	35 - 38	36	1.224	0.612	3.400	29.38

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 410.

Π Ι Ν Α Ξ

Στοιχείων, στατιστικῶς ἐπεξεργασθέντων, σωματικῆς ἀναπτύξεως καὶ διαπλάσεως ταύρων «Σβίτς», γεννηθέντων καὶ ἀναπτυχθέντων εἰς Γεωργοκτηνοτροφικὸν Σταθμὸν Ἰωαννίνων

Χῶραι σώματος	᾽Ορια παραλαγῆς εἰς ἐκ. τ. μ.	M	+σ	+m	U	% τοῦ ὕψους ἀκρωμίου
Η Λ Ι Κ Ι Α Σ 9 Μ Η Ν Ω Ν ν=9						
᾽Υψος ἀκρωμίου	96—107	101.11	3.243	1.081	3.207	100
» ἱεροῦ	105—114	109.44	3.138	1.066	2.922	108.23
» ἰσχιακῶν	99—112	105.66	3.998	1.332	3.783	104.50
Μῆκος σώματος	113—133	121.11	5.686	1.895	4.694	119.78
Βάθος θώρακος	44—51	47.66	2.035	0.678	4.269	47.13
Εὐρος στήθους πρόσθιον	27—34	30.11	1.972	0.657	6.549	29.77
» » ὀπίσθιον	18—24	20.55	2.113	0.704	10.282	20.32
» εἰλεακῶν	28—33	30.11	1.594	0.531	5.293	29.88
Περίμετρος θώρακος	126—150	134.66	6.967	2.322	5.173	133.18
» ἐμπροσθ. κανόνος	15—17	15.77	0.196	0.065	1.242	19.59
» ὀπισθίου	16—20	18	1.118	0.395	6.211	17.79
᾽Υψος ράχεως	96—107	101.12	3.884	1.373	3.840	100
» ἐκφύσεως οὐρᾶς	104—115	108.87	3.726	1.317	3.422	107.67
» ἀγκῶνος	62—66	63.75	1.294	0.457	2.029	63.05
» μηροῦ	92—101	97	2.692	0.952	2.775	95.93
Μῆκος κεφαλῆς—οὐρᾶς	138—159	146.37	6.410	2.266	4.379	144.76
» κεράτων	5—11	7.25	1.795	0.634	24.768	7.17
» κεφαλῆς	37—40	38.11	1.297	0.399	3.140	37.69
» μετώπου	18—24	20.88	1.963	0.654	9.401	20.65
Περίμετρος κεράτων	8—13	10.62	1.577	0.557	14.849	10.50
Εὐρος ἔξωτ. κανθῶν	19—22	20	1	0.353	5	19.78
» στενῶν κεφαλῆς	17—19	18.22	0.196	0.065	1.075	18.01
» ἐκφύσεως κεράτων	13—18	14.75	1.565	0.553	10.610	14.58
» λεκάνης	31—36	32.87	1.608	0.568	4.891	32.50
» προκτοῦ	9—15	10.87	1.771	0.626	16.292	10.75
» κάτω γνάθων	11—16	14.25	1.565	0.553	10.982	14.09
Βάθος κεφαλῆς	24—39	28.25	4.325	1.529	15.309	27.93

Η Λ Ι Κ Ι Α Σ 1 Ε Τ Ο Υ Σ ν=8

᾽Υψος ἀκρωμίου	102—113	108.87	3.295	1.165	3.026	100
» ἱεροῦ	109—121	116.37	2.512	0.888	2.215	106.88
» ἰσχιακῶν	107—118	112.87	3.098	1.095	2.744	103.67
Μῆκος σώματος	113—133	125.50	5.500	1.944	4.382	115.21
Βάθος θώρακος	48—55	51.37	2.173	0.768	4.230	47.18
Εὐρος στήθους πρόσθιον	30—40	33.75	3.063	1.083	9.075	31
» » ὀπίσθιον	20—26	22.62	1.867	0.660	8.253	20.77

Η Λ Ι Κ Ι Α Σ 9 Μ Η Ν Ω Ν $v=8$

Χώραι σώματος	Όρια παραλαγής εις έκ. τ. μ.	M	$\pm\sigma$	+m	U	% του ύψους άκρωμίου
Εύρος είλεακῶν	31—40	34.12	3.515	1.242	10.301	31.34
Περίμετρος θώρακος	128—160	145	9.069	3.206	6.254	133.18
» έμπροσθ. κανόνος	15—21	17.87	1.691	0.597	9.462	16.41
» όπισθίου	18—22	19.14	1.357	0.513	7.089	17.58
Ύψος ράχεως	103—113	108	3.251	1.229	3.009	99.20
» έκφύσεως ούρᾱς	107—119	114.85	3.517	1.329	3.062	105.49
» άγκῶνος	66—70	66.85	2.254	0.852	3.371	61.40
» μηροῦ	97—108	103.28	4.061	1.535	3.932	94.86
Μήκος κεφαλῆς - ούρᾱς	139—187	159.14	14.337	5.420	9.009	146.17
» κεράτων	7—15	10.14	2.557	0.966	25.216	9.31
» κεφαλῆς	39—42	40.25	1.083	0.382	2.690	36.97
Μήκος μετώπου	20—24	21.75	1.553	0.549	7.140	19.97
Περίμετρος κεράτων	11—16	14	1.194	0.451	8.528	12.85
Εύρος έξωτερ. κανθῶν	20—21	20.14	0.136	0.051	0.675	18.50
» στενῶν κεφαλῆς	18—19	18.37	0.145	0.051	0.789	16.87
» έκφύσεως κεράτων	14—18	15.42	1.497	0.565	9.640	14.16
» λεκάνης	33—36	34.57	1.041	0.393	3.011	31.75
» προκτοῦ	10—12	10.57	0.226	0.085	2.135	9.70
» κάτω γνάθων	13—18	15.85	1.643	0.621	10.365	14.55
Βάθος κεφαλῆς	26—30	28	1.603	0.606	5.725	25.71

Η Λ Ι Κ Ι Α Σ 2 Ε Τ Ω Ν $v=4$

Ύψος άκρωμίου	114—125	119.50	3.905	1.952	3.267	100
» ιεροῦ	118—136	127.50	6.414	3.206	5.030	106.69
» ισχιακῶν	111—132	123.75	7.792	3.896	6.296	103.55
Μήκος σώματος	136—155	145.75	9.951	3.975	5.455	121.96
Βάθος θώρακος	55—63	59.75	2.953	1.476	4.942	50
Εύρος στήθους πρόσθιον	36—40	37.50	1.665	0.832	4.440	31.38
» » όπισθιον	22—32	26.75	3.563	1.781	13.319	22.38
» είλεακῶν	34—40	37.25	2.779	1.389	7.460	31.17
Περίμετρος θώρακος	153—181	163.75	10.568	5.284	6.453	137.02
» έμπροσθ. κανόνος	18—21	19.50	1.012	0.506	5.189	16.31
» όπισθίου	20—23	21.32	1.083	0.625	5.077	17.84
Ύψος ράχεως	121—125	124	2.160	1.247	1.741	103.76
» έκφύσεως ούρᾱς	127—135	130	3.465	2	2.665	108.78
» άγκῶνος	67—78	72.66	4.494	2.594	6.184	60.80
» μηροῦ	110—115	112.66	2.057	1.187	1.825	92.27
Μήκος κεφαλῆς—ούρᾱς	175—205	189.33	12.282	7.091	6.487	158.43
» κεράτων	10—18	14	3.265	1.885	23.321	11.71
» κεφαλῆς	42—51	46.25	3.496	1.748	7.558	38.70
» μετώπου	20—29	23.50	4.774	1.887	16.059	19.66
Περίμετρος κεράτων	18—20	19	0.258	0.148	1.357	15.89
Εύρος έξωτ. κανθῶν	18—25	21.56	28.63	1.653	13.217	18.12

Η Λ Ι Κ Ι Α Σ Ι Ε Τ Ο Υ Σ $v=4$

Χῶραι σώματος	Όρια παραλαγῆς εἰς ἕκ. τ. μ.	M	+σ	+m	U	% τοῦ ὕψους ἀκρωμίου
Εὖρος στενῶν κεφαλῆς	16— 21	19.25	1.974	0.987	10.254	16.10
» ἐκφύσεως κεράτων	17— 18	17.33	0.447	0.258	2.579	14.50
» λεκάνης	39— 45	41.66	2.489	1.437	5.974	34.86
» πρωκτοῦ	14— 16	14.66	0.294	0.169	2.005	12.26
» κάτω γνάθων	10— 17	13	2.943	1.700	22.638	10.87
Βάθος κεφαλῆς	30— 36	32	2.159	1.247	6.746	26.77

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν λεπτομερεστέραν διερεύνησιν τῶν στοιχείων, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ περιγράψωμεν ἐν συντομίᾳ τὸν τρόπον διατροφῆς καὶ διαβίωσεως τῶν ζῶων τῆς ἐκτροφῆς ἐν τῷ Σταθμῷ Ἰωαννίνων.

Κατὰ τὴν περίοδον 1946 - 1950 αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις τοῦ κτήματος Κατσικᾶς δὲν εἶχον καταστῆ εἰσέτι ἀδρεύσιμοι καὶ ἡ διατροφή τῶν ζῶων ἐν τῷ Ἰδρύματι ἦτο ἐλλειμματική. Τὰ ἀναπτυσσόμενα ζῶα, καθὼς καὶ αἱ γαλακτοφόροι ἀγελάδες εἶχον ἐπάρκειαν βοσκῶν κατὰ τὴν περίοδον Ἀπριλίου—τέλους Ἰουνίου, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου τὰ ζῶα ἔβοσκον εἰς τὴν βαλτώδη ἐκτασιν τοῦ Ἰδρύματος, καταναλίσκοντα ὑδροχαρεῖς γράστας κατωτέρας ποιότητος. Παρὰλλήλως, λόγῳ τοῦ συμμοριτοπολέμου, ὅστις ἐπεκράτει ἐν τῇ περιοχῇ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τῆς στρατεύσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος καὶ τῆς μὴ διαθέσεως ἀρκετῶν πιστώσεων, δὲν καθίστατο δυνατὴ ἡ προμήθεια συμπεπυκνωμένων τροφῶν ἐκ παραγωγῆς τοῦ Ἰδρύματος ἢ ἐξ ἀγορᾶς διὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν συμπληρωματικὴν διατροφήν τῶν ζῶων διὰ καρπῶν καὶ πλακούντων, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σιτηρεσίου καὶ διασφάλισιν συνεχῶς καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος κανονικῆς διατροφῆς.

Οἱ νεογέννητοι μόσχοι διетρέφοντο ἐπὶ 5μερον διὰ τοῦ γάλακτος τῆς μητρὸς τῆς (κολόστρου), τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐθίζοντο νὰ λαμβάνουν ἐκ δοχείου διὰ ποτίσματος, καὶ ἀκολουθῶς ἐλάμβανον 6 χλγ. γάλακτος ἡμερησίως εἰς δύο δόσεις (πρωΐα καὶ ἑσπέρα) ἐκ τοῦ ἀμελγομένου ἐξ ὄλων τῶν ἀγελάδων μίγματος γάλακτος. Ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἡλικίας τῶν 4 ἑβδομάδων παρετίθετο μίγμα συμπεπυκνωμένων τροφῶν, χονδροαλεσμένον καὶ ξηρὸν χόρτον λειμῶνος ἢ χλωρὰ γράστις, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, εἰς ἐλευθέραν πρόσληψιν. Μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμόν, ὁ ὁποῖος ἐνηργεῖτο εἰς ἡλικίαν 6 μηνῶν διὰ τὰ ζῶα τὰ προοριζόμενα δι' ἀναπαραγωγὴν εἰς τὸ Ἰδρυμα καὶ εἰς ἡλικίαν 4 μηνῶν, διὰ τὰ ζῶα τὰ προοριζόμενα πρὸς πώλησιν διὰ σφαγὴν ἢ εἰς ιδιώτας δι' ἀναπαραγωγὴν, τὰ ζῶα ἐξήρχοντο εἰς τὴν βοσκὴν μετὰ τῶν μητέρων των (ἐαρινυθερινὴν περίοδον) ἢ διетρέφοντο εἰς τὸν σταῦλον κατὰ τὴν ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι τέλους Μαρτίου περίοδον. Κατὰ τὴν ἐν τῷ σταύλῳ διατροφὴν συχνὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ 1946—1950 ἡ τροφή δὲν ἦτο πλήρης.

Λόγῳ τῆς ἀτελοῦς ταύτης διατροφῆς τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀναπτυχθέντα ζῶα ἐμφανίζουσιν μίαν καθυστέρησιν ἐν τῇ ἀναπτύξει, ὡς λεπτομερέστερον ἐκ τῶν στοιχείων τῶν πινάκων ἐμφανίζεται.

Οὕτω, οἱ νεογέννητοι ἄρρενες μόσχοι ἔχουν μέσον βάρος 37.32 χιλ. καὶ αἱ θήλειαι 36.07 χλγ., ὑστεροῦντες σημαντικῶς τοῦ μέσου βάρους γεννήσεως μόσχων

της φυλής Σβίτς κατά 8 περίπου χιλιόγραμμα. Φρονοῦμεν, ὅτι τὸ μειωμένον βάρος ὀφείλεται τόσον εἰς τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τῶν μητέρων ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐλλειμματικὴν διατροφήν αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυφορίας. Σήμερον (1963) τὸ μέσον ζῶν βάρος τῶν ἄρρένων μόσχων κατὰ τὸν τοκετὸν ἀνέρχεται εἰς 45.38 χλγ. καὶ τῶν θηλέων εἰς 41,89 χλγ., λόγω τῆς κανονικῆς διατροφῆς καὶ παρακολουθήσεως τῶν ἀγελάδων. Τὸ αὐτὸ περίπου ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μόσχων κατὰ τὰς ἡλικίας 1 μηνός, 3 μηνῶν, 6 μηνῶν κλπ.

Συγκεκριμένως, ἐνῶ κατὰ τὰ στοιχεῖα τῶν πινάκων οἱ ἄρρενες μόσχοι κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα φθάνουν τὸ βάρος τῶν 52.81 χλγ. ἀπὸ 37.32 χλγ. κατὰ τὸν τοκετὸν ἤτοι ἐμφανίζουν μέσην ἡμερησίαν αὔξησιν 516,3 γραμ., σήμερον (1963) οἱ ἄρρενες μόσχοι παρουσιάζουν αὔξησιν συνολικὴν τοῦ πρώτου μηνός 23.55 χλγ. καὶ μέσην ἡμερησίαν τοιαύτην 785 γραμμαρίων. Οἱ θήλειοι μόσχοι τοῦ 1963 εἶχον μέσον βάρος τοκετοῦ 41.870 χλγ. καὶ εἰς ἡλικίαν 1 μηνός ἐξύγιζον 61.16 χιλιόγραμμα. Ἡ μέση κατὰ ταῦτα ἡμερησία αὔξησις τοῦ βάρους ἀνῆλθεν εἰς 643 γραμμάρια.

Ἀναλόγως μειωμένα ἐμφανίζονται εἰς τοὺς μετρηθέντας μόσχους τῆς περιόδου 1946—1945 καὶ αἱ τιμαὶ τῶν στοιχείων τοῦ ὕψους ἀκρωμίου κλπ.

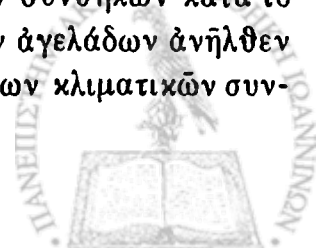
Ὡς ἐκ τῶν στοιχείων τῶν μοσχίδων ἡλικίας 2 ἐτῶν ἐμφαίνεται, τὸ ὕψος ἀκρωμίου τῶν μοσχίδων τῆς ἡλικίας ταύτης ἀνέρχεται εἰς 122,5 ἑκατ. καὶ κυμαίνεται ἀπὸ 117—127 ἑκατοστά.

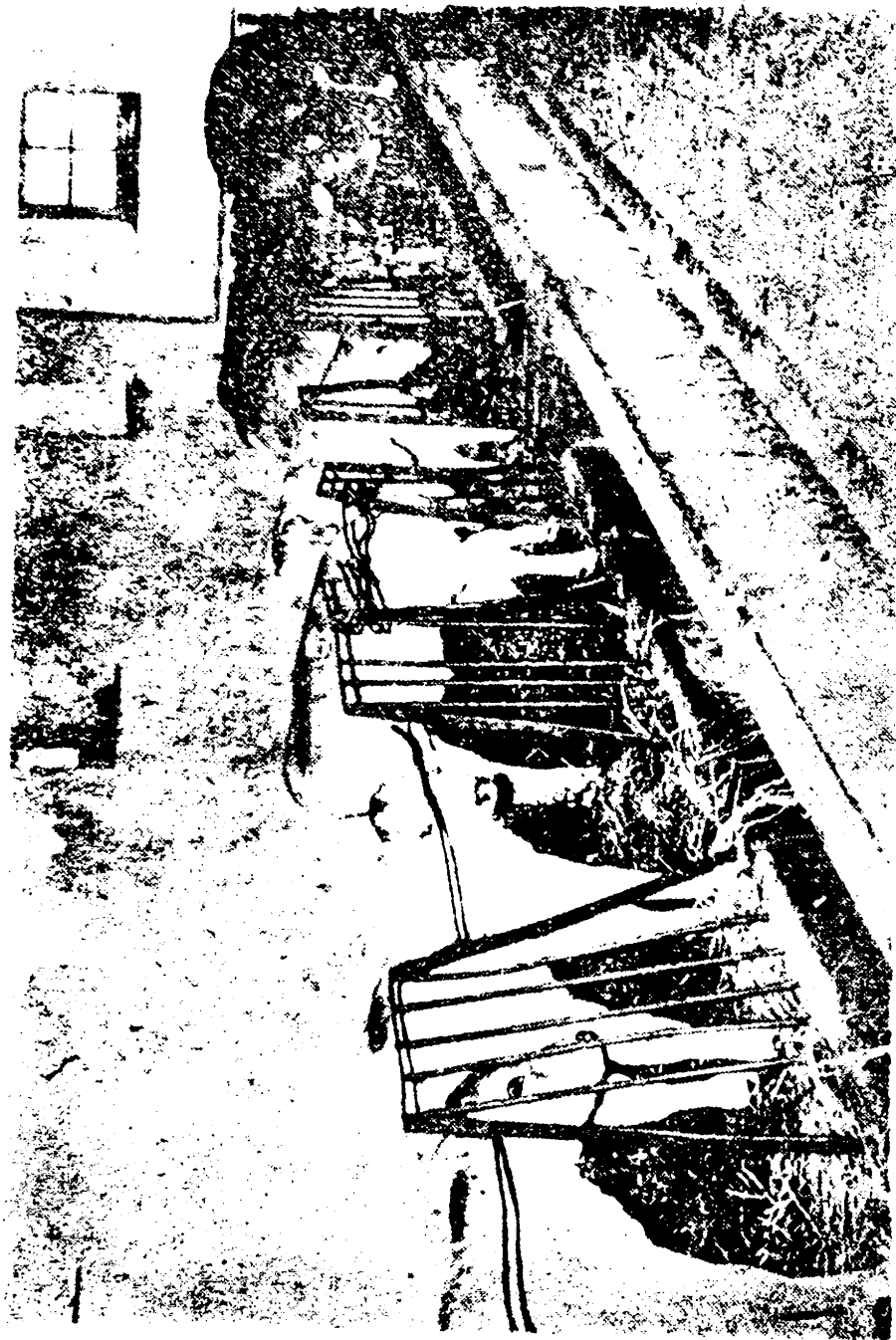
Ἀναλόγως διαμορφοῦνται καὶ αἱ τιμαὶ τῶν λοιπῶν σωματομετρικῶν δεδομένων τοῦ ὕψους κλπ.

Δίδομεν εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα τὴν γαλακτοπαραγωγὴν τῶν ἀγελάδων Σβίτς προελεύσεως Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ ἔτη 1947—1950.

Αἱ ἀγελάδες, αἱ φερόμεναι μὲ ἀριθμοὺς μόνον, εἶναι ζῶα εἰσαχθέντα ἐξ Ἀμερικῆς, ἐνῶ αἱ σημειούμεναι μὲ ἀριθμὸν ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὰ γράμματα Αα ἢ Αβ, εἶναι ζῶα γεννηθέντα εἰς τὸ Ἴδρυμα.

Ὡς ἐκ τῶν μέσων ὄρων τῆς ἐτησίας καὶ ἡμερησίας γαλακτοπαραγωγῆς ἐμφαίνεται, ἡ γαλακτοπαραγωγὴ τῶν ζῶων εἰς τὸ Ἴδρυμα ὑπῆρξε λίαν χαμηλὴ καὶ τοῦτο, ὡς ἤδη ἐδηλώθη, οὐχὶ λόγω κακοῦ κληρονομικοῦ δυναμικοῦ τῶν ζῶων, ἀλλὰ λόγω ἐλλιποῦς διατροφῆς, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῶν ζῶων, ὀφειλομένης τόσον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἐκτάσεις τοῦ κτήματος ἦσαν ξηρικαὶ καὶ τὰ φυσικὰ κοφτολείβαδα ἦσαν μειωμένης ἀποδοτικότητος, ὅσον καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τόσον ὁ Διευθυντῆς ὅσον καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος ἦτο ἐπιστρατευμένον καὶ ἐπομένως τὰ ζῶα δὲν ἐτύγχανον κανονικῆς παρακολουθήσεως καὶ δὲν καθίστατο ἐφικτὴ ἡ διάθεσις πιστώσεων πρὸς ἀγορὰν συμπεπυκνωμένων τροφῶν διὰ τὴν συμπληρωματικὴν διατροφήν τῶν ζῶων. Οὕτω, ἡ μέση ἐτησία γαλακτοπαραγωγὴ τῶν ἀγελάδων αὐτῶν κατὰ τὸ 1948 ἀνῆλθεν εἰς 1.955 χλγ. καὶ ἡ μέση ἡμερησία τοιαύτη εἰς 5,103 χλγ., λόγω προφανῶς δυσμενῶν κλιματικῶν συνθηκῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐνῶ τὸ 1949 ἡ μέση ἐτησία γαλακτοπαραγωγὴ τῶν ἀγελάδων ἀνῆλθεν εἰς 2316 χιλ. καὶ ἡ μέση ἡμερησία εἰς 6,588 λόγω εὐμενεστέρων κλιματικῶν συνθηκῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

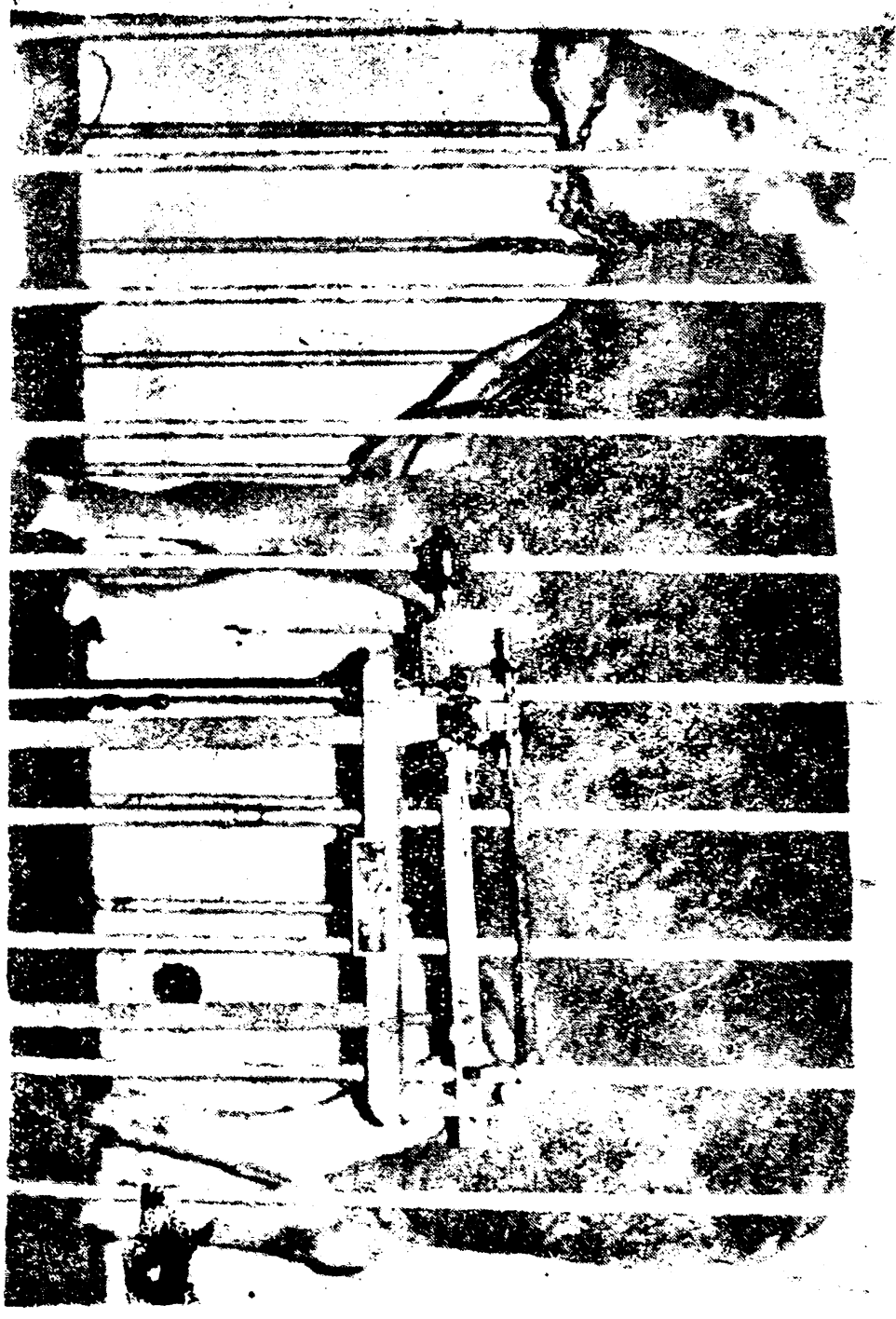
Μόσχοι φυλής «Φαϊά των Άλπεων» ἐν τῷ Βουστασίῳ τοῦ Σταθμοῦ.
Γεωργικῆς Ἐφεύνης Ἰωαννίνων

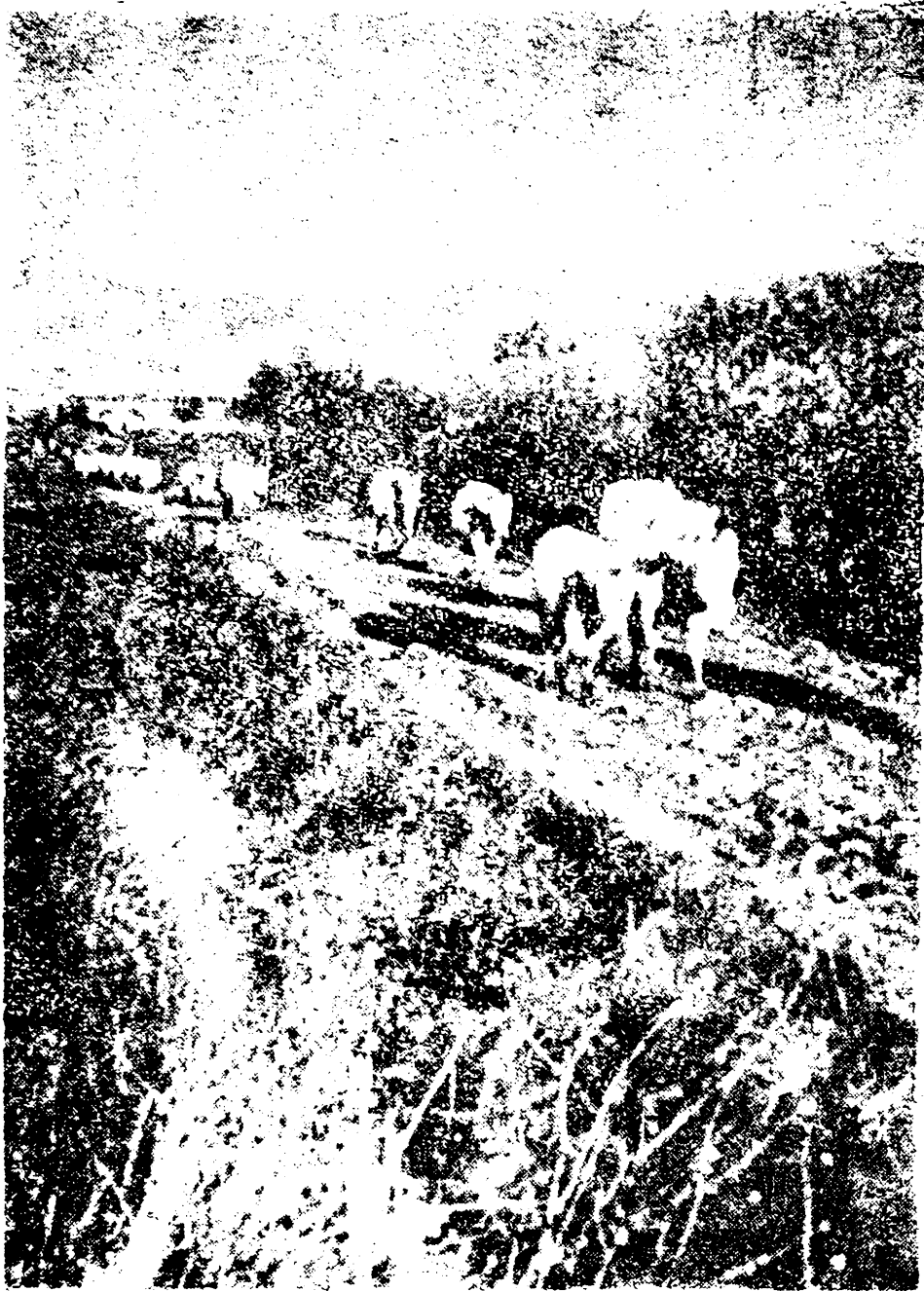

Μοσχίς φυλής «Φαία των Άλπεων» εις πλάστιγγα ζυγίσεως ζώων
του Σταθμού Γεωργικής Έρεύνης 'Ιωαννίνων

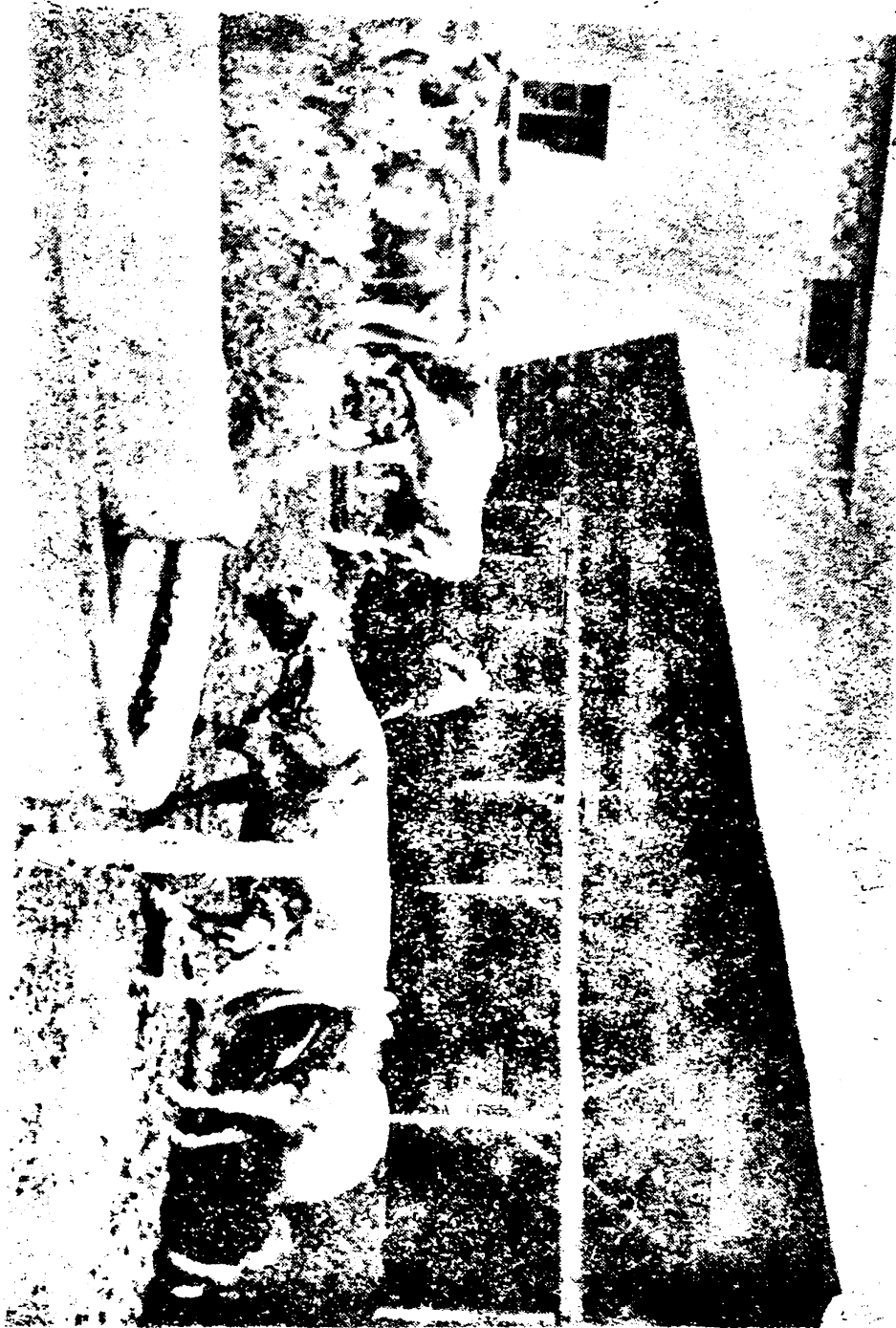
Μουσική ψαλμῆς εὐδαί τῶν Ἀδριανῶν εἰς παράκλησιν ὑγιεινῶς ζωῆς

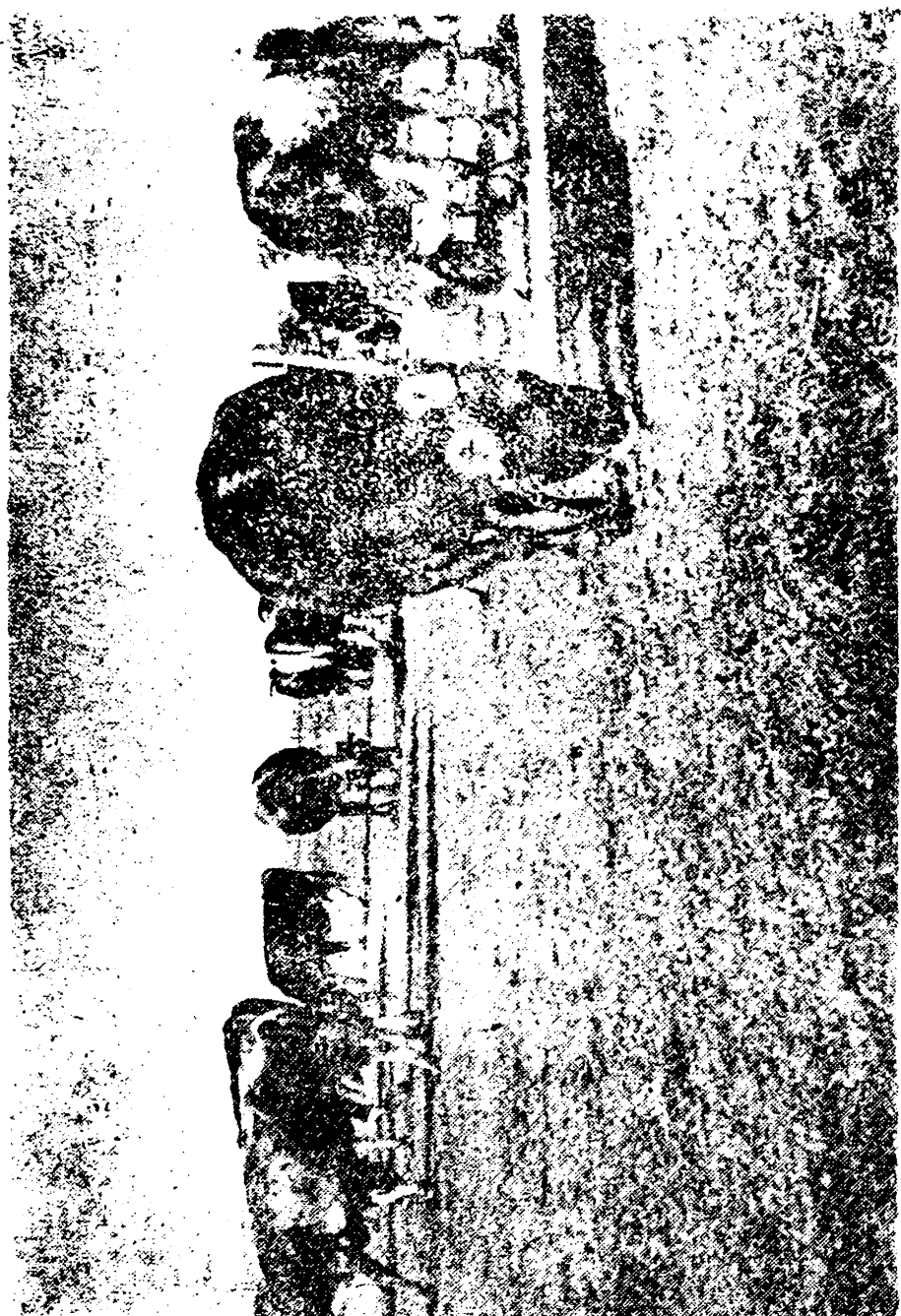

Ἀγέλη ἀγελάδων φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἄλπεων» ἐπιστρέφουσα ἐκ τῆς βοσκῆς
εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων

Ἀγελάδες τῆς φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἄλκρων» εἰς βοσκήν τεχνητοῦ λαμπῶνος
τοῦ Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων

Ἀγέλεδες φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἄλπεων» εἰς τὸ ἀνοικτὸν Βουστάσιον
τοῦ Σταδίου Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων

Π Ι Ν Α Ε
Μέσης έτησιος και μέσης ημερησίας γαλακτοπαραγωγής άγελάδων φυλής Σβίτς προλεύσεως 'Αμερικής
κατά τὰ έτη 1947—1950

Αριθ.	Έτος 1947		Έτος 1948		1949		1950	
	Άγελάδων	Μέση ημερησία	Άγελάδων	Μέση ημερησία	Άγελάδων	Μέση ημερησία	Άγελάδων	Μέση ημερησία
Όρος	Γάλακτ. χλγ.	Άτρ. χλγ.	Γάλα. χλγ.	Άτρ. χλγ.	Γάλα. χλγ.	Άτρ. χλγ.	Γάλα. χλγ.	Άτρ. χλγ.
1	2153,642	8.096	1683,766	6.035	2336,500	6.733	1808,000	9.829
2	1895,000	7.073	1486	5.548	2463,000	5.781	2604,000	7.214
3	2502,000	7.089	2174	5.400	2341,000	6.932	1539,000	6.013
4	2102,000	7.672	2208,64	5.921	2722,06	8.350	1852,600	8.780
5	3155,000	5.200	—	—	3470,000	5.841	3158,432	9.299
7	2485,430	7.267	1719,040	5.400	3073,348	10.150	1925,580	7.400
8	3030,814	6.210	—	—	2088,000	7.880	2542,281	10.419
11	1281,465	3.523	2068,197	5.119	—	—	2674,748	10.700
12	2840,998	9.470	3019,266	5.921	—	—	2596,250	10.553
13	2948,851	6.195	1484,000	4.637	2189,000	7.270	1383,000	5.400
14	2622,748	7.948	3117,933	6.054	2437,115	9.483	3157,049	9.896
15	1472,881	5.776	1722,214	5.502	2741,365	7.531	1952,131	5.545
16	—	—	2031,496	4.871	1655,500	5.740	1661,725	7.656
17	2395,315	6.963	1485,016	5.427	2184,246	6.978	1866,349	8.483
18	2425,465	7.071	1625,281	6.020	2286,250	6.840	1923,250	6.930
19	2125,860	8.114	1342,648	5.306	2242,000	6.536	939,000	4.500
20	—	—	1527,915	1.585	1527,915	1.585	2701,399	8.363
21	1973,264	7.047	2784,116	5.560	—	—	2805,500	10.390
22	1455,765	4.985	1744,882	4.058	—	—	2200,415	7.615
23	2057,220	6.104	2784,531	5.849	1876,250	7.300	2011,466	7.668
24	2224,780	7.618	1781,648	5.620	1584,933	6.119	—	—
25	1770,564	4.837	840,766	3.929	1838,965	6.591	1864,598	7.144
26	2493,397	4.927	1450	3.782	—	—	2189,415	7.785
28	1556,214	6.151	1308,682	5.816	2896,166	7.723	1705,881	6.878

(Συνέχεια Πίνακος σελ. 614)

Αριθ.	Έτος 1947		Έτος 1948		1949		1950	
	Σύνολον	Μέση ημερησία	Σύνολον	Μέση ημερησία	Σύνολον	Μέση ημερησία	Σύνολον	Μέση ημερησία
δός	Γάλακτ. χλγ.	Λίπ. Γάλ. χλγ.	Γάλ. χλγ.	Λίπ. Γάλ. χλγ.	Γάλ. χλγ.	Λίπ. Γάλ. χλγ.	Γάλ. χλγ.	Λίπ. Γάλ. χλγ.
29	—	—	3996,113	6.626	4241,835	9.065	1965,000	6.550
30	1778,590	2.240	1379,350	4.691	1047,585	3.457	2920,866	10.730
31	—	—	2229,982	5.373	3017,481	7.581	2232,916	9.188
2Αα	—	—	—	—	2147,382	4.824	2015,132	7.981
6Αα	—	—	1840,500	3.600	2504,024	7.634	3009,398	8.477
10Αα	—	—	1828,547	4.155	2572,914	6.053	2091,048	7.890
24Αα	—	—	—	—	1783,500	5.168	1867,549	7.047
28Αα	—	—	—	—	1853,547	3.986	2602,399	7.500
6Αβ	—	—	—	—	1744,382	5.350	1317,000	4.828
Σύν.	50747,263	153,576	52793,529	137,805	64866,263	184,481	69083,377	254,651
διὰ	23	23	27	27	28	28	32	32
Μέση	Μέση							
έτησ.	ήμερ.							
γ/γῆ	2206,404	γ/γῆ, 6.677	1955,316	5,103	2316.652	6,588	2158,855	7.958

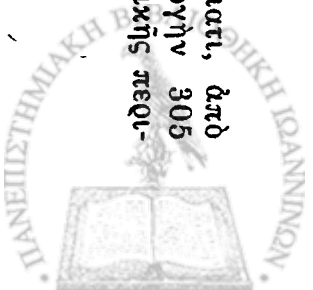

Τὰ στοιχεία γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων «Σβίτς», γεννηθειῶν καὶ ἀναρραφειῶν ἐν τῷ Ἰδρυματι, ἀπὸ τοῦ 1954 καὶ μέχρι τοῦ 1964, ταξινομημένα κατὰ σειρὰν, τοκετὸν καὶ ἀνηγγεμένα εἰς γαλακτοπαραγωγὴν 305 ἡμερῶν κατὰ γαλακτικὴν περιόδον, παραγωγὴν ἰσοδύναμον 1ης γαλακτικῆς περιόδου καὶ 1ης γαλακτικῆς περιόδου 4⁰/₀ λίτρους, δίδομεν εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα.

Π Ι Ν Α Κ

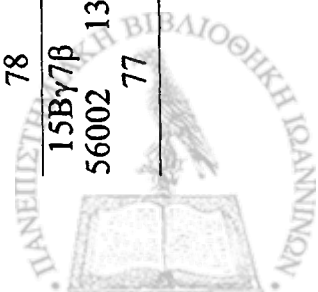
Μέσης ἑτησίως γαλακτοπαραγωγῆς ἀγελάδων φυλῆς «Φαϊά τῶν "Αλπεων" ποιμνίου
ΣΤΑΘΜΟΥ ΠΕΡΙΠΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΣΑΝΝΙΝΩΝ, τῶν ἐτῶν 1954—1964

Νο ἀγε- λάδος	Ἡμερομ. γεννῆσ.	Γενεαλ. —Ἐκτίμ.	Γαλ./γῆ	305 ἡμ.	κατὰ γαλ. περίοδ.	—Παραγ. (305) ἰσοδύν.	1ης γαλ. περ.	—1ης γαλ. περ. εἰς 4 ⁰ / ₀ λίτρ.	(305)				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
14Aδ	5-11-50	M14	2322	1.564	3.201	3.154	3.260	3.502	4.008	3.178	3.186	3.133	2.951
50001				1.329	2.401	2.287	3.282	2.451	2.806	2.225	2.230	2.193	2.066
83										2.071	1.983	1.909	30-9-64
16Aστ	1-2-52	M.16	1.607	2.815	2.810	3.154	3.012	2.658	2.234	3.163	2.436	2.581	
52001				2.393	2.108	2.287	2.108	1.861	1.564	2.214	1.705	1.807	
82									1.439	2.073	1.618	1.575	
29Aε	10-6-52	M.29	3.037	2.476	1.994	2.864	3.510	3.634	3.199	2.394			
52002				2.105	1.496	2.075	2.457	2.544	2.239	1.676			
74								1.997	1.921	1.576			
15Bστ	13-5-53	M.15Aστ.	2.733	2.954	3.591	2.970	2.874	2.628	2.811	3.423			
53001				2.511	2.693	2.153	2.012	1.840	1.968	2.396			
75								1.782	1.845	5.206			
28A8	13-6-53	M.28	2.882	3.361	3.788	3.752	3.004	3.087	3.356	2.984			
53002				2.857	2.841	2.720	2.103	2.161	2.349	2.089			
76								1.975	2.111	1.931			
6B36	1-5-54	M.6AB	1.671	2.510	2.440	3.023	3.129	3.388	3.575	3.351	2.522		
54001		M.6		2.134	1.830	2.192	2.190	2.372	2.503	2.346	1.765		
87								2.310	2.328	2.220	1.616		

(Συνέχεια του Πίνακος σελ. 616)

Νο άγε- λάδος	Ημερομ. γεννήσ.	Γενεαλ. γνήμ.	Γαλ/γλή 305 ήμ.	κατά γαλ. περιόδ.	Πάραγ. (305) Ισοδύν.	1ης γαλ. περ.	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1Bγε		M.1Aγ	1.858	3.158	2.569	2.448	2.545	2.634	3.252									
54002	28-5-54	M.1	2.684	1.927	1.801	1.782	1.844	2.276										
86					1.624	1.607	2.052											
6Bα7		M.6Aα	1.454	2.058	2.541	2.593	2.596	2.760	2.760	3.699	2.182							
54003	1-7-54	M.6	1.749	1.906	1.880	1.817	1.932	1.932	1.932	2.589	1.527							
85							1.779	2.409	1.396									
2Bεβ		M.2Aε	1.750	2.646	2.862	2.612	2.942	3.321	4.259	3.268								
54004	19-8-54	M.2	2.249	2.147	1.894	2.059	2.325	2.981	2.288									
89							2.041	2.664	1.992									
29Bδβ		M.29Aδ	2.617	2.714	3.166	3.259	2.999	3.503	3.412									
54005	10-11-54	M.29	2.307	2.375	2.363	2.099	2.452	2.388										
87							1.878	2.228	2.158									
1Bστγ		M.1Aστ	1.755	2.572	2.713	2.690	3.235	3.660	3.665									
55001	5-4-55	M.1	2.186	2.035	1.950	2.265	2.562	2.566										
89							2.144	2.370	2.369									
14A8		M.14	1.609	1.850	2.642	2.509	2.792	3.001	2.566									
55002	4-5-65		1.573	1.982	1.819	1.954	2.101	1.796										
72							1.730	1.910	1.642									
15Bγ6		M.15Aγ	2.439	2.921	2.695	2.916	2.527	2.066										
55003	21-9-55	M.15	2.583	2.021	2.114	1.769	1.446											
81							1.962	1.611	1.301									
15Bγ7α		M.15Aγ	2.661	2.385	2.512	3.222	3.136											
56001	13-8-56	M.15	2.027	1.884	2.336	2.195												
78							1.940	2.245	2.115									
15Bγ7β		M.15Aγ	2.124	2.390	2.468	3.674	2.591											
56002	13-8-56	M.15	2.032	1.851	2.664	1.814												
77							1.703	2.510	1.682									

(Συνέχεια Πίνακος σελ. 616)

No άγ. - Ημερομ. Γενεαλ. Γαλ/γῆ 305 ἡμ. κατὰ γαλ. περίοδ. — Παράγ. (305) Ισοδύν. 1ης γαλ. περί. — 1ης γαλ. περί. εἰς 4 ^ο Διτ. (305)		Ἄδδος γεννήσ. — Ἐκτίμ.												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
12Bye	M.12Ay	2.405	1.471	2.602	2.967	2.897								
57001	28-3-57	M.12	1.200	1.952	2.151	2.028								
70				1.811	1.975	1.845								
1By8	M.1Ay	2.413	2.769	1.991	2.699	2.371								
57002	9-5-57	M.1	2.354	1.493	1.957	1.660								
84			2.225	1.415	1.905	1.586								
28B9B	M.28A9	1.946	2.352	3.778										
57003	16-10-57		1.999	2.834										
82			1.699	2.479										
1By9	M.1Ay	1.626	2.233	2.667	2.783	1.978								
58001	21-4-58		1.898	2.000	2.018	1.385								
88			1.790	2.002	1.984	1.271								
10Aεβα	M.10Γεβ	1.704	1.389	3.455	2.727									
58002	27-7-58	M.10	1.181	2.591	1.977									
85		Be	1.206	2.416	1.881									
8Bδγ	M.8A8	2.204	2.328	2.392										
58003	23-12-58	M.9	1.979	1.794										
80			2.078	1.971	1.730									
15Γγσβ	M.15By6	1.409	2.354	2.511										
59001	27-1-59	M.15	2.001	1.883										
84		Ay	1.295	1.808	1.733									
2Γεαδ	M.2Eαδ	2.461	2.234											
59002	24-5-59	M.2Aε	1.899											
76			2.090	1.779										
29Bδ7	M.29Aδ	1.959	1.934											
59003	27-7-59	M.29	1.644											
80			1.769	1.704										

(Συνέχεια Πίνακος σελ. 916)

Νο άγε- λάδος	Ήμερομ. γεννήσ.	Γενεαλ. — Έπίμ.	Γαλ. 305 1	ήμ. 2	γαλ. 3	περίοδ.—Παρ. 4	(305) Ισοδ. 5	1ης γαλ. 6	περ.—1ης 7	γαλ. 8	περ. είς 9	4% λιπ. 10	(305 ήμ.) 11	12	13
10Γασε		M.10Βασ	2.683	2.771	2.893										
59004	29-10-59	M.10Αε	2.528	2.250	1.922										
85															
		M.2Αε	3.172	2.980											
60007	26-1-60	M.2		2.533											
88			3.169	5.428											
60013		M.15βγ6	2.464	2.261	2.344										
	9-2-60	M.15Αγ		1.922	1.758										
87			2.412	1.909	1.798										
		M.1βγ8	2.440	2.155											
60016	16-2-60	M.1Αγ		1.832											
82			2.344	1.802											
		M.15Αγ	2.415	2.749											
60027	20-2-60	M.15		2.337											
90			2.509	2.264											
		M.2Βεα	1.839	2.064											
60033	28-4-60	M.2Αε		1.754											
91			1.819	1.677											
		M.10Γεβ	2.758	2.282											
60039	6-6-60	M.10Βε		1.940											
94			2.595	1.821											
		M.24Αα	2.545	2.336											
60046	2-8-60	M.24		1.986											
86			2.438	1.760											
60048	24-11-60	M.10Βα6		2.498											
86		M.10Αα		2.253											

(Συνέχεια Πινάκος σελ. 616)

№ άγει- Ημερομ. Γενεαλ. Γαλ. 305 ήμ. γαλ. περιόδ.—Παρ. (305) Ισοδ. 1ης γαλ. περ.—1ης γαλ. περιόδ. εἰς 4% λυτ. (305 ήμ.)
 Άδος γεννήσεως — Έκτλημ. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

61023 10-5-61 M.14A8 2.325 M.14 2.307 /

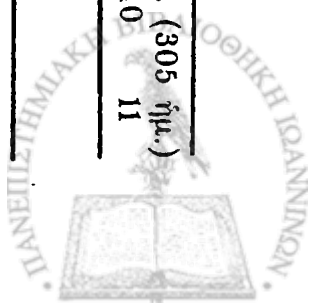
61031 4-6-61 M.6B8

61035 16-6 61 M.8B8γ 1.828 M.8A8 1.794

61036 16-6-61 M.14Bβ7 1.877 M.15 1.852 Γγ6β

61041 26-10-61 M.2Bεβ 1.264 M.14βε7 1.237

		76036	66625	56052	51398	38842	39097	25460	10326	5714	2951
	Σύνολον γαλ.ακτ.	81752	49972	40639	35979	27891	27368	17823	7227	4000	2066
	1ης γαλ. περιόδου	36489	20949	14482	17486	19521	22308	14407	6701	3558	1999
	·Αριθμός άτόμων	37	24	19	18	13	12	8	4	2	1
		17	24	19	18	13	12	8	4	2	1
		16	11	7	10	10	11	7	4	2	1
		2376,125	2776,0	2950,105	2855,44	2987,84	3256,08	3182,5	2581	2857	2951
		2209.513	2082,16	2138,894	1998,833	2145.46	2280,66	2227,87	1806.75	2000	2066
		2146.411	1904,45	2066	1748,6	1952,1	2028	2058,14	1675.25	1779	1909
	:305	:305	:305	:305	:305	:305	:305	:305	:305	:305	
Μέση ήμερ. γαλ./ήη		7.244	9.101	9.672	9.362	9.736	10.682	10.434	8.464	9.367	9675
» » » 1ης πε- ριόδου		7.037	6.601	7.013	5.553	7.034	7.477	7.304	5.924	6.557	6774
Μέση ήμ. γαλ. 1ης περ. μέ 4% λυτος		6.166	6.244	6.774	5.733	6.400	6.649	6.748	5.492	5.833	6259

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος ἐμφαίνονται τὰ κάτωθι:

1) Γενικῶς ἡ γαλακτοπαραγωγή τῶν ἀμερικανικῆς προλεύσεως μοσχίδων Σβίτς, τῶν γεννηθειῶν καὶ ἀνατραφειῶν εἰς τὸν Σταθμὸν, εἶναι σημαντικῶς ἀνωτέρα ἐκείνης τῶν μητέρων τῶν καὶ τοῦτο, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκρατήθησαν δι' ἀναπαραγωγὴν ἐν τῷ Ἰδρύματι αἱ ἀπόγονοι τῶν καλλιτέρων μητέρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἀπὸ τοῦ 1954 καὶ μετέπειτα αἱ ἐκτάσεις τοῦ κτήματος Κατοικῆς κατέστησαν ἀρδευόμεναι καὶ ἐπομένως διησφαλίσθη καλλιτέρα ποιότης βοσκῆς καὶ μεγάλη ποσότης ἐνσιρωμένου ἀραβοσίτου διὰ τὴν χειμερινὴν διατροφήν καὶ, παρὰ τὴν ἀλλήλως, ἡ παρακολούθησις τῶν ζώων ἦτο πλέον ἐπιμελημένη.

2) Ἡ μέση ἔτησια καὶ μέση ἡμερησία γαλακτοπαραγωγή τῶν ἀγελάδων τούτων ἀνῆλθε κατὰ τὸν

πρῶτον τοκετὸν εἰς	2209	χλγ.	ἐπὶ	305	ἡμ.	γ/γῆς	καὶ	εἰς	7,244	χιλ.	ἡμ.
δεύτερον	»	»	»	»	»	»	»	»	7,790	»	»
τρίτον	»	»	»	»	»	»	»	»	9,101	»	»
τέταρτον	»	»	»	»	»	»	»	»	9,672	»	»
πέμπτον	»	»	»	»	»	»	»	»	9,362	»	»
ἕκτον	»	»	»	»	»	»	»	»	9,736	»	»
ἕβδομον	»	»	»	»	»	»	»	»	10,682	»	»
ὄγδοον	»	»	»	»	»	»	»	»	10,434	»	»
ἕννατον	»	»	»	»	»	»	»	»	8,464	»	»
δέκατον	»	»	»	»	»	»	»	»	9,367	»	»

Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων τεκμαίρεται, ὅτι ἡ γαλακτοπαραγωγή τῶν ἀγελάδων τοῦ ποιμνίου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ηὔξηθη λίαν σημαντικῶς καὶ ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, κυμαινομένη εἰς 2.700—2.800 χιλιόγραμμα ὡς μέση γαλακτοπαραγωγή ὄλοκλήρου τοῦ ποιμνίου.

3) Ὁ διδόμενος εἰς τὸν πίνακα δεύτερος ἀριθμὸς ἀντιπροσωπεύει τὴν ἰσοδύναμον γαλακτοπαραγωγὴν τῆς πρώτης περιόδου, μὲ τὸν κάτωθι βασικὸν ὑπολογισμόν:

1η γαλακτικὴ περίοδος	ἰσοῦται	μὲ	τὰ	85%	τῆς	δευτέρας	γαλ.	περιόδου
1η	»	»	»	»	»	75%	»	τρίτης
1η	»	»	»	»	»	72,5%	»	τετάρτης
1η	»	»	»	»	»	70%	»	πέμπτης

4) Ὁ διδόμενος τρίτος ἀριθμὸς κατὰ γαλακτικὴν περίοδον ἀντιπροσωπεύει τὸ ἰσοδύναμον τῆς πρώτης γαλακτικῆς περιόδου (305 ἡμερῶν) καὶ μὲ περιεκτικότητα λίπος 4%.

Δίδομεν εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα στοιχεῖα λιποπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων τοῦ Ἰδρύματος διὰ τὰ ἔτη 1961—1962—1963 καὶ 1964. Ἀτυχῶς τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν εἶναι πλήρη. Οὕτω τὰ στοιχεῖα τοῦ 1961 ἀφοροῦν μόνον 20 ζῶα, τὰ στοιχεῖα τοῦ 1962 ἀφοροῦν 30 ζῶα, τὰ στοιχεῖα τοῦ 1963 ἀφοροῦν 36 ζῶα καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ 1964 ἀφοροῦν 14 μόνον ζῶα.

Γενικῶς ἡ λιποπεριεκτικότης τοῦ γάλακτος τῶν ἀγελάδων τοῦ Ἰδρύματος εἶναι χαμηλή, κυμαινομένη ἀπὸ 3. 465% (μέση ἔτους 1961) μέχρι 3. 669% τοῦ ἔτους 1963.

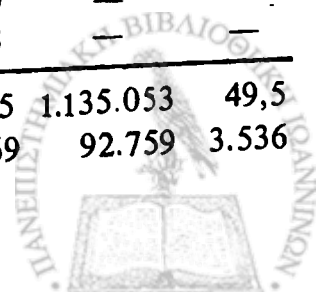
Ἡ ἔτησια ἐπίσης λιποπαραγωγή κατὰ κεφαλὴν ζώου παρουσιάζει εὐρύτατα ὄρια διακυμάνσεως, ἥτοι ἀπὸ 48.728 χλγ. τῆς ἀγελάδος 59001 τὸ ἔτος 1961 μέχρι 140.106 χλγ. τῆς ἀγελάδος 54004 τοῦ ἔτους 1962 ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ τετραπλοῦ.

Π Ι Ν Α Ξ

Λιποπαραγωγής αγελάδων φυλής «Φαιά των "Αλπεων»
ποιμνίου Σταθμού Ίωαννίνων

Αριθ.	1961		1962		1963		1964	
Αγελά- δος	Όλικόν λίπος	Λίπος ‰	Όλικόν λίπος	Λίπος ‰	Όλικόν λίπος	Λίπος ‰	Όλικόν λίπος	Λίπος ‰
50001	114.000	3,5	105.320	3,3	103.140	3,5		
52001	77.480	3	113.104	3,6	89.176	3,7	83.154	3,1
52002	93.270	2,5	97.582	3,1	86.301	3,6	—	—
53001	99.620	3,8	100.717	3,5	118.880	3,4	—	—
53002	106.350	3,4	111.603	3,3	104.283	3,5	—	—
54001	129.640	3,8	126.303	3,5	122.085	3,6	86.680	3,4
54002	86.828	3,4	82.789	3,1	180.638	3,3	107.000	3,5
54003	—	—	95.799	3,4	130.789	3,5	74.724	3,4
54004	—	—	140.106	3,3	102.560	3,13	—	—
54005	98.900	3,2	118.770	3,4	114.560	3,3	—	—
55001	117.930	3,6	128.107	3,5	127.865	3,5	—	—
55002	90.260	3,2	101.916	3,3	87.955	3,4	—	—
55003	130.300	3,5	86.003	3,4	68.743	3,3	—	—
56001	105.412	4,2	120.500	3,7	117.743	3,8	—	—
56002	85.594	3,4	132.850	3,6	91.079	3,5	87.821	3,44
57001	91.540	3,5	102.478	3,4	98.411	3,4	—	—
57002	100.710	3,6	72.737	3,6	103.141	3,8	87.842	3,6
57003	70.533	3,0	119.569	3,1	—	—	—	—
58001	80.840	3,6	106.835	4,0	108.258	3,8	68.311	3,4
58002	57.851	3,1	122.609	3,55	100.197	3,67	—	—
58003	79.735	3,6	92.514	3,9	90.043	3,7	—	—
59001	48.728	3,4	78.997	3,3	87.134	3,4	—	—
59003	—	—	65.719	3,3	82.117	4,2	114.096	3,5
59004	—	—	97.003	3,6	102.546	3,7	93.679	3,2
60007	—	—	126.688	3,9	106.908	3,5	138.512	3,91
60013	—	—	95.771	3,8	89.462	3,9	97.333	4,1
60016	—	—	89.167	3,7	83.880	3,9	—	—
60027	—	—	102.854	4,3	104.259	3,8	95.901	3,95
60033	—	—	72.229	3,9	76.518	3,7	—	—
60039	—	—	99.485	3,6	81.924	3,5	—	—
60046	—	—	—	—	94.645	3,7	75.711	3,2
60048	—	—	—	—	83.591	3,3	87.309	3,76
61023	—	—	—	—	91.795	3,94	—	—
61031	—	—	—	—	81.848	3,71	—	—
61035	—	—	—	—	70.866	3,8	—	—
61036	—	—	—	—	73.400	3,9	—	—
61041	—	—	—	—	48.765	3,8	—	—
Σύνολ.	1.838,251	69,3	3.106,124	105,95	3.433.518	130,15	1.135.053	49,5
M.	91,912	3.465	103,537	3.531	95.375	3.669	92.759	3.536

IV.—ΚΑΘΑΡΟΑΙΜΟΣ ΑΓΕΛΑΣ «ΦΥΛΗΣ ΤΖΕΡΣΕ·Υ·» ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Καθαρόαιμα ζῶα τῆς φυλῆς ταύτης, προελεύσεως Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἐξέτρεφεν ἐν Ἡπειρῷ τὸ ἐν Κονίτση Ἀναγνωστοπούλειον Γεωργικὸν Σχολεῖον.

Ἐκ τῆς ἐκτροφῆς ταύτης, ἣτις ἐξέτρεφε μίαν δεκαπεντάδα ἀγελάδων, ἐπεξετάθη ἡ ἐκτροφή θηλέων ζῶων φυλῆς Τζέρσεϋ εἰς τινὰς Κοινότητας πέριξ τῆς Κονίτσης, ἐνῶ ταυρίδια τῆς ἐκτροφῆς τοῦ σχολείου διατέθησαν καὶ εἰς ἄλλας ἡπειρωτικὰς περιοχάς.

Μεταπολεμικῶς ἡ Ὑπηρεσία Ἀλληλοβοηθείας Ξένων Ἐκκλησιῶν εἰσήγαγεν ἀρχικῶς 20 μοσχίδια καὶ δύο ταυρίδια, ἅτινα διέθεσεν εἰς τὸ Ἀναγνωστοπούλειον Γεωργικὸν Σχολεῖον Κονίτσης καὶ εἰς ἰδιώτας ἐκτροφεῖς δωρεάν, μὲ τὴν ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως παρὰ τῶν ἀρχικῶς λαβόντων ἐγκύους μοσχίδιας Τζέρσεϋ νὰ διαθέτουν τὸν πρῶτον θήλυ μόσχον εἰς ἕτερον ἐκτροφέα, προκρινόμενον μαρ' ἐπιτροπῆς, εἰς ἡλικίαν 4 μηνῶν. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἠξήθησαν αἱ ἐκτρεφόμεναι μοσχίδες καὶ ἀγελάδες φυλῆς Τζέρσεϋ εἰς τὸ λεκανόπεδιον τῆς Κονίτσης, οἱ παραγωγοὶ ἐγνώρισαν ἀρκούντως τὸ ζῶον τοῦτο καὶ μάλιστα ἀξιοποίησαν τὸ πλούσιον εἰς λίπος γάλα τῆς ἀγελάδος Τζέρσεϋ, δι' οἰκιακῆς κατασκευῆς τυροῦ φέτας πρὸς κάλυψιν τῶν ἐπιτοπίων ἀναγκῶν.

Ἐκ 4,750 χιλιογράμμων γάλακτος κατασκευάζουν ἐν χιλιόγραμμον τυροῦ φέτας, τὸν ὁποῖον πωλοῦν πρὸς 18 δραχ. τὸ χιλιόγραμμον καὶ ἀξιοποιοῦν οὕτω τὸ παραγόμενον γάλα πρὸς 4 δραχ. τὸ χιλιόγραμμον.

Λόγω ἀκριβῶς τῆς τοιαύτης ἀξιοποιήσεως τοῦ γάλακτος τῆς ἀγελάδος Τζέρσεϋ, ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχον διὰ τοῦ Προγράμματος Ἡπειρου τὴν ἐκ Δανίας εἰσαγωγὴν καὶ ἑτέρων 35 ἐγκύων μοσχίδων τῆς φυλῆς Τζέρσεϋ καὶ οὕτω ἡ Κόνιτσα καὶ αἱ πέριξ Κοινότητες, κατὰ τὰ ἔτη 1960—1964, ἦσαν κέντρον ἐκτροφῆς, ἀναπαραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀγελάδων Τζέρσεϋ. Σήμερον ἐκτρέφονται ἐν Ἡπειρῷ 200 κεφαλαὶ καθαροαίμων ζῶων φυλῆς Τζέρσεϋ.

Ἐξήχθησαν ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης μόσχοι καὶ μοσχίδες τῆς ἐν λόγω φυλῆς οὐ μόνον εἰς ἕτερα τμήματα τῆς Ἡπειρου, ἀλλὰ καὶ πρὸς Κέρκυραν—Θεσσαλίαν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Αἰτωλοακαρνανίαν.

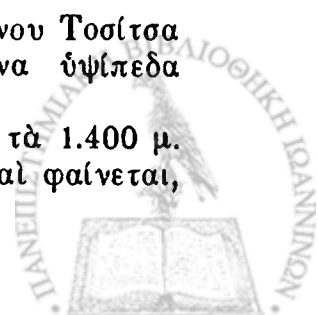
Ὁ ἐγκλιματισμὸς τῆς ἀγελάδος ταύτης ἐχώρησεν ἱκανοποιητικῶς ἐν Κονίτση καὶ δὲν ἐσημειώθησαν νοσήσεις ἢ θανὴ ζῶων εἰς σοβαρὸν ποσοστὸν τόσον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἐγκλιματισμοῦ ὅσον καὶ μετέπειτα.

Ἡ γαλακτοπαραγωγή τῶν ἐκτρεφόμενων ἐν Κονίτση ζῶων Τζέρσεϋ ὑπῆρξε κατὰ μέσον ὅρον ἱκανοποιητικὴ καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις λίαν ἱκανοποιητικὴ.

Τὸ σοβαρώτερον μειονέκτημα ἐν τῇ ἐκτροφῇ τῆς Τζέρσεϋ εἶναι τὸ μικρὸν βάρος τῶν γεννωμένων μόσχων, ὅπως καὶ ἡ βραδύτης ἀναπτύξεως αὐτῶν. Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ πρὸς ἀναπαραγωγὴν διατιθέμενα ζῶα διετίθεντο εἰς τὴν τιμὴν τῶν 25 δραχ. κατὰ χιλιόγραμμον ζώντος βάρους, ὅταν τὰ καθαρόαιμα ζῶα φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἀλπεων» διετίθεντο εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν (4—6 μηνῶν) δι' ἀναπαραγωγὴν εἰς τὴν τιμὴν τῶν 20 δραχμῶν κατὰ χιλιόγραμμον ζώντος βάρους, οἱ ἐκτροφεῖς Τζέρσεϋ δὲν ἔμειναν ἱκανοποιημένοι ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ μόσχου καὶ πολλοὶ τούτων ἐξεποίησαν τὰς ἀγελάδας Τζέρσεϋ, ἀντικαταστήσαντες ταύτας μὲ ζῶα φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἀλπεων».

Ἐξαιρετικὰ ζῶα φυλῆς Τζέρσεϋ εἰσήγαγε καὶ τὸ Ἴδρυμα Βαρόνου Τοσίτσα ἐκ Σκωτίας. Τὰ ζῶα διατηροῦνται ἐν Μετσόβῳ καὶ εἰς τὰ ὑπερκείμενα ὑψίπεδα κατὰ τὸ θέρος εἰς ὑψόμετρον 1.400 μ.

Ὁ ἐγκλιματισμὸς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Μετσόβου (1100 μ.) καὶ εἰς τὰ 1.400 μ. τοῦ ὑψιπέδου Πουλτσιὰ παροῦσιν ὠρισμένας δυσχερείας, δι' ὃ καὶ φαίνεται,

δτι τὸ Ἴδρυμα τοῦτο θὰ ἀποφασίσῃ τὴν διάθεσιν τῶν ἀγελάδων του τῆς φυλῆς ταύτης εἰς κατοίκους ἐτέρων ὄρεινῶν Κοινοτήτων (Μπαλτινούμα—Γότσιτα), ὅπου τὰ ζῶα θὰ ἐγκλιματισθοῦν καλλίτερον. Ἐκ τῆς ἐκτροφῆς ταύτης ἕνας ὠρισμένος ἀριθμὸς ζῶων ἐκτρέφεται ἤδη καὶ παρ' ἰδιωτῶν τόσον εἰς Μέτσοβον ὅσον καὶ εἰς ἐτέρας ὄρεινὰς Κοινότητες.

Συμπερασματικῶς, διὰ τὴν φυλὴν ταύτην τῶν ἀγελάδων, δεδομένου ὅτι ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία τῆς ὑψηλῆς εἰς λίπος περιεκτικότητος τοῦ γάλακτος τῶν ἀγελάδων τούτων δὲν ἐνέχει πλέον σοβαρὰν σημασίαν καὶ προβλέπεται ὅτι καὶ μελλοντικῶς ἡ τιμὴ τοῦ βουτύρου μᾶλλον θὰ μειωθῆ καὶ δεδομένου ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ γεννώμενοι μόσχου εἶναι ἐλαφροῦ βάρους καὶ δὲν παχύνονται εὐχερῶς, φρονοῦμεν ὅτι μελλοντικῶς ἡ σημασία τῆς ἐκτροφῆς τῆς θὰ μειωθῆ ἔτι πλέον καὶ δὲν θὰ παρουσιάζει σοβαρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐκτροφεῖς.

Υ.—ΚΑΘΑΡΟΑΙΜΟΣ ΑΓΕΛΑΣ ΦΥΛΗΣ «ΛΕΥΚΟΜΕΛΑΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ» ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Ἡ φυλὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν ἀρμυδιῶν ὑπηρεσιακῶν κύκλων τόσον τοῦ Κέντρου (Ἀθηνῶν) ὅσον καὶ τῆς περιοχῆς (Ἰωαννίνων), ὅτι δὲν ἐνδείκνυται νὰ εἰσαχθῆ καὶ νὰ ἐκτραφῆ ἐν Ἠπειρῷ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐχορηγοῦντο δάνεια παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. διὰ τὴν φυλὴν ταύτην καὶ οὔτε διετίθειτο σπέρμα διὰ τὴν γονιμοποίησιν, εἰσαχθέντων παρ' ἰδιωτῶν καθαροαίμων ζῶων λευκομέλανος φυλῆς Ὀλλανδίας, παρὰ τῶν συνεργείων τεχνητῆς γονιμοποιήσεως.

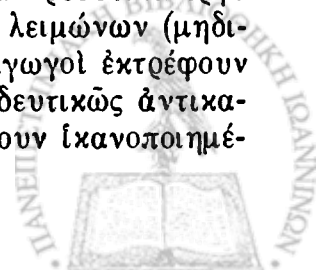
Παρὰ ταῦτα ἐσυνεχίσθη ἡ, μὲ βραδὺν ρυθμὸν, εἰσαγωγή, παρὰ τῶν καλλιτέρων ἐκτροφῶν τῆς περιοχῆς, ζῶων φυλῆς λευκομέλανος, αἵτινα καὶ ἐνεφάνισαν καλὸν ἐγκλιματισμὸν καὶ ἐσημείωσαν λίαν σημαντικὰς ἀποδόσεις εἰς γάλα.

Πρὸ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκτροφῆς τῶν παρ' ἰδιωτῶν εἰσαχθέντων ζῶων φυλῆς λευκομέλανος καὶ πρὸ τῆς ἐμμονῆς τούτων διὰ τὴν εἰσαγωγήν σημαντικωτέρου ἀριθμοῦ ζῶων, τελικῶς τὸ Πρόγραμμα Ἠπειροῦ διέθεσε πιστώσεις καὶ εἰσῆχθησαν ἐκ Δανίας 150 ἔγγυοι μοσχίδες τῆς φυλῆς ταύτης, αἵτινες διετέθησαν εἰς γεωργοὺς πεδινῶν καὶ ἀρδευομένων ἐκτάσεων, ὅπου αἱ συνθῆκαι διατροφῆς τῶν ἀγελάδων εἶναι αἱ πλέον εὐνοϊκαί. Σήμερον ἐκτρέφονται ἐν Ἠπειρῷ 300 κεφαλαὶ καθαροαίμων ζῶων τῆς φυλῆς ταύτης.

Τὰ εἰσαχθέντα ζῶα εἰς χίρας τῶν πεπειραμένων τούτων γεωργῶν καὶ μὲ εὐνοϊκὰς συνθήκας διατροφῆς, ἐνεκλιματίσθησαν ἱκανοποιητικῶς καὶ ἐνεφάνισαν καὶ γαλακτοπαραγωγὴν λίαν ἱκανοποιητικὴν (πλέον τῶν 35 γλγ. γάλακτος ἡμερησίως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς γαλακτικῆς περιόδου). Οὕτω καὶ ἐν Ἠπειρῷ ἡ λευκομέλαν φυλὴ προωθείται καὶ φρονοῦμεν, ὅτι, βελτιουμένων τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ζῶων, τὰ ζῶα τῆς φυλῆς ταύτης θὰ ἐπεκτείνονται συνεχῶς, διότι, ἐνῶ διασφαλίζουν μόσχους ἐξ ἴσου ἱκανοποιητικοῦ βάρους μὲ τὰ καθαρῶτα ζῶα τῆς φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων», ἧτις καὶ προκρίνεται παρὰ τῶν Ὑπηρεσιῶν, παρουσιάζει πολὺ μεγαλυτέραν γαλακτοπαραγωγὴν.

Καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην ταύτην περίπτωσιν κατεδείχθη, ὅτι δέον πάντοτε αἰ ὑπηρεσίαι νὰ λαμβάνουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπόψεις τῶν παραγωγῶν καὶ δὴ τῶν πλέον πεπειραμένων καὶ νὰ μὴ ἐμμένουν εἰς θεωρητικὰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι συχνὰ τροποποιοῦνται ὑπὸ τῆς ζωῆς διὰ τῆς δημιουργίας νέων συνθηκῶν.

Ἦδη, εἰς ὅλα τὰ πεδινὰ τμήματα, εἰς ἃ ἐπερατώθησαν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ ἐπομένως διησφαλίσθη ἡ δυνατότης δημιουργίας τεχνητῶν λειμῶνων (μηδικῆς ἢ ἔρποντος λευκοῦ τριφυλλίου), οἱ πλέον προοδευτικοὶ παραγωγοὶ ἐκτρέφουν ἀγελάδας λευκομέλανος φυλῆς Ὀλλανδίας καὶ βαθμηδὸν καὶ προοδευτικῶς ἀντικαθιστοῦν τὰς ἀγελάδας φυλῆς Φαῖας τῶν Ἄλπεων, διότι δὲν μένουν ἱκανοποιημέ-

νοι ἐκ τῆς γαλακτοπαραγωγῆς τούτων. Ἡ τάσις αὕτη προβλέπομεν, ὅτι θὰ ἐπεκταθῆ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν ἐξειδικευομένων γαλακτοπαραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆται ἐκτρέφουν 3 - 10 γαλακτοφόρους ἀγελάδας καὶ οἱ ὁποιοὶ κατὰ κύριον λόγον ἐφοδιάζουν διὰ γάλακτος τὰ ἀστικά κέντρα τῆς περιοχῆς καὶ τὰ ἀνεγερθέντα ἤδη καὶ ἀνεγειρόμενα ἐργοστάσια γάλακτος.

ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΒΟΟΤΡΟΦΙΑΣ

Διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον ἐφαρμοσθέντος συστηματικοῦ κάπως προγράμματος βελτιώσεως τῆς βοοτροφίας ἐπετεύχθησαν ἤδη τὰ κάτωθι:

1. Διετέθησαν παρὰ τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων 200 μοσχίδες καὶ 220 καθαρῶαιμα ταυρίδια τῆς φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων» εἰς τοὺς ἐκτροφεῖς τῆς περιοχῆς.

Τὰ διατεθέντα ταυρίδια ἐνήγησαν 35.000 περίπου ἐπιβάσεις ἐπὶ ἐντοπίων βραχυκερατικῶν ἀγελάδων. Οὕτω, κατὰ τὸ 1965 ὑπολογίζεται ὅτι ἐκτρέφονται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἠπείρου 60.000 κεφαλαὶ βοοειδῶν, ἐξ ὧν 3.000 εἶναι καθαρῶαιμα ἐξευγενισμένα ζῶα (τῶν φυλῶν «Φαῖα τῶν Ἄλπεων» 2.500 κεφαλαί, «Λευκομέλαν Ὀλλανδίας» 300 κεφαλαί, Τζέρεσεῦ 200 κεφαλαί), 25.000 κεφαλαὶ εἶναι βελτιωμένα ζῶα, προερχόμενα ἐκ διασταυρώσεως ἐντοπίων βραχυκερατικῶν κυρίως μετὰ ζῶων τῆς φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων» καὶ 22.000 κεφαλαὶ εἶναι ἐντόπια ἀβελτίωτοι βραχυκερατικοῦ ἠπειρωτικοῦ τύπου, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦς συνεχῶς μειοῦνται, λόγῳ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δραστηριότητος τῶν συνεργείων τεχνητῆς γονιμοποιήσεως καὶ τῆς διαθέσεως καθοροαίμων ταυρίδων φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων» καὶ εἰς τὰς πλέον ἀπομακρυσμένας ὄρεινὰς Κοινότητας.

2. Ἀπὸ τοῦ 1952 λειτουργεῖ συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954 καὶ 1960 λειτουργοῦν συνεργεῖα εἰς πεδινὴν περιοχὴν Ἄρτης—Πρεβέζης—Κερκύρας καὶ εἰς περιοχὴν Πωγωνίου καὶ Κονίτσης Ἰωαννίνων. Τὰ συνεργεῖα ταῦτα ἐνήγησαν μέχρι σήμερον 15.000 ἐγχύσεις ἐπὶ ἐντοπίων ζῶων.

3. Διὰ τὴν ταχύτεραν βελτίωσιν τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου τῆς περιοχῆς, εἰσῆχθησαν ἐκ Γιουγκοσλαβίας, Αὐστρίας καὶ Ἑκβετίας 1.500 περίπου καθαρῶαιμα ζῶα τῆς φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων», ἐκ Δανίας 150 ζῶα τῆς φυλῆς «Λευκομέλαν Ὀλλανδίας» καὶ ἐκ Δανίας 35 κεφαλαὶ ἀγελάδων τῆς φυλῆς «Τζέρεσεῦ».

4. Διὰ τὴν ὑγειονομικὴν περιθάλψιν καὶ παρακολούθησιν τῶν καθαρῶαίμων τούτων ζῶων, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ζῶων, ἐτοποθετήθησαν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Προγράμματος Ἠπείρου καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργ. Γεωργίας, ἱκανὸς ἀριθμὸς κτηνιάτρων εἰς ἰδρυθέντα ἰσάριθμα κτηνιατρεῖα.

5. Παρὰ τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῦνης, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Διευθύνσεων Γεωργίας καὶ τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, ἰδρύθησαν Ὑπηρεσίαι Ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς ἀγελάδων.

6. Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ παραγομένου γάλακτος ἀγελάδος κλπ. γαλακτοφόρων ζῶων, τὸ Πρόγραμμα Ἠπείρου καὶ ἡ Α.Τ.Ε., ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, προέβησαν εἰς τὴν ἰδρυσιν βιομηχανικῶν Συνεταιριστικῶν Τυροκομείων εἰς Κέρκυραν—Ἰωάννινα—Καλπάκιον Κόνιτσαν καὶ Φιλιάτες καὶ μετεκάλεσαν ἐπὶ ζετῖαν εἰδικὸν τιροκόμον ἐκ Γαλλίας διὰ τὴν κατασκευὴν εὐγενῶν εὐρωπαϊκῶν τυρῶν.

7. Ἡ ἐμπορία τῶν παραγομένων μύσχων τῶν καθαρῶαίμων ζῶων ἐνεργεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν παραγωγῶν, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Γεωργικῶν καὶ Κτηνιατρικῶν Ὑπηρεσιῶν.

8. Διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν ἐμπορίας καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ κρέατος

των αγελάδων και των λοιπών ζώων της περιοχής, η Ύπηρεσία Περιφερειακής Αναπτύξεως Ηπείρου, εν συνεργασία μετά της Διευθύνσεως Κτηνιατρικής του Υπουργείου Γεωργίας, έξασφάλισε δωρεάν έπιχορήγησιν 50% και μακροπρόθεσμον δάνειον εις τόν Δήμον Ίωαννιτών ύψους 20.000.000 δραχ., διά την ανέγερσιν ζωαγοράς και σφαγείων. Ήδη αναμένεται ή εις Γιουγκοσλάβους μελετητάς ανατεθείσα μελέτη διά την έναρξιν κατασκευής του έργου τούτου.

9. Ήδη υπάρχει εν τη περιοχῇ άρκετὸν ὕλικὸν καθαροαίμων ζώων και, έπιτυχανομένης της προβλεπομένης εισαγωγῆς και έτέρων 1.000 καθαροαίμων αγελάδων, καθίσταται άπαραίτητος ή δημισυργία γενεαλογικῶν βιβλίων των αγελάδων της φυλῆς «Φαιά των Άλπεων, ίνα τὸ πολύτιμον τοῦτο ζωϊκὸν ὕλικὸν αξιολογηθῆ αναλόγως της ίκανότητος έκάστου άτομου και χωρήσωμεν εις πλέον παραγωγικὰς δραστηριότητας εν τη αγελαδοτροφία.

Έν Ελλάδι δὲν υπάρχει έτέρα περιοχή, εις την όποιαν νά εκτρέφονται και αναπαράγονται καθαρόαιμα ζῶα της φυλῆς «Φαιά των Άλπεων» εις τόσον άριθμὸν (έξαιρουμένων των άστικῶν βουστασίων Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης), δι' ὃ τὸ Υπουργεῖον Γεωργίας συνεφώνησε μετ' την πρότασίν μας διά την έν Ήπειρῳ πρώτην καιαβολήν ὠργανωμένης προσπάθειας διά την δημιουργίαν γενεαλογικῶν βιβλίων της αγελάδος «Φαιά των Άλπεων».

Έπειδὴ έν Ελλάδι οὐδαμοῦ λειτουργοῦν γενεαλογικὰ βιβλία ζώων και δὲν υπάρχει έπομένως ή σχετική πείρα ὀργανώσεως και λειτουργίας γενεαλογικοῦ βιβλίου, έζητήσαμεν διά τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. την εις Ήπειρον άποστολήν τοῦ ειδικοῦ ζωοτέχνου κ. Ρολυ, Δ)ντοῦ τοῦ Ίνστιτούτου Βιολογικῶν Έρευνῶν ἐπὶ ζώων έν Γαλλίᾳ.

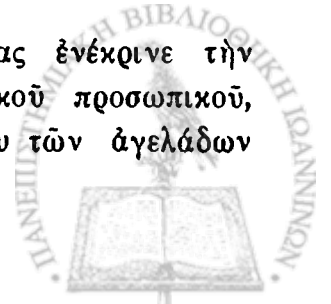
Ὁ κ. Ρολυ ἀφίχθη τὸ πρῶτον εις Ίωάννινα την 1· 5—61 και παρέμεινε μέχρι της 7—6—61, έπισκεφθεὶς μεθ' ἡμῶν την Ζώνην Πειραματισμοῦ και Έπιδείξεως, πρὸς μελέτην τοῦ ὑπάρχοντος ζωϊκοῦ πληθυσμοῦ καθαροαίμων ζώων έπιτοπίως και καταρισμὸν εκθέσεως ἐπὶ των άπαιτουμένων έργασιῶν διά την δημιουργίαν τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου των αγελάδων της φυλῆς «Φαιά των Άλπεων» Ήπείρου, διά την γενετικήν βελτίωσιν αὐτῶν.

Ὁ κ. Ρολυ συνέταξεν έν συνεχείᾳ εκθέσιν του ἐπὶ τοῦ αντικειμένου τούτου, εις ἣν σκιαγραφοῦνται:

- α) Αἱ κατευθυντήριοι άρχαι τοῦ ίδρυθησομένου γενεαλογικοῦ βιβλίου.
- β) Ὁ πρακτικὸς τρόπος τηρήσεως τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου.
- γ) Τὸ στάδιον τὸ ανταποκρινόμενον πρὸς τὸν χρόνον καταρτίσεως τοῦ βιβλίου και.
- δ) Τὰ συμπεράσματα.

Τὸν Αὔγουστου τὸ 1961, ὁ κ. Ρολυ έπανῆλθεν εις Ήπειρον μετά τοῦ ειδικοῦ τεχνικοῦ κ. Legouilly. (1) Ρολυ παρέμεινε εις Ίωάννινα ἐπὶ 10ήμερον, συσκεφθεὶς μεθ' ἡμῶν, τοῦ ειδικοῦ κτηνοτροφίας της Διευθύνσεως Έφαρμογῶν κ. Ι. Μήλιου, τοῦ αντιπροσώπου της Διευθύνσεως Κτηνοτροφίας τοῦ Υπουργείου Γεωργίας κ. Τζοάννου και έτέρων 5 Έλλήνων Διευθυντῶν Κτηνοτροφικῶν Ίδρυμάτων Βορείου Ελλάδος, ἐφ' ὧν των λεπτομερειῶν τοῦ καταρισθησομένου γενεαλογικοῦ βιβλίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ κ. κ. Ρολυ και Legouilly επέδειξαν εις τοὺς Έλληνας τεχνικοὺς τὰς μετρήσεις, ὡς δέον νά ενεργήσουν εις τὰ Ίδρύματά των, ὡς και τὸν τρόπον έπεξεργασίας των στοιχείων γαλακτοπαραγωγῆς των αγελάδων, αἵτινες εύρίσκοντο ὑπὸ έλεγχον γαλακτοπαραγωγῆς τῶν Κρατικῶν Ίδρυμάτων ὅσον και των ιδιωτῶν.

Τέλος, κατόπιν ενεργειῶν μας, τὸ Υπουργεῖον Γεωργίας ένέκρινε την πρόσληψιν τοῦ άπαραιτήτου ἐξ Έλλήνων τεχνικοῦ και διοικητικοῦ προσωπικοῦ, διά την άμεσον έναρξιν καταρτίσεως τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου των αγελάδων

«Φαιά τῶν Ἄλλεων Ἠλείρου» καὶ ἀνέθεσε τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων.

Οὕτω, μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ξένων ἐμπειρογνομόνων κ.κ. Poly καὶ Lerouilly, ὁ Σταθμὸς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων, συνεχίζων τὴν ἀπὸ 15ετίας ἀρξαμένην ἐργασίαν βελτιώσεως τῆς ἀγελαδοτροφίας ἐν Ἠλείρῳ, ἠλπίζεν ὅτι ἐντὸς τοῦ 1962 θὰ κατωρθοῦτο ἡ δημιουργία καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων τῆς φυλῆς «Φαιά τῶν Ἄλλεων Ἠλείρου», γεγονὸς τὸ ὅπολον θὰ ἀπειτέλει τὸ ἐπιστέγασμα τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου προσπάθειας του διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῆς ἡπειρωτικῆς ἀγελαδοτροφίας εἰς πρωτοπόρον προσπάθειαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἄτυχῶς, λόγῳ γραφειοκρατικῶν διατυπώσεων, ἤδη καὶ σήμερον (1965) δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ λειτουργία τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου.

Ἡ γεωμορφολογία καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἠλείρου προσιδιάζουν τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βελτιωμένης ἀγελαδοτροφίας. Θὰ πρέπει νὰ βελτιώσωμεν καὶ τὰς λοιπὰς συνθήκας, ὥστε οἱ Ἠπειρώτες νὰ γίνουν καὶ πάλιν «ἔξοχοι ἀγελαδοτρόφοι», ὅπως ἐχαρακτηρίζοντο εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Διὰ τὴν περίοδον τῆς 10ετίας 1960—1969, ἐξεπονήσαμεν 10ετῆς πρόγραμμα βελτιώσεως τῆς κτηνοτροφίας τῆς Ἠλείρου, εἰς ὃ προβλέπεται ριζικὴ ἀναδιάρθρωσις τοῦ εἴδους τῶν ἐκτρεφόμενων ζώων, ὡς καὶ τῆς μορφῆς ὑπὸ τὴν ὁποίαν ταῦτα ἐκτρέφονται. Συγκεκριμένως, κατὰ τὴν μορφολόγησιν τῶν προβλέψεων, ἐλήφθη σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνάγκη μειώσεως τῶν βοσκοτόπων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἐπικλινῶν φλυσχωδῶν ἐδαφῶν, τῶν καταλλήλων πρὸς ἀναδάσωσιν, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν πεδινῶν βοσκῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν.

Ἐλήφθη ἐπίσης σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ προβλεπομένη μείωσις τῶν ζώων ἐργασίας, λόγῳ χρησιμοποίησεως γεωργικῶν μηχανῶν.

Ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν Ἠπειρον τὸ ἀναλαγοῦν τὸ 1960 κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ζῶν βάρους ἦτο 52 χιλιόγραμμα. Τὰ 20⁰/₀ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀπῆρτιζον τὰ ζῶα ἐργασίας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον κατὰ 77⁰/₀ ἀποτελεῖτο ἀπὸ αἰγοπρόβατα κυρίως ἤτοι ἀπὸ τὰ χαμηλῆς ἀποδόσεως ζῶα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ παραγωγικὰ τοιαῦτα.

Αἱ περιοχαὶ τῶν κυρίως κτηνοτροφικῶν χωρῶν ὑπερτεροῦν τῆς Ἠλείρου ὄχι μόνον εἰς τὸν ὄγκον τοῦ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦντος ζῶντος βάρους (διπλάσιον περίπου) καὶ τὴν κατὰ κύριον λόγον σύνθεσιν τοῦ ζῶντος τούτου βάρους, ἀπὸ ἀγελάδας καὶ χοίρους, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς ἀριθμὸς ἀγελάδων τῆς Ἠλείρου, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως, ὑστερεῖ σημαντικὰ ἐναντι τῶν βελτιωμένων ἀγελάδων ἄλλων χωρῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀντιπαραγωγικὴν διάρθρωσιν τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου, τὸ σημερινὸν χαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦ ὄγκου τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς τῆς Ἠλείρου ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον διατροφῆς τῶν ζώων καὶ τὰς πηγὰς προελεύσεως τῆς διατροφῆς των.

Σήμερον, εἰς τὴν Ἠπειρον ἡ ἀναγκαῖα ποσότης τῆς ξηρᾶς οὐσίας διὰ τὴν διατροφήν τῶν αἰγοπροβάτων ἀντλείται κατὰ 85⁰/₀ ἀπὸ τοὺς βοσκοτόπους καὶ κατὰ 15⁰/₀ ἀπὸ παραγομένας ἢ εἰσαγομένας κτηνοτροφίας, διὰ δὲ τὰ βοοειδῆ κατὰ 70⁰/₀ ἀπὸ τοὺς βοσκοτόπους καὶ κατὰ 30⁰/₀ ἀπὸ τὰς παραγομένας ἢ εἰσαγομένας κτηνοτροφίας.

Ἡ τοιαύτη ἐξάρτησις τῆς διατροφῆς τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου τῆς Ἠλείρου ἐκ τῶν βοσκῶν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ὑποσιτισμὸν τῶν ζώων καὶ ἐπομένως τὴν χαμηλὴν ἀπόδοσιν των.

Ἀπὸ πλευρᾶς παραγωγῆς θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὴν Ἠπειρον ἔ-

χομεν σήμερον 2.000 χιλιάγρα. γάλακτος κατὰ τόννον ζῶντος βάρους παραγωγικῶν ζῶων καὶ 130 χιλγ. ἐσφαγμένου κρέατος, ἐνῶ αἱ περιοχαὶ τῶν κτηνοτροφικῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἔχουν 4.000 χιλ. καὶ 450 χιλγ. ἀντιστοίχως.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας τῆς Ἠπείρου προβλέπεται ἡ αὔξησις τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου εἰς χονδρὰ ζῶα (βοοειδῆ) καὶ εἰς χοίρους. Ἀπεναντίας, ἐπιδιώκεται, βάσει τοῦ σχεδίου, ἔντονος περιορισμὸς τοῦ κεφαλαίου εἰς αἰγοπρόβατα, διὰ τὴν μείωσιν τῆς πιέσεως ἐπὶ τῶν βουσκοτόπων καὶ ἰδίως τῶν ἐπικλινῶν ἐδαφῶν τῶν καταλλήλων πρὸς ἀναδάσωσιν. Ἐξ ἄλλου, ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰγοπροβάτων καθίσταται ἀναγκαῖος καὶ λόγω τῆς μειώσεως τῶν πεδινῶν βοσκῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν. Κατεβλήθη προσπάθεια ἢ κατὰ περιοχὰς κτηνοτροφικὴ ἀνάπτυξις νὰ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν ἱκανότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης περιοχῆς νὰ βαστάσῃ καὶ ἠϋξημένον ζωϊκὸν κεφάλαιον καὶ ζῶα μεγάλων ἀπαιτήσεων. Ἡ ἀναδιάρθρωσις αὕτη τῆς κτηνοτροφίας βασίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ εἰσαγωγὴν ζῶων ὑψηλῶν ἀποδόσεων καὶ κυρίως βοοειδῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τῶν νῦν ὑπαρχόντων διὰ τῆς διασταυρώσεως.

Ἡ εἰσαγωγὴ ἀγελάδων ὑψηλῶν ἀποδόσεων ὑπολογίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν 5.000 κεφαλῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ λοιπὸν ζωϊκὸν κεφάλαιον, πλὴν τῆς μειώσεως τῶν αἰγοπροβάτων, προβλέπεται τοιαύτη καὶ διὰ τὰ ἵπποειδῆ ἐργασίας καὶ παραγωγικὰ τοιαῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἀναφέρθησαν διὰ τὰ αἰγοπρόβατα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι παρατηρεῖται συσσώρευσις ζωϊκῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως ἐπαυξάνουσα τὸ κόστος τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ μείωσις τῶς ζῶων ἐργασίας ἀντικαθίσταται διὰ μηχανημάτων εἰς μικρότερον ὅμως βαθμὸν. Πρὸς τοῦτο προβλέπεται ἡ εἰσαγωγὴ ἐτησίως 83 περίπου ἐλκυστήρων, οἱ ὁποῖοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀντικαθιστοῦν τὴν ἀπόσβεσιν τῶν νῦν ὑπαρχόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μᾶς ἐξασφαλίζουν εἰς τὴν γεωργίαν αὔξησιν τῆς μηχανικῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως. Διὰ τοῦ δημιουργηθησομένου νέου ζωϊκοῦ κεφαλαίου πραγματοποιεῖται πλήρης ἀναδιάθρωσις τούτου, εἰς τρόπον ὥστε, ἐνῶ μειοῦται τὸ ζῶν βᾶρος, ἐν τούτοις αὐξάνει κατὰ πολὺ ἡ ἀπόδοσις τοῦ παραγωγικοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, λόγω ἀκριβῶς τῆς εἰσαγωγῆς ζῶων ὑψηλῶν ἀποδόσεων καὶ κυρίως βοοειδῶν.

Ἡ προβλεπομένη ἐξέλιξις τοῦ ζῶντος βάρους τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου ἐμφαίνεται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα.

Π Ι Ν Α Ξ

Διαρθρώσεως ζωϊκοῦ κεφαλαίου 1959—69 (ζῶν βᾶρος)

	1959		1964		1969	
	Τόννοι	%	Τόννοι	%	Τόννοι	%
Βοοειδῆ	9.230	14,6	15.500	24,8	22.900	37,6
Αἰγοπρόβατα	39.380	62,4	33.200	53,0	24.900	40,8
Χοῖροι	1.110	1,8	2.200	3,6	3.300	5,4
Πτηνὰ	1.330	2,1	1.500	2,3	1.700	2,7
Ἴπποειδῆ	12.050	19,1	10.200	16,3	8.300	13,6
Σύνολον	63.100	100,0	62.600	100,0	61.100	100,0

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει, ὅτι μεταξὺ 1959—64, τὸ ζῶν βᾶρος τῶν βοοειδῶν θὰ αὐξηθῆ κατὰ 68%, τῶν χοίρων κατὰ 100%, τῶν πτηνῶν κατὰ 10%

ένω ἀντιθέτως τὸ ζῶν βάρος τῶν αἰγοπροβάτων θὰ μειωθῆ κατὰ 16⁰/₀ καὶ τῶν ἵπποειδῶν κατὰ 16⁰/₀.

Βάσει τῶν ὡς ἄνω προβλέψεων, τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου ὑπολογίζεται, ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς 65 περίπου ἑκατομ. δραχμῶν διὰ τὴν πενταετίαν.

Ἡ χρηματοδότησις τῆς ἐπενδυτικῆς αὐτῆς προσπάθειας θὰ ἐξασφαλισθῆ, συμφώνως πρὸς τὰ τελευταίως ληφθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων προβλέπεται ἡ παροχὴ δανείων μέχρις ὀκτῶ ἐτῶν, μὲ ἐπιτόκιον 2⁰/₀ ἐτησίως (ἐναντι 5 ἐτῶν καὶ ἐπιτόκιον 8⁰/₀ μέχρι τῆς λήψεως τῶν ἐν λόγῳ ἀποφάσεων) καλυπτόντων ὀλοκλήρον τὴν ἀξίαν τῶν ἀγοραζομένων ζώων.

Πλὴν τῆς ἐν λόγῳ εὐνοϊκῆς χρηματοδοτήσεως, ἐνίσχυσις προβλέπεται καὶ διὰ δαπάνας ἐγκαταστάσεων ἐνσταυλισμοῦ ζώων καὶ λοιπὰς ἐγκαταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθουν εἰς 80 περίπου ἑκατομ. δραχ. δι' ὅλην τὴν πενταετίαν.

Παραλλήλως πρὸς τὰς προσπάθειας ἀναπτύξεως βελτιωμένης κτηνοτροφίας εἰς τὴν Ἡπειρον, προβλέπεται ἡ μερικὴ ἀντικατάστασις ζώων ἐργασίας διὰ γεωργικῶν μηχανῶν, δοθέντος ὅτι ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τοιούτων ζώων εἶναι ὑπερβολικός. Ὑπολογίζεται οὕτω, ὅτι ἐνῶ ἡ Ἡπειρος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετηθῆ μὲ 6.460 τόνν. βάρους, ἀπασχολεῖ ἔλξιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς 13.474 τόννους ζώων ἐργασίας.

Ἡ πίεσις τόσον ὀγκώδους ζωϊκοῦ κεφαλαίου ἐργασίας ἐπὶ τῶν βοσκοτόπων, ἐπὶ τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν καὶ συνακολούθως ἐπὶ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, καταλήγει ὄχι μόνον εἰς ὑποσιτισμὸν ὀλοκλήρου τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ εἰς τὴν τελευταίαν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῶν διαθέσιμων τροφῶν διὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας διατροφῆς.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ζώων ἐργασίας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκoῦς ὀδικoῦ δικτύου, εἰς τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους, εἰς τὸν πολυτεμαχισμὸν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων καὶ εἰς τὸν αὐτοκαταναλωτικὸν χαρακτῆρα τῶν μικρῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

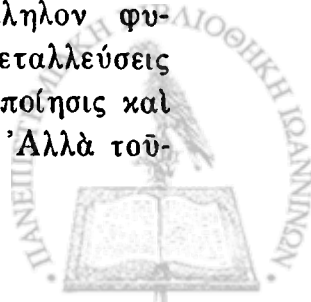
Ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὃν χρόνον θὰ ὑπερνικῶνται τὰ ἀναφερθέντα μειονεκτήματα, θὰ καταστῆ δυνατὸν ἢ μὲ ταχύτερον ρυθμὸν ἀντικατάστασις τῶν ζώων ἐργασίας δι' ἔλκυστήρων καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτῶν μέχρι τοῦ ὁρίου τοῦ προσδιοριζομένου διὰ τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους ἐκάστης περιοχῆς τῆς Ἡπείρου.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι τοῦτο θεωρεῖται καὶ ὡς προϋπόθεσις ἀναπτύξεως τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου εἰς παραγωγικὰ ζῶα, διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος ἐπιδιώκεται ἡ ἀντικατάστασις 3.430 τόννων (ζῶντος βάρους) ζώων ἐργασίας δι' ἀντιστοίχου μηχανικῆς δυνάμεως (27455 H.P.)

Τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν προαναφθεῖσαν ἐκμηχάνισιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ἡπείρου θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 92 ἑκ. δραχ. διὰ τὴν εἰσαγωγὴν 33 815 μηχανικῶν ἵππων, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς προαναφερθείσης μειώσεως τῶν ζώων ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων καὶ κατὰ 50⁰/₀ ἀποσβεσθέντων ἐλκυστήρων καὶ λοιπῶν μηχανῶν.

Εἰδικότερον πρὸς τὸ θέμα τῶν φυλῶν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπὶ 15ετίαν πείραν μας ἐν Ἡπείρῳ εἰς τὰ κάτωθι:

Εἰς τὴν ἀλπικὴν—ὕπαλπικὴν καὶ ὄρεινὴν περιοχὴν φρονοῦμεν, ὅτι ἡ φυλὴ «Φαῖα τῶν Ἀλπεων» θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀποιελῆ τὴν πλέον κατάλληλον φυλὴν. Ἐνδεχομένως εἰς ὠρισμένας περιοχὰς καὶ διὰ πολὺ μικρὰς ἐκμεταλλεύσεις θὰ κρατηθῆ καὶ ἡ ἀγελάς Τζέρσεϋ, ἐφ' ὅσον καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀξιοποίησις καὶ ἡ πληρωμὴ τοῦ γάλακτος βάσει τῆς εἰς λιπαρὰ περιεκτικότητος αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦ-

το είναι μάλλον άβέβαιον, δεδομένου ότι ήρχισεν ήδη να συζητηται ο έλεγχος του γάλακτος βάσει της εις λεύκωμα περιεκτικότητας αυτού, οτε και ή τιμή αυτού θα προσαρμοσθῆ προς το λεύκωμα και ούτω το μέγα τούτο προσόν της Τζέρσεϋ θα έξαλειφθῆ. Τέλος, εις τὰς έκτεταμένας κάπως ήμιορεινάς κοιλάδας και τὰ ύψηπεδα, ως επίσης και εις την παράλιον ζώνην και όπου έκτελοῦνται σοβαρά έγγειοβελτιωτικά έργα, ή γενική τάσις τῶν παραγωγῶν είναι ή αντικατάστασις τῶν καθαροαίμων ζῶων φυλῆς «Φαιὰ τῶν ἼΑλπεων», ως και τῶν διαστυρωμένων ζῶων της φυλῆς ταύτης διὰ ζῶων λευκομελάνων της φυλῆς Φρισλανδίας, λόγω της ύψηλοτέρας γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ζῶων τούτων.

Παρά την έπίσημον τακτικήν τῶν Ἰπηρεσιῶν, αἵτινες εὐνοοῦν την ἐν Ἡπειρώ έκτροφὴν τῶν ἀγελάδων φυλῆς «Φαιὰ τῶν ἼΑλπεων», οἱ ἰδιῶται παραγωγοὶ και δὴ οἱ πλέον προοδευτικοί, εἰσάγουν και έκτρέφουν ἀγελάδας λευκομέλανος φυλῆς Φρισλανδίας. Φρονοῦμεν, τέλος, εις τὸ ζήτημα τῶν φυλῶν, οτι ή ἐπιλογή τούτων δέον να ἀφήνεται εις την διάκρισιν τῶν έκτροφέων, οἱ ὁποῖοι, γνωρίζοντες ήδη καλῶς και τὰς τρεῖς ἀναφερθείσας φυλάς, είναι εις θέσιν μόνοι των να ἐπιλέγουν ἐκάστοτε τὰ πλέον κατάλληλα ζῶα.

Ἐν τῇ ἀγελαδοτροφίᾳ επίσης δέον συνεχῶς να εὐνοῖται ή δημιουργία ἐξειδικευμένων ἀγελαδοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων, όπου να διασφαλίζεται ή έκτροφή 5—10 ἀγελάδων κατὰ ἐπιχείρησιν, ὅποτε και ὁ έκτροφεὺς θα ἐξειδικευθῆ εις την ἀγελαδοτροφίαν. Ἡ μέχρι σήμερα ἀσκηθεῖσα, κοινωνική μάλλον, πολιτική διαθέσεως μιᾶς ἀγελάδος κατὰ γεωργικήν ἐκμετάλλευσιν ὑπεβοήθησε λίαν την ἀγροτικήν οἰκογένειαν διὰ την διασφάλισιν καλλιτέρας διατροφῆς τῶν μελῶν της διὰ γάλακτος και ἐχρησιμοποίηθη διὰ την πρόσκτησιν μερικῶν γνώσεων ἀγελαδοτροφίας, δὴν δημιουργεῖ ὁμως ἐξειδικευμένας ἐπιχειρήσεις, αἵτινες να είναι εις θέσιν να παράγουν κτηνοτροφικά προϊόντα εις τιμὰς ἀνταγωνιστικὰς και εις ποιότητα κατάλληλον δι' ἐπεξεργασίαν τοῦ γάλακτος παρὰ γαλακτοκομικῶν βιομηχανιῶν (ἀδύνατος ὁ έλεγχος της ποιότητος μικροποσοτήτων 5—10 χλγ. κατὰ ἄμελξιν, ως και ή ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν, αἵτινες σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀσχολοῦνται μετὰ την μίαν ἀγελάδα).

Βασική κατὰ ταῦτα δέον να είναι ή δημιουργία έκτροφῶν με 5 κατὰ μέσον δρον κεφαλὰς ἀγελάδων κατὰ ἐπιχείρησιν, πρᾶγμα ὅπερ είναι δυνατὸν εις τὸν κλῆρον τῶν 40 στρεμάτων, όπου διὰ της ἀγελαδοτροφίας θα ἀξιοποιηθῆ ή παραγωγή κτηνοτροφῶν ἐπὶ ἐκτάσεως 25 τρεμμάτων (5 στρέμματα ἀρδευόμενα κατὰ κεφαλὴν ἀγελάδος παραγούσης 3.000 χλγ. γάλακτος ἐτησίως).

Τὰ ἀναφερθέντα εἶδη μέτρα βελτιώσεως της ἀγελαδοτροφίας θα ἐνταθοῦν κατὰ την προσεχῆ 10ετίαν διὰ:

1) Εἰσαγωγῆς 5.000 κεφαλῶν εὐγενῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

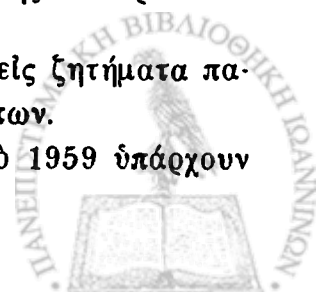
2) Δι' ἐπεκτάσεως της λειτουργίας συνεργειῶν τεχνητῆς γονιμοποιήσεως εις ἀπάσας τὰς πεδινὰς περιοχὰς της Ἡπειρου και διὰ διαθέσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ταυριδίων φυλῆς «Φαιὰ τῶν ἼΑλπεων» εις τὰς ὄρεινάς και ήμιορεινάς περιοχὰς.

3) Δι' ἰδρύσεως συγχρονισμένων γαλακτιβιομηχανιῶν, αἵτινες να παράγουν εὐγενῆ προϊόντα ἀρίστης κατὰ τὸ δυνατὸν ποιότητος.

4) Διὰ λειτουργίας γενεαλογικοῦ βιβλίου, ὥστε να καταστή δυνατὴ ή ἐν τῇ περιοχῇ ὀργάνωσις ἐμπορίας καθαροαίμων ζῶων ἀναπαραγωγῆς, ἥτις και την λοιπὴν χώραν θα ἐφοδιάσῃ διὰ καταλλήλων ζῶων και τὰ ἔσοδα της Ἡπειρου θα αὐξήσῃ. Καὶ

5) Διὰ της λήψεως μέτρων ἐκπαιδεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ εις ζητήματα παραγωγῆς, διακινήσεως και ἐμπορίας τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Εἰς τὸν πίνακα τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου ἐμφανίζεται, οτι τὸ 1959 ὑπάρχουν

9.230 τόννοι ήτοι 31.000 κεφαλαί αγελάδων μέσου βάρους 300 χιλιογράμμων. Τò 1964 προεβλέπετο ή ύπαρξις 15.500 τόννων ζώντος βάρους αγελάδων, αντιστοιχοῦντος εις 39.000 κεφαλάς αγελάδων μέσου βάρους 400 χιλιογράμμων. Ήδη ή αύξησις του βάρους έχει επιτευχθῆ. Ή αύξησις του μέσου ζώντος βάρους των αγελάδων θα επιτευχθῆ δια των εισαχθησομένων καθαροαίμων ζώνων, δια της τεχνητης γονιμοποιήσεως και της χρησιμοποιήσεως καθαροαίμων ταύρων και δια της καλλιτέρας διατροφῆς των παραγώνων κατά την νεαρὰν αυτών ηλικίαν.

Τò 1969 τò ζών βάρος των εν Ήπειρω εκτραφησομένων βοειδών θα ανέλθη εις 22.900 τόννους, αντιστοιχοῦντας εις 50.000 κεφαλάς αγελάδων μέσου βάρους 450 χλγ. Καί ή νέα αύξησις του μέσου ζώντος βάρους των αγελάδων θα προέλθη εκ των αυτών λόγων.

Διατροφή: Ίνα ή αγελαδοτροφία αποτελῆ προσοδοφόρον επιχείρησιν εν Ήπειρω και αφήνη κέρδος με τιμήν γάλακτος 2,20—2,50 δραχ. κατά χιλιογράμμου, είναι απαραίτητον όπως ή εκτροφή στηρίζεται εις ιδίαν παραγωγήν χονδροειδών τουλάχιστον τροφών (αχύρου—χόρτου ξηροῦ—χόρτου χλωροῦ ἀραβοσίτου και ἀραβοσίτου ἐνσιρωμένου). Τοῦτο δύναται να διασφαλισθῆ μόνον εις τὰς ἀρδευόμενας ἐπιφανείας δια κακλιεργείας 20 στρεμμάτων μηδικῆς ή μίγματος τριφυλλίου ἔρποντος και φέστουκας καλαμοειδοῦς, ἐξ ἧς θα συγκομισθοῦν 20.000 χλγ. ξηροῦ χόρτου τουλάχιστον και 5 στρεμμάτων χλωροῦ ἀραβοσίτου ἐξ ὧν θα συγκομισθοῦν 20.000 χιλιογράμμου ἐνσιρωμένου ἀραβοσίτου. Οὕτω δια των δύο τούτων τροφών θα διασφαλισθῆ ή καθ' ὄλον τò ἔτος διατροφή δια 11 χιλιογράμμων ξηροῦ ή ἀναλόγου χλωροῦ 44 χλγ. χόρτου και ή ἐπι ἐξάμηνον (Νοέμβριος—τέλος Ἀπριλίου) διατροφή δι' ἐνσιρωμένου ἀραβοσίτου και δια 20 χιλιογράμμων ἡμερησίως και κατά ἀγελάδα.

Βασική προϋπόθεσις τίθεται πάντοτε ή ύπαρξις μέσου κλήρου 50 ἀρδευόμενων στρεμάτων, εκ των ὁποίων 25 διατίθενται δια την διατροφήν 5 γαλακτοφόρων αγελάδων (20 στρεμμ. μηδικῆ ή τριφυλλίου Λαντίνο και 5 στρέμματα ἐπίσπορος καλλιέργεια χλωροῦ ἀραβοσίτου δι' ἐνσίρωσιν) και τὰ ὑπόλοιπα δι' ἐτέρας γεωργικὰς καλλιεργείας.

Δεδομένου ὅτι ὑπολογίζομεν ἐξ ἐκάστης αγελάδος πρόσοδον ἀκαθάριστον 8.000 δραχ. (2.500 χλγ. γάλα \times 2,50=6.250+1750 ἀξία μόσχου 3 μηνῶν=8.000 δραχ.) ἔτησίως, ή επιχείρησις θα έχει συνολικὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον εκ των 5 αγελάδων 40.000 δραχ. (μη ὑπολογιζομένης τῆς ἀξίας τῆς παραγομένης κόπρου)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ABEL. O. : Lehrbuch der Paläozoologie
 ADAMETZ L. : Allgemeine Tierzucht
 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ : Είς μνήμην Δημητρίου Εὐαγγελίδου. Ἐν Ἀθήναις, 1964
 ΑΣΠΙΩΤΟΥ Ν. : Φαρμακολογία Γενική καὶ Κτηνιατρική. Τόμος 2
 ΒΛΑΧΟΥ Κ. : Κτηνιατρική Παθολογία Ἀναπαραγωγῆς, 1960
 ΒΛΑΧΟΥ Κ. : Ἡ τεχνητὴ Σπέρματέγχυσις εἰς τὰ κοικίδια ζῶα. 1
 ΒΛΑΧΟΥ Κ. : Κτηνιατρική Μαιευτική
 DARWIN CHARLES : Fajok Keletkezése
 ΔΑΚΑΡΗ ΣΩΤΗΡ. : Οἱ Γενεαλογικοὶ μῦθοι τῶν Μολοσσῶν. 1964
 ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ι. : Σημειώσεις Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Ζωοτεχνίας
 ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ Ι. : Σημειώσεις Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Ζωοτεχνίας
 ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ Ι. : Ὁ Βοῦς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας
 DUERST U. : Grundlegen der Rinderzucht, 1931
 ENGELER W. : Das Schweizerische Braunvieh, 1947
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἑπειρωτικῆς Κτηνοτροφίας, 1936
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Ὁ ὄνος τῆς Κύπρου, 1947
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Ἑπειρωτικὸς Βραχυκερατικὸς βοῦς, 1948.
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Δεκαετὴς Πρόγραμμα ἀναπτύξεως κτηνοτροφίας Ἑπείρου 1960—1969
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Ἀναδιοργάνωσις Κτηνιατρικῶν Ὑπηρεσιῶν περιοχῆς Ε΄ Κτηνιατρικῆς Ἐπιθεωρήσεως.
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν ἄνθρωπον τῆς Υ.Π.Α.Η. (Ἑπειρος—Κέρκυρα—Λευκάς)
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς εἰς τὸν Ἑπειρωτικὸν ἄνθρωπον
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Τὸ ἄρμεγμα τῶν ἀγελάδων
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι. : Βελτιώσεις βοσκῶν
 ΕΞΑΡΧΟΥ Ι.-Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ : Γαλακτοφόρες ἀγελάδες στὴ χώρα μας.
 HARRISON E. : Judging Dairy Cattle, 1948
 HANSEN J. : Lehrbuch der Rinderzucht, 1962
 HIGGS E. S. : May, 1963, pag. 2. Archaeological Reports, 1962—1963
 HUCHES SMART : Travels in Sicily Greece and Albania, London, 1820
 ΚΑΡΑΝΤΟΥΝΙΑ Α. : Ἐκτιμητικὴ Ἀγροτικῶν ζῶων—I Ἐκτιμητικὴ Βοῦς, 1963
 ΚΑΡΑΝΤΟΥΝΙΑ Α. : Πρόγραμμα βελτιώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κτηνοτροφίας
 ΚΑΡΑΝΤΟΥΝΙΑ Α. : Διατήρησις καὶ σταυλισμὸς Ἀγροτικῶν Ζῶων.
 KRONACHER C. : Allgemeine Tierzucht. 1925—1928
 LEPORE ETTORE : Ricerche sull Antico Epiro, Napoli, 1962
 ΛΙΒΑΔΑ Κ. : Σημειώσεις ἐκτιμητικῆς Ἀγροτικῶν Ζῶων
 ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ Α. : Ἑπειρος
 ΜΙΧΑΗΛ Σ. : Κτηνιατρικὴ Τοπογραφικὴ Ἀνατομική, 1957
 ΜΙΧΑΗΛ Σ. : Σημειώσεις Συστηματικῆς Ἀνατομικῆς τῶν Κατοικιδίων Ὀφθαλμικῶν, 1959
 ΠΑΝΕΤΣΟΣ ΑΧ. : Ἐπιθεωρήσις τροφίμων ζωϊκῆς προελεύσεως
 ΠΑΣΙΟΚΑ Χ. : Σημειώσεις Ἀνατομίας καὶ Φυσιολογίας Ἀγροτικῶν Ζῶων
 ΡΟΥΚΕΒΙΛΛΕ F. : Voyage dans la Grèce. Epire, 1805
 PUSCH G.—ATTINGER H. : Die beurteilung des Rindes, 1923
 SCHAUDL J. : Szarvasmarhatenyésztés, 1955
 WELLMANN O. : A talanos Allattenyésztés
 WELLMANN O. : A Szarvasmarha birélate és törzskönyvelése
 ZIMMERMANN AG. : Anatomiai gyakorlatok
 ZIMMERMANN AG. : Háziállatok Anatómiája
 ΧΑΤΖΗΟΛΟΥ Β. : Τὸ πρόβλημα τῆς Κτηνοτροφίας ἐν Ἑλλάδι, 1941
 ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Θ. : Λοιμώδη Νοσήματα

